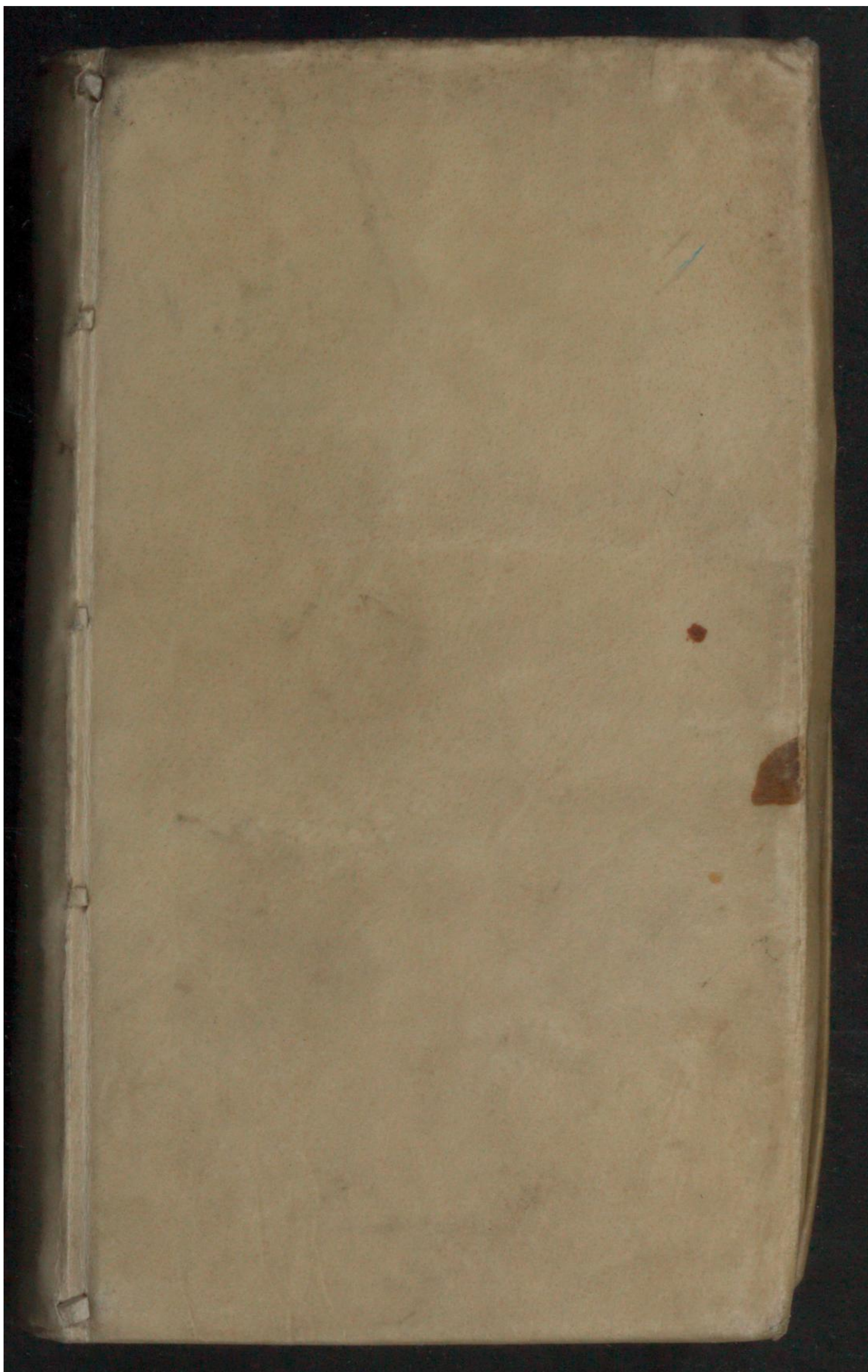
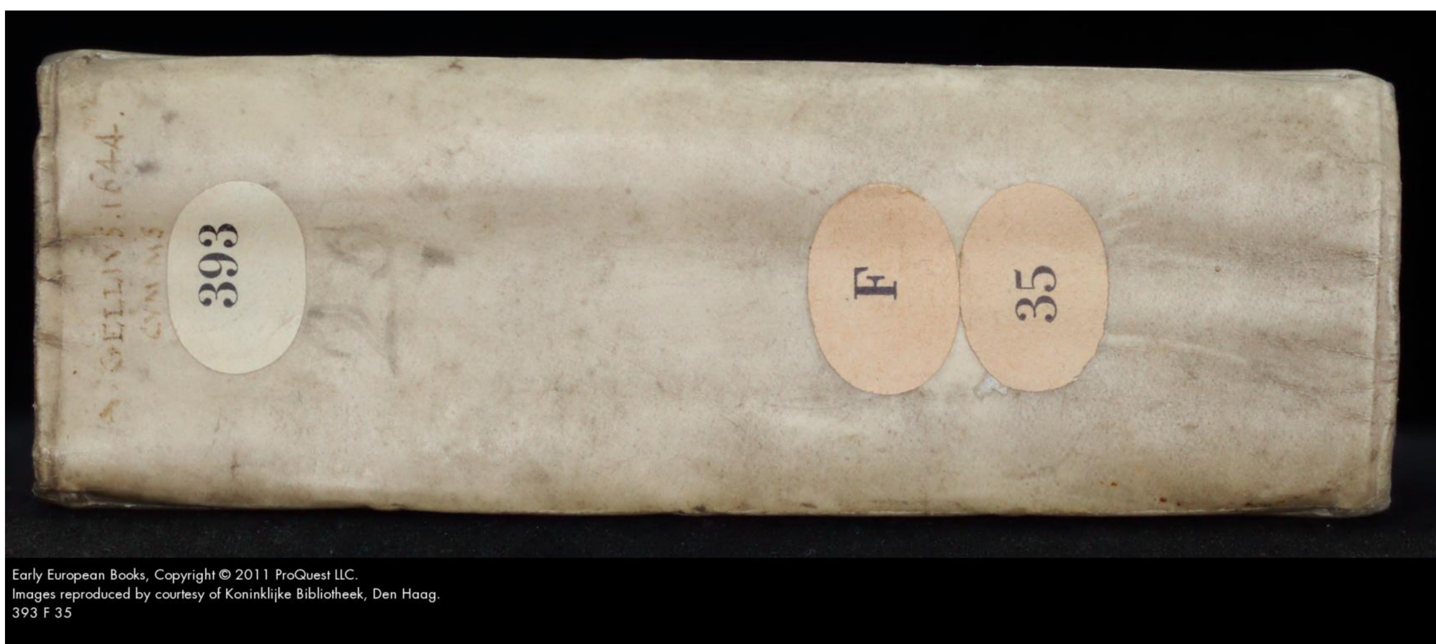
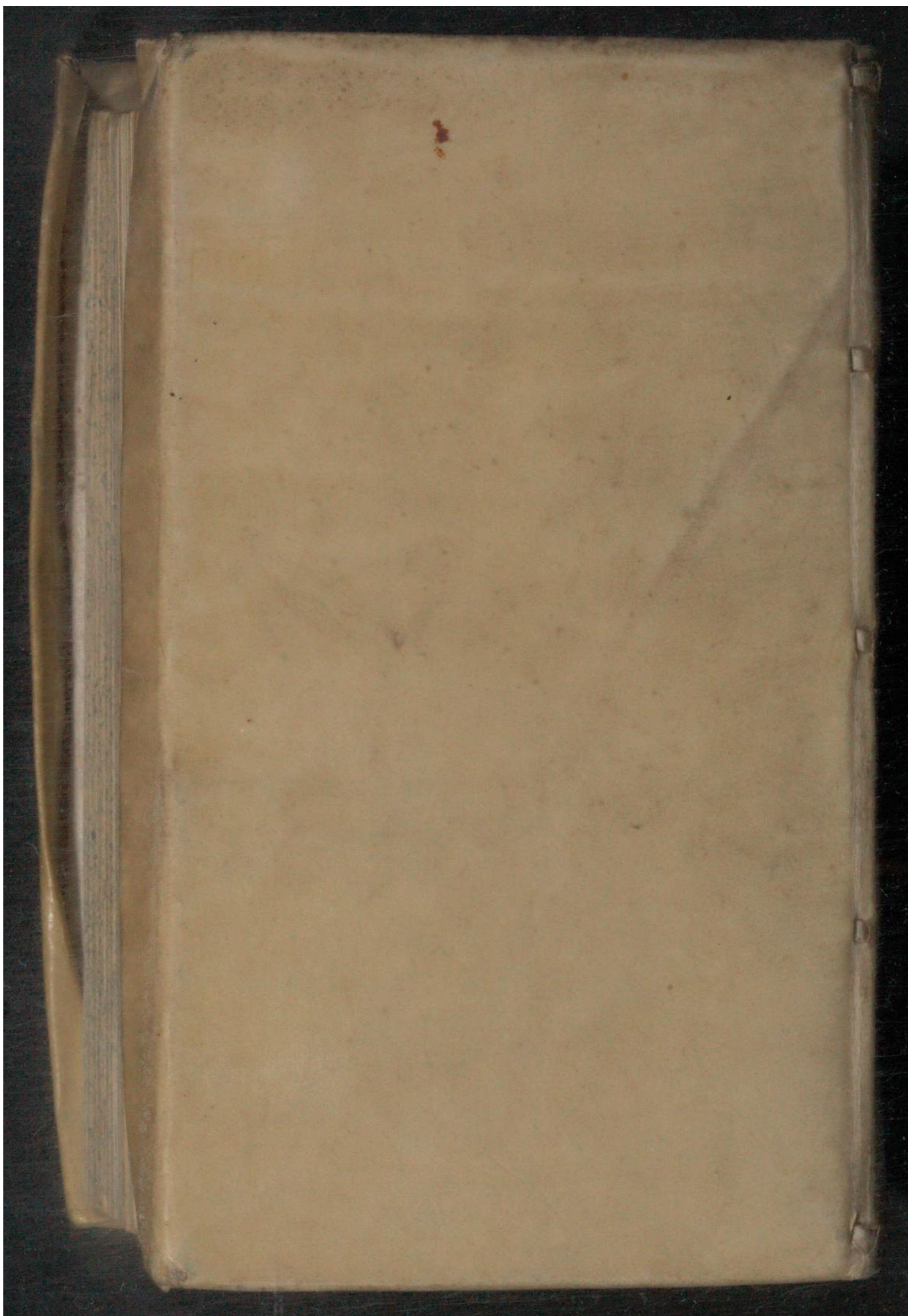

accedunt emendationes & variae lectiones MSS. in margine.
vid. pag. 6, 12, 16, 22, 25, 29, 30, 41,
43, 44, 61, 63, 83, 87, 88, 89, 96, 97, 103,
113, 117, 121, 122, 125, 130, 137, 142, 144,
145, 154, 156, 157, 166, 194, 203, 204,
210, 220, 221, 225, 244, 257, 282, 343,
375, 401, 413, 450, 466, 478, 550, 552,
553, 554.

AVLI GELLII NOCTES ATTICÆ.

LVGD. BATAVORVM,
Apud Hieronymum de Vogel. 1644.

Quæ hoc volumine continentur.

AVLI GELLII Noctes *Atticæ*.

Capitum Index.

Index scriptorum ab A. Gellio laudatorum.

Legum & aliorum monumentorum, itemque incertorum scriptorum index.

Index rerum & verborum in A. Gellio memorabilium.

Interpretatio Græcarum dictionum, quæ à Gellio Græcè citatæ, nec ab eo Latinæ factæ sunt.

Index Græcarum vocum, quæ Gellij libris sunt insertæ.

Doctorum virorum in aliquot A. Gellij locos conjecturæ.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIVS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quali proportione, quibuſque collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret.

PLUTARCHUS, in libro quem ſcribit, ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ, ſcitè ſubtiliterque ratiocinatum Pythagoram philoſophum dicit, in reperienda modulandaque ſtatus longitudiniſque Herculis præſtantia. nam quum ferè conſtaret, curriculum ſtadij, quod eſt Piſæ ad Iovis Olympii, Herculem pedibus ſuis metatum, idque feciſſe longum pedes ſexcentos, cætera quoque ſtadia in terra Græcia, ab alijs poſtea inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentûm, ſed tamen aliquantulum breviora: facilè intellexerit, modum ſpatiumque plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuiſſe quàm aliorum procerius, quanto Olympicum ſtadium longius eſſet quàm cætera. Comprehenſa autem menſura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei menſuræ conveniret, ſecundùm naturalem membrorum omnium inter ſe competentiam, modificatus eſt: atque ita id colligit,

quod erat consequens; tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quàm alios; quanto Olympicum stadium ceteris pari numero factis anteiret.

CAPUT II.

Ab Herode Attico c. v. tempestivè deprompta in quendam iactabundum & gloriosum adolescentem, specie tantùm philosophiæ sectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus festiviter à vero Stoico seiunxit vulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

HErodes Atticus, vir & Græca facundia & consulari honore præditus, arcessebat sæpe nos, quum apud magistros Athenis essemus, in villas ei urbi proximas, me & CL. V. Servilianum, compluresque alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum concesserant. Atque ibi tunc, quum essemus apud eum in villa, cui nomen est Cephisia, & æstu anni & sidere autumni flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus ædium posticum refrigerantibus, lavacris nitid is & abundis, & collucentibus, totiusque villæ venustate aquis undique canoris atque avibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens philosophiæ sectator, disciplinæ, ut ipse dicebat, Stoicæ, sed loquacior impendio & promptior. Is plerumque in convivio, sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophiæ doctrinis intempestivè atque insubidè disserebat, præque se uno ceteros omneis linguæ Atticæ principes, gentemque omnem togatam, totumque nomen Latinum, rudes esse & agrestes prædicabat: atque interea vocabulis haud facilè cognitis, syllogismorum captionumque dialecticarum laqueis

laqueis ſtrepebat, κυρτῶν τὰς σκαζούσας θεωρίας, aliosque id genus gryphos neminem poſſe dicens niſi ſe diſſolvere: rem verò ethicam, naturamque humani ingenij, virtutumque origines, officiaque earum confinitima aut contraria, morborum vitiorumque fraudes, animorumque labes ac peſtilentias, aſſeverabat nulli eſſe magis ea omnia explorata, comperta, meditataque quàm ſibi. cruciatibus autem doloribuſque corporis & periculis mortem minitantibus habitum ſtatumque vitæ beatæ, quem ſe eſſe adeptum putabat, neque lædi, neque imminui exiſtimabat; ac ne oris quoque & vultus ſerenitatem Stoici hominis unquam ulla poſſe ægritudine obnubilari. Has ille inaneis quum flaret glorias, iamque omnes finem cuperent, verbiſque eius defatigati pertæduiſſent: tum Herodes Græca, ut huius plurimus mos fuit, oratione utens, Permitte, inquit, philoſophorum ampliſſime, quoniam reſpondere nos tibi non quimus, quos idiotas & rudes vocas, recitari ex libro, quid de huiuſcemodi magniloquentia veſtra ſenſerit dixeritque Epictetus, Stoicorum vel maximus. juſſitque proferri diſſertationum Epicteti digeſtarum ab Arriano ſecundum librum: in quo ille venerandus ſenex juvenes, qui ſe Stoicos appellabant, neque frugis neque operæ probæ, ſe in theorematibus tantùm nugalibus & puerilium iſagogarum commentationibus oblectantes, objurgatione iuſta inceſſuit. Lecta igitur ſunt ex libro, qui prolatus eſt, ea quæ addidit. Quibus verbis Epictetus ſeverè ſimul ac feſtiviter ſeiunxit atque diviſit à vero atque ſincero Stoico, qui eſſe proculdubio ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔπορος, εὐδαίμων, vulgus aliud nebulonum hominum, qui ſe Stoi-

cos nuncuparent; atraque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta sanctissimæ disciplinæ nomen ementirentur.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἄκουε.
Ἰλιόθεν μὲ φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν.
Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ' ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν. κακὰ δὲ, κακίαι, καὶ τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. πόθεν οἶδας; οὕτως Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ Χρύσιππος, ἢ Κλεάνθης; βεβασάνικας οὖν αὐτὸ καὶ δόγμα σεαυτοῦ πεποίησαι, δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἂν ἀκραυγάσοντι σοι ἐάν τις κακόσχολος παραστὰς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ πρὸς τοὺς θεοὺς, ἃ πρώην ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι; μή τι κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις αὐτῷ; τί ἡμῖν καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις. ἂν δέ σε ὁ Καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον, μέμνησαι τῆς διαιρέσεως, ἄν τις σοὶ εἰσιόντι καὶ ὠχριῶντι ἅμα καὶ τρέμοντι προσελθὼν εἴπῃ, τί τρέμεις ἄνθρωπε; περὶ τίνων σοί ἐστιν ὁ λόγος; μήτι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχομένοις δίδωσι; τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; ὅμως φιλόσοφε εἰπέ μοι, τί τρέμεις; οὐχὶ θάνατός ἐστι τὸ κινδυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος τοῦ σώματος, ἢ φυγὴ, ἢ ἀδοξία;

Τί

τί γὰρ ἄλλο; μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας; σὺ οὖν τίνα πρὸς ταῦτα ἔλεγες; τί ἐμοὶ καί σοι ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. καὶ καλῶς λέγεις, ἀρκεῖ γάρ σοι τὰ σὰ κακά, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἣν ἀλαζονεύου ἐν τῇ σχολῇ καθήμενος. τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐγκαλλωπίζου; τί Στωϊκὸν ἔλεγες σεαυτόν; τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς πράσσετε, καὶ εὑρήσετε τίνος ἐστ᾽ αἱρέσεως. τοὺς πλείστους ὑμῶν Ἐπικουρείους εὑρήσετε, ὀλίγους τινὰς Περιπατητικοὺς, καὶ τούτους ἐκλελυμένους.

His ille auditis insolentissimus adolescens obticuit, tamquam si ea omnia non ab Epicteto in quosdam alios, sed ab Herode in eum dicta essent.

CAPUT III.

Quòd Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit, quòdque est circumspectè & anxiè considerandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit: notataque inibi & relata quæ Theophrastus & M. Cicero super ea re scripserunt.

LAcedæmonium Chilonem, unum ex illo inclyto numero sapientium, scriptum est in libris eorum qui vitas resque gestas clarorum hominum memoriæ mandaverunt, quum die vitæ suæ postremo eum inibi mors occuparet, ad circumstantes amicos sic loquutum. Dicta mea, inquit, factaque in ætate longa pleraque omnia fuisse non pœnitenda, forsitan vos etiam sciatis. Ego certè in hoc quidem tempore non fallo me, nihil esse quicquam commissum à

me, cuius memoria rei aliquid pariat ægritudinis: nisi profectò illud unum sit, quod rectene an perperam fecerim, nondum mihi planè liquet. Super amici capite judex cum duobus alijs fui. lex ita fuit, uti eum hominem condemnari necesse esset. Aut amicus igitur capitali perdendus, aut adhibenda fraus legi fuit. Multa cum animo meo ad casum tam ancipitem medendum consultanti visum est id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratu facilius. tacitus ad condemnandum sententiam tuli: his, qui simul judicabant; ut absolverent, persuasi. sic mihi & judicis & amici officium in re tanta salvum fuit. sed hanc capio ex eo facto molestiam, quòd metuo ne à perfidia & culpa non abhorreat in eadem re eodemque tempore, inque communi negotio, quod mihi optimum factu duxerim, diversum ejus alijs suasisse. Hic autem Chilo, præstabilis homo sapientia, quonam usque debuerit contra legem contraque ius pro amico progredi, dubitavit; eaque res in fine quoque vitæ ipso animum eius anxit. & alij deinceps multi philosophiæ sectatores, ut in libris eorum scriptum est, satis anquisitè satisque solicitè quæsierunt, ut verbis quæ scripta sunt, ipsis utar, εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου, καὶ ποῖα. Ea verba significant, quæsisse eos, an nonnunquam contra jus contrave morem faciendum pro amico sit, & in qualibus, & in quibus causis, & quemnam adusque modum. Super hac quæstione cùm ab alijs, sicuti dixi, multis, tùm vel diligentissimè à Theophrasto disputatur, viro in philosophia Peripatetica modestissimo doctissimoque. Eaque disputatio scripta est, si rectè meminimus, in libro eius de amicitia primo. Eum librum M. Cicero videtur legisse, quum ipse quoque

librum

librum de amicitia componeret. & cetera quidem, quæ sumenda à Theophrasto existimavit, ut ingenium facundiaque eius fuit, sumsit & transposuit commodissimè aptissimeque: hunc autem locum, de quo satis quæsitum esse dixi, omnium rerum aliarum difficillimum strictim atque cursim transgressus est: neque ea, quæ à Theophrasto pensim atque enucleatè scripta sunt, exsecutus est; sed, anxietate illa & quasi morositate disputationis prætermissa, genus ipsum rei tantùm paucis verbis notavit. ea verba Ciceronis, si recensere quis vellet, apposui. *His igitur finibus utendum esse arbitror, ut, quum emendati mores amicorum sunt, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, voluntatum, sine ulla exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna acciderit vt minus iustæ voluntates amicorum adiuuandæ sint, in quibus eorum aut caput agatur aut fama, declinandum de via sit, modò ne summa turpitudo sequatur. est enim quatenus amicitiæ venia dari poßit. Quum agetur*, inquit, *aut caput amici, aut fama, declinandum est de via*, ut etiam iniquam voluntatem illius adiutemus. sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque ad adiuvandum digressio, & in quanta voluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire me, in hujusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitudo sequutura est, de via recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem, &, quum decessero de via, quousque degredi debeam? *Est enim*, inquit, *quatenus dari amicitiæ venia poßit.* hoc immo ipsum est, quod maximè discendum est, quodque ab his, qui docent, minimè dicitur, quatenus, quoque fine dari amicitiæ venia debeat. Chilo ille sapiens,

de quo paulo ante dixi, conſervandi amici cauſa de via declinavit, ſed video quouſque progreſſus eſt, falſum enim pro amici ſalute conſilium dedit. id ipſum tamen in fine quoque vitæ, an jure poſſet reprehendi culparique dubitavit. *Contra patriam*, inquit Cicero, *arma pro amico ſumenda non ſunt*. hoc profectò nemo ignoravit, etiam priuſquam Theognis, ut Lucilius ait, naſceretur. ſed id quæro, id deſidero: quum pro amico contra jus & contra quàm licet, ſalva tamen libertate atque pace, faciendum eſt; & quum de via, ſicut ipſe ait, declinandum eſt: quid & quantum, & in quali cauſa, & quonam uſque id fieri debeat. Pericles ille Athenienſis, egregius vir ingenio, boniſque omnibus diſciplinis ornatus, in una quidem ſpecie, ſed planiùs tamen, quid exiſtimaret profeſſus eſt. nam quum amicus eum rogaret ut pro re cauſaque ejus falſum dejeraret: his ad eum verbis uſus eſt, Δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophraſtus autem, quo dixi libro anquiſitiús quidem ſuper hac re ipſa & exactiùs preſſiusque quàm Cicero diſſerit, ſed is quoque in docendo non de unoquoque facto ſingillatim exiſtimat, neque certis exemplorum documentis, ſed generibus rerum ſummatim univerſimque utitur: ad hunc ferme modum: Parva, inquit, & tenuis vel turpitudo, vel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna utilitas amico quæri poteſt. rependitur quippe & compenſatur leve damnum delibatæ honeſtatis majore alia gravioreque in adiuvando amico honeſtate: minimaque illa labes & quaſi lacuna famæ imminentis partarum amico utilitatum ratione ſolidatur. neque nominibus, inquit, moveri nos oportet, quòd paria genere ipſo non ſunt honeſtas meæ famæ & rei amici

utilitas.

utilitas. ponderibus hæc enim poteſtatibuſque præſentibus, non vocabulorum appellationibus neque dignitatibus generum dijudicanda ſunt. nam quum in rebus aut paribus, aut non longè ſecus, utilitas amici & honeſtas noſtra conſiſtit, honeſtas proculdubio præponderat: quum verò amici utilitas nimio eſt amplior; honeſtatis autem noſtræ in re non gravi levis jactura eſt: tunc, quod utile amico eſt, id primum illo, quod honeſtum nobis eſt, fit plenius. ſicuti magnum pondus æris parva lamina auri fit precioſius. Verba adeo ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi: *οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει τιμιώτερον ἤδη, καὶ, ὀλίγον ἂν ᾖ μέρος, τούτου, πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συγκρινόμενον, αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ' οἷον, οὐ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλίκον τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλίκον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον, πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος.* Favorinus quoque philoſophus hujuſcemodi indulgentiam gratiæ tempeſtiviùs, laxato paulum remiſſoque ſubtili juſtitiæ examine, his verbis definivit, *ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι.* poſt deinde idem Theophraſtus ad hanc fermè ſententiam diſſeruit: Has tamen, inquit, & parvitates rerum & magnitudines, atque has omnes officiorum exiſtimationes alia nonnunquam momenta extrinſecus atque aliæ quaſi appendices perſonarum & cauſarum & temporum, & circumſtantiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur & regunt & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc taliaque Theophraſtus cautè & ſollicitè & religioſè, cauſa

 differendi

differendi magis disputandique diligentia, quàm cum decernendi sententia atque fiducia, dissecuit. quoniam profectò causas scientiæ, corporum varietates, disceptationumque differentiam ignorantes directum atque perpetuum distinctumque in rebus singulis præceptum, quod ego nos in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem Chilonis, à quo disputatiunculæ huius initium fecimus, quum alia quædam sunt monita utilia atque prudentia, tum id maximè exploratæ utilitatis est, quod duas ferocissimas affectiones amoris atque odii intra modum tantum coërcuit. *Hac*, inquit, *fini ames, tamquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tamquam fortasse pòst amaturus.* Super hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in libro περὶ ψυχῆς primo ita scripsit, Χείλων ὁ παλαιὸς, ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει. νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

CAPUT IV.

Quàm tenuiter curioseque exploraverit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij verbi ab eo mutati argutiam.

ANtonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti atque amœni ingenij; doctrina quoque ista utiliore ac delectabili; veterumque elegantiarum cura & memoria multa fuit: ad hoc, scripta pleraque omnia antiquiora tam curiosè spectabat, aut virtutes pensitabat, aut vitia rimabatur, ut judicium esse factum examussim diceres. Is Iulianus super eo enthymemate, quod est in oratione M. Tullij, qua pro Cn. Plancio dixit, ita existimavit. Sed verba prius, de

de quibus ab eo judicium factum est, ipsa ponam. *Quamquam dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ: nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, æs retinet alienum: gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Neque ego nunc Plancio desinam debere, si hoc solvero: nec minus ei redderem voluntate ipsa, si hoc molestia non accidisset.* Crispum sanè, inquit, agmen orationis rotundumque, ac modulo ipso numerorum venustum, sed quod cum venia legendum sit verbi paulum ideo immutati, ut sententiæ fides salva esset. namque debitio gratiæ & pecuniæ collata verbum utrobique servare posset. ita enim rectè opposita inter sese gratiæ pecuniæque debitio videbitur, si & pecunia quidem deberi dicatur & gratia, sed quid eveniat in pecunia debita solutáve, quid contrà in gratia debita redditáve, debitionis verbo utrimque servato disseratur. Cicero autem, inquit, quum gratiæ pecuniæque debitionem dissimilem esse dixisset, ejusque sententiæ rationem redderet, verbum *debet* in pecunia ponit; in gratia subjicit *habet*, pro *debet*: ita enim dicit, *Gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, refert.* sed id verbum, cum proposita comparatione non satis convenit. debitio enim gratię non habitio, cum pecunia confertur. atque ideo consequens quidem fuerat sic dicere: *& qui debet, in eo ipso quod debet, refert.* quod absurdum & nimis coactum foret, si nondum redditam gratiam eo ipso redditam diceret, quia debetur. immutavit ergo, inquit, & subdidit verbum ei verbo, quod omiserat, finitimum; ut videretur & sensum debitionis collatæ non reliquisse, & concinnitatem sententiæ retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat dijudicabatque veterum scri-

ptorum sententias, quas apud eum adolescentes lectitabant.

CAPUT V.

Quòd Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu probris obnoxio, infamique munditia fuit: quodque item Hortensius orator ob ejusmodi munditias gestumque in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.

DEmosthenem tradunt vestitu sincero & cultu corporis nitido venustoque & nimis accurato fuisse. hinc etiam κομψὴ illa χλανὶς καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι ab æmulis adversariisque probro data. hinc etiam turpibus indignisque in eum verbis non temperatum, quin parum vir, ore quoque polluto, diceretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus fermè oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior, quòd multa munditia & circumspectè compositéque indutus & amictus esset, manusque ejus inter agendum forent argutæ admodum & gestuosæ, maledictis compellationibusque probrosis jactatus est; multaque in eum, quasi in histrionem, in ipsis causis atque judiciis dicta sunt. Sed quum L. Torquatus, subagresti homo ingenio & infestivo, gravius acerbiusque apud consilium judicum, quum de causa Sullæ quæreretur, non jam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamque eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret: tum voce molli atque demissa Hortensius, *Dionysia*, inquit, *Dionysia malo equidem esse, quàm quod tu, Torquate,* ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, καὶ ἀπρόσιτος.

L. ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος. Lamb.

CAPUT

CAPUT VI.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaque oratio quam ob causam reprehensa, & quem contra in modum defensa sit.

MVltis & eruditis viris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici, gravis ac diserti viri, quam in censura dixit ad populum de ducendis uxoribus, quum eum ad matrimonia capessenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit, *Si sine uxore, Quirites, possemus esse, omnes ea molestia careremus: sed quoniam ita natura tradidit, ut, nec cum illis satis commodè, nec sine illis ullo modo vivi poßit; saluti perpetuæ potius, quàm brevi voluptati consulendum.* Videbatur quibusdam, Metellum censorem, cui consilium esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse neque de molestia incommodisque perpetuis rei uxoriæ confiteri; neque adhortari magis, quàm dissuadere, absterrereque: sed contrà in illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerumque esse in matrimonijs molestias assevararet, &, si quæ tamen accidere nonnunquam viderentur, parvas & leves facilesque esse toleratu diceret; majoribusque eas emolumentis & voluptatibus oblitterari: easdemque ipsas neque omnibus neque naturæ vitio, sed quorundam maritorum culpa & injustitia evenire. Titus autem Castricius rectè atque condignè Metellum esse loquutum existimabat. Aliter, inquit, censor loqui debet, aliter rhetor. rhetori concessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modò verisimiles sunt & possunt ad movendos hominum animos qualicumque astu irrepere. præterea tur-

pe

pe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, sanctum virum, illa gravitate & fide præditum, cum tanta honorum atque vitæ dignitate, apud populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod verum sibi esse atque omnibus videbatur: præsertim quum super ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia & communi pervulgatoque vitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus; eaque confessione fidem sedulitatis veritatisque commeritus; tum denique facilè & procliviter, quod fuit rerum omnium validissimum atque verissimum, persuasit, civitatem salvam esse sine matrimoniorum frequentatione non posse. Hoc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimavimus assidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à gravissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt, *Di immortales plurimum possunt; sed non plus velle nobis debent, quàm parentes. at parentes, si pergimus errare, suis bonis nos exheredant. Quid ergo nos à dis immortalibus divinitus exspectemus, nisi errationibus finem faciamus? isdem deos propitios esse æquum est, qui sibi adversarij non sunt. di immortales virtutem approbare, non adhibere debent.*

CAPUT VII.

In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperant præsidio futurum, *neque mendam esse nec vitium: errareque istos, qui bonos violant libros. &*, futuram *scribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur: & ad-*

& adsperſa pauca de modulis numeriſque orationis, quos Cicero avidè ſectatus eſt.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, in libro ſpectatæ fidei Tironiana cura atque diſciplina facto, ita ſcriptum fuit, *Homines tenues obſcuro loco nati navigant: adeunt ad ea loca, quæ numquam ante adierant; vbi neque noti eſſent, quò venerunt; neque ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt. Hac vna tamen fiducia civitatis, non modo apud noſtros magiſtratus, qui & legum & exiſtimationis periculo continentur, neque apud civeis ſolùm Romanos, qui & ſermonis & iuris & multarum rerum ſocietate iuncti ſunt, fore ſe tutos arbitrantur, ſed quocumque venerint hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum.* Videbatur compluribus in extremo verbo menda eſſe. debuiſſe enim ſcribi non *futurum*, ſed *futuram*: neque dubitabant quin liber emendandus eſſet, ne, ut in Plauti comœdia mœchus, (ſic enim mendæ ſuæ illudebant) ita in Ciceronis oratione ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat fortè ibi amicus noſter, homo lectione multa exercitus; cui pleraque omnia veterum litterarum quæſita, meditata, evigilataque erant: is libro inſpecto ait nullum eſſe in eo verbo neque mendum neque vitium: Ciceronem probè ac venuſtè loquutum. nam *futurum*, inquit, non refertur ad *rem*, ſicut legentibus temerè & incurioſè videtur; neque pro participio poſitum eſt: ſed verbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris neque generibus præſerviens, ſed liberum undique & impromiſcuum eſt. quali C. Gracchus verbo uſus eſt in oratione, cuius titulus eſt, De *quinto Popilio circum conciliabula*, in qua ita ſcriptum eſt, *Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos*, inquit, *dicturum*, & non, *dicturos*, videturne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchum,

dicturum,

dicturum, qua eſt apud Ciceronem, *futurum*? ſicut in Græca oratione, ſine ulla vitij ſuſpicione, omnibus numeris generibusque ſine diſcrimine attribuuntur huiuſcemodi verba ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In centeſimo quinquageſimo quoque Quadrigarij annali libro verba hæc eſſe dixit, *Dum ij conciderentur; hoſtium copias ibi occupatas futurum.* in duodeviceſimo annali eiuſdem Quadrigarij principium libri ſic ſcriptum, *Si pro tua bonitate & noſtra voluntate tibi valetudo ſuppetit; eſt quod ſperemus deos bonis bene facturum.* item in Valerij Antiatis quarto & viceſimo ſimili modo ſcriptum: *Si hæ res divinæ factæ riteque perlitatæ eſſent, haruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurum eſſe.* Plautus etiam in Caſina, quum de puella loqueretur, *occiſurum* dixit, non *occiſuram*, his verbis,

Etiamne habet Caſina gladium? Habet, ſed duos,
Quibus, altero te occiſurum ait, altero villicum.

Item Laberius in Gemellis,

Non putant, inquit, *hoc eam facturum.* Non ergo iſti omnes ſolœciſmus quid eſſet ignoraverunt. ſed & Gracchus, *dicturum*, & Quadrigarius, *futurum*, & *benefacturum*; & Plautus, *occiſurum*, & Antias, *proceſſurum*; & Laberius, *facturum*, indefinito modo dixerunt. qui modus neque in numeros, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrahitur, ſed omnia iſthæc una eademque declinatione complectitur. ſicuti M. Cicero dixit, *futurum*, non virili genere neque neutro (ſolœciſmus enim foret planè,) ſed verbo uſus eſt ab omni neceſſitate generum abſoluto. Idem autem ille amicus noſter in ejuſdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ eſt de imperio Cn. Pompeij, ita ſcriptum eſſe,

ſe à Cicerone dicebat, atque ipſe ita lectitabat: *Quum veſtros portus, atque eos portus, quibus vitam ac ſpiritum ducitis, in prædonum fuiſſe poteſtatem ſciatis.* Neque ſolœciſmum eſſe aiebat *in poteſtatem fuiſſe*, ut vulgus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa & proba contendebat, qua & Græci ita uterentur: & Plautus verborum Latinorum elegantiſſimus in Amphitryone dixit, *Numero mihi in mentem fuit.* non, ut dici ſolitum eſt, *in mente.* Sed enim præter Plautum, cujus ille in præſenti exemplo uſus eſt, multam nos quoque apud veteres ſcriptores loquutionum talium copiam offendimus; atque his vulgo annotamentis inſperſimus. Vt rationem iſtam miſſam faciamus & auctoritates: ſonus tamen & poſitura ipſa verborum ſatis declarant, id potius ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων modulamentis orationis M. Tullij conveniſſe, ut, quoniam utrumvis dici Latinè poſſet, *poteſtatem* dicere mallet, non *poteſtate.* illud enim ſic compoſitum jucundius ad aurem conſpectiuſque; inſuavius hoc imperfectiuſque eſt, ſi modo ita explorata aure homo ſit, non ſurda nec jacenti: ſicuti eſt hercle quòd, *explicavit* dicere maluit, quàm *explicuit*: quod eſſe iam uſitatius cœperat. Verba ſunt hæc ipſius ex oratione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: *Teſtis eſt Sicilia, quam multis undique cinctam periculis non terrore belli, ſed conſilij celeritate explicauit.* at ſi, *explicuit*, diceret, imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderet.

CAPUT VIII.

Hiſtoria in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice & Demoſthene rhetore.

SOtion ex Peripatetica diſciplina haud ſanè ignobilis vir fuit. Is librum multæ variæque hiſtoriæ

historiæ refertum composuit; eumque inscripsit, κέρας ἀμαλθείας. ea vox hoc fermè valet, tamquam si dicas, *cornucopia*. In eo libro super Demosthene rhetore & Laide meretrice historia hæc scripta est: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam venustatemque formæ grandem pecuniam demerebat: conventusque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. poscebat autem illa nimium quantum. hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos adagium, οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς. quòd frustra iret Corinthum ad Laidem qui non quiret dare quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit; &, ut sibi sui copiam faceret, petit. at Lais μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον poposcit. hoc facit numi nostratis denariûm decem milia. Tali petulantia mulieris atque pecuniæ magnitudine ictus expavidúsque Demosthenes avertit; & discedens, Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt, οὐκ ὠνοῦμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

CAPUT IX.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum observatumque sit dicendi simul ac tacendi.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ successionis eius, recipiendi instituendique discipulos huiuscemodi fuisse traditur. Iam à principio adolescentes qui sese ad discendum obtulerant, ἐφυσιογνωμόνει. Id verbum significat, mores naturasque hominum, coniectatione quadam de oris & vultus ingenio, deque totius corporis filo atque habitu, sci-

ſcitari. eum, qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim iubebat, & tempus certum tacere; non omnes idem, ſed aliud alijs tempus pro æſtimato captu ſollertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat; neque percunctari, ſi parum intellexerat, neque commentari, quæ audierat, fas erat. ſed non minus quiſquam tacuit quàm biennium. hi prorſus appellabantur intra tempus tacendi audiendique ἀκουστικοί. aſt vbi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere audireque, atque eſſe iam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomem ἐχεμυθία: tum verba facere & quærere, quæque audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur expromere poteſtas erat. hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ; ab his, ſcilicet, artibus, quas iam diſcere atque meditari inceptaverant: quoniam Geometriam & Gnomonicam, Muſicam, ceteraſque item diſciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant: vulgus autem, quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit. exinde his ſcientiæ ſtudijs ornati ad perſpicienda mundi opera & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus quum dixiſſet; Nunc autem, inquit, iſti qui repentè pedibus illotis ad philoſophos devertunt, non eſt hoc ſatis, quòd ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι; ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcant. alius ait; hoc me primùm doce. item alius: hoc volo, inquit, diſcere, iſtud nolo. hic à ſympoſio Platonis incipere geſtit propter Alcibiadis comiſſationem, ille à Phædro propter Lyſiæ orationem. Eſt etiam, inquit, prô Iupiter, qui
Platonem

Platonem legere postulet, non vitæ ornandæ, linguæ orationisque comendæ gratia, nec ut modestior fiat, sed ut lepidior. Hæc Taurus dicere solitus novitios philosophorum sectatores cum veteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quoque non prætereundum est, quòd omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familiæ pecuniæque habebat, in medium dabant; & coibatur societas inseparabilis, tamquam illud fuerit antiquum consortium, quód re atque verbo appellabatur κοινόβιον.

CAPUT X.

Quibus verbis compellaverit Favorinus philosophus adolescentem Cascè nimis & vetulè loquentem.

FAvorinus philosophus adolescenti veterum verborum cupidissimo, & plerasque voces nimis priscas & ignotissimas in quotidianis communibusque sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabricius, & Coruncanius antiquissimi viri nostri, & his antiquiores Horatij illi trigemini, planè ac dilucidè cum suis fabulati sunt: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ verbis locuti sunt. tu autem, proinde quasi cum matre Euandri nunc loquare, sermone abhinc multis annis iam desito uteris, quòd scire atque intelligere neminem vis, quæ dicas. Nonne, homo inepte, ut quod vis abundè consequaris, taceres? sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honesta & bona & sobria & modesta sit. vive ergo moribus præteritis; loquere verbis præsentibus: atque id, quod à C. Cæsare excellentis ingenij ac prudentiæ viro,

viro, in primo de Analogia libro, ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria atque in pectore, ut, tamquam ſcopulum, ſic fugias inſolens verbum.

CAPUT XI.

Quòd Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit: verbaque eius ſuper ea re poſita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria.

AVctor hiſtoriæ Græcæ graviſſimus Thucydides Lacedæmonios ſummos bellatores non cornuum tubarúmve ſignis, ſed tibiarum modulis in prælijs uſos eſſe refert: non prorſus ex aliquo ritu religionum, neque rei divinæ gratia, neque etiam ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua & litui moliuntur; ſed contrà, ut moderatiores modulatioreſque fierent; quod tibicinis numeris temperatur. nihil adeò in congrediendis hoſtibus atque in principijs præliorum ad ſalutem virtutemque aptius rati, quàm ſi permulcti ſonis mitioribus non immodicè ferocirent. Quum procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructæ acies, cœptum que in hoſtem progredi: tibicines inter exercitum poſiti canere incœptabant. eà ibi præcentione tranquilla & delectabili atque adeò venerabili, ad quandam quaſi militaris muſicæ diſciplinam vis & impetus militum, ne ſparſi diſpalatique proruerent, cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti verbis libet, quæ & dignitate & fide graviora ſunt. καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν. Ἀργεῖοι μὲν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως καὶ ὀργῇ χωροῦντες; Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν, νόμου ἐγκα-

ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις. ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ποιεῖν ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenses quoque prœlia ingredi solitos memoriæ datum est præcinente ac præmoderante cithara gressibus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, quum bellum Milesijs faceret, ut Herodotus in historijs tradit, concinentes fistulatores & fidicines, atque feminas etiam tibicinas, in exercitu atque in procinctu habuit, lascivientium delicias conviviorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipisci ait non fidicularum tibiarumque concentu, sed mentium animorumque conspiratu tacito nitibundos.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

Quid ille vult ardentissimus clamor militum Romanorum, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores annalium memoravere? contrane institutum fiebat antiquæ disciplinæ tam probabile? an tum etiam gradu clementi & silentio est opus, quum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? quum verò propè ad manus ventum est, tum iam è propinquo hostis & impetu propulsandus & clamore terrendus est? Ecce autem, pro tibicina Laconica, tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem venit, quam C. Graccho cum populo agenti præisse ac præmonstrasse modulos ferunt. sed nequaquam sic est, vt à vulgo dicitur, canere tibia solitum, qui ponè eum loquentem staret, variisq; modis tum demulcere animum actionemq; ejus, tum intendere. quid enim foret ista re ineptius: si, ut planipedi saltanti, ita Graccho concionan-

L. pro tibicina. Lamb.

L. disciplinæ? utrumque probabile: nam tum et gradu &c. Lamb.

cionanti numeros & modos & frequentamenta quædam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſtetiſſe in circumſtantibus dicunt occultiùs, qui fiſtula breui ſenſim graviuſculum ſonum inſpiraret ad deprimendum ſedandumque impetum vocis ejus. efferueſcente namque impulſu & inſtinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguiſſe, non, opinor, exiſtimanda eſt. Marcus tamen Cicero fiſtulatorem iſtum utrique rei adhibitum eſſe à Graccho putat; vt ſonis tum placidis tum citatis aut demiſſam iacentemque orationem ejus erigeret, aut ferocientem ſævientemque cohiberet. verba ipſius Ciceronis appoſui: *Itaque idem Gracchus, quod potes audire, Catule, ex Licinio cliente tuo litterato homine, quem ſervum ſibi habuit ille ad manum, cum eburnea ſolitus eſt habere fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum occultè quum concionaretur, peritum hominem; qui inflaret celeriter eum ſonum, qui illum aut remiſſum excitaret, aut à contentione revocaret.* Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos, prælij inſtitutum eſſe à Lacedæmonijs, Ariſtoteles in libris prȯblematum ſcripſit; quo manifeſtior fieret exploratiorque militum ſecuritas & alacritas. nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingreſſione huiuſcemodi minimè convenit: & mæſti atque formidantes ab hac tam intrepida ac tam decora incedendi modulatione alieni ſunt. verba pauca Ariſtotelis ſuper ea re appoſui. διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

CAPUT

CAPUT XII.

Virgo Vestæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu, quibusque cerimoniis & religionibus, & quo nomine à Pontifice Maximo capiatur: & quo statim iure esse incipiat simulatque capta est: quodque, ut Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam, nec ei intestatæ quisquam iure heres est.

QVi de Vestali virgine capienda scripserunt. quorum diligentissimè scripsit Labeo Antistius, minorem quàm annos VI, majorem quàm annos X. natam, negaverunt capi fas esse. item quæ non sit patrima & matrima. item quæ lingua debili sensuve aurium deminuta aliave qua corporis labe insignita sit: item quæ ipsa aut cujus pater emancipatus sit; etiam si vivo patre in avi potestate sit: item cujus parentes alter ambove servitutem servierunt, aut in negotijs sordidis diversantur. sed eam, cujus soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. item cuius pater flamen, aut augur, aut XV-vir S. F. aut qui VII. vir epulonum, aut Salius est. sponsæ quoque pontificis & tibicinis sacrorum filiæ vacatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Ateius scriptum reliquit, neque ejus legendam filiam qui domicilium in Italia non haberet, & excusandam ejus qui liberos treis haberet. Virgo autem Vestalis simul est capta atque in atrium Vestæ deducta & pontificibus tradita; eo statim tempore sine emancipatione ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testamenti faciundi adipiscitur. De more autem rituque capiundæ virginis litteræ quidem antiquiores non exstant, nisi, quæ capta prima est, à Numa rege esse captam. Sed Papiam legem invenimus; qua cavetur, ut pontificis maximi arbi-

arbitratu virgines è populo viginti legantur: sortitioque in concione ex eo numero fiat; &, cujus virginis ducta erit, ut eam pontifex maximus capiat, eaque Vestæ fiat. sed ea sortitio ex lege Papia non necessaria nunc videri solet. nam, si quis honesto loco natus adeat Pontificem max. atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cujus dumtaxat salvis religionum observationibus ratio haberi possit, gratia Papiæ legis per senatum fit. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu prehensa ab eo parente, in cujus potestate est, veluti bello capta abducitur. In libro primo Fabij Pictoris, quæ verba pontificem maximum dicere oporteat, quum virginem capit, scriptum est. Ea verba hæc sunt: SACERDOTEM. VESTALEM. QVAE. SACRA. FACIAT. QVAE. IOVS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. QVTEI. QVAE. OPTVMA. LEGE. FOVIT. ITA. TE. AMATA. CAPIO.

Plerique autem capi virginem solam debere dici putant. sed flamines quoque Diales, item pontifices & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro II. ita scripsit: *P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impositum est, flamen Dialis captus.* M. Cato de Lusitanis, quum Ser. Galbam accusavit, eum dicit jus pontificium discere noluisse. *Ego me nunc volo jus pontificium optimè scire. iam ne ea causa pontifex capiar? Si volo augurium optimè tenere, & quis me ob eam rem augurem capiat?* Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: *Virgo Vestalis neque heres est cuiquam intestato, neque intestatæ quisquam: sed bona eius in publicum redigi aiunt. id quo iure fiat, quæritur.* Amata inter capiendum à Pont. max.

Lamb. ex dicti MS-R. accusavit: Lusitanos dicunt deficere voluisse.

appellatur, quoniam, quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine traditum eſt.

CAPUT. XIII.

Quæſitum in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere quod mandatum eſt, an nonnunquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandavit, utilius fore: ſuperque ea quæſtione expoſitæ diverſæ ſententiæ.

IN officijs capiendis, cenſendis judicandiſque quæ Græcè καθήκοντα philoſophi appellant, quæri ſolet an negotio tibi dato & quid omnino faceres definito, contrà quid facere debeas, ſi eo facto videri poſſit res eventura proſperiùs, exque utilitate ejus, qui id tibi negotium mandavit; anceps quæſtio & in utramque partem à prudentibus viris arbitrata eſt. ſunt enim non pauci qui ſententiam ſuam una in parte defixerint, &, re ſemel ſtatuta deliberataque ab eo, cujus negotium id potiſſimum eſſet, nequaquam putaverint contra dictum ejus eſſe faciendum, etiam ſi repentinus aliquis caſus rem commodiùs agi poſſe polliceretur; ne, ſi ſpes fefelliſſet, culpa imparentiæ & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet: ſi res fortè melius vertiſſet; dijs quidem gratia habenda, ſed exemplum tamen intromiſſum videretur, quo bene conſulta conſilia religione mandati ſoluta corrumperentur. Alij exiſtimaverunt incommoda priùs, quæ metuenda eſſent ſi res geſta aliter foret quàm imperatum eſt, cum emolumento ſpei penſitanda eſſe: &, ſi ea leviora minoraque; utilitas autem contrà gravior & amplior ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur: tum poſſe adverſum mandata fieri cenſuerunt; ne oblata divinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur. neque timendum exemplum non parendi crediderunt, ſi rationes huiuſcemodi dumtaxat non adeſſent. cumprimis autem

tem reſpiciendum putauerunt ingenium naturamque illius, cuja res præceptumque eſſet; ne ferox, durus, indomitus, inexorabiliſque ſit; qualia fuerunt Poſtumiana imperia & Manliana. nam ſi tali præceptori ratio reddenda ſit; nihil faciendum eſſe monuerunt aliter, quàm præceptum eſt. Inſtructius deliberatiuſque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis huiuſcemodi obſequendis, ſi exemplum quoque P. Craſſi Muciani clari ac inluſtris viri appoſuerimus. Is Craſſus à Sempronio Aſellione & pleriſque alijs hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur quinque habuiſſe rerum bonarum maxima & præcipua; quòd eſſet ditiſſimus, quòd nobiliſſimus, quòd eloquentiſſimus, quòd juriſconſultiſſimus, quòd pontifex maximus. Is, quum in conſulatu obtineret Aſiam provinciam, & circumſidere oppugnareque Leucas oppidum pararet: opuſque eſſet firma atque procera trabe, quî arietem faceret quo muros ejus oppidi quateret: ſcripſit ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα Moleatenſium ſociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidiſſet, uter major eſſet eum mittendum curaret. tum magiſter ἀρχιτέκτων, comperto quamobrem malum deſideraret, non, uti iuſſus erat, maiorem, ſed, quem eſſe magis idoneum aptioremque faciendo arieti, faciliorem que portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum vocari juſſit; & quum interrogaſſet cur non, quem iuſſerat, miſiſſe, cauſis, rationibuſque quas dictitabat ſpretis, veſtimenta detrahi imperavit, virgiſque multùm cæcidit; corrumpi atque diſſolui officium omne imperantis ratus, ſi quis ad id, quod facere juſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non deſiderato reſpondeat.

CAP. XIV.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familiæ pecuniæque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.

IVlius Higinus, in libro de vita, rebusque illustrium virorum sexto, legatos dicit à Sānitibus ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani venisse, & memoratis multis magnisque rebus, quæ benè ac benivolè post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisset dono grandem pecuniam, orasseque uti acciperet uteretùrque: atque id facere Samnites dixisse, quòd viderent multa ad splendorem domus atque victus defieri; neque pro magnitudine dignitateque lautum paratum esse: tum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atque inde porrò ad ventrem imum deduxisse; & legatis ita respondisse; dum illis omnibus membris, quæ attigisset, obsistere atque imperare posset, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

CAP. XV.

Quàm importunum vitium sit plenumque odij futilis inanisque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriusque linguæ viris detestatione iusta culpata sit.

QVi sunt leves & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt; eorum orationem bene existimatum est in ore nasci non in pectore, linguam autem debere ajunt nō esse liberam nec vagam, sed vinclis de pectore

imo

ipso ac de corde aptis moveri & quasi gubernari. Sed enim videas quosdam sic scatere verbis sine ullo judicii negotio cum securitate multa & profunda, ut loquentes plerumque videantur loqui sese nescire. Vlyssem contrà Homerus virum sapienti facundia præditum, vocem mittere ait non ex ore sed ex pectore: quod scilicet non ad sonum magis habitumque vocis, quàm ad sententiarum penitus conceptarum altitudinem pertineret: petulantiæque verborum coërcendæ vallum esse oppositum dentium luculentè dixerit, ut loquendi temeritas non cordis tantùm custodia, atque vigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubiis in ore positis sæpiatur. Homerica, de quibus suprà dixi, hæc sunt:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει
Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

M. Tullij quoque verba posui, quibus stultam & inanem dicendi copiam graviter & vere detestatus est. *Dummodo*, inquit, *hoc constet, neque infantiam ejus qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat, neque inscitiam illius cui res non suppetat, verba non desint, esse laudanda. quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quam stultam loquacitatem.* Item in libro de oratore primo verba hæc posuit. *Quid enim est tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis, nulla subjecta sententia nec scientia?* Cum primis autem M. Cato atrocissimus hujuscemodi vitii insectator est: namque in oratione quæ inscripta est, SI. SE. COELIUS. TRIB. PLEB. APPELLASSET. *Nunquã*, inquit, *tacet, quẽ morbus tenet loquendi, tamquam veternosum bibendi atque dormiendi. quod si non conveniant, tamen convocari*

1. contuberniatis, cum 1 amb.

cari jubet, ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet, itaque auditis, non auscultatis, tamquam pharmacopolam, nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committit, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidem M. Cœlio trib. pleb. vilitatem opprobrans non loquendi tantum, verumetiam tacendi, *Frusto*. inquit, *panis conduci potest, vel uti taceat, vel uti loquatur.* neque non meritò Homerus unum ex omnibus Thersiten, ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellat: modò verba illius multa, & ἄκοσμα strépentium sine modo graculorum similia esse dicit; quid enim est aliud ἀμετροεπῆς κολῳᾷ? Eupolidis quoque versus de id genus hominibus consignatissimè factus est, λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν: quod Sallustius noster imitari volens, *loquax*, inquit, *magis quàm facundus.* Quapropter Hesiodus poëtarum prudentissimus, linguam non vulgandam, sed recondendam esse dicit, proinde ut thesaurum: ejusque esse in promendo gratiam plurimam, si modesta & parca & modulata sit,

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς· πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicharmium quoque illud non inscitè se habet,

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profectò hoc sumtum est;

Qui quum loqui non posset, tacere non poterat.

Favorinum ego audivi dicere versus istos Euripidi, ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία, non de iis tantum factos accipi debere, qui impia aut illicita dicerent; sed vel maxime de hominibus quoque posse dici stulta & immodica blaterãtibus; quorũ lingua tã prodiga infrenisque sit, ut fluat semper æstuetque col-

lu-

luvione verborũ teterrima: quod genus homines à Græcis significantissimo vocabulo λάλες appellatos. Valerium Probum Grammaticum illustrem, ex familiari ejus docto viro comperi, Sallustianum illud, *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum*, brevi antequam vita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse; *Satis loquentiæ, sapientiæ parum*. quòd *loquentia* novatori verborum Sallustio maximè congrueret; *eloquentia* cum insipientia minimè conveniret. Hujuscemodi autem loquacitatem verborumque turbam magnitudine inani vastam facetissimus poëta Aristophanes insignibus vocabulis denotavit in his versibus:

Ἄνθρωπον ἀγριοποιὸν αὐθαδόστομον,
ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα,
ἀπεριλάλητον, κομποφακελορρήμονα.

Neque minus insigniter veteres quoque nostri hoc genus homines in verba projectos locutulejos, & blatterones, & lingulacas dixerunt.

CAPUT XVI.

Quòd verba isthæc Quadrigarii ex Annali tertio, ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poëtarum figura, sed ratione certa & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.*

QVadrigarius in tertio Annalium ita scripsit: *Ibi occiditur mille hominum*. occiditur, *inquit*, non, *occiduntur*. Item Lucilius in tertio Satyrarum; *Ad portam mille, à porta est sex inde Salernum: mille*, inquit, *est*, non *mille sunt*. Varro in octavodecimo Humanarum: *Ad Romuli initium plus mille & centum annorum est*. M. Cato in 1. Originum, *Inde est, fermè mille passuum*. M. Cicero in sexta in Antonium, *Itane Ianus medius in L. Antonij clientela est? qui*

unquam in illo Iano inventus est, qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum? In his atque multis aliis, *mille*, numero singulari dictum est. neque hoc, ut quidam putant, vetustati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est: sed sic videtur ratio poscere. *mille* enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς. & sicuti una χιλιὰς & duæ χιλιάδες; ita *unum mille* & *duo millia* certa atque directa ratione dicitur. quãobrem id quoque rectè & probabiliter dici solitum, *mille denariûm in arca est*, *& mille equitum in exercitu est*. Lucilius autem, præter quod supra posui, alio quoque in loco id manifestiùs demonstrat, nam in libro quintodecimo ita dicit,

Hunc milli passûm qui vicerit atque duobus,
Campanus sonipes subcursor nullus sequetur
Majore spatio; ac diversus videbitur ire.

Item alio in libro nono:

Tu milli nummûm potes uno quærere centum.

Millipassûm dixit, pro *mille paßibus*, *& uno milli nummûm*, pro, *unis mille nummis*; aperteque ostendit *mille* & vocabulum esse, & singulari numero dici, ejusque plurativum esse, *millia*, & casum etiam capere ablativum; neque cæteros casus requiri oportere, quum sint alia pleraque vocabula quæ in singulos tantùm casus, quædam etiam quæ in nullum declinentur. quapropter nihil jam dubium est, quin M. Cicero in oratione, quam scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: *Ante fundum Clodii, quo in*

in fundo, propter inſanas illas ſubſtructiones, facilè mille hominum verſabatur valentium: non *verſabantur*. quod in libris minus accuratè ſcriptis eſt: alia enim ratione, *mille hominum*, alia, *mille homines*, dicendum eſt.

CAPUT XVII.

Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi quid M. Varro in quadam Satyra de officio mariti ſcripſerit.

XAnthippe Socratis philoſophi uxor moroſa admodum fuiſſe fertur & jurgioſa: irarumque & moleſtiarum muliebrium per diem perque noctem ſatagebat. Has ejus intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogavit Socratem quænam ratio eſſet cur mulierem tam acerbam domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi talem perpetior, inſueſco & exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam & injuriam faciliùs feram. Secundùm hanc ſententiam quoque Varro in Satyra Menippea, quam de officio mariti ſcripſit, *Vitium*, inquit, *uxoris aut tollendum, aut ferendum eſt. qui tollit vitium; uxorem commodiorem præſtat. qui fert; ſeſe meliorem facit.* Hæc verba Varronis, *tollere* & *ferre*, lepidè quidem compoſita ſunt: ſed *tollere*, apparet dictum pro, *corrigere*. Id etiam apparet, ejuſmodi vitium uxoris, ſi corrigi non poſſit, ferendum eſſe Varronem cenſuiſſe; quod ferri ſcilicet à viro honeſtè poteſt. vitia enim flagitiis leviora ſunt.

CAPUT XVIII.

Quòd M. Varro in quartodecimo Humanarum, L. Ælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας disserentem falsa reprehenderit: quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falsum.

IN quartodecimo Humanarum libro M. Varro doctissimum tunc civitatis hominem L. Aelium errasse ostendit; quod vocabulum Græcum vetus traductum in linguam Romanam, proinde atque si primitùs Latinè fictum esset, resolverit in voces Latinas ratione etymologica falsa. verba ipsa super ea re Varronis posuimus. *In quo L. Aelius noster litteris ornatissimus memoria nostra erravit aliquotiens. nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. non enim leporem dicimus, ut ait, quòd est levipes: sed quòd est vocabulum antiquum Græcum. multa enim vetera illorum ignorantur, quòd, pro iis, aliis nunc vocabulis utantur; & illorum esse plerique ignorent Græcum, quod nunc nominant ἕλλωα; puteum quod vocant φρέαρ; leporem, quod λαγωὸν dicunt. in quo non modò Aelij ingenium non reprehendo; sed industriam laudo. successum enim fortuna, experientiam laus sequitur.* hæc Varro in primore libro scripsit de ratione vocabulorum scitissimè, de usu utriusque linguæ peritissimè, de ipso Aelio clementissimè. sed in posteriore ejus libri parte dicit, *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani furnum atrum appellaverint; & fures per noctem, quæ atra sit, faciliùs furentur. nonne sic videtur Varro de fure erras-

se,

ſe, tamquam Aelius de lepore? nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua, φῶρ, eſt dictum. hinc per affinitatem litterarum, qui φῶρ Græcè, Latinè fur eſt. Sed ea res fugeritne tunc Varronis memoriam; an contrà aptius & cohærentius putarit furem à furuo, id eſt nigro appellari; in hac re de viro tam excellentis doctrinæ non meum judicium eſt.

CAPUT XIX.

Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

IN antiquis annalibus memoria ſuper libris Sibyllinis hæc prodita eſt. Anus hoſpita atque incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, novem libros ferens, quos eſſe dicebat divina oracula: eos velle venundare. Tarquinius precium percunctatus eſt. mulier nimium immenſum popoſcit. rex, quaſi anus ætate deſiperet, deriſit. tum illa foculum coram cum igni appoſuit; & tris libros ex novem deuſſit: &, ecquid reliquos ſex eodem precio emere vellet, regem interrogavit. ſed enim Tarquinius id multò riſit magis; dixitque anum jam proculdubio delirare. mulier ibidem ſtatim tris libros alios exuſſit; atque idipſum denuo placidè interrogavit an tris reliquos eodem precio emat. Tarquinius ore jam ſerio, atque attentiore animo fit: eam conſtantiam confidentiamque non inſuper habendam intelligit: libros tris reliquos mercatur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio degreſſam poſtea nuſquam loci viſam conſtitit. Libri tres in ſacra-

rium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quasi
ad oraculum, XV. viri adeunt, quum dii im-
mortales publice consulendi sunt.

CAPUT. XX.

*Quid Geometræ dicant schemata, quibúsque o-
mnia ista Latinis vocabulis appellentur.*

FIgurarum, quæ σχήματα geometræ appel-
lant, genera sunt duo; planum & solidum.
hæc ipsi vocant ἐπίπεδον καὶ στερεόν. *Planum* est,
quod in duas partis solúm lineas habet, qua
latum est & qua longum: qualia sunt trique-
tra & quadrata, quæ in area fiunt, sine altitu-
dine. *Solidum* est; quando non longitudines
modò & latitudines planas numeri linearum
efficiunt, sed etiam extollunt altitudinem: qua-
les sunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas
appellant: vel qualia sunt quadrata undique,
quæ κύβους illi, nos quadrantalia dicimus. κύ-
βος enim est figura ex omni latere quadrata:
quales sunt, inquit M. Varro, *tesseræ, quibus
in alueolo luditur: ex quo ipsæ quoque appel-
la'æ κύβοι.* in numeris etiam similiter κύβος
dicitur, quum omne latus eiusdem numeri
æqualiter in sese soluitur: sicuti fit quum ter
terna ducuntur: atque idem ipse numerus tri-
plicatur. Huius numeri cubum Pythagoras vim
habere lunaris circuli dixit: quòd & luna or-
bem suum lustret septem & viginti diebus: qui
numerus ternio qui Græcè dicitur τριὰς, tan-
tumdem efficiat in cubo. *Linea* autem à nostris
dicitur, quam γραμμὴν Græci vocant. eam M.
Varro ita definit. *Linea est*, inquit, *longitudo
quadam sine latitudine.* Euclides autem breviùs,
præ-

prætermissa altitudine, γραμμὴ inquit, est μῆκος ἀπλατές: quod exprimere uno Latino verbo non queas, nisi audeas dicere *illatabile*.

CAPUT. XXI.

Quòd Iulius Higinus affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilij domesticum, in quo scriptum esset: & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret*, sensu torquebit amaro.

VErsus istos ex Georgicis Virgilij plerique omnes sic legunt.

At sapor indicium faciet manifestus: & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus, in commentarijs, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perseverat non hoc à Virgilio relictum; sed quod ipse invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilij,

— & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

neque id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam viris complacitum. quoniam videtur absurdè dici; *sapor sensu amaro torquet*: quum ipse, inquiunt, sapor sensus sit, non alium in semetipso sensum habeat: ac proinde sit quasi dicatur; *sensus sensu amaro torquet*. Sed enim quum Favorinus Higini commentarium legisset; atque ei statim displicita esset insolentia & insuavitas illius; *sensu torquebit amaro*: risit, &, Iovem lapidem, inquit, quod sanctissimum jusiurandum est habitum, paratus sum ego jurare Virgilium hoc nunquam scripsisse, sed Higinum ego dicere verum arbitror, non enim primus finxit hoc verbum Virgilius insolenter:

lenter: sed in carminibus Lucretii inventum est: nec est aspernatus auctoritatem poetæ ingenio & facundia præcellentis, verba ex quarto Lucretii hæc sunt,

——dilutaque contra,
Quum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non verba autem sola, sed versus propè totos & locos quoque Lucretii plurimos sectatum esse Virgilium videmus.

CAPUT XXII.

An, qui causas defendit, rectè Latinéque dicat superesse se ei, quod defendit, & superesse propriè quid sit.

IRroboravit inveteravitque falsa atque aliena verbi significatio ejus, quod dicitur; *hic illi superest*; quum dicendum est, *advocatum esse quem cuipiam*, causamque ejus defendere. atque id dicitur, non in compitis tantùm, neque in plebe vulgaria, sed in foro, in comitio, apud tribunalia. qui integrè autem loquuti sunt, magnam partem, *superesse*, ita dixerunt, ut eo verbo significarent superfluere & supervacare atque esse supra necessarium modum. itaque M. Varro in Satyra, quæ inscripta est. *Nescis quid vesper serus vehat*, *superfuisse* dicit immodicè & intempestivè fuisse. verba ex eo libro hæc sunt: *In conuiuio legi nec omnia debent. & ea potißimum quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent potius: ut id quoque videatur non defuisse magis quàm superfuisse.* Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte assistere, atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, ut extra causam diceret, remque, quæ agebatur, non attingeret. tunc prætorem ei, cuia res erat, dixisse

xiſſe, advocatum eum non habere: & quum is, qui verba faciebat, reclamaſſet: ego illi V. Cl. ſuperſum: reſpondiſſe prætorem feſtiuiter; tu planè ſuperes, non ades. M. autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de jure civili in artem redigendo, verba hæc poſuit: *Nec verò ſcientia juris maioribus ſuis Q. Aelius Tubero defuit; doctrina etiam ſuperfuit.* in quo loco, *ſuperfuit*, ſignificare videtur, *ſupra fuit* & *præſtitit*, ſuperavitque maiores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti, tum & nimis abundanti. diſciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de Rep. ſecundo idipſum verbum Ciceronis non temere tranſeundum. verba ex eo libro hæc ſunt: *Non grauarer, Læli, niſi & hos velle putarem, & ipſe cuperem te quoque aliquam partem hujus noſtri ſermonis attingere: præſertim quum heri ipſe dixeris, te nobis etiam ſuperfuturum. verùm, ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis omnes te rogamus.* exquiſitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſſimus, *ſupereſſe* non ſimplici ratione dici tam Latinè, quam Græcè: Græcos περιεῖναι in utramque partem ponere; vel quòd ſupervacaneum eſſet, ac non neceſſarium, vel quòd abundans nimis & affluens & exſuperans. ſic quoque noſtros veteres *ſupereſſe* aliàs dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſupervacuo neque admodum neceſſario, ita ut ſuprà poſuimus Varronem dicere: aliàs ita, ut Cicero dixit, pro eo quòd copia quidem & facultate ceteris anteiret, ſupra modum tamen & largius prolixiuſque flueret, quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorum vult dicere: ſed neſcio quid aliud indictum inſcitumque dicit. at ne Virgilij quidem poterit auctoritate uti, qui in Georgicis ita ſcripſit:

Primus

Primus ego in patriam mecum, modò vita superſit.

hoc enim in loco Virgilius ἀκυρωτέρῳ verbo uſus videtur; quòd ſuperſit dixit pro longinquius diutiuſque adſit. illud contra eiuſdem Virgilij eſt aliquanto probabilius:

Florentiſque ſecant herbas, fluvioſque miniſtrant.

Farraque, ne blando nequeant ſupereſſe labori.

ſignificat enim ſupra laborem eſſe, neque opprimi à labore. An autem *ſupereſſe* dixerint veteres pro reſtare & perficiendæ rei deeſſe quærebamus. nam Salluſtius in ſignificatione iſta non *ſupereſſe*, ſed *ſuperare* dicit. verba ejus in Iugurtha hæc ſunt: *Is plerumque ſeorſum à rege exercitum ductare, & omnis res exſequi ſolitus erat, Iugurthæ feſſo aut maioribus aſtricto ſuperauerant.* Sed invenimus in tertio Ennij annalium in hoc verſu,

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem.

id eſt, reliquum eſſe & reſtare. quod quidem diviſè pronunciandum eſt; ut non una pars orationis eſſe videatur, ſed duæ. Cicero autem in ſecunda Antonianarum, quod eſt reliquum, non *ſupereſſe*, ſed *reſtare* dicit. præter hæc, *ſupereſſe*, invenimus dictum pro *ſuperſtitem eſſe* ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad Plancum, in epiſtola Aſinij Pollionis ad Ciceronem verbis his, *Nam neque deeſſe reip. volo, neque ſupereſſe.* per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe vivere. in Plauti autem Aſinaria manifeſtius idipſum ſcriptum eſt in ijs verſibus, qui ſunt ejus comœdiæ primi,

Sicut tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ ſoſpitem & ſuperſtitem.

Caven-

Cavenda igitur est non improprietas solùm verbi, sed etiam pravitas omnis; si quis senior advocatus adolescenti se superesse dicat.

1. ominis. Gr. δυσφημία. Lamb.

CAPUT XXIII.

Quis fuerit Papirius Prætextatus: quæve istius causa cognomenti sit: historiaque ista omnis super eodem Papirio cognitu iucunda.

Historia de Papirio Prætextato dicta scriptaque est à M. Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem venustate atque luce atque munditia verborum. ea Catonis verba huic prorsus commentario indidissem, si libri copia fuisset id temporis quum hæc dictavi. quòd si non virtutes dignitatesque verborum, sed rem ipsam scire quæris; fermè ad hunc modum est. Mos antea senatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filijs introire. Quum in senatu res maior quæpiam consultata, eaque in diem posterum prolata est; placuitque ut hanc rem, super qua tractavissent, ne quis enunciaret prius quàm decreta esset: mater Papirij pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percunctatur filium quidnam in senatu patres egissent. puer respondit tacendum esse. neque id dici licere. mulier fit audiendi cupidior. secretum rei & silentium deberi puer affirmans animum ejus ad inquirendum everberat. quærit igitur compressius violentiusque. tum puer, matre urgente, lepidi atque festivi mendcij consilium capit. actum in senatu dixit, utrum videretur utilius magisque è republica esse, unúsne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. hoc illa ut audivit, animo compavescit: domo trepidans egreditur: ad ceteras matronas defert quod audi-

audierat. perveniunt ad ſenatum poſtera die matrum familias caterua: lacrymantes atque obſecrantes orant una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes in curiam, quæ illa mulierum intemperies & quid ſibi poſtulatio iſthæc vellet, mirabantur. puer Papirius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem, ſicuti fuerat, denarrat. ſenatus fidem atque ingenium pueri deoſculatus conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, niſi ille unus Papirius: eique puero poſtea cognomentum, honoris gratia, inditum prætextatus: ob loquendi tacendique in ætate prætextata prudentiam.

CAPUT XXIV.

Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævi, Plautij Pacuuij, quæ, facta ab ipſis, ſepulchris ipſorum inciſa ſunt.

TRium poëtarum illuſtrium epigrammata, Cn. Næuij, M. Plauti, M. Pacuvij, quæ ipſi fecerunt & incidenda ſuo ſepulchro reliquerũt nobilitatis eorum gratia & venuſtatis, ſcribenda in his commentarijs eſſe duxi. Epigramma Nævij plenum ſuperbiæ Campanæ: quod teſtimonium eſſe juſtum potuiſſet, niſi ab ipſo dictum eſſet:

Mortalis immortalis flere ſi foret fas:
Flerent divæ Camœnæ Næuiom poëtam.
Itaque poſtquam eſt Orchino traditus theſauro;
Oblitei ſunt Romæ loquier Latina lingua.

Epigramma Plauti: quod dubitaſſemus an Plauti foret, niſi à M. Varrone poſitum fuiſſet in libro de poëtis primo?

Poſtquam morte datu' ſt Plautus, comœdia luget;

Scena est deserta. dein Risus, Ludu', Iocusque,
Et numeri innumeri simul omnes collacrumarunt.

Epigramma Pacuvij verecundissimum & purissimum, dignumque ejus elegantissima gravitate:

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,
Vtei ad se aspicias: deinde quod scriptu-st legas.
Hic sunt poëtæ Marcei Pacuviei sita
Ossa. hoc volebam nescius ne esses. vale.

CAPUT. XXV.

Quibus verbis M. Varro inducias definierit: quæsitumque inibi curiosiùs, quæ nam ratio sit vocabuli induciarum.

DVobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui est *de bello & pace*, *Induciæ* quid sint definit. *Induciæ*, inquit, *sunt pax castrensis paucorum dierum.* item alio in loco, *Induciæ*, inquit. *sunt belli feriæ.* Sed lepidæ magis atque iucundæ brevitatis utraque definitio, quàm plena aut proba esse videtur. nam neque pax est induciæ (bellum enim manet, pugna cessat.) neque in solis castris, neque paucorum tantùm dierum induciæ sunt. quid enim dicemus, si inducijs in mensium aliquot factis castris concedatur? nónne tum quoque induciæ sunt? aut rursus quid esse dicemus, quod in primo annali Quadrigarij scriptum est, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ paucorum tantùm dierum appellandæ sunt? belli autem ferias festivè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem significantiùs consignanti-

--andrg. in oppida ex castris concedatur. Lamb.

nantiusque cessationem istam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera sonitus vastioris, & subiuncta lenioris. nam quòd eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐχεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium ut inducias superstitiosè definiret, & legibus rationibusque omnibus definitionum inserviret. satis enim visum est, eiusmodi facere demonstratioñe. quod genus Græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς vocant. Induciarum autem vocabulum qua sit ratione factum iam diu est quod quærimus. sed ex multis quæ iam audivimus vel legimus probabilius id quod dicam videtur. *inducias* sic dictas arbitramur, quasi tu dicas *inde uti iam*. pactum induciarum huiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: sed ex eo die postea uti jam omnia belli jure agantur. quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumque sit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit inde uti iam pugnetur: iccirco ex ijs quibus dixi, vocibus, quasi per quemdam coitum & copulam nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius, in primo librorum quos Musarum inscripsit, *induciæ*, inquit, *dicuntur, quum hostes inter sese utrimque utroque alter ad alterum impunè & sine pugna ineunt. inde ab eo*, inquit, *nomen esse factum videtur, quasi initus atque introitus*. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij, ne cui harum noctium æmulo eo tantúm nomine elegantius id videretur, tamquam id nos originem verbi requirentes fugisset.

addo. Lamb.

Aug. quasi initiæ, [illegible] initus

CAPUT

CAPUT XXVI.

Quem in modum mihi Taurus Philosophus responderit percunctanti an sapiens irasceretur.

INterrogavi in diatriba Taurum an ſapiens iraſceretur. dabat enim ſæpe poſt quotidianas ectiones quærendi quod quis vellet poteſtatem. s quum graviter & copioſè de morbo affectúve iræ diſſeruiſſet, quæ & in veterum libris & in ipſis commentarijs expoſita ſunt: convertit ad me, qui interrogaveram, &, Hæc ego, inquit, ſuper iraſcendo ſentio. ſed & quid, Plutarchus noſter vir doctiſſimus ac prudentiſſimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoque audias. Plutarchus, inquit, ſervo ſuo nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibuſque philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædique eum loro iuſſit. cœperat verberari; obloquebatur non meruiſſe ut vapulet; nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. poſtremò vociferari inter vapulandum incipit: neque iam querimonias aut gemitus eiulatuſque facere, ſed verba ſeria & objurgatoria: Non ita eſſe Plutarchum ut diceret, philoſophum iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo iracundiæ ediſſertaviſſe: librum quoque περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conſcripſiſſe; iis omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam convenire, quòd provolutus effuſuſque in iram plurimis ſe plagis mulcaret. Tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi iraſci videor? ex vultúne meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum eſſe me ira intelligis? mihi quidem neque oculi opinor truces ſunt, neque os turbidum: neque immaniter clamo; neque in

ſpu-

spumam ruborémve effervesco: neque pudenda dico aut pœnitenda: neque omnino trepido ira & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent, & simul ad eum, qui cædebat, conversus, interim, inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit. non idem esse existimavit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν; aliudque esse non iracundum animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus vel affectiones, Græci πάθη appellant: ita hujus quoque motus animi, qui quum est ulciscendi causa sævior, ira dicitur, non privationem esse utilem censuit, quam Græci στέρησιν dicunt: sed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: deque eiusdem viri patientia.

INTER labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insuevisse. Stare solitus Socrates dicitur, pertinaci statu, perdius atque pernox à summo lucis ortu ad Solem alterum orientem, inconniuens, immobilis, isdem in vestigijs, & ore atque oculis eumdem in locum directis cogitabundus, tamquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Quam rem quum Favorinus, de fortitudine eius viri ut pleraque disserens, attigisset, πολ-

λάκις,

λάκις, inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoque eum uisse tanta traditum est, ut omnia ferè vitæ uæ tempora valetudine inoffensa vixerit. in llius etiam pestilentiæ vastitate, quæ, in bello Peloponnesiaco, im-prime ipsam Atheniensium ivitatem internecino genere morbi depopulata est, is parcendi moderandique rationibus dicitur & à voluptatum labe cavisse, & salubritates corporis retinuisse: ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

CAPUT II.

Quæ ratio observatioque officiorum esse debeat inter patres filiosque in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus domi forisque, si filij magistratus sunt & patres priuati: superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

AD philosophum Taurum Athenas, visendi cognoscendique ejus gratia, venerat V. CL. præses Cretæ provinciæ: & cum eo simul ejusdem præsidis pater. Taurus, sectatoribus commodùm dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus, & cũ assistentibus nobis sermocinabatur. introivit provinciæ præses & cum eo pater. assurrexit placidê Taurus: & post mutuam salutationem resedit. allata mox una sella est, quæ in promptu erat: atque dum aliæ promebantur, apposita est. invitavit Taurus patrem præsidis ut sederet. atque ille ait: Sedeat hic potius, qui populi Romani magistratus est. Absque præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quærimusque vtrum conueniat, téne potius sedere qui pater es, an filium qui magistratus est. &, quum pater assedisset, appositumque

que

que esset aliud filio quoque ejus sedile, verba super ea re Taurus facit cum summa, di boni! honorum atque officiorum perpensatione. eorum verborum sententia hæc fuit: In publicis locis atque muneribus atque actionibus patrum iura cũ filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conniuere. sed quum extra rempub. in domestica re atque vita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum & patrem privatum publicos honores cessare: naturales & genuinos exoriri. hoc igitur, inquit, quòd ad me venistis, quòd colloquimur nunc, quòd de officijs disceptamus: privata actio est. itaque utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoque vestræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem sententiam Taurus graviter simul & comiter disseruit. Quid autem super hujuscemodi patris atque filij officio apud Claudium legerimus, non ab re visum est ut adscriberemus. posuimus igitur verba ipsa Quadrigarij ex annali ejus sexto transcripta: *Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius ejus, qui priore anno erat consul. ei consuli pater proconsul obviam in equo vehens venit. neque descendere voluit, quòd pater erat: &, quòd inter eos sciebant maxima concordia convenire, lictores non ausi sunt descendere jubere. Vbi juxtà venit: tum consul ait, Descendere iube. quod postea quàm lictor ille, qui apparebat, citò intellexit, Maximum proconsulem descendere jussit. Fabius imperio paret: & filium collaudavit, quum imperium, quod populi esset, retineret.*

CAPUT

CAPUT III.

Qua ratione verbis quibusdam vocabulisque veteres immiserint, h, litteræ spiritum.

H Litteram, siue illam spiritum magis quàm litteram dici oportet, inserebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque. ut sonus earum esset viridior vegetiorque; atque id videntur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ. satis enim notum est Atticos ἰχθυῦ, ἵερον, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ ceterarum, inspirantis primæ litteræ dixisse. sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic vehemens, sic inchoare, sic helluari, sic hallucinari, sic honera. sic honustum dixerunt. in his enim verbis omnibus litteræ seu spiritus istius nulla ratio visa est, nisi ut firmitas & vigor vocis, quasi quibusdam nervis additis, intenderetur. Sed quoniam, *aheni*, quoque exemplo usi sumus, venit nobis in memoriam Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum, mirandæ vetustatis, emptum in sigillariis x x. aureis, quem ipsius Virgilij fuisse credebat: in quo duo isti versus quum ita scripti forent;

Vestibulum ante ipsum primoque in limine Pyrrhus
Exsultat telis & luce coruscus aëna:

additam supra vidimus, *h*, litteram, &, *ahena*, factum, sic in illo quoque Virgilij versu in optimis libris scriptum inuenimus;

Aut foliis undam tepidi dispumat aheni,

CAPUT IV.

Quam ob causam Gabius Bassus genus quoddam judicij divinationem appellari scripsit: & quam alij causam esse ejusdem vocabuli dixerint.

QVum de constituendo accusatore quæritur, judiciumque super ea re redditur, cuinam potissimum ex duobus pluribúsve accusatio subscriptione in reum permittatur; ea res atque judicum cognitio, *divinatio*, appellatur. id vocabulum quam ob causam ita factum sit quæri solet. Gabius Bassus in tertio librorum quos de origine vocabulorum composuit, *Divinatio*, inquit, *judicium appellatur: quoniam divinare quodammodo judicem oporteat, quam sententiam sese ferre par sit.* Nimis quidem est in verbis Gabij Bassi ratio imperfecta vel magis inops & jejuna. sed videtur eum significare velle, iccirco dici divinationem; quòd in alijs quidem causis iudex ea quæ dicit, quæque argumentis vel testibus demonstrata sunt, sequi solet: in hac autem re, quum eligendus accusator est, parva admodum & exilia sunt, quibus moveri judex possit; & propterea, quinam magis ad accusandum idoneus sit quasi diuinandum est. hoc Bassus. Sed alij quidem *divinationem* esse appellatam putant, quoniam quum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coniunctæque sint, neque vtra sine altera constare possit; in hoc tamen genere causæ reus quidem jam est, sed accusator nondum est: & iccirco, quod adhuc vsque deest & latet, divinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

CAPUT V.

Quàm lepidè designatéque dixerit Favorinus Philosophus, quid intersit inter Platonis & Lysiæ orationem.

FAvorinus de Lysia & Platone solitus est dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demas mutèsve, atque id commodissimè facias: de elegantia tantùm detraxeris: si ex Lysiæ: de sententia.

CAPUT VI.

Quibus verbis ignaviter & abiectè Virgilius usus esse dicatur; & quid iis, qui id improbè dicunt, respondeatur.

NOnnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Annæus, haud sanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium composuerunt, reprehendunt quasi incuriosè & abiectè verbum positum in his versibus;

Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
A'timidos nautas canibus lacerasse marinis.

vexasse enim putant verbum esse leve, & tenuis ac parvi incommodi: nec tantæ atrocitati congruere, quum homines repentè à bellua immanissima rapti laniatique sint. item aliud huiuscemodi reprehendunt,

—Quis aut Eurysthea durum
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

illaudati parum idoneum esse verbum di unt: neque id satis esse ad faciendum scelerati homi-

 nis

nis detestationem: qui quòd hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non laude indignus, sed detestatione, exsecrationeque totius generis humani dignus esset. item aliud verbum culpaverunt:

Per tunicam squallentem auro latus haurit apertum.

tamquam si non convenerit dicere, *auro squallentem*: quoniam nitoribus splendoribusque auri squalloris illuvies sit contraria. Sed de verbo, *vexasse*, ita responderi posse credo. *vexasse* grave verbum est: factumque ab eo videtur, quod est, *vehere*. in quo inest jam vis quædam alieni arbitrij. non enim sui potens est, qui vehitur. *Vexare* autem, quod ex eo inclinatum est, vi atque motu proculdubio vastiore est. nam qui fertur & raptatur atque huc atque illuc distrahitur, is vexari propriè dicitur. sicuti *taxare* pressius crebriusque est, quàm *tangere*: vnde proculdubio id inclinatum est: & *iactare* multo fusius largiusque est, quàm *iacere*; unde id verbum traductum est: & *quassare*, quàm *quatere* gravius violentiusque est. nō igitur quia vulgo dici solet vexatum esse quem fumo aut vento aut pulvere, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire: quæ à veteribus, qui propriè atque signatè loquuti sunt, ita ut decuit conservata est. M. Catonis verba sunt ex oratione, quam de Achæis scripsit, *Quumque Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret. vexatam* Italiam dixit Cato ab Hannibale, quando nullum calamitatis aut sævitiæ aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpessa sit. M. TULLIUS IV. in Verrem, *Quæ ab isto sic spoliata atque direpta est, ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem & consuetudinis jura retineret, sed ut à*

barbaris prædonibus vexata esse videatur. De illaudato autem duo videntur responderi posse. unum est ejusmodi : nemo quisquam tam efflictis est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. vnde hic antiquissimus versus vicē proverbij celebratus est, Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. sed enim qui omni in re atque omni tēpore laude omni vacat, is illaudatus est : isque omnium pessimus deterrimusque est. sicuti omnis culpæ privatio inculpatum facit, inculpatus autem instar est absolutæ virtutis ; illaudatus igitur quoque finis est extremæ malitiæ. itaque Homerus non virtutibus appellandis, sed vitijs detrahendis laudare ampliter solet. hoc enim est :

ἦν δὲ μάντις ἀμύμων.
τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.

& item illud ;

Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.
Οὐδὲ καταπτώσσοντ', οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoque simili modo maximam voluptatem detractionem privationemque omnis doloris definivit his verbis ; ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idem Virgilius *inamabilem* dixit Stygiam paludem. nam sicut *illaudatum* κατὰ laudis στέρησιν, ita *inamabilem*, κατὰ amoris στέρησιν detestatus est. Altero modo *illaudatus* ita defenditur. *laudare* significat prisca lingua nominare appellareque. sic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod est nominari. *illaudatus* enim est quasi *illaudabilis*, qui neque mentione aut memoria vlla dignus, neque unquam nominandus est. sicuti quondam à com-

muni concilio Asiæ decretum est, uti nomen ejus, qui templum Dianæ Ephesiæ incenderat, ne quis vllo in tempore nominaret. Tertium restat ex ijs, quæ reprehensa sunt, quòd *tunicam squallentem auro* dixit. id autem significat copiam densitatemque auri in squamarum speciem intexti. squallere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateque; quæ in serpentium piscium que corijs visuntur. quam rem & alii, & hic quidem poëta locis aliquot demonstrat.

Quem pellis, inquit, *ahenis*
In plumam squamis auro conserta tegebat.
Et alio loco,
Iamque adeò rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit,

Eius serpentis squamæ squallido auro & purpura prætextæ.

Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumque aliqua re erat, ut incuteret visentibus facie nona horrorem, id *squallere* dicebatur. sic in corporibus incultis squamosisque alta congeries sordium squallor appellatur. cujus significationis multo assiduoque usu totum id verbum ita contaminatum est, ut jam squallor de re alia nulla, quàm de solis inquinamentis dici cœperit.

CAPUT. VII.

De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumque est; an semper omnibusque patris iussis obsequendum sit.

QVæri solitum est in philosophorum disceptationibus, an semperinque omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci nostrique, qui de officijs scripserunt, tres sententias

tias esse quæ spectandæ considerandæque sint, tradiderunt; easque subtilissimè dijudicaverunt. earum vna est; omnibus quæ pater imperat parendum. altera est; in quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. tertia est; nihil necessum esse patri obsequi & parêre. Hæc sententia, quoniam primore adspectu nimis infamis est: super ea, prius quæ dicta sunt dicemus. aut rectè, inquiunt, imperat pater, aut perperam. si rectè imperat; non quia imperat parendum, sed, quoniam id fieri ius est, faciendum est. si perperam; nequaquam scilicet faciendum quod fieri non oportet. deinde ita concludunt, nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiam probari accepimus, argutiola quippe hæc, sicuti mox ostendemus, frivola & inanis est. neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri potest: omnia esse, quæ pater iusserit, parendum. quid enim? si proditionem patriæ, si matris necem, si alia quædam imperarit turpia aut impia. media igitur sententia optima atque tutissima visa est; quædam esse parendum, quædam non obsequendum. sed ea tamen, quæ obsequi non oportet, leniter & verecundè ac sine detestatione nimia sineque opprobartione acerba reprehensionis declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, quàm respuenda. conclusio verò illa qua colligitur, sicuti supradictum est, nihil patri parendum, imperfecta est; refutarique ac dilui sic potest: Omnia, quæ in rebus humanis fiunt, sicut docti censuerunt, aut honesta sunt aut turpia. quæ sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet sive imperet pater, sive non imperet. sed quæ his contraria, quæque

turpia & omnino iniqua ſunt; ea ne ſi imperet quidem. quæ verò in medio ſunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα tum μέσα appellantur, vt in militiam ire, rus colere, honores capeſſere, cauſas defendere, uxorem ducere, vti iuſſum proficiſci, vti accerſitum venire; quoniam & hæc & his ſimilia per ſe ſe ipſa neque honeſta ſunt neque turpia, ſed, proinde ut à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda fiunt aut reprehendenda: propterea in eiuſmodi omnium rerum generibus patri parendum eſſe cenſent; veluti ſi vxorem ducere imperet aut cauſas pro reis dicere. quod enim utrumque in genere ipſo per ſeſe neque honeſtum neque turpe eſt; iccirco, ſi pater iubeat, obſequendum eſt. quid enim? ſi imperet uxorem ducere infamem, propudioſam, criminoſam: aut pro reo Catilina aliquo, aut Tubulo, aut P. Clodio cauſam dicere. non ſcilicet parendum. quoniam accedente aliquo turpitudinis numero deſinunt eſſe per ſeſe hæc media atque indifferentia. non ergo integra eſt propoſitio dicenda: aut honeſta ſunt quæ imperat pater aut turpia: neque ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον videri poteſt. deeſt enim diſiunctioni iſti tertium: aut neque honeſta ſunt neque turpia. quod ſi additur: poteſt ita concludi: nonnunquam eſt igitur patri parendum.

CAPUT VIII.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogſmi diſciplina.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit, imperfectè atque præpoſterè atque inſcitè ſyllogiſmo eſſe vſum Epicurum dicit: Verbaque ipſa Epicuri ponit, ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ

δὲ ἀν-

τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. nam prætermisit, inquit, quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. tum deinde eodem ipso, quod omiserat, quasi posito concessoque ad confirmandum aliud, utitur. progredi autem hic, inquit, syllogismus nisi illo priùs posito, non potest. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine syllogismi scripsit. nam si, ut in disciplinis traditur, ita colligere & ratiocinari velis: sic dici oportet; ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus, cuicuimodi homo est, non inscitia videtur partem illam syllogismi prætermisisse. neque id ei negotium fuit syllogismum, tamquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus & cum suis finibus dicere. & profectò, quia separatio animi & corporis in morte euidens est, non est ratus necessariam esse eius admonitionem, quòd omnibus prorsus erat obvium. sicuti etiam quòd conclusionem syllogismi non in fine posuit, sed in principio: nam id quoque non imperitè factum quis non videt? apud Platonem quoque multis in locis reperias syllogismos repudiato conversoque ordine isto, qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

CAPUT IX.

Quod Plutarchus euidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum insectatus sit.

IN eodem libro idem Plutarchus eumdem Epicurum reprehendit, quòd verbo usus sit parum proprio & alienæ significationis. ita enim scripsit Epicurus; ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. non, inquit, παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, sed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac propè etiam subfrigidè Plutarchus in Epicuro accusando λέξεις τηρεῖ. has enim curas vocum verborumque elegantias non modò non sectatur Epicurus, sed etiam insectatur.

CAPVT X.

Quid sint favissæ Capitolinæ: & quid super eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti rescripserit.

SErvius Sulpicius iuris civilis auctor, vir bene litteratus, scripsit ad M. Varronem: rogavitque ut rescriberet quid significaret verbum, quod in censorijs libris scriptum esset. id erat verbum: *favissæ capitolinæ*. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quòd Q. Catulus curator restituendi Capitolij dixisset: Voluisse se aream capitolinam deprimere, vt pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusque pro fastigij magnitudine altior fieret: sed facere id non quisse, quoniam fauissæ impedissent. id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent: vbi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiosa donarijs consecratis. at deinde eadem epistola negat quidem se in litteris invenisse cur favissæ dictæ sint: sed Q. Valerium Soranum solitum dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellaremus, priscos Latinos *flavissas* dixisse: quòd in eos non rude æs argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur. coniectare igitur se detractam esse ex eo verbo secundam litteram, & *favissas* esse dictas cellas

las quasdam & specus, quibus æditui Capitolini uterentur ad custodiendum res veteres religiosas.

CAPVT. XI.

De Siccio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

L. Siccium Dentatum, qui trib. plebi fuit, Sp. Tarpeio, A. Haterio consulibus, scriptum est in libris annalibus, plus, quam credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenque ei factum ob ingentem fortitudinem: appellatumque esse Achillem Romanum. is pugnasse in hostem dicitur centum & XX. prœlijs; cicatricem aversam nullam, adversas quinque & XL. tulisse: coronis esse donatus aureis octo, obsidionali vna, muralibus tribus, civicis XIIII. torquibus tribus & LXXX. armillis plus centum LX. hastis duodeviginti. phaleris item donatus est quinquies viciesque. populi militaria dona habuit multijuga: in his provocatoria pleraque, triumphavit cum imperatoribus suis triumphos novem.

CAPVT XII.

Considerata perpensaque lex quædam Solonis speciem habens primorem iniquæ iniustæque legis, sed ad usum emolumentumque salubritatis penitus reperta.

IN legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo Athenienses, ut sempiternæ manerent, pœnis & religionibus sanxerant, legem esse Aristoteles refert scriptam ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionémque seditio atque discessio populi in duas partis fieret, & ob eam causam irri-

irritatis animis vtrimque arma caperentur, pugnareturque, tum qui, in eo tempore in eoque casu civilis discordiæ, non alterutræ parti sese adiunxerit, sed solitarius separatusque à communi malo civitatis secesserit, is domo, patria, fortunisque omnibus careto: exsul extorrisque esto. Quum hanc legem Solonis singulari sapientia præditi legissemus: tenuit nos gravis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob causam dignos esse pœna existimaverit, qui se procul à seditione & civili pugna removissent. Tum, qui penitus atque altè vsum ac sententiam legis inspexerat, non ad augendam sed ad desinendam seditionem legem hanc esse dicebat, & res prorsum se sic habet: nam si boni omnes, qui in principio coërcẽdæ seditioni impares fuerint, populumque partitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem divisi sese adiunxerint: tum eveniet, ut quum socij partis seorsum vtriusque fuerint, eoque partes ab ijs, ut maioris auctoritatis viris temperari ac regi cœperint, concordia per eos potissimùm restitui conciliarique possit: dum & suos, apud quos sunt, regunt atque mitificant, & aduersarios sanatos magis cupiunt quàm perditos. Hoc idem Favorinus philosophus inter fratres quoque aut amicos diffidentes oportere fieri censebat: vt, qui in medio sunt vtriusque partis benevoli, si in concordia annitenda parum auctoritatis quasi ambigui amici habuerint, tum alteri in alteram partem discedant: ac per id meritum viam sibi ad vtrusque concordiam mœniant. Nunc autem pleraque, inquit, pars utriusque amici, quasi probè faciant, duo litigantes destituunt & relinquunt: deduntque eos advocatis malevolis aut avaris, qui lites animasque eorum inflamment, aut odij studio, aut lucri.

C A-

CAPUT XIII.

Liberos *in multitudinis numero etiam vnum filium filiámue veteres dixisse.*

ANtiqui oratores, historiæque aut carminũ scriptores, etiam unũ filium filiámve *liberos* multitudinis numero appellarunt. id quoque nos quum in complurium veterum libris scriptum aliquotiens aduerterimus, nunc quoque in libro Sempronij Asellionis rerum gestarum quinto, ita positum esse offendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit: resque eas, quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. ejus verba de Tiberio Graccho tribuno plebi, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: *Nam Gracchus domo quum proficisceretur, nunquam minus terna aut quaterna milia hominum sequebantur.* atque inde infrà de eodem Graccho ita scripsit: *Orare cœpit, ut se defenderent liberosque suos: eum, quem virilis sexus tum in eo tempore habebat, produci jußit, populoque commendauit propè flens.* quirites Lamb.

CAPUT XIV.

Quòd M. Cato in libro, que inscriptus est, CONTRA TIBERIVM EXSVLEM stitisses vadimonium, *per, i, litteram dicet, non,* stetisses: *eiusque verbi ratio reddita.*

IN libro vetere M. Catonis, qui inscribitur, CONTRA TIBERIUM EXSULEM, scriptum quidem sic erat, *Quid si vadimonium capite obvoluto stitißes?* Rectè ille *stitisses* scripsit: sed falsi & audaces emendatores, e, scripto per libros, *stetisses* fecerunt, tamquam *stitis-*

ses

ses vanum & nihili verbum esset. quin potius ipsi nequàm & nihili sunt, qui ignorant, *stitisses*, dictum à Catone, quoniam *sisteretur vadimonium* non *staretur*.

CAPUT XV.

Quòd antiquitus ætati senectæ potißimum habiti sunt ampli honores, & cur postea ad maritos & patres idem isti honores delati sint: atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo.

APud antiquissimos Romanorũ neque generi neque pecuniæ præstantior honos tribui quàm ætati solitus: maioresque natu à minoribus colebantur, ad deûm propè & parentum vicem. atque in omni loco, inque omni specie honoris, priores potioresque habiti. à convivio quoque, vt scriptum est in antiquitatibus, seniores à minoribus domum deducebantur: eumque morem accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditum est: apud quos, Lycurgi legibus, maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed postquam suboles civitati necessaria visa est: & ad prolem populi frequentandam, præmijs atque invitamentis vsus fuit: tum antelati, quibusdam in rebus, qui uxorem quique liberos haberent, senioribus neque liberos neque uxores habentibus. sic capite septimo legis Iuliæ priori ex consulibus fasces sumendi potestas fit: non qui pluris annos natus est, sed qui pluris liberos quàm collega aut in sua potestate habet, aut bello amisit. sed si par vtrique numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. si verò ambo & mariti & patres totidem liberorum sunt, tum ille pristinus honos instauratur: & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super

his

his autem, qui aut cælibes ambo ſunt aut parem numerum filiorum habent, aut mariti ſunt & liberos non habent, nihil ſcriptum in lege de ætate eſt. ſolitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi menſis collegis concedere aut longè ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut ſecundum conſulatum ineuntibus.

CAPUT XVI.

Quòd Cæſellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione.

VIrgilij verſus ſunt è libro ſexto.

Ille, vides, pura invenis qui nititur haſta
Proxima ſorte tenet lucis loca. primus ad auras
Ætherias Italo commiſtus ſanguine ſurget
Silvius Albanum nomen, tua poſtuma proles;
Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx
Educet ſilvis regem regumque parentem.
Vnde genus Longa noſtrum dominabitur Alba.

videbantur hæc nequaquàm convenire:

Tua poſtuma proles, &c.
Quem tibi longæuo ſerum Lavinia coniunx
Educet ſilvis regem.

nam ſi hic Silvius, ut in omnium fermè annalium monumentis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, ob eamque cauſam prænomen ei impoſitum hoc fuit: qua ratione ſubiectum eſt? Lege di postumo fuit

Quem tibi logæuo ſerum Lavinia coniunx
Educet ſiluis.

Hæc enim verba ſignificare videri poſſunt, Aenea vivo ac iam ſene, natum ei Silvium & educatum. itaque hanc ſententiam eſſe verborum iſto-

istorum Cæsellius opinatus in commentario lectionum antiquarum, *Postuma*, inquit, *proles non eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est. sicuti Silvius; qui Ænea iam sene, tardo seroque partu est editus*. Sed huius historiæ auctorem nullum idoneum nominat. Silvium autem post Aeneæ mortem, sicuti diximus, natum multi tradiderunt. idcirco Apollinaris Sulpicius inter cetera, in quibus Cæsellium reprehendit, hoc quoque eius quasi erratum animadvertit: erroisque istius hanc esse causam dixit, quòd scriptum ita sit: *Quem tibi longævo. longævo*, inquit, non *seni* (significatio enim esset contra historiæ fidem) sed in longum iam ævum perpetuum recepto immortalique facto. Anchises enim, qui hæc dicit ad filium, sciebat eum, quum hominum vita discessisset, immortalem atque indigetem futurum & longo perpetuoque ævo potiturum. Hoc sanè Apollinaris argutè. sed aliud tamen est longum ævum, aliud perpetuum. neque dij longævi appellantur, sed immortales.

CAPUT XVII.

Cuiusmodi naturam esse quarumdam præpositionum M. Cicero animadverterit: disceptatumque ibi super eo ipso, quod Cicero observaverat.

OBservatè curioseque animadvertit M. Tullius *in* & *con* præpositiones verbis aut vocabulis præpositas tunc produci atque protendi, quum litteræ sequerentur, quæ primæ sunt in *sapiente* atque *felice*: in alijs autem omnibus correptè pronunciari. Verba Ciceronis hæc sunt; *Quid verò hoc elegantius quod non fit natura, sed quodam*

uodam instituto? indoctus dicimus breui prima ttera : insanus producta : inhumanus brevi, in- lix longa. &, ne multis, quibus in verbis eæ pri- iæ litteræ sunt, quæ in sapiente atque felice, pro- ıctè dicuntur : in ceteris vero omnibus breviter. emque composuit, concrepuit, confecit : consule rritatem : reprehendet. refer ad auris : probabunt. ıære cur ita. se dicent iuvari. voluptate autem ırium morigerari debet oratio. Manifesta qui- em ratio suavitatis est in his vocibus, de qui- ıs Cicero loquutus est. sed quid dicemus de præ- ositione, *pro?* quæ, quum produci & corri- soleat, observationem hanc tamen M. Tullij pernata est. non enim semper producitur quũ quitur ea littera, quæ prima est in verbo *felix:* ıam Cicero hanc habere vim significat ut pro- er eam rem, *in* & *con* præpositiones produ- ıntur. nam *proficisci* & *profundere*, & *profuge-* , & *profanum*, & *profestum* correptè dicimus; *oferre* autem & *profligare*, & *proficere* produ- è. Cur igitur ea littera. quam Cicero produ- ionis causam facere observauit, non in o- nibus consimilibus eandem vim aut rationis ıt suavitatis tenet : sed aliam vocem produci cit, aliam corripi? neque verò, *con*, parti- ıla tum solùm producitur quum ea littera, de ıa Cicero dicit, insequitur. nam & Cato & ıllustius, *fenoribus*, inquiunt. coopertus est. rætereà *coligatus* & *conexus* productè dicuntur. d tamen videri potest in ijs, quæ posui, ob eam ıusam particula hæc produci, quoniam elidi- ır ex ea, *n* littera. nam detrimentum litteræ roductione syllabæ compensatur. quod quidem iam in eo seruatur quod est, *cogo.* neque repu- nat quod, *coëgi*, correptè dicimus, non enim lva συναιρέσει dicitur à verbo, quod est, ogo.

CAPUT XVIII.

Quòd Phædon Socraticus servus fuit, quodque item alij complusculi servitutem servierunt.

PHædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit; Socratique & Platoni per fuit familiaris. ejus nomini Plato illum librum divinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon servus fuit forma atque ingenio liberali, &, ut quidam scripserunt, à lenone domino puer ad merendũ coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur, habuisseque in philosophiæ disciplinis. atque is postea philosophus illustris fuit sermonesque ejus de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoque non pauci servi fuerunt qui pòst philosophi clari exstiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cujus libros M. Varro in Satyris æmulatus est: quas alij cynicas, ipse appellat Menippeas. Sed & Theophrasti Peripatetici servus Pompylus, & Zenonis Stoici servus. qui Perseus vocatus est, & Epicuri, cui nomen Mys fuit, philosophi non incelebres vixerunt. Diogenes etiam Cynicus servitutem servivit: sed is ex libertate, in seruitutem venum ierat: quem quum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid is artificij novisset percunctatus: Novi, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. tum Xeniades responsum ejus demiratus emit & manumisit; filiosque suos ei tradens, Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quòd is quoque servus fuit, recentior est memoria, quàm ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Ejus Epicteti etiam de se scripti duo versus feruntur: ex quibus latenter intelligas non omnes omnimodis dijs exosos esse, qui in hac vita cum ærum-

narum

arum varietate luctantur: sed esse arcanas caus, ad quas paucorum potuit pervenire curiotas.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

CAPUT XIX.

Rescire verbum quid sit, & quam habeat veram atque propriam significationem.

VErbum *rescire*, observavimus vim habere propriam quandam, non ex communi significatione ceterorum verborum, quibus eadem præpositio, *re*, imponitur: neque ut, *rescribere*. *elegere*, *restituere*, dicimus; itidem, *rescire* nam qui factum aliquod occultius aut inopinatum insperatumque cognoscit, is dicitur proprie *rescire*. cur autem in hoc uno verbo, *re*, particula hujus sententiæ vim habeat, equidem adhuc quæro. aliter enim dictum esse, *rescivi*, aut, *rescire*, apud eos, qui diligenter loquuti sunt, nondum invenimus, quàm super his rebus, qua aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionemve usu venerint. quanquam ipsum *scire* de omnibus communiter rebus dicatur vel adversis vel prosperis vel exspectatis. Nævius in Triphallo ita scripsit. l. Ithyphallo.

Si unquam quicquam filium rescivero
Argentum amoris causa sumpse mutuum:
Extemplo illô te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadrigarius in primo annali: *Ea Lucani ubi resciverunt, sibi per fallacias verba data esse*. idem Quadrigarius in eodem libro in re tristi & inopinata verbo isto ita utitur: *Id ubi resciverunt propinqui obsidum, quos Pontio traditos suprà demonstravimus: eorum parentes cum propinquis capillo passo in viam provolarunt*. M.

Cato

Cato in quarto Originum: *Deinde Dictator jubet postridie magistrum equitum arcessi. Mittam te, si vis, cum equitibus. Serò est, inquit magister equitum: jam rescivere.*

CAPUT XX.

Quæ vulgo dicuntur vivaria; *id vocabulum veteres non dixisse: & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit usurpatum.*

VIvaria, quæ nunc dicuntur sæpta quædam loca, in quibus feræ vivæ pascuntur, M. Varro in libro de re rustica tertio dicit *leporaria* appellari. Verba Varronis subieci: *Villaticæ pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscinæ. nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ solent pasci. Leporaria te accipere volo, non ea quæ tritavi nostri dicebant, ubi soli lepores sint: sed omnia sæpta affictá ædificia villæ quæ sunt, & habent inclusa animalia quæ pascuntur.* is item infrà in eodem libro ita scribit: *Quum emisti fundum Tusculanum à M. Pisone, in leporario apri fuere multi, Vivaria* autem quæ nunc vulgus dicit, sunt quos παραδείσους Græci appellant: quæ autem *leporaria* Varro dicit, haud usquam memini apud vetustiores scriptum. sed quòd apud Scipionem omnium ætatis suæ purissimè loquutum legimus *roboraria*; aliquot Romæ doctos viros dicere audivi id significare, quod nos *vivaria* dicimus: appellataque esse à tabulis roboreis, quibus sæpta essent: quod genus sæptorum vidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione ejus contra Claudium Asellum quinta hæc sunt: *Ubi agros optimè cultos & villas expolitissimas vidisset, in his regionibus excelsissimo locorum murum statuere aiebat:*

ıde corrigere viam, aliis per vineas medias, aliis ·r roborarium atque piſcinam, alius per villam. ·acus verò & ſtagna, quæ piſcibus vivis coër-·entur clauſa, ſuo atque proprio nomine *piſci-·s* nominaverunt. *Apiaria* quoque vulgus di-·it loca, in quibus ſiti ſint aluei apum: ſed ne-·inem eorum fermè, qui incorruptè loquuti ·nt, aut ſcripſiſſe memini aut dixiſſe. Marcus ·utem Varro de re ruſtica tertio, μελιοσῶνας, in-·uit, *ita facere oportet, quæ quidam mellaria ·ppellant.* ſed hoc verbum, quo Varro uſus eſt, ·ræcum eſt: nam μελιοσῶνες ita dicuntur, ut ·μπελῶνες & δαφνῶνες.

CAPUT XXI.

·uper eo ſidere, quod Græci ἅμαξαν, nos ſeptem-triones *vocamus: ac de vtriuſque vocabuli ratione & origine.*

AB Aegina in Piræum compluſculi earumdem diſciplinarum ſectatores Græci Romanique ·omines eadem in navi tramittebamus. nox ·uit, & clemens mare, & anni æſtas, cælumque ·quidè ſerenum. ſedebamus ergo in puppi ſimul ·niverſi, & lucentia ſidera conſiderabamus. ·um quiſpiam ex ijs, qui eodem in numero Græ-·as res eruditi erant, quid ἅμαξα eſſet, quid ·ἄρκτος, quid βοώτης, & quænam major ἄρ-·κτος; quæ minor, cur ita appellata, & quam ·n partem procedentis noctis ſpatio moveren-·ur: & quamobrem Homerus ſolam eam non ·ccidere dicat, quum & quædam alia non occi-·dant: ſcitè iſta omnia ac peritè diſſerebat. Hîc ·go ad noſtros iuvenes convertor, &, Quid, in-·quam, vos opici dicitis mihi? quare quod ἅμα-·ξαν Græci vocant, nos *ſeptemtriones* vocamus?

non

non enim ſatis eſt, quod ſeptem ſtellas videmus. ſed quid hoc totum, quod *ſeptemtriones* dicimus, ſignificet, ſcire, inquam, id prolixius volo. Tum quiſpiam ex ijs, qui ſe ad litteras memoriaſque veteres dediderant, Vulgus, inquit, grammaticorum *ſeptemtriones* à ſolo numero ſtellarum dictum putat. *triones* enim per ſeſe nihil ſignificare ajunt, ſed vocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo quod *quinquatrus* dicimus, quòd quinque ab idibus dierum numerus ſit; *atrus* nihil ſignificet: ſed ego quidem cum L. Aelio & M. Varrone ſentio, qui *triones* ruſtico certo vocabulo boves appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam *terriones*, hoc eſt arandæ colendæque terræ idoneos. itaque hoc ſidus, quod à figura poſituraque ipſa, quia ſimile plauſtri videtur, antiqui Græcorum ἅμαξαν dixerunt, noſtri quoque veteres à bubus junctis *ſeptemtriones* appellarunt; id eſt, à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi juncti *triones* figurantur. præter hanc, inquit, opinionem, id quoque Varro addit, dubitare ſeſe an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ *triones* appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ quæque inter ſeſe faciant trigona, id eſt, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod poſterius eſt, ſubtilius elegantiuſque viſum eſt. intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma eſſe triquetra videretur.

CAPUT XXII.

De vento Iapyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibuſque, accepta è Favorini ſermonibus.

APud menſam Favorini in convivio familiari legi ſolitum erat aut vetus carmen meli-

elici poëtæ, aut historia partim Græcæ lin-
æ, aliàs Latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in
rmine Latino ἰάπυξ ventus. quæsitum est quis
c ventus, & quibus ex locis spiraret & quæ
m infrequentis vocabuli ratio esset: atque e-
m petebamus, ut super ceterorum nomini-
s regionibusque ipse nos docere vellet, quia
lgo neque de appellationibus eorum, neque
finibus, neque de numero conveniret. Tum
vorinus ita fabulatus est: Satis, inquit, no-
m est, limites regionesque esse cæli quatuor,
rtum, *occasum*, *meridiem*, *septemtrionem*.
ortus & *occasus* mobilia & varia sunt: *meri-
es septemtrionesque* statu perpetuo stant & ma-
nt. oritur enim sol non indidem semper; sed
t *æquinoctialis oriens* dicitur, quum in circu-
currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut ἰσημε-
νός; aut *solstitialis*, aut *brumalis*, quæ sunt
ερινὰὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί. item cadit sol
on in eumdem semper locum. fit enim simi-
er *occasus* eius aut *æquinoctialis*, aut *solsti-
alis*, aut *brumalis*. qui ventus igitur ab ori-
te verno, id est, æquinoctiali venit, no-
inatur *Eurus*, ficto vocabulo, ut isti ἐτυμο-
γικοὶ aiunt ἀπὸ τοῦ ἕω ῥέων. is alio quoque à
ræcis nomine ἀπηλιώτης, à Romanis unaticis
ubsolanus cognominatur. sed qui ab æstiva &
lstitiali orientis meta venit, Latinè *Aquilo*,
oreas Græcè dicitur: eumque propterea qui-
am dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην appella-
m. Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς;
uoniam sit violenti flatus & sonori. tertius
entus, qui ab oriente hiberno spirat, *Vultur-
um* Romani vocant. eum plerique Græci mix-
o nomine, quod inter *Notum* & *Eurum* sit,
ὐρόνοτον appellant. hi sunt igitur tres venti o-
rien-

rientales, *Aquilo*, *Vulturnus*, *Eurus*: quorum medius *Eurus* est. his oppositi & contrarij sunt alij tres occidui; *Caurus*, quem solent ἀργέστην vocare; is adversus Aquilonem flat: item alter *Favonius*, qui Græcè vocatur ζέφυρος; is adversus *Eurum* flat: tertius Africus, qui Græcè vocatur λίψ; is adversus *Vulturnum* flat. eæ duæ regiones cæli *orientis occidentisque* inter sese adversæ sex habere ventos videntur. meridies autem, quoniam certo atque fixo limite est, unum meridionalem ventum habet: is Latinè *Auster*, Græcè νότος nominatur, quoniam est nebulosus atque humectus: νοτὶς enim Græcè *humor* nominatur. *Septemtriones* autem habent ob eandem causam unum. is obiectus directúsque in Austrum, Latinè *Septemtrionarius*, Græcè ἀπαρκτίας appellatus. ex his octo ventis alij quatuor detrahunt ventos; atque id facere se dicunt Homero auctore qui solos quatuor ventos noverit, *Eurum*, *Austrum*, *Aquilonem*, *Favonium*, versus Homeri sunt:

Σὺν δ' εὖρός τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε; νότος τε δυσαὴς,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

à quatuor cæli partibus, quas quasi primas nominavimus, oriente scilicet atque occidente latioribus atque simplicibus, non tripertitis. Partim autem sunt, qui pro octo duodecim faciunt: inter hos, quatuor, in media loca inserentes, cum meridie septemtriones: eadem ratione, qua secundi quatuor intersiti sunt inter primores duos apud orientem occidentemque. Sunt porrò alia quædam nomina quasi peculiarium ventorum, quæ incolæ in suis quisque regionibus fecerunt, aut ex locorum

voca-

vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua cau-
ſa, quæ ad faciendum vocabulum acciderat.
noſtri namque Galli ventum ex ſua terra flan-
tem, quem ſæviſſimum patiuntur, *Circium*
appellant, à turbine, opinor, eius ac verti-
gine. Iapyga ex ipſius Apuliæ ore proficiſcen-
tem, eodem & ipſi nomine Iapygem dicunt.
eum eſſe propemodum *Caurum* exiſtimo: nam
eſt occidentalis, & videtur adverſus *Eurum*
flare. itaque Virgilius Cleopatram è navali
prœlio in Aegyptum fugientem vento Iapyge
ferri ait. Equum quoque Apulum, eodem quo
ventum vocabulo, *Iapygem* appellavit. eſt etiam
ventus nomine *Cæcias*, quem Ariſtoteles ita
flare dicit, ut nubes non procul propellat,
ſed ut ad ſeſe vocet, ex quo verſum iſtum pro-
verbialem factum ait: κακὰ

ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ Καικίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, ſunt alij plurifa-
riam venti commmentitij ſuæ quiſque regionis
indigenæ; ut eſt Horatianus quoque ille *Ata-
bulus*, quos ipſe quoque exſequuturus fui: ad-
didiſſemque eos, qui *Eteſiæ* & *Prodromi* appel-
lantur, qui certo tempore anni, quum canis
oritur, ex alia atque alia parte cæli ſpirant; ra-
tioneſque omnium vocabulorum, quia plus
paulò adbibi, effudiſſem: niſi multa jam prorſus
omnibus vobis reticentibus verba feciſſem, qua-
ſi fieret à me ἀκρόασις ἐπιδεικτική. in convivio
autem frequenti loqui ſolum unum neque hone-
ſtum eſt, inquit, neque commodum. Hæc nobis
Favorinus in eo, quo dixi, tempore apud men-
ſam ſuam ſumma cum elegantia verborum, to-
tiuſque ſermonis comitate atque gratia denar-
ravit. ſed quod ait ventum, qui ex terra Gallia
flaret, *Circium* appellari, M. Cato tertio libro

Originum eum ventum *Cercium* dicit, non *Circium*. nam quum de Hispanis scriberet, qui citra Hiberum colunt, verba hæc posuit: *Sunt in his regionibus ferrariæ, argentifodinæ pulcherrimæ, mons ex sale mero magnus: quantum demas, tantum adcrescit. ventus Cercius, quum loquare, buccam implet: armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.* Quod suprà autem dixi, etesias ex alia atque alia cæli parte flare, haud scio an sequutus opinionem multorum temere dixerim. P. Nigidii in secundo librorum, quos de vento composuit, verba hæc sunt: *Etesiæ & Austri anniversarij secundo Sole flant.* considerandum igitur est quid sit *secundo Sole.*

CAPUT XXIII.

Consultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilij, quæ Plocium *inscripta est.*

COmœdias lectitamus nostrorum poëtarum sumtas ac versas de Græcis, Menandro ac Posidio aut Apollodoro aut Alexide & quibusdam item alijs comicis atqui quum legimus eas, nihil sane displicent quin lepide quoque & venustè scriptæ videantur, prorsus ut melius posse fieri nihil censeas. at enim si conferas & componas Græca ipsa, unde illa venerunt, ac singula considerate atque aptè junctis & alternis lectionibus committas; oppidò quàm jacere atque sordere incipiunt, quæ Latina sunt; ita Græcarum, quas æmulari nequiverunt, facetijs atque luminibus obsolescunt. Nuper adeò usus hujus rei nobis venit. Cæcilij Plocium legebamus: haudquaquam mihi & qui aderant displicebat. Libitum est Menandri quoque Plocium legere, à quo istam comœdiam verterat. sed enim postquam in manus

ianus Menander venit, à principio ſtatim, di oni! quantum ſtupere atque frigere, quantumue mutare à Menandro Cæcilius viſus eſt! Diomedis hercle arma & Glauci non diſpari magis retio exiſtimata ſunt. acceſſerat dehinc lectio d eum locum, in quo maritus ſenex ſuper uxo: divite atque deformi querebatur, quòd ancilm ſuam, non inſcito puellam miniſterio, & icie non inliberali, coactus erat venundare ſuectam uxori quaſi pellicem: nihil dicam ego uantum differat verſus utriuſque eximius: ſit tis alijs ad judicium faciendum exponi. Meander ſic:

τ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ἡ μέλλειν καθευδή-
σειν
ατεργάσατο μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
κ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης πρόσωπον.
γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα,
αὶ τὴν ὄψιν ὦν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
ὶ τὸ λεγόμενον ἐστὶ δὴ τοῦτο σιωπᾶν βούλομαι.
-ὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν
ίμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ δέκα τάλαντα;
γυναῖον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα.
ἵπως ἀνυπόστατον. Δια τὸν ὀλύμπιον,
αὶ Ἀθηναν οὐδαμῶς παιδισκάριον, θεραπευτι-
κὸν δὲ
όγου, τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἄρ' ἂν τουσαγάγοι.

Cæcilius autem ſic:

EN. *Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam*
nequit
Occultare. MA. *Ferè ita me uxor forma & factis*
facit.
Si taceam; tamen indicium eſt, quæ, niſi do-

tem, omnia
Quæ nolis, habet, qui sapit, de me discet. qui, quasi
Ad hostes captus; liberè servio, salva urbe atque arce.
Quæ mihi quidquid placet: eo privatu' vin' me servatum?
Dum ejus mortem inhio egomet viuo mortuus
Inter vivos. ea me, clam se, cum mea ancilea ait
Consuetum. id me arguit. ita plorando, orando,
Instando atque objurgando me obtudit, uti eam
Venum darem. nunc credo inter suas æqualis
Et cognatas sermonem serit: Quæ vostrûm fuit
Integra ætatula, quæ hoc itidem à viro
Impetrarit suo, quod ego anus modò
Effeci, pellice ut meum privarem virum?
Hæc erunt concilia hodie. differor sermone miser.

Prærer venustatem autem rerum atque verborum in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem soleo animum attendere; quòd quæ Menander præclarè & appositè & facetè scripsit, ea Cæcilius nequaquam potuit, ne quidem conatus est, enarrare; sed quasi minimè probanda prætermisit; & alia nescio quæ mimica inculcavit, & illud Menandri de vita hominum media sumtum simplex & verum & delectabile, nescio quo pacto, omisit. idem enim ille maritus senex cum altero sene vicino colloquens, & uxoris locupletis superbiam deprecans, hæc ait:

Ἔχω δ' ἐπίκληρον λάμιαν· οὐκ εἴρηκά σοι.
Τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν,
Καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν ἀφ' ὅλων χαλεπῶν

αλεπώτατον. ἅπασι δ᾽ ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ
μόνῳ,
ἱῷ, πολὺ μᾶλλον θυγατρί, πρᾶγμα ἄμαχον
λέγεις,
ῦ οἶδα.

Cæcilius verò hoc in loco ridiculus magis uam personæ isti, quam tractabat, aptus atue conveniens videri maluit. sic enim hæc orrupit:

E. Sed tua morosane uxor quæso est? M A. *Quam? rogas?*
E. Quî tandem : M A. *Tædet mentionis quæ mihi,*
Ubi domum adveni ac sedi, extemplò savium
Dat ieiuna anima. S E. *Nihil peccat de savio.*
Ut devomas volt quod foris potaveris.

Quid de illo quoque loco in utraque comœdia posito existimari debeat manifestum est. cuus loci hæc fermè sententia: Filia hominis pauperis in peruigilio vitiata est. ea res clam patre fuit: & habebatur pro virgine. ex eo vitio gravida mensibus exactis parturit. servus bonæ rugi, quum pro foribus domus staret, & propinquare partem herili filiæ, atque omnino vitium esse oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puellæ in puerperio enitentis: timet, irascitur, suspicatur, miseretur, dolet, hi omnes motus eius, affectionesque animi, in Græca quidem comœdia mirabiliter acres & illustres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, & à rerum dignitate atque gratia vacua sunt. Post, ubi idem servus percunctando quod acciderat repperit, has apud Menandrum voces facit:

Ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ,
καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστός ἐστ᾽ ἀνήρ,

Ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει,
Εἰ μήτ' ἀνατυχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου,
Ἐπαμφιέσασθαι δύναται ταῦτα χρήμασιν,
Ἀλλ' ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ
Χειμαζόμενος, ζῆ τῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος,
Ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλεγῶν, ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum autem ſinceritatem veritatemque verborum an adſpiraverit Cæcilius conſideremus. verſus ſunt hi Cæcilij trùnca quædam ex Menandro dicentis, & conſarcinantis verba tragici tumoris:

-Is demum infortunatus eſt homo
Pauper, qui educit in egeſtate liberos:
Fortuna & res eſt ut continuò pareat.
Nam opulento famam facilè occultat factio.

itaque, ut ſuprà dixi, quum hæc Cæcilij verba ſeorſum lego neutiquam videntur ingrata ignavaque quum autem Græca comparo & contendo, non puto Cæcilium ſequi debuiſſe quod aſſequi nequiret.

CAPUT XXIIII.

De vetere parſimonia, deque antiquis legibus ſumptuariis.

PArſimonia apud veteres Romanos & victus atque cœnarum tenuitas non domeſtica ſolùm obſervatione ac diſciplina, ſed publica quoque animadverſione, legumque complurium ſanctionibus, cuſtodita eſt. Legi adeò nuper in Capitonis Atei conjectaneis ſenatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Meſſala Coſſ. factum; in quo iubentur Principes civitatis, qui ludis Megalenſibus antiquo ritu mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe dominia agitarent, iurare

re apud Consules verbis conceptis non amplius in singulas cœnas sumtus esse facturos, quàm centenos vicenosque æris, præter olus & far & vinum; neque vino alienigena, sed patrio, vsuros; neque argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos. Sed post id senatusconsultum lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis & Saturnalibus, & alijs quibusdam diebus, in singulos dies centenos æris insumi concessit, decemque alijs diebus in singulis mensibus tricenos; cæteris autem omnibus diebus denos. hanc Lucilius poëta legem signat, quum dicit:

—*Fanni centussisque misellos.*

in quo erraverunt quidam commentariorum in Lucilium scriptores, quòd putaverunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris statutos. centum enim æris Fannius constituit, sicuti suprà dixi, festis quibusdam diebus, eosque ipsos dies nominavit. aliorum autem dierum omnium in singulos dies sumtus inclusit intra æris aliàs tricenos, aliàs denos. Lex deinde Licinia rogata est; quæ quum certis diebus, sicuti Fannia, centenos æris impendi permisisset, nuptijs ducenos indulsit; cæterisque diebus statuit æris tricenos; quum & carnis aridæ & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit: si quicquam esset natum è terra, vite, arbore; promiscè atque indefinitè largita est. Huius legis Lævius poëta meminit in Erotopægnijs. Verba Lævij hæc sunt, quibus significat hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimissum, cœnamque ita, ut lex Licinia sanxisset, pomis oleribusque instructam.

Lex Licinia, inquit, *introducitur:*
Lux liquida hœdo redditur.

Lucilius quoque legis istius meminit in his verbis

bis: *Legem vitemus Licini.* Poſtea L. Sylla dictator, quum legibus iſtis ſitu atque ſenio oblitteratis plerique in patrimonijs amplis hellua rentur, & familiam pecuniamque ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit, qua cautum eſt ut kalendis, idibus, noniſque diebus ludorum, & ferijs quibuſdam ſollemnibus ſeſtertios tricenos in cœnam inſumere ius poteſtaſque eſſet; ceteris autem alijs diebus omnibus non amplius ternos. Præter has leges Aemiliam quoque legem invenimus; qua lege non ſumtus cœnarum, ſed ciborum genus & modus præfinitus eſt. Lex deinde Antia præter ſumtum æris id etiam ſanxit, ut, qui magiſtratus eſſet, magiſtratumve capturus eſſet, ne quò ad cœnam, niſi ad certas perſonas, itaret. Poſtremò lex Iulia ad populum pervenit Cæſare Auguſto imperantè; qua profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur; kalendis, idibus, nonis, & alijs quibuſdam feſtivis trecenti; nuptijs autem & repotijs HS. milies. Eſſe etiam dicit Capito Ateius edictum, divine Auguſti, an Tiberij Cæſaris, non ſatis commemini: quo edicto per dierum varias ſollemnitates à trecentis HS. aduſque duo milia ſumtus cœnarum propagatus eſt; ut his ſaltem finibus luxuriæ efferveſcentis æſtus coërceretur.

CAPUT XXV.

Quid Græci Ἀναλογίαν, quid contrà ἀνωμαλίαν vocent.

IN Latino ſermone, ſicut in Græco, alij ἀναλογίαν ſequendam putaverunt, alij ἀνωμαλίαν. Ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidam Latinè proportionem vocant. Ανωμα-

νωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequens. Duo autem Græci Grammatici illustres Aristarchus & Crates summa ope, ille Ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defensitavit. M. Varronis ad Ciceronem de lingua Latina liber octavus nullam esse observationem similium docet. itaque in omnibus pænè verbis consuetudinem dominari ostendit. *Sicuti quum dicimus*, inquit, *lupus lupi, probus probi, & lepus leporis: item paro paraui, lavo lavi, pungo pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. quumque*, inquit *à cœno & prandeo & poto, & cœnatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus: & ab adstringor tamen & extergeor & lavor, adstrinxi & extersi & lavi dicimus. item quum dicamus ab Osco, Tusco, Græco; Oscè, Tuscè, Græcè: à Gallo tamen & à Mauro Gallecè & Mauricè dicimus. item à probus probè, à doctus doctè sed à rarus non dicitur rarè, sed alij rarò dicunt, alij rarenter.* Idem M. Varro in eodem libro. *Sentior.* inquit, *nemo dicit, & id per se nihil est: assentior tamen ferè omnes dicunt. Sisenna unus assentio in senatu dicebat: & eum postea multi secuti neque tamen vincere consuetudinem potuerunt.* sed idem Varro in alijs libris, multa pro ἀναλογίᾳ tuenda scripsit. Sunt igitur hi tamquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere, & item rursus pro ἀναλογίᾳ.

CAPUT XXVI.

Sermones M. Frontonis & Favorini philosophi de generibus colorum, vocabulisque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color spadix cuiusmodi sit.

FAvorinus philosophus, quum ad M. Frontonem consularem pedibus ægrum viseret, voluit me quoque ad eum secum ire. ac deinde, quum ibi apud Frontonem plerisque viris doctis præsentibus sermones de coloribus vocabulisque eorum agitarentur, quòd multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura sunt, inquit Favorinus, in sensibus oculorum, quàm in verbis vocibusque colorum discrimina. nam, ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti & rufi & virides colores singula quidem vocabula, multas autem species differentes habent. Atque eam vocum inopiam in lingua magis Latina video, quàm in Græca. quippe qui rufus color, à rubore quidem appellatus est; sed quum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrũ, aliter crocum; has singulas rufi varietates Latina oratio singulis proprijsque vocabulis non demonstrat, omniaque ista significat una ruboris appellatione, quum tamen ex ipsis rebus vocabula colorum mutuetur; & igneum aliquid dicit & flammeum & sanguineum & croceum & ostrinum & aureũ. rufus enim color & ruber nihil à vocabulo rufi differunt: neque proprietates eius omnes declarant, ξανθὸς ἢ καὶ πυῤῥὸς καὶ ἐρυθρὸς καὶ φοινικός. sed habere quasdam distantias coloris rufi videntur vel augentes eum, vel remittentes, vel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Favorinum; Non inficias, inquit, imus, quin lin-

lingua Græca, quam tu videre legisse, prolixior
fusiorque sit, quàm nostra. sed in ijs tamen coloribus, quibus modò dixisti, designandis, non proinde inopes sumus, ut tibi videmur. non enim hæc sunt sola vocabula rufum colorem demonstrantia, quæ tu modò dixisti, *rufus* & *ruber*: sed alia quoque habemus plura, quàm quæ producta abs te Græca sunt. fulvus enim & flavus & rubidus & phœniceus & rutilus & luteus & spadix appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum quasi incendentes, aut cum colore viridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut virenti sensim albo illuminantes. nam phœniceus, quem tu Græcè φοινικὸν dixisti, noster est, & rutilus, & spadix phœnicei συνώνυμος, qui factus Græcè noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris; quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & phœnicei nomen est. spadica enim Dorici vocant avulsum è palma termitem cum fructu. fulvus autem videtur de rufo atque viridi mixtus in alijs plus viridis, in alijs plus rufi habere: sicut poëta verborum diligentissimus, *fulvam aquilam* dicit & *iaspidem*, *fulvos galeros fulvum aurum*, & *arenam fulvam* & *fulvum leonem*. sic Q. Ennius in annalibus *ære fulvo* dixit. *flavus* contrà videtur ex viridi & rufo & albo concretus. sic *flaventes comæ*, & quod mirari quosdam video *frondes olearum* à Virgilio dicuntur *flavæ*. sic multo antè Pacuvius *aquam flavam* dixit, & *flavum pulverem*. cujus versus, quoniam sunt jucundissimi, libens commemini:

Cedo tamen pedem lymphis flavis : flavum ut pulverem
Manibus isdem, quibus Vlyßi sæpè permulsi, abluam;

dnominandis. MS. R.

Laßitudinemque minuam manuum mollitu-dine.
Rubidus autem est rufus atrore & nigrore multo mixtus: *luteus* contrà rufus color est dilucidior; unde eius quoque nomen esse factum videtur. Non ergo, inquit, mi Favorine, species rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne viridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis vocabulis dicitur. neque non potuit Virgilius, colorem equi significare viridem volens, cæruleum magis dicere equum quàm glaucum: sed maluit verbo uti notiore Græco, quàm inusitato Latino. Nostris autem Latinis veteribus cæsia dicta est, quæ à Græcis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore cæli. quasi cælia. Postquam hæc Fronto dixit, tum Favorinus scientiam rerum uberem, verborumque eius elegantiam exosculatus, Absque te, inquit, uno forsitan lingua profectò Græca longè anteisset: sed tu, mi Fronto, quod in versu Homerico est, id facis;

Καί νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Sed quum omnia libens audivi, quæ peritissimè dixisti, tum maximè quòd varietatem flavi coloris enarrasti. fecistique ut intelligerem verba illa ex annali quartodecimo Ennij amœnissima, quæ minimè intelligebam:

Verrunt extemplò placidè mare marmore flavo
Cæruleum spumat mare conferta rate pulsum.

non enim videbatur cæruleum mare cum marmore flavo convenire. Sed quum sit ita ut dixisti, flavus color viridi & albo mixtus, pulcherrimè prorsus spumas virentis maris flavo marmore appellavit.

C A-

CAPUT XXVII.

uid T. Castricius existimaverit super Sallustij verbis & Demosthenis; quibus alter Philippum descripsit, aler Sertorium.

VErba sunt hæc gravia atque illustria de rege Philippo Demosthenis : ἑώρων δ' αὐτὸν ίλιππον, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ ιυναστείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν λεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅ, τι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον. ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari volens Sallustius de Sertorio duce in historiis ita cripsit: *Magna gloria tribunus militum in Hisania T. Didio imperante, magno usu, bello Marico, paratu militum & armorum fuit: multaque um ductu eius curata, primò per ignobilitatem, leinde per invidiam scriptorum celata sunt: quæ minus facie sua ostentabat, aliquot advorsis ciatricibus & effosso oculo. quo ille dehonestamento orporis maximè lætabatur: neque illis anxius, quia reliqua gloriosiùs retinebat.* De utriusque his verbis T. Castricius quum pensitaret, Nònne, inquit, ultra naturæ modum humanæ est dehonestamento corporis lætari? siquidem lætitia dicitur exsultatio quædam animi cum gaudio efferventiore rerum expetitarum. quanto illud sincerius & humanis magis rationibus conveniens? πᾶν ὅ, τι ἂν βουληθῇ μέρος, ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι. τοῦτο προϊέμενον. Quibus verbis, inquit, ostenditur Philippus non, ut Sertorius, corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicum; sed, præ studio laudis & honoris, jacturam damnorum.

norumque corporis contemptor, qui singulos artus suos fortunæ producendos daret quæstu atque compendio gloriarum.

CAPUT XXVIII.

Non esse compertum cui deo rem divinam fieri oporteat, quum terra movet.

QVænam esse causa videatur, quamobrem terræmotus fiant, non modò his communibus hominum sensibus opinionibusque compertum non est, sed ne inter physicas quidem philosophias satis constitit, ventorumne vi accidant specus hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cavis undantium fluctibus pulsibusque ita uti videntur existimasse antiquissimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιον καὶ σεισίχθονα appellaverunt, an cujus aliæ rei causa, alteriusve dei vi ac numine, nondum etiam, sicut diximus, pro certo creditum. propterea veteres Romani, quum in omnibus aliis vitæ officiis, tum in constituendis religionibus, atque in diis immortalibus animadvertendis, castissimi cautissimique ubi terram movisse senserant, nunciatúmve erat, ferias ejus rei causa edicto imperabant; sed dei nomen, ita uti solet, cui servari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant; ne, alium pro alio nominando, falsa religione populum alligarent. eas ferias si quis polluisset, piaculoque ob hanc rem opus esset, hostiam, SI. DEO. SI. DEAE. immolabat. idque ita ex decreto pontificum observatum esse M. Varro dicit: quoniam & qua vi, & per quem deorum dearumve terra tremeret incertum esset. sed de Lunæ motibus Solisque defectibus; non minus in ejus rei causa reperienda sese exercuerunt. quippe M. Cato, vir

ir in cognoscendis rebus multi studii, incerta
imen & incuriosa super ea re opinatus est. Ver-
a Catonis ex Originum quarto hæc sunt: *Non*
bet scribere quod in tabula apud pontificem ma-
imum est, quotiens annona cara, quotiens Lu-
æ aut Solis lumini caligo aut quid obstiterit. us-
ue adeo parvifecit rationes veras Solis & Lu-
æ deficientium vel scire vel dicere.

CAPUT XXIX.

Apologus, Æsopi Phygis memoratu non inutilis.

ÆSopus ille è Phrygia fabulator haud immerito sapiens existimatus est; quum quæ uti- a monitu, suasuque erant, non severè non im- eriosè præcepit & censuit, ut philosophis mos ſt, sed festivos delectabilesque apologos com- ientus, res salubriter ac prospicienter animad- ersas, in mentes animosque hominum cum udiendi quadam illecebra induit. velut hæc e- is fabula de aviculæ nidulo lepidè atque jucun- è præmonet, spem fiduciamque rerum, quas ficere quis possit, haud unquam in alio, sed in metipso habendam. Avicula, inquit, est par- a. nomen est cassita. habitat nidulaturque in se- etibus id fermè temporis, ut appetat messis ullis jam jam plumantibus. Ea cassita in semen- es fortè concesserat tempestiviores. propterea rumentis flavescentibus pulli etiam tunc invo- icres erant. Quum igitur ipsa iret cibum pul- s quæsitum, monet eos ut, siquid ibi rei no- æ fieret diceretur ve, animadverterent; idque iti sibi, ubi redisset, nunciarent. Dominus po- tea segetum illarum filium adolescentem vocat; t, Vides ne, inquit, hæc ematuruisse, & ma- ius iam postulare? iccirco die crastini, ubi pri- nùm diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant

veniant, operamque mutuam dent, & messem hanc nobis adiuvent. Hæc ubi ille dixit, discessit. atque, ubi redijt cassita, pulli trepiduli circumstrepere, orareque matrem ut statim jam properet, atque alium in locum sese adsportet: nam dominus, inquiunt, misit qui amicos rogaret, uti luce oriente veniant & metant. mater jubet eos à metu otiosos esse. si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit; crastino seges non metetur. neque necesse est, hodie uti vos auferam. die igitur postero mater in pabulum volat. dominus, quos rogaverat, operitur. sol fervit: & fit nihil: & amici nulli erant. tum ille rursum ad filium, Amici isti, inquit, magnam partem cessatores sunt. quàm potius imus, & cognatos affinesque & vicinos nostros oramus, ut assint cras tempori ad metendum? itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant. mater hortatur ut tum quoque sine metu ac sine cura sint: cognatos affinesque nullos fermè tam esse obsequibiles, ut ad laborem capessendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant. vos modò, inquit, advertite, si modò quid denuò dicetur. Alia luce orta avis in pastum profecta est. cognati & affines operam quam dare rogati sunt supersedent. ad postremum igitur dominus filio, Valeant, inquit, amici cum propinquis. afferes prima luce falces duas. unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram; & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. id ubi ex pullis dixisse dominum mater audivit; Tempus, inquit, est cedendi & abeundi. fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. in ipso enim jam vertitur, cuia est res; non in alio, unde petitur. atque ita cassita nidum migravit. seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum levi & i-

nani

ani fiducia. sed quid aliud sanctiores libri phi-
sophorum monent, quàm ut in nobis tantùm
sis nitamur; alia autem omnia, quæ extra
os, extraque nostrum animum sunt, neque arbitri-
o nostris neque pro nobis ducamus. Hunc Ae- um. MS. R.
pi apologum Q. Ennius in satyris scitè admo-
im & venustè versibus quadratis composuit:
iorum duo postremi isti sunt, quos habere
rdi & memoriæ operæpretium esse herclè pu-
).

ic erit tibi argumentum semper in promtu si-
tum;
equid exspectes amicos, quod tute agere pos-
sies.

CAPUT. XXX.

uid observatum sit in undarum motibus, qui in mari alio atque alio modo fiunt, Austris flantibus Aquilonibusque.

HOc sæpenumero in undarum motu observatum est, quas Aquilones venti, quique ex idem cæli regione aer fluit, quàsve faciunt in ari Austri atque Africi. nam fluctus, qui flan- Aquilone maximi & crebrissimi excitantur, mul ac ventus posuit, sternuntur & conflaccunt; & mox fluctus esse desinunt. at non em fit flante Austro vel Africo: quibus jam ihil spirantibus vndæ tamen factæ diutius tument, & à vento quidem jamdudum tranquillæ nt; sed mare est etiam atque etiam vndabunum. ejus rei causa esse coniectatur, quòd venti septemtrionibus ex altiore cæli parte in mare cidentes deorsum in aquarum profunda quasi æcipites deferuntur, undasque faciunt non rorsus impulsas, sed vi intus commotas: quæ ntisper erutæ volvuntur, dum illius infusi esuper spiritus vis manet. Austri verò & Afri-

ci ad meridianum orbis circulum atque ad partem axis infimam depressi, inferiores & humiles, per suprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus quàm ervunt: & idcirco non desuper læsæ, sed propulsæ in adversum aquæ etiam desistente flatu retinent aliquantisper de pristino pulsu impetum. id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis versibus, si quis non incuriosè legat, adminiculari potest: nam de Austri flatibus ita scripsit:

Ἔνθα νότος πόντοιο κλυδῶνα εἰς λάαν ὠθεῖ.

Contrà autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

ab Aquilonibus enim, qui alti supernique sunt, fluctus excitatos quasi per prona volvi dicit: ab Austris autem ijs, qui humiliores sunt, majore vi quadam propelli susum, atque rursum subjici. id enim significat verbum λάαν ὠθεῖ; sicut in alio loco λάαν ἄνω ὠθεῖ. Id quoque à peritissimis rerum philosophis observatum est, Austris spirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, Aquilonibus obscurius atriusque cujus rei causam, quum Aristotelis libros problematum percerpsimus, notavi. *Cur Austro spirante mare cæruleum fiat: Aquilone obscurius atriusque? An propterea quòd Aquilo minus mare perturbat; omne autem, quod tranquillius est, atrum esse videtur?*

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Quæsitum ac tractatum quam ob causam Sallustius avaritiam dixerit non animum modò virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare.

HIEME jam discedente apud balneas Sitias in area sub calido sole cum Favorino philosopho ambulabamus: atque ibi inter ambulandum legebatur Catilina Sallustij, quem in manu amici conspectum legi jusserat. quumque hæc verba ex eo libro lecta essent: *Avaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupivit. ea quasi venenis malis imbuta corpus animumque virilem effeminat: semper infinita & insatiabilis est: neque copia neque inopia minuitur.* Tum Favorinus me adspiciens, Quo, inquit, pacto corpus hominis avaritia effeminat? quid enim istuc sit quod animum virilem ab ea effeminari dixit, videor fermè assequi. sed, quonam modo corpus quoque hominis effeminet, nondũ repperio. Et ego, inquam, longè iamdiu in eo ipso quærendo fui; ac, nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus; atque inibi quispiam de sectatoribus Favorini, qui videbatur esse in litteris veterator, Valerium, inquit, Probum audivi hoc dicere; usum esse Sallustium circumloquutione quadam poëtica, &, quum dicere vellet hominem avaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ res hominem demonstrarent: namque homo ex anima & corpore est. Nunquam, inquit Favorinus,

rinus, quod equidem ſcio, tam importuna tamque audaci argutia fuit noſter Probus. ut Salluſtium vel ſubtiliſſimum brevitatis artificem periphraſin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro homo quiſpiam ſanè doctus. Is quoque à Favorino rogatus, & quid haberet ſuper eare dicere, hujuſcemodi verbis uſus eſt. Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit, quique ſeſe in quærenda vndique pecunia dediderunt, eos pleroſque tali genere vitæ occupatos videmus; ut, ſicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque virilis, exercendique corporis ſtudium relictui ſit: negotijs ſe plerumque umbraticis & ſellularijs quæſtibus intentos habent; in quibus omnis eorum vigor animi corporiſque elangueſcit, &, quod Salluſtius ait, effeminatur. Tum Favorinus legi denuo verba eadem Salluſtij jubet; atque, ubi lecta ſunt, Quid igitur dicemus, inquit, quòd multos videre eſt pecuniæ cupidos, & eoſdem cum corpore eſſe vegeto & valenti? tum ille ita reſpondit, non herclè inſcitè, Quiſquis eſt, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen eſt benè habito ac ſtrennuo, aliarum quoque rerum vel ſtudio vel exercitio eum teneri neceſſarium eſt; atque in ſeſe colendo non æquè eſſe parcum, nam ſi avaritia ſola ſumma omnes hominis partes affectioneſque occupet, & ſi ad incuriam uſque corporis graſſetur, ut per illam unam neque virtutis, neque virium, neque corporis, neque animi cura adſit; tum denique is verè dici poteſt effeminato eſſe & animo & corpore, qui neque ſeſe, neque aliud curet, niſi pecuniam. Tum Favorinus, Aut hoc, inquit, quod dixiſti probabile eſt, aut Salluſtius odio avaritiæ plus, quàm potuit, eam criminatus eſt.

Caput II.

Quem nam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, pòstve eam nati sunt: atque inibi de temporibus terminisque dierum qui ciuiles nominantur, & usquequaque gentium variè observantur: & præterea quid Q. Mucius scripserit super ea muliere quam maritus non jure usurpavisset, quia rationem civilis anni non habuerit.

QVæti solitum est, qui noctis hora tertia, quartàve, sive qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat, is ne quem nox a consequuta est, an qui dies noctem consequutus est M. Varro in libro rerum humanarum, uem de diebus scripsit, *Homines*, inquit, *qui x media nocte ad proximam mediam noctem in his oris vigintiquatuor nati sunt, una die nati diuntur.* Quibus verbis ita videtur dierum obserationem divisisse, ut, qui post solem occasum nte mediam noctem natus sit, is ei dies natais sit, à quo die ea nox cœperit: contrà verò, ui in sex noctis horis posterioribus nascatur, eo lie videri natum qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter observare idem Varro n eodem libro scripsit: eosque à sole occaso ad olem iterum occidentem omne id medium tébus unum diem esse dicere; Babylonios potrò liter; à sole enim exorto ad exortum ejusdem ncipientem totum id spatium unius diei nomiie appellare: multos verò in terra Vmbria unum & eumdem diem esse dicere à meridie ad nsequentem meridiem. *Quod quidem*, inquit, *nimis absurdum est. nam qui kalendis hora sexta natus est apud Vmbros, dies ejus natalis videri debebit & kalendarum dimidiatus, & qui est post kalendas dies ante horam ejusdem diei sextam.* Populum

pulum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies ſingulos annumerare à media nocte uſque ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt Romana partim diurna, partim nocturna : ſed ea, quæ inter noctem fiunt, diebus addicuntur, non noctibus. quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illuceſcit. ad hoc, ritus quoque & mos auſpicandi eandem eſſe obſervationem docet. nam magiſtratus, quando una die eis auſpicandum eſt, & id ſuper quo auſpicaverunt agendum, poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt meridiem ſole magno; auſpicatique eſſe & egiſſe ex eodem die dicuntur. præterea tribuni plebei, quos nullum diem abeſſe Roma licet, quum poſt mediam noctem proficiſcuntur, & poſt primam facem ante mediam ſequentem revertuntur, non dicuntur afuiſſe unum diem; quando ante horam noctis ſextam regreſſi parte aliqua illius in urbe Roma ſunt. Quintum quoque Mucium iuriſconſultum dicere ſolitum legi, non eſſe uſurpatam mulierem, quæ kalendis Ianuarijs apud virum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet, & ante diem quartum Kalendas Ianuarias ſequentis uſurpatum iſſet. non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à viro uſurpandi cauſa ex duodecim tabulis deberet : quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex kalendis. Iſthæc autem omnia de dierum temporibus & finibus ad obſervationem diſciplinamque juris antiqui pertinentia quum in libris veterum inveniremus; non dubitabamus quin Virgilius quoque idipſum oſtenderit, non expoſitè atque apertè, ſed, ut hominem decuit poëticas res agentem, recondita & quaſi operta veteris ritus ſignificatione.

Tor-

—*Torquet*, inquit, *medios nox humida cursus:*
me sævus equis oriens afflavit anhelis.
s enim versibus oblique sicuti dixi, admone-
voluit diem, quem Romani civilem appel-
erint, à sexta noctis hora oriri.

CAPUT III.

noscendis explorandisque Plauti comœdiis, quoniam promiscè veræ atque falsæ nomine ejus inscriptæ feruntur: atque inibi quod Plautus in pistrino, & Nævius in carcere fabulas scriptitarint.

VErum esse comperior, quod quosdam bene litteratos homines dicere audivi, qui ple- que Plauti comœdias curiosè atque contentè itaverunt, non indicibus Aelij nec Sedi- i nec Claudij nec Aurelij nec Accij nec Ma- ij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, dituros, sed ipsi Plauto moribùsque ingenij ue linguæ eius. hac enim indicij norma Var- nem quoque esse usum videmus. nam præ- illas unam & viginti, quæ Varronianæ vo- itur; quas iccirco à ceteris segregavit, quo- m dubiosæ non erant, sed consensu omnium uti esse censebantur; quasdam item alias bavit adductus stylo atque facetia sermonis uto congruentis: easque iam nominibus alio- n occupatas Plauto vindicavit; sicuti istam am nuperrimè legebamus: cui est nomen , *otia*. namquum in illis una & viginti non . & esse Aquilij dicatur: nihil tamen Varro bitavit quin Plauti foret; neque alius quis- am non infrequens Plauti lector dubitaverit, el hos solos versus ex ea fabula cognoverit . quoniam sunt, ut de illius more dicam , utinissimi, propterea & meminimus eos & adscri-

adscripsimus. parasitus ibi esuriens hæc dicit;

Vt illum di perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeò primus statuit hîc solarium.
Qui mihi comminuit misero articulatim diem,
Nam me puero uterus erat solarium
Multo omnium istorum optumum & verissimum,
Vbi iste monebat esse, nisi quum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.
It aque adeò iam oppletum est oppidum solariis.
Maior pars populi aridi reptant fame.

Favorinus quoque noster, quum Nervolariam Plauti legerem; quæ inter incertas est habita; & audisset ex ea comœdia versum hunc,

Stratea, scrupedæ, strativolæ, sordidæ:

delectatus faceta verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates significantium, Vel unus hercle, inquit. hic versus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrimè quum legeremus *Fretum* (nomen est id comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicquam dubitavimus quin Plauti foret, & omnium maxime genuina. ex qua duos hos versus exscripsimus, ut historiam quæreremus oraculi arietini.

—— nunc illud est
Quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabio.

Marcus autem Varro in libro de comœdiis Plautinis primo verba hæc ponit: *Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compressa, nec Bœotia unquam fuit, neque adeò*

^ Accii. Lamb.

eò ἀγροικ@, *neque Commorientes ; sed M*
cutici, in eodem libro Varronis id quoque l. Aquilii.
riptum est, Plautium fuisse quempiam poë- Lamb.
n comœdiarum, cujus quoniam fabulæ PlautI
scriptæ forent, acceptas esse quasi Plauti-
s, quum essent non à Plauto Plautinæ, sed
Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plau-
nomine comœdiæ circiter centum atque tri-
nta. sed homo eruditissimus L. Aelius quin-
e & viginti esse eius solas existimavit. non
men dubium est, quin istæ & quæ scriptæ à
auto non videntur, & nomini eius addicun-
r, veterum poëtarum fuerint, & ab eo re-
ctatæ & expolitæ sint; ac propterea resipi-
t dictum Plautinum. Sed enim Saturionem
Addictum & tertiam quandam, cuius nunc
hi nomen non suppetit, in pistrino eum
ipsisse Varro & plerique alij memoriæ tra-
derunt, quum pecunia omni, quam in ope-
artificum scenicorum pepererat, in merca-
onibus perdita, inops Romam redisset; & ob
ærendum victum ad circumagendas molas,
æ trusatiles appellantur, operam pistori lo-
sset: sicuti de Nævio quoque accepimus fabu-
; eum in carcere duas scripsisse, Hariolum &
ntem; quum ob assiduam maledicentiam
probra in principes civitatis de Græcorum
ëtarum more dicta, in vincula Romæ à tri-
nviris coniectus esset. unde post à tribunis
ebei exemptus est, quum in ijs, quas supra
xi, fabulis delicta sua & petulantias dictorum,
ibus multos ante læserat, diluisset.

CAPUT IIII.

Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas radere moris fuit.

IN libris, quos de vita P. Scipionis Africani compositos legimus, scriptum esse animadvertimus P. Scipioni Pauli f. postquam de Pœnis triumphaverat censorque fuerat, eidem diem dictum esse ad populum à Claudio Asello tribuno plebei, cui equum in censura ademerat: eumque, quum esset reus, neque barbam desisse radi, neque non candida veste uti, neque fuisse cultu solito reorum. Sed, quum in eo tempore Scipionem minorem quadraginta annorum fuisse constaret, quod de barba rasa ita scriptum esset mirabamur. comperimus autem ceteros quoque in isdem temporibus nobiles viros barbam in ejusmodi ætate rasitavisse: iccircòque plerasque imagines veterum non admodum senum sed in medio ætatis ita factas videmus.

CAPUT V.

Delitiarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Archesilao philosopho cuidam opprobrata acerbè simul & festiviter.

PLutarchus refert Archesilaum philosophum vehementi verbo usum esse de quodam nimis delicato divite; qui incorruptus tamen & castus & perinteger dicebatur. nam quum vocem ejus infractam capillumque arte compositum & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatisque plenos videret: Nihil interest, inquit, quibus membris cinædi sitis, posterioribus an prioribus.

C A-

CAPUT VI.

...e vi atque natura palmæ arboris; quòd lignum ex ea ponderibus impositis renitatur.

...Er hercle rem mirandam Aristoteles in septimo problematum & Plutarchus in octa... symposiacorum dicit. Si super palmæ, inquit, ...boris lignum magna pondera imponas, ac ...m graviter urgeas oneresque, ut magnitudo ...eris sustineri non queat; non deorsum palma ...dit nec intra flectitur, sed adversus pondus re...git, & sursum nititur recurvaturque. propter... , inquit Plutarchus, in certaminibus pal...um signum esse placuit victoriæ; quoniam in...nium ejusmodi ligni est, ut urgentibus oppri...entibusque non cedat.

CAPUT VII.

...storia ex annalibus sumta de Q. Cædicio tri...uno militum: verbáque ex Originibus M. Catonis apposita, quibus Cædicij virtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

...Vlchrum, dij boni! facinus, Græcarúmque facundiarum magniloquentia condignum ... Cato in libris Originum de Q. Cædicio tri...no militum scriptum reliquit. id profectò est ... hanc fermè sententiam. Imperator Pœnus ...terra Sicilia, bello Karthaginiensi primo, ...viam Romano exercitui progreditur, colles ...osque idoneos prior occupat. milites Roma..., uti res nata est, in locum insinuant fraudi ... perniciei obnoxium. tribunus ad consulem ...nit: ostendit exitium de loci importunitate ... hostium circumstantia. Maturum censeo, ...quit, si rem servare vis, faciundum, ut qua-

dringentos aliquot milites ad verrucam illam (sic enim M. Cato locum editum asperúmque appellat) ire jubeas; eamque uti occupent imperes horterisque. hostes profectò ubi id viderint, fortissimus quisque & promtissimus ad occursandum pugnandúmque in eos prævertentur; unóque illo negotio sese alligabunt: atque illi omnes quadringenti proculdubio obtruncabuntur. tu interea, occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. alia nisi hæc, salutis via nulla est. consul tribuno respondit, consilium quidem fidum atque providens sibi viderier: sed istos, inquit, milites quadringentos ad eum locum in hostium cuneos quisnam erit qui ducat? Si alium, inquit tribunus, neminem reperis; me licet ad hoc periculum utare. ego hanc tibi & reipublicæ animam do. consul tribuno gratias laudesque egit. tribunus & quadringenti ad moriendum proficiscuntur. hostes eorum audaciam demirantur: quorsum ire pergant in exspectando sunt. sed ubi apparuit ad eandem verrucam occupandam iter intendere; mittit adversum illos Imperator Karthaginiensis peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos. Romani milites circumveniuntur; circumventi repugnant. fit prælium diu anceps. tandem superat multitudo. quadringenti omnes tum unà perfossi gladiis, aut missilibus operti cadunt. consul interibi dum ea pugna fit se in locos tutos atque editos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum divinitus in eo prœlio usus venit, non jam nostris sed ipsius Catonis verbis subjecimus. verba Catonis: *Dÿ immortales tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. nam ita evênit: quum saucius multifariam ibi factus esset; tum*

vulnus

ulnus capiti nullum evenit: cúmque inter mor-
uos defetigatum vulneribus ægréque ſpirantem,
uòd ſanguen defluxerat, cognovere, eum ſuſtule-
e. isque convaluit: ſæpéque poſt illa operam rei-
ublicæ fortem atque ſtrennuam perhibuit: illóque
acto, quòd illos milites ſubduxit, exercitum cete-
um ſervavit. Sed idem benefactum in quo loco
onas, nimium intereſt. Leonidas Lacedæmonius
audatur, qui ſimile apud Thermopylas fecit. pro-
t r ejus virtutes omnis Græcia gloriam atque
ratiam præcipuam claritudinis inclutiſſimæ de-
oravere monimentis, ſignis, ſtatuis, elogiis, hi-
oriis, aliisque rebus gratiſſimum id ejus factum
habuere. at tribuno militum parva laus pro fa-
ctis relicta, qui idem fecerat, atque rem ſervave-
rat. Hanc Q. Cædicij virtutem M. Cato tali ſuo
eſtimonio decoravit. Claudius autem Qua-
lrigarius, annali tertio, non Cædicio nomen
uiſſe refert, ſed Valerio.

CAPUT VIII.

Litteræ eximiæ conſulum C. Fabricij & Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ.

QVum Pyrrhus rex in terra Italia eſſet, & unam atque alteram pugnam proſperè pugnaſſet, ſatiſque angerentur Romani, & pleraque Italia ad regem deſciviſſet: tum Ambracienſis quiſpiam Timochares, regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium conſulem furtim venit, ac præmium petivit; &, ſi de præmio conveniret, promiſit regem venenis necare: idque facile eſſe factu, quoniam filij ſui pocula in convivio regi miniſtrarent. eam rem Fabricius ad ſenatum ſcripſit. ſenatus legatos ad regem miſit; man-

 davitque

davitque ut de Timochare nihil proderent, sed monerent uti rex circumspectiùs ageret, atque à proximorum insidiis salutem tutaretur. hoc ita, uti diximus, in Valerij Antiatis historia scriptum est. Quadrigarius autem in libro tertio non Timocharem sed Niciam adisse ad consulem scripsit; neque legatos à senatu missos sed à consulibus, & regem populo Romano laudes atque gratias scripsisse, captivosque omnes, quos tum habuerit, restituisse & reddidisse. consules tum fuerunt C. Fabricius & Q. Æmilius. Litteras, quas ad regem Pyrrhum super ea causa miserunt, Claudius Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: *Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis injuriis continuo animo strennui, commoti inimiciter, tecum bellare studemus. sed communis exempli & fidei visum est, uti te salvum velimus; ut esset quem vincere possimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus, qui sibi precium à nobis peteret, si te clam interfecisset. id nos negavimus velle; neve ob eam rem quicquam commodi exspectaret: & simul visum est, ut te certiorem faceremus; ne quid ejusmodi, si accidisset, nostro consilio civitates putarent factum. & quòd nobis non placet precio aut præmio aut dolis pugnare. tu, nisi caves, jacebis.*

CAPUT IX.

Quis & cujusmodi fuerit, qui in proverbio fertur, equus Seianus, & qualis color equorum sit qui spadices vocantur. déque istius vocabuli ratione.

GAbius Bassus in commentariis suis, item Iulius Modestus in secundo quæstionum confusarum historiam de equo Sejano tradunt dignam

ignam memoria atque admiratione. Cn. Seium
uempiam scribunt fuisse; eumque habuisse e-
quum natum Argis in terra Græcia: de quo fa-
na constans esset tamquam de genere equorum
rogenitus foret, qui Diomedis Thracis fuis-
ent; quos Hercules Diomede occiso è Thracia
Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt
nagnitudine inusitata, cervice ardua, colore
phœniceo, flava & comanti juba; omnibusque
aliis equorum laudibus quoque longè præstitis-
e: sed eumdem equum tali fuisse fato sive for-
una ferunt, ut, quisquis haberet eum posside-
etque, is cum omni domo, familia, fortu-
nisque omnibus suis ad internecionem deperi-
ret. itaque primum illum Cn. Sejum dominum
ejus à M. Antonio, qui postea III. VIR. R.P.
C. fuit, capitis damnatum miserando suppli-
cio affectum esse: eodem tempore Cornelium
Dolabellam consulem, in Syriam proficiscen-
tem fama istius equi adductum Argos devertis-
se; cupidineque habendi ejus exarsisse; emisse-
que HS. centum milibus: sed ipsum quoque Do-
labellam in Syria bello civili obsessum atque in-
terfectum esse: mox eumdem equum, qui Do-
labellæ fuerat, C. Cassium, qui Dolabellam ob-
sederat, abduxisse. eum Cassium postea satis no-
tum est victis Parthis fusoque exercitu suo mise- Liv. Par
ram mortem oppetijsse: deinde Antonium post ti fy. Lamb.
interitum Cassij, parta victoria, equum illum
nobilem Cassij requisisse; &, quum eo potitus
esset, ipsum quoque postea victum atque deser-
tum detestabili exitio interisse. hinc proverbi-
um de hominibus calamitosis ortum, dicique
solitum; *ille homo habet equum Seianum*. Eadem
sententia est illius quoque veteris proverbij,
quod ita dictum accepimus: *aurum Tholosanum*.
nam quum oppidum Tholosanum in terra Gal-

lia Q. Cæpio conſul diripuiſſet; multumque auri in ejus oppidi templis fuiſſet: quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabilique exitu perijt. Hunc equum Gabius Baſſus vidiſſe ſe Argis refert haud credibili pulchritudine, vigoreque & colore exuberantiſſimo. quem colorem nos, ſicuti dixi, Phœniceum, Græcè partim *φοίνικα*, alij *σπάδικα* appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu avulſus ſpadix dicitur.

CAPUT. X.

Quòd eſt quædam ſeptenarij numeri vis & facultas, in multis naturæ rebus animadverſa; de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſè.

M. Varro in primo librorum qui inſcribũtur, *Hebdomades vel de imaginibus*, ſeptenarij numeri, quem Græci ἑβδομάδα appellant, virtutes poteſtatéſque multas variaſque dicit. *is namque numerus*, inquit, *ſeptemtriones maiores minoreſque facit in cælo, item vergilias, quas* πλειάδας *vocant. facit etiam ſtellas, quas alii erraticas, P. Nigidius errones appellat.* circulos quoque ait in cælo circum longitudinem axis ſeptem eſſe; è quîs duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλες appellari dicit; ſed eos in ſphæra, quæ κρικωτὴ vocatur, propter brevitatem non ineſſe. Atqui neque ipſe Zodiacus ſeptenario numero caret. nam in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium à bruma; in ſeptimo bruma à ſolſtitio. in ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio. dies deinde illos, quibus halcyones hieme anni in aqua nidulantur, eos quoque ſeptem eſſe dicit. præterea ſcribit lunæ curriculum confici integris

egris quater ſeptenis diebus. *nam duodetriceſimo una*, inquit, *ex quo veſtigio profecta eſt, eodem edit*: auctoremque opinionis hujus Ariſtidem ſſe Samium. in qua re non id ſolum animad-erti debere dicit, quod quater ſeptenis, id eſt, cto & viginti diebus conficeret iter luna ſuum; ed quòd is numerus ſeptenarius, ſi ab uno pro-ectus dum ad ſemetipſum progreditur, omnes, er quos progreſſus eſt, numeros comprehen-lat, ipſumque ſe addat, facit numerum octo & iginti: quot dies ſunt curriculi lunaris. ad ho-nines quoque naſcendos vim numeri iſtius por-igi pertineréque ait. *nam quum in uterum*, in-uit, *mulieris genitale ſemen datum eſt; primis ſe-tem diebus conglobatur coagulaturque, fitque ad apiendum figuram idoneum. poſt deinde quarta ebdomade, quod ejus virile fœtus futurum eſt, aput & ſpinam, quæ eſt in dorſo, informatur. ſe-tima autem ferè hebdomade, id eſt, nono & qua-rageſimo die totus*, inquit, *homo in utero abſol-itur*. Illam quoque vim numeri hujus obſerva-am refert, quòd ante menſem ſeptimum ne-ue maſculus neque femina ſalubriter ac ſe-undùm naturam naſci poteſt; & quod hi, qui ıſtiſſimè in utero ſunt, poſt ducentos octuagin-a dies, poſtquam ſunt concepti, quadrageſima enique hebdomade ita naſcuntur. pericula uoque vitæ fortunarumque hominum, quæ limacteras Chaldæi appellant, graviſſima quæ-ue fieri affirmat ſeptenariis. præter hoc mo-um eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani orporis ſeptem pedes. quod eſſe magis verum rbitramur, quàm quod Herodotus homo fa-ulator, in primo hiſtoriarum, inventum eſſe ub terra ſcripſit Oreſti corpus cubita longitu-inis habens ſeptem; quæ faciunt pedes duode-im & quadrantem: niſi ſi, ut Homerus opina-

tus est, vastiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum; & nunc quasi jam mundo senescente, rerum atque hominum decrementa sunt. dentes quoque & in primis septem mensibus & septenos ex utraque parte gigni ait, & cadere annis septimis, & genuinos annasci annis ferè bis septenis. venas etiam in hominibus, vel potiùs arterias, medicos musicos dicere ait numero moveri septenario: quod ipsi appellant, τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione quaternarii numeri. discrimina etiam periculorum in morbis majore vi fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex nnmero septenarii: eosque dies omnium maximè, ita ut medici appellant, κρισίμους ἢ κρισίμους, cuique videri, primam hebdomadam & secundam & tertiam. Nec non id etiam est ad vim facultatesque ejus numeri augendas, quod, quibus inedia mori consilium est, septimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro de numero septenario scripsit admodum conquisitè. sed alia quoque ibidem congerit frigidiuscula; veluti septem opera esse in orbe terrarum miranda, & sapientes item veteres septem fuisse, & curricula ludorum circensium sollemnia septem esse, ad oppugnandas Thebas duces septem electos. tum ibi addit se quoque jam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse: ex quibus aliquantum, quum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis non comparuisse.

CA-

CAPUT XI.

Quibus & quàm frivolis argumentis Accius in Didascalicis utatur: quibus docere nititur Hesiodum esse quàm Homerum natu antiquiorem.

SVper ætate Homeri atque Hesiodi non consentitur. alii Homerum quàm Hesiodum maiorem natu fuisse scripserunt; in quîs Philochorus, & Xenophanes. alii minorem; in quís L. Accius poëta & Ephorus historiæ scriptor. Marcus autem Varro, in primo de imaginibus, uter natus prior sit parum constare dicit; sed non esse dubium, quin aliquo tempore eodem vixerint; idque ex epigrammate ostendit, quod in tripode scriptum est qui in monte Helicone ab Hesiodo positus traditur. Accius autem in primo Didascalico levibus admodum argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodum natu priorem. *Quòd Homerus*, inquit, *quum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit. quã rem procul*, inquit, *dubio dixisset, nisi ab Hesiodo jam dictum videretur. De Cyclope itidem*, inquit, *vel maximè quòd unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus vulgatum esset.* De patria quoque Homeri multo maximè dissensum est. alii Colophonium, alii Smyrnæum, sunt qui Atheniensem, sunt qui Ægyptium dicant fuisse, Aristoteles tradit ex insula Io natum, M. Varro, in libro de Imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hæc tumulum indicat.
Quod ara Iëtæ mortuo faciunt sacra.

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου.
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, Ἴος,
Ἄργος, Ἀθῆναι.

CAPUT XII.

Largum atque avidum bibendi à P. Nigidio doctißimo viro novo & propemodum absurdo vocabulo bibosum *dictum.*

BIbendi avidum P. Nigidius in commentarijs grammaticis *bibacem* & *bibosum* dicit. *bibacem* ego, ut *edacem* à plerisque alijs dictum lego. *bibosum* dictum etiam nusquam reperi, nisi apud Laberium. neque aliud est quod simili inclinatu dicatur. non enim simile est, ut, *vinosus*, aut, *vitiosus*, ceteráque, quæ hoc modo dicuntur: quoniam à vocabulis non à verbis inclinata sunt. Laberius in mimo vel primo qui Salinator inscriptus est, verbo hoc ita utitur,

Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

CAPUT XIII.

Quòd Demosthenes etiam tum adolescens, quum Platonis philosophi discipulus foret, audito fortè Callistrato rhetore in concione populi destitit à Platone, & sectatus est Callistratum.

HErmippus hoc scriptum reliquit, Demosthenem admodum adolescentem ventitare in academiam, Platonemque audire solitum. atque is, inquit, Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, quum ad Platonem pergeret, complurísque populos concurrentis videret; percunctatur eius rei causam, cognoscitque currere eos auditum Callistratum. is Callistratus Athenis orator in republica fuit. illi δημαγωγὲς appellant. visum est paulum devertere, experiríque an ad digna auditu tanto properatum

um studio foret. venit, inquit, atque audit Callistratum nobilem illam τὴν περὶ Ὠρωποῦ δίκην dicentem: atque ita motus & demulctus & captus est, ut Callistratum jam inde sectari cœperit; academiam cum Platone reliquerit.

CAPUT XIIII.

Dimidium librum legi, aut, dimidiam fabulam audivi, aliáque eiuscemodi qui dicat, vitiosè dicere, eiúsque vitij causas reddere M. Varronem: nec quemquam veterum iisce verbis ita usum esse:

D*Imidium librum legi*, aut *dimidiam fabulam audivi*, vel quid aliud huiuscemodi, malè ac vitiosè dici existimat Varro. *oportet enim*, inquit, *dicere dimidiatum librum*, non, *dimidium.* & , *dimidiatam fabulam*, non, *dimidium. contrà autem si è sextario hemi a fusa est, dimidium, non dimidiatum sextarium fusum dicendum est. & qui ex mille nummûm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepisse dicemus, sed dimiudim. at si scyphus*, inquit, *argenteus mihi cum alio communis in duas partes disiectus sit; dimidiatum cum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: argenti autem, quod in eo scypho inest, dimidium meum esse non dimidiatum.* disserit ac diuidit subtilissimè, quid *dimidium dimidiato* intersit. & Q. Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait;

Sicuti siquis ferat vas vini dimidiatum.

sicuti pars, quæ deest ei vasi, non *dimidiata* dicenda est, sed *dimidia.* Omnis autem disputationis eius, quam subtiliter quidem, sed subobscurè explicat, summa hæc est, *Dimidiatum* est quasi *dismediatum*, & in partis duas pares divi-

divisum. *dimidiatum* ergo nisi ipsum quod divisum est dici haud convenit. *dimidium* verò est non quod ipsum *dimidiatum* est, sed quæ ex *dimidiato* pars altera est. quum igitur partem libri demidiam legisse volumus dicere, aut partē dimidiam fabulæ audisse: si *dimidiam fabulam*, aut, *dimidium librum* dicimus, peccamus. totum enim ipsum quod *dimidiatum* atque divisum est, *dimidium* dicis. itaque Lucilius eadem sequutus,

Vno oculo, inquit, *pedibúsque duobus dimidiatus*
Vt porcus.

& alio loco:

Quid ni? & scruta quidem ut vendat scrutarius laudat.
Præfractam strigilem, oleam improbus dimidiatam.

Iam in vicesimo manifestiùs *dimidiam horam* dicere studiosè fugit: sed pro, *dimidia*, *dimidium* ponit in hisce versibus;

Tempestate sua atque eodem vno tempore & horæ
Dimidio, tribus confectis dumtaxat eamdem
Et quartam.

nam quum obvium proximúmque esset dicere;

---& hora
Dimidia tribus confectis:

vigilatè atque attentè verbum non probum mutavit. per quod satis apparet ne *horam* quidem *dimidiam* rectè dici, sed vel *dimidiatam horam*, vel *dimidiam partem horæ*. propterea Plautus in Bacchidibus *dimidium auri* dicit, non, *dimidiatum aurum*. item in Aulularia *dimidium obsonij*, non, *dimidiatum obsonium*, in hoc versu.

Ei adeò obsonij hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem *dimidiatum diem*, non

midium, in hoc versu:
Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuu -st.
. Cato in libro, quem de agricultura conscri-it: *Semen cupreßi serito crebrum, ita uti li-m seri solet. eo crebro terram insternito, dimi-atum digitum. iam id bene tabula aut pedibus t manibus complanato. dimidiatum* autem, quit, *digitum*, non, *dimidium*. nam digiti idem *dimidium*, digitum autem *dimidiatum* ci oportet. item M. Cato de Karthaginiensibus scripsit: *Homines defoderunt in terram dimi-atos, ignémque circumposuerunt. ita interfe-runt.* neque quisquam omnium, qui probè cuti sunt, his verbis secus, quàm dixi, usus t.

CAPUT XV.

xstare in literis pérque hominum memorias tra-ditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa ani-ma, & vim magni novíque motus non susti-nente.

COgnito repentè insperato gaudio expirasse animam refert Aristoteles philosophus Po-crytam nobilem feminam Naxo insula. Phi-ppides quoque comœdiarum poëta haud igno-ilis, ætate jam edita, quum in certamine poë-rum præter spem vicisset, & lætissimè gaude-t; inter illud gaudium repentè mortuus est. e Rhodio etiam Diagora celebrata historia est. Diagoras tres filios adolescentes habuit, u-um pugilem, alterum pancratiasten, tertium uctatorem: eosque omnes vidit vincere corona-ique eodem Olympiæ die: & quum ibi eum tres dolescentes amplexi, coronis suis in caput pa-tris

tris positis, saviarentur; quumque populus gratulabundus flores undique in eum jaceret: ibi in stadio, inspectante populo, in osculis atque in manibus filiorum animam efflavit. Præterea in nostris annalibus scriptum legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus populi Romani cæsus est, anum matrem nuncio de morte filij allato, luctu atque mærore affectam esse. sed is nuncius non verus fuit: atque is adolescens non diu post ex ea pugna in urbem redijt. anus repentè filio viso, copia atque turba & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa exanimataque est.

Caput XVI.

Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam sit & à medicis & à philosophis tradita: atque inibi poëtarum quoque veterum super eadem re opiniones: multáque alia auditu atque memoratu digna; verbáque ipsa Hippocratis medici ex libro illius sumta, qui inscriptus est περὶ τροφῆς.

ET medici & philosophi illustres de tempore humani partus quæsiverunt: πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος. & multa opinio est, eáque jam pro vero recepta, postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octavo, sæpe nono, sæpius numero decimo mense: eúmque esse hominem gignendi summum finem, decem menses non inceptos sed exactos. idque Plautum veterem poëtam dicere videmus in comœdia Cistellaria his verbis;

--- tum illa quam compresserat,
Decimo post mense exacto hìc peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poëta vetustior,

ior, humanarum opinionum vel peritiſſimus
ersus ejus ſuper ea re de fabula Plocio poſui:

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος.

ed noſter Cæcilius, quum faceret eodem no-
ine & ejuſdem argumenti comœdiam, ac ple-
ique à Menandro ſumeret; in menſibus tamen
enitalibus nominandis, non prætermiſit octa-
um quem præterieratMenander. Cæcilij verſus
icce ſunt,

Inſolétne mulier decimo menſe parere?
Pol nono, etiam ſeptimo, atque octavo.

am rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe,
eque temere à Menandro atque à multorum
pinionibus deſciviſſe M. Varro uti credamus
acit. nam menſe nonnunquam octavo editum
ſſe partum in libro quartodecimo rerum divi-
arum ſcriptum reliquit. quo in libro etiam un-
ecimo menſe aliquando naſci poſſe hominem
icit: ejuſque ſententiæ, tam de octavo quàm de
ndecimo menſe, Ariſtotelem laudat aucto-
em. Sed hujus de menſe octavo diſſenſionis
auſa cognoſci poteſt in libro Hippocratis, qui
nſcriptus eſt περὶ τροφῆς ex quo libro verba
æc ſunt: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις
d tam obſcurè atque præcisè támque adversè
ictum Sabinus medicus, qui Hippocratem com-
modiſſimè commentatus eſt, his verbis enarra-
vit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα, μετὰ τὴν ἔκτρωσιν. οὐκ ἔστι δὲ, ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν ἐν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι.
Antiquos autem Romanos Varro dicit non re-
cepiſſe hujuſcemodi quaſi monſtruoſas raritates;
ſed nono menſe aut decimo, neque præter hos,
aliis partionem mulieris ſecundùm naturam
fieri exiſtimaſſe: idcircoque eos nomina parcis
tribus feciſſe à pariendo & à nono atque decimo
men-

Lamb. tanquam.

menſe. nam *Parca*, inquit, *immutata litera una à partu nominata : item Nona & Decima à partus tempeſtivi tempore.* Cæſellius autem Vindex in lectionibus ſuis antiquis. *Tria*, inquit, *nomina Parcarum ſunt, Nona, Decima, Morta,* & verſum hunc Livij antiquiſſimi poëtæ ponit ex Οδυσσέια:

Quando dies adveniet, quem profata Morta eſt? ſed homo minimè malus Cæſellius, *Mortam*, quaſi nomen accepit, quum accipere quaſi, Mœram deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ ſcripta in libro legi, hoc quoque veniſſe uſu Romæ comperi. Feminam bonis atque honeſtis moribus, non ambigua pudicitia, in undecimo menſe, poſt mariti mortem, peperiſſe; factumque eſſe negotium propter rationem temporis, quaſi marito mortuo poſtea concepiſſet, quoniam decemviri in decem menſibus gigni hominem, non in undecimo ſcripſiſſent: ſed divum Hadrianum, cauſa cognita, decreviſſe in undecimo quoque menſe partum edi poſſe: idque ipſum ejus rei decretum nos legimus. in eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit requiſitis veterum philoſophorum & medicorum ſententiis. Hodie quoque in ſatyra M. Varronis quæ inſcribitur, *teſtamentum*, legimus verba hæc: *Si quis mihi filius unus pluréſve in decem menſibus genuntur: ii ſi erunt* ὄνοι λύρας, *exheredes ſunto : quòd ſiquis undecimo menſe,* κατ' Ἀριστοτέλην, *natus eſt; Accio idem quod Titio jus eſto apud me.* Per hoc vetus proverbium Varro ſignificat, ſicuti vulgo dici ſolitum erat de rebus inter ſe nihil diſtantibus, *idem Accii quod Titii*: ita pari eodemque jure eſſe in decem menſibus natos & in undecim. quod ſi ita; neque ultra decimum menſem fetura mulierum protolli po-

potest: quæri oportet, cur Homerus scripse-
t Neptunum dixisse puellæ à se recens com-
essæ:

Χαῖρε νῦν φιλότητι· περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκν', ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
Ἀθανάτων.

quum ergo ad compluris grammaticos attu-
lem; partim eorum disputabant Homeri quo-
ue ætate, sicuti Romuli, annum fuisse non duo-
cim mensium, sed decem. alii convenisse Ne-
uno majestatique ejus dicebant, ut longiore
mpore fetus ex eo grandesceret. alii quædam
galia. sed Favorinus mihi ait περιπλομένου
ιαυτοῦ non confecto esse anno, sed affecto. in
a re usus est verbo non vulgariæ significatio-
s. *affecta* enim, sicuti M. Cicero & veterum e-
gantissimi locuti sunt, ea propriè dicebantur,
æ non ad finem ipsum, sed proximè finem
ogressa deductáve erant. hoc verbum ad hanc
ntentiam in Ciceronis oratione fuit, quam
cit de provinciis consularibus. Hippocrates
tem in eo libro, de quo suprà scripsi, quum &
merum dierum, quibus conceptum in utero
agulum confirmatur, & tempus ipsius partio-
nono aut decimo mense definisset, neque id
men semper eadem esse fini dixisset, sed aliàs
ius fieri, aliàs serius; hisce ad postremum ver-
s usus est. γίνεται δ' ἐν τούτοις καὶ πλείω καὶ ἐ-
ασσω καὶ ὅλου μὲν μέρος καὶ εἴπομεν δ' καὶ
λείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. quibus
rbis significat quod aliquando ocius fieret,
n multo tamen fieri ocius; neque, quod se-
us, multo serius. Memini ego Romæ accuratè
c atque solicitè quæsitum, negotio non rei
nc parvæ postulante, an octavo mense infans

ex utero vivus editus & ſtatim mortuus jus trium liberorum ſupplcviſſet; quum abortio quibuſdam, non partus, videtur menſis octavi intempeſtivitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu ac de undecimo menſe diximus quæ cognoveramus; viſum eſt non prætereundum quod in Plinii Secundi libro ſeptimo naturalis hiſtoriæ legimus. id autem quia extra fidem eſſe videri poteſt, verba ipſius Plinii poſuimus: *Maſſurius auctor eſt, L. Papirium prætorem, ſecundo herede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, quum mater partum ſe tredecim menſibus tuliſſe diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatum ei videretur.* in eodem libro Plinii Secundi verba hæc ſcripta ſunt: *Oſcitatio in nixu lethalis eſt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortivum.*

CAPUT XVII.

Id quoque eſſe à graviſſimis viris memoriæ mandatum, quòd tres libros Plato Philolai Pythagorici, Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi, mercati ſunt preciis fidem non capientibus.

MEmoriæ mandatum eſt Platonem philoſophũ tenui admodum pecunia familiari fuiſſe; atque eum tamen tris Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatum. id ei precium donaſſe quidam ſcripſerunt amicum eius Dionem Syracuſanum: Ariſtotelem quoque traditum libros pauculos Speuſippi philoſophi, poſt mortem eius, emiſſe talentis Atticis tribus. ea ſumma fit numi noſtri HS. duo & ſeptuaginta. Timon amarulentus librum maledicentiſſimum conſcripſit, qui σίλλος inſcribitur. in eo libro Platonem Philoſophum, quem dixera-

xeramus tenui admodum pecunia familiari
isse, contumeliosè appellat, quòd impenso l. impen-
ecio librum Pythagoricæ disciplinæ emisset, so.
que eo Timæum nobilem illum dialogum con-
nuasset. Versus super ea re Timonis hi sunt; l. con-
cinnasset.

Καὶ σὺ Πλάτων. ἐ γὰρ σε μαθητεῖν ὁ πόθος ἔσχε,
Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον.
Ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

CAPUT XVIII.

uid sint pedarij senatores, *& quam ob causam ita appellati: quàmque habeant originem verba hæc ex edicto tralatitio consulum:* SENATORES. QVIBUS Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

NOn pauci sunt qui opinantur *pedarios senatores* appellatos, qui sententiam in senatu on verbis dicerent, sed in alienam sententiam dibus irent. quid igitur? quum senatuscon-ltum per discessionem fiebat, nónne universi natores sententiam pedibus ferebant? atque ec etiam vocabuli istius ratio dicitur, quam abius Bassus in commentarijs suis scriptam re-quit. senatores enim dicit in veterum ætate, ui curulem magistratum gessissent, curru soli-os honoris gratia in curiam vehi. in quo curru lla esset, supra quam considerent; quæ ob eam usam *currulis* appellaretur: sed eos senatores, ui magistratum currulem nondum ceperant, edibus itauisse in curiam: propterea senatores ondum maioribus honoribus functos *pedarios* ominatos. Marcus autem Varro in satyra Me-ippea, quæ Ἱπποκύων inscripta est, equites quos-am dicit pedarios appellatos: videtúrque eos gnificare, qui nondum à censoribus in sena-

tum

tum lecti erant, senatores quidem non erant; sed quia honoribus populi usi quidem erant, in senatum veniebant & sententiæ jus habebant. nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant: & quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias, sed, quas principes dixerant, in eas discedebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque consules quum senatores in curiam vocant, servandæ consuetudinis causa tralatitio utuntur. Verba edicti hæc sunt: SENATORES. QVIBVS. Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET. versum quoque Laberii, in quo id vocabulum positum est, notari jussimus, quem legimus in mimo qui, *Scriptura*, inscriptus est;

Caput sine lingua pedaria sententia est. Hoc vocabulum à plerisque barbarè dici animadvertimus. nam pro, *pedarijs*, *pedaneos* appellant.

CAPUT XIX.

Qua ratione Gabius Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam ejus vocabuli causam putarit: & contra, quem in modum, quibúsque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluserit.

APud cœnam Favorini philosophi quum discubitum fuerat, cœptusque erat apponi cibus: servus assistens mensæ ejus legere inceptabat, aut Græcarum quid litterarum aut nostratium: velut eo die, quo affui ego, legebatur Gabij Bassi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum. in quo ita scriptum fuit. *Parcus composito vocabulo dictus est, quasi par arcæ: quoniam sicut in arca omnia reconduntur, ejúsque custodia servantur & continentur; ita homo*

tenax

ax parvóque contentus omnia custodita & re-ndita habet sicuti arca. quam ob causam parcus, asi par arcæ nominatus est, tum Favorinus i hæc audivit, Superstitiosè, inquit, & ni-is molestè atque odiosè confabricatus com-olitúsque magis est originem vocabuli Gabius e Bassus quam enarravit. nam, si licet res :ere commentitias, cur non probabilius vi-atur ut accipiamus *parcum* ob eam causam di-ım, quòd pecuniam consumi atque impendi :ceat & prohibeat, quasi, *pecuniarcus*. Quin tius, quod simplicius, inquit, veriúsque est dicimus? *Parcus* enim neque ab arca, neque arcendo, sed ab eo quod est *parum*, & *par-m*, denominatus est.

LIBER

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Sermo quidam Favorini philosophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in sermone dictum quibus verbis penus *à Q. Scævola definita sit.*

IN vestibulo ædium Palatinarum omnis ferè ordinum multitudo opperientes salutationem Cæsaris constiterant. atque ibi, in circulo doctorum hominum, Favorino philosopho præsente, ostentabat quispiam grammaticæ rei doctor scholica quædam nugalia, de generibus & casibus vocisque & vultus gravitate composita tãquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum: tum adspiciens ad Favorinum, quamquam ei etiam nondum satis notus esset, *Penus quoque*, inquit, *varijs generibus dictum & varie declinatum est. nam & hoc penus* & *hæc penus, & hujus peneris & peniteris & penoris veteres dictaverunt. mundum quoque muliebrem Lucilius in Satyrarum sextodecimo non virili genere, ut ceteri, sed neutro appellavit his versibus:*

Legavit quidam uxori mundum omne penúmque.
Quid mundum; quid non? nam quis diju dicet isthuc?

atque omnium horum & testimonijs & exemplis constrepebat. quúmque nimis odiosè sibi placeret, intercessit placidè Favorinus, &, jam bone,

ne, inquit, magister, quicquid est nomen
i, abundè multa docuisti, quæ quidem igno-
amus, & scire haud sanè postulabamus. quid
m refert mea, ejúsque quîcum loquor, quo
ere *penum* dicam aut in quas extremas litte-
declinem, si nemo id non nimis barbarè fe-
it? sed hoc planè indigeo addiscere, quid sit
us, & quo sensu id vocabulum dicatur, ne
n cotidiani usus, tamquam qui in venalibus
tinè loqui tentant, alia, quàm oportet, voce
pellem. Quæris, inquit, rem minimè ob-
ram. quis adeò ignorat *penum* esse vinum &
ticum & oleum & lentem & fabam atque hu-
cemodi cetera? Etiámne, inquit Favorinus,
lium & panicum & glans & ordeum *penus*
? sunt enim propemodum hæc quoque ejus-
odi. cúmque ille reticens hæreret: Nolo, in-
it, hoc jam labores an ista, quæ dixi *penus*
pellentur. sed potésne mihi, non speciem ali-
am de penu dicere, sed definire genere pro-
sito & differentijs appositis quid sit *penus*?
æ genera & quas differentias dicas, non her-
, inquit intelligo. rem, inquit Favorinus,
anè dicam. postulas, quod non est difficilli-
um, dici planius. nam hoc quidem pervulga-
m est, definitionem ex genere & differentia
nsistere. sed si item mihi præmandare, quod
unt, postulas; faciam sanè id quoque hono-
tui habendi gratia. atque deinde ita exorsus
: Si, inquit ego te nunc rogem uti mihi di-
s & quasi circumscribas verbis, quid *homo* sit;
n, opinor, respondeas hominem esse te at-
e me. hoc enim, quis homo sit, ostendere
; non, quid homo sit, dicere. sed si, in-
am, peterem ut ipsum illud, quod homo est,
finires; tum profectò mihi diceres, hominem
se mortale animal rationis & scientiæ capiens;

vel

rem, inqt Favorinus, planè dicam postu-
las (quod non difficillimum) dici planius.

vel quo alio modo diceres, ut tum à cæteris animalibus omnibus separares. proinde igitur nunc te rogo ut, quid sit *penus*, dicas, non ut aliquid ex *penu*, nomines. Tum ille ostentator voce jam molli atque demissà, Philosophias, inquit, ego non didici nec discere appetivi; &, si ignoro an ordeum ex *penu* sit, aut quibus verbis *penus* definiatur, non ea re litteras quoque alias nescio. Scire, inquit ridens jam Favorinus, quid *penus* sit, non ex nostra magis est philosophia quàm grammatica tua. meministi enim credo quæri solitum quid Virgilius dixerit, *penum instruere* vel *longam* vel *longo ordine*. utrumque enim profectò scis legi solitum, sed, ut faciam æquiore animo ut sis; ne illi quidem veteris juris magistri, qui sapientes appellati sunt, definisse satis rectè existimantur quid sit *penus*. nam Q. Scævolam, ad demonstrandum *penum*, his verbis usum audio *Penus est*, inquit, *quod esculentum aut poculentum est. quod enim ipsius patris familias liberorum patris familias ejúsque familiæ, quæ circum eum aut liberos ejus est & opus non facit, causa paratum est, ut Mucius ait. penus videri debet. nam, quæ ad edendum bibendumque in dies singulos prandij aut cœnæ caussa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ hujusce generis longæ usionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex eo quòd non in promtu sint, sed intus & penitus habeantur, penus dicta sunt.* hæc ego, inquit, quum philosophiæ me dedissem, non insuper tamen habui discere: quoniam civibus Romanis Latinè loquentibus rem non suo vocabulo demonstrare non minus turpe esset, quàm hominem non suo nomine appellare. Sic Favorinus sermones in genus communes à rebus parvis & frigidis abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non al-

la-

fort. nos propterea

Dele?

l. dorum

ita extrinsecus, non pero stentationem, sed n-
idem nata acceptaque. Præterea de penu ad-
ribendum hoc etiam putavi, Servium Sulpi-
ium in reprehensis Scævolæ capitibus scripsisse,
eio Aelio placuisse non quæ esui tantùm &
otui forent, sed tus quoque & cereos in *penu*
sse, quodque esset eius ferme rei causa compara-
um. Massurius autem Sabinus, in libro iuris
uilis secundo, etiam quod iumentorum causa
paratum esset, quibus dominus uteretur, *pe-
ri* attributum dicit. Ligna quoque & virgas
carbones, quibus conficeretur *penus*, quibus-
am ait videri esse in *penu*. ex his autem, quæ
omercalia & usuaria in locis isdem essent, ea
la esse *penoris* putat, quæ sint vsui annuo.

CAPUT II.

*uid differat morbus & vitium; & quam vim
habeant vocabula ista in edicto ædilium; & an
eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint.
diversæque super ea re sententia.*

N edicto ædilium curulium, qua parte de
mancipiis vendundis cautum est, scriptum sic
it: TITVLVS. SERVORVM. SINGVLO-
VM. VT EI. SCRIPTVS. SIT. COERATO-
A. VT EI. INTELLEGI. RECTE. POS-
T. QVID. MORBI. VITII. VE. QVOI. Q-
T. QVIS. FVGITIVVS. ERRO. VE. SIT.
OXA. VE. SOLVTVS. NON. SIT. propterea
æsierunt jureconsulti veteres, quod *manci-
um morbosum* quódve *vitiosum* rectè dicere-
ur; quantumque *morbus* à *vitio* differret. Cæ-
ius Sabinus, in libro quem de edicto ædilium
rulium composuit, Labeonem refert, quid
et *morbus*, hisce verbis definisse: *Morbus est
bitus cujusque corporis contra naturam; qui u-*

ſum ejus facit deteriorem. ſed *morbum* aliàs in toto corpore accidere dicit, aliàs in parte corporis. totius corporis *morbum* eſſe, veluti phthiſis aut febris; partis autem, veluti cæcitas aut pedis debilitas. *balbus autem,* inquit, *& atypus vitioſi magis quàm morboſi ſunt: ut equus mordax calcitro, vitioſus non morboſus eſt. ſed cui morbus eſt, id etiam vitioſum eſt. neque id tamen contra fit. poteſt enim, qui vitioſus eſt, non morboſus eſſe. quamobrem, quum de homine morboſo ageretur, nequaquam,* inquit, *ita diceretur:* QVANTI. OB. ID. VITIVM. MINORIS. ERIT. De eunucho quidem quæſitum eſt, an contra edictum ædilium videretur venundatus, ſi ignoraſſet emtor eum eunuchum eſſe. Labeonem reſpondiſſe ajunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum: ſues autem feminas, ſi ſteriles eſſent, & venum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. de ſterili autem muliere, ſi nativa ſterilitate ſit, Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt. nam quum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam, putaſſet neceſſe: *non oportere* ajunt Trebatiũ ei edicto appoſuiſſe, *ſi ea mulier à principio genitali in ſterilitate eſſet.* at ſi valetudo ejus offendiſſet, exque ea vitium factum eſſet, ut concipere fetus non poſſet; tum ſanam non videri, & eſſe in cauſa redhibitionis. de myope quoque, qui *luſcitioſus* Latinè appellatur, & περὶ νωδοῦ diſſenſum eſt. alii enim redhiberi omnimodis debere, alii contra, niſi id vitium morbo contractum eſſet. eum verò, cui dens deeſſet, Servius redhiberi poſſe reſpondit: Labeo in cauſa eſſe redhibendi negavit. *nam & magna,* inquit, *pars dente aliquo carent: neque eo magis plerique homines morboſi ſunt. & abſurdum admodum eſt dicere, non ſanos naſci homines; quoniam cum infantibus non ſimul dentes gignuntur.*

r. Non prætereundum eſt, id quoque in libris
:terum juriſperitorum ſcriptum eſſe, *morbum*
vitium diſtare: quòd *vitium* perpetuum,
orbus, cum acceſſu diſceſſuque ſit. ſed hoc ita
t: neque cæcus neque eunuchus morboſus eſt,
ɔntra Labeonis, quam ſuprà dixi, ſententiam.
erba Maſſurii Sabini appoſui ex libro juris ci-
ilis ſecundo: *Furioſus mutúſve, cuive quod*
embrum lacerum læſumque eſt, aut obeſt quomi-
us ipſe aptus ſit, morboſi ſunt. qui non longè vi-
t, tam ſanus eſt, quam qui tardius currit.

[CAPUT III.

uòd nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque ibi quid ſit propriè pellex: quæque ejus vocabuli ratio ſit.

MEmoriæ traditum eſt, quingentis ferè an-
nis poſt Romam conditam, nullas rei uxo-
:æ neque actiones neque cautiones in urbe Ro-
ıana aut in Latio fuiſſe: quia profectò nihil
eſiderabantur, nullis etiam tunc matrimoniis
ivertentibus. Servius quoque Sulpicius in li-
ɔro, quem compoſuit de dotibus, tùm primùm
autiones rei uxoriæ neceſſarias eſſe viſas ſcri-
ıſit, quum Sp. Carvilius, cui Ruga cognomen-
um fuit, vir nobilis divortium cum uxore fe-
it; quia liberi ex ea, corporis vitio, non gi-
gnerentur, anno urbis conditæ IↃXXIII. M.
Attilio P. Valerio COSS. atque is Carvilius tra-
litur uxorem, quam dimiſit, egregiè dilexiſſe,
cariſſimamque morum ejus gratia habuiſſe; ſed
jurisjurandi religionem animo atque amori
prævertiſſe; quòd jurare à cenſoribus coactus e-
rat uxorem ſe liberûm quærendorum gratia ha-
biturum. *Pellicem* autem appellatam, probro-

ſamque habitam eam, quæ juncta conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus: PELEX. ASAM. IVNONIS. NE. TAGITO. SI. TAGET. IVNONI CRINIBOVS. DEMISSIS. ARNVM. FEMINAM. CAIDITO pellex autem quaſi πάλλαξ, id eſt, quaſi παλλακίς: ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum eſt.

CAPUT IV.

Quid Servius Sulpicius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de jure atque more veterum ſponſaliorum.

SPonſalia in ea parte Italiæ, quæ *Latium* appellatur, hoc more atque jure ſolita fieri ſcripſit Servius Sulpicius in libro, quem ſcripſit de dotibus: *Qui uxorem*, inquit, *ducturus erat, ab eo, unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. qui daturus erat, itidem ſpondebat daturum. is contractus ſtipulationum ſponſionumque dicebatur ſponſalia. tum, quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur; qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. ſed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non duabatur, aut non ducebatur; qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat. judices cognoſcebant. judex, quamobrem data acceptáve non eſſet uxor, quærebat. ſi nihil juſta cauſa videbatur; litem pecunia æſtimabat: quantíque interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum, qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat, condemnabat.* hoc jus ſponſaliorum obſervatum dicit Servius ad id tempus, quo civitas univerſo Latio, lege Iulia, data eſt. hæc eadem Neratius ſcripſit, in libro, quem de nuptiis compoſuit.

CA

CAPVT V.

Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum: quódque ob eam rem versus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est; Malum consilium consultori pessimum est.

STatua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis fortissimi viri de cælo tacta est. ob id fulgur piaculis luendum, haruspices ex Etruria acciti, inimico atque hostili in populum Romanum animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperàm transponi, quem sol oppositu circum undique aliarum ædium nunquam illustraret. quod quum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditique sunt; &, quum de perfidia confessi essent, necati sunt: constititque eam statuam, proinde ut veræ rationes pòst compertæ monebant, in locum editum subducendam, atque ita in area Volcani sublimiori loco statuendam. eaque res benè & prosperè reip. cessit. tunc igitur, quòd in Etruscos haruspices malè consulentes animadversum vindicatumque fuerat, versus hic scitè factus cantatusque esse à pueris urbe tota fertur.

Malum consilium consultori pessimum est.

Ea historia de haruspicibus ac de versu isto senario scripta est in Annalibus Maximis libro undecimo, & in Verrii Flacci libro primo rerum memoria dignarum. videtur autem hic versus de Græco illo Hesiodi versu expressus:

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

CAPUT VI.

Verba veteris S. C. in quo decretum est hostiis majoribus expiandũ quòd in sacrario hastæ Martiæ movissent: atque inibi enarratum quid sint hostiæ succidaneæ *quid item* tempora præcidanea *quòdque Capito Ateius* ferias *quasdam* præcidaneas *appellavit.*

UT *terram movisse* nunciari solet; eaque res procuratur: ita in veteribus memoriis scriptum legimus, nunciatum esse senatui, in sacrario, in regia, hastas Martias movisse. ejus rei causa senatusconsultum factum est M. Antonio A. Postumio COSS. ejusque exemplum hoc est: QVOD. C. IVLIVS. L. F. PONTIFEX. NVNCIAVIT. IN. SACRARIO. IN. REGIA. HASTAS. MARTIAS. MOVISSE. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. ANTONIVS. CONSVL. HOSTIIS. MAIORIBVS. IOVI. ET. MARTI. ET. CETERIS. DIS. QVIBVS. VIDERETVR. PLACANDIS. VTI. PROCVRASSET. SATIS. HABENDVM. CENSVERVNT. SI. QVID. SVCCIDANEIS. OPVS. ESSET. ROBIGVS. ACCEDERET.

Quòd *succidaneas hostias* senatus appellavit, quæri solet quid verbum id significet. in Plauti quoque comœdia, quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso verbo requiri audio in his versibus;

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,
Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succidaneæ autem *hostiæ* dicuntur, *e*, littera per morem compositi vocabuli in, *i*, litteram commuta-

mutata. nam quasi *succidaneæ* appellatæ: quoniam, si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur. quæ, quasi prioribus jam cæsis, luendi piaculi gratia, subdebantur & succidebantur: ob id *succidaneæ* nominatæ, litteræ, *i*, scilicet tractim pronunciata. audio enim quasdam eam litteram in hac voce barbarè corripere. Eadem autem ratione verbi *præcidaneæ* quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia sollemnia pridie cæduntur. *porca* etiam *præcidanea* appellata, quam piaculi gratia, ante fruges novas captas immolari Cereri mos fuit, siqui familiam funestam aut non purgaverant, aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procuraverant. sed porcam & hostias quasdam præcidaneas, sicuti dixi, appellari, vulgo notum est. *ferias præcidaneas* dici, id, opinor, à vulgo remotum est: propterea verba Ateij Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure composuit, scripsi. *Ibi Coruncanio pontifici maximo feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. collegium decrevit non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ essent.*

CAPUT VII.

De epistola Valerij Probi grammatici ad Marcellum scripta super accentu nominum quorumdam Pœnicorum.

VAlerius Probus grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. is *Hannibâlem* & *Hasdrubâlem* & *Hamilcârem* ita pronunciabat, ut pænultimam circumflecteret: ut testis est epistola ejus scripta ad Marcellum; in qua Plautum & Ennium multosque alios veteres eo modo pronunciasse affirmat. solius tamen Ennij versum unum ponit, ex libro, qui *Scipio*

inscribitur. eum versum quadrato numero factum subiecimus: in quo, nisi tertia syllaba de Hannibâlis nomine circumflexa ponatur, numerus claudus est. versus Ennii, quem dixit, ita est:

Qui propter Hannibâlis copias considerant.

CAPUT. VIII.

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit: quem quum odisset inimicusque esset, designandum tamen consulem curavit.

FAbricius Luscinus magna gloria vir magnisque rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strennuus & bellator bonus, militarisque disciplinæ admodum peritus fuit; sed furax homo & avaritia acri erat. hunc Fabricius non probabat, neque amico utebatur: osusque eum morum causa fuit. Sed quum in temporibus reip. difficillimis consules creandi forent; & is Rufinus peteret consulatum; competitoresque ejus essent imbelles quidam & futiles: summa ope adnisus est Fabricius, uti Rufino consulatus deferretur. eam rem plerisque ammirantibus, quòd hominem avarum, cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabricius inquit, *Nihil est quod miremini; si malui compilari quàm venire.* Hunc Rufinum postea bis consulatu & dictatura functum censor Fabricius senatu movit, ob luxuriæ notam; quòd decem pondo libras argenti factitaret. id autem, quod supra scripsi, Fabricium de Cornelio Rufino ita, ut in pleraque historia est, dixisse, M. Cicero non aliis à Fabricio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quòd ejus gratiam dedignatus non esset, dictum esse refert in libro secundo de Oratore. verba Ciceronis

nis hæc ſunt : *Arguta etiam ſignificatio eſt, um parva re & ſæpe verbo res obſcura & latens uſtratur : ut quum C. Fabricio P. Cornelius ho- , ut exiſtimatur, avarus & furax, ſed egre- fortis & bonus imperator gratias ageret, quòd homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim gno & gravi : Nihil eſt quo mihi gratias agas, quit, ſi malui compilari quàm venire.*

CAPUT IX.

uid ſignificet propriè, religioſus, *& in quæ diverticula ſignificatio vocabuli iſtius flexa ſit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus ſuper ea re ſumta.*

NIgidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta M. Varronem doctiſſimus, in undeci- o commentariorum grammaticorum refert erſum ex antiquo carmine memoria Hercle gnum :

Religentem eſſe oportet ; religioſum nefas.

ujus autem id carmen ſit non ſcribit. atque in odem loco Nigidius, *Hoc*, inquit, *inclina- entum ſemper hujuſcemodi verborum, ut, vi- oſus, mulieroſus, religioſus, nummoſus, ſignat opiam quamdam immodicam rei, ſuper qua di- itur. quocirca religioſus is appellabatur. qui ni- ia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligaverat, eá- ue res vitio aſſignabatur.* Sed præter iſta, quæ Nigidius dicit, alio quodam diverticulo ſignifi- ationis *religioſus* pro caſto atque obſervanti ohibentique ſeſe certis legibus finibuſque dici œptus. ſimili autem modo illa quoque vocabu- a, ab eadem profecta origine, diverſum ſignifi- care videntur, *religioſi dies*, &, *religioſa delu- bra. religioſi* enim *dies* dicuntur triſti omine in- fames impeditique ; in quibus & res divinas fa-

cere & rem quampiam novam exordiri temperandum est. quos multitudo imperitorum pravè & perperam *nefastos* appellant. itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum, *Maiores*, inquit, *nostri funestiorem diem esse voluerunt Aliensis pugnæ, quàm urbis captæ; quòd hoc malum ex illo. itaque alter religiosus etiámnunc dies, alter in vulgus ignotus*. idem tamen M. Tullius, in oratione de accusatore constituendo, *religiosa delubra* dicit, non ominosa nec tristia, sed maiestatis venerationisque plena. Massurius autem Sabinus, in commentarijs quos de indigenis composuit, *Religiosum* inquit, *est quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum à nobis est. verbum à relinquendo dictum. tamquam cærimonia à carendo*. Secundùm hanc Sabini interpretationem templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in vituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodesta est, *religiosa* sunt, quæ non vulgo ac temere, sed cum castitate cæremoniaque adeunda & reverenda & reformidanda sunt magis quàm invulganda. sed dies *religiosi* dicti, quos ex contraria causa, propter ominis diritatem, relinquimus. iccirco ait Terentius in Heautontimorumeno:

Tum, quod dem ei, rectè est. nam, nihil esse mihi, relligio est dicere.

Quòd si, ut ait Nigidius, omnia istiusmodi inclinamenta nimium ac præter modum significant, & iccirco in culpas cadunt, ut, *vinosus, mulierosus, verbosus, morosus, famosus*: cur *ingeniosus, formosus & officiosus & speciosus*, quæ pariter ab ingenio & forma & officio inclinata sunt; cur etiam *disciplinosus, consiliosus, victoriosus*, quæ M. Cato ita affiguravit; cur item *facundiosa*, quod Sempronius Asellio tertiodecimo

mo

no rerum gestarum ita scripsit, *Facta sua specta-i oportere; dicta non, si minus facundiosa essent:* ur, inquam, ista omnia nunquam in culpam, ed in laudem dicuntur; quamquam hæc quo-que incrementum sui nimium demonstrent? an ropterea, quia illis quidem, quæ suprà posuit, dhibendus est modus quidam necessarius? nam *e gratia*, si nimia quidem atque immodica, & *nores*, si multi atque varii, & *verba*, si perpetua tque infrunita & obtundentia, & *fama*, si nagna & inquieta & invidiosa sit, neque lauda-ilia neque utilia sunt. *ingenium* autem & *offi-ium* & *forma* & *disciplina* & *consilium* & *victo-ia* & *facundia*, sicut ipsæ virtutum amplitudi-es, nullis finibus cohibentur; sed quanto ma-ora auctioraque sint, etiam tanto laudatiora unt.

CAPUT X.

Quid observatum de ordine rogandarum senten-tiarum in senatu, iurgiorumque in senatu C. Cæsaris Consulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.

ANte legem, quæ nunc de senatū habendo observatur, ordo, rogandi sententias va-us fuit. aliàs primus rogabatur, qui à censori-us princeps in senatum lectus fuerat; aliàs qui esignati consules erant. quidam è consulibus udio aut necessitudine aliqua adducti, quem s visum erat, honoris gratia, extra ordinem ntentiam primum rogabant. observatū tamen t quum extra ordinem fieret, ne quis quem-uam, ex alio quàm ex consulari loco, senten-am primum rogaret. C. Cæsar in consulatu, em cum M. Bibulo gessit, quatuor solos extra rdinem rogasse sententiam dicitur. ex ijs qua-

tuor

tuor principem rogabat M. Crassum. sed, postquam filiam Cn. Pompejo desponderat, primum cœperat Pompeium rogare. eius rei rationem reddidisse eum senatui Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert: itaque se ex patrono suo audisse scribit. id ipsum Capito Ateius in libro, quem de officio senatoris composuit, scriptum reliquit. in eodem libro Capitonis id quoque scriptum est, *Cajus*, inquit, *Cæsar consul M. Catonem sententiam rogavit. Cato rem quam consulebatur, quoniam non è rep. videbatur, perfici nolebat. eius rei gratia ducendæ, longa oratione utebatur; eximebátque dicendo diem. erat enim ius senatori ut, sententiam rogatus, diceret antèquicquid vellet alij rei & quoad vellet. Cæsar consul viatorem vocavit; eúmque, quum finem non faceret, prehendi loquentem & in carcerem duci iussit. senatus consurrexit: prosequebatur Catonem in carcerem. hac*, inquit, *invidia facta Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit.*

CAPUT XI.

Quæ qualiáque sint, quæ Aristoxenus, quasi magis comperta, de Pythagora memoriæ commendavit, & quæ item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora scripsit.

OPinio vetus falsa occupavit & convaluit, Pythagoram philosophum non esitavisse ex animalibus; item abstinuisse fabulo, quem κύαμον Græci appellant. ex hac opinione Callimachus poëta scripsit:

Καὶ κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχειν ἀνιώντου ἐδεστοῦ
Κἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex

eadem item opinione M. Cicero, in libro de ...vinatione primo, hæc verba posuit; *Iubet igi... Plato sic ad somnum proficisci corporibus affe...s, ut nihil sit quod errorem animis perturbati...mque afferat. ex quo etiam Pythagoreis in...dictum putatur, ne faba vescerentur; quòd ...et inflammationem magnam is cibus tranquil...atem mentis quærentibus contrariam.* hæc qui...m M. Cicero. sed Aristoxenus musicus vir lit...arum veterum diligentissimus, Aristotelis ...ilosophi auditor, in libro, quem de Pytha...ra reliquit, nullo sæpius legumento Pytha...ram dicit vsum quàm fabis. quoniam is cibus subduceret sensim alvum & læuigaret, verba ... Aristoxeni subscripsi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀ...ρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητι...κόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέ...χρηται αὐτῷ. porculis quoque minusculis & hœ...d tenerioribus victitasse idem Aristoxenus re... . quam rem videtur cognovisse ex Xenophilo ...thagorico familiari suo, & ex quibusdam ...s natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ ...d multum aberant. ac de animalibus Alexis ...m poëta in comœdia, quæ Pythagoræ vi...nscribitur, docet. videtur autem de κυάμῳ ...a esitato causam erroris fuisse, quia in Em...locli carmine, qui disciplinas Pythagoræ se...us est, versus hic invenitur:

Δειλοί, πάνδειλοι, κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

...nati enim sunt plerique κύαμον legumentum ...go dici. sed qui diligentiús anquisitiùsque ...mina Empedocli arbitrati sunt, κυάμους hoc ...loco testiculos significare dicunt; eòsque, mo... ...ythagoræ opertè atque symbolicè κυάμους ...pellatos, quia sint εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴ-

ποι τοῦ κυεῖν; & genituræ humanæ vim præbeant, iccircòque in Empedocli verſu iſto non à fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluvio voluiſſe homines deducere. Plutarchus quoque homo in diſciplinis gravi auctoritate in primo librorum quos de Homero composuit Ariſtotelē philoſophū ſcripſit eadē ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe; quòd non abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. verba ipſa Plutarchi, quoniam res inopinata eſt, ſubſcripſi: Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς Πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. Ἀκαλύφη autem eſt animal marinum, quod urtica appellatur. ſed & piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus in Sympoſiacis dicit. Pythagoram verò ipſum ſicuti celebre eſt Euphorbum primo ſe fuiſſe dictitaſſe; ita hæc remotiora ſunt his, quæ Clearchus & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuiſſe eum poſtea Pyrandrum, deinde Callicleam, deinde feminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerat Alce.

CAPUT XII.

Notæ & animadverſiones cenſoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

SI quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eúmque indiligenter curabat, ac neque araverat neque purgaverat; ſive quis arborem ſuam vineamque habuerat derelictui: non id ſine pœna fuit; ſed erat opus cenſorium: cenſoreſque ærarium faciebant. item ſi quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum viſus erat, *impolitiæ* notabatur. id verbum ſignificat, quaſi ſi tu dicas, *incuria*. cujus rei utriuſque

que auctoritates sunt: & M. Cato id sæpenumero attestatus est.

CAPUT XIII.

Quòd incentiones quædam tibiarum certo modo factæ ischiacis mederi possint.

PRoditum hoc plerisque est & memoriæ mandatum; ischiaci quum maximè doleant, tum, si modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. ego nuperrimè in libro Theophrasti scriptũ inveni viperarum morsibus tibicinem scitè modulatéque adhibitum mederi. refert etiam idem Democriti liber, qui inscribitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν. in quo docet plurimis hominum morsibus medicinam fuisse incentiones tibiarum. tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusque; & propterea quoque vitiis aut medelis animorum & corporum.

CAPUT XIV.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbáque decreti tribunorum ad quos à Mamilia provocatum est.

QVum librum nonum Atei Capitonis Conlectaneorum legeremus, qui inscriptus est, *de judiciis publicis*: decretum tribunorum visum est gravitatis antiquæ plenum. propterea id meminimus. idque ob hanc causam & in hanc sententiam scriptum est: A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. is Mamiliæ meretrici diem ad populum dixit, quòd de ambulacro ejus noctu lapide ictus esset, vulnusque ex eo lapide ostendebat. Mamilia ad tribunos plebei provocavit. apud eos dixit comissatorem Mancinum
ad

ad ædes suas venisse: eum sibi fas recipere non fuisse in æde sua; sed quum vi irrumperet, lapidibus depulsum. tribuni decreverunt; ædilem ex eo loco jure dejectum, quo eum venire cum coronario non decuisset: propterea, ne cum populo ædilis ageret, intercesserunt.

CAPUT XV.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici ejus cum insectatione malignè reprehenderint.

ELegantia orationis Sallustii verborúmque facundia & novandi studium cum multa prorsus invidia fuit: multique non mediocri ingenio viri conati sunt reprehendere pleraque & obtrectare. in quibus plura inscitè aut malignè vellicant: nonnulla tamen videri possunt non indigna reprehensione. quale illud in Catilinæ historia repertum est; quod habeat eam speciem, quasi parum attentè dictum. verba Sallustii hæc sunt, *Ac mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloria sequatur scriptorem & auctorem rerum, tamen in primis arduum videtur res gestas scribere. primùm, quòd facta dictis exæquanda sunt: dein, quòd plerique, quæ delicta reprehenderis, malivolentia & invidia dicta putant. ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores; quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: suprà; veluti ficta pro falsis ducit.* Proposuit, inquiunt, dicturum causas, quamobrem videatur esse arduum res gestas scribere: atque ibi non primum causam, sed querelas dicit. non enim causa videri debet, cur historiæ opus arduum sit, quòd ii, qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ scripta sunt, aut vera esse non credunt. obnoxiam quippe & objectam falsis

existimationibus eam rem dicendam magis ajunt quàm arduam. quia, quod arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi malivoli reprehensores dicunt. sed, *arduum*, Sallustius non pro difficili tantùm, sed pro eo quoque ponit. quod Græci δυσχερὲς aut χαλεπὸν appellant: quod est tum difficile tum molestum quoque & incommodum & intrectabile. quorum verborum significatio à sententia Sallustii suprascripta non abhorret.

CAPUT XVI.

De vocabulis quibusdam à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

M. Varronem & P. Nigidium, viros Romani generis disertissimos, comperimus non aliter locutos esse & scripsisse, quàm *senatuis*, & *domuis*, & *fluctuis*: qui est patrius casus, ab eo quod est, *senatus*, *domus*, & *fluctus*. hinc *senatui*, *domui*, *fluctui*, ceteráque his consimilia pariter dixisse. Terentii quoque comici versus in libris veteribus itidem scriptus est:

Ejus anuis, opinor, causa, quæ est mortua.

Hanc eorum auctoritatem quidam è veteribus grammaticis ratione etiam firmare voluerunt: quòd omnis dativus singularis littera finitus, *i*, si non similis est genitivi singularis; littera addita genitivum singularem facit. ut, *patri patris*, *duci ducis*, *cædi cædis*. Quum igitur, inquiunt, in casu dandi *huic senatui*, dicamus; genitivus ex eo singularis *senatuis* est, & non *senatus*. Sed non omnes concedunt in casu dativo

senatui

senatui magis dicendum, quàm *senatu*. sicut Lucilius in eodem casu, *victu*, & *anu*, dicit, non, *victui*, & *anui*; in hisce versibus,

Quod sumtum atque epulas victu præponis honesto. & alio in loco

Anu noceo, inquit.

Virgilius quoque in casu dandi *aspectu*, dicit, non *aspectui*.

Téque aspectu ne subtrahe nostro. & in Georgicis:

Quòd nec concubitu indulgent.

Cajus etiam Cæsar gravis auctor linguæ Latinæ in Anticatone, *Vnius*, inquit, *arrogantiæ superbiæque, dominatuque.* item in Dolabellam actionis III. *ibi isti quorum in ædibus faníſque posita & honori erant & ornatu.* in libris quoque analogicis omnia istiusmodi sine, *i*, littera dicenda censet.

CAPUT XVII.

De natura quarumdam particularum, quæ præpositæ verbis intendi atque produci barbarè atque inscitè videntur, exemplis rationibusque pluſculis disceptatum.

LVcilij ex undecimo versus sunt:

Scipiadæ magno improbus objiciebat Asellus
Lustrum, illo censore, malum infelíxque fuisse.

objiciebat, *o*, littera producta multos legere audio, ìdque eo facere dicunt, ut ratio numeri salva sit. idem infra:

—— & iam
Coniicere in versus dictum præconis volebam
GranI.

in hoc quoque prima verbi præpositio ob eandem causam producitur. item quintodecimo.

Subjicit hinc humilem, & suffertus posteriorem.
[S]ubiicit, *u*, littera longa legunt; quia primam [sy]llabam brevem esse in versu heroico non con[v]enit. item apud Plautum in Epidico, *con*, syl[la]bam productam pronunciant,
Age nunc iam, orna te Epidice & pallium in collum coniice.
[A]pud Virgilium quoque, *subiicit*, verbum pro[d]uci à plerisque audio.
——etiam Parnasia laurus
Parva sub ingenti matris se subiicit umbra.
[S]ed neque, *ob*, neque, *sub*, præpositio produ[c]endi habent naturam; item, *con*; nisi quum [e]am litteræ sequuntur, quæ in verbis, *consti[t]uit*, &, *confecit*, secundum eam primæ sunt, vel [q]uum eliditur ex ea, *n*, littera: sicut Sallustius *Fe[n]oribus*, inquit *coopertus*. in his autem, quæ su[p]rà posui, & metris esse integrum potest, & præ[p]ositiones istæ possunt non barbarè protendi se[c]unda enim littera in his verbis per duo *ii*, non [p]er unum scribenda est. nam verbum istud, cui [s]upradictæ particulæ præposita sunt, non *icio* [e]st sed *iacio*, & præteritum non *icit*, sed *iecit*. [I]dque ubi compositũ est ex *a* littera, *a* in *i* mu[t]atur; sicuti fit in verbis *insilio* & *incipio*: atque [i]ta vim consonantis capit. & idcirco ea syllaba [p]roductiùs latiusque paulò pronunciata prio[r]em syllabam brevem esse non patitur; sed red[d]it eam positu longam; propterea que & nume[r]us in versu & ratio in pronunciatu manet. hæc, [q]uæ diximus, eo etiam conducunt, vt, quod [a]pud Virgilium in sexto positum invenimus,
Eripe me his invicte malis, aut tu mihi terram Iniice:
sic esse, *iniice*, ut supra dixi, & legendum & scribendum sciamus: nisi quis tam indoci-
lis

lis est ut, in hoc quoque verbo, *in* præpositionem metri causa protendat: quærimus igitur in *obicibus*, *o*, litera qua ratione intendatur, quum id vocabulum factum sit à verbo, *obicio*; & nequaquam simile sit, quod à verbo *moveo motus*, *o*, littera longa dicitur. Equidem memini Sulpicium Apollinarem, virum præstanti litterarum scientia, *obices* & *obicibus*, *o*, littera correpta dicere; in Virgilio quoque sic eum legere;

---qua vi maria alta tumescant
Obicibus ruptis.

sed ita, vt diximus, *i*, litteram, quæ in vocabulo quoque gemina esse debet, paullo vberius largiusque pronunciabat. congruens igitur est ut *subices* etiam, quod proinde vt *obices* compositum est, *u*, littera brevi dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur. *subices* pro aëre alto ponit, qui cælo subiectus est; in his versibus:

Per ego deûm sublimes subices, humidus
Vnde oritur imber sonitu sævo & spiritus.

plerosque homines tamen legere audias, *v*, littera producta. id ipsum autem verbum M. Cato sub alia præpositione dicit, in oratione, quam de consulatu suo habuit. *Ita hos*, inquit, *fert ventus ad priorem Pyrenæum quos proiicit in altum.* & Pacuvius item in Anchise *promontorium, cuius linguam in altum proiicit.*

Lg. in Chryse

CAPUT XVIII.

De Africano superiore sumta quædam ex annalibus memoratu dignißima.

SCipio Africanus antiquior quanta virtutum gloria præstiterit, quàm fuerit altus animo atque magnificus, & qua sui conscientia nixus; pluribus rebus quæ dixerit quæque fecerit decla-

ratum est. ex quibus sunt hæc duo exempla
is fiduciæ atque exsuperantiæ ingentis. Quum
. Nævius tribunus plebei accusaret eum ad po-
lum; dicerétq; à rege Antiocho accepisse pecu-
iá, ut conditionibus gratiosis ac mollibus pax
m eo populi Romani nomine fieret; & quæ-
item alia crimini daret indigna tali viro: tum
ipio pauca præfatus, quæ dignitas vitæ suæ
que gloria postulabat, *Memoria*, inquit, *Qui-
tes, repeto diem esse hodiernum, quo Hannibalem
enum imperio nostro inimicissimum, magno præ
vici in terra Africa: pacémque & victoriam
bis peperi insperabilem. non igitur simus adver-
n deos ingrati: & censeo relinquamus nebulonem
nc; eamus nunc protinus Ioui optimo maximo
tulatum.* id quum dixisset, auertit, & ire
Capitolium cœpit. tum concio vniuersa, quæ
sententiá de Scipione dicendam convenerat,
icto tribuno, Scipionem in Capitolium co-
tata, atque inde ad ædes eius, cum lætitia
gratulatione sollemni prosecuta est. Fertur et-
n oratio, quæ videtur habita eo die à Scipione.
qui dicunt eam non veram, non eunt infiti-
, quin hæc quidem verba fuerint, quæ dixi,
pionis. item aliud est factum eius præclarum.
tilius quidam tribunus plebei à Marco, ut
int, Catone inimico Scipionis comparatus in
m atque immissus desiderabat in senatu in-
ntissimè, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæque,
æ eo in bello capta erat, rationem redderet.
rat enim L. Scipioni Asiatico fratri suo im-
ratori in ea provincia legatus. ibi Scipio ex-
git; & prolato è sinu togæ libro, rationes in
scriptas esse dixit omnis pecuniæ omnisque
dæ: allatum ut palàm recitaretur, & ad ærar-
m deferretur. sed enim id jam non faciam,
quit, nec meipse afficiam contumelia. eumque
librum

librum statim discidit suis manibus, & concerpsit; ægrè passus, quòd cui salus imperii ac reip. accepta ferri deberet, rationem pecuniæ prædaticiæ posceretur.

CAPUT XIX.

Quid M. Varro in logistorico scripserit de moderando victu puerorum impubium.

PUeros impuberes compertum est, si plerimo cibo nimioque somno uterentur, hebetiores fieri: advertimusque hinc elici tarditatem; corporaque eorum improcera fieri, minùsque adolescere. idem plerique alij medicorum philosophorùmque, & M. Varro in logistorico scripsit; quæ inscripta est *Capys aut de liberis educandis.*

CAPUT XX.

Notati à censoribus, qui audientibus iis dixerant ioca quædam intempestiviter: ac de ejus nota deliberatum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus.

INter censorias severitates tria hæc exempla in litteris sunt castigatissimæ disciplinæ. unum est hujusmodi: Censor agebat de uxore sollemne iusiurandũ. verba ita erant concepta: VT. TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES. qui jurabat, cavillator quidam & canicula & nimis ridicularius fuit. is locum esse sibi ioci dicendi ratus, quum ita, vti mos erat, censor dixisset; TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES? *Habeo equidem,* inquit, *uxorem, sed non ex animi* *tui*

i *sententia.* tum censor eum, quòd intempesti-
lascivisset, in ærarios retulit; causâq; hanc ioci
urrilis apud se dicti subscripsit. Altera severitas
iisdem sectæ disciplinæque est. deliberatum est
nota ejus, qui ad censores ab amico advoca-
s est, &, in jure stans, clarè nimis ac sonorè
citavit. atque inibi, prope ut plecteretur, fuit;
mquam illud indicium vagi animi foret & al-
cinantis, & fluxæ atque apertæ securitatis. sed
um ille deierasset invitissimum sese ac repu-
antem oscitatione victum, tenerique eo vitio
od *oscedo* appellatur; tum notæ jam destinatæ
emtus est. P. Scipio Africanus Pauli F. utram-
e historiam posuit in oratione, quam dixit in
nsura, quum ad majorum mores populum
hortaretur. item aliud refert Sabinus Massu-
is in septimo memoriali severè factum, *Censo-*
, inquit, *P. Scipio Nasica & M. Popillius quū*
itum censum agerent: equum nimis strigosum
malè habitum, sed equitem ejus uberrimum
habitißimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita
, *ut tu sis quàm equus curatior? quoniam, in-*
it, ego me curo: equum Statius meus servus. vi-
m est parum reverens esse responsum, relatusque
ærarios, ut mos est. Statius autem servile no-
en fuit. plerique apud veteres servi eo nomi-
fuerunt. Cæcilius quoque ille comœdiarum
ëta inclutus servus fuit: & propterea nomen
buit *Statius.* sed postea versum est quasi in co-
omentum; appellatusque *Cæcilius Statius.*

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

Quòd Musonius philosophus reprehendit improbavitque laudari philosophum differentem à vociferantibus & in laudando gestienti bus.

MVSONIVM philosophum solitum dicere accepimus: quum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, objurgat, aliúdve quid disciplinarum disserit; tum, qui audiunt, si summo & soluto pectore obvias vulgatasque laudes effutiunt; si clamitant etiam, vocum ejus festivitatibus, si modulis verborum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis moventur, exagitantur, & gestiunt; tum scias & qui dicit & qui audit frustrà esse: neque illic philosophum loqui, sed tibicinem canere. animus is, inquit, audientis philosophum, si, quæ dicuntur, utilia ac salubra sunt & errorum atque vitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profuseque laudandi non habet: quisquis ille est qui audit, nisi ille est planè deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est & pudeat tacitus & pœniteat & gaudeat & admiretur. varios adeò vultus disparilesque sensus gerat; proinde ut eum conscientiamque ejus affecerit utrarumque animi partium aut sincerarum aut ægrarum philosophi pertrectatio. præterea dicebat magnam laudem non abesse ab admiratione: admirationem autem,

n, quæ maxima eſt, non parere verba ſed ſi-
tium: iccirco, inquit, poëtarum ſapientiſſi-
s auditores illos Vlyxi labores ſuos illuſtriſ-
è narrantis, ubi loquendi finis factus, non
ultare nec ſtrepere nec vociferari facit: ſed
ſilviſſe univerſos dicit, quaſi attonitos ob-
idos delenimentis aurium ad origines uſque
:is permanantibus.

CAPUT II.

*er equo Alexandri regis, qui Bucephalus ap-
ellatus eſt.*

Quum Alexandri regis & capite & nomine
Bucephalus fuit. emptum Cares ſcripſit ta-
is tredecim & regi Philippo donatum: æris
tri ſumma eſt HS. CCCXII. Super hoc equo
num memoria viſum; quòd, ubi ornatus
armatuſque ad prœlium, haud umquam in-
di ſeſe ab alio niſi à rege paſſus ſit. id etiam
to equo memoratum eſt; quòd, quũ in eo in-
ns Alexander, bello Indico, & facinora faci-
fortia, in hoſtium cuneum non ſatis ſibi
videns immiſiſſet, conjectis undique in Ale-
drum telis vulneribus altè in cervice atque
tere equus perfoſſus eſt: moribundus ta-
ac prope jam exſanguis è mediis hoſtibus
m vivaciſſimo curſu retulit: atque, ubi eum
a tela extulerat, ilico concidit, & deinde
ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus huma-
latio, exſpiravit. tum rex Alexander, par-
is belli victoria, oppidum in iſdem locis
lidit; atque, ob equi honores, Bucephalon
llavit.

CAPUT III.

Quæ causa, quodque initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ litteras adeundi.

PRotagoram, virum in studiis doctrinarum egregium, cujus nomen Plato libro illi suo incluto inscripsit, adolescentem ajunt, victus quærendi gratia, in mercedem missum; vecturásque onerum corpore suo factitavisse. quod genus Græci βαστάζοντας vocant; Latinè *bajulos* appellamus. is de proximo rure in Abderam oppidum, cujus popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo brevi circumdatos portabat. tum fortè Democritus civitatis ejusdem civis, homo ante alios virtutis & philosophiæ gratia venerandus, quum egrederetur extra urbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incohibili, facilè atque expeditè incedentem: & propè accedit; & vincturam posituramque ligni scitè peritéque factam considerat; petitque ut paulum acquiescat. quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit atque itidem Democritus acervum illum & quasi orbem caudicum, brevi vinculo comprehensum, ratione quadam quasi geometrica librari continerique animadvertit: interrogavit quis id lignum ita composuisset: &, quum ille à se compositum dixisset, desideravit uti solveret, ac denuo in modum eumdem collocaret. at postquam ille solvit, ac similiter composuit: tum Democritus, animi aciem sollertiamque hominis non docti demiratus, Mi adolescens, inquit, quum ingenium benefaciendi habeas, sunt majora melioraque quæ facere mecum possis: abduxitque eum statim, secumque habuit, & sumtum ministravit, & philosophias docuit, & esse eum fecit,

cit, quantus postea fuit. is tamen Protagoras
sincerus quidem philosophus, sed acerrimus
phistarum fuit. pecuniam quippe ingentem
ium à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanam verborum industria
usa infirmior, fieret fortior. quam rem Græcè
a dicebat; τὸ ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

CAPUT IV.

e verbo, duoetvicesimo, *quod vulgo incognitum est, à viris doctis multifariam in libris scriptum est.*

APud Sigillaria forte in libraria ego & Iulius Paulus vir memoria nostra doctissimus onsederamus: atque ibi expositi erant *Fabii* nnales, bonæ atque sinceræ vetustatis libri, uos venditor sine mendis esse contendebat. rammaticus autem quispiam de nobilioribus, b emtore ad spectandos libros adhibitus, reerisse unum in libro mendum dicebat. sed contrà librarius in quodvis pignus vocabat, ni in na nuspiam littera delictum esset. ostendebat rammaticus ita scriptum in libro quarto: *Quaropter tum primum ex plebe alter consul factus t duoetvicesimo anno postquam Romam Galli ceerunt.* non, inquit, *duoetvicesimo*, sed, *duodeicesimo* scribi oportuit. quid enim est, *duoetvisimo*? alio quoque loco hic ita scripsit, *moruus est anno duoetvicesimo. rex fuit annos viginti & unum.*

CAPUT V.

Cujuſcemodi joco cavillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

IN libris veterum memoriarum ſcriptum eſt Hannibalẽ Karthaginienſem apud regem Antiochum facetiſſimè cavillatum eſſe. ea cavillatio hujuſcemodi fuit. Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparaverat: convertebatque exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem. inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus; equitatumque frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem. atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus Hannibalem adſpicit: &, Putáſne, inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? tum Pœnus eludens ignaviam imbelliamque militum ejus pretiosè armatorum: Satis planè, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia, etiamſi avariſſimi ſunt. Nihil prorſus neque tam lepidè neque tam acerbè dici poteſt. rex de numero exercitus ſui ac de æquiperatione æſtimanda quæſierat: reſpondit Hannibal de præda.

CAPUT VI.

De coronis militaribus; quæ ſit earum triumphalis, *quæ* obſidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis, *quæ* caſtrenſis, *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea.

MIlitares coronæ multifariæ ſunt. quarum quæ nobiliſſimæ ſunt, has fermè eſſe accepimus, *triumphalem*, *obſidionalem*, *civicam muralem*, *caſtrenſem*, *navalem*. eſt ea quoque corona

ı quæ *ovalis* dicitur. est item postrema *oleagi-*
a, qua uti solent qui in prœlio non fuerunt,
d triumphum procurant. *triumphales* coronæ
nt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem
iumphi mittuntur. id vulgo dicitur *aurum co-*
narium. hæ antiquitus è lauru erant; post fieri
: auro cœptæ. *obsidionalis* est, quam ij, qui libe-
ıti sunt obsidione, dant ei duci, qui liberavit.
ı corona graminea est: observarique solitum ut
eret è gramine, quod in eo loco generatum es-
t, intra quem clausi erant, qui obsidebantur.
anc coronam gramineam senatus populusque
omanus Q. Fabio Maximo dedit bello Pœno-
ım secuudo; quòd urbem Romanam obsidione
ostium liberasset. *civica* corona appellatur,
uam civis civi à quo servatus est in prœlio te-
em vitæ salutisque perceptæ dat. ea fit è fronde
uerna, quoniam cibus victusque antiquissimus
uernus capi solitus sit: etiam ex ilice; quod ge-
us superiori proximum est, sicut scriptum est
ı quadam comædia Cæcilij:

Advehuntur, inquit, *cum ilignea corona &*
chlamyde.
Di vostram fidem!

Aassurius autem Sabinus, in undecimo libro-
um memorialium, civicam coronam tum dari
olitum dicit, quum is, qui civem servaverat, eo-
lem tempore etiam hostem occiderat; neque lo-
um in ea pugna reliquerat: aliter jus civicæ co-
onæ negat concessum: Tiberium tamen Cæsa-
em consultum, an civicam coronam capere pos-
et, qui civem in prœlio servasset & hostes ibidem
luos interfecisset, sed locum, in quo pugnabat,
ıon retinuisset, eoque loco hostes potiti essent;
escripsisse dicit eum quoque civica dignum vi-
leri; quòd appareret tam iniquo loco civem ab
o servatum, ut etiam à fortiter pugnantibus

retineri non quiverit. hac corona civica L. Gellius vir censorius in senatu Ciceronem consulem donari è republica censuit; quòd ejus opera esset atrocissima illa Catilinæ conjuratio detecta vindicataque. *muralis* est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subijt, inque oppidum hostium per vim escendit. iccirco quasi muri pinnis decorata est. *castrensis* est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introivit. ea corona insigne valli habet. *navalis* est: qua donari solet, maritimo prœlio, qui primus in hostium navem armatus vi transiliuit. ea quasi navium rostris insignita est. & *muralis* autem & *castrensis* & *navalis* fieri ex auro solent. *ovalis* verò corona myrtea est. ea utebantur imperatores qui ovantes introibant urbem. ovandi autem ac non triumphandi causa est, quum aut bella non ritè indicta, neque cum justo hoste gesta sunt; aut hostium nomen humile & non idoneum est, ut servorum piratarumque: aut, deditione repente facta, impulverea, ut dici solet, incruentaque victoria obvenit. cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, sed quasi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus, quum bello fugitivorum confecto ovans rediret, insolenter aspernatus est: senatusque consultum faciendum per gratiam curavit, ut lauro, non myrto, coronaretur. M. Cato obiecit M. Fulvio Nobiliori, quòd milites per ambitionem coronis, de causis levissimis, donasset. de qua re verba ipsa apposui Catonis. *Nam principio quis vidit corona donari quemquam, quũ oppidum captum non esset: aut castra hostium non incensa essent?* Fulvius autem, in quem hoc à Catone dictum est, coronis donaverat milites, quia vallum curaverant, aut quia puteum strennuè fode-

oderant. Prætereundum non eſt, quod ad ovationes attinet: ſuper quo diſſenſiſſe veteres ſcriptores ſcio. partim enim ſcripſerunt, qui ovaret introire ſolitum equo vehentem: at Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ovantes dicit, ſequentibus eos non militibus ſed univerſo ſenatu.

CAPUT VII.

Perſonæ vocabulum quàm lepidè interpretatus ſit, quámque eſſe vocis ejus originem dixerit Gabius Baſſus.

Lepidè mehercules & ſcitè Gabius Baſſus in libris, quos de origine vocabulorum compoſuit, unde appellata *perſona* ſit interpretatur. à *perſonando* enim id vocabulum factum eſſe conjectat. *Nam caput*, inquit, *& os coperimento perſonæ tectum undique, unaque tantum vocis emittendæ via pervium, quoniam non vaga neque diffuſa eſt, in unum tantummodo exitum collectam, coactamque vocem, & magis claros canoroſque ſonitus facit. quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere & reſonare vocem facit: ob eam cauſam perſona dicta eſt, o, littera, propter vocabuli formam, productiore.*

CAPUT VIII.

Defenſus error à Virgilii verſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus: & ibidem quid ſit lituus; déque etymologia vocis ejus.

Ipſe Quirinali lituo parváque ſedebat
Succinctus trabea: lævaque ancile gerebat.

In his verſibus erraſſe Virgilium Higinus ſcripſit, tanquam non animadverterit deeſſe aliquid hiſce verbis:

Ipſe Quirinali lituo.

nam, si nihil, inquit, deesse animadvertimus, videtur, ita dictum ut fiat, *lituo & trabea succinctus*, quod est, inquit, absurdissimum. quippe quum *lituus* sit virga brevis, in parte, qua robustior est, incurva: qua augures utuntur: quonammodo *lituo succinctus* videri potest? immo ipse Higinus parum animadvertit sic hoc esse dictum, ut pleraque dici per defectionem solent. veluti quum dicitur: *M. Cicero homo magna eloquentia.* & quasi *Roscius histrio summa venustate.* non plenum hoc utrumque, non perfectum est: sed enim pro pleno atque perfecto auditur. ut Virgilius alio in loco dixit:

1. at Q. Roscius.

Victorem Buten immani corpore,

id est, corpus inmane habentem. & item alibi:

In medium geminos inmani pondere cæstus
Projecit. ac similiter:

...domus sanie dapibusque cruenta,
Intus opaca, ingens.

sic igitur id quoque videri dictum debet, *Picus Quirinali lituo erat:* sicuti dicimus, *statua grandi capite erat. est* autem, *erat,* & *fuit*, plerumque absunt, cum elegantia, sine detrimento sententiæ. Et, quoniam facta *litui* mentio est, non prætermittendum est, quod posse quæri animadvertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurum *lituus* dicta sit, utrumque enim pari forma & pariter incurvum est. sed si, ut quidam putant, tuba à sonitu lituus appellata est ex illo Homerico versu, Λίγξε βιός: necesse est ita accipi ut virga auguralis à tubæ similitudine *lituus* vocetur. utitur autem vocabulo isto Virgilius & pro tuba:

Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.

CAPUT IX.

Historia de Crœsi filio sumta ex Herodoti libris.

Filius Crœsi regis, quum iam per ætatem fari posset, infans erat, & , quum iam multum doleviſſet, item nihil fari quibat. mutus adeò t elinguis diu habitus eſt. quum verò in patrem ius bello magno victum, & vrbe, in qua erat, apta, hoſtis gladio deducto regem eſſe ignoans invaderet: diduxit adoleſcens os clamare itens: eoque niſu & impetu ſpiritus vitium odumque linguæ rupit; planeque & articuitè elocutus eſt, clamans in hoſtem ne rex Crœis occideretur. tum & hoſtis gladium reduxit, : rex vita donatus eſt, & adoleſcens loqui prorım deinceps incœpit. Herodotus in hiſtorijs uius memoriæ ſcriptor eſt: ejuſque verba ſunt, uæ prima dixiſſe filium Crœſi refert; Ἄνθρωπε ὴ κτεῖνε Κροῖσον. Sed & quiſpiam Samius aıleta, nomen illi fuit Αἴγλης, quum antea on loquens fuiſſet, ob ſimilem dicitur cauſam oqui cœpiſſe. nam quum in ſacro certamine ortitio inter ipſos & adverſarios non bona fide eret; & ſortem nominis falſam ſubijci aninadvertiſſet: repente in eum, qui id faciebat, ſe videre quid faceret magnum inclamavit. tque is oris vinculo ſolutus, per omne inde itæ tempus, non turbidè neque adhæſè locutus t.

CAPUT X.

e argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt.

Nter vitia argumentorum longè maximum eſſe vitium videtur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα

Græci dicunt. ea quidam ex nostris non Hercules nimis absurdè *reciproca* appellaverunt. id autem vitium accidit hoc modo: quum argumentum propositum referri contrà controvertique potest in eum à quo dictum est: & utrumque pariter valet; quale est pervulgatum illud, quo Protagoram sophistarum acerrimum vsum esse ferunt adversus Euathlum discipulum suum. lis namque inter eos & controversia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens dives eloquẽtiæ discendæ causarumque orandi cupiens fuit. is in disciplinam Protagoræ sese dedit: daturumque promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiverat: dimidiumque eius iam tunc dedit statim prius quàm disceret: pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud judices orasset & vicisset. postea quum diutulè auditor assectatorque Protagoræ fuisset: & in studio quidem facundiæ abundè promovisset, causas tamẽ non reciperet: tempusque iam longum transcurreret: & facere id videretur ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum. petere instituit ex pacto mercedem: litem cum Euathlo contestatur. & quum ad iudices, conijciendæ consistendæque causæ gratia, venissent: tum Protagoras sic exorsus est, Disce, inquit, stultissime adolescens, vtroque id modo fore ut reddas quod peto, siue contra te pronunciatum erit, sive pro te. nam, si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin verò secundùm te iudicatum erit; merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obviam, si verba non ipse facerem, atque alio

l. opto.

pa-

itrono vterer. sed magis mihi in ista victoria 1. magis.
oludium est, quum te non in causa tantùm 2. proli-
d in argumento quoque isto vinco. Disce igi- bitum.
r tu quoque, magister sapientissime, utroque
odo fieri uti non reddam quod petis; sive con-
a me pronunciatum erit, sive pro me. nam, si
dices pro causa mea senserint, nihil tibi ex
ntentia debebitur: quia ego vicero. sin contra
e pronunciaverint: nihil tibi ex pacto debebo,
ia non vicero. tum iudices dubiosum hoc in-
plicabileque esse, quod vtrimque dicebatur,
ti, ne sententia sua, vtramcumque in partem
cta esset, ipsa sese rescinderet, rem injudicatam
liquerunt: causamque in diem longissimam
stulerunt. sic ab adolescente discipulo magi-
r disciplinæ eloquentiæ inclutus suo sibi ar-
mento coufutatus est, & captionis versutæ ex-
gitatu frustratus fuit.

CAPUT XI.

antis de re uxoria syllogismum non videri posse ἀντιστρέφοντα.

Xistimavit quidam etiam illud Biantis, viri
sapientis ac nobilis, responsum consimile es-
atque est Protagorion illud, de quo diximo-
,antistrephon. nam quum rogatus esset à quo-
m Bias, deberetne uxorem ducere, an vitam
vere cælibem. ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις, ἢ
σχράν. καὶ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰ-
χρὰν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν. οὐ
πλέον ἄρα. sic autem hoc responsum conver-
nt: εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δὲ αἰ-
σχρὰν, οὐχ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα. sed mini-
e hoc esse videtur ἀντιστρέφον, quoniam ex al-
tero

tero latere conversum frigidius est infirmiusque. nam Bias proposuit non esse ducendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod necessariò patiendum erit ei qui duxerit. qui convertit autem, non ab eo se defendit incommodo quod adest: sed carere se altero dicit quod non adest. satis est autem tuendæ sententiæ quam Bias dixit; quòd eum, qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incommodis alterum, ut aut κοινὴν habeat aut ποινήν. sed Favorinus noster, quum facta esset forte mentio syllogismi istius, quo Bias usus est, cujus prima πρότασις est, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν; non ratum id neque justum disiunctum esse ait: quoniam non necessarium est alterum ex duobus, quæ disiunguntur, verum esse. quod in proloquio disiunctivo necessarium est. eminentia enim quadam significari formarum turpes & pulchræ videntur. est autem, inquit, tertium quoque inter duo ista, quæ disiunguntur: cujus rationem prospectumque Bias non habuit. inter enim pulcherrimam feminam & deformissimam media quædam forma est; quæ à nimiæ pulchritudinis periculo & à summo deformitatis odio vacat. qualis à Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti vocabulo, *stata*, dicitur; quæ neque κοινὴ futura sit, neque ποινή. quam formam modicam & modestam Favorinus non mehercle inscitè appellabat uxoriam. Ennius autem in ista, quam dixi, tragœdia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

CAPUT XII.

e nominibus deorum populi Romani Dijovis & Veiovis.

N antiquis spectionibus nomina hæc deorum inesse animadvertimus, *Dijovis & Veiovis*. Est item etiam ædes Veiouis Romæ inter arcem & pitolium. Eorum nominum rationem esse inc comperi: *Iovem* Latini veteres à juvando pellavere: eumdemque alio vocabulo juncto trem dixerunt. nam quod est in elisis aut imutatis quibusdam litteris Iupiter: id plenum que integrum est *Iovispater*. sic & *Neptunuspa-r* conjunctè dictus est, & *Saturnuspater* & *Ia-ispater*, & *Marspater*. hoc enim est, *Marspiter*. em Iouis *Diespater* appellatus est, id est, diei & cis pater. iccircóque simili nomine *Dijovis* di-us est, & Lucetius: quòd nos die & luce quasi ta ipsa afficeret & juvaret. *Lucetium* autem *vem* Cn. Nævius in libris belli Pœnici appel-t. Quum Iovem igitur & Dijovem à juvando ominassent: eum quoque contrà deum, qui on juvandi potestatem sed vim nocendi habe-t (nam deos quosdá ut prodessent celebrabant, uosdam ne obessent placabant) *Væjovem* appel-verunt demta atque detracta juvandi facultate. *e* enim particula, quæ, in alijs atque alijs voca-ulis varia, tum per has duas litteras, tum *a*, lit-ra media immissa dicitur. duplicem significa-um eumdemque inter sese diversum capit, nam augendæ rei & minuendæ valet, sicuti aliæ rticulæ plurimæ. propter quod accidit, ut quæ-am vocabula, quibus particula ista præponitur. mbigua sint & utroqueversum dicantur: *ve-um*, *vehemens*, & *vegrande*; de quibus alio in oco, uberiore tractatu facto, admonuimus: *ve-*

sani

ſani autem & *vecordes* ex una tantùm parte, quæ privativa eſt, quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur dei *Vejovis*, quod eſt in æde, de qua ſuprà dixi, ſagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ ad nocendum. quapropter eum deum plerique Apollinem eſſe dixerunt; immolaturque illi, ritu humano, capra: ejuſque animalis figmentum iuxta ſimulachrum ſtat. propterea Virgilium quoque ajunt, multæ antiquitatis hominem ſine oſtentationis odit periꝗtum, numina læva in Georgicis quoque deprecari: ſignificantem quandam vim eſſe hujuſcemodi deorum in lædendo magis quàm in juvando potentem. Verſus Virgilij hi ſunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, ſi quem
Numina læva ſinunt, auditque vocatus Apollo.

In iſtis autem dis, quos placari oportet uti mala à nobis vel à frugibus natis amoveantur, *Averruncus quoque* habetur *& Robigus.*

CAPUT XIII.

De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obſervato.

SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum diſciplinarumque veterum doctrina memoriaque præſtantium, diſceptatio quædam fuit, præſente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum. quumque quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribuſque facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda faciundoque officio alios aliis anteferre: non conſtabat. Conveniebat autem facile, conſtabatque, ex moribus populi Romani, primum juxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelæque noſtræ creditos; ſecundùm eos

pro-

oximum locum clientes habere, qui sese iti-
m in fidem patrociniumque nostrum dedi-
runt: tum in tertio loco esse hospites: postea
è cognatos affinesque. Hujus moris observa-
nisque multa sunt testimonia documentaque
antiquitatibus perscripta. ex quibus unum
c interim, de clientibus cognatisque, quod
e manibus est, ponemus. M. Cato in oratione,
am dixit apud censores in Lentulum, ita
ipsit: *Quod majores sanctius habuere defendi*
pillos, quàm clientem non fallere. adversus co-
atos pro cliente testatur. testimonium adversum
entem nemo dicit: patrem primùm, deinde
ronum proximum nomen habere. Massurius
tem Sabinus, in libro juris civilis tertio, an-
iiorem locum hospiti tribuit quàm clienti.
ba ex eo libro hæc sunt: *In officiis apud ma-*
es ita observatum est, primùm tutelæ, deinde
piti. deinde clienti, tum cognato, postea af-
i. de qua causa feminæ viris potiores sunt habi-
, pupillarisque tutela muliebri prælata: etiam
versus quem affuissent ejus filii, tutores relicti
adem causa pupillo aderant. Firmum atque
rum isti testimonium rei perhibet auctoritas
Cæsaris pontificis maximi: qui in oratione,
am pro Bithynis dixit, hoc principio usus est,
pro hospitio regis Nicomedis, vel pro horum
eßitate quorum res agitur, defugere hoc munus
V. non potui. nam neque hominum morte me-
ria deleri debet, quin à proximis retineatur:
ue clientes sine summa infamia deseri possunt:
bus etiam à propinquis nostris opem ferre in-
uimus.

CAPUT XIV.

Quòd Appion doctus homo, qui Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter se mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.

APpion, qui Plistonices appellatus est, litteris homo multis præditus, rerumque Græcarum plurima atque varia scientia fuit. ejus libri non incelebres feruntur, quibus omnium fermè, quæ mirifica in Aegypto visuntur audiunturque, historia comprehenditur. sed in his quæ audivisse vel legisse sese dicit, fortasse à vitio studioque ostentationis fit loquacior. est enim sanè quàm in prædicandis doctrinis suis venditator. hoc autem, quod in libro Ægyptiacorum quinto scripsit, neque audisse neque legisse, sed ipsum sese in urbe Romana, vidisse oculis suis confirmat. In circo maximo, inquit, venationis amplissimæ pugna populo dabatur. ejus rei, Romæ quum forte essem, spectator, inquit, fui. multæ ibi sævientes feræ magnitudine bestiarum excellentes: omniumque inusitata aut forma erat aut ferocia. sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterque omnis ceteros unius. is unus leo corporis impetu, & vastitudine, terrificoque fremitu & sonoro, toris comisque cervicum fluctuantibus animos oculosque omnium in se convertit. introductus erat inter complures ceteros ad pugnam bestiarum datus servus viri consularis. ei servo Androclus nomen fuit. hunc ille leo ubi vidit procul, repente, inquit, quasi ammirans stetit: ac deinde sensim atque placidè tamquam noscitabundus ad hominem accedit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè movet; homi-

nis

nisque sese corpori adjungit; cruráque ejus & manus propè jam exanimati metu lingua leniter demulcet. homo Androclus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum reciperat: paulatim oculos ad contuendum leonem refert. tum, quasi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos videres hominem & leonem. ea re prorsus tam admirabili maximus populi clamor excitatur. accersitur à Cæsare Androclus. quæritur ab eo causa, cur ille atrocissimus leo uni pepercisset. ibi Androclus rem mirificam narrat atque ammirandam. Quum provinciam, inquit, Africam proconsulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis ejus & cotidianis verberibus ad fugam sum coactus; &, ut mihi à domino terræ illius præside tutiores latebrę forent, in camporum & harenarum solitudines concessi: ac, si defuisset cibus: consilium fuit mortem aliquo pacto quærere. tū sole, inquit, medio rapido & flagrante specum quamdam nactus remotam latebrosamque, in eam me penetro & recondo. neque multò post ad eamdem specum venit hic leo, debili uno & cruento pede, gemitus edens & murmura dolorem cruciatumque vulneris commiserantia. atque illic primo quidem conspectu advenientis leonis territum sibi & pavefactum animum dixit. sed postquam introgressus, inquit, leo, uti re ipsa apparuit. in habitaculum illud suum vidit me procul delitescentem, mitis & mansuetus accessit: ac sublatum pedem ostendere ac porrigere, quasi opis petendæ gratia, visus est. ibi, inquit, ego stirpem ingendem vestigio pedis eius hærentem revelli: conceptamque saniem vulnere intimo expressi: accuratiusque, sine magna iam formidine, siccavi penitus atque detersi cruorem, Ille tunc mea opera & medela levatus,

pede in manibus meis posito recubuit & quievit. atque, ex eo die, triennium totum ego & leo in eadem specu eodemq; victu viximus. nam, quas venabatur feras, membra opimiora ad specum mihi suggerebat. quæ ego, ignis copiam non habens, sole meridiano tosta edebam. sed ubi me, inquit, vitæ illius ferinæ jam pertæsum est, leone in venatum profecto, reliqui specum: &, viam ferme tridui permensus. à militibus visus apprehensusque sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. is me statim rei capitalis damnandum, dandumque ad bestias curavit. intelligo autem, inquit, hunc quoque leonem, me tunc separato, captum gratiam mihi nunc etiam beneficij & medicinæ referre. Hæc Appion dixisse Androclum tradit: eaque omnia scripta circumlataque tabella populo declarat: atque ideo, cunctis petentibus, dimissum Androclum & pœna solutum: leonemque ei suffragijs populi donatum. postea, inquit, videbamus Androclum & leonem loro tenui revinctum urbe tota circum tabernas ire: donari ære Androclum: floribus spargi leonem: omnes ferè ubique obvios dicere: *Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis.*

CAPUT XV

Corpùsne sit vox, an ἀσώματον, varias esse philosophorum sententias.

VEtus atque perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est: corpúsne sit vox an incorporeum. hoc enim vocabulum quidam finxerunt proinde quòd Græcé dicitur ἀσώματον. Corpus autem est, quod aut efficiens est aut patiens. id Græce definitur, τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστι. quam defini-

tionem significare volens Lucretius ita scripsit:

Tangere enim aut tangi nisi corpus nulla potest res.

alio quoque modo corpus esse Græci dicunt τὸ τριχῆ διαστατόν. sed vocem Stoici corpus esse contendunt: eamque esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse vocem corpus putat. non enim percustus, inquit, aër, sed plaga ipsa atque percussio, vox est. οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ' ἡ πόση πληγὴ, καὶ σφοδρὰ, καὶ πόση γ' ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι. Demucritus ac deinde Epicurus ex individuis corporibus vocem constare dicunt, eamque, ut ipsis earum verbis vtar, ῥεῦμα λόγων appellant. Hos alIósque tales argutæ delectabilisque desidiæ aculeos quum audiremus, vel lectitaremus; neque in his scrupulis aut emolumentum aliquod solidum ad rationem vitæ pertinens, aut finem vllum quærendi videremus: Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait;

Philosophandum est paucis. nam omnino haud placet.

CAPUT XVI.

De vi oculorum atque videndi rationibus

DE videndi ratione deque cernendi naturæ diversas esse opiniones philosophorum animadvertimus. Stoici causas esse videndi dicunt, radiorum ex oculis in ea quæ videri queunt, emissionem, aërisque simul intentionem. Epicurus autem affluere semper ex omnibus corporibus simulachra quædam corporum ipsorum, eaque

eaque

eaq; sese in oculos inferre, atque ita fieri sensum videndi putat. Plato existimat genus quoddam ignis lucisq; de oculis exire: idq; coniunctũ continuatumque vel cum luce solis vel cum alterius ignis lumine, sua vi & externa nixum, efficere, ut, quæcumque offenderit illustraverique, cernamus. sed & hîc ea, quæ differimus, imaginandum; eiusdemque illius Enniani Neoptolemi, de quo suprà scripsimus, consilio vtendum est: qui degustandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

CAPUT XVII.

Quam ob causam dies primi post kalendas, nonas, idus,. atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas. vel nonas, vel idus, quasi religiosum plerique vitant.

VErrius Flaccus, in quarto de verborum significatione, dies, qui sunt postridie kalendas, nonas, idus, quos vulgus imperitè *nefastos* dicit, propter hanc causam dictos habitosque atros esse scribit. *Vrbe*, inquit, *à Gallis Senonibus reciperata, L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpicium Tribunum militum ad Aliam adversus Gallos pugnaturum rem divinam dimicandi gratia; postridie idus fecisse: tum exercitum populi Romani occidione occisum, & post diem tertium eius diei vrbem præter Capitolium captam esse: compluresque alij senatores recordari sese dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res divina postridie kalendas, nonas, idus, à magistratu populi Romani facta esset, eius belli proximo deinceps prœlio rem publicam malè gestam esse. tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ipsi, quod videretur, statuerent. pontifices decreverunt nullum his diebus sacrificium rectè futurum.*

Ante

Ante diem quoque quartum kalendas vel nonas vel idus, tamquam inominalem diem plerique vitant. eius obſervationis an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet. nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus: niſi quòd Q. Claudius Annalium quinto cladem pugnæ Cannenſis vaſtiſſimam factam dicit ante diem quartum nonas Sextilis.

CAPUT XVIII.

In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſupérque ea re verba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronij Aſellionis primo.

HIſtoriam ab annalibus quidam differre eo putant, quòd, quum utrumque ſit rerum geſtarum narratio, earum tamen propriè rerum ſit hiſtoria, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret. eamque eſſe opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de ſignificatus verborum quarto; ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit: poſſe autem videri putat nonnihil eſſe rationis in ea opinione, quòd hiſtoria Græcè ſignificet rerum cognitionem præſentium. ſed nos audire ſoliti ſumus annales omnino id eſſe quod hiſtoriæ ſint; hiſtorias non omnino eſſe id quod annales ſint. ſicuti, quod eſt homo, id neceſſariò animal eſſe; quod eſt animal non id neceſſe eſt hominem eſſe: ita hiſtorias quidem eſſe ajunt rerum geſtarum vel expoſitionem vel demonſtrationem vel quo alio nomine id dicendum eſt. annales verò eſſe quum res geſtæ plurium annorum, obſervato cujuſque anni ordine, deinceps componuntur. quum verò non per annos ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur, ea hiſtoria Græco vocabulo ἐφημερὶς dicitur. cujus Latinum interpreta-

men-

mentum scriptum est in libro Sempronii Asellionis primo: ex quo libro pluria verba adscripsimus, ut simul ibidem quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit ostenderemus: *Verùm inter eos*, inquit, *qui annales relinquere voluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit. annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit, id demonstrabant. id est eorum quasi qui diarium scribunt, quam Græci* ἐφημερίδα *vocant. nobis non modò satis esse video quod factum esset id pronunciare, sed etiam quo consilio quáque ratione gesta essent demonstrare.* paulo post idem Asellio in eodem libro. *Nam neque alacriores ad rempublicam defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam possunt. scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, & quæ eo in bello gesta sint iterare: non prædicare autem interea quid senatus decreverit, aut quæ lex rogatióve lata sit, neque quibus consiliis ea gesta sint: id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.*

CAPUT XIX.

Quid sit adoptatio, *quid item sit* arrogatio, *quantúmque inter se differant; verbáque ejus quæ qualiaque sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.*

QVum in alienam familiam inque liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. quod per prætorem fit; adoptatio dicitur: quod per populum; arrogatio. adoptantur autem, quum à parente,

in

ı cujus potestate sunt, tertia mancipatione in
ıre ceduntur; atque ab eo qui adoptat, apud
ım apud quem legis actio est, vindicantur. ar-
ɔgantur ii, qui, quum sui juris sunt, in alienam
se potestatem tradunt: ejusque rei ipsi aucto-
:s fiunt. sed arrogationes non temere nec in-
xploraté committuntur. nam comitia arbitris
tiam Pontificibus præbentur, quæ *curiata* ap-
ellantur: ætasque ejus, qui arrogare vult, an
beris potius gignundis idonea sit, bonaque
jus qui arrogatur ne insidiosè appetita sint,
onsideratur: jusque iurandum à Q. Mucio
ontifice maximo conceptum dicitur quod in
rrogando juraretur. sed arrogari non potest
isi iam vesticeps. arrogatio autem dicta; quia
enus hoc in alienam familiam transitus per
opuli rogationem fit. ejus rogationis verba
æc sunt: VELITIS. IVBEATIS. QVI-
ITIS. VTI. LVCIVS. VALERIVS. LV-
IO. TITIO. TAM. IVRE. LEGE. Q.
ILIVS. SIBI. SIET. QVAM. SI. EX. EO.
ATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EIVS.
ATVS. ESSET. VTI. Q. EI. VITAE.
ECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET.
TI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HAEC.
TA. VTI. DIXI. ITA. VOS. QVIRITES.
OGO. Neque pupillus autem, neque mulier,
uæ in parentis potestate non est, arrogari pos-
ınt. quoniam & cum feminis nulla comitio-
ım communio est; & tutoribus in pupillos
antam esse auctoritatem potestatemque fas non
st, ut caput liberum fidei suæ commissum alie-
æ ditioni subjiciant. Libertinos verò ab inge-
uis adoptari quidem jure posse Massurius Sa-
inus scripsit. sed id neque permitti dicit, neque
ermittendum esse umquam putat, ut homines
bertini ordinis per adoptationem in jura in-

genuorum invadant. alioquin, si juris ista antiquitas servetur, etiam servus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. idque ait plerosque juris veteris auctores posse fieri scripsisse. Animadvertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat quòd contra majorum instituta fierent, id etiam eum culpavisse, quòd filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. verba ex ea oratione hæc sunt: *In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre; filium adoptivum tàm prodesse, quàm si ex se natum habeat; absentes censeri jubere, ut ad censum nemini necesse sit venire.*

CAPUT XX.

Quod vocabulum Latinum Solœcismo fuerit Capitoni Sinnio. quid autem id ipsum appellaverint veteres Latini, quibúsque verbis Solœcismum definierit idem Capito Sinnius.

SOlœcismus à Sinnio Capitone ejusdemque ætatis aliis imparilitas appellatus, vetustioribus Latinis stribligo dicebatur, à versura videlicet & pravitate tortuosa orationis, quasi sterobiligo quædam. quod vitium Sinnius Capito in litteris, quas ad Clodium Tuscum dedit, hisce verbis definit: Solœcismus est, inquit, impar & inconveniens compositura partium orationis. quum Græcum autem vocabulum sit solœcismus; an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. sed nos neque solœcismum neque barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc invenimus. nam sicut βάρβαρον, ita σόλοικον dixerunt, nostri quo-

quoque antiquiores Solœcum facile, Solœcismum haud scio an umquam dixerint. quod si ita est; neque in Græca neque in Latina solœcismus probè dicitur.

CAPUT XXI.

Pluria *qui dicat* & compluria & compluries, *non barbarè dicit, sed Latinè*

PLuria fortè quis dixit sermocinans vir apprimè doctus, amicus meus; non Herclè studio ostentandi, neque quo *plura* dicendum non putaret. est enim doctrina homo seria & ad vitæ officia devincta ac nihil de verbis laborante. sed, opinor, assidua veterum scriptorum tractatione inoleverat linguæ illius vox, quam in libris sæpe offenderat. aderat, quum ille hoc dixit, reprehensor audaculus verborum; qui perpauca eademque à vulgo protrita legerat: habebatque nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoatasque partim non probas; eásque quasi pulverem ob oculos, quum adortus quemque fuerat, adspergebat. sicut tunc amico nostro, Barbarè, inquit, dixisti *pluria*. nam neque rationem verbum hoc neque auctoritatem habet. ibi ille amicus ridens. Amabo te, inquit, vir bone, quia nunc mihi à magis seriis rebus otium est, velim doceas nos cur *pluria* sive *compluria* (nihil enim differt) non Latinè sed Barbarè dixerint M. Cato, Q. Claudius, Valerias Antias, L. Ælius, P. Nigidius, M. Varro; quos subscriptores approbatoresque hujus verbi habemus, præter poëtarum oratorumque veterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, Tibi, inquit, habeas auctoritates istas ex Faunorum & Aboriginum sæculo repetitas: atque huic rationi

tioni respondeas. nullum enim vocabulum neutrum comparativum, numero plurativo, casu recto, ante extremam, *a*, habet, *i*, litteram; sicuti, *meliora, majora, graviora*. proinde igitur *plura* & non *pluria* dici consuevit; ne contra formam perpetuam in comparativo, *i*, littera sit ante extremam, *a*. tum illi amicus noster, quum hominem confidentem pluribus verbis non dignum existimaret, Sinnii, inquit, Capitonis doctissimi viri epistolæ sunt uno in libro multæ, opinor, positæ in templo Pacis. prima epistola scripta est ad Pacuvium Labeonem: cui titulus præscriptus est; PLVRIA NON PLVRA DICI DEBERE. in ea epistola rationes Grammaticas posuit, per quas docet *pluria* Latinum esse, *plura* barbarum. ad Capitonem igitur te dimittimus. ex eo id quoque simul disces, si modò assequi poteris quod in ea epistola scriptum est, *pluria* sive *plura* absolutum esse sive simplex; non, ut tibi videtur, comparativum. Hujus opinionis Sinnianæ id quoque adjumentum est, quòd, *compluries* quum dicimus, non comparativè dicimus. ab eo autem quod est, *compluria*, adverbium est factum *compluries*. id quoque quoniam minus usitatum est; versum Plauti subscripsi, ex comœdia, quæ Persa inscribitur,

Quid metuis? Metuo Hercle verò. Sensi ego compluries.

item M. Cato, in quarto Originum, eodem in loco ter hoc verbum posuit: *Compluries eorum milites mercenarii inter sese multi alteri alteros occidere; compluries multi simul ad hostis transfugere; compluries in imperatorem impetum facere.*

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

Quem in modum responderit Chrysippus adversus eos, qui providentiam consistere negaverunt.

** Homines fecisse dicatur: tantam vim esse ærumnarum & malorum. adversus ea Chrysippus quum in libro περὶ προνοίας quarto dissereret, Nihil est prorsus istis, inquit, imperitius, nihil insubidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent ibidem mala. nam quum bona malis contraria sint; utraque necessarium est, opposita inter sese & quasi mutuo, adverso quæque fulta nisu, consistere. nullum adeò contrarium sine contrario altero. quo enim pacto justitiæ sensus esse posset, nisi essent injuriæ? aut quid aliud justitia est, quàm injustitiæ privatio? quid item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignaviæ oppositione? quid continentia nisi ex intemperantiæ? quo item modo prudentia esset, nisi foret contrà imprudentia? proinde, inquit, homines stulti cur non hoc etiam desiderant ut veritas sit & non sit mendacium? namque itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas. alterum enim ex altero, sicuti Plato ait, verticibus inter se contrarijs deligatum est. sustuleris unum; abstuleris utrumque. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratque dignumque esse id quæri putat,

εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται. id est, naturáne ipsa rerum vel providentia, quæ compagem hanc mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & debilitates & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit, existimat autem non fuisse hoc principale naturæ consilium, ut faceret homines morbis obnoxios. numquam enim hoc convenisse naturæ auctori parentique rerum omniũ bonarum. sed quum multa, inquit, atque magna gigneret pareretque aptissima & utilissima: alia quoque simul agnata sunt incommoda ijs ipsis, quæ faciebat, cohærentia: eáque non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit. quod ipse appellat, κατὰ παρακολούθησιν. sicut, inquit, quum corpora hominum natura fingeret, ratio subtilior & utilitas ipsa operis postulavit ut tenuissimis minutisque ossiculis caput compingeret. sed hanc utilitatem rei majoris alia quædam incõmoditas extrinsecus consecuta est: ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusque parvis fragile. proinde morbi quoque & ægritudines partæ sunt, dum salus paritur. sic Hercle, inquit, dum virtus hominibus per consilium naturæ gignitur, vitia ibidem per affinitatem contrariam nata sunt.

C. A-

CAPUT II.

...10 itidem modo & vim necessitatémque fati constituerit, & esse tamen in nobis consilij, judiciique nostri arbitrium confirmaverit.

Atum, quod Græci πεπρωμένην, vel εἱμαρμένην vocant, ad hanc ferme sententiam Chrysippus ɔicæ princeps philosophiæ definit: *Fatum* est, quit, sempiterna quædam & indeclinabilis se-
ɛs rerum & catena, volvens semetipsa sese & ıplicans per æternos consequentiæ ordines, ex ıibus apta connexaque est. ipsa autem verba ɪrysippi, quantum valui memoria, adscripsi; , si cui meum istud interpretamentum videbi-
ɪr esse obscurius, ad ipsius verba animadvertat. libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην sse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέ-
ων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθέντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν παραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. alia-
ım autem opinionum disciplinarumque aucto-
es huic definitioni ita obstrepunt. si Chrysippus, ıquiunt, fato putat omnia moveri & regi, nec eclinari transcendique posse agmina fati & vo-
ımina: peccata quoque hominum & delicta non ıstentanda neque condicenda sunt ipsis volun-
atibusque eorum; sed necessitati cuidam & in-
tantiæ, quæ oritur ex fato; omnium quæ sit re-
um domina & arbitra; per quam necesse sit fie-
i quicquid futurum est: & propterea nocenti-
ım pœnas legibus iniquè constitutas, si honines ıd maleficia non sponte veniunt, sed fato tra-
huntur. contra ea Chrysippus tenuiter multa & rgutè disserit. sed omnium fere, quæ super ea re scripsit, sententia hujuscemodi est: Quamquam ita sit, inquit, ut ratione quadam principali ne-

 cessario

ceſſario coacta atque connexa ſint fato omnia; ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum proinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa & qualitas. nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter utiliterque ficta; omnem illam vim, quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſiùs tractabiliúſque tranſmittunt. ſin verò ſunt aſpera & inſcita & rudia, nulliſque artium bonarum adminiculis fulta: etiam ſi parvo ſive nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur; ſua tamen ſcævitate & voluntario impetu in áſſidua delicta & in errores ruunt. ìdque ipſum ut ea ratione fiat naturalis illa & neceſſaria rerum conſequentia efficit, quæ fatum vocatur. eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non vacent. hujus deinde rei exemplo non hercle nimis alienè neque illepidè utitur. ſicut, inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona atque deruta jacias, cauſam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris; mox tamen ille præceps volvitur, non quia tu id jam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus ejus & formæ volubilitas habet: ſic ordo & ratio & neceſſitas fati genera ipſa & principia cauſarum movet; impetus verò conſiliorum mentiumque noſtrarum actioneſque ipſas, voluntas cujuſque propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde verba hæc, his, quæ dixit, congruentia. Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται,

Γνώσῃ δ᾽ ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ᾽ ἔχοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ᾽ αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ᾽ ὁρμὴν αὐτῶν, ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν. Propterea negat oportere ferri audirique homines aut nequam aut ignavos & nocentes & auda-

idaces: qui, quum in culpa & in maleficio re-
icti ſunt, perfugiunt ad fati neceſſitatem, tam-
uam in aliquod Fati aſylum; &, quæ peſſimè
cerunt, ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe
tribuenda dicunt. primus autem Homerus
pientiſſimus & antiquiſſimus poëtarum dixit
hiſce verſibus:

Ω πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

aque M. Cicero in libro, quem de fato conſcri-
it, quum quæſtionem iſtam diceret obſcuriſſi-
am eſſe & implicatiſſimam, Chryſippum quo-
ue philoſophum non expediſſe ſe in ea refert,
is verbis: *Chryſippus æſtuans laboranſque, quo-
am pacto explicet & fato omnia fieri, & eſſe ali-
uid in nobis, intricatur hoc modo.*

CAPUT III.

*Hiſtoria ſumta ex libris Tuberonis de ſerpente inu-
ſitatæ longitudinis.*

TVbero in hiſtorijs ſcriptum reliquit, bello
primo Pœnico Atilium Regulum conſulem,
in Africa, caſtris apud Bagradam flumen poſi-
s, prœlium grande atque acre feciſſe adverſus
num ſerpentem illic ſtabulantem, inuſitatæ im-
manitatis; eumque, magna totius exercitus
onſtictione, balliſtis atque catapultis diu op-
ugnatum: ejuſque interfecti corium longum
edes centum & viginti Romam miſiſſe.

CAPUT IIII.

Quid idem Tubero novæ historiæ de Attilio Regulo à Karthaginiensibus capto litteris mandaverit, quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.

QVod satis celebre est de Attilio Regulo; id nuperrimè legimus scriptum in Tuditani libris Regulum captum, ad ea quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captivi cum Karthaginiensibus permutarentur, id quoque addidisse; venenum sibi Karthaginienses dedisse non præsentarium, sed eiusmodi quod mortem in diem proferret; eo consilio, ut viveret quidem tantisper quoad fieret permutatio; post autem grassante sensim veneno cor tabesceret. Eumdem Regulum Tubero in historijs redisse Karthaginem, novisque exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. *In atras*, inquit, *& profundas tenebras eum claudebant; ac diu post, ubi erat visus sol ardentissimus, repente educebant, & adversus ictus solis oppositum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. palpebras quoque eius, ne connivere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant.* Tuditanus autem somno diu prohibitum atque ita vita privatum refert. idque vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captivos liberis Reguli à senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademque insomnia cruciatos interisse.

CAPUT V.

[Q]uòd Alfenus iuriſconſultus in verbis veteribus interpretandis erraverit.

[A]Lfenus iuriſconſultus, Servij Sulpicij diſcipulus, rerumque antiquarum non incurio[su]s, in libro digeſtorum trigeſimo & quarto [...] [c]oniectaneorum autem ſecundo, *In fœdere*, [in]quit, *quod inter populum Romanum & Kar[t]haginienſes factum eſt, ſcriptum invenitur, ut [C]arthaginienſes quotquot annis populo Romano [d]arent certum pondus argenti puri puti. quæſi[tu]mque eſt quid eſſet argentum purum putum. reſ[po]ndi ego*, inquit, *eſſe purum putum valde pu[ru]m: ſicut novum novicium dicimus & proprium [p]ropicium, augere atque intendere volentes novi [&] proprij ſignificationem.* Hoc vbi legimus, mi[r]abamur eamdem affinitatem viſam eſſe Alfeno [pu]*ri* & *puti*, quæ ſit *novi* & *novicij*. nam ſi eſſet [no]*vicium*, tum ſanè videretur dici, quaſi *no[v]icium*. id etiam mirum fuit, quòd *novicium* [pe]r augendi figuram dictum exiſtimavit; quum [ſi]t *novicium* non quod magis novum ſit, ſed [q]uod à *novo* dictum inclinatumque ſit. his ergo [a]ſſentimus, qui *putum* eſſe dicunt à *putando* [di]ctum; & ob eam cauſam prima ſyllaba breui [p]ronunciant, non longa: uti exiſtimaſſe Alfe[nu]m videtur, qui à *puro* id eſſe factum ſcripſit, [*pu*]*tare* autem veteres dixerunt, vacantia ex [qu]aque re ac non neceſſaria aut etiam obſtantia [&] aliena auferre & excidere, &, quod eſſe u[ti]le ac ſine vitio videretur, relinquere. ſic nam[q]ue arbores & vites, & ſic etiam rationes *puta[r]i* dictum. verbum quoque ipſum *puto*, quod [d]eclarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus, [n]on ſignat profectò aliud quàm id agere nos

in re dubia obscuraque, ut, decisis amputatisque falsis opinionibus, quod videatur esse verum & integrum & incorruptum, retineamus. argentum ergo in Karthaginiensi fœdere *putum* dictum esse, quasi *exputatum*, excoctúmque. omnique aliena materia carens omnibusque ex eo vitijs detractis emaculatum & candefactum. scriptum est autem *purum putum* non in Karthaginiensi solúm fœdere, sed tum in multis alijs veterum libris, tum in Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inscribitur *Alexander*, & in satyra M. Varronis, quæ inscripta est Δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

CAPUT VI.

Temere ineptéque reprehensum esse à Iulio Higinio Vergilium, quòd præpetes *Dædali* pennas *dixit: atque inibi quid sint* aves præpetes, *& quid illæ sint aves, quas Nigidius* inferas *appellavit.*

D*Ædalus, ut fama est, fugiens Minoïa regna.*
Præpetibus penis ausus se credere cælo.

In his Vergilij versibus reprehendit Higinus, *præpetibus pennis*, quasi impropriè & inscitè dictum. nam *præpetes*, inquit, *aves* ab auguribus appellantur, quæ aut opportunè prævolant, aut idoneas sedes capiunt. non aptè igitur usum verbo augurali existimavit in Dædali volatu nihil ad augurum disciplinam pertinente. sed Higinus nimis Herclè ineptus est, quum quid *præpetes* essent se scire ratus est: Vergilium autem & Cn. Mattium doctum virum ignorasse, qui in septimo Iliadis, victoriam volucrem, præpetem appellavit hoc versu:

Dum

Dum det vincenti præpes victoria palmam.
ur autem non Q. quoque Ennium reprehendit,
ui in annalibus, non pennas Dædali præpetes,
d longè diuersius, inquit;

—Quid
Brundisium pulchro præcinctum præpete portu?

, si vim potius naturamque verbi consider as-
t, neque id solum quod augures dicerent, in-
existet; veniam prorsus poëtis daret similitu-
ne ac translatione verborum non significatio-
: propria utentibus. nam quoniam non ipsæ
ntúm aves quæ prosperiùs prævolant, sed
iam loci, quos capiunt, qui idonei felicesque
nt, *præpetes* appellantur; idcirco Dædali pen-
is *præpetes* dixit: quoniam ex locis in quibus
ericulum metuebat in loca tutiora pervenerat.
cos porro *præpetes* & augures appellant; & En-
us in annalium primo dixit,

Præpetibus hilares sese pulchrisque locis dant,
vibus autem *præpetibus* contrarias aves *inferas*
ppellari Nigidius Figulus in libro primo augu-
j privati ita dicit. *Discrepat dextra sinistra*;
æpes infera, ex quo est coniectare *præpetes* ap-
ellatas, quæ altiùs sublimiusque volitent:
uum differre à *præpetibus* Nigidius *inferas* di-
erit. Adolescens ego Romæ, tum quum etiam
d grammaticos itarem audivi Apollinarem
ulpicium, quem in primis sectabar, quum de
re augurio quæreretur, & mentio *præpetum*
vium facta esset, Erucio Claro præfecto urbi
icere. *præpetes* sibi videri esse alites, quas Ho-
erus τανυπτέρυγας appellaverit: quoniam
tas potissimum augures spectarent, quæ ingen-
bus alis patulæ atque porrectæ prævolarent.
tque ibi hos Homeri versus dixit,

Τύνη

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθ', τῶν οὔτι μεταπρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω.

CAPUT VII.

De Acca Larentia & Caja Tarratia, deque origine sacerdotii fratrum Arvalium.

ACcæ Larentiæ & Cajæ Tarratiæ, sive illa Fufetia est, nomina in antiquis annalibus celebria sunt. earum alteræ post mortem, Tarratiæ autem vivæ amplissimi honores à populo Romano habiti sunt, & Tarratiá quidem virginem Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt, inter quos, jus quoque testimonii dicendi tribuitur; *testabilisque* una omnium feminarum ut sit datur. Id verbum est ipsius legis Horatiæ: *contrarium est in XII. tabulis scriptum.* IMPROBVS, INTESTABILIS. Q. ESTO. præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire ac nubere voluisset, jus ei potestasque exaugurandi atque nubendi facta est, munificentiæ & beneficii gratia. quòd campum Tiberinum sive Martium populo Romano condonasset. sed Acca Larentia corpus in vulgus dabat, pecuniamque emeruerat ex eo quæstu uberem. ea testamento, ut in Antiatis historia scriptum est, Romulum regem, ut quidam alii tradiderunt, populum Romanum bonis suis hæredem fecit. ob id meritum à flamine Quirinali sacrificium ei publicè fit: & dies è nomine ejus in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo Memorialium secutus quosdam historiæ scriptores Accam Larentiam Romuli nutricem fuisse dicit. *Ea*, inquit, *mulier ex duodecim filiis*

maribus unum morte amisit, in illius locum mulus Accæ Larentiæ sese filium dedit; seque ceteros ejus filios fratres arvales appellavit. ex empore collegium mansit fratrum arvalium mero duodecim. cujus sacerdotii insigne est spi- corona & albæ infulæ.

CAPUT XVIII.

tata quædam de Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.

Ppion Græcus homo, qui Plistonices est ap-pellatus, facili atque alacri facundia fuit. is um de Alexandri regis laudibus scriberet, Vi- inquit, hostis uxorem facie incluta mulierẽ uit in conspectum suum deduci: ut eam ne ulis suis quidem contingeret. lepida igitur æstio agitari potest, utrum videri continen-rem par sit, Publiùmne Africanum superio-n, qui, Karthagine ampla civitate in Hispania ugnata, virginem tempestivam, forma egre- , nobilis viri Hispani filiam captam perdu-mque ad se patri inviolatam reddidit; an re-n Alexandrum, qui Darij regis uxorem eam-nique ejusdem sororem prœlio magno captã, am esse audiebat exsuperanti forma, videre luit, perducique ad sese prohibuit. sed hanc ramque declamatiunculam super Alexandro Scipione celebraverint, quibus abundè & in-nij & otij & verborum est. nos satis habebi-us, quod ex historia est, id dicere; Scipionem um veròne an falsò incertum; fama tamen, um esset adolescens, haud sincera fuisse, & opemodum constitisse hosce versus à Cn. Næ-o poëta in eum scriptos esse;

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriosè;

Cujus

Cujus facta viva nunc vigent; qui apud gentes solus
Præstat: eum suus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego versibus credo adductum Valerium Antiatē adversum ceteros omnes scriptores de Scipionis moribus sensisse; & eam puellam captivam non redditam patri scripsisse, contrà quàm nos suprà diximus, sed retentam à Scipione atque in delicijs amoribusque ab eo usurpatam.

CAPUT IX.

Locus exemtus ex annalibus L. Pisonis historiæ & orationis lepidißimæ.

QVod res videbatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flavium Annij filium ædilem curulem L. Piso in tertio annali scripsit, eàque res perquam purè & venustè narrata à Pisone: locum istum totum huc ex Pisonis annali composuimus. *Cn.* inquit, *Flavius patre libertino natus scriptum faciebat: isque in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles subrogantur: eùmque pro tribu ædilem curulem renunciaverunt. at ædilis, qui comitia habebat, negat accipere, neque sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flavius Annij filius dicitur tabulas posuisse; scriptu sese abdicasse: ísque ædilis curulis factus est. idem Cn. Flavius Annij filius dicitur ad collegam venisse visere ægrotum: &, in conclave postquam introivit, adolescentes ibi complures nobiles sedebant contemnentes eum: assurgere ei nemo voluit. Cnæus Flavius Annij filius ædilis id arrisit. sellam curulem ìußit sibi afferri. eam in limine apposuit, nequis illorum exire posset: utíque ij omnes inviti viderent sese in sella curuli sedentem.*

CAPUT X.

ſtoria ſuper Euclide Socratico; cujus exemplo
Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos
ſolitus eſt ad philoſophiam gnaviter ſectandam.

Hiloſophus Taurus, vir memoria noſtra in
diſciplina Platonica celebratus, cum aliis
nis multis ſalubribuſque exemplis hortaba-
r ad philoſophiam capeſſendam, tum vel
ximè iſta re animos juvenum expergebat,
clidem quam dicebat Socraticum factitaviſſe.
creto, inquit, *ſuo Athenienſes caverant, ut,*
i Megaris civis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem
henſus eſſet, ea res ei homini capitalis eſſet,
nto Athenienſes, inquit, *odio flagrabant finiti-*
rum hominum Megarenſium. tum Euclides, qui
idem Megaris erat, quique ante id decretum
eſſe Athenis & audire Socratem conſueverat,
quam id decretum ſanxerunt, ſub noctem,
um adveſperaſceret, tunica longa muliebri in-
tus & pallio verſicolore amictus, & caput rica
atus è domo ſua Megaris Athenas ad Socratem
nmeabat; ut vel noctis aliquo tempore conſilio-
n ſermonúmque ejus fieret particeps: rurſúſ-
e ſub lucem milia paſſuum paulo amplius vi-
ti, eadem veſte illa tectus redibat. At nunc,
quit, *videre eſt philoſophos ultro currere ut do-*
nt ad fores juvenum divitum; eóſque ibi ſede-
atque operiri prope ad meridiem, donec diſci-
li nocturnum omne vinum edormiant.

CAPUT XI.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse, ad officium gravitatis dignitatisque vitæ decentia.

CVm inquinatissimis hominibus non esse convicio decertandum, neque in maledictis adversus impudentes & improbos velitandum, quia tantisper similis & compar eorum fias dum paria & consimilia dicas atque audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis viri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorum. verba hæc sunt Metelli adversus Cn. Manlium tribunum plebei, à quo apud populum in concione lacessitus jactatusque fuerat dictis petulantibus. *Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dictitaverit, quem ego mihi neque amicum recipio neque inimicum respicio, in eum ego non sum plura dicturus. nam eum indignissimum arbitror, cui à viris bonis bene dicatur; tum ne idoneum quidem cui à probis maledicatur. nam si in eo tempore hujuscemodi homunculum nomines, in quo pœnire non possis; majore honore quàm contumelia afficias.*

CAPUT XII.

Quòd neque testamentum, *sicuti Servius Sulpicius existimavit: neque* sacellum, *sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt, sed ei* testatione *alterum productum, alterum à sacro diminutum.*

SErvius Sulpicius jureconsultus, vir ætatis suæ doctissimus, in libro de sacris detestandis secundo, qua ratione adductus testamentum ver-

rbum esse duplex scripserit, non reperio. nam
mpositum esse dixit à mentis contestatione.
id igitur *calceamentum*, quid *paludamentum*,
iid *pavimentum*, quid *vestimentum*. quid alia
ille per hujuscemodi formam producta; eti-
ine ista omnia composita dicemus? obrepsisse
tem videtur Servio, vel si quis alius est qui
prior dixit, falsa quidem sed non abhorrens
que inconcinna quasi mentis quædam in hoc
cabulo significatio. sicut hercle C. quoque
ebatio eadem concinnitas obrepsit. nam in
ro de religionibus secundo, *Sacellum est*, in-
it, *locus parvus deo sacratus cum ara*. deinde
dit verba hæc: *Sacellum ex duobus verbis ar-
tror compositum sacri & cellæ; quasi sacra cel-*
hoc quidem scripsit Trebatius, sed quis igno-
t *sacellum* & simplex verbum esse & non ex
ro & *cella* copulatum, sed ex *sacro* diminu-
m?

CAPUT XIII.

quæstiunculis apud Taurum philosophorum in convivio agitatis, quæ symposiacæ vocantur.

Actitatum observatumque hoc Athenis est
ab ijs, qui erant philosopho Tauro junctio-
. quum domum suam nos vocaret, ne omni-
, ut dicitur, immunes & asymboli venire-
us, conjectabamus ad cœnulam non cupedias
orum sed argutias quæstionum. unusquisque
tur nostrum commentus paratusque ibat
od quæreret: eratque initium loquédi, edun-
finis. quærebantur autem non gravia nec re-
renda, sed ἐνθυμημάτια quædam lepida & mi-
ta & florentem vino animum lacessentia·
ale hoc ferme est subtilitatis ludicræ, quod
cam. quæsitum est quando moriens mo-
rere.

reretur; quum jam in morte esset, an tum etiam quum in vita foret,:, & quando surgens surgeret; quum jam staret, an tum etiam quum sederet: &, qui artem disceret, quando artifex fieret; quum jam esset, an tum quum etiam non esset. utrum enim horum dicas; absurdè atque ridiculè dixeris: multoque absurdius esse videbitur, si aut utrumque esse dicas aut neutrum. sed ea omnia quum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari. gravissimi philosophorum super hac re serio quæsiverunt: & alij moriendi verbum atque momentum manente adhuc vita dici atque fieri putaverunt; alij nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicaverunt. item de ceteris similibus in diversa tempora & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, inquit, noster neque vitæ id tempus neque morti dedit; idemque in omni consimilium rerum disceptatione fecit. vidit quippe utrumque esse pugnans: neque posse ex duobus contrarijs, altero manente alterum constitui: quæstionemque fieri per diversorum inter sese finium mortis & vitæ cohærentiam: & idcirco peperit ipse expressitque aliud quoddam novum in confinio tempus; quod verbis propriis atque integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellavit: idque ipsum ita, uti dico, inquit, in libro cui Parmenides titulus est, scriptum ab eo reperietis: τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἑκάτερον. tales apud Taurum symbolæ, taliáque erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, τραγήματα.

CAPUT XIV.

[...]niendis peccatis tres esse rationes à Philosophis [...]attributas, & quamobrem Plato tantum dua[...]rum ex his meminerit.

[...] Oeniendis peccatis tres esse debere causas [...] existimatum est. una est, quæ, νȣθεσία, vel [...]λασις, vel παραίνεσις dicitur; quum pœna [...]hibetur castigandi atque emendandi gratia, [...] is, qui fortuito deliquit, attentior fiat corre[...]orque: altera est, quam ij, qui vocabula ista [...]riosiùs diviserunt, τιμωρίαν appellant. ea [...]usa animadvertendi est, quum dignitas au[...]oritasque ejus, in quem est peccatum, tuenda [...], ne prætermissa animadversio contemtum e[...] pariat & honorem levet: idcircoque id ei [...]cabulum à conservatione honoris factum pu[...]it. tertia ratio vindicandi est, quæ παρά-[...]γμα à Græcis nominatur, quum pœnitio [...]pter exemplum est necessaria: ut ceteri simi[...]us à peccatis, quæ prohiberi publicitus in[...]est, metu cognitæ pœnæ deterreantur. idcir[...] veteres quoque nostri exempla pro maxi[...]s gravissimisque pœnis dicebant. quando [...]tur aut spes magna est, ut is, qui peccavit, [...]ra pœnam ipse sese ultro corrigat: aut spes [...]trà nulla est emendari eum posse & corrigi: [...] jacturam dignitatis, in quam peccatum est, [...]tui non necessum est: aut non id peccatum [...], cujus exemplo necessario metu succurren[...]m sit: tum, quicquid ita delictum est, non sa[...] dignum esse imponendæ pœnæ studium vi[...]n est. Has tres ulciscendi rationes & philo[...]phi alij plurifariam & noster Taurus in primo [...]mmentariorum, quos in Gorgiam Platonis

com-

compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe verbis apertis duas ſolas eſſe pœniendi cauſas dicit: unam, quam primo loco propter corrigendum: alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὲ παντὶ, τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ ἢ βελτίονι γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι, ἢ παράδειγμά τι τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὁρῶντες πάσχοντα ἃ ἂν πάσχοι, φοβούμενοι βελτίους γίνονται. in hiſce verbis, facile intelligas τιμωρίαν Platonem dixiſſe, non ut ſuprà ſcripſi quoſdam dicere, ſed ita ut promiſce dici ſolet, pro omni pœnitione. an ne autem quaſi omnino parvam & contemtu dignam præterierit pœnæ ſumendæ cauſam propter tuendam læſi hominis auctoritatem, an magis, quaſi ei, quam dicebat, rei non neceſſariam prætermiſerit, quum de pœnis, non in vita neque inter homines, ſed poſt vitæ tempus capiendis ſcriberet, ego in medium relinquo.

CAPUT XV.

De verbo, quieſco, *an* e *littera corripi an produci debeat.*

AMicus noſter homo multi ſtudij atque in bonarum diſciplinarũ opere frequens, verbum, *quieſcit*, uſitatè, *e*, littera correpta dixit. alter item amicus homo in doctrinis, quaſi in præſtigijs, mirificus, communiumque vocum reſpuens nimis & faſtidiens, barbarè eum dixiſſe opinatus eſt; quoniam producere debuiſſet non corripere. nam, *quieſcit*, ita oportere dici prædicavit, ut *caleſcit*, *niteſcit*, *ſtupeſcit*, atque alia hujuſcemodi multa. id etiam addebat, quod, *quies*,

e, producta, non brevi diceretur. noster au-
n, qua est omnium rerum verecunda medio-
tate, ne si Aelij quidem, Cincij, & Satyri di-
ndum ita censuissent, obsecuturum sese fuisse
contra perpetuam Latinæ linguæ consuetudi-
m: neque se tam insignitè locuturum, absona
uditaque ut diceret. litteras autem super hac
fecit inter exercitia quædam ludicra: &, *quie-*
, non esse his simile, quæ suprà posui, nec à
iete dictum, sed ab eo *quietem*; Græcæque vo-
ἔχον καὶ ἔσκον Ionicè à verbo ἔχω ἴσχω &
odum & originem verbum illud habere demó-
ıvit: rationibusque haud sanè frigidis docuit,
iesce, e, littera longa dici non convenire.

CAPUT XVI.

tatum verbum, deprecor, *à poëta Catullo inu-*
sitatè quidem, sed aptè positum & propriè: dé-
que ratione ejus verbi: exemplisque veterum
scriptorum.

Iusmodi quispiam qui tumultuariis & modi-
cis linguæ exercitationibus ad famam se fa-
ndiæ permiserat, neque orationis Latinæ u-
pationes veras didicerat, quum in Lycio for-
vespera ambularemus, ludo ibi & voluptati
bis fuit. nam quum esset verbum, *deprecor*, do-
usculè positum in Catulli carmine; quia id
ıorabat, frigidissimos versus esse dicebat, om-
ım quidem meo judicio venustissimos, quos
oscripsi:

Lesbia mî dicit semper malè, nec tacet umquam
De me Lesbia: me disperеam nisi amat.
Quo signo? quasi non totidem mox deprecer illi
Assiduè. verùm dispeream nisi amo.

precor hoc in loco vir bonus ita dictum esse
puta-

putabat, ut plerumque à vulgo dicitur: quod significat valde precor & oro & supplico. in quo, *de*, præpositio ad augendum & cumulandum valet. quod si ita esset; frigidi sanè versus forent. nunc enim contrà omnino est. nam, *de*, præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemque verbo diversitatem significationis capit. sic enim, *deprecor*, à Catullo dictum est, quasi detestor, vel exsecror, vel depello, vel abominor. contrà autem valet, quum Cicero pro P. Sylla ita dicit: *Quàm multorum hic vitam à Sylla deprecatus.* item in dissuasione legis agrariæ: *Si quid deliquero; nullæ sunt imagines quæ me à vobis deprecentur.* Sed neque solus Catullus ita isto verbo usus est pleni adeò sunt libri veterum similis in hoc verbo significationis, ex quibus unum & alterum, quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longè secus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, *ærumna mea libertatem paro,*
Quibus servitutem mea miseria deprecor.

significat abigo & amolior, vel prece adhibita, vel quo alio modo. item Ennius in Ctesiphonte:

Ego quum meæ vitæ parcam; letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de republica ita scripsit: *Quod quidem eo fuit majus, qui quum causa pari collegæ essent, non modò invidia pari non erant, sed etiam Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.* hic quoque item non est valde precabatur, sed quasi propulsabat invidiam. quod Græci propinqua significatione παραιτεῖσθαι dicunt. Item pro A. Licinio consimiliter Cicero verbo isto utitur. *Quid*, inquit, *huic homini facias? nónne concedas interdum ut excusatione stultitiæ summæ improbitatis odium deprecetur?*

item

in Verrem actionis secundæ primo; *Nunc vero quid faciat Hortensius? avaritiáne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimúmque defendat?* Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens veniam quòd & malediceret ei palam, respuerétque & recusaret detestareturque assiduè; & tamen eam penitus deperiret.

CAPUT XVII.

Qui omnium primus libros publicè præbuerit legendos; quantúsque numerus fuerit Athenis ante clades Persicas librorum in bibliothecis publicorum.

Libros Athenis disciplinarum Liberalium publicè ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus: deinceps studiosius accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt: sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit asportavitque in Persas. hos porrò libros universos multis post tempestatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus, referendos Athenas curavit. ingens postea numerus librorum in Ægypto à Ptolemæis regibus vel conquisitus vel confectus est ad milia fermè voluminum septingenta: sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea civitas, non sponte neque opera consulta, sed à militibus forte auxiliariis incensa sunt.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

Admiranda quædam de P. Africano superiore ex annalibus sumta.

QVOD de Olympiade Philippi regis uxore Alexandri matre, in historia Græca scriptum est; idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. nam & C. Oppius & Iulius Higinus, aliique, qui de vita & rebus Africani scripserunt, matrem ejus diu sterilem existimatam tradunt; Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperavisse. postea in cubiculo atque in lecto, quum absente marito cubans sola obdormisset, visum repente juxta eam cubare ingentem anguem; eumque, iis qui viderant territis & clamantibus, elapsum inveniri nequisse: idipsum P. Scipionem ad haruspices retulisse: eos, sacrificio facto, respondisse fore ut liberi generentur: neque multis diebus post, quàm ille anguis in lecto visus est, mulierem concepisse: concepti fetus signa atque sensum pati: exinde mense decimo peperisse; natumque esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem & Karthaginienses in Africa bello Pœnico secundo vicit. Sed & eum impendio magis ex rebus gestis quàm ex illo ostento, virum esse virtutis divinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod idem illi, quos suprà nominavi, litteris mandaverint Scipionem hunc Africanum solitavisse noctis extremo, prius quàm dilucularet, in capitolium venti-

l. cœpisse conceptui

entitare, ac jubere aperiri cellam Iovis, atque i solum diu demorari quasi consultantem de publica cum Iove; æditųosque ejus templi sæ- e esse demiratos, quòd solum id temporis in apitolium ingredientem canes semper in alios evientes neque latrarent eum neque incurre- ent. Has vulgi de Scipione opiniones confir- iare atque approbare videbantur dicta facta- ue ejus pleraque admiranda. ex quibus est u- um hujuscemodi. Assidebat oppugnabatque ppidum in Hispania, situ, mœnibus, defenso- bus validum & mœnitum, re etiam cibaria opiosum: nullaque ejus potiundi spes erat. & uodam die jus in castris sedens dicebat: atque x eo loco id oppidum procul videbatur. tum è ilitibus, qui in jure apud eum stabant, inter- ogavit quispiam ex more in quem diem lo- umque vadimonium promitti juberet. & Sci- io manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, rcem protendens, Perendie, inquit, sese sistant lo in loco. atque ita factum. die tertio, in quem adari jusserat, oppidum captum est: eodemque ie in arce ejus oppidi jus dixit.

CAPUT II.

De Cæsellij Vindicis pudendo errore; quem offen- dimus in libris eius, quos inscripsit Antiqua- rum Lectionum.

TVrpe erratum offendimus in illis celebratis- simis commentariis Lectionum antiqua- um Cæsellii Vindicis, hominis Herclè pleraque aud indiligentis. quod erratum multos fugit, quamquam multa in Cæsellio reprehendendo tiam per calumnias rimarentur. scripsit au- em Cæsellius Q. Ennium in tertiodecimo libro nnalium, *cor*, dixisse masculino genere. verba

Cæsellii subjecta sunt: *Masculino genere, cor, ut multa alia, enunciavit Ennius. nam in tertiodecimo annali, quem cor, dixit.*
adscripsit deinde versus Ennij duos:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur
Ne bellum faciam: quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dicit, Asiæ rex. is admiratur & permovetur quòd Hannibal Karthaginiensis bellum se facere populo Romano volentem dehortetur. hos autem versus Cæsellius sic accipit, tamquam si Antiochus sic dicat: Hannibal me ne bellum geram dehortatur. quod quum facit, æquale cor putat habere me ei. quàm stultum esse me credit, quum id mihi persuadere vult? hoc Cæsellius quidem. sed aliud longè Ennius. nam tres versus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes. ex quibus tertium versum Cæsellius non respexit:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur
Ne bellum faciam: quem credidit esse meum cor
Suasorem summum & studiosum robore belli.

horum versuum sensus atque ordo sic opinor est: Hannibal ille audentissimus atque fortissimus, quem ego credidi (hoc enim est *cor meum credidit*: proinde atque diceret, quem ego stultus homo credidi) fore summum suasorem ad bellandum, is me dehortatur, dissuadetque ne bellum faciam. Cæsellius autem forte ῥαθυμότερον ῥαφῇ ista verborum captus *quem cor* dictum putavit, & *quem* accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Hannibalem. sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi *cor* Cæsellij masculinum, ut videatur tertius versus separatim atque divisè legendus, proinde quasi præcisis interruptisque verbis exclamet Antiochus; *suasorem summum!*

sed

d non dignum est eis, qui hoc dixerint, re-
onderi.

CAPUT III.

uid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione; quam pro Rhodiensibus in senatu dixit; & quid ad ea, quæ reprehenderat, responderimus.

Ivitas Rhodiensis & insulæ oportunitate & operum nobilitate & navigandi sollertia valibùsque victorijs celebrata est. ea Rhoensis civitas, quum amica atque socia popu- Romani foret, Persa tunc Philippi filio Maonũ rege, cum quo bellum populo Romano .t, amico usa est: connixique sunt Rhodien-, legationibus Romam sæpe missis, id beln inter eos componere. sed, vbi ista pacifiio perpetrari nequivit verba à plerisque hodiensibus in concionibus eorum ad popun facta sunt, ut, si pax non fieret, Rhodises regem adversus populum Romanum adarent. sed nullum super ea re publicum detum factum est. At, ubi Perses victus ca-isque est: Rhodienses pertimuere ob ea quæ mpluries in cœtibus populi acta dictaque ent: legatosque Romam miserunt, qui teritatem quorumdam popularium suorum precarentur: & fidem consiliúmque publim expurgarent. legati postquam Romam nerunt: & in senatum intromissi sunt, verque suppliciter pro causa sua factis è curia exserunt: sententiæ rogari cœptæ. quumque rtim senatorum de Rhodiensibus quererent, maleque eos animatos fuisse dicerent, llumque eo illis faciundum censerent: tum Cato exsurgit: & optimos fidissimosque soci-

os, quorum opibus diripiendis possidendisque non pauci ex summatibus viris intenti infestique erant, defensum conservatumque pergit: orationémque inclutam dicit, quæ & seorsum fertur. inscriptaque est pro Rhodiensibus; & in quinto Originum libro scripta est. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum litterarumque veterum indoctus: eoque ab ineunte ætate liberaliter instituto adminiculatore & quasi administro in studijs litterarum Cicero usus est. sed profectò plus ausus est quàm ut tolerari ignoscique possit. namque epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarem patroni sui confidenter & nimis calidè, in qua sibimet visus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtilique ingenio & iudicio percensuisse. ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere: majore scilicet venia reprehensuri Tironem, quàm túm ille reprehendit Catonem. culpavit autem primum hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγώγως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisque acri & obiurgatorio usus sit: quum vereri sese ostendit, ne patres, gaudio atque lætitia rerum gestarum prospere de statu mentis suæ deturbati, non satis consiperent; neque ad rectè intelligendum consulendumque essent idonei. *In principiis autem*, inquit, *patroni, qui pro reis dicunt, conciliare sibi & complacare judices debent: sensúsque eorum exspectatione causa suspensos rigentésque honorificis verecundisque sententiis commulcere; non iniuriis atque imperiosis minationibus confutare.* ipsum deinde principium apposuit; cujus verba hæc sunt: *Scio solere plerisque hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, superbiam atque fero-*

ferociam augeſcere atque creſcere, quod mihi nunc magnæ curæ eſt, quia hæc res tam ſecudè proceßit, ne quid in conſulendo adverſi eveniat, quod noſtras ſecundas res confutet: néve hæc lætitia nimis luxuriosè eveniat. aduorſa res ſe domant & docent quid opus ſit facto. ſecundæ res lætitia tranſuorſum trudere ſolent à rectè conſulendo atque intelligendo. quo maiore opere edico ſuadeòque vti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in poteſtatem noſtram redeamus. quæ deinde Cato iuxta dicit, *ea*, inquit, *confeßionem faciunt non defenſionem. neque propulſationem tranſlationémve criminis habent, ſed cum pluribus aliis communicationem. quod ſcilicet nihil ad purgandum eſt. atque etiam*, inquit, *inſuper profitetur Rhodienſes, qui accuſabantur quòd adverſus populum Romanum regi magis cupierint faverintque, ideos cupiſſe atque faviſſe vtilitatis ſuæ gratia: ne Romani, Perſa quoque rege victo, ad ſuperbiam ferociamque & immodicum modum inſoleſcerent.* eaque ipſa verba ponit, ita vti infrà ſcriptum eſt. *Atque ego quidem arbitror Rhodienſes noluiſſe nos ita depugnare uti depugnatum eſt: neque regem Perſen viciſſe. non Rhodienſes id modò voluere, ſed multos populos ac multas nationes idem noluiſſe arbitror. atque haud ſcio an partim eorum fuerint, qui non noſtræ contumeliæ cauſa id noluerint evenire: ſed enim id metuêre, ſi nemo eſſet homo quem vereremur, & quicquid luberet faceremus: ne ſub ſolo imperio noſtro in ſervitute noſtra eſſent. libertatis ſuæ cauſa in ea ſententia fuiſſe arbitror. atque Rhodienſes tamen Perſen publicè numquam adiuvêre. cogitate quanto nos privatim cautiús facimus. nam unuſquiſque noſtrum, ſi quis adverſus rem ſuam quid fieri arbitratur, ſumma vi contrà nititur, ne adverſus eam fiat. quod illi tamen perpeßi-*

Sed, quod ad principium reprehensum attinet; scite oportuit Tironem defensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à senatore & consulari & censorio viro, id, quod optimum esse publicum existimabat, suadente; non ut à patrono causam pro reis dicente. alia namque principia conducunt reos apud judices defendenti, & clementiam misericordiamque undique indaganti; alia, quum senatus de republica consulitur, viro auctoritate præstanti sententijs quorumdam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis ac pro salute sociorum graviter ac liberè indignanti simul ac dolenti. quippe rectè & utiliter in disciplinis rhetorum præcipitur judices de capite alieno deque causa ad sese non pertinenti cogituros, ex qua præter officium judicandi nihil ad eos simul periculi uel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter existimationi salutique ejus qui apud eos accusatus est. at quum dignitas & fides & utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam cœpto differendum est: tum qui se in hujusmodi principijs occupat ut benivolos benignosque sibi auditores paret, otiosam operam in non necessarijs verbis sumit. jamdudum enim negotia periculaque ipsa rerum communia consilijs eos capiendis conciliant; & ipsi potius sibi exposcunt consultoris benivolentiam. Sed quod ait confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnari uti depugnatum est, neque regem Persen à populo Romano vinci, atque id eum dixisse non Rhodienses modò, sed multas quoque alias nationes voluisse, sed id nihil ad purgandum extenuandumve crimen valere: jam hoc primùm Tiro improbè mentitur, verba ponit Catonis: & alijs

tamen

tamen eum verbis calumniatur. non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse victoriam esse populi Romani, sed sese arbitrari dixit id eos noluisse: quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio, in quare, ut meum quidem judicium est. non culpa tantùm vacat, sed dignus quoq; laude ammirationeq; est; quũ & ingenuè & religiosè dicere visus est contra Rhodienses quod sentiebat & parta sibi veritatis fide ipsum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & transtulit: ut eos idcirco vel maximè æquum esset acceptiores carioresque fieri populo Romano, quòd quum & vtiles illi essent regi, nihil tamen adjuvandi eius gratia facerent. postea verba hæc ex eadem oratione ponit: *Ea nunc derepente tanta nos beneficia vltro citròque, tantam amicitiam relinquemus? quod illos dicimus voluisse facere id nos priores facere occupabimus?* hoc, inquit, enthymema nequam & vitiosum est. responderi enim potuit; occupabimus certè: nam, si non occupaverimus, opprimemur, incidendumque erit in insidias à quibus ante nos non caverimus rectè, inquit, hoc vitio dat Lucilius poëtæ Euripidi; quod, quum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quòd ipse ante consilium de nece ejus cepisset, Merope fratris uxor hisce eum verbis eluserit:

Εἰ γάρ σε ἔμελλεν, ὡς σὺ φῄς, κτείνειν πόσις,
Χρὴν καὶ σὲ μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν δῆθεν.

At hoc enim, inquit, plane stultitiæ plenum est, eo consilio atque ea fini facere velle aliquid, uti nunquam id facias quod velis. sed videlicet Tiro animum non advertit non esse in omnibus rebus cavendis eamdem causam: neque humanæ vitæ negotia & actiones & officia vel occupandi vel differendi vel etiam ulciscendi vel cavendi

similia esse pugnæ gladiatoriæ. nam gladiatori, composito ad pugnandum, pugnæ hæc præposita sors est, aut occidere si occupaverit, aut occumbere si cessaverit. hominum autem vita non tam iniquis neque tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior injuriam facere debeas, quam, nisi feceris, pati possis. quod tantum aberat à populo Romano; ut sæpe etiam in sese factas injurias ulcisci neglexerit. post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis & nimis audacibus, ac non viri ejus, qualis fuit, sed vafris ac fallaciosis, & quasi Græcorum sophistarum sollertiis. nam, *quum objiceretur*, inquit, *Rhodiensibus quòd bellum populo Romano facere voluissent, negavit pæne; & ignosci poposcit, quia id non fecissent & si maximè voluissent: induxisseque eum dicit quam dialectici epagogen appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad veritatem magis quàm ad captiones repertam: quum conatus sit exemplis decipientibus colligare confirmareque, neminem, qui male facere voluit, plecti æquum esse, nisi, quod factum voluit, etiam fecerit*. verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc sunt: *Qui acerrimè adversus eos dicit, ita dicit: hostes voluisse fieri. Et quis tandem est nostrum, qui quod ad sese attinet, æquum censeat quempiam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur malè facere voluisse? nemo opinor, nam ego, quod ad me attinet, nolim*. deinde paulo infra ita dicit. *Quid nunc? & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere voluerit, mille nummis dimidium familiæ multa esto: Si quis plus quingenta jugera habere voluerit: tanta pœna esto: Si quis majorem pecudum numerum habere voluerit: tantum damni esto. atqui nos omnia plura habere volumus, & id*
nobis

nobis impune est. postea ita dicit: *Sed si honorem non æquum est haberi ob eam rem, quòd bene facere voluiße quis dicit neque fecit tamen: Rhodiensibus tale erit, non quod male fecerunt, sed quia voluisse dicuntur facere.* His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere & conficere dicit Rhodiensibes quoque impune esse debere, quòd hostes quidem esse populi Romani voluissent, etsi maximè non fuissent. dissimulari autem non posse ait quin paria & consimilia non sint plus quingenta jugera habere velle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit; & bellum injustum atque impium populo Romano facere velle: neque item inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis. nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque antè remunerari, quàm facta sint: injurias autem imminentes præcavisse justum est quàm exspectavisse. summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperirique ut, quum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt infecta fieri non possunr, pœniantur. hæc Tiro in Catonem non nimis frigide neque sane inaniter. Sed enim Cato non nudam neque solitariam nec improtectam hanc epagogen facit: sed multis eam modis præfulcit, multisque alijs argumentis convelat: &, quia non Rhodiensibus magis quàm reipublicæ consultabat, nihil sibi dictu factuque in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum via servatum ire socios niteretur. ac primùm ea non incalidè conquisivit, quæ non jure naturæ aut jure gentium fieri prohibétur, sed jure legum rei alicujus medendæ aut temporis causa jussarum: sicut est de numero pecoris & de modo agri præfinito aut ejusmodi aliquo, in quibus rebus; quod prohibitum est fie-

l. 2 vt Rhodiensibus obderit.

ri, per leges quidem non licet: velle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. atque eas res contulit seorsum, miscuitque cum eo quod neque facere neque velle per sese honestum est; tum deinde, ne disparilitas collationis evidens fieret, pluribus id propugnaculis defensat: neque tenues istas & enucleatas voluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magni facit; sed id solùm ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam retineri ex republica fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certè ignoscenda: atque interim neque fecisse Rhodienses bellum neque facere voluisse dicit; interim autem facta sola censenda dicit atque in judicium vocanda, sed voluntates nudas inanesque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias: interdum autem, quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscentias utiles esse rebus humanis docet: ac, nisi ignoscant, metus in republica rerum novarum movet: sed enim contrà, si ignoscatur, conservatum iri ostendit populi Romani magnitudinem. superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cetera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & prope divina responsionis figura elusit & eluit. verba adeò ipsa ponemus Catonis: quoniam Tiro ea prætermisit. *Rhodienses superbos esse ajunt, id obiectantes quod mihi à liberis meis minimè dici velim. sint sanè superbi. quid id ad nos attinet? idne irascimini si quis superbior est quàm nos?* nihil prorsus hac compellatione potest neque gravius neque munitius adversus homines superbissimos facta, qui superbiam in sese amarent, in alijs reprehenderent. præterea animadvertere est in tota ista Catonis oratione omnia disciplinarum rhetoricarum arma atque subsidia mota esse; sed non proinde ut in decur-

l. q̄d mihi à libris meis minimē volim. sibus

bus ludicris aut ſimulachris prœliorum volup-
ırijs fieri videmus: non, inquam, diſtinctè ni-
ıis nimiſque comptè atque modulatè res acta
ſt. ſed quaſi in ancipiti certamine, quum ſparſa
cies eſt, multis locis Marte vario pugnatur: ſic
ı iſta tum cauſa Cato, quum ſuperbia illa Rho-
ienſium famoſiſſima multorum odio atque in-
idia flagraret, omnibus promiſcè tuendi atque
ropugnandi modis uſus eſt: & nunc ut optimè
ıeritos commendat: nunc, tamquam ſi inno-
entes purgaret, ne bona divitiæque eorum ex-
etantur, objurgat: nunc etiam quaſi ſit erra-
um deprecatur: nunc ut neceſſarios reipublicæ
ſtentat: nunc clementiæ, nunc manſuetudinis
najorum, nunc utilitatis publicæ commonefa-
it. eaque omnia diſtinctiùs numeroſiuſque ac
omptiùs fortaſſean dici potuerunt: fortiùs at-
ue vividiùs potuiſſe dici non videntur. iniquè
gitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus
am opulentæ orationis aptis inter ſeſe & cohæ-
entibus parvum quippiam nudumque ſumſit,
uod obtrectaret: tamquam non dignum M. Ca-
one fuerit quod delictorum non perpetratorũ
voluntates tantum non cenſuerit pœniendas.
Commodiùs autem erectiuſque de his meis ver-
bis, quibus Tullio Tironi reſpondi modò, exi-
ſtimabit judiciumque faciet, qui & orationem
ipſam Catonis totam acceperit in manus, & e-
piſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere
& legere curaverit. ita enim nos ſinceriùs explo-
ratiuſque vel corrigere poterit vel probare.

CAPUT IV.

Cujusmodi servos & quam ob causam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos *venundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more majorum venierint; atque idipsum,* sub corona, *quid sit.*

PIleatos servos venum solitos ire, quorum nomine venditor nihil præstaret, Cælius Sabinus jurisperitus scriptum reliquit. cujus rei caussam esse ait, quod hujusmodi condicionis mancipia insignia esse in vendundo deberent, ut emtores errare & capi non possent; neque lex vendundi opperienda esset: sed oculis jam perciperent quodnam esset mancipiorum genus. *sicuti,* inquit, *antiquitus mancipia jure belli capta coronis inducta veniebant, & iccirco dicebantur sub corona venire. namque ut ea corona signum erat captivorum venalium: ita pileus impositus demonstrabat ejusmodi servos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præstaret.* est autem alia rationis hujus opinio, cur dici solitum sit captivos sub corona venundari; quòd milites, custodiæ causa, captivorum venalium greges circumstarent: eaque circumstatio militum corona appellata sit. sed id magis verum esse, quod suprà dixi, Cato quoque in libro, quem composuit de re militari, docet. verba sunt hæc Catonis: *Vt populus sua opera potius ob rem benè gestam coronatus supplicatum eat, quàm re malè gesta coronatus veniat.*

CAPUT V.

Historia de Polo histrione memoratu digna.

HIstrio in terra Græcia fuit fama celebri: qui gestius & vocis claritudine & venustate ce-ris antistabat. nomen fuisse ajunt Polum. tra-edias poëtarum nobilium scitè atque asseveraactitavit. is Polus unicè amatum filium mor-amisit. eum luctum quum satis visus est elu-sse, redijt ad quæstum artis. in eo tempore A-enis ElectramSophoclis acturus gestare vrnam asi cum Oresti ossibus debebat. ita composi-m fabulæ argumentum est, ut veluti fratris re-quias ferensElectra comploret commisereatur-ie interitum ejus qui per vim exstinctus exi-matur. igitur Polus lugubri habitu Electræ in-itus ossa atque urnam à sepulchro tulit filij, & asiOresti amplexus opplevit omnia non simu-chris neque imitamentis, sed luctu atque la-entis veris & spirantibus. itaque quum agi fa-ula videretur, dolor accitus est.

CAPUT VI.

Quid de quorumdam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit.

EX quinque his sensibus quos animantibus natura tribuit, visu, auditu, gustu, tastu, odoatu, quos Græci ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio arent; & aut cæca natura gignuntur aut inora nauritáve. nullum autem gigni animal Aristoeles dicit, quod aut gustus sensu careat aut ta-tus. verba ex libro ejus, quem περὶ μνήμης compoſuit, hæc sunt: τὴν δὲ ἁφὴν καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν εἴ τι τῶν ἀτελῆ ζώων.

CAPUT VII.

An, affatim, *quasi* admodum *prima acuta pronunciandum sit, & quædam itidem non incuriosè tractata super aliarum vocum accentibus.*

ANnianus poëta, præter ingenii amœnitates litterarum quoque veterum & rationum in litteris oppidoquam peritus fuit: & sermocinabatur mira quadam & scita suavitate. is *affatim*, ut *admodum*, prima acuta non media pronunciabat; atque ita veteres locutos censebat. itaque se audiente Probum Grammaticum hos versus in Plauti Cistellaria, legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strennuum?
Aliorum est affatim qui faciant. sanè ego
Me volo fortem perhiberier virum.

causamque esse huic accentui dicebat, quòd, *affatim*, non essent duæ partes orationis, sed utraque pars in unam vocem coaluisse; sicuti in eo quoque, quod *exadversum* dicimus, secundam syllabam debere acui existimabat; quoniam una non duæ essent orationis partes: atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his versibus:

In quo hæc discebat ludo exadversum loco
Tonstrina erat quædam.

addebat etiam quod, *ad*, præverbium tum fermè acueretur quum significaret ἐπίτασιν, quam intentionem nos dicimus, sicuti *adfabrè* & *admodum* & *adprobè* dicuntur. cetera quidem satis commodè Annianus. sed hanc particulam, *ad*, quum intentionem significaret acui putavit. non id perpetuum videtur: nam &, *adpotus* quum dicimus & *adprimus* & *adprime*; intentio his in verbis demonstratur: neque tamen, *ad*, particula satis commodè accentus acuto pronun-

nciatur. *adprobus* tamen, quòd significat *valprobus*, non inficias eo quin prima syllaba ui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscriur TRIVMPHVS, vocabulo isto utitur:

Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

m igitur in istis vocibus, quas nos acui diximis, ea causa est quòd syllaba insequitur natu-ongior, quæ non fermè patitur acui priorem vocabulis syllabarum plurium quàm duan? *adprimus* autem *longè primum* L. Livius Odyssea dicit in hoc versu:

Ibi denique vir summus adprimus Patroclus.

m Livius in Odyssea *præmodum* dicit, quasi *modum*. *Parcentes*, inquit, *præmodum*. quod nificat *supra modum*; dictumque est quasi *ter modum*: in quo scilicet prima syllaba acui uit.

CAPUT VIII.

ultra fidem tradita super amatore delfino & uero amato.

Elfinos Venerios esse & amasios non modò historiæ veteres, sed recentes quoque meriæ declarant. nam & sub Cæsaribus, in Pulano mari, ut Appion scriptum reliquit, & uot sæculis ante apud Naupactum, ut Theoastus tradidit, amatores flagrantissimi quin delfinorum cogniti compertique sunt. neii amaverunt, quod sunt ipsi genus; sed ros forma liberali in naviculis fortè aut in is litorum conspectos miris & humanis morserunt. Verba subscripsi Appionis eruditi ex Ægyptiacorum libro quinto: quibus delamantis & pueri non abhorrentis consuetus, lusus, gestationes, aurigationes refert; æc omnia sese ipsum multosque alios vidisse dicit.

dicit. καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. ἐξεχεῖτο δ' ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι· ἰχθὺν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος. Ad hæc adjicit rem non minus mirandam. Postea, inquit, idem ille puer delfino amœnus morbo affectus obiit suum diem. at ille amans; ubi sæpe ad litus solitum adnavit, & puer qui in primo vado adventum ejus opperiri consueverat, nusquam fuit; desiderio tabuit exanimatusque est; & in litore jacens, inventus ab his qui rem cognoverant, in sui pueri sepulchro humatus est.

CAPUT IX.

Poposci & momordi, pupugi, & spopondi, & cucurri *plerosque veterum dixisse, non uti postea receptum est dicere, per,* o, *aut per,* u. *litteram in prima syllaba positam, sed per,* e, *atque id Græcæ rationis exemplo dixisse: præterea notatum, quòd viri non indocti neque ignobiles, à verbo* descendo *non* descendi *sed* descendidi *dixerunt.*

P*Oposci, momordi, pupugi, cucurri,* probabiliter dici videntur: atque ita nunc omnes fermè doctiores hujuscemodi verbis utuntur. sed Q. Ennius in Satyris, *memorderit*, dixit per, *e*, litteram, non *momorderit. Meum* inquit, *non est; at si me canis memorderit.* item Laberius in Gallis: *De integro patrimonio meo centum milia nummûm memordi.* item idem Laberius in

loratore: *Itaque levi pruna percoctus simul dentes mulieris veni, bis ter memordit.* item Nigidius de animalibus libro secundo: *Ser-s si memordit, gallina deligitur & opponitur.* m Plautus in Aulularia: *admemordit homi-n.* sed idem Plautus in Trigeminis non *præ-rdisse* neque *præmemordisse* dixit, sed *præ-rsisse.*

Ni fugissem, inquit, *medium, credo, præ-morsisset.*

m Atta in Conciliatrice: *Vrsum se memordis-utumat. peposci* quoque non *poposci* Valerius tias libro Annalium quadragesimo quinto iptum reliquit. *Denique Licinius tribunus ple-perduellionis ei diem dixit, & comitiis diem à Martio prætore peposcit. pepugero* æquè At-in Aedilicia dicit: *Sed si pepugero metuet.* Ac-m quoque Tuberonem libro ad C. Oppium ipto *occecurrerit* dixisse Probus annotavit, & c eius verba apposuit. *Si generalis species oc-urrit.* idem Probus Valerium Antiatem libro töriarum duodecimo *speponderant* scripsisse notavit verbaque ejus hæc posuit: *Tib. Grac-us, qui quæstor C. Mancino in Hispania fuerat, ceteri qui pacem speponderant.* Ratio dicti-um hæc esse videri potest: quoniam Græci in adam specie præteriti temporis, quod παρα-ιμενον appellant, secundam verbi literam in, plerumque vertunt, γράφω γέγραφα, ιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κρατῶ κεκρά-τηκα, λούω λέλουκα. Sic ergo *mordeo momordi, po-peposci, tendo tetendi, tango tetigi, pungo pugi, spondo, spepondi, curro cecurri, tollo tuli* facit. sic & M. Tullius & C. Cæsar *mordeo emordi, pungo pepugi, spondeo spepondi*, dixe-nt. Præterea inveni à verbo *scindo* simili ra-

tione

tione non *sciderat* sed *sesciderat* dictum esse. L. Attius in Sotadicorum libro primo *sesciderat* dixit. Verba hæc sunt: *Non ergo aquila ita, uti prædicant, scesciderat pectus.* Ennius quoque & Valerius Antias, in libro historiarum septuagesimo quinto, verba hæc scripsit: *Deinde funere locato ad forum descendidit.* Laberius quoque in Catullario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mammæ mihi descendiderant.

CAPUT X.

Vsuscapio *& copulatè & recto vocabuli casu dicitur, ita* pignoriscapio *conjunctè & eadem vocabuli forma dictum est.*

VT hæc *ususcapio* dicitur copulato vocabulo, *a*, littera in eo tractim pronunciata; ita *pignoriscapio* junctæ sunt partes, & productè dicebatur. verba Catonis sunt ex primo epistolicarum quæstionum; *Pignoriscapio ob æs militare, quod æs à tribuno ærario miles accipere debebat, vocabulam seorsum fit.* per quod satis dilucet hanc *capionem* posse dici, quasi hanc *captionem*: & in usu & in pignore.

CAPUT XI.

Neque levitatem *neque* nequitiam *ea significatione esse, qua in vulgi sermonibus dicuntur.*

LEvitatem plerumque nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & *nequitiam* pro solertia astutiaque. sed veterum hominum qui propriè atque integrè locuti sunt *leves* dixerunt, quos vulgo nunc viles & nullo honore dignos dicimus; & *levitatem* appellaverunt proinde quasi *lenitatem*; & *nequam* hominem nulli rei

que frugis bonæ;quod genus Græci ferè ἄσω-
ἢ ἀκόλαστον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἄχρηστον ἢ κακότροπον
ιαρὸν dicunt. Qui exempla horum verborum
re iirit, ne in libris nimis remotis quærat, in-
vi iet ea in M. Tullii secunda Antonianarum.
n quum genus quoddam sordidissimum vitæ
at ie victus M. Antonii idem demonstraturus
ef, quòd in caupona delitesceret, quòd ad ve-
sp um perpotaret, quòd ore involuto iter fa-
ce t ne cognosceretur; hæc & alia ejusmodi
qu m in eum dicturus esset, *Videte*, inquit, *ho-
m is levitatem.* tamquam prorsus ista dedecora
h vitio in homine notarentur. at posteà, quum
in umdem Antonium probra quædam alia ludi-
br sa & turpia ingessisset, ad extremum hoc
ad idit: *O hominem nequam! nihil enim magis
pr riè possum dicere.* sed ex eo loco M. Tullii
ve a compluscula libuit ponere. *At videte levi-
ta n hominis. quum hora diei decima ferè ad
Sa rubra venisset, delituit in quadam cauponu-
la tque ibi se occulens perpotavit ad vesperum.
in cisio celeriter ad urbem advectus domum ve-
ni re involuto. janitor rogat, Quis tu? A Mar-
co bellarius. confestim ad eam, cujus causa vene-
ra deducitur: eique epistolam tradit. quam
il quum legeret flens (erat enim scripta amato-
ri caput autem litterarum hoc erat: sibi cum
il nima posthac nihil futurum: omnem se amo-
re ibjecisse illius, atque in hanc transfudisse)
qu n mulier fleret uberius: homo misericors fer-
re n potuit: caput aperuit: in collum invasit.
O minem nequam! nihil enim magis propriè pos-
su dicere. ergo ut te catamitum nec opinato
qu ostendisses præter spem mulier aspiceret, id-
ci urbem terrore nocturno, Italiam multorum
di m metu perturbasti?* consimiliter Q. quo-
qu Claudius in primo annalium, *nequitiam*

appel-

appellavit luxum vitæ prodigum effusumque in hisce verbis: *Persuadenti cuidam adolescenti Lucano, qui apprimè summo genere gnatus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumserat.* M. Varro in libris de lingua Latina. *Vt ex non & volo*, inquit, *nolo fit: sic ex ne & quicquam, media extrita syllaba, compositum est, nequam.* P. Africanus pro se contra Tib. Asellum de multa ad populum: *Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt; malitia atque nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam, an utrumque simul? si nequitiam defendere vis; licet, sed tu in uno scorto majorem pecuniam absumsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini in censum dedicavisti. ni hoc ita est: qui spondet mille nummûm? sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti atque absumsisti in flagitiis. ni hoc ita est: qui spondet mille nummûm? non vis nequitiam. agè malitiam saltem defendas. sed tu verbis conceptis conjuravisti sciens sciente animo tuo: ni hoc ita est: qui spondet mille nummûm?*

CAPUT XII.

De tunicis chiridotîs: quòd earum usum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.

TVnicis uti virum prolixis vltra brachia & vsque in primores manus ac propè in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. eas tunicas Græco vocabulo nostri chiridotas appellaverunt: feminisque solis vestem longè lateque diffusam decoram existimaverunt, ad ulnas cruraque adversus oculos protegenda. viri autem Romani primò quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt: posteà substrictas & breves tunicas citra humerum desinentes habebant, quod

-iod genus Græci dicunt ἐξωμίδας. Hac anti-itate indictus P. Africanus Pauli F. vir om-bus bonis artibus atque omni virtute prædi-s P. Sulpicio Gallo, homini delicato, inter -eraque alia quæ obiectabat id quoque probro -dit, quòd tunicis uteretur manus totas ope-entibus. verba sunt hæc Scipionis: *Nam qui -idie vnguentatus adversum speculum ornetur, -ius supercilia radantur, qui barba volsa femi-úsque subuolsis ambulet, qui in conviviis ado-centulus cum amatore, cum chiridota tunica -erior accubuerit, qui non modò vinosus sed vi-ius quoque sit: eum ne quisquam dubitet quin i-n fecerit quod cinædi facere solent?* Virgilius -oque tunicas huiusmodi, quasi femineas ac -probrosas criminatur:

-tunicæ. inquet, *manicas, & habent redimi-cula vittas.*

-uintus quoque Ennius Karthaginiensium tu-icatam iuventutem, non videtur sine probro -ixisse.

CAPUT XIII.

-em classicum *dicat M. Cato, quem* infra -lassem.

Laßici dicebantur non omnes qui in clas-sibus erant, sed primæ tantùm classis ho-ines, qui centum & viginti quinque milia æ-amplùsve censi erant. *infra classem* autem -pellabantur secundæ classis ceterarùmque o-nium classium, qui minore summa æris, quàm -rà dixi, censebantur. Hoc eò strictim notavi; -oniam in M. Catonis oratione, qua Voco-m legem suasit, quæri solet quid sit *claßicus*, -*d infra classem*.

CAPUT XIIII.

De tribus dicendi generibus : ac de tribus philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati missi sunt.

ET in carmine & in soluta orationet genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας vocant, nominaqué eis fecerunt apponi, ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. nos, quem primum posuimus *uberem* vocamus, secundum *gracilem*, tertium *mediocrem*. *uberi* dignitas atque amplitudo est: *gracili* venustas & subtilitas: *medius* in confinio est utriusque modi particeps, His singulis orationis virtutibus vitia agnata sunt pari numero: quæ earum modum & habitum simulachris falsis ementiuntur. sic plerumque sufflati atque tumidi fallunt pro uberibus, squallentes & jejuni dicti pro gracilibus, incerti & ambigui pro mediocribus. vera autem & propria hujuscemodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro esse dicit ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium. sed ea ipsa genera dicendi jam antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus; magnificum in Vlyxe & ubertum, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumque in Nestore. animadversa eadem tripertita varietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum pop. Q. R. legaverant impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi vastationem. ea multa fuerat talentûm ferè quingentûm. erant isti philosophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus: & in senatum quidem introducti interprete usi sunt Cæcilio senatore: sed antè ipsi

seorsum quoque quisque ostentandi gratia gno conventu hominum dissertaverunt. n admirationi fuisse ajunt Rutilius & Polys philosophorum trium sui cujusque generis andiam. violenta, inquiunt, & rapida Car- des dicebat, scita & teretia Critolaus, mo- ta Diogenes & sobria. unumquodque autem us, ut diximus, quum casté pudiceque orna-, fit illustrius: quum fucatur atque prælini-. sit præstigiosum.

CAPUT XV.

àm severè moribus majorum in fures vindicaum sit, & quid scripserit Mucius Scævola suer eo quod servandum datum commendatumve sset.

IAbeo, in libro de duodecim tabulis secundo, acria & severa judicia de furtis habita esse a- veteres scripsit: idque Brutum solitum dice- furti damnatum esse, qui jumentum aliorsũ erat quàm quo utendum acceperat; item longius produxerat, quàm quem in locum erat. itaque Q. Scævola in librorum, quos ure civili composuit, sextodecimo verba hæc uit: *Quod cui servandum datum est, si id usus sive, quod utendum acceperit ad aliam rem ue acceperit, usus est: furti se obligavit.*

CAPUT XVI.

us exscriptus ex satyra M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborum eneribus: & appositi versus Euripidi, quibus de- icatorum hominum luxuriantem gulam confu- avit.

VArro in Satyra, quam περὶ ἐδεσμάτων in- scripsit, lepidè admodum & scitè factis ver-

ſibus cœnarum ciborumque exquiſitas delitias comprehendit. nam pleraque id genus, quæ helluones iſti terra & mari conquirunt, expoſuit, incluſitque in numeros ſenarios. & ipſos quidẽ verſus, cui otium erit, in libro, quo dixi, poſitos legat. genera autem nominaque edulium & domicilia ciborum omnibus alijs præſtantia, quæ profunda ingluvies veſtigavit, quæ Varro opprobrans exſecutus eſt, hæc ſunt ferme, quantum nobis memoriæ eſt. Pavus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hædus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tarteſſia, aſelli Peſſinuntii, oſtrea Tarentina, pectunculus Chius, elops Rhodius, ſcari Cilices, nuces Thaſiæ, palma Ægyptia, glans Hiberica. hanc autem peragrantis gulæ & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam atque has undiquevorſum indagines cupediarum majore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi verſus Euripidi recordemur, quibus utebatur ſæpiſſime Chryſippus philoſophus, tamquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum vitæ neceſſarium, ſed per luxum animi parata atque facilia faſtidientis, per improbam ſatietatis laſciviam. verſus Euripidi adſcribendos putant:

Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυεῖν μόνον,
Δημητρὸς ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου;
Ἅ' ἅνα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν,
Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ, τρυφῇ δέ τοι
Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

CAPUT XVII.

Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est obnoxius; *déque ejus vocis origine.*

PErcunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non herclè experiundi vel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupidine, quid significaret *obnoxius*, quæque ejus vocabuli origo ac ratio esset. atque ille adspicit me illudens levitatem quæstionis parvitatemque: Obscuram, inquit, sanè rem quæris, multaque prorsus vigilia indagandam. quis adeò tam linguæ Latinæ ignarus est, qui nesciat eum dici *obnoxium*, cui quid ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incommodari & noceri potest ei, qui habeat aliquem noxæ, id est, culpæ suæ conscium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractarique sint? tum verò ego permotus agendum jam obliquè, ut cum homine stulto, existimavi: Et cetera, inquam, vir doctissime, & graviora remotioraque si discere & scire debuero, quando mihi usus venerit, tum quæram ex te atque discam, sed enim quia dixi sæpe *obnoxius*, & quid dicerem nescivi; didici ex te & scire nunc cœpi quod non ego omnium solus, ut tibi sum visus, ignoravi; sed, ut res est, Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps quid esset *obnoxius* nescivit. versus enim est Sticho illius ita scriptus:

Nunc ego herclè perii planè, non obnoxiè.

quod minime congruit cum ista, quam me docuisti, significatione. composuit enim Plautus tamquam duo inter se contraria *planè* & *obnoxiè*. quod à tua significatione longè abest. at ille

grammaticus satis ridiculè, quasi *obnoxius &* *obnoxiè* non declinatione sola, sed re atque sententia differrent, Ego, inquit, dixi quid esset *obnoxius*, non quid *obnoxiè*. at tunc ego admirans insolentis hominis inscitiam, Mittamus, inquã, sicuti vis, quod Plautus *obnoxiè* dixit, si id esse nimis remotum putas: atque illud quoque prætermittamus quod Sallustius in Catilina scribit, *Minari etiam ferro ni sibi obnoxia foret:* &, quod videtur vobis pervulgatius esse, id me doce. versus enim Vergilij sunt notissimi:

1. notis

Nam neque tunc astris acies obtusa videri,
Nec fratris radijs obnoxia surgere luna.

quod tu ais, *culpæ suæ conscium*; alio quoque loco Vergilius verbo isto utitur, à tua sententia diversè his versibus:

--juvat arva videre
Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ.

cura enim prodesse arvis solet non nocere, quod tu de *obnoxio* dixisti. jam verò illud etiam Q. Ennij quo pacto congruere tecum potest, quod scribit in *Phœnice* in hisce versibus?

Sed virum vera virtute vivere animatum addecet,
Fortiterque innoxium vacare adversus adversarios.
Ea liberta'st, qui pectus purum & firmum gestitat.
Aliæ res obnoxiæ nocte in obscura latent.

at ille oscitans & allucinanti similis, Nunc, inquit, mihi operæ non est. quum otium erit, revises ad me atque disces quid in verbo isto & Virgilius & Sallustius & Plautus & Ennius senserint. & nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Siquis autem volet non originem solam verbi istius. sed significationem quoque ejus varietatemque recensere; ut hoc etiam Plautinum

um spectet, adscripsi versus ex Asinaria:

Maxumas opimitates gaudio effertissimas
Suis heris ille una mecum pariet gnatoque & patri;
Adeò ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxij
Nostro devincti beneficio.

Qua verò ille grammaticus finitione usus est, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodo usurpationem ejus notasse; quæ quidem congruit cum significatu quo Cæcilius usus est in Chrysio in his versibus:

--Quamquam ego mercede huc conductus tua
Advenio, ne tibi me esse ob eam rem obnoxium
Reare, audibis malè, si malé dixis mihi.

CAPUT XVIII.

De observata custoditaque apud Romanos jurisjurandi sanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.

IVsjurandum apud Romanos inviolatè sancteque habitum servatumque, id & moribus legibusque multis ostenditur; & hoc, quod dicemus, rei non tenue argumentum esse potest. Prælio Cannensi Hannibal Karthaginiensium imperator ex captivis nostris electos decem Romam misit, mandavitque eis pactusque est ut, si populo Romano videretur, permutatio fieret captivorum; & pro iis, quos alteri plures acciperent, dari argenti pondo libram S. Hos priusquam proficiscerentur, jusjurandum adegit, redituros esse in castra Pœnica si Romani captivos non permutarent. veniunt Romam decem captivi. mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. permutatio senatui non placita. parentes, cognati, affines-

affinesque captivorum amplexi, eos postliminio in patriam redisse dicebant; statumque eorum integrum incolumemque esse: ac, ne ad hostes redire vellent, orabant. tum octo ex iis postliminium justum non esse sibi responderunt; quoniam dejurio vincti forent; statimque, uti jurati erant, ad Hannibalem profecti sunt. duo reliqui Romæ manserunt; solutosque esse sese ac liberatos religione dicebant; quoniam, quum egressi castra hostium fuissent, commenticio consilio regressi eodem die, tamquam si ob aliquam fortuitam caussam issent, atque ita jurejurando satisfacto rursum injurati abissent. hæc eorum fraudulenta calliditas tam esse turpis existimata est, ut contemti vulgo dispretique sint, censoresque eos postea omnium notarum & damnis & ignominiis affecerint; quoniam, quod facturos dictitaverant, non fecissent. Cornelius autem Nepos, in libro exemplorum quinto, id quoque litteris mandavit, multis in senatu placuisse ut ii, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur; sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque adeò intestabiles invisosque fuisse, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint.

CAPUT XIX.

Historia ex annalibus sumta de Tib. Sempronio Graccho patre Gracchorum tribuno plebei: atque tribunicia plebis decreta cum ipsis verbis relata.

PVlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi in exemplis repositum est. id exemplum huiusmodi est: L. Scipio-

cipioni Asiatico P. Scipionis Africani superioris fratri C. Minucius Augurinus tribunus plebei multam irrogavit: eumque ob eam causam prædes poscebat. Scipio Africanus fratris nomine ad collegium tribunorum provocabat: petebatque ut virum consularem triumphalemque à collegæ vi defenderent. octo tribuni, cognita causa, decreverunt. eius decreti verba quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt. QVOD. P. SCIPIO. AFRICANVS. POSTVLAVIT. PRO. L. SCIPIONE. ASIATICO. FRATRE. QVVM. CONTRA. LEGES. CONTRA. Q. MOREM. MAIORVM. TRIBVNVS. PLEBEI. OMNIBVS. ACCITIS. PER. VIM. INAVSPICATO. SENTENTIAM. DE. EO. TVLERIT. MVLTAM. Q. NVLLO. EXEMPLO. IRROGARIT. PRAEDES. Q. OB. EAM. REM. DARE. COGAT. AVT. SI. NON. DET. IN. VINCVLA. DVCI. IVBEAT. VT. EVM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEAMVS. ET. QVOD. CONTRA. COLLEGA. POSTVLAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMVS. QVO. MINVS. SVAPTE. POTESTATE. VTI. LICEAT. D. E. R. NOSTRVM. SENTENTIA. OMNIVM. DATA. EST. SI. L. CORNELIVS. SCIPIO. ASIATICVS. COLLEGAE. ARBITRATV. PRAEDES. DABIT. COLLEGAE. NE. EVM. IN. VINCVLA. DVCAT. INTERCEDEMVS. SI. EIVS. ARBITRATV. PRAEDES. NON. DABIT. QVO. MINVS. COLLEGA. SVA. POTESTATE. VTATVR. NON. INTERCEDEMVS. Post hoc decretum, quum Augurinus tribunus plebei L. Scipionem prædes non dantem prehendi & in carcerem duci iussisset; tum Tib. Sempronius Gracchus trib. pl. pater Tiberij atqne Caij Gracchorum, quum P. Scipioni Africano inimi-

inimicus gravis ob plerasque in republica dissensiones esset, juravit palam in amicitiam inque gratiam se cum P. Africano non redisse; atque ita decretum ex tabula recitavit. eius decreti verba hæc sunt: CVM. L. CORNELIVS. SCIPIO. ASIATICVS. TRIVMPHANS. HOSTIVM. DVCES. IN. CARCEREM. CONIECTAVERIT. ALIENVM. VIDETVR. ESSE. DIGNITATE. REIPVBLICAE. IN. EVM. LOCVM. IMPERATOREM. POPVLI. ROMANI. DVCI. IN. QVEM. LOCVM. AB. EO. CONIECTI SVNT. DVCES. HOSTIVM. ITA. Q. L. CORNELIVM. SCIPIONEM. ASIATICVM. A. COLLEGAE. VTI. PROHIBEO. Valerius autem Antias, contra hanc decretorum memoriam, contraque auctoritates veterum annalium; post Africani mortem intercessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse à Tib. Gracccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni; sed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemtum.

CAPUT XX.

Quòd Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo Nola, *& posuit*, Ora. *atque ibi quædam alia de consonantia litterarum jucunda.*

SCriptum in quodam commentario reperi versus istos à Virgilio ita primùm esse recitatos atque editos,

Talem dives arat Capua & vicina Vesevo
Nola jugo:

postea Virgilium petijsse à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus; Nolanos benefici-

um

m petitum non fecisse: poëtam offensum no-
en urbis eorum, quasi ex hominum memoria,
c ex carmine suo derasisse, *oráque* pro *Nola* mu-
isse: atque ita reliquisse:

--& vicina Vesevo.

Ora iugo.

ı res veráne an falsa sit non laboro. quin ta-
ıen melius suaviusque ad auris sit, quàm *Nola*,
ra, dubium id non est. nam vocalis in priore
ersu extrema eademque in sequenti prima ca-
oro simul atque iucundo hiatu tractim sonat.
st adeò invenire apud nobiles poëtas hujusce-
ıodi suavitatis multa, quæ apparet novata es-
: non fortuita: sed præter ceteros omnis apud
Iomerum plurima. uno quippe in loco tales
amquam hiatus & sonitus in assiduis vocibus
luris facit.

Η δ᾽ ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ,
Η χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.

tque item alio loco:

Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoque elegantissimus poëtarum in
ısce versibus:

Minister vetuli puer falerni
Ingere mi calices amariores,
Vt lex Postumiæ jubet magistræ
Ebriosa acina ebriosioris;

quum, *ebrioso*, dicere posset, &, quod erat usi-
atius, *acinum* in neutro genere appellare: a-
mans tamen hiatus illius Homerici suavitatem,
ebriosa, dixit propter consequentis litteræ con-
centum. qui *ebrios* autem Catullum dixisse pu-
tant aut *ebriosos* (nam id quoque temere scri-
ptum invenitur) in libros scilicet de corruptis
exemplaribus factos inciderunt.

CAPUT XXI.

Quoad vivet, *&*, quoad morietur, *cur id ipsum temporis significent, quum ex duobus sint facta contrariis.*

QVoad vivet quum dicitur, item *quoad morietur*, videntur quidem duæ res dici contrariæ: sed idem atque unum tempus utraque verba demonstrant. item quum dicitur *quoad senatus habebitur*, & *quoad senatus dimittetur:* tametsi *haberi* atque *dimitti* contraria sunt: unum atque id ipsum tamen utroque in verbo ostenditur. tempora enim duo quum inter se opposita sunt atque ita cohærentia, ut alterius finis cum alterius initio misceatur: non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis locus ipse confinis demonstretur.

CAPUT XXII.

Quòd censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus; quæsitumque utrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta sit.

NImis pingui homini & corpulento censores equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus. non enim pœna id fuit, ut quidam existimant: sed munus sine ignominia remittebatur. tamen Catō in oratione, quam *de sacrificio commisso* scripsit, objicit hanc rem criminosius, uti magis videri possit cum ignominia fuisse. quod si ita accipias: id profectò existimandum est, non omnino inculpatum neque indesidem visum esse, cuius corpus in tam immodicum luxuriasset exuberassetque.

LIBER

LIBER OCTAVUS.

Commentario octavo hæc insunt.

Caput I.

Hesterna noctu, *recténe an cum vitio dicatur: & quænam super istis verbis grammatica traditio sit: item quòd decemviri in* XII. *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt.*

Caput II.

Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique usu Latinè loquentium minime Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.

Caput III.

Quemin modum & quàm severè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum ex equestri familia stantem segnem apud se & aßiduè oscitantem.

Caput IV.

Quòd Herodotus scriptor historiæ memoratißimus parùm verè dixerit unam solámque pinum arborum omnium cæsam numquam denuo ex isdem radicibus pullulare, & quòd idem de aqua pluviali & nive rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

CAPUT V.

Quid illud sit quod Virgilius cælum stare pulvere, *& quod Lucilius* pectus sentibus stare *dixit.*

CAPUT VI.

Quum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minimè utile esse: superque ea re & sermo Tauri expositus, & verba ex Theophrasti libro sumta: & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ senserit cum ipsius verbis additum.

CAPUT VII.

Ex Aristotelis libro, qui περὶ τῆς μνήμης *inscriptus est, cognita acceptáque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu eius lecta auditáque.*

CAPUT VIII.

Quid mihi usu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.

CAPUT IX.

Quòd Theophrastus philosophus omnium suæ ætatis facundissimus verba pauca ad populum Atheniensem facturus deturbatus verecundia obticuerit, quódque idem hoc Demostheni apud Philippum regem verba facienti evenerit.

CAPUT X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam præstigioso tempora ver-

verborum & meditamenta puerilia ignorante; emotarum autem quæstionum nebulas & formi-nes capiendis imperitatum animis ostentante.

CAPUT XI.

Quam festivè responderit Xantippæ uxori Socrates petenti ut per Dionysia largiore sumtu cœ-itarent.

CAPUT XII.

Quid significet in veterum libris scriptum, ple-ique omnes; & quòd ea verba accepta à Græcis identur.

CAPUT XIII.

Quopsones quod homines Afri dicunt, non esse erbum Pœnicum, sed Græcum.

CAPUT XIV.

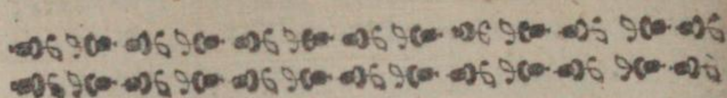
Lepidissima altercatio Favorini philosophi ad-ersus quemdam intempestivum de ambiguitate erborum differentem, atque inibi verba quædam x Nævio poëta & Cn. Gellio non usitatè collocata: tque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum xploratæ.

CAPUT XV.

Quibus modis ignominiatus tractatúsque sit à '. Cæsare Laberius poëta: atque inibi appositi ver-ùs super eadem re ejusdem Laberii.

LIBER

LIBER NONUS.

CAPUT I.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodevicesimo annali scripserit rectiores certioresque ictus fieri si sursum quid mittas, quàm si deorsum.

Q. Claudius in undevicesimo annali, quum oppidum à Metello proconsule oppugnari, contra ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit; *Sagittarius cum funditore utrimque summo studio spargunt fortissimè. sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas hoc interest. nam neutrum potest deorsum versum rectè mitti; sed sursum utrumque optimè. quare milites Metelli sauciabantur multo minus, &, quod maximè opus erat, à pinnis hostis defendebant facillimè.* Percunctabar ego Antonium Iulianum rhetorem cur hoc ita usu veniret, quod Quadrigarius dixisset, ut contigui magis directioresque ictus fiant, si vel lapidem vel sagittam sursum versus jacias quàm deorsum: quum proclivior faciliorque jactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna. tum Iulianus comprobato genere quæstionis. *Quod de sagitta*, inquit, *& lapide dixit, hoc de omni fere missili telo dici potest. facilior autem jactus est, sicuti dixisti, si desuper jacias, si quid jacere tantum velis non ferire, sed quum modus & impetus jactus temperandus dirigendúsque est: tum, si in prona jacias, modera-*

atqueratio mittentis præcipitantia ipsa & pon-
e cadentis teli corrumpitur. at si in editiora
ttas, &, ad percutiendum supernè aliquid,
inum & oculos conlimes: quo motus à te datus
erit, eo telum ibit, quod jeceris. Ad hanc fer-
è sententiam Iulianus super istis Q. Claudii
rbis nobiscum sermocinatus est. Quod autem
idem Q. Claudius: *à pinnis hostis defendebant
illimè*; animadvertendum est, usum esse eum
rbo *defendebant*, non ex vulgari consuetudine,
l admodum propriè & Latinè. nam *defendere*,
offendere, inter sese adversa sunt; quorum
erum significat, ἐμποδὼν ἔχειν, alterum,
ποδὼν ποιεῖσθαι. quod hoc in loco in Q. Clau-
o dicitur.

CAPUT II.

*uibus verbis notarit Herodes Atticus falso quē-
piam cultu amictùque nomen habitùmque phi-
losophi ementientem.*

AD Herodem Atticum, consularem virum in-
genioque amœno & Græca facundia cele-
rem, adiijt, nobis præsentibus, palliatus quispi-
n & crinitus, barbáque propè ad pubem usque
orrecta; ac petijt æs sibi dari εἰς ἄρτους. tum
erodes interrogat quis homo esset. atque ille,
ultu sonituque vocis obiurgatorio, philoso-
hum sese esse dicit; & mirari quoque addit cur
uærendum putasset quod videret. Video, in-
uit Herodes, barbam & pallium; philosophum
ondum video. quæso autem te, cum bona venia
icas mihi, quibus nos uti posse argumentis exi-
imas, ut esse te philosophum noscitemus? in-
eribi quum aliquot ex his, qui cum Herode e-
ant, erraticū hominē esse dicerent & nulli rei,
inco-

incolamque esse sordentium ganearum; ac, nisi accipiat quod petit, convicio turpi solitum incessere: ibi Herodes, *Demus*, inquit, *huic aliquid æris, cuicuimodi est; tamquam homines, non tamquam homini.* & jussit dari precium panis triginta dierum. tum nos adspiciens qui eum sectabamur, *Musonius*, inquit, *æruscanti cuipiam id genus, & philosophum sese ostentanti dari jußit mille nummûm. &, quum plerique dicerent nebulonem esse hominem, malum & maliciosum, & nulla re bona dignum: tum Musonium subridentem dixisse aiunt;* ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. *sed hoc potius*, inquit, *dolori mihi & ægritudini est, quòd istjusmodi animalia spurca atque probra nomen usurpant sanctißimum, & philosophi appellantur. majores autem mei Athenienses nomina juvenum fortißimorum Harmodij & Aristogitonis, qui libertatis reciperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorsi erant, ne umquam servis indere liceret, decreto publico sanxerunt. quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ devota servili contagio pollui. cur ergo nos patimur nomen philosophiæ illustrißimum in hominibus deterrimis exsordescere? simili autem*, inquit, *exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorumdam male de republica meritorum, & ob eam causam capite damnatorum, censuisse ne cui ejusdem gentis patricio inderentur: ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipsis viderentur.*

CAPUT III.

Epistola Philippi Regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recèns nato.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cujus virtute industriáque Macetæ locupletis-

issimo imperio aucti gentium nationumque
ltarum potiri cœperant, & cujus vim atque
a toti Græciæ cavenda metuendaque inclutæ
Demosthenis orationes concionesque voci-
nt. is Philippus, quum in omni fere tempore
otiis belli victoriisque affectus exercitusque
t; à liberali tamen Musa & à studijs huma-
itis nunquam afuit; quin lepide comiterque
aque & faceret & diceret. feruntur adeò li-
epistolarum ejus munditiæ & venustatis &
dentiæ plenarum. velut sunt illæ litteræ, qui-
Aristoteli philosopho natum esse sibi Ale-
drum nunciavit. ea epistola, quoniam curæ
gentiæque in liberorum disciplinas hortamé-
est, exscribenda visa est ad commovendos
entum animos. exponenda igitur est ad hanc
ne sententiam. Philippus Aristoteli salutem
it. Filium mihi genitum scito. quod equidem
habeo gratiam: non proinde quia natus est,
m pro eo quòd eum nasci contigit tempori-
vitæ tuæ. spero enim fore ut eductus erudi-
que abs te dignus exsistat & nobis & rerum
rum susceptione. ipsius autem Philippi ver-
hæc sunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσθι
ι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω,
οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδός, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ
ὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γάρ, αὐ-
ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι
ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

CAPUT IV.

De barbararum gentium prodigiosis miraculis, deque diris & exitiosis fascinationibus, atque inibi de feminis repente versis in mares.

QVum è Græcia in Italiam rediremus, & Brundisium iremus; egressique è navi in terram in portu illo incluto spatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum, sed admodum scito vocabulo, *præpetem*, appellavit: fasces librorum venalium expositos vidimus. atque ego avidè statim pergo ad libros. erant autem isti omnes libri Græci miraculorum fabularumque pleni: res inauditæ, incredulæ; scriptores veteres non parvæ auctoritatis, Aristeas Proconnesius & Isigonus Nicænsis & Ctesias & Onesicritus & Polystephanus & Hegesias. ipsa autem volumina ex diutino situ squallebant, & habitu adspectuque tætro erant. accessi tamen, percunctatusque precium sum: &, adductus mira atque insperata vilitate, libros plurimos ære pauco emò; eosque omnes duabus proximis noctibus cursim transeo: atque in legendo carpsi exinde quædam & notavi mirabilia & scriptoribus fere nostris intentata; eáque his commentarijs adspersi: ut, qui eos lectitabit, is ne rudis omnino & ἀνήκοος in istiusmodi rerum auditiones reperiatur. erant igitur in illis libris scripta hujuscemodi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septemtrionibus ætatem agunt, corporibus hominum vesci ejusque victus alimento vitam ducere & ἀνθρωποφάγους nominari: item esse homines sub eadem regione cæli unum oculum in frontis medio habentes, qui appellantur Arimaspi; qua fuisse facie Cyclopas poëtæ ferunt: alios item es-

nines, apud eamdem cæli plagam, singu-
velocitatis; vestigia pedum habentes retro
cta, non, ut ceterorum hominum, prospe-
ia: præterea traditum esse memoratumque
ima quadam terra, quæ Albania dicitur,
homines, qui in pueritia canescant, &
cernant oculis per noctem, quàm inter
: item esse compertum & creditum, Sauro-
s, qui ultra Borysthenem fluvium longè co-
cibum capere semper diebus tertijs, medio
ere. id etiam in isdem libris scriptum offen-
s, quod postea quoque in libro Plinij Se-
naturalis historiæ septimo legi; esse quas-
in terra Africa hominum familias voce at-
ngua effascinantium. qui si impensiùs forte
verint pulchras arbores, segetes lætiores.
tes amœniores, egregios equos, pecudes
atque cultu optimas; emoriantur repente
mnia nulli aliæ causæ obnoxia: oculis quo-
xitialem fascinationem fieri in isdem libris
um est: traditurque esse homines in Illyrijs,
terimant videndo quos diutius irati vide-
eósque ipsos mares feminasque, qui visu
nocenti sunt, pupulas in singulis oculis bi-
abere. item esse in montibus terræ Indiæ
nes caninis capitibus & latrantibus; eos-
vesci avium & ferarum venatibus: atque es,
m alia apud ultimas orientis terras miracu-
mines, qui monocoli appellantur, singu-
uribus saltuatim currentes, vivacissimæ
citatis: quosdam etiam esse nullis cervici-
oculos in humeris habentes. jam verò egre-
omnem modum admirationis, quòd idem
riptores gentem esse ajunt, apud extrema
, corporibus hirtis & & avium ritu plumá-
, nullo cibatu vescentem, sed spiritu flo-
naribus hausto victitantem: Pygmæos quo-

que

que haud longe ab his nasci; quorum qui longissimi sint, non longiores esse quàm pedes duo & quadrantem. Hæc atque alia istiusmodi plura legimus. sed, quum ea scriberemus, tenuit nos nō idoneæ scripturæ tædium nihil ad ornandum juvandumque usum vitæ pertinentis. libitum tamen est in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus vir in temporibus ætatis suæ, ingenij dignitatisque gratia, auctoritate magna præditus, non audisse neque legisse, sed scire sese atque vidisse in libro naturalis historiæ septimo scripsit. Verba igitur, quæ infrà posui, ipsius sunt, ex eo libro sumta: quæ profectò faciunt ut neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poëtarum de Cænide & Cæneo cantilena. *Ex feminis*, inquit, *Mutari in mares non est fabulosum. invenimus in annalibus Q. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Consulibus., C. Asinij puerum factum ex virgine sub parentibus; jussuque haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mucianus prodidit visum esse à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset; nupsisse etiam; mox barbam & virilitatem provenisse uxorémque duxisse: ejusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. ipse in Africa vidi mutatum in marem die nuptiarum L. Cossicium civem Thysdritanum: vivebátque quum proderem hæc.* Idem Plinius eodem in libro verba hæc scripsit: *Gignuntur homines utriusque sexus; quos hermaphroditos vocamus, olim androgynos vocatos & in prodigijs habitos, nunc verò in delicijs.*

CAPUT V.

Diverſæ nobilium philoſophorum ſententiæ de genere ac natura voluptatis; verbaque Hieroclis philoſophi quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.

De voluptate veteres philoſophi diverſas ſententias dixerunt. Epicurus voluptatem ſummum bonum eſſe ponit; eam tamen ita definit: σαρκὸς εὐςαθὲς κατάςημα. Antiſthenes Socraticus ſummũ malum dicit. ejus namque hoc verbum eſt: μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. Speuſippus vetuſque omnis academia voluptatem & dolorem duo mala dicunt eſſe oppoſita inter ſe-ſe; bonum autem eſſe quod utriuſque medium foret. Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens, id eſt, neutrum, neque bonum neque malum; quod ipſe Græco vocabulo ἀδιάφορον appellavit. Critolaus Peripateticus & malum eſſe voluptatem ait, & multa alia mala parere ex ſeſe, injurias, deſidias, obliviones, ignavias. Plato ante hos omnis ita variè & multiformiter de voluptate diſſeruit; ut cunctæ iſtæ ſententiæ quas ſupra poſui, videantur ex ſermonum ejus fontibus profluxiſſe, nam proinde unaquaque utitur, ut & ipſius voluptatis natura fert, quæ eſt multiplex & cauſarum, quas tractat, rerumque, quas efficere vult, ratio deſiderat. Taurus autem noſter quotiens facta mentio Epicuri eſſet, in ore atque in lingua habebat verba hæc Hieroclis Stoici viri ſancti & gravis: ἡδονὴ τέλος πόρνης δόγμα· οὐκ ἐςὶν πρόνοια, οὐδὲν πόρνης δόγμα.

CAPUT VI.

Verbum, quod est ab ago frequentativum, in prima syllaba quonam sit modulo pronunciandum.

AB eo quod eſt, *ago*, &, *egi*, verba ſunt quæ appellant grammatici frequentativa, *actito*, *&*, *actitavi*. hæc quoſdam non ſanè indoctos viros audio ita pronunciare, ut primam in his litteram corripiant: rationemque dicunt quoniam in verbo principali quód eſt, *ago*, prima littera breviter pronunciatur. cur igitur ab eo quod eſt *edo*, &. *ungo*, in quibus verbis prima littera breviter dicitur, *eſito*, & *unctito*, quæ ſunt eorum frequentativa, prima littera longa promimus? & contrà, *dictito*, ab eo verbo quod eſt, *dico*, correptè dicimus? num ergo potius *actito & actitavi* producenda ſunt? quoniam frequentativa ferme omnia eodem modo in prima ſyllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis ex his verbis unde ea profecta ſunt in eadem ſyllaba pronunciantur; ſicut *lego*, *lectus*, *lectito*, facit; *ungo*, *unctus*, *unctito*; *ſcribo*, *ſcriptus*, *ſcriptito*; *moveo*, *motus*, *motito*: *pendeo*, *penſus*, *penſito*; *edo*, *eſus*, *eſito*: *dico* autem, *dictus*, *dictito* facit: *gero*, *geſtus*, *geſtito*: *veho*, *vectus*, *vectito*: *rapio*, *raptus*, *raptito*: *capio*, *captus*, *captito*: *facio*, *factus*, *factito*. ſic igitur, *actito*, productè in prima ſyllaba pronunciandum: quoniam ex eo fit quod eſt, *ago* & *actus*.

CAPUT VII.

De conversione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die; deque fidibus iis temporibus ictu alieno sonantibus.

Vulgo & scriptum & creditum est folia olearum arborum brumali & solstitiali die converti; & quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam supra fieri atque exponi ad oculos & ad solem. quod nobis quoque semel atque iterum experiri volentibus ita esse propemodum visum est. sed de fidibus rarius dictu & mirabilius est. quam rem & alii docti viri & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ historiæ primo satis compertam esse, satisque super ea constare affirmat; nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

CAPUT VIII.

Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere; deque ea re Favorini philosophi cum brevitate eleganti sententiæ.

Verum est profectò, quod observato rerum usu sapientes viri dixerunt, multis egere, qui multa habeat; magnamque indigentiam nasci non ex inopia magna, sed ex magna copia. multa enim desiderari ad multa, quæ habeas, tuenda. quisquis igitur multa habens cavere atque prospicere velit ne quid egeat, néve quid desit, jactura opus esse non quæstu; & minus habendum esse ut minus desit. Hanc sententiam meminimus à Favorino inter ingentes omnium clamores detornatam inclusamque verbis his paucissimis: τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων ἄνθρωπον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι. οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

CA.

CAPUT IX.

Quis modus sit verba vertendi in Græcas sententias; deque his Homeri versibus, quos Virgilius vertisse aut bene apteque aut improspere existimatus est.

QVando ex poëmatis Grçcis vertendę, imitandæque sunt insignes sententiæ, non semper ajunt enitendum ut omnia omnino verba in eum, in quem dicta sunt, modum vertamus. pereunt enim gratiam pleraque si quasi invita & recusantia violentius transferantur. scitè ergo & consideratè Virgilius, quum aut Homeri aut Hesiodi aut Apollonii aut Parthenii aut Callimachi aut Theocriti aut quorumdam aliorum locos effingeret, partim reliquit, alia expressit. Sicuti nuperrimè apud mensam quum legerentur utraque simul Bucolica Theocriti & Virgilii animadvertimus reliquisse Virgilium, quod Græcum quidem mirè quàm suave est; verti autem neque debuit neque potuit. sed enim quod substituit, pro eo quod omiserat, non abest quin jucundius lepidiusque sit:

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
Τὰς αἶγας παρελῶντα, καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.

Malo me Galatea petit, lasciva puella:
Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

illud quoque alio in loco animadvertimus cautè omissum, quod est in Græco versu dulcissimum.

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε· καὶ τὸν ἐνόρχαν
Τὸν Λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ.

...o enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε, ...rba herclè non translaticia, sed cujusdam na...æ dulcedinis. hoc igitur reliquit: & cetera ...tit non infestiviter: nisi quòd caprum dixit, ...em Theocritus ἐνόρχαν appellavit. auctore e...n M. Varrone is demum Latinè caper dicitur ... excastratus est.

Tityre dum redeo, brevis est via, pasce capellas:
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum,
Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.

...quoniam de transferendis sententiis loquor, ...mini audisse me ex Valerii Probi discipulis, ...ti hominis & in intelligendis pensitandisque ...eribus scriptis bene callidi, solitum eum di...e, nihil quicquam tam improsperè Virgilium ...Homero vertisse, quàm versus hos amœnis...os, quos de Nausicaa Homerus fecit.

Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ἐρύμανθον,
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι.
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ·
Πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα·
Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Qualis in Eurotæ ripis aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros; quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero; gradiensque deas supereminet omnis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

...imum omnium id visum esse dicebant Probo, ...d apud Homerum quidem virgo Nausicaa ...bunda inter familiares puellas in locis solis ...è atque commodè confertur cum Diana ve-

nante in jugis montium inter agrestes deas; nequaquam autem conveniens Virgilium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios Principes, cultu atque incessu serio, *instans operi*, sicut ipse ait, *regnisque futuris*, nihil ejus similitudinis capere posset, quæ lusibus atque venatibus Dianæ congruit: tum postea quod Homerus studia atque oblectamenta in venando Dianæ honestè aperteque dicit; Virgilius autem, quum de venatu deæ nihil dixisset, pharetram tamen facit eam ferre in humero, tamquam si onus & sarcinam: atque illud impense Probum esse demiratum in Virgilio dicebant, quod Homerica quidem Λητὼ gaudium gaudeat genuinum & intimum, atque in ipso penetrali cordis & animæ vigens (siquidem non aliud est γέγηθε δέ τε φρένα Λητὼ) ipse autem imitari hoc volens gaudia fecerit pigra & levia & cunctantia & quasi in summo pectore supernantia. nescire enim sese quid significaret aliud, *pertentant*. præter ista omnia, florem ipsius totius loci Virgilium videri omisisse; quòd hunc Homeri versum exiguè secutus sit.

Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

quando nulla major cumulatiorque pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quòd una inter omnis pulchras excelleret, una facile ex omnibus nosceretur.

CAPUT X.

Quòd Annæus Cornutus versus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè operteque dixit, reprehensione spurca & odiosa inquinavit.

ANnianus poëta & plerique cum eo ejusdem Musæ viri summis assiduisque laudibus hos Virgilii versus ferebant; quibus Volcanum & Venerem junctos mixtosque jure conjugii, rem lege naturæ operiendam, verecunda quadam tralatione verborum quum ostenderet demonstrareque, protexit. sic enim scripsit:

-ea verba locutus
Optatos dedit amplexus; placidumque petivit
Conjugis infusus gremio per membra soporem.

minus autem difficile esse arbitrabantur in istiusmodi re dicenda verbis uti uno atque altero brevi tenuique eam signo demonstrantibus, sicuti Homerus dixit:

παρθενίην ζώνην καὶ λέκτροιο θεσμόν, & ἔργα φιλοτήσια.
Τὸν μὲν ἄρ' ἐν τρήτοισι κατεύνασαν ἐν λεχέεσσιν.

ot verò & tam evidentibus ac tamen non prætextatis, sed puris honestisque verbis venerandum illud concubii pudici secretum neminem quemquam alium dixisse. sed Annæus Cornutus, homo sanè pleraque alia non indoctus neque imprudens, in secundo tamen librorum, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius verecundiæ laudem insulsa nimis & odiosa scrutatione violavit. nam quum genus hoc figuræ probasset; & satis circumspectè factos esse versus dixisset; *membra* tamen, inquit, paulo incautiùs nominavit.

CAPUT XI.

De Valerio Corvino, & unde Corvinus.

DE Maximo Valerio, qui Corvinus appellatus est, ob auxiliũ propugnationemque corvi alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum qui secus dixerit. ea res prorsus admiranda sic profectò est in libris annalibus memorata. Adolescens tali genere editus, Furio, & Appio consulibus fit tribunus militaris. atque in eo tempore copiæ Gallorum ingentes agrum Pomptinum insederant: instruebanturque acies à consulibus de vi ac multitudine hostium satis agentibus. dux interea Gallorum, vasta & ardua proceritate, armisque auro præfulgentibus, grandia iugrediens & manu telum reciprocans incedebat: perque contemtum & superbiam circumspiciens despiciensque omnia venire jubet & congredi si quis pugnare secum ex omni Romano exercitu auderet. tum Valerius tribunus, ceteris inter metum pudoremque ambiguis, impetrato prius à consulibus ut in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare sese permitterent, progreditur intrepidè modesteque obviam: & congrediuntur, & consistunt. & conserebantur jam manus; atque ibi vis quædam divina fit. corvus repentè improvisus advolat, & super galeam tribuni insistit, atque inde in adversarii os atque oculos pugnare incipit. insilibat, obturbabat, unguibus manum laniabat, & prospectum alio arcebat; atque, ubi satis sævierat, revolabat in galeam tribuni. sic tribunus, spectante utroque exercitu, & sua virtute nisus & opera alitis propugnatus, ducem hostium ferocissimum vicit interfecitque; atque ob hanc causam cognomen habuit *Corvinus*. id factum est anno quadringentesimo quinto post

Romam

Romam conditam. Statuam Corvino isti divus Augustus in foro suo statuendam curavit. in ejus statuæ capite corvi simulachrum est rei pugnæque, quam diximus, monumentum.

CAPUT XII.

De verbis quæ in utramque partem significatione reciproca & adversa dicuntur.

VT *formidolosus* dici potest & qui formidat & qui formidatur, ut *invidiosus*, & qui invidet & cui invidetur; ut *suspiciosus* & qui suspicatur & qui suspectus est; ut *ambitiosus*, & qui ambit & qui ambitur; ut item *gratiosus* & qui adhibet gratias & qui admittit; ut *laboriosus* & qui laborat & qui labori est; ut pleraque alia hujuscemodi in utramque partem dicuntur: ita *infestus* ancipiti quoque significatione est. nam & is *infestus* appellatur, qui malum infert cuipiam; & contrà, cui aliunde impendet malum, is quoque *infestus* dicitur. sed quod prius posui profectò exemplis non indiget. sic adeò multi loquuntur ut *infestum* dicant inimicum atque adversum. alterum autem illud ignorabilius obscuriùsque est. quis enim è medio facile dixerit, *infestum* esse, cui alter infestus est? & veteres plerique ita dixerunt; & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Planco scripsit, vocabulo hoc sic usus est: *Dolebam*, inquit, *judices, & acerbè ferebam, si hujus salus ob eam ipsam causam esset infestior, quod is meam salutem atque vitam sua benivolentia, præsidio, custodiáque texisset.* Nos igitur de origine & ratione verbi querebamus. atque ita in Nigidianis scriptum invenimus. *Infestum à festinando dictum. nam qui instat*, inquit, *alicui, cúmque properans urget: opprimeréque eum studet festinátque: aut contrà de alicujus pe-*

riculo & exitio feſtinatur: is uterque infeſtus dicitur, ab inſtantia atque imminentia fraudis, quã vel facturus cuipiam vel paſſurus eſt. Ne quis autem de *ſuſpicioſo*, quod ſuprà poſuimus, & de *formidoloſo* in eam partem, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat; inveniet de *ſuſpicioſo* apud M. Catonem de re Floria,, ita ſcriptum: *Sed niſi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locaviſſet, & ſi famuloſus & ſuſpicioſus fuiſſet; vim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri. ſuſpicioſum* enim hoc in loco ſuſpectũ ſignificat, non ſuſpicantem. *formidoloſum* autem, qui formidatur, Salluſtius in Catilina ita dicit. *Igitur talibus viris non labos inſolitus, non locus ullus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus.* Item C. Calvus in poëmatis, *laborioſus*, dicit, non, ut vulgo dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur:

Durum, inquit, *rus fugis & laborioſum*,

eadem ratione Laberius quoque in Sororibus,

Æcaſtor, inquit, *multum ſomniculoſum:*

& Cinna in poëmatis;

Somniculoſam ut Pœnus aſpidem Pſyllus.

Metus æquè & *injuria*, atque alia quædam id genus ſic utroqueverſum dici poſſunt. nam *metus* hoſtium rectè dicitur, & quum timent hoſtes & quum timentur. itaque Salluſtius in hiſtoria prima, *metum Pompeji* dixit, non quòd Pompejus metueret (quod eſt uſitatius) ſed quòd metueretur. Verba hæc Salluſtij ſunt: *Id bellum excitabat metus Pompeij victoris Hiempſalem in regnum reſtituentis.* Item alio in loco: *Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit. Injurias* itidem dicimus tam illorum qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla ſunt facilia inventu. Illud etiam dictum à Virgilio eamdem habet formam communicatæ

ultrò

ultrò & citrò significationis:

--*Et vulnere*, inquit, *tardus Vlyxi*,

quum diceret vulnus, non quod accepisset Vlyxis, sed quod dedisset. *Nescius* quoque dicitur tam is qui nescitur. quàm qui nescit. sed super eo *qui nescit* frequens hujus vocabuli usus est: infrequens autem de eo est, *quod nescitur. ignarus* æquè utroquevorsum dicitur, non tantùm qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ in locis nesciis nescia spe sumus. Sallustius: *More humanæ cupidinis ignara visendi*. Virgilius:

--*Ignarum Laurens habet ora Mimanta*.

CAPUT XIII.

Verba ex historia Claudii Quadrigarii: quibus Manlii Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli provocatoris pugnam depinxit.

T. Manlius summo loco natus adprimeque nobilis fuit. ei Manlio cognomentum factum est Torquatus. causam cognomenti fuisse accepimus torquis ex auro induvias, quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit. sed quid hostis & quod genus & quàm formidandæ vastitatis, & quantum insolens provocator, & cuimodi fuerit pugna decertatum, Q. Claudius primo annalium purissimè atque illustrissimè simplicique & incomta orationis antiquæ suavitate descripsit. quem locum ex eo libro Favorinus philosophus quum legeret, non minoribus quati, afficique animum suum motibus pulsibusque dicebat, quàm si ipse coram depugnantes eos spectaret. verba Q. Claudij, quibus pugna ista depicta est, adscripsi. *Quum interim Gallus quidam nudus, præter scutum & gladios duo, torque atque armillis decoratus processit:*

qui & viribus & magnitudine & adolescentia simulque virtute ceteris antistabat. is maximè prœlio commoto atque utrisque summo studio pugnantibus manu significare cœpit utrique quiescerent pugnæ facta pausa est. extemplò silentio facto cum voce maxima conclamat, si qui secum depugnare vellet, uti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deinde Gallus irridere atque lingua exertare. id subito perdolitum est cuidam T. Manlio summo genere nato, tantum flagicium civitati accidere: ex tanto exercitu neminem prodire. is, ut dico, processit: neque passus est virtutem Romanam ab Gallo turpiter spoliari. scuto pedestri & gladio Hispanico cinctus contra Gallum constitit. metu magno ea congressio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante, facta est. ita, ut ante dixi, constiterunt: Gallus sua disciplina scuto projecto cantabundus: Manlius animo magis quàm arte confisus scutum scuto percussit, atque statum Galli conturbavit. dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet: Manlius iterum scutum scuto percutit: atque de loco hominem iterum dejecit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atque Hispanico pectus hausit: dein continuo humerum dexterum eodem concæssu incidit, neque recessit usquam donec subvertit, ne Gallus impetum icti haberet. ubi eum evertit: caput præcidit: torquem detraxit. eamque sanguinolentam sibi in collum imponit, quo ex facto ipse posterique ejus Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cujus hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia Manliana dicta sunt: quoniam postea, bello adversum Latinos quum esset consul, filium suum securi percussit; qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret interdicto, hostem, à quo provocatus fuerat, occiderat.

CAPUT XIV.

Quòd idem Quadrigarius, hujus facies *patrio casu probè & Latinè dixit: & quædam alia apposita de similium vocabulorum declinationibus.*

QVod autem suprà scriptum est in Q. Claudij verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem facies:* id nos aliquot veteribus libris inspectis exploravimus; atque ita esse, ut scriptum est, comperimus. sic enim pleraque ætas veterum declinavit, *hæc facies*, *huius facies*, quod nunc propter rationem grammaticam *faciei* dicitur. corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus, *faciei* scriptum est, illo, quod ante scriptum erat, oblitterato. meminimus & in Tiburti bibliotheca invenire nos in eodem Claudij libro scriptum utrumque, *facies & facij*. sed, *facies*, in ordine scriptum fuit, & contrà per *ii* geminum, *facii*. neque id abesse à quadam consuetudine prisca existimavimus. nam & ab eo quod est *hic dies tam hujus dii*, & ab eo quod est *hæc fames tam huius famii* dixerunt. Q. Ennius in sextodecimo annali *dies* scripsit pro *diei* in hoc versu

Postrema longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat Cæsellius in oratione, quam pro P. Sestio fecit, *dies* scripsisse, pro *diei*. quod ego impensa opera conquisitis veteribus libris plusculis ita, ut Cæsellius ait, scriptum inveni, verba sunt hæc Marci Tullii: *Equites verò daturos illius dies pœnas.* quocirca factum herclè est, ut facile ijs credam, qui scripserunt idiographum librum Virgilij sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somníque pares ubi fecerit horas.

id est, *Libra diei somníque.* sed sicut hoc in loco dies à Virgilio scriptum videtur; ita in illo versu nihil dubium est, quin *dij* scripserit pro, *diei*:

Munera lætitiamque dij--

quod imperitiores, *dei*, legunt ab insolentia scilicet vocis istius abhorrentes. sic autem *dies dij* à veteribus declinatum est; ut *fames fami, pernicies pernicij, progenies progenii, luxuries luxurij, acies acij.* Marcus enim Cato in oratione, quam de bello karthaginiensi composuit, ita scripsit: *Pueri atque mulieres extrudebantur fami causa.* Lucilius in quintodecimo: *Rugosum atque fami plenum.* Sisenna in historiarum libro sexto. *Romanos inferendæ pernicij causa venisse.* Pacuvius in Paullo:

Pater supreme nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars acij vitassent fluminis undas.

idem Matius in tertio & vicesimo.

An maneat specij simulachrum in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis; *Ea luxurij causa aiunt institui.* & ibidem infrà ita scriptum est: *Non est ea luxuries quæ necessariò parentur vitæ causa.* per quod apparet eum, ab eo quod est *luxuries, luxurii* patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione, qua Sex. Roscium defendit, *pernicii*, scriptum reliquit. verba hæc sunt: *Quorum nihil pernicii causa divino consilio, sed vi ipsa & magnitudine rerum factum putamus.* aut *facies* ergo in casu patrio, aut *facii* Quadrigarium scripsisse existimandum est. *facie* autem in nullo veteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissimè locuti sunt, non *faciei*, uti nunc dicitur, sed *facie* dixerunt. Lucilius in Satyris:

Pri-

Primum, inquit, *facie quod honestatis accedit.* Lucilius in libro septimo:

Qui te diligat, ætatis facieque tuæ se
Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

sunt tamen non pauci qui utrubique *facii* legant. sed C. Cæsar in libro de analogia secundo, *hujus die* & *hujus specie*, dicendum putat. ego quoque in Iugurtha Sallustii summæ fidei & reverendæ vetustatis libro, *die*, casu patrio scriptum inveni. verba hæc ita erant: *Vix decima parte die reliqua.* non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut, *die*, dictum quasi], *ex die*, existimemus.

CAPUT XV.

De genere controversiæ quod Græcè ἄπορον *appellatur.*

CVm Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æsti varum, decedere ex urbis æstu volentes Neapolim concesseramus. atque ibi erat adolescens tunc quispiam ex ditioribus cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad causas Romæ orandas, eloquentiæ Latinæ facultatem. atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. it auditum Iulianus: imusque nos cum eo. simul introit adolescens; & præfatur arrogantius & elatius quam ætati ejus decebat; ac deinde jubet exponi controversias. aderat ibi nobiscum Iuliani sectator, juvenis promtus, & proficiens, & offendens jam in eo quòd ille apud Iuliani aures in præcipiti stare & subitaria dictione periculum sui facere audebat. exponit igitur tentamenti gratia controversiam parum consistentem, quod genus Græci ἄπορον vocant; Latinè autem id non nimis incommodè *inexplicabile* dici potest: ea controversia fuit hujuscemodi: *De*

reo septem judices cognoscant; eaque sententia sit rata, quam plures in eo numero dixerint. quum septem judices cognovissent; duo censuerunt reum exsilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite pœniendum. petitur ad supplicium ex sententia trium judicum: & contra dicit. hac ille audita nec considerata, neque aliis, ut proponerentur, exspectatis, incipit statim mira celeritate in eamdem hanc controversiam principia nescio quæ dicere, & involucra sensuum verborumque volumina vocumque turbas fundere; ceteris omnibus ex cohorte ejus, qui audire eum soliti erant, clamore magno exsultantibus; Iuliano autem malè ac misere rubente & sudante. sed ubi deblateratis versuum multis milibus finem aliquando fecit, egressique inde sumus: amici familiaresque ejus Iulianum prosecuti quidnam existimaret percunctati sunt. atque ibi Iulianus festivissimè, *Nolite quærere*, inquit, *quid sentiam. adolescens hic sine controversia disertus est.*

CAPUT XVI.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit latuerítque vitium argumenti, quod ἀντιστρέφον Græci dicunt.

PLinius Secundus existimatus est esse ætatis suę doctissimus. is libros reliquit, quos *Studiosorum* inscripsit, haud medius fidius usquequaque aspernandos. in his libris multa variè ad oblectandas eruditorum hominum auris ponit. refert etiam plerasque sententias, quas, in declamandis controversiis lepidè arguteque dictas putat. sicut hanc quoque sententiam ponit ex hujuscemodi controversia. *Vir fortis præmio, quod optaverit, donetur. qui fortiter fecerat, petit alterius uxorem*

m in matrimonium : & accepit. is deinde, cuia uxor fuerat, fortiter fecit. repetit eamdem. con- dicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter ex rte posterioris viri fortis uxorem sibi reddi stulantis, hoc dictum est: *Si placet lex: redde: non placet: redde.* Fugit autem Plinium sen- ntiolam istam, quam putavit esse argutissi- am, vitio non carere, quod Græcè ἀντιςρέ- ν dicitur. & est vitium insidiosum & sub falsa mmatis specie latens. nihilo enim minus con- rti ex contrario idipsum adversus eumdem po- t; atque ita à priore illo viro forte dici. *Si pla- lex, non reddo: si non placet, non reddo.*

LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Tertiúmne consul *an* tertio *dici, oporteat: & quonam modo Cn. Pompeius quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius verbi de consilio Ciceronis vitaverit.*

FAmiliari meo cuipiam litteras Athenis Romam misi. in his scriptum fuit me illi jam *tertium* scripsisse. id ad me rescripsit, petivitque ut rationem redderem cur *tertium*, ac non *tertio* scripsissem. id etiam adscripsit, ut eâdem quid super illo quoque mihi videretur facerem se certiorem; *tertiúmne consul & quartum*, an *tertio & quarto* dicendum esset: quoniam Romæ doctum virum dicere audisset *tertio & quarto consul*, non *tertium quartúmque*: idque in principio libri Cœlum scripsisse; & Q. Claudium in libro undevicesimo C. Marium creatum septimò consulem dixisse. Ad hęc ego rescripsi nihil amplius, quam verba M. Var. hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis utrumque de quo ad me scripserat, decideretur. nam & Varro satis apertè quid dici oporteret edocuit; & ego adversus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. verba M. Varronis, ex libro disciplinarum IV. hæc sunt: *Aliud est quarto prætorem fieri & quartum: quod quarto locum adsignificat ac tres ante factos:* quar-

uartum tempus adsignificat & ter ante factum. gitur Ennius rectè: quòd scripsit,

Quintus pater quartum fit consul:

& Pompeius timidè: quòd in theatro, ne adscriberet, consul tertium aut tertio, extremas litteras on scripsit. Quod de Pompeio Varro breviter & abobscurè dixit: Tiro Tullius Ciceronis liberus in epistola quadam enarratius scripsit ad unc fermemodum: *Quum Pompeius,* inquit, *dem Victoriæ dedicaturus foret, cujus gradus viem theatri essent, noménque eius & honores inscriberentur: quæri cœptum est utrum* consul tertio *scribendum esset an* tertium. *eam rem Pompeius xquisitißimè retulit ad doctißimos civitatis. uúmque dissentiretur: & pars* tertio, *alii* tertium *scribendum contenderent: rogavit,* inquit, *iceronem Pompeius ut, quod ei rectius videretur, cribi juberet: tum Ciceronem judicare de viris dotis veritum esse:ne, quorum opiniones improbasset, sos videretur improbasse. persuasit igitur Pomeio ut neque* tertium *neque* tertio *scriberetur: sed d secundum usque* t, *fierent litteræ: ut verbo non erscripto res quidem demonstraretur: sed dictio amen ambigua verbi lateret,* Id autem quod & arro & Tiro dixerunt; in eodem nunc theatro on est ita scriptum. nam quum multis annis ostea scena, quæ prociderat; refecta esset; nuerus tertii consulatus, non, uti initio, primoibus litteris, sed tribus tantùm lineolis incisis gnificatus est. in M. autem Catonis quarta Oriine ita scriptum est, *Carthaginienses sextum de œdere decessere,* id verbum significat quinquies ntè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. ræci quoque in significandis hujuscemodi reum numeris, τρίτον καὶ τέταρτον dicunt: quod ongruit cum eo quod Latinè dicitur, *tertium uartúmque.*

CAPUT II.

Quid Aristoteles de numero puerperii memoriæ mandaverit.

ARistoteles philosophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto uno partu quinque enixam pueros; eumque esse finem dixit multijugæ hominum partionis; neque plures unquam simul genitos compertum. hunc autem esse numerum ait rarissimum. sed &, divo Augusto imperante, qui temporum ejus historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt; eosque pauculos dies vixisse: matrem quoque eorum, non multo post quàm peperit, mortuam; monumentumque ei factum, jussu Augusti, in via Laurentina; inque eo scriptum esse numerum puerperii ejus de quo diximus.

CAPUT III.

Locorum quorumdam illustrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

FOrtis ac vehemens orator existimatur esse C. Gracchus. nemo id negat. sed quod nonnullis videtur severior, acrior, ampliorque esse M. Tullio; ferri id quî potest? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis in qua M. Marium & quosdam ex municipiis Italicis honestos viros virgis per injuriam cæsos à magistratibus populi Romani quanta maxima invidia potest conqueritur. verba hæc sunt, quæ super ea re fecit. *Nuper Teanum Sidicinum consul venit, uxor edixit se in balneis virilibus lavari velle. quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotium uti balneis exigerentur qui lavabantur.*

uxor renunciat viro parum citò sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse, idcirco palus destitutus est in foro: eoque adductus suæ civitatis nobilissimus homo M. Marius. vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est. Caleni, ubi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis lavisse vellet, quum magistratus Romanus ibi esset. Ferentini ob eamdem causam prætor noster quæstores arripi jussit. alter se de muro deiecit: alter prehensus & virgis cæsus est. in tam atroci re, ac tam misera atque mæsta injuriæ publicæ contestatione, & quid est quod aut ampliter insigniterque, aut lacrymosè atque miseranter, aut multa copiosaque invidia, gravique & penetrabili querimonia dixerit? brevitas sanè & venustas & mundities orationis est, qualis haberi ferme in comœdiarum festivitatibus solet. item Gracchus alio in loco ita dicit; *Quanta libido quantàque intemperantia sit hominum adulescentium unum exemplum vobis ostendam. his annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat homo adulescens pro legato. is in lectica ferebatur. ei obviam bubulcus de plebe Venusina advenit, & per jocum, quum ignoraret qui ferretur, rogavit num mortuum ferrent. ubi id audivit; lecticam jussit deponi: stuppis, quibus lectica deligata erat, usque adeò verberari jussit, dum animam efflavit.* Hæc quidem oratio super tam violento atque crudeli facinore nihil profectò abest à cotidianis sermonibus. at, quum in simili causa, apud M. Tullium cives Romani innocentes viri, contra jus contraque leges, virgis cæduntur aut supplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius rei sub oculos subjectio? quod & quale invidiæ atque acerbitatis fretum effervescit? animum herclè meum, quum illa M. Ciceronis lego, imago quædam & sonus

L. struppis, qbus lectica deligata. Isidor. Struppi st vincula loro vel lino facta

MS. extremis

verborum & vocum & ejulationum circumplectitur, velut sunt ista quæ de C. Verre dicit: quæ nos, ut in præsens potuimus, quãtum memoria suppeditabat, adscripsimus. *Ipse inflammatus scelere & furore in forum venit. ardebant oculi. toto ex ore crudelitas eminebat. exspectabant omnes quò tandem progressurus aut quidnam acturus esset: quum repente hominem proripi atque foro medio nudari ac deligari & virgas expediri jubet.* jam hæc medius fidius sola verba, *nudari ac deligari & virgas expediri jubet*, tanti motus horrorisque sunt, ut non narrari, quæ gesta sunt, sed rem geri prorsus videas. Gracchus autem non querentis neque implorantis, sed nunciantis vicem: *Palus*, inquit, *in foro destitutus est, vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est.* sed enim M. Cicero præclarè, cum diutina repræsentatione, non cæsus est, sed, *cædebatur*, inquit, *virgis in medio foro Messanæ civis Romanus: quum intereà nullus gemitus, nulla vox illius miseri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc: Civis Romanus sum. hac commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque à corpore deiecturum arbitrabatur.* complorationem deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem detestationemque apud civis Romanos incensè atque acriter atque inflammanter facit, quum hæc dicit: *ô nomen dulce libertatis! ô jus eximium nostræ civitatis! ô lex Porcia legesque Semproniæ! ô graviter desiderata & aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia potestas! huccine tandem hæc omnia reciderũt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani fasces ac securis haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? quid quum ignes ardentesque laminæ ceterique cruciatus admovebantur?*

acerba illius imploratio & vox miserabilis non
bat : ne civium quidem Romanorum , qui
aderant , fletu gemitúque maximo commove-
? hæc M. Tullius atrociter , graviter, copi-
os apteque miseratus est. sed si quis est tam agre-
ure ac tam hispida, quem lux ista & amœni-
orationis, verborumque modificatio parum
ctat ; amat autem priora idcirco , quòd in-
pta & brevia & non operosa, sed nativa qua-
suavitate sunt, quodque in his umbra & co-
quasi opacæ vetustatis est : is , si quid judicii
t , consideret in causa pari M. Catonis, ho-
is antiquioris , orationem : ad cujus vim &
iam Gracchus nec adspiravit. intelliget, opi-
, Catonem contentum eloquentia ætatis suæ
fuisse : & id jam tum facere voluisse , quod
ro postea perfecit. in eo nāque libro, qui de
s pugnis inscriptus est, ita de Q. Termo con-
tus est : *Dixit à decemviris parum sibi bene ci-*
a curata esse. jußit vestimenta detrahi , atque
o cædi. decemviros Bruttiani verberavere. vi-
multi mortales. quis hanc contumeliam , quis
mperium, qui hanc servitutem ferre potest? ne-
hoc rex ausus est facere, eane fieri bonis bono ge-
gnatis boni consulitis ubi societas ? ubi fides
orum? insignitas injurias, plagas, verbera, vibi-
eos dolores atque carnificinas , per dedecus at-
maximam contumeliam , inspectantibus po-
ribus suis atque multis mortalibus , te facere
m esse? sed quantum luctum , quantum gemi-
, quid lacrumarum , quantum fletum factū
ivi? servi injurias nimis agrè ferunt. quid il-
ono genere gnatos , magna virtute præditos o-
mini animi habuisse atque habituros dum vi-
nt ? Quod Cato dixit , *Bruttiani verberave-*
ne qui fortasse de *Bruttianis* requirat : id si-
icat. Quum Hannibal Pœnus cum exercitu

in Ita-

in Italia esset, & aliquot pugnas populus Romanus adversas pugnavisset; primi totius Italiæ Bruttii ad Hannibalem desciverunt. id Romani ægrè passi, postquam Hannibal Italia decessit superatíque Pœni sunt, Bruttios ignominiæ causa non milites scribebant, nec pro sociis habebant, sed magistratibus in provincias euntibus parere & præministrare, servorum vicem, jusserunt. itaque hi sequebantur magistratus, tamquam in scenicis fabulis qui dicebantur lorarii; &, quos erant jussi, vinciebant aut verberabant. quod autem ex Bruttiis erant, appellati sunt *Bruttiani*.

CAPUT IV.

Quòd P. Nigidius argutissimè docuit nomina non positiva esse sed naturalia.

NOmina verbáque non positu fortuito, sed quadam vi & ratione naturæ facta esse P. Nigidius in grammaticis commentariis docet; rem sanè iu philosophiæ dissertationibus celebrem. quæri enim solitum apud philosophos, φύσει τὰ ὀνόματα sint, ἢ θέσει. in eam rem multa argumenta dicit cur videri possint verba esse naturalia magis quàm arbitraria. ex quibus hoc visum est lepidum & festivum. *Vos* inquit *quum dicimus: motu quodam oris conveniente cum ipsius verbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emovemus, ac spiritum atque animam porrò versum & ad eos quibus consermocinamur intendimus. at contrà quum dicimus, nos; neque profuso intentóque flatu vocis, neque proiectis labris pronunciamus: sed & spiritum & labias quasi intra nosmetipsos coërcemus. hoc fit idem & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi*

nobis & mihi. nam sicuti, quum adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum à natura rei, quam significat, non abhorret, ita in his vocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. eadem ratio est in Græcis quoque vocibus, quam esse in nostris animadvertimus.

CAPUT V.

Avarus *simpléxne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.*

Avarus non simplex vocabulum sed iunctum copulatumque esse Nigidius dicit in commentariorum undetricesimo. *Avarus enim*, inquit, *appellatur qui avidus æris est. sed in ea copula*, e, inquit, *littera detrita est. item locupletem dictum* ait *ex compositis vocibus, qui pleraque loca, hoc est, qui multas possessiones teneret*, sed probabilius id firmiusque est, quod de *locuplete* dixit. nam de *avaro* ambigitur. cur enim non videri possit ab uno solùm verbo inclinatum, quod est *aveo*: eademque fictura, qua est *amarus*? de quo nihil dici potest quin duplex non sit.

CAPUT VI.

Multam dictam esse ab Ædilibus plebei Appii Cæci filiæ mulieri nobili. quòd locuta esset petulantiùs.

NOn in facta modò, sed in voces etiam petulantiores publicè Romæ vindicatum est. ita enim debere esse visa est Romanæ disciplinæ dignitas inviolabilis. Appii namque illius Cæci filia à ludis, quos spectaverat, exiens turba undique confluentis fluctuantisque populi ja-

ctata

ctata est: atque inde egressa quum se malè habitam diceret; *Quid me nunc factum esset*, inquit, *quantòque artius pressiúsque conflictata essem, si P. Claudius frater meus navali prælio classem navium cum ingenti civium numero non perdidisset? certè quidem maiore nunc copia populi oppressa intercidissem. sed vtinam*, inquit, *reviviscat frater, aliámque classem in Siciliam ducat: atque istam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miseram convexavit.* Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam incivilia, C. Fundanus & Tib. Sempronius Aediles plebei multam dixerunt ei æris gravis viginti quinque milia. id factum esse dicit Capito Atejus in commentario de judicijs publicis, bello Pænico primo, Fabio Licino & Otacilio Crasso consulibus.

CAPUT VII.

Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.

OMnium fluminum quæ in maria, qua imperium Romanum est, fluunt, quam Græci τὴν ἔσω θάλασσαν appellant, maximum esse Nilum consentitur: proxima magnitudine esse Histrum scripsit Sallustius. Varro autem quum de parte orbis, quæ Europa dicitur, dissereret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit. per quod videtur eum facere Histro æmulum. Histrus enim quoque in Europa fluit.

CAPUT VIII.

In ignominias militares, quibus milltes coër- ·bantur, fuisse sanguinis dimißionem, & qua- am esse videatur causa huiuscemodi castiga- nis.

F it hæc quoque antiquitus militaris animad- ersio, iubere ignominiæ causa militi venam i & sanguinem dimitti. cuius rei ratio in li ris veteribus, quas equidem invenire potui, ne extant. sed opinor factum hoc primitùs in m tibus stupentis animi atque à naturali ha- bi declinantis: ut non tam pœna quàm medi- cina videretur. posteà tamen ob pleraque alia de cta idem factitatum esse credo per consue- tu nem; quasi minus sani viderentur omnes q delinquerent.

CAPUT IX.

Q ibus modis quoque habitu acies Romana in- rui solita sit, quæque earum instructionum nt vocabula.

V Ocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, *frons*, *s idia*, *cuneus*, *orbis*, *globus*, *forfices*, *serra*, , *turres*. hæc & quædam item alia invenire e n libris eorum qui de militari disciplina sc pserunt. tralata autem sunt ab ipsis rebus, q e ita propriè nominantur: earumque rerum in acie instruenda sui cuiusque vocabuli imagi- n ostenduntur.

CA-

CAPUT X.

Quæ eius rei causa sit quòd & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestaverunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

VEteres Græcos annulum habuisse in digito accepimus sinistræ manus qui minimo est proximus. Romanos quoque homines aiunt sic plerumque annulis usitatos. causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit: quòd insectis apertisque humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est nervum quemdam tenuissimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire: propterea non inscitum visum esse eum potissimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quasi connexus esse cum principatu cordis videretur.

CAPUT XI.

Verbum, maturè, quid significet, quæque vocis eius ratio sit; & quòd eo verbo vulgus hominum impropriè utitur: atque inibi quòd præcox *declinatum* præcocis *facit non* præcoquis.

MAturè nunc significat *propere* & *citò*, contra ipsius verbi sententiam. aliud enim est *maturè* quàm quod dicitur *propere*. propterea P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius, *Maturè, inquit, est quod neque citius est neque serius: sed medium quiddam & temperatum est.* bene atque propriè Nigidius. nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur quæ neque cruda & immitia sunt, neque caduca & decocta, sed tempore

ore suo adulta maturaque. quoniam autem id, quod non segniter fiebat, *maturè* fieri dicebatur, progressa plurimum verbi significatio est; & non tam quod non segnius, sed quod festinatius fit id fieri *maturè* dicitur; quando ea, quæ præter sui temporis modum properata sunt, *immatura* verius dicantur. Illud verò Nigidianum rei atque verbi temperamentum divus Augustus duobus græcis verbis elegantissimè exprimebat. namque & dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum esse ajunt, σπεῦδε βραδέως. per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industriæ celeritas & diligentiæ tarditas. ex quibus duobus contrariis fit *maturitas*. Virgilius quoque, si quis animum attendat, duo ista verba *properare* & *maturare* tamquam planè contraria scitissimè separavit in hisce versibus:

Frigidus agricolam siquando continet imber,
Multa, forent quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur.

Elegantissimè ista duo verba divisit. namque in præperatu rei rusticæ per tempestates pluvias, quoniam otium est, maturari potest: per serenas, quoniam tempus instat, properari necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factum & festinatius; tum rectius præmaturè factum id dicitur *quàm maturè*. sicut Afranius dixit in togata, cui titulus nomen est,

Appetis dominatum demens præmaturè præcocem.

In quo versu animadvertendum est, quòd *præcocem* inquit non *præcoquem*. est enim casus ejus rectus non *præcoquis*, sed *præcox*.

CAPUT XII.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignißimè in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucri columbæ.

LIbrum esse Democriti nobilissimi philosophorum de vi & natura chamæleontis, eumque se legisse Plinius Secundus in naturalis historiæ vicesimo octavo refert; multáque vana atque intoleranda auribus deinde quasi à Democrito scripta tradit ex quibus pauca hæc invitì meminimus, quia pertæsum est. Accipitrem avium rapidissimum à chamæleonte humi reptante, & si eum forte supervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; ceterisque avibus laniandum sponte sua objicere sese & dedere. item aliud ultra humanam fidem. caput & collum chamæleontis si uratur ligno, quod appellatur *robur*, imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipsum usu venire si jecur ejusdem animalis in summis tegulis uratur. item aliud, quod herclè an ponerem dubitavi, ita est deridiculæ vanitatis: nisi idcirco plane posui, quòd oportuit nos dicere quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, qua pleraque capiuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maximè sollertia; eaque potissimum quæ discendi cupidiora sunt. sed redeo ad Plinium. sinistrum pedem ait chamæleōntis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine chamæleontis, & utrumque macerari unguento, colligique in modum pastilli, atque in vas mitti ligneum, & eum, qui id vas ferat, etiam si is in medio palam versetur, à nullo videri posse. His portentis atque præstigiis à Plinio Secundo scriptis non dignum esse cognomen Democriti pu-

to,

o. Vel illud quale eſt, quod idem Plinius in de-
imo libro Democritum ſcripſiſſe aſſeverat? a-
es quaſdam eſſe certis vocabulis; & earum a-
ium confuſo ſanguine gigni ſerpentem; eum ſi
uis ederit, linguas avium & colloquia interpre-
aturum. Multa autem videntur ab hominibus
ſtis malè ſollertibus hujuſcemodi commenta in
)emocriti nomen data nobilitatis auctoritatiſ-
que ejus perfugio utentibus. Sed id quod Archy-
am Pythagoricum commentum eſſe atque fe-
iſſe traditur, neque minus admirabile neque
amen vanum æquè videri debet. nam & pleri-
que nobilium Græcorum & Favorinus philoſo-
hus memoriarum veterum exſequentiſſimus
ffirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulachrum colum-
æ è ligno ab Archyta ratione quadam diſcipli-
aque mechanica factum volaſſe. ita erat ſcilicet
ibramentis ſuſpenſum & aura ſpiritus incluſa
tque occulta concitum. Libet herclè, ſuper re
am abhorrenti à fide, ipſius Favorini verba po-
ere: Ἀρχύτας Ταραντῖνος, φιλόσοφος ἅμα καὶ
μηχανικὸς ὤν, ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην, πετο-
μένην· ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκέτι ἀνίστατο μέ-
χρι γὰρ τούτου.

CAPUT XIII.

Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixe-
rint.*

P*Artim hominum venerunt*, plerumque dici-
tur quod ſignificat *pars hominum venit*, id
eſt *quidam homines*. nam *partim* hoc in loco
adverbium eſt: neque in caſus inclinatur, ſi-
cuti, *cum partim hominum*, dici poteſt: id eſt,
cum quibuſdam hominibus, & quaſi cum qua-
dam parte hominum. M. Cato in oratione de

re Floria ita scripsit: *Ibi pro scorto fuit in cubiculum, surrectitavit è convivio, cum partim illorum iam sæpe ad eumdem modum erat.* imperitiores autem *cum parti* legunt, tamquam declinatum sit, quasi vocabulum, non dictum quasi adverbium. sed Q. Claudius in vicesimo primo annali insolentius paulo hac figura est ita usus. *Enim cum partim copiis hominum adolescentem plasentem sibi.* itemque Claudii in vicesimo tertio annali verba hæc sunt: *Sed idcirco me fecisse quodutrum negligentia partim magistratuum, an avaritia, an calamitate populi Romani evenisse dicam nescio:*

CAPUT XIV.

Injuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.*

AVdio illi *injuriam factum iri*, audio *contumeliam dictum iri*, vulgo quoque ita dici, vulgo & istam esse verborum figuram jam in medio loquendi usu: idcircoque exemplis supersedeo. *sed contumelia illi*, vel *injuria factum itur*, paulo est remotius: exemplum igitur ponemus. M. Cato pro se contra C. Cassium. *Atque evenit ita, Quirites, uti in hac contumelia, quæ mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medius fidius miserear, Quirites.* sicut autem *contumeliam factum iri*, significat iri ad contumeliam faciendam, id est: operam dari quo fiat; ita *contumelia mihi factum itur*, casu tantùm immutato idem dicit.

CAPUT XV.

De flaminis Dialis déque flaminicæ cerimoniis: verbaque ex edicto prætoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad jurandum neque virgines Vestæ neque Dialem.

CErimoniæ impositæ flamini Diali multæ, item casus multiplices, quos in libris, qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabii Pictoris librorum primo scriptos legimus. Unde hæc ferme sunt quæ commeminimus. *Equo Dialem flaminem vehi religio est: classem procinctam extra promœrium* id est, *exercitum armatum videre. id circo rarenter flamen Dialis creatus consul est, quum bella consulibus mandabantur. item jurare Dialem fas numquam est. item annulo uti nisi pervio cassoque fas non est. ignem è flaminia, id est, flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri jus non est. vinctum, si ædes ejus introierit, solvi necessum est: & vincula per impluvium in tegulas subduci, atqui inde foras in viam dimitti. nodum in apice neque in cinctu neque alia in parte ullum habet. si quis ad verberandum ducatur, si ad pedes ejus supplex procubuerit, eo die verberari piaculum est. capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonset. capram & carnem incoctam & ederam & fabam neque tangere Diali mos est neque nominare. propagines è vitibus altius prætentos non succidet. pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet: & de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas est, neque apud ejus lecti fulcrum capsulam esse cum strue atque ferro oportet. unguium Dialis & capilli segmina subter arborem felicem terra operiuntur. Dialis cotidie feriatus est. sine apice sub divo esse licitum non est:*

sub tecto utiliter, & non pridem à pontificibus constitutum Massurius Sabinus scripsit, & alia talia quædam remissa: gratiamque aliquod cerimoniarum factam dicit. *farinam fermento imbutam attingere ei fas non est, tunicam intimam, nisi in locis tectis non exuit, ne sub cælo, tamquam sub oculis Iovis, nudus sit. super flaminem Dialem in convivio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. uxorem si amisit, flaminio decedit. matrimonium flaminis nisi morte dirimi non est jus. locum, in quî bustum est, numquam ingreditur. mortuum numquam attingit. funus tamen exsequi non est religio. Eadem ferme cerimoniæ sunt, quas flaminicas Dialis seorsum ajunt observitare. veluti est; quòd venenato operitur, & quòd in rica surculum de arbore felici habet: & quòd scalas, nisi quæ Græcè* κλίμακες *appellantur, escendere ei plus tribus gradibus religiosum est: atque etiam quum it ad Argeos quòd neque comit caput neque capillum depectit.* Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de sacerdote Vestæ adscripsi. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. verba M. Varronis ex secundo rerum divinarum super flamine Diali hæc sunt. *Is solus album habet galerum; vel quòd maximus; vel quòd Iovi immolata hostia alba fieri oporteat.*

CAPUT XVI.

Quos errores Iulius Higinus in sexto Virgilii animadverterit in historia Romana erratos.

REprehendit Higinus Virgilium, correcturumque eum fuisse existimat, quòd in libro sexto scriptum est. Palinurus est apud inferos petens

petens ab Ænea ut ſuum corpus requirendum & ſepliendum curet. is hoc dicit:

Eripe me his invicte malis : aut tu mihi terram
Iniice, namque potes, portúſque require Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus noviſſe & nominare potuit portus Velinos, aut Aeneas ex eo nomine locum invenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Servio Tullio Romæ regnante, poſt annum amplius ſeſcenteſimum, quàm Aeneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eo nomine appellatum eſt? nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto ex terra Phocide fugati ſunt, alii Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. inſcitiſſimè igitur petit ut Aeneas portum Velinum requirat, quum id nomen eo tempore fuit nuſquam gentium. neque ſimile, inquit, illud videri debet, quod eſt in primo carmine;

Italiam fato profugus Lavináque venit
Litora.

& æquè in ſexto libro:

Chalcidicaque levis tandem ſuperadſtitit arce.

quoniam poëtæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit. ſicut Virgilius ſcivit de Lavinio oppido & de colonia Chalcidicenſi. ſed Palinurus quî potuit, inquit, ſcire ea quæ poſt annos ſeſcentos facta ſunt? niſi quis eum divinaſſe apud inferos putat, proinde ut animæ defunctorum ſolent. ſed & ſi ita accipias, quamquam non ita dicitur, Aeneas tamen, qui non divinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, ſicuti diximus, nullum uſquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum eſſe

Virgilium putat nisi mors occupasset. nam quum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent; dixissetque,

-- Quid Thesea, magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Iove summo est.

postea tamen infert;

--sedet, æternúmque sedebit
Infelix Theseus.

quî autem, inquit, fieri potest ut æternùm apud inferos sedeat quem supra cum iis nominat qui descenderint illuc, atque inde rursum evaserint; præsertim quum ita sit fabula de Theseo atque si Hercules eum evellerit è petra & in lucem ad superos eduxerit: Item in his versibus errasse Virgilium dixit,

Eruet ille Argos Agamemnoniásque Mycenas,
Ipsumque Æaciden genus armipotentis Achilli;
Vltus avos Troiæ, templa & temerata Minervæ.

confudit, inquit, & personas diversas & tempora. nam neque eodem tempore neque per eosdem homines cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus cnm Romanis depugnavit adversus M'. Curium in eo bello ducem: Argium autem bellum, id est, Achaicum, multis pòst annis à L. Mummio imperatore gestum est. potest, inquit, igitur medius eximi versus, qui de Pyrrho importunè immissus est. quem Virgilius proculdubio exemturus, inquit, fuit.

CAPUT XVII.

uam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese privaverit: & super ea re versus Laberii purè admodum & venustè facti.

DEmocritum philosophum in monumentis historiæ Græcæ scriptum est, virum præter lios venerandum, auctoritateque antiqua præitum, luminibus oculorum sua sponte se privasse; quia existimaret cogitationes commentaonesque animi sui in contemplandis naturæ ationibus vegetiores & exactiores fore, si eas idendi illecebris & oculorum impedimentis berasset: id factum ejus modumque ipsum, uo cæcitatem facile sollertia subtilissima conivit, Laberius poëta in mimo, quem scripsit estionem, versibus quidem satis mundè atque raphicè factis descripsit, sed causam voluntaiæ cæcitatis finxit aliam: vertitque in eam rem uam tum agebat non inconcinniter. est enim ersona, quæ hæc apud Laberium dicit, divitis vari & parci sumtum plurimum asotiamque dolescentis viri deplorantis. Versus Laberiani unt:

Democritus Abderites physicus philosophus
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere ut posset splendore æreo.
Ita radiis solis aciem effudit luminis,
Malis bene esse ne videret civibus.
Sic ego fulgentis splendorem pecuniæ
Volo elucificare exitum ætati meæ;
Ne in re bona esse videam nequam filium.

CAPUT XVIII.

Historia de Artemisia, déque certamine quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclutis decertatum est.

ARtemisia Mausolum virum amasse fertur supra omnis amorum fabulas, ultraque affectionis humanæ fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius, ait, rex terræ Cariæ; ut quidam Græcarum historiarum scriptores, provinciæ Græciæ præfectus. satrapen Græci vocant. is Mausolus ubi fato perfunctus inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est; Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans uxor ossa cineremque ejus mixta odoribus contusaque in faciem pulveris aquæ indidit, ebibitque: multaque alia violenti amoris indicia fecisse dicitur. molita quoque est ingenti impetu operis, conservandæ mariti memoriæ, sepulchrum illud memoratissimum, dignatumque numerari inter septem omnium terrarum spectacula. id monumentum Artemisia quum Dis Manibus Mausoli dicaret; ἀγῶνα, laudibus ejus dicundis, facit; ponitque præmia pecuniæ aliarumque rerum bonarum amplissima. ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. sunt etiam qui Isocratem ipsum cum iis certavisse memoriæ mandaverint. sed eo certamine vicisse Theopompum judicatum est. is fuit Isocratis discipulus. exstat nunc quoque Theodecti tragœdia, quæ inscribitur, Mausolus: in qua eum magis quàm in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

CAPUT XIX.

Non purgari neque lavari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt similitudo.

Inceſſebat quempiam Taurus philoſophus ſevera atque vehementi obiurgatione adoleſcentem a rhetoribus & à facundiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ tranſgreſſum. quod factum quidem eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. at ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat; turpitudinemque delicti exemplorum uſu & conſuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior, Homo, inquit, ſtulte & nihili, ſi te à malis exemplis auctoritates & rationes philoſophiæ non abducunt; ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venuſtis vocum modis vincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in primore pueritia legerim, verba hæc ſunt Demoſthenis, adverſus eum, qui, ut tu nunc facis, peccatum ſuum peccatis alienis exemtum purgatumque ibat. σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις· ἀλλ' ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων ἑάλω, σὺ τάδ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως, ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Sic Taurus omni ſuaſionum admonitionumque genere utens ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæque indolis ducebat.

CAPUT XX.

Quid sit rogatio, *quid* lex, *quid* plebi citum, *quid* privilegium, *& quantum ista omnia differant.*

QVæri audio quid *lex* sit, quid *plebiſſcitum*, quid *rogatio*, quid *privilegium*. Ateius Capito publici privatique juris peritiſſimus quid *lex* eſſet hiſce verbis definivit. *Lex*, inquit, *eſt generale juſſum populi aut plebis rogante magiſtratu.* Ea definitio ſi probè facta eſt; neque de imperio Cn. Pompei, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodii quæſtio, neque alia id genus populi plebiſve juſſa, *leges* vocari poſſunt. non ſunt enim generalia juſſa; neque de univerſis civibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca privilegia potius vocari debent. quia veteres *priva* dixerunt, quæ nos *ſingula* dicimus. quo verbo Lucilius in primo ſatyrarum libro uſus eſt.

-abdomina thynni
Advenientibus priva dabo cephalæáque carne.

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diviſit: quoniam in populo omnis pars civitatis omneſque ejus ordines contineantur. plebes verò ea dicitur, in qua gentes civium patriciæ non inſunt. *plebiſcitum* igitur eſt, ſecundùm eum Capitonem, lex quam plebes non populus accipit. ſed totius hujus rei juriſque ſive quum populus, ſive quum plebes rogatur, ſive quod ad univerſos pertinet, caput ipſum & origo & quaſi fons *rogatio* eſt. iſta enim omnia vocabula cenſentur *rogationis* principali genere & nomine continenturque. nam, niſi populus aut plebes rogetur, nullem plebis aut populi juſſum fieri poteſt. ſed quamquam hæc

ita

a sunt, in veteribus tamen scriptis non magnam vocabulorum istorum differentiam esse nimadvertimus. nam & *plebiscita* & *privilegia* ranslato nomine *leges* appellaverunt; eademque omnia confuso & indistincto vocabulo *rogationes* dixerunt. Sallustius quoque proprietatum n verbis retinentissimus consuetudini concessit; & *privilegium*, quod de Cn. Pompeii reditu ferebatur, *legem* appellavit. verba ex secunda ejus historia hæc sunt. *Nam Sullam consulem de reditu ejus legem ferentem ex composito TR. PL. C. Herennius prohibuerat.*

CAPUT XXI.

Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis, novissimè, *&,* novissimus, *uti observantissimè vitarit.*

NOn paucis verbis, quorum frequens usus est nunc & fuit, M. Ciceronem noluisse uti manifestum est, quòd ea non probaret. velut est & *novissimus* & *novissimè*. nam quum & M. Cato & Sallustius & alii quoque ætatis ejusdem verbo isto promiscè usitati sunt; multi etiam non indocti viri in libris id suis scripserint: abstinuisse eo tamen tamquam non Latino videtur. quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat L. Ælius Stilo ut novo & improbo verbo uti vitaverat. propterea quid M. quoque Varro de ista voce existimaverit verbis ipsius ex libro de lingua Latina ad Ciceronem sexto demonstrandum putavi, *Quod extremum*, inquit, *dicebatur dici novissimum cœptum vulgo. quòd mea memoria ut Ælius, sic senes alii, quod nimium novum verbum esset, vitabant. cujus origo ut à vetere vetustius ac veterrimum: sic à novo declinatum novius & novissimum.*

CAPUT XXII.

Locus exemtus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, *de falſæ philoſophiæ probris: quibus philoſophus temere inceſſuit, qui emolumenta veræ philoſophiæ ignorant.*

PLato veritatis homo amiciſſimus, ejuſque omnibus exhibendæ promtiſſimus, quæ omnino dici poſſint in deſides iſtos ignavoſq;, qui ob tento philoſophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras ſequuntur, ex perſona quidem non gravi neque idonea verè tamen ingenuéque dixit. nam & ſi Callicles, quem dicere hæc facit, veræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta indignaque in philoſophos confert: proinde tamen accipienda ſunt quæ dicuntur, ut nos ſenſim moveri intelligamus, ne ipſi quoque culpationes hujuſcemodi mereamur, néve inerti inanique deſidia cultum & ſtudium philoſophiæ mentiamur. verba ipſa ſuper hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias ſcripſi: quoniam vertere ea conſilium non fuit: quum ad proprietates eorum nequaquam poſſit Latina oratio adſpirare, ac multo minus etiam mea. φιλοσοφία γάρ τοι ἐςὶν, ὦ Σώκρατες, χάριεν, ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ, ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐςὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώ-

ποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων. καὶ συλλήβδην, τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε, οἶμαι, οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου.

Λαμπρός τε ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ
τοῦτ' ἐπείγεται
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τοῦτο· τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ, εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν· ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφεῖ, καταγέλαστον ὦ Σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας· ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι, οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ· ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι· καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα, καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι· ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται, καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. παρὰ νέῳ

μὲν.

μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον· τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα, ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ, οὔτε γενναίου πράγματος· ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι, ὦ Σώκρατες, οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον, ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι, φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι· καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων, ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα, ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι, ἐγὼ δὲ, ὦ Σώκρατες, πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἐπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν, οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν· ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι· καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις· οὔθ' ὑπὲρ ἄλλου νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καίτοι, ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς· εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ) οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν ὡς ἐγὼ σὲ οἶμαι ἔχειν, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας; νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ, τι χρήσαιο σαυτῷ, ἀλλ' ἰλιγγιῴης ἂν

ἐχασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις; καὶ εἰς τὸ δικαστή-
ριον ἀναβὰς, κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ
μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιτό σοι τινάτου
τιμᾶσθαι. καίτοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν, ὦ Σώκρατες,
εἴτις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα,
μήτε αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενον βοηθεῖν, μηδ' ἐκσῶ-
σαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε
ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶ-
σαν τὴν οὐσίαν· ἀτεχνῶς δὲ ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πό-
λει. τὸν δὲ τοιοῦτον (εἴτι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι ἔξε-
στιν) ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ'
ὦ 'γαθὲ ἐμοὶ πείθου· παῦσαι δ' ἐλέγχων. πρα-
γμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει· καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις
φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρή-
ματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας,

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις·

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα,
ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ
ἀγαθά. Hæc Plato ſub perſona quidem, ſicuti
dixit, non proba, ſed cum ſenſu tamen intelli-
gentiæque communis fide, & cum quadam in-
diſſimulabili veritate diſſeruit; non de illa ſcili-
cet philoſophia, quæ virtutum omnium diſci-
plina eſt, quæque in publicis ſimul & privatis
officiis excellit, civitateſque & rempublicam, ſi
nihil prohibeat, conſtanter & fortiter & peritè
adminiſtrat; ſed de iſta futili atque puerili medi-
tatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuen-
dam neque ordinandam promovente: in qua id
genus homines conſeneſcunt malè feriati; quos
philoſophos eſſe & vulgus putat, & is putabat
ex cujus perſona hæc dicta ſunt.

CA-

CAPUT XXIII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quòd fuerit ius marito in adulterio uxorem deprehensam necare.

QVi de victu atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod temetum prisca lingua appellatur, abstinuisse dicunt: institutumq; ut cognatis osculum ferrent reprehendendi caussa, ut odor indicium faceret si bibissent. bibere autem solitas ferunt loream, passam, murinam, & quæ id genus sapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris pervolgata sunt. sed M. Cato non solùm existimatas sed multatas quoque à iudice mulieres refert non minus si vinum in se quàm si probrum & adulterium admisissent. verba M. Catonis adscripsi, ex oratione quæ inscribitur DE DOTE. in qua id quoque scriptum est, in adulterio uxores deprehensas ius fuisse maritis necare. *Vir*, inquit, *quum divortium fecit: mulieri iudex pro censore est. imperium, quod videtur, habet. si quid perversè tetréque factum est à muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* De iure autem occidendi ita scriptum. *In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares. illa te, si adulterares, digito non auderet contingere: neque ius est.*

l. deprehendendi.

l. ... ms. R.

CAPUT XXIV.

Die pristini, die crastini & die quarti, & die quinti, *qui elegantiùs locuti sunt, non ut ea vulgo dicuntur nunc.*

DIe quarto & die quinto, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoque dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atque indocto despicitur. sed M. Tullii ætas ac supra eam non, opinor, ita dixerunt. *die quinte* enim & *die quinti* pro adverbio copulatè dictum est, & secunda in eo syllaba correpta. Divus etiam Augustus linguæ Latinæ non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. is autem erit, perpetuæ veterum consuetudinis demonstrandæ gratia verba sollemnia prætoris ponere: quibus more maiorum ferias concipere solet. quæ appellantur compitalia. ea verba hæc sunt: DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. QVANDO. CONCEPTA. FVERINT. NEFAS. *die noni* prætor dicit, non *die nono*. neque prætor solúm, sed pleraque omnis vetustas sic locuta est. venit ecce illius versus Pomponiani in mentem, qui est ex Attellana, quæ Mævia scribitur:

Dies hic sextus, quum nihil egi: die quarte moriar fame.

suppetit etiam Cælianum illud ex libro historiarum secundo: *Si vis mihi equitatum dare, & ipse cum cetero exercitu me sequi; die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta.* & historiam autem & verbum hoc sumsit Cælius ex Origine M. Catonis: in quo ita scriptum est: *igitur*

Igitur dictatorem Karthaginiensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, die quint in Capitolium tibi cœna cocta erit. Extremam istius vocis syllabam tum per *e* tum per *i*, scriptam legi. nam sane quàm consuetum iis veteribus fuerit litteris his plerumque uti indifferenter; sicuti *præfiscini* & *præfiscine*, *proclivi* & *proclive*. atque al a item multa hoc genus variè dixerunt: *die pristini* quoque eodem modo dicebatur: quod significabat *die pristino*, id est priore: quod vulgo *pridie* dicitur, converso compositionis ordine, quasi *pristino die*. atque item simili figura *die crastini* dicebatur. id erat, *crastino die*. sacerdotes quoque populi Romani quum condicunt in diem tertium: diem perendini dicunt, sed ut plerique *die pristini*, ita M. Cato in oratione contra Furium, *die proximi*, dixit. *quarto* autem Cn. Matius, homo impensè doctus, in mimiambis pro eo dicit, quod *nudiusquartus* nos dicimus: in his versibus:

Nuper die quarto ut recordor, & certè
Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut *die quarto* quidem de præterito dicamus: *die* autem *quarte* de futuro.

CAPUT XXV.

Telorum & iaculorum gladiorumque atque inibi navium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.

TElorum, iaculorum, gladiorumque vocabula, quæ in historiis veteribus scripta sunt, item navigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in rheda conquirere. iisque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupen-

ntemque animum occupare: quæ tum igi- uppetierant, hæc sunt: *hasta, pilum, phala-*, *semiphalarica, soliferrea, gesæa, lancea*, *i, rumices, trifaces, tragulæ, frameæ, me- ulæ, cateiæ. rumpiæ, scorpii, sibones, siciles, sta, enses, sicæ, macharæ, spatæ, lingulæ, pugio- clunaculæ*. de *lingula* quoniam est minus fre- ns: admonendum existimo lingulam veteres isse gladiolum oblongum in speciem linguæ um, cuius meminit Nævius in tragœdia He- na. versum Nævii apposui:

ine mihi gerere morem videar, haud lingua,
verum lingula.

m *rumpia* genus teli est Thracæ nationis: po- umque hoc vocabulum in Q. Ennii annalium artodecimo. Navium autem, quas reminisci ic potuimus appellationes hæ sunt: *gauli*, *vitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri*, *oces*, vel, ut Græci dicunt, *celetes, lembi*, *æ, lenunculi, actuariæ*, quas Græci ἱσόποδας vo- nt vel *epicaridas, prosumiæ*, vel *geseoretæ*, vel *cæ, filatæ, pontones, vœtitiæ, mœdiæ, phaseli*, *rones, myoparones, lintres, caupuli, camaræ*, *acidæ, cydarum, ratariæ, catascopium*.

CAPUT XXVI.

nscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium quòd transfretationem transgressium *dixerit*, & transgressos *qui* transfretassent.

ASinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis C. allustii iniquis dignum nota visum est, quòd n primo historiarum maris transitum transmis- sumque navibus factum, *transgressum* appella- vit; eósque, qui fretum transmiserant, quos *transfretasse* dici solitum est, *transgressos* dixit. ver-

verba ipsa Sallustii posuit: *Itaque Sertorius levi præsidio relicto in Mauritania nactus obscuram noctem, æstu secundo furtim aut celeritate vitare prœlium in transgressu conatus est.* ac deinde infra ita scripsit: *Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis.* hoc igitur & minus propriè & nullo gravi auctore dictum aiunt. nam *transgressus*, inquit, à transgrediendo dicitur, idque ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum, *transgredi*, convenire non putavit neque volantibus neque serpentibus neque navigantibus: sed his solis qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum aut navium *transgressū* reperiri posse, aut pro transfretatione *transgressum.* sed quæro ego cur non, sicuti *cursus* navium rectè dici solent, ita *transgressus* etiam navibus factus dici possit? præsertim quū brevitas tam angusti freti, qui terram Africam Hispaniamque interfluit, elegantissimè transgressionis vocabulo quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredive in navigantibus; volo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re rustica, *Fundus*, inquit, *eo in loco habendus est, ut & oppidum propè amplum sit, & mare aut amnis, qua naves ambulant.* Appetitas porro hujuscemodi translationes habitasque esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit. quod est nimio confidentius, quàm illud de navibus Sallustianum. versus Lucretii hi sunt:

Præterea radit vox fauces sæpe; facitque
Asperiora foras gradiens arteria clamor.

pro-

pterea, Sallustius in eodem libro non eos so-
n, qui navibus veherentur, sed & scaphas
oque nantes progressas dicit. Verba ipsa de
phis posui. *Earum alia paululum progressa*
nio simul & incerto onere, quum pavor corpora
itaverat, deprimebantur.

Caput XXVII.

storia de populo Romano deque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.

N litteris veteribus memoria exstat, quòd par fuit quondam vigor & acritudo amplitu- que populi Romani atque Pœni. neque im- erito æstimatum. nam cum aliis quidem po- lis de uniuscujusque reipublicæ, cum Pœnis tem de omnium terrarum imperio decerta- m. ejus rei specimen est in illo utriusque popu- verbo factum; quòd Q. Fabius imperator Ro- anus dedit ad Karthaginienses epistolam, ubi iptum fuit populum Romanum misisse ad eos stam & caduceum signa duo belli aut pacis: quîs utrum vellent eligerent; quod elegissent, unum ut esse missum existimarent. Karthagi- enses responderunt neutrum sese eligere: sed sse qui attulissent utrum mallent relinquere; od reliquissent, id sibi pro lecto futurum. arcus autem Varro non hastam ipsam neque sum caduceum missa dicit, sed duas tesserulas: quarum altera caduceum, in altera hastæ si- ulachra fuerunt incisa.

Caput XXVIII.

e ætatium finibus pueritiæ, juventæ, senectæ, *ex Tuberonis historia sumtum.*

C. Tubero historiarum primo scripsit Servi- um Tullium, regem populi Romani, quum las quinque classes juniorum, census faciendi gratia,

gratia, institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: atque inde ab anno septimodecimo, quòd idoneos jam esse reipublicæ arbitraretur, milites scripsisse: eosque ad annum quadragesimum sextum juniores, supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notavit, ut discrimina quæ fuerint iudicio moribusque majorum pueritiæ, iuventæ, senectæ, ex ista censione Servii Tullii prudentissimi regis noscerentur.

CAPUT XXIX.

Quòd particula, atque, *non complexiva tantùm sit, sed vim habeat plusculam variámque.*

ATque particula, à grammaticis quidem conjunctio esse dicitur connexiva: & plerumque sanè conjungit verba & connectit: sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro adverbio valet, quum dicimus; *aliter ego feci atque tu* significat enim; *aliter quàm tu*; gemina si fiet, auget intenditque rem, de qua agitur: ut animadvertimus in Q. Ennii annalibus, nisi memoria in hoc versu labor.

Atque atque accedit muros Romana juventus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à veteribus dictum est; *déque.* & præterea pro alio quoque adverbio dicitur, id est, *statim.* quod in his Virgilii versibus existimatur obscurè & insequenter particula ista posita esse.

-sic omnia fatis
In peius ruere, ac retro sublapsa referri.
Non aliter quàm qui adverso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

LIBER

LIBER UNDECIMUS.

CAPUT I.

De origine vocabuli terræ, Italiæ déque ea multa quæ suprema *appellatur, déque eius nominis ratione: ac de lege Ateria. & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.*

TIMAEUS in historiis, quas oratione Græca de rebus populi Romani composuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam scripserunt; quoniam boves Græca vetere lingua ἰταλοὶ vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuerit: bucetaque in ea terra gigni pascique solita sint complurima. coniectare autem possumus ob eandem causam, quòd Italia tunc esset armentosissima, multam, quæ appellatur *suprema*, institutam in singulos duarum ovium, boum triginta: pro copia scilicet boum, próque ovium penuria. sed quum eiusmodi multa pecoris armentique à magistratibus dicta erat: adigebantur boves avesque aliàs precii parvi aliàs maioris: eaque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem. idcirco postea lege Ateria constituti sunt in oves singulas æris deni, in boves æris centeni. *Minima* autem multa est ovis unius. *Suprema* multa est eius numeri, cuius diximus: ultra quem multam dicere in singulos ius non est; & propterea *suprema* appellatur, id est, summa & maxima. quando igi-

tur nunc quoque à magiſtratibus populi Romani more maiorum multa dicitur vel minima vel ſuprema; obſervari ſolet ut *oves* genere virili appellentur: atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, cocepit. *M. Terentius quando citatus neque reſpondit neque excuſatus eſt, ego ei vnum ovem multam dico.* ac niſi eo genere diceretur, negaverunt juſtam videri múltam. Vocabulum autem ipſum *multæ* idem M. Varro in uno & viceſimo rerum humanarum non Latinum, ſed Sabinum eſſe dicit; idque ad ſuam memoriam manſiſſe ait in lingua Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti. ſed turba grammaticorum novitia κατ' ἀντίφρασιν, ut quædam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem uſus & mos ſermonum is ſit, ut ita & nunc loquamur, ut plerique veterum locuti ſunt, *multam dixit*, &, *multa dicta eſt*: non eſſe ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit. nam in quarto Originum, verba hæc ſunt: *Imperator noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit.* poteſt autem videri conſulta elegantia mutaſſe verbum, quum in caſtris & in exercitu multa fieret: non in comitio nec ad populum diceretur.

CAPUT II.

Quod eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eáque in vitio ponebatur.*

E*Ligans* homo non dicebatur cum laude: ſed id ferè verbum ad ætatem M. Catonis, vitii non laudis fuit. eſt namque hoc animadvertere, cùm in quibuſdam aliis, tum in libro Catonis, qui ſcriptus eſt, Carmẽ de moribus

Ex

Ex quo libro verba hæc ſunt, *Avaritiam omnia vitia habere putabant: ſumtuoſus, cupidus, eligans, vitioſus, irritus qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet *eligantem* dictum antiquitus, non ob ingenii eligantiam, ſed qui nimis lecto amœnóque cultu victuque eſſet. poſtea *eligans* reprehendi quidem deſiit: ſed laude nulla dignabatur, niſi cuius eligantia erat moderatiſſima. Sic M. Tullius L. Craſſo & Q. Scævolæ non meram eligantiam, ſed multam parſimonia miſtam laudi dedit, *Craſſus* inquit, *erat parciſſimus eligantium? Scævola parcorum eligantiſſimus.* præterea ex eodem libro Catonis hæc etiam ſparſim & interciſè commeminimus. *Veſtiri*, inquit, *in foro honeſtè mos erat: domi quod ſatis erat. equos carius quam coquos emebant. poëticæ artis honos non erat. ſi qui in ea reſtudebat, aut ſeſe ad convivia applicabat: graſſator vocabatur.* illa quoque ex eodem libro præclaræ veritatis ſententia eſt: *Nam vita*, inquit, *humana propè uti ferrum eſt. ſi exerceas, conteritur: ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. itidem homines exercendo videmus conteri. ſi nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitio.*

CAPUT III.

Qualis quantáque ſit, pro, *particulæ varietas déque exemplis eius varietatis.*

QVando ab arbitris negotiiſque otium eſt, & motandi corporis gratia aut ſpatiamur aut vectamur: quærere nonnunquam apud memetipſum ſoleo res eiuſmodi, parvas quidem minutaſque & hominibus non bene eruditis aſpernabiles; ſed ad veterum ſcripta penitus noſcenda & ad ſcientiam linguæ Latinæ cumpri-

mis necessarias: velut est, quod fortè nuper in Prænestino recessu vespertina ambulatione solus ambulans considerabam; quantaque esset particularum quarumdam in oratione Latina varietas. quod genus est præpositio, *pro*. aliter enim dici videbam, *pontifices pro collegio decrevisse*; aliter, *quempiam testem introductum pro testimonio dixisse*: aliter M. Catonem in Originum quarto, *prœlium factum depugnatumque pro castris*, scripsisse: & item in quinto, *urbis, insulásque omnis pro agro Illyrio esse*: aliter etiam dici, *pro æde Castoris*: aliter, *pro rostris*: aliter, *pro tribunali*: aliter, *pro concione*: atque aliter, *tribunum plebis pro potestate intercessisse*. sed has omnis dictiones, qui aut omnino similes & pares, aut usquequaque diversas existimaret, errare arbitrabar. nam varietatem istam eiusdem quidem fontis & capitis, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profectò facilè intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionem, & habeat veteris orationis usum atque notitiam celebriorem.

CAPUT IV.

Quem in modum Q. Ennius versus Euripidi æmulatus sit.

EVripidi versus sunt in Hecuba verbis, sententia, brevitate insignes illustrésque. Hecuba est ad Vlyxem dicens:

Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
Πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν,
Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει.

Hos versus Q. Ennius, quum eam tragœdiam verteret, non sanè incommodè æmulatus est. ver-

versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu etsi perverse dices, facilè Achivos flexeris:
Nam quum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles:
Eadem dicta, eadémque oratio æqua non æquè valet.

bene, ficuti dixi Ennius: sed ignobiles tamen & opulenti, ἀντὶ ἀδοξούντων & δοκούντων satisfacere sententiæ non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδοξοῦσι; neque omnes opulenti, εὐδοξοῦσι.

CAPUT V.

De Pyrrhoniis philosophis quædam, déque Academicis strictim notata, déque inter eos differentia.

QVos Pyrrhonios philosophos vocamus, ij Græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur. id ferme significat quasi quæsitores & consideratores: nihil enim decernunt, nihil constituunt; sed in quærendo semper considerandóque sunt, quídnam sit omnium rerum de quo decerni constituique possit. ac ne videre quoque planè quicquam neque audire sese putant; sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. eaque ipsa, quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cujusmodi sint cunctantur atque insistunt; omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confusisque signis veri atque falsi ita inprensibilem videri ajunt; ut quisquis homo est non præceps neque judicij sui prodigus, his uti verbis debeat, quibus auctorem Philosophiæ

iſtius Pyrrhonem eſſe uſum tradunt: οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως· judicia enim rei cujuſque & ſinceras proprietates negant poſſe noſci & percipi; idque ipſum docere atque oſtendere multis modis conantur, ſuper qua re Favorinus quoque ſubtiliſſimè argutiſſimeq; decem libros compoſuit, quos πυῤῥωνείων τρόπων inſcribit. Vetus autem quæſtio & à multis ſcriptoribus Græcis tractata eſt, in quid & quantum Pyrrhonios & Academicos philoſophos interſit. utrique enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ dicuntur; quoniam utrique nihil affirmant, nihilque comprehendi putant. ſed ex omnibus rebus proinde viſa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant: non ut rerum ipſarum natura eſt, ſed affectio animi corporíſve eſt eorum, ad quos ea viſa perveniunt. Itaque omnes omnino res, quæ ſenſus omnium movent, τῶν πρός τι eſſe dicunt. id verbum ſignificat, nihil eſſe quicquam quod ex ſeſe conſtet, nec quod habeat vim propriam & naturam; ſed omnia prorſum ad aliquid referri; taliaque videri eſſe, qualis ſit eorum ſpecies dum videntur, qualiáque apud ſenſus noſtros, quò pervenerunt, creantur; non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Quum hæc autem conſimiliter tam Pyrrhonii dicant quam Academici: differre tamen inter ſeſe & propter alia quædam, & vel maximè propterea exiſtimati ſunt, quòd Academici quidem ipſum illud nihil poſſe comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt: Pyrrhonii ne id quidem ullo pacto videri verum dicunt, quod nihil eſſe verum videtur.

CAPUT VI.

Quòd mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Castorem.

IN veteribus scriptis neque mulieres Romanæ per Herculem dejurant; neque viri per Castorem. sed cur illæ non juraverint Herculem non obscurum est. nam Herculaneo sacrificio abstinent. cur autem viri Castorem jurantes non appellaverint, non facilè dictu est. Nusquam igitur scriptum invenire est apud idoneos quidem scriptores, aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecastor* virum. *Ædepol* autem, quod jusiurandum per Pollucem est, & viro & feminæ commune est. Sed M. Varro asseverat antiquissimos viros neque per Castorem neque per Pollucem dejurare solitos; sed id jusiurandum fuisse tantùm feminarum ex initiis Eleusiniis acceptum: paulatim tamen, inscitia antiquitatis, viros dicere *ædepol* cœpisse; factumque esse ita dicendi morem: sed *mecastor* à viro dici, in nullo vetere scripto inveniri.

CAPUT VII.

Verbis antiquissimis relictísque jam & desitis minimè utendum.

VErbis uti aut nimis obsoletis exculcatisque, aut insolentibus novitatisque duræ & illepidæ, par esse delictum videtur: sed molestius equidem culpatiusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quàm invulgata & sordentia. Nova autem videri dico etiam ea, quæ sunt inusitata & desita, tametsi sunt vetusta. Est adeò id vitium plerumque seræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθίαν appellant; ut,

quod numquam didiceris, diu ignoraveris, quũ id ſcire aliquando cœperis, magnifacias quo in loco cumque & quacumque in re dicere. veluti Romæ, nobis præſentibus, vetus celebratuſque homo in cauſis, ſed repentina & quaſi tumultuaria doctrina præditus, quum apud præfectum urbi verba faceret, & dicere vellet inopia quendam miſeroque victu vivere & furfureum panem eſitare, vinumque eructum & fœtidum potare, *Hic*, inquit, *eques Romanus apludam edit, & flocces bibit*. Adſpexerunt omnes qui aderant alius alium, primò triſtiores turbato & requirente voltu quídnam illud utriuſque verbi foret; poſt inde, quaſi neſcio quid Tuſcè aut Gallicè dixiſſet, univerſi riſerunt. Legerat autem ille *apludam* veteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe; idque à Plauto in comœdia, ſi ea Plauti eſt, quæ Aſtraba inſcripta eſt, poſitum eſſe. Item *flocces* audierat priſca voce ſignificare vini fæcem è vinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis: idque apud Cæcilium in Polumenis legerat, eaque ſibi duo verba ad orationum ornamenta ſervaverat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis apirocalus, quum adverſarius cauſſam differri poſtularet. Rogo prætor, inquit, ſubveni, ſuccurre: quonam uſque nos *bovinator* hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque inclamavit; *bovinator eſt*. Commurmuratio fieri cœpta eſt à pleriſque, qui aderant, quaſi monſtrum verbi admirantibus. At ille iactans & geſtiens, Non enim Lucilium, inquit, legiſtis, qui tergiverſatorem *bovinatorem* dicit. Eſt autem in Lucilii undecimo verſus hic:

Eſt tricoſus, bovinatórque ore improbus duro.

C A-

CAPUT VIII.

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino: qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia sibi ante ejus imperitiæ petita, composuit.

IVstè venusteque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptitavit. In ejus historiæ principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composité aut minus eleganter scriptum foret. nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Græca oratio à nobis alienissima est. ideóque veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Eam quum legisset M. Cato; Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quàm culpa vacare. nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit ut id committeres quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelii Nepotis de illustribus viris.

CAPUT IX.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.

CRitolaus scripsit legatos Mileto publicæ rei causa venisse Athenas, fortassean auxilii petendi gratia; tum qui pro sese verba facerent, quos visum erat, advocavisse; advocatos, uti erat mandatum, verba pro Milesiis ad populum fecisse; Demosthenem Milesiorum postulatis

acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse: rem in posterum diem prolatam: legatos ad Demosthenem venisse: magnoque opere orasse uti contra ne diceret: eum pecuniam petivisse: & quantam petiverat abstulisse: postridie, quum res agi denuò cœpta esset, Demosthenem lana multa collum cervicesque circumvolutum ad populum prodisse, & dixisse se synanchen pati: eò contra Milesios loqui non quire: tum è populo unum exclamasse, non synanchen, quod Demosthenes pateretur, sed argyranchen esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idem Critolaus refert, non id postea concelavit: quin gloriæ quoque hoc sibi assignavit. nam quum interrogasset Aristodemum actorem fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepisset: & Aristodemus talentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

CAPUT X.

Quòd C. Gracchus in oratione sua historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit: verbaque ipsius C. Gracchi relata.

QVod in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthene: id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam dissuasit, in Demadem contulit verbis hisce: *Nam, vos, Quirites, si velitis sapientia atque virtute uti; & si quæritis; neminem nostrum invenietis sine pretio huc prodire. omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus: neque ullius rei caussa quisquam ad vos prodit, nisi ut aliquid auferat. ego ipse, qui apud vos verba facio uti vectigalia vestra augeatis, quo facilius vestra commoda & remp. administrare possitis, non gratis prodeo:*

verùm peto à vobis non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. qui prodeunt dissuasuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à vobis, verùm à Nicomede pecuniam. qui suadent ut accipiatis, hi quoque petunt non à vobis bonam existimationem. verùm à Mithridate rei familiaris suæ precium & præmium. qui autem ex eodem loco atque ordine placent, hi vel acerrimi sunt: nam ab omnibus precium accipiunt, & omnis fallunt. Vos, quum putatis eos ab his rebus remotos esse, impertitis bonam existimationem. Legationes autem à regibus, quum putant eos sua causa reticere, sumtus atque pecunias maximas præbent: uti in terra Græcia, quo in tempore tragœdus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse: homo eloquentissimus civitatis suæ Demades ei respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum acquisivisti? ego, ut tacerem, decem talenta à Rege accepi. Idem nunc isti precia maxima ob tacendum accipiunt.

CAPUT XI.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit mentiri & mendacium dicere.

VErba sunt hæc ipsa P. Nigidii, hominis in studiis bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenii doctrinarumque nomine summè reveritus est. *Inter mendacium dicere & mentiri distat. qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur: qui mendacium dicit, ipse fallitur.* Item hoc addidit: *Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est:* item hoc quoque super eadem re dicit: *Vir bonus,* inquit, *præstare debet ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat. alterum incidit in hominem, alterum non.* Variè mehercle & lepidè Nigidius tot sententias

in eamdem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparavit.

CAPUT XII.

Quòd Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiúmque esse dicit; Diodorus contrà nullum verbum ambiguum esse putat.

CHrysippus ait omne verbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, *Nullum*, inquit, *verbum est ambiguum: nec quisquam ambiguum dicit aut sentit; nec aliud dici videri debet quàm quod se dicere sentit is qui dicit. at quum ego*, inquit, *aliter sensi, tu aliud accepisti: obscurè magis dictum quàm ambiguè videri potest. ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui id diceret, duo vel plura diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit unum dicere.*

CAPUT XIII.

Quid T. Castricius de verbis déque sententia quadam C. Gracchi existimaverit, quódque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit.

APud T. Castricium disciplinæ rhetoricæ doctorem, gravi atque firmo judicio viri, legebatur oratio C. Cracchi in P. Popilium. in ejus orationis principio collocata verba sunt accuratiùs modulatiusque, quàm veterum oratorum consuetudo fert. ea verba sicuti dixi composita hæc sunt: *Quæ vos cupidè per hosce annos appetistis atque voluistis, ea si temere repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cursus igitur hic & sonus rotundæ volubilisque

ſque ſententiæ eximiè nos & unicè delecta-
it, tanto id magis, quòd jam tunc C. Grac-
ıo viro illuſtri & ſevero ejuſmodi compoſitio-
em fuiſſe cordi videbamus. ſed enim, quum ea-
em ipſa verba ſæpius petentibus nobis lectita-
:ntur, admoniti à Caſtricio ſumus ut conſide-
ıremus, quæ vis quódve emolumentum ejus
ntentiæ foret; neque pateremur ut aures no-
ræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ
nimum quoque nobis voluptate inani perfun-
erent. quumque nos admonitione iſta atten-
ores feciſſet. Inſpicite, inquit, penitus, quid
ficiant verba hæc; dicatque mihi quæſo ali-
uis veſtrum, an ſit ulla hujuſce ſententiæ aut
avitas aut gratia: *Quæ vos cupidè per hoſce
nnos appetiſtis atque voluiſtis; ea temere ſi repu-
aritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè
petiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.*
ui enim omnium hominum in mentem non
:nit id profectò uſu venire, ut quod cupidè ap-
:tieris, cupidè appetiſſe, &, quod temere re-
ıdiaveris, temere repudiaſſe dicaris? at ſi opi-
or, inquit, ita ſcriptum eſſet: *Quæ vos per
ſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea nunc ſi
pudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè
petiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.*
, inquit, ita diceretur, gravior ſcilicet ſolidi-
que fieret ſententia; & acciperet aliquid juſtæ
audiendo exſpectationis. nunc autem verba
æc, *cupidè* & *temerè*, in quibus verbis omne
ıomentum rei eſt, non in concludenda ſenten-
a tantùm dicuntur; ſed ſupra quoque nondum
:ſiderata ponuntur: &, quæ naſci oririque ex
ſa rei conceptione debebant, ante omnino,
ıam res poſtulat, dicuntur. nam qui ita dicit:
hoc feceris, cupidè feciſſe diceris: rem dicit
:nſus alicujus ratione collectam & confectam.
quì

qui verò ita dicit: si cupidè feceris, cupidè fecisse diceris: non longe secus dicit, atque si diceret, si cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dii enim mentem meliorem mihi. nam, si quicquam in tam fortis facundiæ viro vitii vel erroris esse dici potest, id omne & auctoritas ejus exhausit, & vetustas consumsit) sed uti caveritis, ne vos facilè perstringeret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus: atque ut vim ipsam rerum virtutemque verborum prius pensitaretis: &, si quidem gravis atque integra & sincera sententia diceretur, tum, si ita videretur, gressibus quoque ipsis orationis & gestibus plauderetis: si verò frigidi & leves & futiles sensus in verba aptè numeroseque posita includerentur: non esse id secus crederetis, quàm cum hominibus insigni deformitate ad facienda ridicula imitantur histriones & gestiunt.

CAPUT XIV.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa vini usum.

SImplicissima suavitate & rei & orationis L. Piso Frugi usus est in primo annali, quum de Romuli regis vita atque victu scriberet. ea verba, quæ scripsit, hæc sunt: *Eumdem Romulum dicunt ad cœnam vocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, si istuc omnes homines faciant, vinum vilius sit. is respondit: imo verò carum, si quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

CAPUT XV.

ludibundo & errabundo, *atque id genus verborum productionibus : & quòd Laberius sic* amorabundam *dixit, ut dicitur* ludibunda & errabunda:*atque inibi quòd Sisenna per hujuscemodi verbum nova figura usus est.*

Aberius in *lacu Averno* mulierem amantem verbo inusitatiùs facto, *amorabundam* dixit. verbum Cæsellius Vindex in commentario tionum antiquarum ex figura scriptum di-, qua *ludibunda, ridibunda,* & *errabunda* dici-r, *ludens* & *ridens* & *errans.* Terentius autem aurus, divi Hadriani temporibus grammaticus l nobilissimus, inter alia quæ de Cæsellij erro-us composuit, in hoc quoque verbo errasse m scripsit; quòd idem esse putaverit, *ludens ludibunda, ridens* & *ridibunda, errans* & *erra-nda. nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & rabunda ea dicitur, quæ ludentem vel ridentem lerrantem agit aut simulat.* Sed qua ratione aurus adductus sit, ut Cæsellium in eo repre-nderet, non herclè reperiebamus, non est e-m dubium, quin hæc genere ipso dumtaxat em significent, quod ea demonstrant, à qui-is producuntur. quid esset autem ludentem gere vel imitari, non intelligere videri malui-us, quàm insimulare eum tamquam ipsum mi-is intelligentem. Quin magis Scaurum opor-it commentaria Cæsellij criminantem, & hoc eo præteritum requirere, quod non dixerit, an uid & quantulum differret à *ludibundo ludens*, *ridibundo ridens*, & *errabundo errans*, ceterá-ue eorum similia; an à principalibus verbis aulum aliquid distarent, & quam omnino vim

haberet

haberet particula hæc extrema ejuſmodi vocabulis addita. hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu, ſicuti requiri ſolet in *vinolento* & *lutulento* & *turbulento* vacuáne & inanis ſit iſta hæc productio, cujuſmodi ſunt, quę παραγωγὰς Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Quum reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quòd Siſenna in quarto hiſtoriarum ejuſdem figuræ verbo ita uſus eſt: *Populabundus*, inquit, *agros ad oppidum pervenit*. quod ſcilicet ſignificat, quum agros popularetur; non, ut Scaurus in conſimilibus verbis ait, quum populantem ageret vel quum imitaretur, ſed inquirentibus nobis quæ nam ratio & origo eſſet hujuſcemodi figuræ, *populabundus*, & *errabundus*, & *lætabundus*. & *ludibundus*, multorumque aliorum id genus verborum, εὐεπιβόλως herclè Apollinaris noſter ſibi videri ait, particulam iſtam poſtremam, in quam verba talia exeunt, vim & copiam & quaſi abundantiam rei, cujus id verbum eſſet, demonſtrare; ut *lætabundus* is dicatur qui abundè lætus ſit, & *errabundus* qui longo atque abundanti errore ſit: ceteráque omnia ex ea figura ita dici oſtendit: ut productio hæc & extremitas largam & fluentem vim & copiam declararet.

CAPUT XVI.

ōd Græcorum quorumdam verborum, difficillima eſt in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur πολυπραγμοσύνη.

Diecimus ſæpe animum ad vocabula rerum
non pauciſſima, quæ neque ſingulis verbis,
à Græcis, neque, ſi maximè pluribus eas res
bis dicamus, tam dilucidè tamque aptè de-
onſtrari Latina oratione poſſunt, quàm Græ-
a dicunt privis vocibus. Nuper etiam quum
atus eſſet ad nos Plutarchi liber: & ejus libri
dicem legiſſemus, qui erat περὶ πολυπρα-
γμοσύνης; percunctanti cuipiam, qui & littera-
m & vocum Græcarum expers fuit, cujuſnam
er, & qua de re ſcriptus eſſet: nomen qui-
m ſcriptoris ſtatim diximus: rem, de qua
iptum fuit, dicturi hæſimus. ac tum quidem
mò, quia non ſatis commodè opinabar in-
pretaturum eſſe, ſi dicerem librum ſcriptum
e de negotioſitate, aliud inſtitui apud me ex-
irere, quod, ut dicitur, verbum de verbo ex-
eſſum eſſet. nihil erat prorſus, quod aut me-
iniſſem legere me: aut, ſi etiam vellem finge-
, quod non inſigniter aſperum abſurdumque
ſet, ſi ex multitudine & negotio verbum
num compingerem: ſicuti. *multijuga* dici-
us & *multicolora* & *multiformia*. ſed non mi-
us illepidè ità diceretur, quàm ſi interpretari
oce una velis πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν,
t πολυσαρκίαν. quamobrem quum diutulè
citus in cogitando fuiſſem: reſpondi tandem,
on videri mihi ſignificari eam rem poſſe uno
omine: & idcirco juncta oratione, quid vellet
ræcum id verbum, pararam dicere. ad multas
igitur

igitur res adgressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur: de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. tum ille opicus verbis meis inchoatis & inconditis adductus, virtutem esse πολυπραγμοσύνην, Hortatur, inquit, vos profectò nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate: nomenque ipsius virtutis, de qua loquuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommodè præscripsit. minimè, inquam, verò. neque enim ista omnino virtus est, cujus Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere sentio aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quàm potest maximè, à varia promiscaque & non necessaria rerum cujuscemodi plurimarum & cogitatione & petitione. sed hujus, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obscurissimè dicere, quod à Græcis perfectissimè uno verbo & planissimè dicitur.

CAPUT XVII.

Quid significet in veteribus prætorum edictis quòd flumina reanda publicè redemta habent.

EDicta veterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Trajani, & aliud quid requirentibus, quum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum invenimus; QVI. FLUMINA. RETANDA. PU-

ICE. REDEMTA. HABENT. SI. QVIS. RUM. AD. ME. EDUCTUS. FUERIT. I. DICATUR. QVOD. EUM. EX. LEGE. ICATIONIS. FACERE. OPORTUERIT. N. FECISSE. *retanda* igitur quid esset erebatur. dixit ibi quispiam nobiscum se- is amicus meus, in libro se Gavij de origine :abulorum septimo legisse *retas* vocari arbo- , quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut lveis eorum exstarent, appellatasque esse à re- us, quòd prætereuntes naves impedirent & quasi irretirent: idcircoque sese arbitrari *re- da* flumina locari solita esse, id est, purganda: quid aut moræ aut periculi navibus in ea vir- lta incidentibus fieret.

CAPUT XVIII.

a pœna Draco Atheniensis in legibus, quas po- pulo Atheniensi scripsit, fures affecerit, & qua postea Solon, & qua item x. viri nostri, qui XII. *tabulas scripserunt. atque inibi adscri- ptum, quòd apud Ægyptios furta licita & per- missa sunt, apud Lacedæmonios autem cum stu- dio quoque affectata & pro exercitio utili cele- brata: ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria sententia.*

D Raco Atheniensis vir bonus multaque esse prudentia existimatus est: jurisque divini humani peritus fuit. is Draco leges, quibus thenienses uterentur, primus omnium tulit. illis legibus furem, cujus modi cumque fuirt, ipplicio capitis pœniendum esse, & alia plera- ie nimis severè censuit sanxitque. Ejus igitur ges, quoniam videbantur impendio acerbio-

res

res, non decreto jussoque sed tacito illiteratòque Atheniensiũ consensu oblitteratæ sunt. Postea legibus alijs mitioribus à Solone compositis usi sunt. is Solo ex septem illis inclutis sapientibus fuit. is sua lege in fures, non, ut Draco antea, mortis, sed dupli pœna vindicandum existimavit. Decemviri autem nostri, qui post reges exactos leges, quibus populus Romanus uteretur, in duodecim tabulis scripserunt, neque pari severitate in pœniendis omnium generum furibus neque remissa nimis levitate usi sunt. Nam furem qui manifesto furto prensus esset, tum demum occidi permiserunt, si aut, quum faceret furtum nox esset, aut interdiu telo se, quum prenderetur, defenderet. Ex ceteris autem manifestis furibus liberos verberari addicique jusserunt ei, cui factum furtum esset, si modò id luci fecissent, neque se telo defendissent: servos item furti manifesti prensos verberibus affici & è saxo præcipitari, sed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt, noxamque ab his factam sarciri ea quoque furta, quæ per lancem liciumque concepta essent, proindeac si manifesta forent, vindicaverunt. Sed nunc à lege illa decemvirali discessum est. nam si qui super manifesto furto jure & ordine experiri velit: actio in quadruplum datur. *Manifestum* autem *furtum est*, ut ait Massurius, *quod deprehenditur dum fit. faciendi finis est quum perlatum est, quo ferri cœperat*. furti concepti, item oblati, tripli pœna est. sed quod sit *oblatum*, quod *conceptum* & pleraque alia ad eam rem, ex egregijs veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque injucunda qui legere volet, inveniet Sabini librum, cui titulus est, *de furtis*. in quo id quoque scriptum est, quod volgo inopinatum est, non ominum tantùm neque rerum moventium,

quæ

quæ efferri occultè & surripi possunt, sed fundi quoque & ædium fieri furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui, fundo, quem conduxerat, vendito, possessione ejus dominum intervertisset. atque id etiam, quod magis inopinabile est, Sabinus dicit furem esse hominis indicatum, qui, quum fugitivus præter oculos forte domini iret, obtentu togæ, tamquam se amiciens, ne videretur à domino obstitisset. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnam imposuerunt dupli. id etiam memini legere me in libro Aristonis jureconsulti, haud quaquam indocti viri, apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis sollertes exstitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita & impœnita. Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres viros, cujus rei non adeò ut Ægyptijs fides longinqua est, non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus legibusque eorum memorias condiderunt, ius atque usum fuisse furandi dicunt, idque à juventute eorum, non ob turpia lucra, neque ad sumtum libidini præbendum, comparandámve opulentiam, sed pro exercitio disciplinaque rei bellicæ factitatum: quòd & furandi sollertia & assuetudo acueret firmaretque animos adolescétium & ad insidiarum astus & ad vigilandi tolerantiam & obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus dividunda scripsit, vehementius & illustribus verbis de impunitate peculatus atque licentia conqueritur. ea verba, quoniam nobis impense placuerunt, adscripsimus. *Fures*, inquit, *privatorum furtorum in nervo atque in compedibus ætatem agunt: f res publici in auro atque in purpura.* Quàm castè autem ac religiosè à prudentis-

sims

ſimis viris quid eſſet *furtum* definitum ſit, prætereundum non puto: ne quis eum ſolum furem eſſe putet, qui occultè tollit, aut clàm ſurripit. Verba ſunt Sabini ex libro juris civilis ſecundo: *Qui alienam rem attrectavit, quum id ſe invito domino facere iudicare deberet furti tenetur.* Itē alio capite. *Qui alienū jacēs lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur, ſive ſcit cujus ſit, ſive neſcit.* Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi, Sabinus ſcripſit de rebus furti faciendi cauſa attrectatis. Sed meminiſſe debemus, ſecundùm ea, quæ ſupra ſcripſi, furtum ſine ulla quoque attrectatione fieri poſſe, ſola mente atque animo ut furtum fiat annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait, quin dominus furti ſit condemnandus, qui ſervo ſuo, uti furtum faceret, imperavit.

LIBER

LIBER DUODECIMUS.

CAPUT I.

Dissertatio Favorini philosophi, qua suasit nobili feminæ, ut liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

NUNCIATUM quondam est Favorino philosopho, nobis presentibus, uxorem auditoris, sectatorisque sui paululum ante enixam: auctumque eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam visum & patri gratulatum. Is erat loci senatorii ex familia nobiliore. Imus unà, qui tum aderamus: prosecutique eum sumus ad domum quo pergebat; & cum eo simul introgressi sumus. tum in primis ædibus complexus hominem congratulatusque assedit: atque ibi percunctatus est, quàm diutinum puerperium & quàm laboriosi nixus fuissent: puellamque defessam labore ac vigilia somnum capere cognovit, fabulari instituit prolixiùs. Et nihil, inquit, dubito quin filium lacte suo nutritura sit. Sed quum mater puelle parcendum esse ei diceret, adhibendasque puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutricationis grave ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, sine eam totam integram esse matrem filii sui. quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab sese abjecisse? aluisse in utero

san-

ſanguine ſuo neſcio quid, quod non videret: non alere nunc ſuo lacte quod videat, jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem? an tu quoque, inquit, putas naturam feminis mammarum ubera quaſi quoſdam nævulos venuſtiores, non liberûm alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? ſic enim, quod à vobis ſcilicet abeſt, pleræque iſtæ prodigioſæ mulieres fontem illum ſanctiſſimum corporis, generis humani educatorem, arefacere & exſtinguere cum periculo quoque averſi corruptique lactis laborant; tamquam pulchritudinis ſibi inſignia devenuſtet. quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibuſdam commenticiis fraudibus nituntur, ut fetus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur; ne æquor illud ventris irrugetur, ac de gravitate oneris & labore partus fatiſcat. quod quum ſit publica deteſtatione communique odio dignum, in ipſis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipſas artificis naturæ manus interfectum ire: quantulum hinc abeſt, jam perfectum, jam genitum, jam filium, proprii atque conſueti atque cogniti ſanguinis alimonia privare? Sed nihil intereſt, (hoc enim dicitur,) dum alatur & vivat, cujus id lacte fiat. cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus tam obſurduit, non id quoque nihil intereſſe putat, cujus in corpore cujuſque ex ſanguine concretus homo & coalitus ſit? an quia ſpiritu multo & calore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in uberibus, qui in utero fuit? nónne hac quoque in re ſollertia naturæ evidens eſt, quòd poſtquã ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit, adventante jam partus tempore, in ſupernas ſe partis profert, ad fovenda vitæ atque lucis rudimenta præſtò eſt, & re-

gens natis notum & familiarem victum offert? Quamobrem non frustrà creditum est, sicuti valeat ad fingendas corporis atque animi similitudines vis & natura seminis, non secus ad eamdem rem lactis quoque ingenia & proprietates valere. neque in hominibus id solùm, in pecudibus quoque animadversum. nam si ovium lacte hædi aut caprarum agni alantur; constat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. in arboribus etiam & frugibus major plerumque vis & potestas est, ad earum indolem vel detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipsius quod jacitur seminis. ac sæpè videas arborem lætam & nitentem in locum alium transpositam, deterioris terræ succo, deperisse. Quæ, malùm, igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpusque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lactem adhibebitis, aut serva aut servilis est, ut plerumque solet, externæ atque barbaræ nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. nam plerumque sine discrimine, quæcumque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patimúrne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici; & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? id herclè ipsum est, quod sæpenumero miramur quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neque corporibus neque animis similes exsistere, scitè igitur & peritè noster Maro, quòd quum versus illos Homeri consectaretur.

--οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς

Οὐδὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασ-
σα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

non partionem ſolam, tamquam ille quem ſequebatur, ſed alituram quoque feram & ſævam criminatus eſt: addidit enim hos de ſuo:

Hyrcanæque admôrunt ubera tigres.

quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. & præter hæc autem, quis illud etiam negligere aſpernarique poſſit quòd quæ partus ſuos deſerunt ab legantque à ſeſe, & aliis nutriendos dedunt, vinculum illud coagulúmque animi atque amoris, quo parentes cum filiis natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt, deteruntque. nam ubi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt; vigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur; omniſq; impatientiſſimæ ſollicitudinis ſtrepiens conſileſcit. neq; multo minor amãdati ad nutricẽ aliam filii, quàm morte amiſſi oblivio eſt. ipſius quoque infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, unde alitur, occupatur; & proinde, ut in expoſitis uſu venit, matris quæ genuit neque ſenſum ullum neque deſiderium capit. ac propterea oblitteratis & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam fere partem non naturalis ille amor eſt, ſed civilis & opinabilis. Hæc Favorinum dicentem audivi Græca oratione. cujus ſententias, communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui, retuli. amœnitates verò & copias ubertateſ-

tesque verborum Latina omnis facundia vix
uidem indipisci potuerit; mea tenuitas nequa-
uam.

CAPUT II.

Quòd, Annæus Seneca judicans de Q. Ennio, déque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.

DE Annæo Seneca partim existimant ut de scriptore minimè utili; cujus libros attinge- e nullum precium operæ sit: quòd oratio ejus ulgaris videatur & protrita; res atque senten- iæ aut inepto inanique impetu sint, aut ut levi quasi dicaci argutia; eruditio autem vernacu- a & plebeia, nihilque ex veterum scriptis ha- ens neque gratiæ neque dignitatis. alii verò e- gantiæ quidem in verbis parum esse non infi- ias eunt; sed & rerum, quas dicat, scientiam do- trinamque ei non deesse dicunt, & in vitiis mo- um objurgandis severitatem gravitatemque on invenustam. Mihi de omni ejus ingenio de- ue omni scripto judicium censurámque facere on necessum est: sed quod de M. Cicerone & Q. nnio & P. Virgilio judicavit, ea res cuimodi sit d considerandum ponemus. in libro enim vice- imosecundo Epistolarum moralium, quas ad ucilium composuit, deridiculos versus Q. En- ium de Cethego antiquo viro fecisse hos dicit:

--Dictus ollis popularibus olim
Qui tum vivebant homines, atque ævum agi-
tabant,
Flos delibatus populi, & suada medulla.

ac deinde scribit de isdem versibus verba hæc: *Admiror eloquentissimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudasse. Cicero certè inter bo- nos ejus versus & hos refert.* atque id etiam de Ci- cerone dicit: *Non miror*, inquit, *fuisse qui hos ver-*

versus scriberet; quum fuerit qui laudaret: nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & volebat hos versus videri bonos. postea hoc etiam addidit insulsissimè: *Apud ipsum quoque,* inquit, *Ciceronem invenies etiam in prosa oratione quædam; ex quibus in elligas illum non perdidisse operam, quòd Ennium legit.* ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendat, quasi Enniana; quòd ita scripserit in libris de republica: *Vt Menelao Laconi quædam fuit suaviloquens jucunditas.* & quod alio in loco dixerit, *breviloquentiam in dicendo colat.* atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur: &, *Non fuit*, inquit, *Ciceronis hoc vitium, sed temporis. necesse erat hæc dici, quum illa legerentur.* deinde adscribit Ciceronem hæc ipsa interposuisse ad effugiendam infamiam nimis lascivæ orationis & nitidæ. De Virgilio quoque eodem in loco verba hæc ponit: *Virgilius quoque noster non ex alia causa duros quosdam versus & enormes & aliquid supra mensuram trahentis interposuit, quàm ut Ennianus populus agnosceret in novo carmine aliquid antiquitatis.* Sed jam verborum Senecæ piget. hæc tamen & inepti & insubidi hominis loca non præteribo. *Quidam sunt*, inquit, *tam magni sensus. Q. Ennii, ut, licet scripti sint inter hircosos, poßint tamen inter unguentatos placere.* &, quum reprehendisset versus quos suprà de Cethego posuimus, *Qui hujuscemodi.* inquit, *versus amant, liqueat sibi eosdem admirari & Soterici lectos.* Dignus sanè Seneca videatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem coloremque veteris orationis Soterici lectis compararit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis jam contemtisque. audias tamen commemorari ac referri pauca quædam quæ idem ipse Seneca bene dixerit. quale est illud, quod in hominem avarum & avi-

idum & pecuniæ ſitientem dixit. *Quid enim fert quantum habeas? multo illud plus eſt quod n habes.* bene hoc ſanè, bene. ſed adoleſcenum indolem non tam juvant quæ bene dicta nt, quàm inficiunt quæ peſſimè; multoque mas, ſi & plura tanto quæ deteriora ſunt, & quæam in his non pro enthymemate aliquo rei paræ ac ſimplicis, ſed in re ancipite pro conſilio icuntur.

CAPUT III.

Lictoris vocabulum qua ratione conceptum ortúmque ſit, & ſuper eo diverſæ ſententiæ Valgii Ruſi & Tullii Ciceronis.

VAlgius Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis, lictorem dicit à ligando appellatum eſſe. quòd, quum magiſtratus P. R. virgis quempiam verberari juſſiſſent, crura ejus & manus ligari vincirique à viatore ſolita ſint; iſque, qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor ſit appellatus: utiturque ad eam rem teſtimonio M. Tullii, verbaque ejus refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio. *Lictor* inquit; *colliga manus.* Hæc ita Valgius. & nos ſanè cum illo ſentimus. ſed Tiro Tullius M Ciceronis libertus *lictorem* vel à *limo* vel à *licio* dictum ſcripſit. *licio enim tranſverſo, quod limum appellatur, qui magiſtratibus*, inquit, *præminiſtrabant cincti erant.* Si quis autem eſt qui propterea putat probabilius eſſe, quod Tiro dixit, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo verbo, quod eſt ligo, correpta eſt: nihil ad rem iſtuc pertinet. nam ſicut à ligando lictor, & à legendo lector, & à vivendo victor, & tuendo tutor, & ſtruendo ſtructor, productis quæ corripiebantur vocalibus dicta ſunt.

CAPUT IIII.

Verſus accepti ex Ennii ſeptimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium, comitaſque hominis minoris erga amicum ſuperiorem.

DEſcriptum definitumque eſt à Q. Ennio, in annali ſeptimo, graphicè admodum ſciteque, ſub hiſtoria Gemini Servilii, viri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi oportunitate, quãta rerum antiquarum morúmque veterum ac novorum ſcientia, quantáque ſervandi tuendique ſecreti religione, qualibus denique ad mœniendas vitæ moleſtias fomentis, levamentis, ſolatiis, amicum eſſe conveniat hominis genere & fortuna ſuperioris. Eos ego verſus non minus frequenti aſſiduoque memoratu dignos puto, quàm philoſophorũ de officiis decreta. ad hoc color quidam vetuſtatis in his verſibus tam reverendus eſt, ſuavitas tam impromiſca tamque à fuco omni remota eſt, ut, mea quidem ſententia, pro antiquis ſacratiſque amicitiæ legibus obſervandi, tenendi, colendique ſint. quapropter adſcribendos eos exiſtimavi, ſi quis jam ſtatim deſideraret,

Hæcce loquutus vocat, quo cum bene ſæpè libenter
Menſam ſermonéſque ſuos rerumque ſuarum
Comiter impertit: magnam quum laſſus diei
Partem fuiſſet, de ſummis rebus gerundis,
Conſilio. indu foro lato, ſanctoque ſenatu,
Cui res audacter magnas parváſque jocúmque
Eloqueretur; cuncta malúſque & quæ bona dictu
Evomeret ſi qui vellet, tutóque locaret.
Quo cum multa volup, ac gaudia clámque palámque.

Inge-

Ingenium; cui nulla malum ſententia ſuadet
Vt faceret facinus levis, haud malus, doctus, fidelis,
Suavis homo, facundus, ſuo contentus, beatus,
Scitus, ſecunda loquens in tempore, commodus, verbûm
Paucûm, multa tenens antiqua ſepulta, vetuſtas
Quæ facit, & mores veteréſque novóſque tenentem,
Multorum veterum leges Divúmque hominúmque
Prudentem; qui dicta loquíve tacerévc poſſet.
Hunc inter pugnas compellat Servilius ſic.

L. Aelium Stilonem dicere ſolitum ferunt Q. Ennium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe; picturamque iſtam morum & ingenii ipſius Ennii factam eſſe.

CAPUT V.

Sermo Tauri philoſophi de modo atque ratione tolerandi doloris ſecundùm Stoicorum decreta.

QVum Delphos ad Pythia conventúmque totius fermè Græciæ viſendum philoſophus Taurus iret; noſque ei comites eſſemus; inque eo itinere Lebadiam veniſſemus, quod eſt oppidum antiquum in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicum ejus quempiam nobilem in Stoica diſciplina philoſophum ægra valetudine oppreſſum decumbere. tunc omiſſo itinere, quod alioquin maturandum erat, & relictis vehiculis, pergit eum properè videre; nóſque de more quê in locum cumque iret ſequuti ſumus. & ubi ad ædes, in quîs ille ægrotus erat, pervenimus; videmus hominem doloribus cruciatibuſque alvi, quod Græci colon dicunt, & febri ſimul rapida

afflictari; gemitúsque ex eo compressos erumpere; spiritusque & anhelitus è pectore ejus euadere, non dolorem magis indicantes, quàm pugnam adversum dolorem. post deinde quũ Taurus & medicos accersisset, colloquutúsque de facienda medela esset; & eum ipsum ad retinendã patientiam testimonio tolerantiæ, quam videbat, perhibito stabilisset; egressique deinde ad vehicula & ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sanè jucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile. congredientes compugnantesque philosophum & dolorem. faciebat vis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionem cruciatumque membrorum; faciebat contrà ratio & natura animi, qnod erat æquè suum: perpetiebatur & cohibebat coërcebátque intra sese violentias effrenati doloris. nullos eiulatus, nullas complorationes, ne vllas quidem voces indecoras edebat: signa tamen quædam, sicut vidistis, exsistebant virtutis & corporis de possessione hominis pugnantium. Tum è sectatoribus Tauri juvenis in disciplinis philosophiæ non ignavus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra voluntatem contráque judicium animi nitatur, invitumque hominem cogat ad gemendum confitendúmque de malo morbi sævientis, cur dolor apud Stoicos indifferens esse dicitur, non malum? cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere, quum & dolorem Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus, vultu jam propemodum lætiore, (delectatus enim videbatur illecebra quæstionis:) Si jam amicus, inquit, hic noster meliùs valeret, gemitus ejusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor, tibi quæstionem dissolvisset. me autem scis cum Stoicis non bene convenire, vel

cum

ım Stoica potius disciplina. est enim pleraque
sibi & nobis incongruens: sicut libro, quem
per ea re composuimus, declaratur. sed, ut ti-
à me mos geratur, dicam ego indoctiùs, ut
unt, & apertiùs; quæ fuisse dicturum puto
nuosiùs atque sollertiùs si quis nunc adesset
toicorum. (nosti enim, credo, verbum illud
etus & pervulgatum, ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ, καὶ
σαφέστερον λέγε.) atque hinc exorsus de dolore
tque de gemitu Stoici ægrotantis ita disseruit,
Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos genu-
, induit nobis inolevitque in ipsis statim prin-
ipiis, quibus nati sumus, amorem nostri & ca-
itatem: ita prorsus, ut nihil quicquam esset ca-
ius pensiúsque nobis, quàm nosmetipsi. atque
oc esse fundamentum rata est conservandæ ho-
ninum perpetuitatis, si unusquisque nostrum,
imul atque editus in lucem foret, harum prius
erum sensum affectionemque caperet, quæ à ve-
eribus philosophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata
unt; ut omnibus scilicet corporis sui commo-
dis gauderet, ab incommodis omnibus obhor-
reret. postea per incrementa ætatis exorta è se-
minibus suis ratio est & utendi consilii reputa-
tio, & honestatis utilitatisque veræ contempla-
tio subtiliorque exploratio commodorúmque
delectus: atque ita præ ceteris omnibus enituit
& præfulsit decori & honesti dignitas; ac, si ei
retinendæ obtinendæve incommodum extrin-
secus aliquod obstaret, contemtum est. neque
aliud esse verè & simpliciter bonum nisi hone-
stum, aliud quicquam malum nisi quod turpe
esset, existimatum est. reliqua omnia, quæ in
medio forent, ac neque honesta essent neque tur-
pia, neque bona esse neque mala decretum est.
productiones tamen & relationes suis quæ-
que momentis distinctæ divisæque sunt, quæ

προηγούμενα καὶ ἀποπροηγούμενα ipsi vocant, propterea voluptas quoque & dolor, quod ad finem ipsum bene beatéque vivendi pertinet, & in mediis relicta, & neque in bonis neque in malis judicata sunt. Sed enim quoniam his primis sensibus doloris voluptatisque, ante consilii & rationis exortum, recèns natus homo imbutus est; & voluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem quasi ab gravi quodam inimico abiunctus alienatúsque est: iccirco affectiones istas primitus penitúsque inditas ratio pòst addita convellere ab stirpe atque exstinguere vix potest. pugnat autem cum his semper: exsultantis eas opprimit obteritque, & parere sibi atque obedire cogit. itaque vidistis philosophum ratione decreti sui nixum cum petulantia morbi dolorisque exsultantia colluctantem, nihil cèdentem, nihil confitentem, neque, ut plerique dolentes solent, hejulantem atque lamentantē, ac miserum sese & infelicem appellantem, sed acres tantùm anhelitus & robustos gemitus edentem, signa atque indicia non victi neque oppressi à dolore, sed vincere eū atque opprimere enitentis. sed haud scio, inquit, an dicat aliquis ipsum illud quòd pugnat, quòd gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere & pugnare? quia enim omnia, quæ non sunt mala, molestia quoque omni non carent; sed sunt pleraque noxa quidem magna & pernicie privata, quia non sunt turpia; contra naturæ tamē mansuetudinem lenitatémque opposita sunt, & infesta, per obscuram quandam & necessariam ipsius naturæ consequentiam. hæc ergo vir sapiens tolerare & cunctari potest; non admittere omnino in sensum sui non potest. ἀναλγησία enim atque ἀπάθεια non meo tantùm, inquit,

ſed quorumdam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, ſicuti Panætii gravis atque docti viri, judicio improbata abiectáque eſt. Sed cur contra voluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus Stoicus, quem nihil cogi poſſe dicunt? nihil ſanè poteſt cogi vir ſapiens quum eſt rationi obtinendæ locus. quum verò natura cogit; ratio quoque à natura data cogitur. quære etiam, ſi videtur, cur alicujus manu ob oculos ſuos repentè agitata invitus conniveat; cur fulgente cælo à luminis jactu non ſua ſponte & caput & oculos declinet; cur tonitru vèhementiùs facto ſenſim paveſcat; cur ſternumentis quatiatur; cur aut in ardoribus ſolis æſtuet, aut in pruinis immanibus obrigeſcat. Hæc etenim, & pleraque alia non voluntas nec conſilium nec ratio moderatur; ſed naturæ neceſſitatiſque decreta ſunt. fortitudo autem non ea eſt, quæ contra naturam, monſtri vicem, nititur, ultraque modum ejus egreditur, aut ſtupore animi aut immanitate aut quadam miſera & neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuiſſe accepimus ferum quemdam in ludo Cæſaris gladiatorem; qui, quum vulnera ejus à medicis exſiccabantur, ridere ſolitus fuit: ſed ea vera & proba fortitudo eſt, quam majores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum & non tolerandarum. per quod apparet eſſe quædam intolerabilia, quibus fortes viri aut obeundis abhorreant, aut ſuſtinendis. Quum hæc Taurus dixiſſet, videreturque in eamdem rem plura etiam dicturus, perventum eſt ad vehicula, & conſcendimus.

CA-

CAPUT VI.

De ænigmate.

QVæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam è nostris veteribus scirpos appellaverunt: quale est quod nuper invenimus perhercle antiquum, perquam lepidum, tribus versibus senariis compositum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas in requirendo acueremus. versus tres hi sunt:

Semel minúsne, an bis minus sit non sat scio:
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Iovi ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud sese quærere, inveniet quid sit in M. Varronis de sermone Latino ad Marcellum libro secundo.

CAPUT VII.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem veneficii confitentemque ad Areopagitas reiecerit.

AD Cn. Dolabellam proconsulari imperio provinciam Asiam obtinentem deducta mulier Smyrnæa est. eadem mulier virum & filium eodem tempore venenis clàm datis vita interfecerat: atque id fecisse se confitebatur; dicebatque habuisse se faciendi causam, quoniam idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adolescentem optimum & innocentissimum exceptum insidiis occidissent. idque ita esse factum controversia non erat. Dolabella retúlit ad consilium. nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat; quòd confessum veneficium

um, quo maritus & filius necati forent, n admittendum impœnitum videbatur, & na tamen pœna in homines sceleratos vin- atum fuisset, Dolabella eam rem Athenas Areopagitas, ut ad iudices graviores exerci- ioresque, reiecit. Areopagitæ cognita cau- accusatorem mulieris, & ipsam, quæ accu- atur, centesimo anno adesse iusserunt. neque absolutum mulieris veneficium est, od per leges non licuit; neque nocens damna- pœnitáque, quæ digna venia fuit. Scripta c historia est in libro Valerii Maximi fa- rum & dictorum memorabilium octavo.

CAPUT VIII.

ditiones in gratiam nobilium virorum meme- atu digna.

. Africanus superior & Tib. Gracchus Tib. & C. Gracchorum pater, rerum gestarum gnitudine, honorum atque vitæ dignita- illustres viri, dissenserunt sæpenumero de publica: & ea, sive qua alia re, non amici erunt. ea simultas quum diu mansisset, & so- nni die Iovilibaretur. atque ob id sacrifici- n senatus in Capitolio epularetur; fors fuit, apud eamdem mensam duo illi iunctim lo- rentur. tum, quasi dis immortalibus arbi- is in convivio Iovis optimi maximi dexteras rum conducentibus, repente amicissimi fa- i: neque solúm amicita incepta, sed affini- s simul instituta. nam P. Scipio filiam virginem bens iam viro maturam, ibi tunc eodem in co despondit eam Tib. Graccho; quem pro- verat elegeratque exploratissimo iudicii tem- ore, dum inimicus est. Aemilius quoque Le- idus & Fulvius Flaccus, nobili genere ampli- simis-

ſimiſque honoribus & ſummo loco in civitate præditi; odio inter ſeſe gravi & ſimultate diutina conflictati ſunt. poſtea populus eos ſimul cenſores facit. atque illi, ubi voce præconis renunciati ſunt, ibidem in campo ſtatim, nondum dimiſſa concione, ultro uterque & pari voluntate coniuncti complexique ſunt: exque eo die & in ipſa cenſura & poſtea iugi concordia fidiſſimè amiciſſimeque vixerunt.

CAPUT IX.

*Quæ dicantur vocabula ancipitia, & quòd ho*noris *quoque vocabulum ancipiti ſententia fu*erit.

EST plurifariam videre atque animadvertere in veteribus ſcriptis pleraque vocabula, quæ nunc in ſermonibus volgi unam certamque rem demonſtrent, ita fuiſſe media & communia, ut ſignificare & capere poſſent duas inter ſe res contrarias. ex quibus quædam ſatis nota ſunt, ut *tempeſtas*, *valetudo*, *facinus*, *dolus*, *gratia*, *induſtria*. hæc enim fere iam volgatum eſt ancipitia eſſe, & utroqueverſus dici poſſe. *periculum* etiam, & *venenum*, & *contagium*, non, uti nunc dicuntur, pro malis tantúm directa eſſe, multum exemplorum huiuſmodi reperias. ſed *honorem* quoque mediam vocem fuiſſe, & ita appellatum ut etiam *malus honos* diceretur, & ſignificaret *iniuriam*, id profectò rariſſimum eſt. Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho ſuo dixit, his verbis uſus eſt: *Qua in re quanto univerſi me unum antiſtatis; tanto vobis quàm mihi maiorem iniuriam atque contumeliam facit, Quirites: & quanto probi iniuriam faciliús accipiunt, quàm alteri tradunt; tanto ille vobis*

quàm

àm mihi peiorem honorem habuit. nam me in-iam ferre, vos facere vult, Quirites: u hîc iquæstio, istic vituperatio relinquatur. hono-n, inquit, *peiorem vobis habuit, quàm mihi.* ius verbi sententia est, quam ipse quoque su-à dicit: *maiore vos affecit iniuria & contu-lia quàm me.* Præter huius autem verbi noti-éadscribendam esse hanc sententiam ex orati-e Q. Metelli existimavi, ut definiremus So-atis esse decretum, Κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν, ἢ ἀδικεῖσθαι.

CAPUT X.

Quòd æditumus *verbum Latinum sit.*

Editimus verbum Latinum est & vetus, ea forma dictum, qua *finitimus* & *legitimus*. sed o eo à plerisque nunc *æditus* dicitur nova & mmentitia usurpatione; quasi à tuendis ædi-s appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi atia dixisse, præter agrestes quosdam & indo-itos certatores, qui nisi auctoritatibus adhibi-s non comprimuntur. M. Varro, in libro se-ındo ad Marcellum de Latino sermone, *ædi-mum* dici oportere censet, magis quàm *ædi-um*; quòd alterum sit recenti novitate fictum, terum antiqua origine incorruptum. Lævius uoque, ut opinor, in Protesilaodamia *claustri-mum* dixit, qui claustris januæ præesset; ea-em scilicet figura, qua *æditumum* dici videbat ui ædibus præest, In Verrem M. Tullii in ex-mplaribus fidelissimis ita inveni scriptum, *ædi-mi custodesque maturè sentiunt*. in libris autem oc vulgariis, *ædituí*, scriptum est. Pomponii abula Attellana est, quæ ita inscripta est, *Æ-litumus*; in qua hic versus est:

Qui postquam tibi appareo atque æditumor in templo tuo.

Titus

Titus autem Lucretius in carmine ſuo, pro *æditui s*, *ædituentes* appellat.

CAPUT XI.

Errare iſtos, qui ſpe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla ſit: & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophocli poëtæ ſententia.

PHiloſophum nomine Peregrinum, cui poſtea cognomentum Proteus factum eſt, virum gravem atque conſtantem vidimus, quum Athenis eſſemus, deverſantem in quodam tugurio extra urbem. quumque ad eum frequenter ventitaremus, multa herclè dicere eum utiliter & honeſtè audivimus. in quibus id fuit, quod præcipuum auditum meminimus. Virum quidem ſapientem non peccaturum eſſe dicebat, etiam ſi peccaſſe eum dii atque homines ignoraturi forent. non enim pœnæ aut infamiæ metu non eſſe peccandum, ſed juſti honeſtique ſtudio & officio. ſi qui tamen non eſſent tali ingenio vel diſciplina præditi, uti ſe vi ſua ac ſponte facilè à peccando tenerent; eos omnis tunc peccare procliviùs exſtimabat, quum latere poſſe id peccatum putarent; impunitatemque ex ea latebra ſperarent. at ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerum diutiùs poſſe celari, ſuppreſſiùs pudentiuſque peccabitur. propterea verſus iſtos Sophocli prudentiſſimi poëtarum in ore eſſe habendos dicebat:

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ὁ πάνθ᾽ ὁρῶν
Καὶ πάντ᾽ ἀκούων, πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam veterum poëtarum, cujus nomen mihi nunc memoriæ non eſt, Veritatem Temporis filiam eſſe dixit.

CAPUT XII.

...ceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii.

HÆc quoque disciplina rethorica est, callidè & cum astu res criminosas citra periculum ...nfiteri; ut si objectum sit turpe aliquid, quod ...gari non queat, responsione joculari eludas; ...rem facias risu magis dignam quàm crimine. ...cut fecisse Ciceronem scriptum est, quum id, ...od inficiari non poterat, urbano facetoque ...cto diluit. nam quum emere vellet in palatio ...omum, & pecuniam in præsens non haberet; à ... Sulla, qui tum reus erat, mutua sestertia vi...ens tacita accepit. ea res tamen, priusquam ...neret, prodita est, & in vulgus exivit: obje...umque ei est, quòd pecuniam, domus emendæ ...usa, à reo accepisset. tum Cicero, inopinata ...pprobratione permotus, accepisse se negavit, ac ...omum quoque se emturum negavit: atque ad...o, inquit, verum sit accepisse me pecuniam, si ...omum emero. sed quum postea emisset, & hoc ...endacium in senatu ei ab inimicis objiceretur, ...sit satis; atque inter ridendum, ἀκοινονόητοι, ...quit, homines estis, quum ignoratis pruden...s & cauti patrisfamilias esse, quod emere velit, ...mturum sese negare, propter competitores em...onis.

CAPUT XIII.

...ntra kalendas *quum dicitur, quid significet, utrum* ante kalendas, *an* Kalendis *an utrumque: atque inibi quid sit in oratione M. Tullii,* intra Oceanum, *&* intra montem Taurum, *& in quadam epistola,* intra m o dum.

QVum Romæ à Consulibus judex extra ordinem datus pronunciare intra Kalendas jussus

ſus eſſem; Apollinarem Sulpicium doctum hominem percunctatus ſum an his verbis, *intra kalendas*, ipſæ quoque kalendæ tenerentur: dixique ei me videlicet datum, kalendaſque mihi prodictas, ut intra eum diem pronunciarem. Cur, inquit, hoc me potiùs rogas, quàm ex iſtis aliquem peritis ſtudioſiſque juris, quos adhibere in conſilium judicaturi ſoletis? tum illi ego ita reſpondi: Si aut de vetere, inquam, jure, aut recepto, aut controverſo & ambiguo, aut novo & conſtituto diſcendum eſſet; iſſem planè ſciſcitatum ad iſtos quos dicis. ſed quum verborum Latinorum ſententia, uſus, ratio exploranda ſit; ſcævus profectò & cæcus animi forem, ſi quum haberem tui copiam, iſſem magis ad alium quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione verbi quid exiſtimem. ſed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate vocis diſſeruero, ſed quod in ea re omnium pluriumve conſenſu obſervari cognoveris: non enim verborum tantùm communium veræ atque propriæ ſignificationes longiore uſu mutantur; ſed legum quoque ipſarum juſſa conſenſu tacito oblitterantur. Tnm deinde diſſeruit, me & pleriſque aliis audientibus, in hunc ferme modum: Quum dies, inquit, ita præfimita eſt, ut judex intra kalendas pronunciet: occupavit jam hæc omnis opinio, non eſſe dubium quin ante kalendas jure pronuncietur. & id tantùm ambigi video, quod tu quæris, an kalendis quoque jure pronuncietur. ipſum autem verbum ſic proculdubio natum eſt, atque ita ſeſe habet; ut, quum decitur, *intra kalendas*, non alius accipi dies dibeat quàm ſolæ kalendæ. nam tres iſtæ voces, *intra*, *citra*, *ultra*, quibus certi locorum fines demonſtrantut, ſingularibus apud veteres ſyllabis appellabantur, *in*, *cis*, *uls*. hæ deinde par-

ticulæ

iculæ, quoniam parvo exiguoque sonitu obiurius premebantur, addita est tribus omnibus adem syllaba: & quod dicebatur, *cis Tiberim*, *uls Tiberim*, dici cœptum est, *citra Tiberim*, & *ltra Tiberim*: item quod erat *in*, accedente eaem syllaba, *intra* factum est. sunt ergo hæc omnia quasi contermina junctis inter se finibus ohærentia, *intra oppidum*, *ultra oppidum*, *citra ppidum*. ex quibus *intra*, sicuti dixi, *in* significat. nam qui dicit *intra oppidum*, *intra cubicuum*, *intra ferias*, non dicit aliud quàm *in oppido*, *n cubiculo*, *in feriis*. *intra kalendas* igitur non *nte kalendas* est, sed *in kalendis*: id est, eo ipso ie quo kalendæ sunt. itaque, secundùm verbi psius rationem, qui jussus est *intra kalendas* pronunciare, nisi kalendis pronunciet, contra jusum vocis facit. nam, si ante id fiat, non *intra* ronunciat, sed *citra*. nescio quo autem pacto ecepta volgò interpretatio est absurdissima, ut *ntra kalendas* significare videatur etiam *citra alendas* vel *ante kalendas*: nihil enim ferme intereſt. atque insuper dubitatur, an *ante kalendas* uoque pronunciari possit: quando neque ultra eque citra, sed, quod inter hæc medium est, *ntra kalendas*, id est, *kalendis* pronunciandum it. sed nimirum consuetudo vicit: quæ quum mnium domina rerum, tum maximè verborum ſt. Ea omnia quum Apollinaris scité perquam tque enucleatè disputavisset: tum ego hæc dici: Cordi, inquam, mihi fuit, priusquam ad te rem, quærere, explorareque quonam modo veeres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint. tque ita invenimus Tullium in tertia in Verrem cripsisse. *Est autem modò locus intra Oceanum iam nullus, neque tam longinquus, neque tam reonditus, quo non per hæc tempora nostrorum homiıum libido iniquitasque pervaserit. intra Oceanũ*
dicit,

dicit, contra rationem tuam. non enim vult, opinor, dicere *in oceano*. terras enim demonſtrat omnis, quæ oceano ambiuntur, ad quas à noſtris hominibus adiri poteſt, quæ ſunt *citra oceanum*, non, *in oceano*. neque enim videri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa oceani dicuntur. tunc Sulpicius Apollinaris renidens, Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè oppoſuiſti hoc Tullianum. ſed Cicero *intra oceanum*, non, ut tu interpretare, *citra oceanum* dixit. Quid enim poteſt dici *citra oceanum* eſſe, quum undique oceanus circumſcribat omnis terras & ambiat? nam *citra* quod eſt, id *extra* eſt. qui autem poteſt *intra* eſſe dici quod *extra* eſt? ſed ſi ex una tantùm parte orbis oceanus foret: *citra oceanum* eſſe dici poſſet, vel *ante oceanum*: quum verò omnis terras omnifariam & undiqueverſum circumfluat, nihil citra eum eſt: ſed, undarum illius ambitu terris omnibus convallatis, in medio ejus ſunt omnia, quæ intra oras ejus incluſa ſunt. ſicuti herclè ſol non citra cælum vertitur, ſed in cælo & intra cælum. Hæc tunc Apollinaris ſcitè acutéque dicere viſus eſt. ſed poſtea in libro M. Tullii epiſtolarum ad Ser. Sulpicium ſic dictum eſſe invenimus, *intra modum*, ut *intra kalendas* dicunt, qui dicere *citra kalendas* volunt. verba hæc Ciceronis ſunt, quæ appoſui: *Sed tamen quoniam effugi ejus occaſionem, qui fortaſſe arbitraretur me hanc rem imperitè non putare. ſi perpetuò tacerem: modicè hoc faciam aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis ſtudiis ſerviam. modicè* dixerat, id eſt, cum modo æquo & pari. deinde, quaſi hoc diſpliceret & corrigere id vellet, *aut etiam intra modum*. per quod oſtendit minus ſeſe id facturum eſſe, quàm quod

ſieri

:ri modicè videretur: id est, non ad ipsum
odum, sed retro paululum & citra modum,
ı oratione etiam, quam pro P. Sestio scripsit,
ıtra montem Taurum, sic dicit, ut non signi-
:et *in monte Tauro*, sed *usque ad montem*
aurum cum ipso monte. verba sunt hæc ipsius
[. Tullii, ex ea, quam dixi, oratione: *Anti-*
hum magnum illum maiores nostri magna belli
ntentione terra marique superatum intra mon-
m Taurum regnare iusserunt: Asiam, qua il-
m multarunt, Attalo, ut is in ea regnaret,
ndonarunt. intra montem, inquit, *Taurum*
gnare iusserunt. quod non proinde est, ut
ntra cubiculum, dicimus: nisi videri potest
d esse, *intra montem*, quod est *intra regiones*
uæ Tauri montis objectu seperantur. nam
icuti qui *intra cubiculum* est, is non in cubi-
uli parietibus, sed intra parietes est quibus
ubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque
arietes in cubiculo sunt: ita, qui regnat in-
ra montem Taurum, non solùm in mon-
:e Tauro regnat, sed in his etiam regionibus
quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur se-
cundùm istam verborum M. Tullii similitudi-
nem, qui iubetur *intra kalendas* pronunciare,
is & *ante kalendas*, & *ipsis kalendis* jure pro-
nunciare potest? neq; id fit quasi privilegio quo-
dam insitæ consuetudinis, sed certa rationis
observatione: quoniam omne tempus, quod
kalendarum die includitur, intra kalendas esse
rectè dicitur.

CA-

CAPUT XIIII.

Saltem *particula quam vim habeat & quam originem.*

SAltem particula quam haberet principem significationem, quæque vocis istius origo esset, quærebamus. ita enim primitus factam esse apparet, ut non videatur, sicuti quædam supplementa orationis, temere & inconditè assumta. atque erat qui diceret legisse se in grammaticis commentariis P. Nigidii, *saltem* ex eo dictum, quod esset, si aliter: idque ipsum dici solitum per defectionem: nam plenam esse sententiam, *si aliter non potest.* sed id nos in isdem commentariis Nigidii, quum eos non, opivor, incuriosè legissemus, nusquam invenimus. videntur autem verba ista, *si aliter non potest*, à significatione quidem voculæ huius, de qua quærimus, non aberrare. sed tot verba tamen in paucissimas litteras cludere improbæ cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atque litteris assiduus, *saltem* sibi dictum videri *u* littera media extrita. *salutem* enim ante dictum, quod nos *saltem* diceremus. nam quum alia quædam petita & non impetrata sunt; tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere; *hoc saltem fieri aut dari oportere:* tamquam salutem postremo petentes, quam impetrari certè & obtineri sit æquissimum. sed hoc itidem non illepidè quidem fictum, nimis tamen esse videtur, commenticium. censuimus igitur amplius quærendum.

C A-

CAPUT XV.

Quòd Sisenna in libris historiarum adverbiis hu-juscemodi sæpenumero usus est, cælatim, vellicatim, saltuatim.

QVum lectitaremus historiam Sisennæ assiduè, hujuscemodi figuræ adverbia in oratione ejus animadvertimus: cuimodi sunt hæc, *cursim, properatim, celatim, vellicatim, saltuatim*. ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: *Quàm maximè celatim poterat in insidiis suos disponit*. item alio in loco: *Nos una æstate in Asia & Græcia litteris ista idcirco continentia mandavimus, ne vellicatim aut saltuatim scribendo lectorum animos impediremus.*

LIBER TERTIVS DECIMVS.

CAPUT I.

Inquisitio verborum istorum M. Tullii curiosior, quæ fuit in primo Antonianarum libro: Multæ autem impendere videntur præter naturam etiam, prætérque fatum: *tractatúmque an idem duo ista significent*, fatum, *atque* natura, *an diversum.*

M. CICERO in primo Antonianarum ita scriptum reliquit: *Hunc igitur ut sequerer properavi, quem præsentes non sunt sequuti: non ut proficerem aliquid; neque enim sperabam id, nec præstare poteram; sed ut si quid mihi humanitus accidisset (multa autem impendere videntur præter naturam etiam prætérque fatum) hujus diei vocem testem reîpublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga se voluntatis. præter naturam*, inquit, *præterque fatum.* an utrumque idem valere voluerit, *fatum* atque *naturam*, & duas res καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου posuerit, an vero diviserit separaritque, ut alios casus natura ferre videatur, alios fatum, considerandum equidem puto: atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitùs posse præter fatum: quando sic ratio & ordo & insuperabilis quædam necessitas fati constituitur; ut omnia intra fatum claudenda sint. nisi illud sanè Homeri sequutus est;

Μὴ

Μὴ δ' ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Nihil autem dubium eſt, quin violentam & inopinatam mortem ſignificaverit: quæ quidem poteſt rectè videri accidere præter naturam. ſed cur id quoque genus mortis extra fatum poſuerit, neque operis hujus eſt explorare, neque temporis. illud tamen non prætermittendum eſt, quòd Virgilius quoque idipſum quod Cicero de fato opinatus eſt, quum hoc in quarto libro dixit de Eliſa, quæ mortem per vim potita eſt;

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

tamquam in faciendo fine vitæ quæ violenta ſunt non videantur è fato venire. Demoſthenis autem, viri prudentia pari atque facundia præditi, verba idem ferè ſignificantia de natura atque fato M. Cicero ſequutus videtur. ita enim ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt, ὑπὲρ στεφάνου· Ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixiſſe, id multo ante Demoſthenes τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellavit. Αὐτόματος enim θάνατος, quaſi naturalis & fatalis, nulla extrinſecus vi coactus venit.

CAPUT II.

Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

QVibus otium & ſtudium fuit vitas atque ætates doctorum hominum quærere ac memoriæ tradere, de M. Pacuvio & L. Accio tragicis poëtis hiſtoriam ſcripſerunt hujuſcemodi.

Quum Pacuvius, inquiunt, grandi jam ætate & morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tunc haud parvo junior proficiscens in Asiam, quum in oppidum venisset, devertit ad Pacuvium: comiterque invitatus, plusculisque ab eo diebus retentus, tragœdiam suam, cui *Atreus* nomen est, desideranti legit. tum Pacuvium dixisse ajunt, sonora quidem esse, quæ scripsisset, & grandia: sed videri ea tamen sibi duriora paulum & acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti dicis. neque id sanè me pœnitet: meliora enim fore spero quæ deinceps scribam. nam quod in pomis est, itidem, inquit, esse ajunt in ingeniis: quæ dura & acerba nascuntur, pòst fiunt mitia & jucunda. sed quæ gignuntur statim vieta & mollia, atque in principio sunt uvida; non matura mox fiunt, sed putria. relinquendum igitur visum est ingenio quod dies atque ætas mitificet.

CAPUT III.

An vocabula hæc, necessitudo & necessitas, *differenti significatione sint.*

RIsu prorsus atque ludo res digna est, quum plerique grammaticorum asseverant *necessitudinem* & *necessitatem* mutare longè, longeque differre: ideo quòd *necessitas* sit vis quæpiam premens & cogens: *necessitudo* autem dicatur jus quoddam & vinculum religiosæ conjunctionis; idque unum solitarium significet. sicut autem nihil quicquam interest *suavitudo* dicas an *suavitas*, *sanctitudo* an *sanctitas*, *acerbitudo* an *acerbitas*, *acritudo*, an, quod Accius in Neoptolemo scripsit, *acritas*: ita nihil rationis dici potest, quî *necessitudo* & *necessitas* separentur. itaque in libris veterum vulgò reperias *necessitudinem*

dici

dici, pro eo quod necessum est. sed *necessitas* sanè pro jure officioque observantiæ affinitatisque infrequens est: quamquam, qui ob hoc ipsum jus affinitatis familiaritatísve conjuncti sunt, necessarii dicuntur. repperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suasit, *necessitatem* dictam pro *necessitudine*, id est, jure affinitatis. verba hæc sunt: *Equidem mihi videor pro nostra necessitate non labore, non opera, non industria defuisse.* Hoc ego scripsi de utriusque vocabuli indifferentia, admonitus fortè verbi istius, quum legerem Sempronii Asellionis veteris scriptoris quartum ex historia librum. in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: *Nam se patrem suum audisse dicere L. Æmilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis non decertare, nisi summa necessitudo aut summa ei occasio data esset:*

CAPUT IV.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandro gestarum, & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscriptus est *Orestes vel de insania*, Olympiadem Philippi uxorem festissimè rescripsisse legimus Alexandro filio. nam quum is ad matrem ita scripsisset: REX. ALEXANDER. IOVIS. HAMMONIS. FILIVS. OLYMPIADI. MATRI. SALVTEM. DICIT. Olympias eï rescripsit ad hanc sententiam: *Amabo*, inquit, *mi fili, quiescas: neque deferas me neque criminere adversum Iunonem. malum mihi prorsum illa magnum dabit, quum tu me litteris tuis pellicem illi esse confiteris.* Ea mulieris scitæ atque prudentis erga ferocem filium

comitas sensim & comiter admonuisse eum visa est; deponendam esse opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis & adulantium blandimentis & rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sese de Iove.

CAPUT V.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis. deque eleganti verecundia Aristotelis successorem diatribæ suæ eligentis.

ARristoteles philosophus annos iam ferè natus duo & sexaginta, corpore ægro affectóque, ac spe vitæ tenui fuit. tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantésque ut ipse deligeret loci sui & magisterii successorem; quo, post summum eius diem, proinde ut ipso uterentur ad studia doctrinarum complenda excolendáque, quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus & Menedemus. ingenio hi atque doctrinis ceteros præstabant. alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo, Aristoteles respondit facturum esse quod vellent, quum id sibi foret tempestivum. postea brevi tempore quum idem illi, qui de magistro destinando petierant, præsentes essent; vinum ait, quod tum biberet, non esse id ex valetudine sua, sed insalubre esse atque asperum; ac propterea quæri debere exoticum vel Rhodium aliquod vel Lesbium. id sibi utrumque ut curarent, petivit; usurúmque eo dixit, quod sese magis iuvisset. eunt, curant, inveniunt, adferunt. tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum, inquit, hercle vinum & jucundum. petit mox Lesbium: quo item degustato, Vtrumque, inquit, oppido bonum, sed

d ἡδίων ὁ λέσβιος. id ubi dixit, nemini fuit ıbium, quin, lepidè simul & verecundè, ccessorem illa voce sibi, non vinum delegisset. erat è Lesbo Theophrastus, suavitate homo ısigni linguæ pariter atque vitæ. itaque non iu post, Aristotele vita defuncto, ad Theohrastum omnes concesserunt.

CAPUT VI.

Quid veteres Latini dixerunt quas Græci προσῳδίας appelant; & item quòd vocabulum bar-barismi *non usurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.*

QVas Græci προσῳδίας dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamen-:a, tum accentiunculas, tum voculationes ap-pellabant. quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id vitium sermonis non barbarum esse, sed rusticum, & cum eo vitio loquentes rusticè loqui dictitabant. P. Nigidius, in commentariis grammaticis, *Rusticus fit sermo*, inquit, *si adspires perperam.* itaque id vocabulum, quod dicitur vulgò barbarismus, qui ante divi Augusti ætatem purè atque integrè loquuti sunt an dixerint, nondum equidem inveni.

CAPUT VII.

Diversum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.

LEænas inter omnem vitam semel parere, eaque uno partu nunquam edere plure, quàm unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. verba ex eo libro hæc sunt, ἡ δὲ δὴ

λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Homerus autem leones (ſic enim feminas quoque virili genere appellat, quod grammatici ἐπίκοινον vocant, pluris gignere atque educare catulos dicit. verſus, quibus hoc apertè demonſtrat, hi ſunt:

Εἱςήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν,
Ω ῥά τε νήπι᾽ ἄγοντι συναντήσονται ἐν ὕλῃ
Ανδρες ἐπακτῆρες.

item alio in loco idem ſignificat:

Πυκνὰ μάλα ϛενάχων· ὥς περ λὶς ἠϋγένειος
Ω ῥάθ᾽ ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἅρπασεν ἀνὴρ
Υλης ἐκ πυκινῆς.

Ea nos diſſenſio atque diverſitas quum agitaret inclutiſſimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſſimè compoſuit. in quibus, quod ſuper iſta re ſcriptum invenimus, cum ipſius Ariſtotelis verbis, in his commentariis ſcriberemus. verba Ariſtotelis hæc ſunt ex libro de hiſtoria animalium ſexto:

Λέων δ᾽ ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καὶ ἔστιν ὀπισθουρητικὸν, εἴρηται πρότερον. ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ᾽ ἕκαστον μέντοι τὸν ἐνιαυτόν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος. τίκτει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μέν τοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ᾽ ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν· συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας· ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται τόπῳ· ἀλλὰ τῆς Εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ

τῷ

τοῦ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσου ποταμοῦ. τίκτει δὲ ὁ λέων πάνυ μικρὰ, οὕτως ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ᾽ ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἑνὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ᾽ ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην ἀλλ᾽ ὁ ἄρρην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

CAPUT VIII.

Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè sapientiam filiam esse Vsus & Memoriæ dixit.

EXimiè hoc atque verissimè Afranius poëta de gignenda comparandáque sapientia opinatus est: quòd eam filiam esse Vsus & Memoriæ dixit. eo namque argumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum velit, non libris solis neque disciplinis rethoricis dialecticísque opus esse; sed oportere eum versari quoque exercerique in rebus cominus noscendis periclitandisque: eaque omnia acta & eventa firmiter meminisse: & proinde sapere ac consulere ex his quæ pericula ipsa rerum docuerint, non quæ libri tantùm ac magistri per quasdam inanitates verborum & imaginum, tamquam in mimo aut in somnio, dictitaverint. Versus Afranii sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit Memoria.
-Sophiam vocant me Graii, vos Sapientiam.

item versus est in eamdem fermè sententiam Pacuvii quem Macedo philosophus vir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum:

l. communibus.

Ego odi homines ignava opera & philoſopha ſententia.

nihil enim fieri poſſe indignius neque intolerantius dicebat, quàm quod homines ignavi ac deſides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumque artes converterent; & vitia facundiſſimè accuſarent intercutibus ipſi vitiis madentes.

CAPUT IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de Suculis & Hyadibus, quæ ſunt ſtellarum vocabula.

TVllius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorque in litteris ſtudiorum ejus fuit. is libros compluris de uſu atque ratione linguæ Latinæ, item de variis atque promiſcis quæſtionibus compoſuit. in his eſſe præcipui videntur, quos Græco titulo πανδέκτας inſcripſit, tamquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. ibi de his ſtellis, quæ appellantur ſuculæ, hoc ſcriptum eſt: *Adeò, inquit, veteres Romani litteras Græcas neſciverunt, & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut ſtellas, quæ in capite Tauri ſunt, propterea ſuculas appellarint, quòd eas Græci ὑάδας vocant; tamquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum ſit: quia Græcè ὗες, ſues Latinè dicantur. ſed ὑάδες,* inquit, *οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri opici putaverunt, ſed ab eo, quod eſt ὕειν, appellantur: nam & quum oriuntur & quum occidunt, tempeſtates pluvias largòſque imbres cient. pluere autem & Græca lingua ὕειν dicitur.* Hæc quidem Tiro in pandectis. ſed enim veteres noſtri non uſque eo

o rupices & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas
dcirco suculas nominarent, quòd ὕες Latinè
ues dicantur: sed ut quod Græci ὑπέρ, nos su-
er dicimus, quod illi ὕπτιος, nos supinus;
uod ὑφορβὸς, nos subulcus; quod item illi
ὕπνος, nos primò *sypnus*, deinde per *y* Græcæ
Latinæque litteræ cognationem *sumpnus*: sic
quod ab illis ὑάδες, à nobis primo syades, de-
inde suculæ appellatæ. stellæ autem istæ non in
capite Tauri sunt, ut Tiro dicit (nullum enim
videtur præter eas stellas Tauri caput) sed hæ
ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sitæ locatæque
sunt; ut ex earum positu species quædam & si-
mulacrum esse videatur Tauri capitis: sicuti ce-
teræ partes & reliqua imago Tauri conformata
& quasi depicta est locis regionibusque earum
stellarum, quas Græci πλειάδας, nos vergili-
as vocamus.

CAPUT X.

Quod sororis *etymon esse dixerit Labeo Antistius & quod* fratris *Nigidius.*

LAbeo Antistius juris quidem civilis discipli-
nam principali studio exercuit, & consulen-
tibus de jure publicè responsitavit; ceterarum
quoque bonarum artium non expers fuit: &
in grammaticam sese atque dialecticam litteras-
que antiquiores altioresque penetraverat; La-
tinarumque vocum origines rationesque percal-
luerat: eaque præcipuè scientia ad enodandos
plerosque juris laqueos utebatur. Sunt adeò li-
bri post mortem ejus editi, qui *posteriores* inscri-
buntur; quorum librorum tres continui trice-
simus octavus & tricesimus nonus & quadrage-

ſimus pleni ſunt id genus rerum ad enarrandam & illuſtrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictũ ſcripſit, multa poſuit partim lepidè atque argute reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus; *Soror*, inquit, *appellata eſt, quòd quaſi ſeorſum naſcitur? ſeparaturque ab ea domo in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur.* Fratris autem vocabulum P. Nigidius, homo impensè doctus, non minus arguto ſubtilique ἐτύμῳ interpretatur, *Frater*, inquit, *eſt dictus quaſi ferè alter.*

CAPUT XI.

Quem M. Varro aptum juſtumque eſſe numerum convivarum exiſtimarit: ac de menſis ſecundis & bellariis.

LEpidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris Menippæis, qui inſcribitur, NESCIS. QVID. VESPER. SERVS. VEHAT. in quo diſſerit de apto convivarum numero, déque ipſius convivii habitu cultúque. dicit autem convivarũ numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Muſarum; id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſtere in novem: ut, quum pauciſſimi convivæ ſunt non pauciores ſint quàm tres; quum plurimi, non plures quàm novem. *nam multos*, inquit, *eſſe non convenit, quòd turba plerumque eſt turbulenta. & Romæ*, inquit, *conſtat nuſquam aut cubat. Ipſum deinde convivium conſtat*, inquit, *ex rebus quatuor; & tum denique omnibus ſuis numeris abſolutum eſt. ſi belli homunculi collecti ſunt, ſi lectus locus, ſi tempus lectum, ſi apparatus non neglectus. nec loquaces autem*, inquit, *convivas, nec mutos legere oportet. quia eloquentia in foro & apud ſubſellia, ſilentium*

um verò non in convivio, sed in cubiculo esse debet. sermones igitur id temporis habendos censet non super rebus anxiis aut tortuosis, sed jucundos atque invitabiles & cum quadam illecebra & voluptate utiles; ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnius. *Quod profectò,* inquit, *eveniet, si de id genus rebus ad communem vitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non est otium. dominum autem,* inquit, *convivii esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in convivio legi non omnia debent, sed ea potissimùm quæ simul sint* βιωφελῆ *& delectent.* neq; nō de secundis quoque mensis cuiusmodi esse eas oporteat præcipit. his enim verbis utitur: *Bellaria,* inquit, *ea maximè sūt mellita, quæ mellita non sunt.* πέμμασιν *enim cum* πέψει *societas infida.* Quod Varro hoc in loco dixit, *bellaria*; ne quis fortè in ista voce hæreat; significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. nam quæ πέμματα Græci aut τραγήματα dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellaverunt. vina quoque dulciora est invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata: dictaque esse ea Liberi.

CAPUT XII.

Tribunos plebis prensionem *habere*, vocationem *non habere.*

IN quadam epistola Atei Capitonis scriptum legimus Labeonem Antistium legum atque morum populi Romani jurisque civilis doctum apprimè fuisse. *Sed agitabat,* inquit, *hominem libertas quædam nimia atque vecors; usque eo ut Divo Augusto jam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi*

quod justum sanctúmque esse in Romanis antiquitatibus legisset. ac deinde narrat quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi vocatus responderit. *Quum à muliere,* inquit, *quadam tribuni plebis adversum eum aditi Gellianum ad eum misissent ut veniret & mulieri responderet: jussit eum, qui missus erat, redire, & tribunis dicere jus eos non habere neque se neque alium quemquam vocandi. quoniam moribus majorum tribuni plebis prensionem haberent, vocationem non haberent. posse igitur eos venire & prendi se jubere: sed vocandi absentem jus non habere.* Quum hoc in ea Capitonis epistola legissemus: idipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & vicesimo libro enarratiùs scriptum invenimus: verbaque ipsa super ea re Varronis adscripsimus: *In magistratu,* inquit, *habent alii vocationem, alii prensionem, alii neutrum. vocationem: ut consules & ceteri qui habent imperium. prensionem: ut tribuni plebis & alii qui habent viatorem. neque vocationem neque prensionem: ut quæstores & ceteri, qui neque lictorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere possunt. & hæc omnia sive adsunt quos vocant, sive acciri jusserunt. tribuni plebis vocationem habent nullam. neque minus multi imperiti proinde atque haberent ea sunt usi, nam quidam non modò privatum, sed etiam consulem in rostra vocari jusserunt. ego triumvir vocatus à P. Porcio tribuno plebis non ivi auctoribus principibus: & vetus jus tenui. item tribunus quum essem, vocari neminem jussi: neque vocatum à collega parere invitum.* Hujus ego juris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror vana tunc fiducia, quum privatus esset, vocatum à tribunis non isse. quæ, malùm, autem ratio fuit vocantibus nolle obsequi: quos confiteare jus habere prendendi? nam jure pren-
di

qui poteſt, etiam in vincula duci poteſt. Sed
ærentibus nobis quam ob cauſam tribuni, qui
berent ſummam coërcendi poteſtatem, jus
candi non habuerint: quòd tribuni plebis an-
uitus creati videntur non juri dicundo, nec
uſis querelisque de abſentibus noſcendis, ſed
tercesſionibus faciendis quibus præſentes fuiſ-
it: ut injuria, quæ coràm fieret, arceretur: ac
opterea jus abnoctandi ademtum: quoniam,
vim fieri vetarent, asſiduitate eorum & præ-
ntium oculis opus erat.

CAPUT XIII.

*uòd in libris Humanarum M. Varronis ſcri-
ptum eſt, ædiles & quæſtores populi Romani in
ius à privato ad prætorem vocari poſſe.*

QVum ex angulis ſecretíſque librorum ac
magiſtrorum in medium iam hominum &
lucem fori prodisſem; quæſitum eſſe memi-
i in pleriſque Romæ ſtationibus ius publicè do-
entium aut reſpondentium, an quæſtor po-
uli Romani ad prætorem in ius vocari poſſet.
l autem non ex otioſa quæſtione agitabatur:
d uſus fortè natæ rei ita erat, ut vocandus eſ-
et in ius quæſtor, non pauci igitur exiſtima-
ant ius vocationis in eum prætori non eſſe:
uoniam magiſtratus populi Romani procul-
lubio eſſet: & neque vocari, neque, ſi venire
ollet, capi aut prendi, ſalva ipſius magiſtratus
naieſtate, poſſet. ſed ego, qui tum asſiduus
n libris M. Varronis fui, quum hoc quæri du-
itarique animadvertisſem; protuli unum &
viceſimum rerum humanarum, in quo ita ſcri-
ptum fuit, *Qui poteſtatem neque vocationis populi
viritim habent, neque prenſionis, eos magiſtratus
à pri-*

á privato in ius quoque vocari est potestas. M. Lævinus ædilis curulis à privato ad prætorem in ius est eductus. nunc stipati servis publicis non modò prendi non possunt, sed etiam ultro summovent populum, Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus, suprà autem in eodem libro quæstores neque vocationem habere neque prensionem dicit. utraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes sententiam concesserunt; quæstorque in ius ad prætorem vocatus est.

CAPUT XIV.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, *&* consulem prætorémque *collegas esse; & quædam alia de* auspiciis. *item verba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere; *& qui magistratus à quibus avocent comitiatum.*

POmœrium quid esset, augures P. R. qui libros de auspiciis scripserunt, istiusmodi sententia definierunt: *Pomœrium est locus intra agrum effatum per totius urbis circuitum ponè muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicii.* Antiquissimum autem pomœrium, quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. sed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquotiens prolatum est, & multos editosque collis circumplexum est. habebat autem ius proferendi pomœrii, qui populum R. agro de hostibus capto auxerat. proptereà quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, qum ceteri sex intra pomœrium sint, Aventinus solúm, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomærium

sit

:: neque id Ser. Tullius rex, neque Sulla,
ii proferendi pomœrii titulum quæsivit, ne-
ie postea Divus Iulius quum pomœrium pro-
rret, intra effatos urbis fines incluserint. hu-
s rei Messala aliquot causas videri scribit.
d præter eas omnes ipse unam probat, quòd in
monte Remus urbis condendæ gratia au-
icaverit, avesque irritas habuerit, superatus-
ie in auspicio à Romulo sit. *iccirco*, inquit,
nnes, qui pomœrium protulerunt, montem
um excluserunt, quasi avibus obscœnis omino-
m. Sed de Aventino monte prætermittendum
on putavi, quod non pridem ego in Elidis
rammatici veteris commentario offendi: in
uo scriptum erat, Aventinum antea sicuti
iximus, extra pomœrium exclusum, pòst au-
ore D. Claudio receptum, & intra pomœrii
nes observatum. In edicto consulum, quo e-
icunt qui dies comitiis centuriatis futurus sit,
ribitur ex vetere forma perpetua; NE. QVIS.
AGISTRATVS. MINOR. DE. CAELO.
ERVASSE. VELIT. quæri igitur solet,
ui sint magistratus minores. super hac re meis
erbis nihil opus fuit: quoniam liber Messalæ
uguris de auspiciis primus, quum hoc scri-
eremus, forte adfuit. propterea ex eo libro,
erba ipsius Messalæ subscripsimus. *Patriciorum*
uspicia in duas sunt divisa potestates. maxima
unt, consulum, prætorum, censorum. neque tamen
orum omnium inter se eadem, aut eiusdem pote-
tatis: ideo quòd collegæ non sunt censores consu-
um aut prætorum; prætores consulum sunt. id-
oque neque consules aut prætores censoribus, ne-
que censores consulibus aut prætoribus turbant
aut retinent auspicia. at censores inter se, rursus
prætores consulésque inter se & vitiant & obti-
nent. prætor, etsi collega consulis est, neque præ-
torem,

torem, neque prætorem, neque consulem iure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora servatum est: & ut in commentario tertiodecimo C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, maius habet consul: & à minore imperio majus aut maiore collega rogari iure non potest prætores nos his temporibus prætore creante veterum auctoritatem sumus sequuti: neque iis comitiis in auspicio fuimus. Censores æquè non eodem rogantur auspicio atque consules & prætores. reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitiis magistratus, sed iustiús curiata datur lege. maiores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus verbis Messalæ manifestum fit & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. sed & collegam esse prætorem consuli docet, quòd eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere; quia eorum auspicia magis rata sunt quàm aliorum. Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit: *Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem avocare potest. prætor & comitiatum & concionem usquequaque avocare potest, nisi à consule. minores magistratus nusquam nec comitiatum nec concionem avocare possunt. ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non potest. nec avocare alius alii posset, si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant: quamvis multi magistratus simul concionem habere possunt.* Ex his verbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. nam cum populo agere, est rogare quid populum quod suffragiis suis aut iubeat aut vetet;

con-

ionem autem habere, eſt verba facere ad
ulum ſine ulla rogatione.

CAPUT XV.

anitatem non id ſignificare quod vulgus pu-
t; ſed eo vocabulo, qui ſinceriter locuti ſunt,
agis propriè eſſe uſos.

QVi verba Latina fecerunt, quique his probè
uſi ſunt, *humanitatem* non id eſſe volue-
quod volgus exiſtimat, quodque à Græcis
φιλανθρωπία dicitur, & ſignificat dexteritatem
mdam benevolentiamque erga omnis ho-
nes promiſcam: ſed *humanitatem* appellave-
t id propemodum quod Græci παιδείαν vo-
t; nos eruditionem inſtitutionemque in bo-
artis dicimus: quas qui ſinceriter cupiunt
etuntque, hi ſunt vel maximè humaniſſimi.
us enim ſcientiæ cura & diſciplina ex univer-
animantibus uni homini data eſt; iccircoque
manitas appellata eſt. ſic igitur eo verbo ve-
es eſſe uſos, & cumprimis M. Varronem Mar-
nque Tullium, omnes ferme libri declarant.
mobrem ſatis habui unum interim exem-
m proponere. itaque verba poſui Varronis è
ro rerum humanarum primo, cujus principi-
n hoc eſt, *Praxiteles, qui propter artificium*
egium nemini eſt paulum modò humaniori igno-
humaniori, inquit, non ita, ut volgo dicitur,
ili & tractabili & benivolo, tametſi rudis lit-
arum ſit, (hoc enim cum ſententia nequa-
am convenit;) ſed eruditiori doctiorique,
i Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex
ſtoria cognoverit.

CA-

CAPUT XVI.

Quid apud M. Catonem significent verba hæc inter os & offam.

ORatio est M. Catonis Censorii, de ædilibus vitio creatis. ex ea oratione verba hæc sunt: *Nunc ita ajunt, in segetibus, in herbis, bona frumenta esse. nolite ibi nimiam spem habere. sæpe audivi, inter os atque offam multa intervenire posse, verumvero inter offam atque herbam, ibi verò longum intervallum est.* Erucius Clarus, qui præfectus urbi & bis Consul fuit, vir morum & litterarum veterum studiosissimus, ad Sulpicium Apollinarem scripsit hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese & petere, ut sibi rescriberet quænam esset eorum verborum sententia. tum Apollinaris, nobis præsentibus, (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia,) rescripsit Claro, ut viro erudito, brevissimè; vetus esse proverbium *inter os & offam*, idem significans quod Græcus ille παροιμιώδης versus, Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

CAPUT XVII.

Platonem tribuere Euripidi, Sophocli versum; & inveniri versus verbis isdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diversos poëtas temporibus variis natos.

VErsus est notæ venustatis senarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

eum versum Plato in Theæteto Euripidi esse dicit. quod quidem nos admodum miramur. nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophocli, quæ

æ inscripta est Αἴας ὁ Λοκρός. prior autem na-
: fuit Sophocles quàm Euripides. sed etiam il-
versus non minus notus.

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ,

in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus
: Φυλετίδες, & in Bacchis Euripidi. id quoque
imadvertimus apud Æschylum ἐν τῷ πυρφό-
ᾳ προμηθεῖ; & apud Euripidem in tragœdia,
æ inscripta est ἰνῶ, eumdem esse versum abs-
ue paucis syllabis. Æschylus sic:

Σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια.

uripides autem sic:

Σιγᾶν τε ὅπου δεῖ καὶ λέγειν ἀσφαλές.

uit autem Æschylus non brevi antiquior.

CAPUT XVIII.

e genere atque nominibus familiæ Porciæ.

QVum in domus Tiberianæ bibliotheca se-
deremus ego & Apollinaris Sulpicius, &
uidam alii mihi aut illi familiares; prolatus
orte liber est ita inscriptus: M. CATONIS NE-
OTIS. tum quæri cœptum est, quisnam is
uisset *M. Cato Nepos*. atque ibi adolescens quis-
iam, quod ex ejus sermonibus conjectare po-
ui, non abhorrens à litteris; Hic, inquit, est
M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Ca-
onis Censorii ex filio nepos, qui pater fuit M.
Catonis prætorii viri, qui bello civili Vticæ ne-
em sibi gladio manu sua conscivit. de cujus vita
iber est M. Ciceronis, qui inscribitur, *Laus Ca-
onis:* quem in eodem libro idem Cicero prone-
otem fuisse dicit M. Catonis Censorii. ejus igi-
ur, quem Cicero laudavit, pater hic fuit M. Ca-
o: cujus orationes feruntur inscriptæ, M. Cato-
is Nepotis. tum Apollinaris, ut mos ejus in re-
pre-

prehendendo fuit, placidè admodum leniterque; Laudo, inquit, te, mi fili, quod in tantula ætate, etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras; auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aspersus es. non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorii nepotes fuerunt, geniti non eodem patre. duos enim M. ille Cato, qui & orator & censor fuit, filios habuit & matribus diversos, & ætatibus longè dispares. nam jam adolescente altero, matre ejus amissa, ipse quoque jam multum senex, Salonii clientis sui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit à Salonio patre matris datum. ex majore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre vivo mortuus est, & egregios de juris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius, M. nepos. is satis vehemens orator fuit; multasque orationes ad exemplum avi scriptas reliquit, & consul cum Q. Marcio Rege fuit: inque eo consulatu, in Africam profectus, in ea provincia mortem obiit. sed is non ita, ut dixisti, M. Catónis prætorii viri, qui se Vticæ occidit, & quem Cicero laudavit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis Censorii, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc fuisse. hic enim nepos, cujus hæc modò prolata oratio est, filium quidem majorem Catonem habuit: sed non eum qui Vticæ periit; sed qui, quum ædilis curulis & prætor fuisset, in Galliam Narbonensem profectus, ibi vita functus est. ex altero autem viro Censorii filio longè natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt L. Cato & M. Cato. is M. Cato tribunus plebis fuit; & præturam petens mortem obiit: exque eo natus

natus est M. Cato prætorius, qui se bello civili ...æ interemit, de cujus vita laudibusque ...m M. Tullius scriberet, pronepotem eum ...onis Censorii dixit fuisse. videtis igitur hanc ...tem familiæ, quæ ex minore Catonis filio ...genita ést, non solùm generis ipsius tramiti..., sed temporum quoque spatio differre. nam ...i ille Salonianus in extrema patris ætate, ...ti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo ...uanto posteriores fuerunt, quàm qui à ma...e fratre ejus geniti erant. hanc temporum ...erentiam facilè animadvertetis ex hac ipsa ...tione quum eam legetis. Hæc Sulpicius A...linaris audientibus nobis dixit. quæ postea ...esse, uti dixerat, cognovimus, quum & lau...iones funebres & librum commentarium de ...ilia Porcia legeremus.

CAPUT XIX.

...òd à scriptoribus elegantissimis major ratio ...abita sit sonitus vocum atque verborum jucun...dioris, quæ à Græcis εὐφωνία dicitur, quàm re...gulæ disciplinæque quæ à grammaticis reper...ta est.

...nterrogatus est Probus Valerius (quod ex fa...miliari ejus quondam comperi) *hás* ne *urbis*, ... *has urbes*, &, *hanc turrem*, an *hanc turrim*, ...i oporteret. *Si aut versum*, inquit, *pangis*, ... *orationem solutam struis*; *atque ea verba tibi ...enda sunt*, *non finitiones illas prærancidas ne...e fæcutinas grammaticas spectaveris*; *sed au...n tuam interroga*, *quo quid loco conveniat di...re. quod illa suaserit*, *id profectò erit rectissi...um.* tum is, qui quæsierat, quonam modo, in...it, vis aurem meam interrogem? & Probum ...respondisse, quo suam Virgilius percuncta-

tus

tus est, qui diversis in locis *urbes* & *urbis* dixit arbitrio consilioque usus auris, nam in primo Georgicῶn, quem ego, inquit, librum manu ipsius correctum legi, *urbis* per *i* litteram scripsit. verba è versibus ejus hæc sunt:

-- urbis ne invisere Cæsar,
Terrarumque velis curam.

verte enim, & muta, ut *urbes* dicas, insubidius nescio quid facies & pinguius. contrà in tertio Æneidos *urbes* dixit per *è* litteram.

Centum urbes habitant magnas.

Hîc item muta, ut *urbis* dicas: nimis exilis vox erit & exsanguis. tanta quippe juncturæ differentia est in consonantia vocum proximarum. præterea idem Virgilius *turrim* dicit, non *turrem*, & *securim*, non *securem*,

Turrim in præcipiti stantem. &
Incertàm excußit cervice securim.

quæ sunt, opinor, jucundioris gracilitatis, quàm si suo utrumque loco per *è* litteram dicas. At ille, qui interrogaverat, rudis profectò & aure agresti homo, Cur, inquit, aliud alio in loco potius rectiusque esse dicas non sanè intelligo. tum Probus jam commotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, *urbis* an *urbes*. nam quum id genus sis, quod video, ut sine jactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His tum verbis Probus, & hac fini, hominem dimisit, ut mos ejus fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoque postea consimiliter à Virgilio duplici modo scriptum invenimus. nam & *tres* & *tris* posuit, eodem in loco, ea judicii subtilitate, ut si aliter dixeris mutaverisque, & aliquid tamen auris habeas, sentias suavitatem sonitus claudere. versus ex decimo hi sunt:

Tres

'res quoque Threicios Boreæ de gente suprema,
:t tris quos Idas pater & patria Ismara mittit.

illic, *tris* hic. pensicula utrumque & mo-
are: reperies suo quodque in loco sonare ap-
mè. sed in illo quoque itidem Virgilii versu,
Hæc finis Priami fatorum,
ul ut & *hic finis* dicas, durum atque absonum
:, respuentque aures, quod mutaveris. sicut
d contrà ejusdem Virgilii insuavius facias. si
tes:
Quem das finem, rex magne, laborum? nam
a dicas, *Quam das finem*; iniucundum nescio
pacto & laxiorem vocis sonum feceris. En-
s item *rectos cupressos* dixit contra receptum
abuli genus, hoc versu:
Capitibus nutantis pinos rectosque cupressos.
nior ei, credo, & viridior sonus esse vocis vi-
est *rectos* dicere *cupressos*, quàm *rectas*. contrà
ò idem Ennius in annali duodevicesimo *aere*
va dixit, non *fulvo*; non ob id solùm quòd
merus ἠέρα βαθεῖαν dicit; sed quod hic so-
s, opinor, hoc habilior est visus & amœni-
. sicuti etiam M. Ciceroni mollius teretiusque
ùm, in quinta in Verrem, *fretu*, scribere,
àm, *freto*. *perangusto*, inquit, *fretu divisa*.
at enim crassius vastiúsque, *perangusto freto*,
:ere. itidem in secunda, simili usus modulami-
, *manifesto peccatu*, inquit; non, *peccato*.
c enim scriptum in vno atque in altero anti-
issimæ fidei libro Tironiano reperi. verba sut
ceronis hæc: *Nemo ita vivebat, ut nulla ejus*
tæ pars summæ turpitudinis esset expers: nemo
in manifesto peccatu tenebatur, ut quum im-
dens fuisset in facto, tum impudentior videretur
negaret. Hujus autem vocis quum elegantior
c in loco sonus est, tùm ratio certa & probata
est.

est. Hic enim *peccatus*, quasi *peccatio*, rectè Latineque dicitur: sicut, hic *incestus*, non qui admisit, sed quod admissum est, & *tributus*, quod *tributum* nos dicimus, à plerisque veterum dicta sunt. hic quoque *allegatus* & hic *arbitratus* pro *allegatione* proque *arbitratione* dicuntur. qua ratione servata, *arbitratu* & *allegatu meo* dicimus. Sic igitur, *in manifesto peccatu*, dixit, ut, *in manifesto incestu*, veteres dixerunt. non quin Latinum esset, *peccato*, dicere: sed quia in loco isto positum subtiliùs ad aurem molliusque est. Lucretius æquè auribus inserviens *funem* feminino genere appellavit, in hisce versibus,

Haud, ut opinor, enim mortalia sæcla supernè
Aurea de cælo demisit funis in arva.

quum dicere usitatiùs manente numero posset:

Aureus è cælo demisit funis in arva.

sacerdotes quoque feminas M. Cicero *antistitas*, dicit, non, secundùm grammaticam legem, *antistites*. nam quum insolentias verborum à veteribus dictorum plerumque respueret, hujus tamen verbi in ea parte sonitu delectatus, *Sacerdotes*, inquit, *Cereris atque illius fani antistitæ.* usque adeò in quibusdam neque rationem verbi neque consuetudinem, sed solam aurem secuti sunt suis verba modulis pensitantem. *quod qui non sentiunt*, inquit idem ipse M. Cicero quum de numerosa & apta oratione dissereret, *quas auris habeant aut quid in his hominis simile sit, nescio.* Illud verò cumprimis apud Homerum veteres grammatici annotaverunt; quòd, quum dixisset quodam in loco κολοιοὺς τε ψῆρας τε alio in loco non ψηρῶν τε sed ψαρῶν dixit.

Τῶν δ' ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν,

sequutus non communem, sed propriam in quoque vocis situ jucunditatem: nam si alterum

in

alterius loco ponas, utrumque feceris sonitu suave.

CAPUT XX.

Verba T. Castricii rhetoris ad discipulos adolescentes, de vestitu atque calciatu non decoro.

T. Castricius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi ac docendi, summa vir auctoritate gravitateque, & à divo Hadriano in mores atque litteras spectatus, quum me præsente (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tunicis & lacernis indutos & gallicis calceatos; *Equidem*, inquit, *maluissem vos togatos esse pigitum est. cinctos saltem esse & penulatos. sed si hic vester hujuscemodi vestitus de multo jam usu ignoscibilis est: soleatos tamen vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quàm ei tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit.* Hæc me audiente Castricius, & quædam alia ad eam rem conducentia Romanè & severè dixit. plerique autem ex iis, qui audierãt, requirebant cur soleatos dixisset qui gallicas, non soleas, haberent. sed Castricius profecto scitè atque incorruptè loquutus est. omnia enim ferme id genus quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cetera prope nuda & teretibus habenis vincta sunt, soleas dixerunt: nonnumquam voce Græca crepidulas. *Gallicas* autem verbum esse opinor novum, non diu ante ætatem M. Ciceronis usurpari cœptum itaque ab eo ipso positum est in secunda Antonianarum. *Cum gallicis*, inquit, *& lacerna cucurristi.* neque in ea significatione id apud quemquam alium scriptum lego gravioris dumtaxat

auctoritatis scriptorem: sed ut dixi, crepidas & crepidulas prima syllaba correpta id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci κρηπῖδας vocant, ejusque calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in libro rerum gestarum quartodecimo, *Crepidarium*, inquit, *cultellum rogavit à crepidario sutore.*

CAPUT XXI.

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt diis, ex posita sunt in libris sacerdotum; inter quas Marti Nerienem tribuunt; & quid Neriene *seu* Nerio *nomen importet.*

Comprecationes deûm immortalium, quæ ritu Romano fiunt, exposita sunt in libris sacerdotum populi Romani & in plerisque antiquis orationibus. in iis scriptum est, *Luam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iurites Quirini, Najam Volcani, Heriem Iunonis, Molas Martis, Nerienémque Martis.* ex quibus id quod postremum posui, sic plerosque dicere audio ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt νηρεΐδας: sed qui probe oquuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. est enim rectus casus vocabuli ejus, sicut in libris veterum scriptum est. *Nerio.* quamquam M. Varro in satyra Menippæa, quæ inscribitur σκιαμαχία, non *Nerio* sed *Nerienis* vocativè dicit in his versibus:

Ted Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales,
Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.

ex quo nominandi quoque casum eumdem fieri necessum est. sed *Nerio* à veteribus sic declinatur, quasi Anio. nam proinde ut *Anienem*, sic *Nerienem* dixerunt tertia syllaba producta. id

u atem

autem sive *Nerio* sive *Nerienes* est, Sabinum verbum est; eoque significatur virtus & fortitudo. itaque ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine *Nero* appellatus est. sed id Sabini accepisse à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum *Neura* dicunt. unde nos quoque Latinè *nervos* appellamus. *Nerio* igitur Martis vis & potentia & majestas quædam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento conjugem esse Nerienem Martis dicit; atque id sub persona militis in hoc versu:

Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorem suam.

Super ea re audivi non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falsam novamque opinionem tribuisse. ut Nerienem conjugem esse Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget, qui leget Cn. Gellii annalem tertium, in quo scriptum est, Hersiliam, qui apud T. Tatium verba faceret pacemque oraret, ita precatam esse; *Neria Martis se ebsecro pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & prosperis uti*, *quod de tui conjugis consilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos sibi, suis posteris, patriæ pararent*, *de tui*, inquit, *conjugis consilio*, Martem scilicet significans. per quod apparet non esse id poëticè à Plauto dictum; sed eam quoque traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animadvertendum est, quòd Gellius *Neria* dicit per *a* litteram non *Nerio* neque *Nerienes*. præter Plautum etjam præterque Gellium Licinius Imbrex vetus comœdiarum scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Neæram te vocent, sed Nerienem;

Quum quidem Marti es in connubium data.
ita se numerus hujusce versus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contrà quàm suprà dictum est, corripienda sit. cujus sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quàm ut plura in id verba sumenda sint. Ennius autem in primo annali in hoc versu;
Nerienem Mavortis & Herclem,
si, quod minimè solet, numerum servavit; primam syllabam intendit, tertiam corripuit. ac ne id quidem prætermittendum puto cuicuimodi est, quod in commentario quodam Servii Claudii scriptum invenimus, *Nerio* dictum quasi *Neirio*, hoc est, sine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillúmque fieri Martem precemur. *ne* enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa est.

CAPUT XXII.

M. Catonis consularis & censorii pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.

M. Cato, consularis & censorius, publicis jam privatisque opulentus rebus, villas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse dicit ad annum usque ætatis suæ septuagesimum. atque ibi postea his verbis utitur: *Neque mihi*, inquit, *ædificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est manu preciosum, neque preciosus servus neque ancilla est. si quid est*, inquit, *quod utar: utor. si non est: ego. suum cuique per me uti atque frui licet.* tum deinde addit: *Vitio vertunt, quia multa egeo. at ego illis quia nequeunt egere.* Hæc mera veritas Tusculani hominis, egere se multis rebus, & nihil

nihil tamen cupere dicentis, plus hercle promovet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamque inopiam, quam Græcæ iſtorum præſtigiæ philoſophari ſeſe dicentium, umbraſque verborum inanes fingentium; qui ſe nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

CAPUT XXIII.

Quæſitum tractatúmque quid ſint manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem ſignificantibus.*

IN faſtigiis fori Trajani ſimulacra ſunt ſita circumundique inaurata equorum atque ſignorum militarium: ſubſcriptúmque eſt, EX MANVBIIS. Quærebat Favorinus, quum in area fori ambularet, & amicum ſuum conſulem opperiretur cauſas pro tribunali cognoſcentem, noſque tunc eum ſectaremur; quærebat, inquam quid nobis videretur ſignificare propriè *manubiarum* illa inſcriptio. tum quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudiis doctrinæ multi atque celebrati nominis: *Ex manubiis*, inquit, ſignificat *ex præda. manubiæ* enim dicuntur præda, quæ manu capta eſt. Etiam ſi, inquit Favorinus, opera mihi princeps & prope omnis in litteris diſciplíniſque Græcis ſumta eſt; non uſque eo tamen infrequens ſum vocum Latinarum, quas ſubſicivo aut tumultuario ſtudio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quòd eſſe dicantur manubiæ præda. ſed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentiſſimus, in oratione quam dixit de lege agraria kalendis Ianuariis contra Rullum, inani & illepida geminatione iunxerit *manubias* &

prædam, si duo hæc verba idem significant, neque ulla re aliqua diffident. atque, ut erat Favorinus egregia vel divina quadam memoria, verba ipsa M. Tullii statim dixit. ea nos adscribimus hîc, *Prædam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeii sedente imperatore decemviri vendent*. & infrà itidem duo hæc simul iunctim posita dixit; *Ex præda, ex manubiis, ex auro coronario.* ac deinde ad eum convertit, qui manubias esse prædam dixerat: &, Videturne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus verbis idem, sicuti tu putas, significantibus ineptè & frigidè esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Æschylum insectatus est? quum ait,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἰσχύλος.
Ηκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ κατέρχομαι.
Ηκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
Νὴ τὸν δί᾽, ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

Nequaquam verò, inquit ille, talia videntur, quale est μάκτρα & κάρδοπος; quæ à poëtis vel oratoribus Græcis nostrisque celebrandæ & ornandæ rei gratia duobus eadem pluribúsve nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Favorinus, valet hæc repetitio instauratióque eiusdem rei sub alio nomine in *manubiis* & in *præda*? num ornat, ut alioqui solet, orationem? num eam modulatiorem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobrandi criminis caussa exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullii, qui de constituendo accusatore est, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc*

diceret,

diceret, quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. nam quum urbes totas semel dixisset; sedes delubraque addidit, quæ sunt ipsa quoque in urbibus. item in eodem libro simili modo. *Siciliam*, inquit, *provinciam C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum civitates vastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur.* Hæc, quid videtur, quum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam insuper civitates addiderit; domos etiam & fana, quæ infrà posuit, comprehendisset, verba hæc item multa atque varia, *depopulatus esse, vastasse, exinanisse, spoliasse*, nónne unam & eamdem vim in sese habent? sanè. sed quia cum dignitate orationis & cum gravi verborum copia dicuntur, quamquam eadem ferè sint & una sententia cooriantur, plura tamen esse existimantur: quoniam & aures & animum sæpius feriunt. hoc ornatus genus, in crimine uno vocibus multis atque sævis exstruendo, ille iam tunc M. Cato antiquissimus in orationibus suis celebravit. sicuti in illa, quæ inscripta est; *De decem hominibus:* quum Thermum accusavit quòd decem liberos homines eodem tempore interfecisset: hisce verbis eamdem omnibus rem significantibus usus est. quæ, quoniam sunt eloquentiæ Latinæ tunc primúm exorientis lumina quædam sublustria, libitum est ea mihi ἀπομνημονεύειν. *Tuum nefarium facinus peiore facinore operire postulas. succidias humanas facis. tantas trucidationes facis. decem funera facis. decem capita libera interficis. decem hominibus vitam eripis, indicta causa, iniudicatis, indemnatis.* item M. Cato in orationis principio, quam dixit in senatu pro Rhodiensibus, quum vellet res nimis prosperas dice-

dicere, tribus vocabulis idem ſentientibus dixit. verba eius hæc ſunt: *Scio ſolere pleriſque hominibus in rebus ſecundis atque pro lixis atque proſperis animum excellere, atque ſuperbiam atque ferociam augeſcere.* Itidem Cato, ex Originum ſeptimo, in oratione quam contra Serviam Galbum dixit, compluribus vocabulis ſuper eadem re uſus eſt: *Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, vox, vires, ſenectus. verumenim-veró quum tantam rempublicam agier arbitrarer.* ſed ante omnis apud Homerum eiuſdem rei atque ſententiæ luculenta exaggeratio eſt:

Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς ἔκ τε κονίης
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης ἔκ θ' αἵματος ἔκ τε κυδοιμοῦ;

item in alio verſu,

ὑσμῖναί τε μάχαι τε φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

nam quum omnia iſta utrubique multa & continua nomina nihil plus demonſtrēt quàm prœlium, huius tamen rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variiſque verbis depicta eſt. neque non illa quoquè apud eumdem poëtam una in duobus verbis ſententia cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim, quum inter Ajacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos verbis uſus eſt:

Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθε.

in quo verſu non oportet videri alterum verbum, idem quod ſuperius ſignificans, ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum & conſarcinatum. eſt enim hoc inane admodum & futile, ſed quum in juvenibus gloriæ ſtudio flagrātibus pervi-

pervicaciam ferociamque & cupidinem pugnæ leniter tamen ac placidè obiurgaret: atrocitatem rei & culpam perseverandi bis idem dicendo alio atque alio verbo auxit, inculcavitque, duplexque eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. ne illa quidem eiusdem significationis repetitio ignava & frigida videri debet:

Μνηστῆρες δ' ἄρα Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόροντε
ἤρτυον. –

quòd bis idem θάνατον καὶ μόρον dixerit. indignitas enim moliendæ tam acerbæ tamque iniustæ necis miranda mortis iteratione defleta est. Ceterúm quis tam obtunso ingenio est, quin intelligat,

Βάσκ' ἴθι οὖλε Ὄνειρε, καὶ
Βάσκ' ἴθ' Ἶρι ταχεῖα,

verba duo idem significantia non frustrà posita esse ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre imperatæ celeritatis. Verba quoque illa Marci Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiam si duræ auris hominibus non placent, non venustatem modò numeris quæsiverunt, sed figuram simulationemq; oris pluribus simul vocibus verberaverunt. *Vultus denique*, inquit, *totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit; hic eos quibus erat ignotus decepit, fefellit, induxit.* quid igitur? simile est, inquit, apud eumdem *In præda & manubiis*? nihil profectò istiusmodi. nam neque ornatius fit additis manubiis; neque exaggeratius modulatiús ve: sed aliud omnino *præda* est, ut in libris rerum verborumque veterum scriptum est, aliud *manubiæ*. nam *præda* dicitur

corpora ipsa rerum, quæ capta sunt: *manubiæ* verò appellatæ sunt pecunia à quæstore ex venditione prædæ redacta. utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulandæ invidiæ gratia, decemviros ablaturos, persequuturosque & prædam quæ nondum esset venundata, & pecuniam quæ ex venditione prædæ percepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam videtis, EX MANUBIEIS, non res corporaque ipsa prædæ monstrat (nihil enim captum est horum à Traiano ex hostibus;) sed facta esse hæc comparataque ex manubiis, id est, ex pecunia prædaticia declarat. *manubiæ* enim sunt, sicuti jam dixi, non præda, sed pecunia per quæstorem populi Romani ex præda vendita contracta. quod per quæstorem autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario significari. nam cura ærarii à quæstoribus ad præfectos ærarii tralata est. Est tamen non nusquam invenire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temere aut incuriosè *prædam* pro *manubiis*, & *manubias* pro *præda* posuerint: aut tropica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere concessum est scitè id periteque facientibus. sed enim, qui propriè atque signatè loquuti sunt, sicuti hoc in loco M. Tullius, *manubias* pecuniam dixerunt.

CAPUT XXIIII.

Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine, Valeri *in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eiusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.*

P. Nigidii verba sunt ex commentariorum grammaticorum vicesimoquarto, hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis. *Deinde,* inquit, *voculatio quî poterit servari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum inter-*

interrogandi an vocandi sint? nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quàm prima: deinde novissima deiicitur, at in casu vocandi summo tono est prima; deinde gradatim descendunt. sic quidem P. Nigidius dici præcipit. sed si quis nunc Valerium appellans, in casu vocandi, secundùm id præceptum Nigidii acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit; & quem *accensum* nos dicimus, *voculationem* appellat & *casum interrogandi* eum dicit, quem nunc nos *genitivum* dicimus. id quoque in eodem libro Nigidiano animadvertimus. *Si huius*, inquit, *amici vel hujus magni scribas; unum, i, facito extremam. sin verò hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit, e. atque idipsum facies in similibus. item si hujus terrai scribas: i littera sit extrema. si huic terræ; per, e, scribendum est. item qui scribit mei studiosus; per, e, &, i, scribat, at quum mi: tum per i unum. scribendum est, non per e: quia dandi casus est.* Hæc nos auctoritate doctissimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum scientiam quærunt, non prætermittenda existimavimus.

CAPUT XXV.

De versibus, quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Parthenii.

PArthenii poëtæ versus est:

Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ καὶ Εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.

eum versum Virgilius æmulatus est. itaque fecit duobus vocabulis venustè immutatis parem:

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ.

sed illi Homerico non sanè re parem neque si-

milem fecit. esse enim videtur Homeri simplicior & sincerior, Virgilii autem νεωτερικώτερος, & quodam quasi ferrumine immisso fucatior:

Ταῦρον δ᾽ ἀλφεῖ ταῦρον δὲ ποσειδάωνι.

Tavum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

CAPUT XXVI.

De sententia Panætii philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo, qui hortatur ut homines ad cavendas iniurias in omni loco intenti paratique sint.

LEgebatur Panætii philosophi liber de officiis secundus, ex tribus illis inclutis libris, quos M. Tullius magno cum studio maximoque opere æmulatus est. ibi scriptum est, cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum vel maximè quòd esse hærereque in animo debet. id autem est ad hanc ferme sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisq; esse usui volunt, negotia periculáq; ex improviso assidua & prope quotidiana fert. ad ea cavenda atque declinanda proinde esse oportet animo semper promto atque intento, ut sunt athletarum, qui pancratiæ vocantur. nam sicuti illi ad certandum vocati proiectis altè brachiis consistunt, caputque & os suum manibus oppositis quasi vallo præmœniunt; membráque eorum omnia, priusquam pugna mota est, aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, adversus vim & petulantias iniuriarum omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, sæpta solidè, expedita, numquam connivens, nusquam aciem suam fle-

ctens,

ctens, consilia cogitationesque contra fortunæ verbera contraque insidias iniquorum quasi brachia & manus protendens; ne qua in re adversa & repentina incursio imparatis improtectisque nobis oboriatur.

CAPUT XXVII.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus *dixit: ad quid & quantum differret si dixisset*, cum multis hominibus.

VErba sunt Claudii Quadrigarii ex annalium eius tertiodecimo: *Concione dimissa Metellus in Capitolium venit cum mortalibus multis. inde domum proficiscitur. tota civitas eum reduxit.* Quum is liber eaque verba M. Frontoni, nobis ei ac plerisque aliis assidentibus, legerentur; & cuidam haud sanè viro innocto videretur *multis mortalibus*, pro, *hominibus multis*, ineptè frigideque in historia, nimisque id poëticè dixisse: tum Fronto illi, cui hoc videbatur, Ain' tu, inquit, aliarum homo rerum iudicii elegantissimi, *mortalibus multis* ineptum tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare causæ fuisse, quòd vir modestus atque puri ac propè quotidiani sermonis *mortalibus* maluit quàm *hominibus* dicere? eamdemque credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si *cum multis hominibus*, ac non, *cum multis mortalibus* diceret? ego quidé, inquit, sic existimo, nisi sime scriptoris istius omnisq; antiquæ orationis amor atque veneratio cæco esse iudicio facit, longè atque longè esse amplius, prolixius, fortius, in significanda totius propè civitatis multitudine *mortales* quàm *homines* dixisse. namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest,

test. *multi* autem *mortales* nescio quo pacto & quodam sensu inenarrabili omne fere genus, quod in civitate est, & ordinum & ætatium & sexus, comprehendunt. quod scilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiscam multitudinem volens ostendere, *cum multis mortalibus Metellum in Capitolium venisse* dixit, ἐμφατικώτερον, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea nos omnia, quæ Fronto dixit, quum ita, ut par erat, non approbantes tantùm, sed admirantes quoque audiremus, Videte tamen, inquit, ne existimetis semper atque in omni loco, *mortales multos*, pro, *multis hominibus*, esse dicendum; ne planè fiat Græcum illud de Varronis satyra proverbium; τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc judicium Frontonis, etiam de parvis minutisque vocabulis, non prætermittendum putavi: ne nos fortè fugeret laterétque subtilior hujuscemodi verborum consideratio.

CAPUT XXVIII.

Non hactenus esse faciem, *qua vulgò dicitur.*

ANimadvertere est pleraque verborum Latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt decessisse vel in aliam longè vel in proximam; eamque decessionem factam esse consuetudine & inscitia temere dicentium, quæ cuimodi sint non didicerint. sicuti quidem faciem esse hominis putant os tantùm & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: quando facies sit forma omnis & modus & factura quædam corporis totius, à faciendo dicta. ut ab aspectu species & à fingendo figura. itaque Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, *faciem* dixit *hominis* pro corporis longitudine.

Ætate,

Ætate, inquit, *integra*, *feroci ingenio*, *facie procera virum.*

[N]on ſolum autem in hominum corporibus, ſed [eti]am in rerum cujuſquemodi aliarum, facies [di]citur. nam montis & cæli & maris facies, ſi [te]mpeſtivè dicatur, probè dicitur. Salluſtii ver[ba] ſunt ex hiſtoria ſecunda: *Sardinia in Africo [m]ari facie veſtigii humani in orientem quàm in [o]cidentem latior prominet.* Ecce autem id quo[q]ue in mentem venit, quod etiam Plautus in [P]œnulo *faciem*, pro totius corporis coloriſque [h]abitu dixit. verba Plauti hæc ſunt:

Sed earum nutrix qua, ſit facie mihi expedi.
Statura haud magna, corpore aquilo ſt. ipſa ea-ſt.
Specie venuſta, ore parvo atque oculis pernigris.
Formam quidem hercle verbis depinxti probè.

[P]ræterea memini Quadrigarium in undecimo [f]aciem pro ſtatura totiuſque corporis figura di[x]iſſe.

CAPUT XXIX.

Quid ſit in ſatyra M. Varronis, caninum prandium.

LAudabat venditabatque ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo ineptè glorioſus, tam[q]uam unus eſſet ſub omni cælo ſatyrarum M. [V]arronis enarrator; quas partim Cynicas, alii [M]enippæas appellant. & jaciebat inde quædam [n]on admodum difficilia: ad quæ coniicienda [a]dſpirare poſſe neminem dicebat. tum fortè eũ [e]go librum, ex iſdem ſatyris, ferebam qui [ὑ]δροχεύων inſcriptus eſt. propius igitur acceſſi. & Noſti, inquam, magiſter verbum illud ſcilicet egregiè vetus; Muſicam, quæ ſit abſcondita,

i. e. Graecia. vid. Suet. in Nerone.

dita, eam eſſe nulli rei? oro ergo te, legas hos verſus pauculos, & proverbii iſtius, quod in his verſibus eſt, ſententiam dicas mihi. lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis; ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego poſſum, quæ non aſſequor? indiſtincta namque fient & confuſa quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem. tunc aliis etiam, qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus deſiderantibuſque, accepit à me librum veterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum. accepit autem inconſtantiſſimo vultu & mæſtiſſimo. ſed quid deinde dicam? non audeo herclè poſtulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ij magis in legendo deridiculi fuiſſent: ita & ſententias intercidebat, & verba corrupté pronunciabat. reddit igitur mihi librum multis jam ridentibus; & Vides, inquit, oculos meos ægros aſſiduiſque lucubrationibus propè jam perditos? vix ipſos litterarum apices potui comprendere: quum valebo ab oculis, reviſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Rectè, inquam, ſit oculis magiſter tuis. ſed, in quo illis nihil opus eſt, id, rogo te, dicas mihi. *caninum prandium* in hoc loco, qué legiſti, quid ſignificat? atque ille egregius nebulo, quaſi difficili quæſtione perterritus, exſurgit ſtatim: & abiens, Non, inquit, parvam rem quæris. talia ego gratis non doceo. Ejus autem loci, in quo id proverbium eſt, verba hæc ſunt: *Non vides apud Mneſtheum ſcribi tria genera eſſe vini, nigrum, album, medium, quod vocant* κιῤῥόν; *novum, vetus, medium: & efficere nigrum virus, album urinam, medium* πέψιν? *novum refrigerare, vetus calefacere, medium eſſe prandium caninum*? quid ſignificet, *prandium cani-*

aninum, rem leviculam diu & anxiè quæsimus. prandium autem abstemium, in quo nil vini potatur, caninum dicitur. quoniam canis vino caret. quum igitur medium vinum appellasset, quod neque novum esset neque vetus, & plerumque homines ita loquãtur, ut omne vinum aut novum esse dicant aut vetus: nullam vim habere significavit neque novi neque veteris quod medium esset; iccirco pro vino non habendum; quia neque refrigeraret, neque calefaceret. *refrigerare* id dicit, quod Græcè ὠναψῦναι dicitur.

LIBER

LIBER XIV

CAPUT I.

Dissertatio Favorini philosophi adversus eos qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibúsque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicentur.

AD VERSUM istos; qui sese Chaldæos seu genethliacos appellant, ac de motu deque positu stellarum dicere posse quæ futura sunt profitentur, audivimus quondam Favorinum philosophum Romæ Græcè disserentem egregia atque illustri oratione. exercendíne autem ánne ostentandi gratia ingenii, an quòd ita serio iudicatoque existimaret, non habeo dicere. capita autem locorum argumentorumque, quibus usus est, quod eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione properè annotavi. eaque fuerunt ad hanc ferme sententiam: Disciplinam istam Chaldæorum tantæ vetustatis non esse, quantæ videri volunt: neque eos principes eius auctoresque esse, quos ipsi ferant: sed id præstigiarum atque offuciarum genus commentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumque ex mendaciis captantes: atque quoniam viderent terrena quædam inter homines sita cælestium rerum sensu atque ductu moveri; quale est quòd oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senèscit adolescitque; hinc videlicet sibi argumen-

cui ad perſuadendum paraviſſe, ut crederemus omnia rerum humanarum & parva & maxima, tamquam ſtellis atque ſideribus evincta, duci & regi. eſſe autem nimis quàm ineptum abſurdumque; ut, quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicujus, quod ei forte de aquæductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud judicem eſt, ut exiſtimemus id negotium quaſi habena quadam de cælo vinctum gubernari quod & ſi vi & ratione quapiam divina fieri poteſt; nequaquam id tamen cenſebat in tam brevi exiguoque vitæ ſpatio quantovis hominis ingenio comprehendi poſſe & percipi; ſed conjectari pauca quædam, verbo ipſius utar, παχυμερέστερον nullo ſcientiæ fundo concepta, ſed fuſa & vaga & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies eſt per intervalla media caligantium. tolli enim, quod maximè inter deos atque homines differt, ſi homines quoque res omnis pòſt futuras prænoſcerent. ipſam deinde ſiderum ſtellarumque obſervationem, quã eſſe originem ſcientiæ ſuæ prædicarent, haudquaquam putabat liquidè conſiſtere. nam ſi principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, ſtellarum motus & vias & diſceſſiones & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obſervaverunt; procedat, inquit, hæc ſanè diſciplina, ſed ſub ea modò inclinatione cæli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt: non enim poteſt, inquit, ratio Chaldæorum obſervationis manere, ſi quis ea uti velit ſub diverſis cæli regionibus. nam quanta, inquit, partium circulorumque cæli ex devergentia & convexionibus mundi varietas ſit, quis non videt? eædem igitur ſtellæ, per quas omnia divina humanaque fieri contendunt, ſicuti non uſquequaque pruinas

aut

aut calores cient; sed mutant & variant, tempestatesque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas movent: cur non eventa quoque rerum ac negotiorum alia efficiunt in Chaldæis, alia in Gætulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ipsum quidem corpus & habitum tam profundi aëris sub alio atque alio cæli curvamine non eumdem manere; in hominum autem negotiis stellas istas opinari idem semper ostendere, si eas ex quacumque terra conspexeris. prætetea mirabatur id cuiquam pro percepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Babyloniis sive Aegyptiis observatas ferunt, (quas multi *erraticas*, Nigidius *errones* vocat) non esse plures quàm volgo dicerentur. posse enim fieri existimabat, ut & alii quidam planetes pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua observatio perfici non quiret; neque tamen cernere homines possint, propter exsuperantiam vel splendoris vel altitudinis. nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex alia omni terra non videntur, & sunt aliis omnino ignotissima. atque, ut demus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terræ observari debuisse: quæ tandem finis observationis istius fuit, & quæ tempora satis esse visa sunt ad percipiendum, quid præmonstraret aut cœtus stellarum, aut circumitus, aut transitus? nam si isto modo cœpta fieri observatio est, ut animadverteretur quo habitu, quaque forma, quaque positura stellarum aliquis nasceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna eius, & mores, & ingenium, & circumstantia rerum negotiorumque, & ad postremum finis etiam vitæ exspectaretur; eaque omnia

nia, ut uſu venerant, litteris mandarentur; poſtea longis temporibus, quum ipſæ illæ eo-m in loco eodemque habitu forent, eadem eris quoque eventura exiſtimarentur, qui eo-m illo tempore nati fuiſſent; ſi iſto, inquit, odo obſervari cœptum eſt, & ex ea obſerva-ne compoſita quædam diſciplina eſt; nullo id cto poteſt procedere. dicant enim quot tan-m annis, vel potius quot ſæculis orbis hic ob-vationis perfici quiverit. conſtare quidem ter aſtrologos dicebat, ſtellas ipſas, quas *aticas* dicerent, quæ eſſe omnium rerum fa-es viderentur, infinito prope & innumerabi-numero annorum ad eumdem locum, quũ eo-m habitu ſimul omnes profectæ ſunt, regredi; neque ullus obſervationis tenor, neque me-oriæ ulla effigies litterarum tanto ævo potue-nt edurare. atque illud etiam cuimodi eſſet nſiderandum putabat; quòd aliud ſtellarum men foret, quo primùm tempore concipere-r homo in utero matris, aliud poſtea quum in cem menſibus proximis in lucem ederetur. ærebatque, quî conveniret diverſam ſuper eo-m fieri demonſtrationem; ſi, ut ipſi putarent, us atque alius earumdem ſtellarum ſitus at-e ductus alias atque alias fortunas daret. ſed nuptiarum tempore, ex quibus liberi quære-ntur, atque ipſo etiam illo maris atque femi-coitu, jam declarari oportere dicebat, certo odam & neceſſario ſtellarum ordine, quales alique fortuna homines gignerentur: ac mul-etiam antè, quàm pater ipſe atque mater na-rentur, ex eorum genitura debuiſſe jam tunc oſpici, quinam olim futuri eſſent, quos ii crea-ri forent, & ſuprà longè atque longè per infi-tum: ut, ſi diſciplina iſta fundamento aliquo ritatis nixa eſt, centeſimo uſque ab hinc ſæcu-

lo,

lo, vel magis primo cæli atque mundi exordio, atque inde jam deinceps, continua ſignificatione, quotiens generis auctores ejuſdem homines naſcerentur, ſtellæ iſtæ præmonſtrare debuerint, qualis qualique fato futurus ſit, quiſquis hodie natus eſt. Quo autem, inquit, pacto credi poteſt, uniuſcujuſque ſtellarum formæ & poſitionis ſortem atque fortunam uni omnino homini certam deſtinatamque eſſe: eamque formam, poſt longiſſima ſæculorum ſpatia, reſtitui, ſi vitæ fortunarumque ejuſdem hominis judicia, in tam brevibus intervallis, per ſingulos majorum ejus gradus, perque infinitum ſucceſſionum ordinem, tam ſæpe ac tam multipliciter eadem ipſa non eadem ſtellarum facie denotantur? quod ſi id fieri poteſt: eaque diverſitas atque varietas admittitur per omnis antiquitatis gradus, ad ſignificanda eorum hominum, qui poſt naſcentur, exordia: imparilitas hæc turbat obſervationem, omniſque ratio diſciplinæ confunditur. jam verò id minimè ferendũ cenſebat, quòd non modò caſus eventaque quæ evenirent extrinſecus, ſed conſilia quoque hominum ipſa & arbitria, & varias voluntates appetitioneſque & declinationes, & fortuitos repentinoſque in leviſſimis rebus animorum impetus receſſuſque, moveri agitarique deſuper è cælo putarent: tamquam quod fortè ire in balneas volueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum volueris, non ex aliqua diſpari variaque animi agitatione, ſed ex neceſſaria quadam errantium ſiderum reciprocatione contigerit: ut planè homines non, quod dicitur, λογικὰ ζῶα, ſed ludicra & ridenda quædam neuroſpaſta eſſe videantur, ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt: ſed ducentibus ſtellis & aurigantibus. ac ſi, inquit, potuiſſet prædici affirmanter, Pyrrhúſne rex, an M. Cu-

is prælio victurus esset : cur tandem non de
ea quoque, ac de calculis & alveolo audent di-
re, quinam ibi ludentium vincat ? an videlicet
agna sciunt, parva nesciunt : & minora majo-
bus imperceptiora sunt ? sed si magnitudines
rum sibi vindicant : magisque esse perspicuas,
faciliùs comprehendi posse dicunt: Volo, in-
it, mihi respondeant, quid in hac totius mun-
contemplatione, præstantis naturæ operibus,
tam parvis atque brevibus negotiis fortunis-
e hominum magnum putent ? atque id velim
iam , inquit, ut respondeant : si tam parvum
que rapidum est momentum temporis, in quo
mo nascens fatum accipit , ut in eodem illo
ncto sub eodem circulo cæli plures simul ad
mdem competentiam nasci non queant: & si
circo gemini quoque non eadem vitæ sorte
nt, quoniam non eodem temporis puncto edi-
sunt; peto, inquit, respondeant, cursum illum
mporis transvolantis, qui vix cogitatione ani-
i comprehendi potest, quonam pacto aut con-
to assequi queant, aut ipsi perspicere & depre-
ndere : quum in tam præcipiti dierum no-
umque vertigine minima momenta ingentes
cere dicant mutationes. ad postremum autem,
quid esset, quod adversum hoc dici posset, re-
irebat ; quod homines utriusque sexus omni-
n ætatium , diversis stellarum motibus in vi-
m editi , regionibus , sub quibus geniti sunt,
ngè distantibus, omnes tamen isti, aut hianti-
s terris , aut labentibus tectis , aut opidorum
pugnationibus, aut eadem in navi fluctu ob-
ti, eodem genere mortis, eodemque ictu tem-
ris universi simul interirent. quod scilicet, in-
it, numquam eveniret , si momenta nascendi
gulis attributa suas unumquodque leges ha-
rent. quod si quædam , inquit , in hominum
morte

morte atque vita etiam diversis temporibus editorum per stellarum pares quosdam postea conventus, paria nonnulla & consimilia posse dicunt obtingere: cur non aliquando possint omnia quoque paria usu venire; ut exsistant per hujuscemodi stellarum concursiones & similitudines Socratæ simul & Antisthenæ, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. non igitur hac causa probè uti queunt, adversum hominum impares ortus interitus pares. Illud autem condonare se iis dicebat, quòd non id quoque requireret, si vitæ mortisque hominum rerumque humanarum omnium tempus & ratio & causa in cælo & apud stellas foret, quid de muscis aut vermiculis aut echinis, multisque aliis minutissimis terra marique animantibus dicerent? an ista quoque isdem, quibus homines, legibus nascerentur, isdemque itidem exstinguerentur: ut aut ranunculis quoque & culicibus nascendi fata sint de cælestium siderum motibus attributa; aut, si id non putarent, nulla ratio videretur, cur ea siderum vis in hominibus valeret, deficeret in ceteris. Hæc nos sicca & incondita & propemodum jejuna oratione attigimus. at Favorinus, ut hominis ingenium fuit, aut, quæ est Græcæ facundiæ copia simul & venustas, latiùs ea & amœniùs & splendidiùs & profluentiùs exsequebatur atque identidem commonebat, ut caveremus, ne quà nobis isti sycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut spargere. non enim comprensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt; sed lubrica atque ambagiosa conjectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetentim quasi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa

ılta tentando incidunt repente imprudentes
veritatem: aut ipſorum, qui eos conſulunt,
ılta credulitate ducente perveniunt callidè ad
quæ vera ſunt: & iccirco videntur in præte-
is rebus quàm in futuris veritatem faciliùs
itari. iſta tamen omnia, quæ aut temere aut
uté vera dicant, præ ceteris, inquit, quæ
ntiuntur, pars ea non eſt milleſima. Præter
c autem, quæ dicentem Favorinum audivi-
us, multa etiam memini poëtarum veterum
imonia; quibus hujuſcemodi ambages falla-
ſæ confutantur. ex quibus eſt Pacuvianum
ud:

Nam ſiqui, quæ eventura ſunt, provideant;
Æquiperent Iovi.

m Accianum illud;

Nihil, inquit, *credo auguribus, qui aures verbis divitant*
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.

m Favorinus, deterrere volens ac depellere
leſcentes à genethliacis iſtis & quibuſdam
s id genus, qui prodigioſis artibus futura
nia dicturos ſe pollicentur, nullo pacto ade-
ıdos eſſe, conſulendoſque huiuſcemodi ar-
nentis concludebat. Aut adverſa, inquit,
ntura dicunt, aut proſpera. ſi dicunt pro-
ra, & fallunt, miſer fies fruſtra exſpectando.
adverſa dicunt, & mentixntur, miſer fies
ſtra timendo. ſin vera reſpondent, eaque
t non proſpera: jam inde ex animo miſer
, antequam è fato fias. ſi felicia promit-
ıt, eaque eventura ſunt: tum planè duo e-
ıt incommoda: & exſpectatio te ſpe ſuſpen-
ı fatigabit; & futurum gaudii fructum ſpes
iam præfloraverit. nullo igitur pacto uten-
m eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præ-
ientibus.

CAPUT II.

Quem in modum disseruerit Favorinus consultus à me super officio iudicis.

QVo primúm tempore à prætoribus lectus in iudices sum, ut iudicia, quæ appellantur privata, susciperem. libros utriusque linguæ de officio iudicis scriptos conquisivi ut homo adolescens à poëtarum fabulis & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites vocatus, rem iudiciariam, quoniam vocis, ut dicitur, vivæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffusionibus comperendinationibusque, & aliis quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Iulia & ex Sabini Massurii & quorumdam aliorum iurisperitorum commentariis commoniti & adminiculati sumus. in his autem, quæ exsistere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diversarum circumstantia, nihil quicquam nos huiuscemodi libri juverunt. nam, & si consilia iudicibus ex præsentium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quædam præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmœniri iudex præpararique ad incertos casus futurarum difficultatium debeat. sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ scientiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataque. sed qui petebat neque tabulis neque testibus id factum docebat: & argumentis admodum exilibus nitebatur. sed eum constabat virum esse ferme bonum, notæque & expertæ fidei, & vitæ inculpatissimæ: multaque & illustria exempla probitatis sinceritatisque eius expromebantur. illum autem, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, vitaque

aque turpi & sordida, convictumque volgò in nendaciis, plenumque esse perfidiarum & fraulum ostendebatur. is tamen, cum suis multis atronis, clamitabat probari apud me debere ecuniam datam consuetis modis, *expensi laione, mensæ rationibus, chirographi exhibitine, tabularum obsignatione, testium intercesione.* ex quibus omnibus si nulla re probareur, dimitti iam se oportere, & adversarium de alumnia damnari. quod de utriusque autem vita atque factis diceretur, frustra id fieri atque dici. rem enim de petenda pecunia apud iuicem privatum agi, non apud censores de moibus. Tunc ibi amici mei, quos rogaveram in onsilium, viri exercitati atque in patrociniis & in operis fori celebres, semperque se circumndique distrahentibus causis festinantes, non edendum diutius, ac nihil esse dubium dicebant, quin absolvendus foret, quem accepisse ecuniam nulla probatione sollemni docebatur. ed enim ego homines quum considerabam, alerum fidei, alterum probri plenum, spurissimæque vitæ ac deformatissimæ, nequauam adduci potui ad absolvendum. iussi igitur iem diffindi, atque inde à subselliis pergo ire d Favorinum philosophum, quem in eo temore Romæ plurimum sectabar, atque ei de ausa ac de omnibus quæ apud me dicta fuerant, t res erat, narro omnia: ac peto ut & ipsum llud in quo hærebam, & cetera etiam quæ obervanda mihi forent in officio iudicis, faceret ne ut earum rerum essem prudentior. tum Favorinus, religione illa cunctationis & solicitudinis nostræ comprobata, id quidem, inquit, uper quo nunc deliberas, videri potest specie enui parvaque esse, sed si de omni quoque officio iudicis præire tibi me vis: nequaquam est

velloci huius vel temporis. est enim disceptatio ista multi jugæ & sinuosæ quæstionis, multàque & anxia cura & circumspicientia indigens. namque, ut pauca tibi nunc quæstionum capita attingam, iam omnium primum hoc de iudicis officio quæritur, si iudex forte id sciat, super qua re apud eum litigatur, eaque res uni ei, prius quàm agi cœpta aut in judicium deducta sit, ex alio quodam negotio casuque alio quo cognita liquido & comperta sit; neque id tamen in agenda causa probatur: oporteátne eum secundùm ea, quæ sciens venit, judicare, an secundùm ea quæ aguntur. id etiam, inquit, quæri solet, an deceat atque conveniat judici causa jam cognita, si facultas esse videatur componendi negotii, officio paulisper judicis dilato communis amici & quasi pacificatoris partes recipere. atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeàtne judex inter cognoscendum ea, quæ dictio quæstioque opus est, dicere & quærere, etiam si, cujus ea dici quærique interest, neque dicat neque postulet. patrocinari enim prorsus hoc esse ajunt, non judicare. præter hæc, super ea quoque re dissentitur, an ex usu exque officio sit judicis rem causamque, de qua cognoscit, interloquutionibus suis ita exprimere consignareque, ut ante sententiæ tempus ex his, quæ apud eum in præsens confusè varieque dicuntur, proinde, ut quoquo in loco ac tempore movetur, signa & judicia faciat motus atque sensus sui. nam qui judices, inquit, acres atque celebres videntur, non aliter existimant rem, qua de agitur, indagari comprehendique posse, nisi is, qui judicat, crebris interrogationibus necessariisque interloquutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat. contrà autem, qui sedatiores & graviores putantur, negant

negant

egant judicem debere ante ſententiam, dum auſa utrimque agitatur, quotiens aliqua re ropoſita motus eſt, totiens ſignificare quid entiat. eventurum enim ajunt, ut, quia pro va-ietate propoſitionum argumentorumque alius rque alius motus animi patiendus eſt, aliter tque aliter eadem in cauſa eodemque in tem-ore ſentire & interloqui videatur. ſed de his, nquit, & ceteris hujuſcemodi judicialis officii ractatibus, & nos poſthac, quum erit otium, icere quid ſentiamus conabimur, & præcepta Aelii Tuberonis ſuper officio judicis, quæ nu-errimè legi, recenſebimus. quod autem ad pe-uniam pertinet, quam apud judicem peti dixi-ti; ſuadeo herclè tibi, utare M. Catonis pru-dentiſſimi viri conſilio: qui in oratione, quam ro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita eſſe majoribus memoriæ traditum obſervatumque uit, ut ſi, quod inter duos actum eſt, neque ta-bulis neque teſtibus planum fieri poſſit: tum apud judicem, qui de ea re cognoſceret, uter ex is vir melior eſſet quæreretur: &, ſi pares eſ-ſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi, unde petitur, crederetur, ac ſecundùm eum judicare-tur. in hac autem cauſa, de qua tu ambigis, o-ptimus eſt qui petit, unde petitur deterrimus; & res eſt inter duos acta ſine teſtibus: eas igi-tur & credas ei qui petit: condemneſque eum de quo petitur: quoniam, ſicuti dicis, duo pares non ſunt: & qui petit melior eſt. Hoc quidem mihi tum Favorinus, ut virum philoſophum decuit, ſuaſit. ſed majus ego altiuſque id eſſe exiſtimavi, quàm quod meæ ætati & mediocri-tati conveniret, ut cognoviſſe & condemnaſſe de moribus non de probationibus rei geſtæ vi-derer: ut abſolverem tamen, inducere in ani-mum non quivi; & propterea juravi mihi non

liquere: atque ita judicato illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cujus commeminit Favorinus, hæc sunt: *Atque ego à majoribus memoria sic accepi: si quis, quid alter ab altero peterent, sive ambo pares essent, sive boni sive mali essent, quod duo res gesissent uti testes non interessent, illi unde petitur ei potiùs credendum esse. nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio,* NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIVS. QVAM. TVRIVS, *nemo, opinor, tam insanus esset, qui judicaret meliorem esse Gellium quàm Turium. si non melior Gellius est Turio, potius oportet credi unde petitur.*

CAPUT III.

An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.

QVi de Xenophontis Platonisque vita & moribus pleraque omnia exquisitissimè scripsere, non afuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos simultatis æmulationisque mutuæ putaverunt: & eius rei argumenta quædam coniectatoria ex eorum scriptis protulerunt. ea sunt profectò huiuscemodi: quòd neque à Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contrà ab eo in suis libris Platonis; quamquam uterque, ac maximè Plato, complurium Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit, cõmeminerit. id etiam esse non sinceræ neque amicæ voluntatis, indicium crediderunt, quòd Xenophon inclyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ civitatisque administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus ferè libris, qui primi in volgus exierant, opposuit contra scripsitque diversum regiæ administrationis genus, quod

πaι-

ιδείας Κύρου inscriptum est. eo facto scripto-
e eius usque adeò permotum esse Platonem
unt, ut quodam in libro, mentione Cyri re-
habita, retractandi levandique eius operis
atia. virum quidem Cyrum gnavum & stre-
um fuisse dixerit. παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι
τὸ παράπαν. hæc enim verba sunt de Cyro Pla-
nis. præterea putant id quoque ad ista, quæ
xi, accedere: quòd Xenophon in libris,
os dictorum atque factorum Socratis com-
entarios composuit, negat Socratem de cæli
que naturæ causis rationibusque umquam
sputavisse: ac ne disciplinas quidem ceteras,
æ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene
ateque utendum non pergerent, aut attigi-
e aut comprobasse: iccircoque turpiter eos
entiri dicit, qui dissertationes istiusmodi So-
ati attribuerent. hoc autem, inquiunt, Xe
ophon quum scripsit, Platonem videlicet no-
vit: in cuius libris Socrates de physica & mu-
ca & geometria disserit. Sed enim de viris op-
mis & gravissimis si credendum hoc aut su-
icandum fuit: causam equidem esse arbitror
on obtrectationis, nec invidiæ, neque de
oria majore parienda certationis: hæc enim
roculà moribus philosophiæ absunt, in qui-
us illi duo omnium iudicio excelluerunt. quæ
itur est opinionis istius ratio? hæc profectò est,
quiperatio ipsa plerumque & parilitas virtu-
m inter sese consimilium, etiam si contentio-
is studium & voluntas abest, speciem tamen æ-
ulationis creat. nam quum ingenia quædam
agna duorum pluriúmve, in ejusdem rei stu-
io illustrium, aut pari sunt fama aut proxima:
ritur apud diversos fautores eorum industriæ
audisque æstimandæ contentio. tum postea ex

alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat. cursusque eorum ad eamdem virtutis calcem pergentium, quando est compar vel ambiguus, in æmulandi suspiciones non suo sed faventium studio delabitur. proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ æmœnitatis duo lumina certare æmularique inter sese existimati sunt: quia de iis apud alios, uter esset exsuperantior, certabatur; & quia duæ eminentiæ, quum simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

CAPUT IV.

Quòd aptè Chrysippus & graficè imaginem Iustitiæ modulis coloribúsque verborum depinxit.

Condignè mehercle & condecorè Chrysippus in librorum, qui inscribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, primo, os & oculos Iustitiæ vultumque eius severis atque venerandis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Iustitiæ, fierique solitam esse dicit à pictoribus rhetoribusque antiquioribus, ad hunc fermè modum: *forma atque filo virginali; aspectu vehementi & formidabili; luminibus oculorum acribus: neque humilis neque atrocis, sed reverendæ cuiusdam tristitiæ dignitate.* ex imaginis autem istius significatione intelligi voluit, iudicem, qui iustitiæ antistes est, oportere esse gravem, sanctum, severum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocentesque immisericordem atque inexorabilem, erectumque & arduum ac potentem, vi & maiestate æquitatis veritatisque terrificum. verba ipsa Chrysippi de iustitia scripta hæc sunt:

Παρ-

ρθένος δὲ εἶναι λέγεται, καὶ σύμβολον τοῦ ἀδιά-
ορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κα-
ργοις, μὴ δὲ προσίεσθαι μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους,
τε παραίτησιν καὶ δέησιν μήτε κολακείαν, μή-
ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως καὶ σκυ-
ωπὴ γράφεται καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσ-
πον καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα, ὥς τε
ς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρ-
ος· τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προ-
που, τοῖς δὲ ἑτέροις προσάντους.

ec verba Chrysippi eo etiam magis ponenda istimavi, ut promta ad considerandum judicandumque sint: quoniam legentibus ea nobis icatiores quidam disciplinarum philosophi vitiæ imaginem istam esse, non Iustitiæ, dixeunt.

CAPUT V.

s atque contentio grammaticorum Romæ illustrium enarrata super casu vocativo vocabuli quod est, egregius.

D Efessus ego quondam diutina commentatione, laxandi levandique animi gratia, in grippæ campo deambulabam: atque ibi duos rtè grammaticos conspicatus non parvi in be Roma nomini, certationi eorum acerriæ adfui; quum alter in casu vocativo, *vir egi*, dicendum contenderet, alter *vir egregie*. rao autem eius qui *egregi* oportere dici censebat, iiuscemodi fuit: Quæcumque, inquit, nomia seu vocabula recto casu numero singulari, syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam llabam posita est, *i*, littera: ea omnia casu ocativo, *i*, littera terminantur, ut *Cælius Cæli*,

modius modi, *tertius terti*, *Accius Acci*, *Titius Titi*, & similia omnia. sic igitur *egregius*, quoniam, *us*, syllaba in casu nominandi finitur, eamque syllabam præcedit *i* littera, habere debebit in casu vocandi *i* litteram extremam; & idcirco *egregi*, non *egregie* rectiús dicetur. nam *divus* & *rivus* & *clivus*, & similia nomina, *us*, syllaba terminantur, sed ea quæ per duo *u* scribenda est, propter cuius syllabæ sonum declarandum reperta erat nova littera, quæ digamma appellabatur. hoc ubi ille alter audivit: *o*, inquit, egregie grammatice, vel, si id mavis, egregiissime, dic, oro te, *inscius* & *impius* & *sobrius* & *ebrius* & *proprius* & *propitius* & *anxius* & *contrarius*, quæ *us* syllaba finiuntur, quibus ante ultimam syllabam, *i* littera est, quem casum vocandi habent? me enim pudor & verecundia tenet pronunciare ea secundúm tuam definitionem. sed quum ille paulisper opposit u horum vocabulorum commotus reticuisset, & mox tamen se collegisset; eamdemque illam, quam definierat, regulam retineret & propugnaret; diceretque & *proprium* & *propitium* & *anxium* & *contrarium* itidem in casu vocativo dicendum. ut & *adversarius* & *extrarius* diceretur; *inscium* quoque & *impium* & *ebrium* & *sobrium* insolentiús quidem paulo, sed rectiús per *i* litteram, non per *e* in casu eodem pronunciandum; eaque inter eos contentio longiús duceretur: non arbitratus ego operæprecium esse eadem ista hæc diutius audire, clamantes compugnantesque illos reliqui.

CA-

CAPUT VI.

Cuimodi sint quæ speciem doctrinarum habeant: sed neque delectent neque utilia sint; atque ibi de vocabulis singularum urbium regionumque immutatis.

HOmo nobis familiaris, in litterarum cultu non ignobilis magnamque ætatis partem in libris versatus, Adiutum, inquit, ornatumque volo ire Noctes tuas. & simul dat mihi librum grandi volumine doctrinis omnigenis, ut ipse dicebat, præscatentem; quem sibi elaboratum esse ait ex multis & variis & remotis lectionibus: ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. accipio cupidus & libens: tamquam si copiæcornum nactus essem: & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. at quæ ibi scripta erant, pro Iupiter, mera miracula! quo nomine fuerit qui primus grammaticus appellatus est; & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocratæ & cuimodi Homerus fuisse dicat in Vlixis domo ἀδελφιζοῦς, quam ob causam Telemachus cubans iunctim sibi cubantem Pisistratum non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit, & Euryclia Telemachum quo genere claustri incluserit, & quapropter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit; atque illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sociorum Vlixis qui à Scylla rapti laceratíque sunt; utrum ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ Vlixes erraverit κατ᾽ Ἀρίσταρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα. id etiam istic scriptum fuit, qui sint apud Homerum versus isosephœ, & quorum ibi nominum παραστιχὶς reperiatur, & quis adeò versus sit qui per singula vocabula singulis syllabis increscat; ac deinde

inde qua ratione dixerit singulas pecudes in singulos annos terna parere, & ex quinq; operimẽtis, quibus Achillis clupeus mœnitus est, quod factũ ex auro est, summũ sit an medium, & præterea quibus urbibus regionibusq; vocabula jam mutata sint, quòd Bœotia ante appellata fuerit Aonia, quòd Ægyptus Aëria, quòd Creta eodem quoque nomine Aëria dicta est, quòd Attice ἀκτὴ, quòd Corinthus Ephyre, quòd Macedonia ἠμαθία, quòd Thessalia αἱμονία, quòd Tyros Sarra, quòd Thracia antè Sithon dicta sit, quòd Seston ποσειδώνιον. Hæc atque item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerunt. quæ quum statim properans redderem, ὄναιό σου, inquam, doctissime virorum, ζώτης τῆς πολυμαθίας; & librum hunc opulentissimum recipe nihil prorsus ad nostras paupertinas litteras congruentem. nam meæ noctes, quas instructum ornatumque isti, de uno maximè illo versu Homeri quærunt, quem Socrates præ omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

CAPUT XI.

Quòd Marcus Varro Cn. Pompeio consuli primùm designato commentarium dedit, quem appellavit isagogicum, de officio senatus habendi.

CN. Pompeio consulatus primus cum M. Crasso designatus est. eum magistratum Pompejus quum initurus foret, quoniam, per militiæ tempora, senatus habendi consulendiq;, rerum etiam expers urbanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogavit, uti commenta-

rium

rium faceret εἰσαγωγικὸν, (sic enim Varro ipse appellat,) ex quo disceret quid facere dicereque deberet, quum senatum consuleret. Eum librũ commentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in litteris quas ad Oppianum dedit: quæ sunt in libro epistolicarum quæstionum quarto. in quibus litteris, quoniam quæ ante scripserat non comparebant, docet rursum multa ad eam rem ducentia. primum ibi ponit qui fuerint, per quos more majorum senatus haberi soleret; eosque nominat, *dictatorem, consulem, prætores, tribunos plebi, interregem, præfectum urbi*: neque alij, præter hos, jus fuisse dixit facere senatusconsultum; quotiensque usu venisset ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior aliis esset, ei potissimum senatus consulendi jus fuisse. addit deinde, extraordinario jure *tribunos* quoque *militares*, qui pro *consulibus* fuissent, item *decemviros*, quibus imperium consulare tum esset, item *triumviros reipublicæ constituendæ* causa creatos jus consulendi senatum habuisse. postea scripsit de intercessionibus: dixitque intercedendi, ne senatusconsultum fieret, jus fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ij, qui senatusconsultum facere vellent, majoréve essent. tum adscripsit de locis, in quibus senatusconsultum fieri jure posset; docuitque confirmavitque, nisi in loco per augures constituto, quòd templum appellaretur, senatusconsultum factum esset, justum id non fuisse. propterea & in curia Hostilia & in Pompeia & post in Iulia, quum profana ea loca fuissent, templa esse per augures constituta; ut in ijs senatuscõsulta more majorum justa fieri possent. inter quæ id quoque scriptum reliquit: non omnis ædes sacras templa esse, ac ne ædem quidem

dem Vestæ templum esse. hæc deinceps dicit, se-
natusconsultum ante exortum aut post occasum
solem factum ratum non fuisse: opus etiam cen-
sorium fecisse existimatos, per quos eo tempore
senatusconsultum factum esset. docet deinde ini-
bi multa, quibus diebus habere senatum jus non
sit: immolareque hostiam prius auspicarique
debere, qui senatum habiturus esset: de rebusque
divinis prius quàm humanis ad senatum refe-
rendum esse: tum porrò referri oportere aut in-
finitè de republica aut de singulis rebus finitè:
senatusque consultum fieri duobus modis: aut
per discessionem, si consentitur: aut, si res dubia
esset, per singulorum sententias exquisitas: sin-
gulos autem debere consuli gradatim; incipíque
à consulari gradu. ex quo gradu semper quidem
antea primum rogari solitum, qui princeps in
senatum lectus esset: tum autem, quum hæc
scriberet, novum morem institutum refert, per
ambitionem gratiamque, ut is primus rogare-
tur, quem rogare vellet qui haberet senatũ, dum
is tamen ex gradu consulari esset. præter hæc de
pignore quoque capiendo disserit, deque multa
dicenda senatori, qui, quum in senatum veni-
re deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id
genus in libro, quo supra dixi, M. Varro epi-
stola ad Oppianum scripta exsequutus est. Sed
quòd ait senatusconsultum duobus modis fieri
solere, aut conquisitis sententijs, aut per discef-
sionem: parum convenire videtur cum eo quod
Ateius Capito in coniectaneis scriptum reliquit.
nam in libro ducentesimo quinquagesimonono
Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsul-
tum fieri posse non discessione facta. quia in o-
mnibus senatusconsultis, etiam in iis quæ per
relationem fierent, discessio esset necessaria: id-
que ipse Capito verum esse affirmat. sed de hac
omni

nni re alio in loco plenius accuratiusque nos
emini scribere.

CAPUT VIII.

uæsitum esse dissensumque, an præfectus Latinarum causa creatus jus senatus convocandi consulendique habeat.

Ræfectum urbi Latinarum causa relictum senatum habere posse Iunius negat. quoniam
senator quidem sit; neque jus habeat sententiæ dicendæ, quum ex ea ætate præfectus fiat quę
on sit senatoria. Marcus autem Varro in quar-
epistolicarum quæstionum, & Ateius Capito
Conjectaneorum ducentesimo quinquagesi-
onono, jus esse præfecto senatus habēdi dicūt:
que ea re assensum esse Capitonem Tuberoni
ntra sententiam Iunii refert. *nam & tribunis,*
quit, *plebis senatus habendi jus erat, quamquam*
atores non essent, ante Atinium plebiscitum.

LIBER

LIBER XV.

CAPUT I.

Quòd in Q. Claudii annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere.

DECLAMAVERAT Antonius Iulianus rhetor præterquam semper aliàs, tum verò nimium quantum delectabiliter & feliciter. sunt enim fermè scholasticæ istæ declamationes ejusdem hominis ejusdemque facundiæ, non ejusdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares ejus circumfusi undique eum prosequebamur domum: quum deinde subeuntes montem Caspium conspicimus insulam quamdam occupatam igni, multis arduisque tabulatis editam; & propinqua jam omnia flagrare vasto incendio. tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani, Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum; sed pericula sunt longè maxima. si quid autem posset remedii fore, ut ne tam assiduè domus Romæ arderent, venum herclè dedissem res rusticas, & urbicas emissem. atqui illi Iulianus læta, ut mos ejus fuit, inter fabulandum venustate, Si annalem, inquit, undevicesimum Q. Claudii legisses optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te profectò Archelaus regis Mithridati præfectus, qua medela quaque sollertia ignem defenderes; ut ne ulla tua ædificatio è ligno correpta atque insinuata flammis arderet. Percunctatus ego

sum

m quid esset. librum Quadrigarii petit. in eo
itur libro scriptum inveni, Quum oppugnaret
Sulla in terra Attica Piræum; & contrà Ar-
elaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido
opugnaret, turrim ligneam defendendi gratia
uctam, quum ex omni latere circumplexa igni
ret, ardere non quisse, quòd alumine ab Ar-
elao oblita fuisset. verba Quadrigarii ex eo li-
ro hæc sunt: *Tum Sulla conatus est & tempore*
agno eduxit copias, ut Archelai turrim unam,
uam ille interposuit, ligneam incenderet. venit.
cessit. ligna subdidit. submovit Græcos. ignem
dmovit. satis sunt diu conati. numquam quive-
unt incendere: ita Archelaus omnem materiam
bleverat alumine. quod Sulla atque milites mira-
ntur. &, postquam non succendit, reduxit co-
ias.

CAPUT II.

Quòd Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles esse existimaverit.

EX insula Creta quispiam ætatem Athenis
agens Platonicum se esse philosophum dice-
at & viderier gestibat. erat autem nihili homo
nugator, atque in Græcæ facundiæ gloria ja-
abundus, & præterea vini libidine adusque
dibria ebriosus. is in conviviis juvenum, quæ
gitare Athenis hebdomadibus lunæ sollemne
obis fuit, simulatque modus epulis factus, &
tiles delectabilesque sermones cœperant; tum
lentio ad audiendum petito loqui cœptabat:
que id genus vili & incondita verborum ca-
rva hortabatur omnes ad bibendum, idque se
cere ex decreto Platonico prædicabat; tam-
uam Plato in libris, quos de legibus compo-
suit,

fuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset, utilemque esse eam bonis ac fortibus viris censuisset. ac simul inter ejusmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat; fomitem esse quemdam dicens & incitabulum ingenii virtutisque, si mens & corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo & secundo de legibus, non, ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere & imminuere hominum mentes solet, laudavit; sed hanc largiorem paulò jucundioremque vini invitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conviviorum sobriis, non improbavit. nam & modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici integrarique animos ad instauranda sobrietatis officia existimavit, reddique eos sensim lætiores atque ad intentiones rursum capiendas fieri habiliores: & simul, si qui penitus in iis affectionum cupiditatumque errores inessent, quos aliqui pudor reverens concelaret, ea omnia sine gravi periculo, libertate per vinum data, delegi, & ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. atque hoc etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neque respuendas hujuscemodi exercitationes adversum propulsandam vini violentiam; neque ullum umquam continentem prorsum ac temperantem satis fideliter visum esse, cujus vita virtusque non inter ipsa errorum pericula & in mediis voluptatùm illecebris explorata sit. nam cui Libentiæ Gratiæque omnes conviviorum incognitæ sint, quique illarum omnino expers sit; si eum fortè ad participandas ejusmodi voluptates aut voluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deleniri plerumque & capi; neque mentem animumque ejus consistére, sed

vi

quadam nova ictum labascere. congredien-
m igitur censuit & tamquam in acie quadam
n voluptariis rebus, cumque ista vini licentia
nminus decernendum: ut adversum eas non
;a simus tuti nec absentia; sed vigore animi
constanti præsentia moderatoque usu tempe-
itiam continentiamque tueamur, & calefacto
aul refotóque animo, si quid in eo vel frigi-
tristitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit de-
amus.

CAPUT III.[1]

*uid M. Cicero de particula ista senserit scripse-
ritque quæ præposita est verbis* aufugio *&* aufe-
ro. *& an in verbo* autumo *eadem ista hæc præpo-
sitio esse videri debeat.*

Egimus librum Ciceronis, qui inscriptus est
Orator. in eo libro Cicero, quum dixisset
rba hæc, *aufugio*, & *aufero*, composita qui-
m esse ex præpositione *ab*, & ex verbis, *fugio*,
fero; sed eam præpositionem, quo fieret
x pronunciatu audituque lenior, versam mu-
tamque esse in *au* syllabam; cœptumque esse
ci *aufugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero*:
um hæc, inquam, ita dixisset; tum postea
idem super eadem particula ita scripsit: *Hæc*,
quit, *præpositio, præter hæc duo verba, nullo*
o in verbo reperitur. Invenimus autem in
mmentario Nigidiano verbum, *autumo*,
mpositum ex *ab* præpositione & verbo *æstumo*;
ctúmque intercisè, *autumo*, quasi *abæstumo*,
od significaret *totum æstumo*, tamquam *abnu-
ero*. sed, quod sit cum honore multo dictum P.
igidii hominis eruditissimi, audacius hoc ar-
tiusque esse videtur, quàm verius. *autumo* e-
m non id solúm significat, sed & *dico* & *opi-
nor*

nor & *censeo*. cum quibus verbis præpositio ista neque cohærentia voc s, neque significatione sententiæ convenit. præterea vir acerrimæ in studio litterarum licentiæ M.. Tullius non sola esse hæc duo verba dixisset, si reperire posset ullum tertium. Sed illud magis inspici quærique dignum est, versáne sit & mutata *ab*, præpositio in *au*, syllabam propter lenitatem vocis, an potius *au*, particula sua sit propria origine, & proinde, ut pleræque aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta sit: sicuti est in illo versu Homeri:

αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν.
καὶ ἄβρομοι αὖ ἰαχοί.

CAPUT IV.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine; quem primum de Parthis *triumphasse memoriæ tradtum est.*

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos. Nihil adeò de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. eum Picentem fuisse, genere & loco humili; & matrem eius à Pompeio Strabone Pompeii magni patre bello sociali, quo Aesculanos subegit, captam cum ipso esse; mox triumphante Pompeio Strabone eum quoque puerum inter ceteros ante currum imperatoris sinu matris vectum esse; post, quum adolevisset, victum sibi ægrè quæsisse, eumque sordidè invenisse comparandis mulis & vehiculis quæ magistratibus, qui sortiti provincias forent, præbenda publicè conduxisset; in isto quæstu notum esse cæpisse C.

Cæsa-

sari, & cum eo profectum esse in Gallias : n quia in ea provincia satis naviter versatus t, deinceps civili bello mandata sibi pleraimpigrè & strenuè fecisset, non modò in icitiam Cæsaris, sed ex ea in amplissimum oque ordinem pervenisse : mox tribunum oque plebi ac deinde prætorem creatum, ate in eo tempore iudicatum esse á senatu hon cum M. Antonio : pòst verò coniunctis tibus non pristinam tantùm dignitatem reerasse, sed & pontificatum ac deinde consuum quoque adeptum esse : eamque rem tam oleranter tulisse populum Romanum, qui ntidium Bassum meminerat curandis mulis titasse, ut vulgò per vias urbis versiculi proiberentur:

Concurrite omnes augures haruspices :
Portentum inusitatum conflatum est recens.
Nam mulos qui fricabat consul factus est.

mdem Bassum Suetonius Tranquillus præpoum esse à M. Antonio provinciis orientalis, Parthosque in Syriam introrumpentis tris ab eo prœliis fusos scribit, eumque primum nnium de Parthis triumphasse, & morte obita blico funere sepultum esse.

CAPUT V.

rbum profligo *à plerisque dici improprie inscitéque.*

Icut alia verba pleraque, ignoratione & inscitia improbè dicentium quæ non intelligāt, flexa ac depravata sunt à ratione recta & contudine; ita hujus quoque verbi, quod est, *fligo*, significatio versa & corrupta est. nam um ab affligendo & ad perniciem interitum e deducendo inclinatum id tractumque sitsem;

sempérque eo verbo qui diligenter loquuti sunt ita vsi sint, ut *profligare* dicerent *prodigere* & *deperdere*, *profligatásque* res quasi *proflictas* & *perditas* appellarint: nunc audio ædificia & templa & alia ferè multa, quæ propè absoluta affectaque sunt, in profligato esse dici; ipsaque jam esse profligata. quapropter urbanissimè respōdisse prætorem non indoctum virum Barvasculo cuidam ex advocatorum turba Sulpicius Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. nam quum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, verbaque ita fecisset; Omnia, vir clarissime, negotia, de quibus te cogniturum esse hodie dixisti, diligentia & velocitate tua profligata sunt; unum id solum relictum est de quo rogo audias: tum prætor satis ridiculè, An illa, inquit, negotia de quibus jam cognovisse me dicis, profligata sint equidem nescio. hoc autem negotium quod in te incidit, proculdubio, sive id audiam sive non audiam, profligatum est. Quod significare autem volunt qui *profligatum* dicunt: ij qui Latinè loquuti sunt non *profligatum* sed *adfectum* dixerunt. sicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provincijs consularibus. ejus verba hæc sunt: *Bellum adfectum videmus, &, vere ut dicam, pene confectum.* item infrà: *Nam ipse Cæsar quid est quòd in ea provincia commorari velit, nisi ut ea quæ per eum adfecta sunt perfecta reipublicæ tradat?* idem Cicero in Oeconomico. *Quum verò adfecta jam prope æstate uvas à sole mitescere tempus est.*

CAPUT VI.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifestum erratum in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Aiace.

IN libro M. Tullii, qui est secundus de gloria manifestus error est non magnæ rei. quem errorem

rem esse possit cognoscere non aliquis eruditum, sed qui tantùm legerit Ὁμήρου τὸ η. quãdem non tam id mirabamur errasse in ea re M. Tullium: quàm non esse animadversum hoc postea correctumque, vel ab ipso, vel à Tirone liberto ejus, diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo. ita enim scriptum in eo libro est: *Apud eumdem poëtam Ajax cum Hectore congrediens depugnãdi causa agit ut sepeliatur, si sit fortè victus; declaratque se velle ut suum tumulum multis etiam pòst sæculis prætereuntes sic loquantur:*

Hic situs est vitæ jampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit ense.
Fabitur hæc aliquis. mea semper gloria vivet.

Hujus autem sententiæ versus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur; sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, priusquam sciat an Ajax secum depugnandi causa congressurus sit.

CAPUT VII.

Observatum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu, aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum epistolæ divi Augusti ad Cajum filium.

OBservatum in multa hominum memoria, expertumque est in senioribus plerisque omnibus, sexagesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire aut corporis morbique gravioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea qui rerum verborumque istiusmodi studio tenentur, eum ætatis annum

num appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque ista proxima superiore, quum librum epistolarum divi Augusti, quas ad Cajum nepotem suum scripsit, legeremus; ducere múrque eligantia orationis neque morosa neque anxia, sed facili hercle & simplici: idipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus: ejusque epistolæ exemplum hoc est: VIII. Kal. Octobr. *Have mi Cai, meus ocellus jucundissimus: quem semper medius fidius desidero quum à me abes; sed præcipuè diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Cajum: quem, ubicumque hoc die fuisti, spero lætum & benivolentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. nam, ut vides, κλημακτῆρα communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum evasimus. deos autem oro, ut, quantum mihi superest temporis, id salvis vobis traducere liceat in statu reipublicæ felicissimo ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων stationem meam.*

CAPUT VIII.

Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ exprobratione, qua usus est quum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit.

QVum legeremus orationē veterem Favorini non indiserti viri: quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio esse hercle istiusmodi sumtus atque victus, perdidicimus. verba hæc, quæ apposuimus, Favorini sunt: *Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi, quum libentissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumtus &*

& fastidium pro facetiis procedit: qui negant ullam avem præter ficedulam totam comesse oportere; ceterarum avium atque altilium, nisi tantùm apponatur ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, convivium putant inopia sordere: superiorē partē avium atq; altilium qui edint, eos palatum non habere. si proportione luxuria pergit crescere; quid relinquetur, nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defetigentur? quando stratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quam diis immortalibus adornatur.

CAPUT IX.

Quòd Cæcilius poëta frontem *genere virili, non poëticè, sed cum probatione & cum analogia appellavit.*

VEre ac disertè Cæcilius hoc Subditivo scripsit:

Nam hi sunt inimici pessumi fronte hilaro,
Corde tristi: quos neque ut apprendas neque ut mittas scias.

Hos ego versus, quum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo fortè iuvenum eruditorum dixi. tum de grammaticorum volgo quispiam nobiscum ibi assistens non sanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Cæcilius hic fuit, quum *fronte hilaro*, non *fronte hilara*, dixit, & tam immanem solœcismum nihil veritus est? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes sumus, qui frontem improbè indoctéque non virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum auctoritas non *hanc*, sed *hunc frontem* debere dici suadeant. quippe M. Cato in quinto Originum ita scripsit: *Postridie signis collatis æquo fronte peditatu equiti-*

bus atque aliis cum hostium legionibus pugnavit. *recto* quoque *fronte* idem Cato eodem in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus; Missas, inquit, auctoritates facias: quas quidem ut habeas, posse fieri puto. sed rationem dic, quam non habes. atque ego his eius verbis, ut tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magister rationem falsam quidem, sed quam falsam esse tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus litteris finita, quibus *frons* finitur, generis masculini sunt, si in genitivo quoque casu eadem syllaba finitur: ut *mons, pons, frons.* at ille contrà renidens, Audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini petebant ibi omnes ut vel unum statim diceret, sed quum homo voltum intorqueret, & non hisceret, & colores mutaret: tum ego intercessi; &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad quirendum triginta dies: postquam inveneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

CAPUT X.

De voluntario & admirando interitu visginum Milesiarum.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inscripsit, primo, quum de morbis dissereret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Milesii nominis fere quot tum in ea civitate erant, repentè, sine ulla evidenti causa, voluntatem cepisse obeundæ mortis; ac deinde plurimas vitam suspendio amisisse. id quum accideret in dies crebriùs, neque animis earum mori perseverantium medicina adhiberi qui-

-ret;

decreviſſe Mileſios, ut virgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent, eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, quî eſſent prævinctæ, efferrentur: poſt id decretum virgines voluntariam mortem non petiſſe, pudore ſolo deterritas tam inhoneſti funeris.

CAPUT XI.

Verba ſenatuſconſulti, de exigendis urbe Romæ philoſophis: item verba edicti Cenſorum, quo improbati & coërciti ſunt qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant.

C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala coss. ſenatuſconſultum de philoſophis & de rhetoribus Latinis factum eſt. M. POMPONIVS, PRAETOR. SENATVM. CONSVLVIT. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBVS. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. POMPONIVS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. VTI. EI. E. REPVBLICA. FIDE. QVE. SVA. VIDERETVR. VTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis poſt id ſenatuſconſultum Cn. Domitius Ænobarbus & L. Licinius Craſſus Cenſores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: RENVNCIATVM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QVI. NOVVM. GENVS. DISCIPLINAE. INSTITVERVNT. AD. QVOS. IVVENTVS. IN. LVDVM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSVISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADVLESCENTVLOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QVAE. LIBEROS. SVOS. DISCERE. ET. QVOS. IN.

LVDOS. ITARE. VELLENT. INSTITVERVNT. HAEC. NOVA. QVAE. PRAETER. CONSVETVDINEM. AC. MOREM. MAIORVM. FIVNT. NE. QVE. PLACENT. NE. QVE. RECTA. VIDENTVR. QVA. PROPTER. ET. HIS. QVI. EOS. LVDOS. HABENT. ET. HIS. QVI. EO. VENIRE. CONSVERVNT. VISVM. EST. FACIVNDVM. VT. OSTENDEREMVS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neque illis solùm temporibus nimis rudibus necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt: verum etiam Domitiano imperante senatusconsulto ejecti, atque urbe & Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Nicopolin Roma decessit.

CAPUT XII.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratißimus.

C. Gracchus, quum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit. ea verba hæc sunt: *Versatus sum*, inquit. *in provincia quomodo ex usu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. nulla apud me fuit popina: neque pueri eximia facie stabant. sed in convivio liberi vestri modestiùs erant, quàm apud principia.* pòst deinde hæc dicit: *Ita versatus sum in provincia, ut nemo posit verè dicere assem aut eo plus in muneribus me accepisse; aut mea opera quemquam sumtum fecisse. biennium enim fui in provincia: si ulla meretrix domum meam introivit, aut cuiusquam servulus propter me solicitus est, omnium nationum postremissimum nequißimumq; existimatote.*
quum

uum à servis eorum tam castè me habuerim. inde oteritis considerare quomodo me putetis cum liberis vixisse Atque ibi ex intervallo, *Itaque*, nquit, *Quirites, quum Romam profectus sum, onas, quas plenas argenti extuli, eas ex provinia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas ulerunt, eas argento plenas dŏmum reportaverunt.*

CAPUT XIII.

De verbis inopinatis, quæ utroqueversum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.

VTor, & *vereor*, & *hortor*, & *consolor*, communia verba sunt, ac dici utroque versus possunt: *vereor te* & *vereor abs te*, id est tu me verearis. *Vtor te* & *vtor abs te*, id est, tu me uteris. *hortor te* & *hortor abs te*, id est, tu me hortaris. *consolor te* & *consolor abs te*, id est, tu me consalaris. *testor* quoque & *interpretor* significatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inusitata; & an dicta sint in eam quoque partem quæri solet. Afranius in Consobrinis:

Hem isto parentum est vita vilis liberis:
Vbi malunt metui quàm vereri se ab suis,

hîc *vereri* ex ea parte dictum est, quæ est non usitatior. Novius in Ligartaca verbum, quod est, *utitur*, ex contraria parte dicit. *Quia supellex multa, quæ non vtitur, emitur tamen*: id est, quæ usui non est. M. Cato in quinta Origine, *Exercitum*, inquit, *suum pransum paratum cohortatum eduxit foras atque instruxit.* *consoler* quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est, scriptum invenimus in epistola Q. Metelli: quam quum in exsilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit. *At quum animum*, in-

quit, *vestrum erga me video: vehementer consoler: fides virtúsque vestra mihi ante oculos versatur.* *testata* itidem & *interpretata* eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de divinatione: ut *test interpret ǐrque* verba cõmunia videri debeant. Sallustius quoque eodem modo, *Dilargitis proscriptorum bonis*, dicit, tamquam verbum *largior* sit ex verbis communibus *veritum* autem, sicut *puditum* & *pigitum*, non personaliter per infinitum modum dictum esse non à vetustioribus tantùm videmus, sed à M. quoque Tullio in secundo de Finibus. *Primum*, inquit, *Aristippi Cyrenaicorúmque omnium, quos non est veritum in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moveret, summum bonum ponere.* dignor quoque & *veneror* & *confiteor* & *testor* habita sunt in verbis communibus. sic illa in Virgilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. &:
Cursusque dabis venerata secundos.

Confessi autem æris, de quo facto confessio est, in XII. tabulis scriptum est, his verbis: AERIS. CONFESSI. REBVS. QVE. IVDICATIS. TRIGINTA. DIES. IVSTI. SVNTO. item ex isdem tabulis quoque est: QVI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBERIPENS. VE. FVERIT. NI. TESTIMONIVM. FARIATVR. IMARNBYS. INTESTABILIS. QVE. ESTO.

CAPUT XIIII.

Quòd Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus est.

APud Q. Metellum Numidicum, in libro accusationis in Valerium Messalam tertio, novè dictum esse annotavimus. verba ex oratione

ejus

ejus hæc ſunt : *Quum ſe ſciret in tantum carmen veniſſe, atque ſocios ad ſenatum queſtum flentes veniſſe, ſeſe pecunias maximas exactos eſſe. pecunias*, inquit, *maximas exactos*, pro eo quod eſt, *pecunias à ſe maximas exactas.* id nobis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, εἰσεπράξατό με ἀργύριον : id ſignificae, *exegit me pecuniam.* quod ſi id dici poteſt ; etiam *exactus eſſe aliquis pecuniam* dici poteſt : Cæciliuſque eadem figura in Hypobolimæo Aeſchino uſus videtur;

Ego illud minus nihilo exigor portorium :

id eſt; *nihilominus exigitur de me portorium.*

CAPUT XV.

Paſſis velis, & paſſis manibus *dixiſſe veteres non à verbo ſuo, quod eſt* patior ; *ſed ab alieno, quod eſt* pandor,

AB eo quod eſt, *pando*, *paſſum* veteres dixerunt, non, *panſum*, & cum præpoſitione, *expaſſum*, non, *expanſum*. Cæcilius in Synariſtoſis :

Heri verò proſpexe eumce ex tegulis :
Hac nunciaſſet flammeum expaſſum domi.

capillo quoque eſſe mulier *paſſo* dicitur, quaſi porrecto & expanſo. & *paßis* manibus & velis *paßis* dicimus, quod ſignificat diductis atque diſtantis. itaque Plautus in Milite glorioſo, littera in *e* mutata, per compoſiti vocabuli morem, *diſpeßis* dicit, pro eo quod eſt, *diſpaßis*:

Credo ego iſthoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam.
Diſpeßis manibus patibulum quum habebis.

CAPUT XVI.

De novo genere interitus Crotonienſis Milonis.

MIlo Crotonienſis athleta illuſtris, quem in chronicis ſcriptum eſt olympiade prima coronatum eſſe, exitum habuit vitæ miſerandum & mirandum. quum iam natu grandis artem athleticam deſiſſet, iterque faceret fortè ſolus in locis Italiæ ſilveſtribus: quercum vidit proxime viam patulis in parte media ramis hiantem. tum, experiri, credo, etiam tunc volens an ullæ ſibi reliquæ vires adeſſent, immiſſis in cavernas arboris digitis diducere & reſcindere quercum conatus eſt, ac mediā quidem partem diſcidit divellitque. quercus autem in duas diducta partes, quum ille, quaſi perfecto quod erat connixus, manus laxaſſet, ceſſante vi rediit in naturam; manibuſque eius retentis incluſiſque ſtricta denuo & cohæſa, dilacerandum hominem feris præbuit.

CAPUT XVII.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.

ALcibiades Athenienſis quum apud avunculum Periclen puer artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur; & arceſſi Pericles Antigenidam tibicinē iuſſiſſet, ut eum canere tibiis, quod honeſtiſſimum tum videbatur, doceret: traditas ſibi tibias quum ad os adhibuiſſet inflaſſetque; pudefactus oris deformitate abiecit infregitque. ea res quum percrebuiſſet; omnium tum Athenienſium conſenſu, diſciplina tibiis

ca-

canendi desita est. scriptum hoc est in commentario Pamphilæ novo & vicesimo.

CAPUT XVIII.

Quòd pugna belli civilis victoriaque C. Cæsaris, quam vicit in Pharsalicis campis, nunciata prædictaque est per cujusdam remigis vaticinium eodem ipso die in Italia Patavii.

QVo C. Cæsar & Cn. Pompeius die per civile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, res accidit Patavii in transpadana Italia memorari digna. Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotii religionibus venerandus, & castitate vitæ sanctus, repentè mota mente conspicere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari; ac deinde cedere alios, alios urgere, cædem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnæ, impressionem, gemitus, vulnera, proinde ut si ipse in prœlio versaretur, coram videre sese vociferatus est; ac postea subito exclamavit Cæsarem vicisse. Ea Cornelii sacerdotis hariolatio levis tumquidem visa est & vecors: magnæ mox admirationi fuit; quòd non modò pugnæ dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prœlii exitus, qui erat prædictus, idem fuit; sed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis repræsentata est.

CAPUT XIX.

Verba M. Varronis memoria digna, ex satyra quæ inscribitur, περὶ ἐδεσμάτων.

NOn paucissimi sunt in quos potest convenire id quod M. Varro dicit, in satyra quæ inscri-

inscribitur περὶ ἐδεσμάτων. verba hæc sunt: *Si, quantum operæ sumsisti ut tuus pistor bonum faceret panem, ejus duodecimam philosophiæ dedisses; ipse bonus jampridem esses factus, nunc, illum qui norunt, volunt emere milibus centum, te, qui novit, nemo centussi.*

CAPUT XX.

Notata quædam de Euripidi poetæ genere, vita, moribus, déque ejusdem fine vitæ.

EVripidi poëtæ matrem Theopompus agrestia olera vendentem victum quæsisse dicit. patri autem ejus nato illo responsum est à Chaldæis, cum puerum, quum adolevisset, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatum esse. pater interpretatus athletam debere esse, roborato exercitatoque filii sui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatem receptus non est. post Eleusinio & Thesæo certamine pugnavit, & coronatus est. mox, à corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagoræ & Prodici rhetoris, in morali autem philosophia Socratis. tragœdiam scribere natus annos duodeviginti adortus est. Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse tætram & horridam, quam nos vidimus; in qua Euripides tragœdias scriptitarit. mulieres ferè omnes in majorem modum exosus fuisse dicitur. sive quòd natura abhorruit à mulierum cœtu, sive quòd duas simul uxores habuerat, quum id decreto ab Atheniensibus facto jus esset; quarum matrimonii pertæbebat. Ejus odii in mulieres Aristophanes quoque meminit ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις, in his versibus:

Νῦν

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ καὶ λέγω,
Τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
Ἄγρια γὰρ ἡμᾶς ὦ γυναῖκες δρᾷ κακά,
Ἅτ᾽ ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Alexander autem Ætolus hos de Euripide versus composuit:

Ὁ δ᾽ Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου
Στρυφνὸς μὲν ἔμοιγε ἔοικε προσειπεῖν,
Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ᾽ οἶνον
Μεμαθηκώς· ἀλλ᾽ ὅ, τι καὶ γράψαι, τοῦτ᾽ ἂν
Μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

is, quum in Macedonia apud Archelaum regem esset, uteretur que eo rex familiariter: rediens nocte ab ejus cœna canibus à quodam æmulo immissis dilaceratus est: & ex his vulneribus mors secuta est. sepulcrum autem ejus & memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriæ quoque loco prædicarent: οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὤλετό που, quòd egregius poëta morte obita sepultus in eorum terra foret. quamobrem quum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo consensu Macedones in ea re deneganda persti-terunt.

CAPUT XXI.

Quòd à poëtis Iovis filii prudetissimi humanissimique, Neptuni autem ferocissimi & inhumanissimi traduntur.

PRæstantissimos virtute, prudentia, viribus, Iovis filios poëtæ appellaverunt, ut Æacum & Minoa & Sarpedona; ferocissimos & immanes & alienos ab omni humanitate, tamquam è

mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona & Scyrona & Læstrigonas.

CAPUT XXII.

Historia de Sertorio duce, deque astu eius commentitiisque simulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandosque sibi utebatur.

SErtorius vir acer, egregiusque dux, & tuendi regendique exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficillimis, & mentiebatur ad milites si mendacium prodesset, & literas compositas pro veris legebat, & somnium simulabat, & falsas religiones conferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adiutabant. illud adeò Sertorii nobile est. cerva alba eximiæ pulchritudinis & vivacissimæ celeritatis à Lusitano ei quodam dono data est. hanc sibi oblatam divinitus & instructam Dianæ numine colloqui secum monereque & docere, quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit: ac, si quid durius videbatur quod imperandum militibus foret, cerva sese monitum prædicabat. id quum dixerat: universi, tamquam si deo libentes parebant. Ea cerva quodam die, quum incursu esset hostium nunciata festinatio tu multu consternata in fugam sese prorupit: atque in palude proxima delituit; & postea requisita perisse credita est. neque multis diebus post, inventam esse cervam Sertorio nunciatur. tum qui nunciaverat iussit tacere: ac, ne cui palam diceret, interminatus est: præcepitque ut eam postero die repentè in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret: admissis deinde amicis postridie, visum sibi esse ait in quiete cervam, quæ perisset, ad se reverti, &, ut prius

consuerat quod opus esset facto, prædicare. m Sertorio, quod imperaverat, significante rva emissa in cubiculum Sertorii introrupit. amor factus, & orta admiratio est: eaque ho- inum barbarorum credulitas Sertorio in ma- is rebus magno usui fuit: Memoriæ proditum t, ex iis nationibus, quæ cum Sertorio fa- ebant, quum multis prœliis superatus esset, minem umquam ab eo descivisse: quamquam genus hominum esset mobilissimum.

CAPUT XXIII.

e ætatibus historicorum nobilium Hellanici, Herodoti, Thucydidis.

HEllanicus, Herodotus, Thucydides, histo- riæ scriptores in isdem temporibus ferè ude ingenti floruerunt, & non nimis longè istantibus fuerunt ætatibus. nam Hellanicus nitio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & se- aginta annos natus videtur, Herodotus tres quinquaginta, Thucydides quadraginta. scri- tum hoc in libro undecimo Pamphilæ.

CAPUT XXIV.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis scripsit, de comicis Latinis iudicarit.

SEdigitus in libro, quem scripsit de poëtis; quid de iis sentiat qui comœdias fecerunt, & quem ex omnibus præstare ceteris putet, ac de- nceps quo quemque in loco & honore ponat, is versibus suis demonstrat:

Multos incertos certare hanc rem vidimus.
Palmam poëtæ comico cui deferant.
Eum meo iudicio errorem dissolvam tibi.
Vt contrà si quis sentiat nihil sentiat.

Cæcilio

Cæcilio palmam Statio do comico.
Plautus secundus facilè exsuperat ceteros.
Dein Nævius qui servet pretium tertiu-st.
Si erit, quod quarto; dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hoc loco Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facilè facilè Luscium.
Decimum addo causa antiquetatis Ennium.

CAPUT XXV.

De verbis quibusdam novis, quæ in Cn. Matii mimeambis offendriamus.

CN. Matius vir eruditus in mimiambis suis non absurdè neque absonè finxit, *recentatur*, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεοῦται. versus, in quibus hoc verbum est, hi sunt:

Iamnam albicascit Phœbus & recentatur
Commune lumen hominibus voluptásque.

Idem Matius in isdem mimiambis *edulcare* dicit: quod est, dulcius reddere, in his versibus:

Quapropter edulcare convenit vitam;
Curasque acerbas sensibus gubernare.

CAPUT XXVI.

Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit syllogismum: eiúsque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

ARistoteles quid syllogismus esset his verbis definivit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. eius definitionis non videbatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: *Syllogismus est oratio, in qua consensis quibusdam & con*

ßis, aliud quid, quàm quæ concessa sunt, per quæ concessa sunt necessariò conficitur.

CAPUT XXVII.

uid sint comitia calata, *quid* curiata *quid* centuriata, *quid* tributa *quid* concilium; *atque inibi quædam eiusmodi.*

N libro Lælii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, *calata co-itia* esse, quæ pro collegio pontificum haben-ır aut regis aut flaminum inaugurandorum ıusa. eorum autem alia esse curiata, alia cen-ıriata. curiata per lictorem curiatum calari, ı est, convocari: centuriata per cornicinē. is-em comitiis, quæ calata appellari diximus, & crorum detestatio & testamenta fieri sole-ınt. tria enim genera testamentorum fuisse :cepimus, unum, quod calatis comitiis in po-ıli concione fieret: alterum in procinctu quū, iri ad prœlium faciendum in aciem vocabā-ır: tertium per familiæ emancipationem, cu-s & libra adhiberetur. in eodem Lælii Felicis li-ro hæc scripta sunt: *Is qui non universum populū d partem aliquā adesse iubet, non comitia sed con-lium edicere debet. tribuni autem neque advocant atricios, neque ad eos referre ulla de re possunt: ane leges quidem propriè, sed plebiscita appel-ıntur quæ tribunis plebis ferentibus accepta sunt: uibus rogationibus ante patricii non tenebantur, onec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ıre quod plebes statuisset, omnes Quirites tene-ntur.* item in eodem libro hoc scriptum: est *Quum ex generibus hominum suffragium feratur uriata comitia esse: quum ex censu & ætate, cen-uriata: quum ex regionibus & locis, tributa. enturiata autem comitia intra pomœrium fieri*

fas esse: quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari ius non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum: quoniam populus esset in suffragiis fere ndis occupatus.

CAPUT XXVIII.

Quòd erravit Cornelius Nepos quum scripsit Ciceronem tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.

CORnelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur; quum eum scripsit tres & viginti annos natum primam causam judicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Consulibus ante diem III, nonas Ianuarias M. Cicero natus est, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus consulibus causam privatam pro Quintio apud Aquilium Gallum judicem dixit, sex & viginti anni reperiuntur. neque dubium est quin post annum, quàm pro Quintio dixerat, Sex. Roscium reum parricidii defenderit, annos jam septem atque viginti natus, L. Sulla Felice Q. Metello Pio consulibus. in qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animadvertit, quòd eum scripserit sexto vicesimo ætatis anno pro Sex. Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quàm Fenestellæ error est; nisi quis vult in animum inducere, studio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, qnadriennium suppressisse: ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodum adolescens videre-

videretur. Illud adeò ab vtriusque oratoris studiosis animadversum & scriptum est; quòd Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint, alter κτ' ἀνδροτίωνος ἢ κτ' τιμοκράτους septem & viginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio. septimoque & vicesimo pro Sex. Roscio. vixerunt quoque non nimis numerum annorum diversum, alter tres & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

CAPUT. XXIX.

Quali figura orationis & quàm nova L. Piso annalium scriptor usus sit.

DVæ istæ in loquendo figuræ notæ satis usitatæque sunt, *Mihi nomen est Iulio* & *mihi nomen est Iulii.* tertiam figuram novam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. verba Pisonis hæc sunt: *L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere:* eumque *orat uti sua voluntate Romam contendat. quia Tarquinium*, inquit, *nomen esset*. hoc proinde est, tamquam si ego dicam, *mihi nomen est Iulium.*

CAPUT XXX.

Vehiculum, quod petorritum *appellatur, cujatis linguæ vocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.*

QVi ab alio genere vitæ detriti jam & retorridi ad litterarum disciplinas seriùs adeunt, si fortè idem sunt garruli natura & subarguculi, oppidò quàm fiunt in litterarũ ostentatione inepti & frivoli. quod genus profectò ille homo est, qui de *petorritis* nuper argutissimas nugas dixit. nam quum quæreretur *petorritum*

tum quali forma vehiculum cuiatiſque linguæ vocabulum eſſet : & faciem vehiculi ementitus eſt longè alienam falſamque, & vocabulum Græcum eſſe dixit; atque id ſignificare volutres rotas interpretatus eſt : commutataque una littera *petorritum* eſſe dictum volebat, quaſi *petorotum*. ſcriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego quum Probi multos admodum cōmentationum libros anquiſierim, neque ſcriptum in his inveni, nec uſquam alioqui Probum ſcripſiſſe credo. *petorritum* enim eſt non ex Græca dimidiatum, ſed totum tranſalpibus. nam eſt vox Gallica. id ſcriptum eſt in libro M. Varronis quartodecimo rerum divinarum. quo in loco Varro, quum de petorrito dixiſſet, eſſe id verbum Gallicum; *lanceam* quoque dixit, non Latinum, ſed Hiſpanicum verbum eſſe.

CAPUT XXXI.

Quæ verba legaverint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, quum ab eo obſiderentur, ſuper illa incluta Ialyſi imagine.

RHodum inſulam celebritatis antiquiſſimæ, opidumque in ea pulcherrimum ornatiſſimúmque, obſidebat oppugnabátque Demetrius dux ætatis ſuæ inclutus : cui à peritia diſciplinaque faciendi obſidii, machinarumque ſollertia ad capienda opida repertarum, cognomentū πολιορκητής fuit. tum ibi in obſidione illa ædes quaſdam publicè factas, quæ extra vrbis muros cum parvo præſidio erant, aggredi & vaſtare atque abſumere igni parabat. in his ædibus erat memoratiſſima illa imago Ialyſi, Protogenis manu facta illuſtris pictoris; cuius operis pulchritudinem præſtantiamque ira percitus Rhodiis invidebat. mittunt Rhodii ad Demetrium lega-

gatos, cum his verbis: Quæ, malùm, inquiunt, tio est, ut tu imaginem istam velis incendio dium facto disperdere? nam si nos omnes superveris, & opidum hoc totum ceperis, imagine toque illa integra & incolumi per victoriam otieris. sin verò nos vincere obsidendo nequieris; petimus consideres ne turpe tibi sit, quia on potueris bello Rhodios vincere, bellum ım Protogene mortuo gessisse. hoc ubi ex leitis audivit, oppugnatione desita, & imagini civitati pepercit.

LIBER XVI.

CAPUT I.

Verba Musonii philosophi Græca, digna atque utilia audiri observarique, ejusdemque utilitatis sententia à M. Catone mulis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

ADOLESCENTULI quum etiam tũ in scholis essemus, ἐνθυμημάτιον hoc Græcum, quod apposui, dictum esse à Musonio philosopho audiebamus. & quoniã verè atque luculentè dictum, verbisque est brevibus & rotundis vinctum, perquam libenter memineramus ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, positam legimus: quæ etsi laxioribus paulò longioribusque verbis comprehensa est præquam illud Græcum quod diximus; quoniam tamen priore tempore antiquiorque est, venerabilior videri debet. verba ex oratione hæc sunt: *Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem rectè feceritis; labor ille à vobis citò recedet, benefactum à vobis dum vivitis non abscedet. sed siqua per voluptatem nequiter feceritis; voluptas citò abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit.*

C A-

CAPUT II.

ıimodi ſit lex apud dialecticos percunctandi diſ-ſerendique, & quæ ſit ejus legis reprehenſio.

Egem eſſe ajunt diſciplinæ dialecticæ, ſi de quapiam re quæratur diſputeturque, atque i quid rogare ut reſpondeas, tum ne amplius ıid dicas quàm id ſolum quod es rogatus, aut ıas aut neges, eamq; legẽ qui non ſervent, & aut ıus aut aliter quàm ſunt rogati reſpondeant, ex-timantur rudes indoctique eſſe, diſputandique ıorem atque rationem non tenere. hoc quidẽ, ıod dicunt, in pleriſque diſputationibus pro-ıldubio fieri oportet. indefinitus namque inex-licabiliſque ſermo fiet, niſi interrogationibus ːſponſionibuſque ſimplicibus fuerit determina-ıs. ſed enim eſſe quædam videntur, in quibus, ſi reviter & ad id quod rogatus fueris reſpon-eas, capiare. nam ſi quis his verbis interro-et: poſtulo uti reſpondeas, deſieríſne facere dulterium an non: utrumcumque dialectica ːge reſponderis, ſive aias ſive neges, hærebis in aptione, tamquam ſi te dicas adulterum. ſed uod minus eſt in interrogatione, id eſt adden-ıum. nam qui facere aliquid non deſinit, non id ıeceſſariò etiam fecit. falſa igitur eſt ſpecies i-ıius captionis: & nequaquam procedere ad id ɔoteſt, ut colligi concludique poſſit eum facere ıdulterium, qui ſe negaverit facere deſiſſe. quid ıutem legis iſtius propugnatores in illa captiun-ːula facient, in qua hærere eos neceſſum eſt, ſi nihil amplius quàm quod interrogati erunt re-ſponderint? nam, ſi ita ego iſtorum aliquem ro-gem; Quicquid non perdidiſti habeáſne an non habeas, poſtulo ut aias aut neges: utrumcumque breviter reſponderit, capietur. nam ſi non ha-

bere

bere se negaverit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. sin verò habere se dixerit: colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. rectiùs igitur cautiusque ita respondebitur: quicquid habui id habeo, si id non perdidi. sed hujuscemodi responsio non fit ex ea lege, quam diximus. plus enim quàm quod rogatus est respondet. & propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

CAPUT III.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus fortè deerit ut tolerari aliquantisper inedia possit & tolerari fames verbáque ipsa Erasistrati super ea re scripta.

CVm Favorino Romæ dies plerumque totos eramus; tenebatque animos nostros homo fandi dulcissimus. atque eum quoquo iret, quasi ex lingua prorsum eius capti prosequebamur. ita sermonibus usquequaque amœnissimis demulcebat. tum ad quemdam ægrum quum isset visere: nósque cum eo unà introissemus: multáque ad medicos, qui tum fortè istic erant, valetudinis ejus gratia, oratione Græca dixisset: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quod, quum antehac semper edundi fuerit appetens, nunc, post imperatam inediam tridui omnis eius appetitio pristina elanguerit. nam quod Erasistratus scriptum, inquit, reliquit, propemodum verum est. esuritionem faciunt inanes patentésque intestinorum fibræ, & cava intus ventris ac stomachi vacua & hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur & connivent; tunc loco, in quem cibus capitur, vel stipato vel adducto, volun-

luntas capiendi eius desiderandique restin-
itur. Scythas quoque ait eumdem Erasistra-
n dicere, quum sit usus ut famem longiùs to-
rent, fasciis ventrem strictissimè circumligare.
ventris compressione esuritionem posse de-
lli creditum est. Hæc tum Favorinus, mul-
que istiusmodi alia affabilissimè dicebat. Nos
tem posteà, quum librum fortè rasistrati
eremus Διαιρέσεων primum, id ipsum in eo
ro, quod Favorinum audiebamus dicere,
iptum offendimus. verba Erasistrati ad eam
m pertinentia hæc sunt: ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ
ὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφό-
α ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προ-
ρεσιν, ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακο-
λουθεῖ· ὕστερον δὲ οὐκέτι. deinde paulum intra.
θισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καὶ-
ν ἀναγκάζονται ἄσιτοι εἶναι, ζώναις πλα-
ίαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐ-
ς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης
οιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι,
ιὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα
κένωμα οὐκ ἔχει. in eodem libro Erasistratus
m quamdam famis non tolerabilem, quam
ræci βούλιμον appellant, in diebus frigidissimis
ulto faciliùs accidere ait; quàm quum sere-
um atque placidum est: atque ejus rei causas,
ır is morbus in eo plerumque tempore oriatur,
ondum sibi esse compertas dicit. verba quibus
l dicit hæc sunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψε-
ς, καὶ ἐπὶ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διὰ
ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνε-
ται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

CAPUT IV.

Quo ritu, quibúsque verbis fecialis populi Romani bellum indicere solitus sit his, quibus populus Romanus bell.m fieri jusserat: & item in quæ verba conceptum fuerit jusiurandum de furtis militaribus sanciendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id jusiurandum remitti æquum esset.

CIncius, in libro tertio de re militari, fecialem populi Romani bellum indicentem hostibus, telumque in agrum eorum iacientem his verbis uti scripsit: QVOD. POPVLVS. HERMVNDVLVS. HOMINES. QVE. POPVLI. HERMVNDVLI. ADVERSVS. POPVLVM. ROMANVM. BELLVM. FECERE. DELIQVERVNT. QVE. QVOD. Q. POPVLVS. ROMANVS. CVM. POPVLO. HERMVNDVLO. HOMINIBVS. Q. HERMVNDVLIS. BELLVM. IVSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPVLVS. QVE. ROMANVS. POPVLO. HERMVNDVLO. HOMINIBVSQVE. HERMVNDVLIS. BELLVM. INDICO. FACIO. QVE. item, in libro eiusdem Cincii de re militari quinto, ita scriptum est. *Quum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur: iniusiurandum eos Tribunus militaris adigebat, in verba hæc:* IN. MAGISTRATV. C. LAELII. C. FILII. CONSVLIS. L. CORNELII. P. FILII. CONSVLIS. IN. EXERCITV. DECEM. QVE. MILIA. PASSVVM. PROPE. FVRTVM. NON. FACIES. DOLO. MALO. SOLVS. NE. QVE. CVM. PLVRIBVS. PLVRIS. NVMMI. ARGENTEI. IN DIES. SINGVLOS. EXTRA. QVE. HASTAM. HASTILE. LIGNA. NAPVM. PABVLVM. VTREM. FOLLEM. FACVLAM.

SVLAM. SI. QVID. IBI. INVENERIS. SVSTVLERIS. VE. QVOD. TVVM. NON. ERIT. QVOD. PLVRIS. NVMMI. ARGENTEI. ERIT. VTI. TV. AD. C. LAELIVM. C. FILIVM. CONSVLEM. L. VE. CORNELIVM. P. FILIVM. CONSVLEM. SIVE. QVEM. AD. VTRVM. EORVM. IVS. ERIT. PROFERES. AVT. PROFITEBERE. IN. TRIDVO. PROXIMO. QVICQVID. INVENERIS. SVSTVLERIS. VE. SINE. DOLO. MALO. AVT. DOMINO. SVO. CVIVM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. VTI. QVOD. RECTVM. FACTVM. ESSE. VOLES. Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur; quo die adeſſent : & ut citanti conſuli reſponderent. deinde ita concipiebatur juſiurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus; niſi harumce quæ cauſa erit, *funus familiare, feriæve devicales, quæ non ejus rei cauſa in eum diem collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet, morbus ſonticus, auſpiciúm ve quòd ſine piaculo præterire non liceat, ſacrificiúmve anniverſarium quod rectè fieri non poſſet, niſi ipſus eo die ibi ſit; vis hoſtíſve, ſtatus condictúſve dies cum hoſte: ſi cui eorum harumce quæ cauſa erit, tum ſe poſtridie quàm per eas cauſas licebit eo die venturum, adiuturúmque eum qui eum pagum, vicum, opidúm ve delegerit*. item in eodem libro verba hæc ſunt : *Miles quum die qui prædictus eſt aberat neq; excuſatus erat infrequens dabatur.* item in libro ſexto hoc ſcriptum eſt: *Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quòd circum legiones dextra ſiniſtraque tamquam alæ in avium corporibus locabantur. in legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.*

CAPUT V.

Vestibulum quid significet; deque ejus vocabuli rationibus.

PLeraque sunt vocabula, quibus volgò utimur, neque tamen liquidò scimus quid eæ propriè atque verè significent: sed incompertam & volgariam traditionem rei non exploratæ sequuti videmur magis dicere quod volumus, quàm dicimus. sicuti est *vestibulum*, verbum in sermonibus celebre atque obvium. non omnibus tamen, qui illo facilè utuntur, satis spectatum. animadveri enim quosdam haudquaquam indoctos viros opinari *vestibulum* esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Cæcilius Gallus, in libro de significatione verborum quæ ad jus civile pertinent secundo, *vestibulum esse dicit non in ipsis ædibus neque partem ædium, sed locum ante januam domus vacuum; per quem à via aditus accessusque ad ædis est, quum dextra sinistraque januam tecta sunt viæ juncta: atque ipsa janua procul via est area vacanti intersita.* quæ porrò huic vocabulo ratio sit, quæri multum solet. sed quæ scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurda visa sunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere visum eliganti scientia ornatum, huiuscemodi est. *ve* particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. nam *vetus*, *vehemens*, alterum ab ætatis magnitudine compositum elisumque est, alterum à mentis vi atque impetu dicitur. *vescum* autem, quod ex *ve* particula & *esca* copulatum est, utriusque diversæ significationis vim capit. aliter enim Lucretius *vescum salem* dicit ex edendi intentione: aliter Lucilius *vescum* appellat cum edendi fastidio.

dio. qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. in eo loco, qui dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant: & neque in via stabant, neque intra ædis erant. ab illa ergo grandis loci consistione, & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt, spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta: in quibus starent, qui venissent, priusquam in domum intròmitterentur. Meminisse autem debemus id vocabulum non semper à veteribus propriè, sed per quasdam translationes, esse dictum: quæ tamen ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè desciverint: sicut illud in sexto Virgilii:

Vestibulum ante ipsum. primisque in faucibus orci,
Luctus & ultrices posuere cubilia curæ.

non enim vestibulum priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest tamquam si ita dicatur. sed loca duo demonstrat extra orci fores, vestibulum & fauces: ex quibus & vestibulum appellat ante ipsam quasi domum & ante ipsa orci penetralia: fauces autem vocat iter angustum, per quod ad vestibulum aditur.

CAPUT VI.

Hostiæ *quæ dicuntur* bidentes *quid, & quam ob causam ita appellatæ sunt: superque ea re P. Nigidii & Iulii Higinii sententiæ.*

REdeuntes Græcia Brundisium navem advertius. ibi quispiam linguæ Latinæ litterator Romam à Brundisinis accersitus experiundum sese volgo dabat, imus ad eum nos quoque

oblectamenti gratia. erat enim fessus atque languens animus de æstu maris. legebat barbarè insciteque Virgilii septimum: in quo libro hic versus est:

Centum lanigeras mactabat rite bidentis:

& iubebat rogare se si quis quid omnium rerum vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Docésne, inquam, nos, magister, cur *bidentes* dicantur? *bidentes*, inquit, oves appellatæ: iccircoque *lanigeras* dixit, ut oves planiús demonstraret. posthac, inquam, videbimus an oves solæ, ut tu ais, bidentes dicantur: & an Pomponius Attellanarũ poëta in Gallis transalpinis erraverit, quum hoc scripsit:

Mars tibi voveo facturum, si umquam redierit,
bidenti verre.

sed nunc ego à te rogavi ecquam scias esse huiusce vocabuli rationem. atque ille nihil cunctatus, sed nimium quantum audacter, Oves, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantúm dentes habeant. Vbi terrarum, quæso te, inquam duos solos per naturam dentes habere ovem vidisti? ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & irritatus: Quære, inquit, ea potiús quæ ex Grammatico quærenda sunt. nam nemo de ovium dentibus nisi opiliones percunctatur. facetias nebulonis hominis risi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oves solas, sed omnes bimas hostias. neque tamen dixit apertiùs cur *bidentes*: sed, quod ultro existimabamus, id scriptum invenimus in commentariis quibusdam ad ius pontificium pertinentibus, *bidennes* primò dictas, *d* littera immissa. quasi *biennes*: tum longo usu loquendi corruptam vocem esse, & ex *bidennibus*, *bidentes* factum: quoniam id videbatur

batur esse dictu facilius leniusque. Higinius tamen Iulius, qui ius pontificium non videtur ignorasse, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari *bidentes* scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. verba illius ipsa posui: *Quæ bidens est*, inquit, *hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in maiorem transcendisse*. Hæc Higinii opinio an vera sit, non argumentis, sed oculis iudicari potest.

CAPUT VIII.

Quòd Laberius verba pleraque licentiùs petulantiusque finxit: quòd multis item verbis utitur, de quibus an sint Latina quæri solet.

LAberius in mimis, quos scriptitavit, oppido quàm verba finxit prælicenter. nam & *mendicimonium* dicit & *mœchimonium* & *adulterionem adulteritatem* que pro *adulterio*, & *depudicavit* pro *stupravit* & *abluvium* pro *diluvio*, &, quod in mimo ponit, quum *Cophinum* scripsit, *manuatus est*, pro *furatus est*, item in *Fullone*, *furem*, *manuarium* appellat:

Manuari, inquit, *pudorem perdidisti*.

multaque alia huiuscemodi novat. neque non obsoleta quoque & maculantia ex sordidiore vulgi usu ponit: quale est in Staminariis,

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium.

& *elutriare lintea* & *lavandria* dicit quæ ad lavandum sint data, & *coicior*, inquit, *in fullonicam. Ecquid properas? ecquid præcurris Caldonia!* item in Restione, *calabarriunculos* dicit, quos vulgus *talabarriones*: item in Compitalibus, *malas malaxavi*, item in Cacomemmone.

Hic est, inquit, *ille gurdus, quem ego*
Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narravi.
item in mimo, qui inscribitur *Natal*, *cippum* dicit, & *obbam*, & *camellam*, & *pictacium* & *capitium. induis*, inquit, *capitium tunicæ pictacium.* præterea in Anna perenna *gubernium* pro *gubernatore*, & *planum* pro *sycophanta*, & *nanum* pro *pumilione* dicit. quamquam *planum* pro *sycophanta* M. quoque Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. atque item in mimo, qui *Saturnalia* inscriptus est, *botulum* pro *farcimine* appellat, & *hominem levennam* pro *levi*. item in Necyomantia, *cocionem* pervulgatè dicit, quem veteres *arulatorem* dixerunt. verba Laberii hæc sunt: *Duas uxores. hoc hercle plus negotii Est inquit cocio; sed ædilis viderit.* sed enim in mimo, quem inscripsit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, sed probè Latineque usus est Græco vocabulo. emplastrum enim dixit οὐδετέρως, non genere feminino, ut isti novicii semidocti. verba ex eo mimo apposui:

Quid est jusjurandum? emplastrum æris alieni.

CAPUT VIII.

Quid significet, & quid à nostris appellatum sit quod ἀξίωμα dialectici dicunt: & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

QVum in disciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; necessum fuit adire atque cognoscere quas vocant dialectici εἰσαγωγάς; tum quia in primo περὶ ἀξιωμάτων discendum, quæ M. Varro aliàs profata, aliàs proloquia appellat, commentarium de proloquiis L. Ælii docti hominis, qui magister Varronis fuit, studiosè quæsivimus: eumque in Pacis bibliotheca reper-

repertum legimus. sed in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanatè scriptum est: fecisseque videtur eum librum Ælius sui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. redimus igitur necessariò ad Græcos libros: ex quibus accepimus ἀξίωμα esse his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. hoc ego supersedi vertere, quia novis & inconditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per insolentiam vix possent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quarto vicesimo, expeditissimè ita finit: *Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur*. erit autem plænius quid istud sit, si exemplum ejus dixerimus. ἀξίωμα igitur, sive id proloquium dicere placet, hujusmodi est: *Hannibal Pœnus fuit: Scipio Numantiam delevit: Milo cædis damnatus est: neque bonum est voluptas neque malum:* & omnino quicquid ita dicitur plena atque perfecta verborum sententia, ut id necesse sit aut verum aut falsum esse, id à dialecticis ἀξίωμα appellatum est, à M. Varrone, sicuti dixi, *proloquium*, à M. autem Cicerone *pronunciatum*. quo ille tamen vocabulo tantisper uti se atteſtatus est, *quoad melius*, inquit, *invenero*. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alii nostrorum *adjunctum*, alii *connexum* dixerunt. id connexum tale est: *si Plato ambulat, Plato movetur. si dies est, sol super terras est*. item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel *conjunctum* vel *copulatum* dicimus. quod est ejusdem modi: *P. Scipio Pauli filius & bis consul fuit, & triumphavit, & censura functus est, & collega in censura L. Mummii fuit*. In omni autem conjuncto si unum est mendacium, etiam si cetera vera sunt, totum esse mendacium dici-

tur. nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo vera dixi, addidero, *& Hannibalem in Africa superavit*, quod est falsum: universa quoque illa, quæ coniunctè dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, vera non erunt. Est item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos *disiunctum* dicimus. id hujuscemodi est: *Aut malum est voluptas, aut bonum: aut neque bonum, neque malum est.* Omnia autem, quæ disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorumque opposita, quæ ἀντικείμενα Græci dicunt, ea quoque ipsa inter sese adversa esse: ex omnibus quæ disiunguntur unum esse verum debet, falsa cetera. quòd si aut nihil omnium verum, aut omnia pluráve quàm unum vera erunt aut quæ disiuncta sunt non pugnabunt, aut quæ opposita eorum sunt contraria inter sese non erunt; tunc id disiunctum mendacium est; & appellatur παραδιεζευγμένον sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria. *Aut curris aut ambulas aut stas.* nam ipsa quidem inter sese adversa sunt: sed opposita eorum non pugnant. *non ambulare* enim & *non stare* & *non currere* contraria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ simul vera esse non queunt. possis enim simul eodemque tempore neque ambulare neque stare neque currere. sed hoc breve ex dialectica libamentum dedisse nunc satis erit: atque id solum addendum admonendumque est, quòd huius disciplinæ studium atque cognitio in principiis quidem tætia & aspernabilis insuavisque esse & inutilis videri solet: sed. ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi voluptas insatiabilis: cui nisi mo-

modum feceris: periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris tamquam apud Sirenios scopulos consenescas.

CAPUT IX.

Quid significet verbum in libris veterum creberrimè positum: súsque déque.

S*Vsqùe déque fero* aut *susque deque habeo* (his enim omnibus modis dicitur) verbum est ex hominum doctorum sermonibus: in poëmatis quoque & in epistolis veterum scriptum est plurifariam sed faciliús reperias qui id verbum ostentent, quàm qui intelligant. ita plerique nostrum, quæ remotiora verba invenimus, dicere ea properamus, non discere. significat autem *susque déque ferre*, animo æquo esse, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere & contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Græcè ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es: nunc tu susque deque fers.
Materfamilias tua in lecto adverso sedet.
Servos sextantis verbis nefariis utitur.

M. Varro in Sisenna vel de historia: *Quid si non horum omnium similia essent principia, ac post principia susque deque esset?* Lucilius in tertio:

Verúm hæc ludus ibi susque omnia déque fuerunt:
Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus iocúsque:
Illud opus durum ut Setinum accessimus finem:
Αἰγίλοποι *montes Ætnæ omnes asperi Athones.*

CAPUT X.

Quid sint proletarii *quid* capitecensi, *quid item sit in* XII. *tabulis* assiduus, *& quæ ejus vocabuli ratio sit.*

OTium erat quodam die Romæ in foro à negotiis, & læta quædam celebritas feriarum: legebaturque in concessu fortè complurium Ennii liber ex annalibus. in eo libro versus hi fuerunt:

Proletarius publicitus scutisque feróque
Ornatur ferro: muros urbémque forúmque
Excubiis curant.

tum ibi quæri cœptum est quid esset *proletarius*. atque ego, adspiciens quempiam in eo circulo jus civile callentem familiarem meum, rogabā ut id verbum nobis enarraret. &, quum ille se juris non rei grammaticæ peritum esse respondisset: Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, peritus juris es. nam Q. Ennius verbum hoc ex duodecim tabulis vestris accepit: in quibus, si rectè commemini, ita scriptum est: ASSIDVO. VINDEX. ASSIDVVS. ESTO. PROLETARIO. QUOI. QVIS. VOLET. VINDEX. ESTO. petimus igitur, ne annalem nunc Q. Ennii, sed duodecim tabulas legi arbitrere; & quid sit in ea lege proletarius, si vis, interpretere. Ego verò, inquit ille, dicere atque interpretari hoc deberem, si jus Faunorum & Aboriginum didicissem. Sed enim quum *proletarii, & aßidui, & sanates, & vades, & subvades, & vigintiquinque asses, & taliones, furtorúmque quæstio cum lance & licio* evanuerint; omnisque illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centumviralium causarum, lege Ebutia lata consopita sit; studium

:ientiamque ego præstare debeo juris & legum,
ocumque earum quibus utimur. tum forte qua-
am Iulium Paulum poëtam memoriæ nostræ
octissimum prætereuntem conspeximus. is à
obis salutatus rogatusque uti de sententia de-
ue ratione istius vocabuli nos doceret, Qui in
lebe, inquit, Romana tenuissimi pauperrimi-
ue erant, neque amplius quàm mille quingen-
ım æris in censum deferebant, *proletarii* appel-
ıti sunt. qui verò nullo aut perquam parvo ære
ensebantur, *capitecensi* vocabantur. extremus
utem census capitecensorum æris fuit CCCLXXX.
ed quoniam res pecuniaque familiaris obsidis
icem pignerísque esse apud rempublicam vide-
atur; amorisque in patriam fides quædam in
a firmamentúmque erat: neque proletarii ne-
ue capitecensi milites, nisi in tumultu maxi-
no, scribebantur; quia familia pecuniaque his
ut tenuis aut nulla esset. proletariorum tamen
rdo honestior aliquanto & re & nomine quàm
apitecensorum fuit: nam & asperis reipublicæ
emporibus, quum juventutis inopia esset, in
nilitiam tumultuariam legebantur; armaque
is sumtu publico præbebantur; & non capitis
ensione, sed prosperiore vocabulo à munere of-
cioque prolis edendæ appellati sunt. quod,
uum re familiari parva minus possent rempu-
licam juvare, subolis tamen gignendæ copia ci-
itatem frequentarent. Capitecensos autem pri-
nus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbri-
o difficillimis reipublicæ temporibus, vel poti-
s, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites
ripsisse traditur, quum id factum antè in nulla
nemoria exstaret. ASSIDVVS, in duodecim
abulis. aut pro locuplete & facilè facienti dictus
b assibus, id est, ære dando, quum id tempora
eipublicæ postularent: aut à muneris pro fami-

liari copia faciendi assiduitate. verba autem Sallustii in historia Iugurthina de C. Mario consule & de capitecensis hæc sunt: *Ipse interea milites scribere, non more majorum nec ex classibus: sed ut lubido cujusque erat, capitecensos plerosque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem consulis memorabant, quòd ab eo genere celebratúsque auctusque erat: & homini potentiam quæren i egentissimus quisque oportunissimus.*

Caput XI.

Historia ex Herodoti libris sumta de Psyllorum interitu, qui in syrtibus Africanis colebant.

GEns in Italia Marsorum orta esse fertur à Circæ filio:* propterea Marsis hominibus, quorum dumtaxat familiæ cum externis cognationibus nondum etiam permixtæ corruptæque sunt, vi quadam genitali datum est, ut serpentium virulentorum domitores sint, & incentionibus herbarumque succis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi præditos esse quosdam videmus, qui *Psylli* vocantur, quorum super nomine & genere quum in veteribus litteris quæsissem; in quarto denique Herodoti libro fabulam de Psyllis hanc invenimus. Psyllos quondam fuisse in terra Africa conterminos Nasamonibus: Austrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flavisse: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria defectos eam injuriam graviter Austro succensuisse; decretumque fecisse, uti armis sumtis ad Austrum, proinde quasi ad hostem, jure belli, res repetitum proficiscerentur: atque ita profectis ventum Austrum magno spiritus agmine venisse obviam; eosque universos, cum omnibus copiis armisque

nisque cumulis montibusque harenarum superiectis operuisse: eo facto Psyllos ad unum omnis interisse: itaque eorum fines à Nasamonibus occupatos.

CAPUT XII.

De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè, aut nimis absurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.

CLoatius Verus in libris, quos inscripsit *Verborum à Græcis tractorum*, non pauca hercle dicit curiose & sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futilia & frivola. *Errare*, inquit, *dictum est*, ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν; versumque infert Homeri, in quo id verbum est.

ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

item *alucinari* factum scripsit, ex eo quod dicitur Græcè ἀλύειν; unde *elucum* quoque esse dictum putat, *a* littera in *e*, versa, tarditatem quamdam animi & stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit. item *fascinum* appellat, quasi βάσκανον, & *fascinare* esse quasi βασκαίνειν. commodè hæc sanè omnia & conducenter. sed in libro quarto, *Fenerator*, inquit, *appellatus est, quasi* φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, *quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis, & commodi esse videātur inopibus nūmos desiderantibus:* idque dixisse ait Hypsicratem quempiam grammaticum; cujus libri sanè nobiles sunt super his, quæ à Græcis accepta sunt. sive hoc autem ipse Cloatius, sive nescio qui alius nebulo effutivit: nil potest dici insulsius. *feneratio* enim, uti M. Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, *à fenore est nominatus. fenus autem dictum à fetu & quasi à fetura quadam pecu-*

niæ parientis atque increſcentis. iccirco & M. Catonem & ceteros ætatis ejus *feneratorem*, ſine *a* littera pronunciaſſe tradit, ſicuti *fetus* ipſe & *fecunditas* appellata.

CAPUT XIII.

Quid ſit municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid ſint* municipes, *quæque ſit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quòd divus Hadrianus in ſenatu de jure atque vocabulo* municipum *verba fecit.*

M*Vnicipes* & *municipia*, verba ſunt dictu facilia & uſu obvia: & neutiquam reperias, qui hæc dicit, quin ſcire ſe planè putet quid dicat: ſed profectò aliud eſt, aliud dicitur. quotus enim ferè noſtrum eſt qui quum ex colonia ex populo Romano ſit, non & ſe *municipem* eſſe & populares ſuos *municipes* eſſe dicat? quod eſt à ratione & à veritate longè averſum. ſic adeò & *municipia* quid & quo jure ſint, quantumque à *colonia* differant, ignoramus: exiſtimamuſque meliore conditione eſſe *colonias*, quàm *municipia*. de cujus opinionis tam promiſcæ erroribus D. Hadrianus, in oratione quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit, periſſimè diſſeruit: mirarique ſe oſtendit, quòd & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, quum ſuis moribus legibuſque uti poſſent, in jus coloniarum mutare geſtiverint. Præneſtinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiſſe oraſſeque, ut ex colonia in municipii ſtatum redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe, quòd in eorum finibus, ſub ipſo opido, ex capitali morbo revaluiſſet. *Municipes* ergo ſunt cives Romani ex municipiis, legibus

bus suis & suo jure utentes, muneris tantùm
m populo Romano honorarii participes, à
o munere capessendo appellati videntur, nul-
aliis necessitatibus neque ulla populi Romani
ge adstricti, ni, inquam, populus eorum fun-
ıs factus est. primos autem municipes sine suf-
agii jure Cærites esse factos accepimns: conces-
unque illis, ut civitatis Romanæ honorem qui-
em caperent, sed negotiis tamen atque oneri-
us vacarent: pro sacris bello Gallico receptis
ıstoditisque. hinc tabulæ Cærites appellatæ,
ersa vice, in quas censores referri jubebant,
ıos notæ causa suffragiis privabant. Sed *Colo-*
arum alia necessitudo est. non enim veniunt
xtrinsecus in civitatem, nec suis radicibus ni-
ıntur: sed ex civitate quasi propagatæ sunt: &
ıra institutaque omnia populi Romani non sui
rbitrii habent. quæ tamen conditio quum sit
ıagis obnoxia & minus libera: potior tamen &
ræstabilior existimatur, propter amplitudinem
ıajestatemque populi Romani, cujus istæ colo-
iæ quasi effigies parvæ simulacraque esse quæ-
am videntur: & simul quia obscura oblittera-
ıque sunt municipiorum jura, quibus uti jam
er ignorantiam non queunt.

CAPUT XIV.

Quòd M. Cato differre dixit festinare *&* propera-
re, *& quàm incommodè Verrius Flaccus vim*
verbi quod est festinat *interpretatus sit.*

F*Estinare* & *properare* idem significare atque
in eamdem rem dici videntur. sed M. Cato
d differre existimat: eaque hoc modo divisa.
verba sunt ipsius ex oratione, quam de suis vir-
tutibus habuit: *Aliud est properare, aliud festi-*
nare. qui unum quid maturè transigit, is prope-
rat,

rat: qui multa simul incipit, neque perficit: is festinat. Verrius Flaccus rationem dicere volens differentiæ hujus, *Festinat*: inquit, *à fando dicitur: quoniam isti ignaviores, qui nihil perficere possunt, plus verborum quàm operæ habent:* sed id enim coactum atque absurdum videtur. neque tanti momenti esse potest prima in utroque verbo littera, ut propter eam unam tam diversa verba *festinare* & *fari* eadem videri debeant. commodius autem propiusque visum est. *festinare*, esse quasi fessum esse. nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is jam non properat, sed festinat.

CAPUT XV.

Quòd Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquit, & quid Theopompus de leporibus.

THeophrastus, philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit; Theopompus in Bisaltia lepores bina jecora.

CAPUT XVI.

Agrippas *à partus ægri & improsperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur* Prosa *&* Postverta.

QVorum in nascendo non caput, sed pedes primi exstiterant (qui partus difficillimus ægerrimusque habetur) Agrippæ appellati vocabulo ab ægritudine & pedibus conficto. esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis; non ut hominis natura est, sed ut arboris. nam pedes cruraque arboris appellat ramos; caput stirpem atque caucem

cem. *quando igitur*, inquit, *contra naturam rtè conversi in pedes; brachiis plerumque didu-s retineri solent: ægriusque tunc mulieres eni-ntur. hujus periculi deprecandi gratia aræ sta-tæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum na Postverta nominata est, Prosa altera; à recti rversique partus & potestate & nomine.*

CAPUT XVII.

Quæ ratio vocabuli sit agri Vaticani.

ET agrum Vaticanum, & ejusdem agri deum præsidem, appellatum acceperamus à vati-niis, quæ vi atque instinctu ejus dei in eo agro eri solita essent. sed præter hanc causam M. arro, in libris divinarum, aliam esse tradit tius nominis rationem. *nam sicut Ajus*, inquit, *eus appellatus, aráque ei statuta est, quæ est infima ova via, quòd in eo loco divinitus vox edita erat: a Vaticanus deus nominatus, penes quem essent ocis humanæ initia. quoniam pueri, simul atque arti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima n Vaticano syllaba est: idcircoque vagire dicitur xprimente verbo sonum vocis recentis.*

CAPUT XVIII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ *appellatur, & item alia quæ* κανονικὴ, *& tertia itidem quæ dicitur* μετρικὴ.

PArs quædam geometriæ ὀπτικὴ appellatur. quæ ad oculos pertinet, pars altera, quæ ad uris κανονικὴ vocatur, qua musici, ut funda-nento artis suæ, utuntur. Vtraque harum spa-iis & intervallis linearum & ratione numero-

rum

rum constat. ὀπτικὴ facit multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item ut speculum in loco certo positum nihil imaginet, aliorsum translatum faciat imagines. item, si rectus speculum spectes, imago fiat tua hujusmodi, ut caput deorsum videatur, pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque visiones fallant; ut, quæ in aqua conspiciuntur, majora ad oculos fiant; quæ procul ab oculis sunt, minora. κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior mensura xocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Est & alia species geometriæ, quæ appellatur μετρικὴ: per quam syllabarum longarum & brevium & mediocrium junctura & modus congruens cum principiis geometriæ aurium mensura examinatur. *Sed hæc*, inquit M. Varro, *aut omnino non discimus: aut prius desistimus, quàm intelligamus cur discenda sint. voluptas autem*, inquit, *vel utilitas talium disciplinarum in post principiis exsistit, quum perfectæ absolutæque sunt: in principiis verò ipsis ineptæ & insuaves videntur.*

CAPUT XIX.

Sumta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione,

CEleri admodum & cohibili oratone, vocumique filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione. Vetus, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & opido Methymnæus, terra atque insula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumque habuit artis gratia.

itia. is inde à rege proficiſcitur terras inclu- Siciliam atque italiam viſere. ubi eò venit, riſque omnium mentiſque in utriuſque ter- urbibus demulſit: in quæſtibus iſtic & volu- itibus amoribuſque hominum fuit. Is tum ſteà, grandi pecunia & re bona multa copio- Corinthum inſtituit redire. navem igitur & vitas, ut notiores amicioreſque ſibi, Corin- ios delegit. ſed eo Corinthios homine acce- o, navique in altum provecta, prædæ pecuniæ- e cupidos cepiſſe conſilium de necando Ario- . tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniam teraque ſua ut haberent dediſſe: vitam modò i ut parcerent oraviſſe. navitas precum ejus rum commiſeritū eſſe illactenus; ut ei necem ferre per vim ſuis manibus temperarent; ſed perâviſſe ut jam ſtatim coram deſiliret præ- ps in mare. Homo, inquit, ibi territus, ſpe o- ni vitæ perdita, id unum poſtea oravit; ut, rius quàm mortem oppeteret, induere permit- rent ſua ſibi omnia indumenta, & fides ca- re, & canere carmen caſus illius ſui conſola- le. feros & immanes navitas prolubium ta- en audiendi ſubit. quod oraverat impetrat. que ibi mox de more cinctus, amictus, orna- s, ſtanſque in ſummæ puppis foro, carmen, uod orthium dicitur, voce ſublatiſſima can- avit. Ad poſtrema cantus, cum fidibus orna- que omni, ſicut ſtabat canebatque, jecit ſeſe rocul in profundum. navitæ, haudquaquam ubitantes quin periſſet, curſum, quem facere œperant, tenuerunt. ſed novum & mirum & ium facinus contigit. Delphinum repentè in- er undas adnaviſſe, fluitantique ſeſe homini ubdidiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito vecta- iſſe; incolumique eum corpore & ornatu Tæna- um in terram Laconicam devexiſſe. tum A- rionem

rionem prorsus ex eo loco Corinthum petivisse: talemque Periandro regi, qualis Delphino vectus fuerat, inopinanti sese obtulisse: eique rem, sicuti acciderat, narravisse. regem isthæc parum credidisse: Arionem, quasi falleret, custodiri jussisse: navitas requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, & quid audissent in iis locis, unde venissent, super Arione, eos dixisse hominem, quum inde irent, in terra Italia fuisse: eumque illic bene agitare, & studiis delectationibusque urbium florere: atque in gratia pecuniaque magna opulentum fortunatúmque esse. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus se in salum eiaculaverat, extitisse: navitas stupefactos convictosque ire inficias non quisse: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque esse fabulæ argumentum, quòd simulacra duo ænea ad Tænarum viserentur, delphinus vehens & homo insidens.

LIBER

LIBER XVII.

CAPUT I.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam Ciceronis reprehenderunt ex oratione quam dixit pro M. Cælio: & quid adversus homines stolidißimos pro eadem sententia verè dignéque dici poßit.

VT QVIDAM fuerunt monstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsasque opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi tamque vecordes exstiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius & Largius Licinius, cujus liber etiam fertur infando titulo, Ciceromastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integrè atque improbriè atque inconsideratè loquutum. atque alia quidem, quæ reprehenderunt, neque dictu neque auditu digna sunt. sed enim in hoc, in quo sibimet ipsi præter cetera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi, cedò, quale id sit consideremus. M. Cicero pro M. Cælio ita scripsit: *Nam quod obiectum est de pudicitia; quodque omniũ accusatorum non criminibus sed vocibus maledictisque celebratum est: id numquam tam acerbè feret M. Cælius, ut eum pæniteat non deformem esse natum.* non existimant verbo proprio esse usum, quòd ait, *pæniteat*; atque id propè ineptum etiam esse dicunt. nam *pænitere*, inquiunt, tum dicere solemus quum, quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra voluntate nostróque consilio facta sunt

sunt, ea nobis pòst incipiunt displicere; sententiamque in iis nostram demutamus. neminem autem rectè ita loqui, *pænitére sese quòd natus sit*, aut *pænitere quòd mortalis sit*, aut *quòd ex offenso fortè vulneratóque corpore dolorem sentiat:* quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum nec arbitrium: sed ea ingratiis nostris vi ac necessitate naturæ nobis accidant. sic hercle, inquiunt, non voluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceretur; cujus eum dixit nón pænitere. tamquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt, verbi huiusce sententia; & *pænitere* nisi in voluntariis rebus non probè dicitur; tametsi antiquiores verbo ipso alio quoque modo usitati sunt; & *pænitet* ab eo quod est *pænè* & à *pænuria* dixerunt: sed id aliorsum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ volgò nota est, non modò ineptum hoc non est, quod M. Cicero dixit; sed festivissimum adeò & facetissimum est· nam quum adversarii & obtrectatores M. Cælii, quoniam erat pulcro corpore, formam ejus & faciem in suspiciones impudicitiæ accerserent: illudens Cicero tam absurdam criminanionem, quòd formam, quam natura fecerat, vitio darent; eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est: & *non pænitet*, inquit, *M. Cælium non deformem esse natum*: ut vel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobraret adversariis ac per facetias ostentaret: facere eos deridiculum, quod proinde Cælio formam crimini darent, quasi arbitrium ejus fuisset quali forma nasceretur.

CAPUT II.

rba quædam ex Q. Claudii annalium primo cursim in legendo notata.

QVum librum veteris scriptoris legebamus; conabamur postea memoriæ vegetandæ atia indipisci animo ac recensere, quæ in eo lio scripta essent in utrasque existimationes, lau s aut culpæ adnotamentis digna: eratque hoc aequam utile exercitium ad conciliandas nos, ubi venisset usus, verborum sententiarumie eligantium recordationes. velut hæc verba, Q. Claudii primo annali, quæ meminisse poi notavi. quem librum legimus biduo proximo periore. *Arma*, inquit, *plerique abiiciunt: que inermi illatebrant sese. inlatebrant* verbum ëticum visum est, sed non absurdum neque perum. *Ea*, inquit, *dum fiunt: Latini subnixo imo. subnixo*, quasi sublimi & suprà nixo verbũ ene significans & non fortuitum: demonstrat ie animi altitudinem fiduciamque. quoniam, ibus innitimur, iis quasi erigimur attollimurie. *Domus*, inquit, *suas quemque ire iubet: & a omnia frunisci. frunisci* rarius quidem fuit ætate M. Tullii, ac deinceps infrà rarissium: dubitatumque est ab imperitis antiquitais an Latinum foret: non modò autem Latium, sed iucundius amœniusque etiam verbum t *fruniscor*, quàm *fruor*: & ut *fatiscor* à *fate-r* ita *fruniscor* factum est à *fruor*. Q. Metellus umidicus, qui castè puréque lingua usus Latina idetur, in epistola quam exsul ad Domitios mit, ita scripsit: *Illi verò omni iure atque honesta e interdicti: ego neque aqua neque igni careo: & emma gloria fruniscor.*. Novius in Attellana, uæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita utitur:

Quod

Quod magnopere quæsiverunt, id frunisci non queunt.

Qui non parsit, apud se frunitus est.

Et *Romani*, inquit, *multis armis & magno commeatu prædaque ingenti copiantus copiari* verbum castrense est: nec facilè id reperias apud civilium causarum oratores: ex eademque figura est, qua *lignantur* & *pabulantur* & *aquantur*. *Sole*, inquit, *occaso*. *Sole occaso* non insuavi venustate est. si quis aurem habeat non sordidam nec proculcatam. in duodecim autem tabulis verbum hoc ita scriptum est: ANTE. MERIDIEM. CAVSAM. CONICIVNTO. POST. MERIDIEM PRAESENTI. LITEM. ADDICITO. SOL. OCCASVS. SVPREMA. TEMPESTAS. ESTO. Nos inquit, *in medium relinquemus*. vulgus *in medio* dicit. nam vitium esse isthuc putant: &, si dicas in medium ponere, id esse Solœcum putant. sed probabilius significantiusque sic dici videbitur, si quis ea verba non incuriose introspiciat. Græcè quoque θεῖναι εἰς μέσον, vitium id non est. *Postquam nunciatum est*, inquit, *ut pugnatum esset in Gallos: id civitas graviter tulit*. *in Gallos* mundius subtiliusque est, quàm *cum Gallis* aut *contra Gallos*. nam pinguiora hæc absolutioraque sunt. *Simul*, inquit, *forma*, *factis*, *eloquentia*, *dignitate*, *acrimonia*, *confidentia pariter præcellebat: ut facilè intelligeretur magnum viaticum ex seatque in se ad rempublicam evertendam habere*. *magnum viaticum* pro magna facultate & paratu magno novè positum est. videturque Græcos sequutus, qui ἐφόδιον, à sumtu viæ ad alia quoque rerum apparatus traducunt: ac sæpe ἐφοδίαστον pro eo dicunt, quod est, *institue* & *instrue*. *Nam M.* inquit, *Manlius*, *quem Capitolium servasse à Gallis suprà ostendi*, *cuiúsque*

operam

operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cum-primè fortem atque exsuperabilem respublica sen-sit, is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat. apprimè crebrius est: *cumprimè* rati-us; traductumque ex eo est, quod *cumprimis* dicebant, pro eo quod est, *inprimis*. *Nihil sibi*, inquit, *divitias opus esse*. nos *divitis* dicimus. sed vitium hoc orationis nullum est, ac ne id qui-dem est, quod figura dici solet. recta enim ista hæc oratio est: : & veteres compluscule ita di-xerunt. nec ratio dici potest, cur rectius sit *di-vitiis opus esse*, quàm, *divitias*: nisi si qui gram-maticorum nova instituta, ut τεμḍμῶν ἱερῶ, ob-servant. *Nam hæc*, inquit, *maximè versatur deorum iniquitas, quòd deteriores sunt incolu-miores: neque optimum quemquam inter nos si-nunt diurnare*. inusitatè dixit *diurnare*, pro, *diu vivere*. sed ex ea figuratione est, *perennare*. *Cum his*, inquit, *consermonabatur*. *sermonari* rusti-cius videtur, sed rectius; *sermocinari* crebrius est, sed corruptius. *Sese*, inquit, *ne id quoque, quod tum suaderet facturum esse*. *ne id quoque*, dixit, pro, *ne id quidem*: infrequens nunc in lo-quendo. sed in libris veterum creberrimum. *Tanta*, inquit, *sanctitudo sani est, ut num-quam quisquam violare sit ausus*. *sanctitas* quoque & *sanctimonia* non minus Latinè dicuntur: sed nescio quid maioris dignitatis est verbum *sanctitudo*: sicuti M. Cato in L. Veturi-um *duritudinem*, quàm *duriciam* dicere gravius putabat. *Qui illius*, inquit, *impudentiam norat & duritudinem*. *Quum tantus*, inquit, *arrabo penes Samnites populi Romani esset*. *arrabonem* dix-it *sexcentos obsides*: & id maluit quàm pignus di-cere: quoniam vis huius vocabuli in ea senten-tia gravior acriorque est. sed nunc arrabo in sor-didis verbis haberi cœptus; ac multo videtur

 sor-

sordidius *arra*, quamquam *arra* quoque veteres sæpe dixerint; & compluriens Laberius. *Miserrimas, inquit, vitas exegerunt: & hic mimus in otiis,* inquit, *consumtus est*. eligantia utrubiq; ex multitudine numeri quæsita est. *Cominius*, inquit, *qua escenderat descendit, atque verba Gallis dedit.* verba cominium dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat: neque eum Galli, qui Capitolium obsidebant, escendentem viderant. sed *verba dedit*, haud secus posuit, quàm si tu dicas *latuit atque obrepsit*. *Convalles*, inquit, *& arboreta magna erant*. *arboreta*, ignobilius verbum est, *arbusta* celebratius. *Putabant*, inquit, *eos qui foris atque qui in arce erant inter se commutationes & consilia facere*. *commutationes*, id est, *collationes communicationésque* non usitatè dixit; sed non hercle inscitè nec ineleganter. Hæc ego non pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi, notavi.

CAPUT III.

Verba M. Varronis ex libro quinto & vicesimo humanarum. quibus contra opinionem vulgariam interpretatus est Homeri versum.

IN sermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad usus hominum repertarum agitabamus, adolescens quispiam non indoctus *sparti* quoque usum in terra Græcia diu incognitum fuisse dixit: multisque post Ilium captum tempestatibus ex terra Hispania advectum. riserunt hoc ad illudendum ex his qui ibi aderant unus atque alter, malè homines litterati; quod genus ἀγροίκους Græci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legisse Homeri aiebant, cui versus fortè deesset:

καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.

tum ille prorsum irritatus, Non, inquit, in eo libro versus, sed vobis plane magister defuit, si creditis in eo versu *sparta* id significare, quod nos *spartum* dicimus. maiorem illi risum subjiciunt: neque id destiterunt, nisi liber ab eo prolatus esset M. Varronis vicesimus quintus humanarũ. in quo de isto Homeri verbo à Varrone ita scriptum est: *Ego sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quàm σπάρτους, qui dicuntur in agro Thebano nati. in Græcia sparti copia modò cœpit esse ex Hispania: neque ea ipsa facultate usi Liburni. sed hi plerasque naves loris suebant: Græci magis cannabo & stupa ceterisque sativis rebus, à quibus σπάρτα appellabant.* Quod quum ita Varro dicat; dubito hercle an posterior syllaba in eo verbo, quod apud Homerum est, acuenda sit: nisi quia voces huiusmodi, quum ex communi significatione in rei certæ proprietatem concedunt, diversitate accentuum seperantur.

CAPUT IV.

Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo sæpe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est: & quòd sæpissimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus est.

MEnander à Philemone nequaquam pari scriptore in certaminibus comœdiarum ambitu gratiaque & factionibus sæpenumerò vincebatur. eum quum forte habuisset obviam, Quæso, inquit, Philemo, bona venia, dic mihi: quum me vincis non erubescis; Euripidem quoque M. Varro ait, quum quinque & septuaginta tragædias scripserit in quinque solis vicisse, quum eum sæpe vincerent aliqui poëtæ ignavissimi.

Menandrum autem alii centum octo, partim centum novem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi hos de Menandro versus legimus, in libro qui Chronica inscriptus est:

Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπείθους πατρὸς
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ' ἐξ
Ἔλιπε πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.

Ex istis tamen centum & quinque omnibus, solis eum octo vicisse idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

CAPUT V.

Nequaquam esse verum, quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus videatur M: Ciceronem in libro, quem de amicitia scripsit, vitioso argumento usum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse, totúmque id consideratius tractatum exploratúmque.

M. Cicero in dialogo, cui titulus est Lælius vel de amicitia, docere volens amicitiam non spe exspectationeque utilitatis neque precii mercedisque causa colendam; sed, quo ipsa per sese plena virtutis honestatisque sit, expetendam diligendámque esse, etiamsi nihil opis nihilque emolumenti ex ea percipi queat. hac sententia atque his verbis usus est; eaque dicere facit C. Lælium sapientem virum, qui P. Africani fuerat amicissimus. *Quid enim Africanus indigens mei? nec ego quidem illius. sed ego admiratione quadam virtutis ejus, ille vicissim opinione fortasse non nulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit benivolentiam consuetudo. Sed quamquam utilitates multæ & magnæ consequutæ sunt; non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ.*

ut enim benefici liberalesque sumus, non ut exigamus gratiam. (neque enim beneficium feneramur; sed natura propensi ad liberalitatem sumus:) sic amicitiam non spe mercedis adducti, sed quòd omnis ejus fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc quum legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista utriusque linguæ callens, haud sanè ignobilis, ex istis acutulis & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellantur, atque in disserendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullium non probo neque apodictico, sed ejusdem quæstionis cujus esset ea ipsa res de qua quæreretur: verbisque id vitium Græcis appellabat, quòd accepisset ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου. nam *beneficos*, inquit, & *liberales* sumsit ad confirmandum id quod de amicitia dicebat: quum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisquis liberaliter & benignè facit, qua mente quóve consilio benignus liberalisque sit, utrum quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit, ad parem gratiam provocet, quod facere plerique omnes videntur; an quia natura sit benivolus, benignitasque eum per sese ipsa & liberalitas delectet sine ulla recipiendæ gratiæ procuratione: quod est omnium ferme rarissimum. argumenta autem censebat aut probabilia esse debere, aut perspicua & minimè controversa; idque apodixin vocari dicebat, quum ea quæ dubia aut obscura sunt; per ea quæ ambigua non sunt illustrantur. atque, ut ostenderet beneficos liberalesque, ad id, quod de amicitia quæreretur quasi argumentum exemplúmve sumi non oportere, Eodem, inquit, simulacro, eademque rationis imagine, amicitia invicem pro argumento sumi potest; si quis affirmet hominés beneficos

liberalesque esse debere, non spe aliqua compendii, sed amore & studio honestatis. poterit enim consimiliter ita dicere. namqué, ut amicitiam non, spe utilitatis amplectimur; sic benefici liberalesque non gratiæ reciperandæ studio esse debemus. poterit sanè, inquit, ita dicere: sed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum potest, quum de utroque pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibusdam videbatur peritè & scienter. sed videlicet eum vocabula rerum vera ignoravisse. nam beneficum & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandum esse censent, non eum qui, ut ipse ait, beneficia feneratur; sed qui benignè facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. non ergo obscuro neque ambiguo argumento usus est, sed certo atque perspicuo. siquidem qui verè beneficus liberalisque est, qua mente bene aut liberaliter faciat non quæritur. aliis enim longè nominibus appellandus est, si, quum talia faciat, sui potiùs quàm alterius juvandi causa facit. processisset autem argutatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: *Vt enim beneficè liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam.* videretur enim beneficè facere etiam in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuæ benignitatis constantiam. sed quum beneficos liberalesque dixerit; neque aliusmodi isti sunt quàm cujus esse eos suprà diximus, inlutis, quod aiunt, pedibus & verbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

C A-

CAPUT. VI.

Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis composuit, de servo recepticio *scriptum reliquit.*

M. Cato Voconiam legem suadens verbis hisce usus est: *Principiò vobis mulier magnam dotem attulit. tum magnam pecuniam recipit, quam in viri potestatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. postea, ubi irata facta est, servum recepticium sectari atque flagitare virum jubet.* quærebatur *servus recepticius* quid esset. libri statim quæsiti allatique sunt Verrii Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inventum est, *recepticium servum*, dici nequam & nulli precii; qui, quum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. propterea, inquit, servus ejusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam jubebatur; ut eo ipso dolor maior & contumelia gravior viro fieret, quòd eum servus nihili petendæ pecuniæ causa compellaret. Cùm pace autem cumque venia istorum, si qui sunt qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. *recepticius* enim *servus* in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est quàm Verrius scripsit. atque id cuivis facile intellectu est. res enim proculdubio sic est: Quãdo mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad virum tramittebat, ea *recipere* dicebatur. sicuti nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in Trinummo usus est, in hoc versu:

Posticulum hoc recepit quum ædis vendidit.

id est; quum ædis vendidit, particulam quamdam, quæ post eas ædis erat, uon veudidit, sed

retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem volens, *Mulier*, inquit, *& magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit:* hoc est, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam quum viro fortè irata repetere instituit; apponit flagitatorem *servum recepticium*, hoc est, proprium suum, quem cum pecunia reliqua receperat, neque dederat doti, sed retinuerat. non enim servo mariti imperare hoc mulierem fas erat. sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo: ipsa enim sunt per sese evidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. vtrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur.

CAPUT VII.

Verba hac ex Atinia lege, QVOD SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scævolæ visa esse non minus de præterito, quàm de futuro cavisse.*

LEgis veteris Atiniæ verba sunt: QVOD. SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. Quis aliud putet in hisce verbis, quàm de tempore tantùm futuro legem loqui? sed Q. Scævola patrem suum & Brutum & Manilium viros apprimè doctos quæsisse ait dubitasseque, utrúmne in post facta modò furta lex valeret, an etiam in ante facta. quoniam SVBREPTVM. ERIT. utrumque tempus videretur ostendere, tam præteritum quàm futurum. itaque P. Nigidius civitatis Romanę doctissimus super dubitatione hac eorum scripsit in tertio vicesimo grammaticorum commentariorum: atque ipse quoque idem putat incertam esse tēporis demonstrationē. sed

angustè perquam & obscurè disserit; ut signa rerum ponere videas, ad subsidium magis memoriæ suæ, quàm ad legentium disciplinam. Videbatur tamen hoc dicere; verbum *esse* & *erit*, quando per sese ponuntur, habent atque retinent tempus suum. quum verò præterito jugantur; vim temporis sui amittunt, & in præteritum contendunt. quum enim dico, *in campo est*, *in comitio est*: tempus instans significo. item quum dico, *in campo erit*: tempus futurum demonstro. at quum dico, *factum est*, *scriptum est*, *subreptum est*; quamquam *est*, verbum temporis sit præsentis: confunditur tamen cum præterito, & præsens esse desinit. sic igitur, inquit, etiam istud, quod in lege est; si dividas seperesque duo verba hæc, *subreptum*, & *erit*, ut sic audias *subreptum*, tamquam *certamen erit*, aut, *sacrificium erit*, tum videbitur lex in post-futurum loqui. si verò copulatè permixteque dictam intelligit, ut *subreptum erit* non duo, sed unum verbum sit, idque unita patiendi declinatione sit: tum hoc verbo non minus præteritum tempus ostenditur quàm futurum.

CAPUT VIII.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quæri agitarique hujusmodi solita; cur oleum sæpe & facilè, vina rariùs congelascant, acetum haud fere umquam, & quòd aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

PHilosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerumque ad id diei, ubi jam vesperaverat. id enim est tempus isthic cœnandi frequẽs. ejus cœnæ fundus & fundamentum omne erat aula una lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodam die ubi paratis & exspe-

ctantibus nobis allata atque imposita mensæ est; puerum jubet Taurus oleum in aulam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maximè natus octo, festivissimis ætatis & gentis argutiis scatens. guttum Samium oretenus imprudens inanem tamquam si inesset oleum, affert, convertitque eum; &, ut solitum est, circumegit per omnem partem aulæ manum, nullum inde ibat oleum. adspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussum vehementiùs iterum in aulam vertit. idque quum omnes sensim atque summissim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔνι τ' ἔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴσε οἵα φρίκη περὶ τὸ ὄρθρον γέγονε τήμερον· κεκρυστάλλωται. Verbero, inquit ridens Taurus, nónne is curriculo, atque oleum petis? sed quum puer foras emtum isset; nihil ipse ista mora offensior, Aula, inquit, oleo indiget; &, ut video, intolerandum fervit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere, consideremus cur oleum sæpe & facilè stet; vina rarenter congelascant. atque adspicit me, & jubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, conjectare me, vinum iccirco minus citò coalescere, quòd semina quædam caldoris in sese haberet; essetque natura ignitius: ob eámque rem dictum esse ab Homero αἴθοπα οἶνον, non, ut alii putarent, propter colorem. Est quidem, inquit Taurus, ita ut dicis, nam fermè convenit, vinum, ubi potum est, calefacere corpora. sed non secus quoque oleum calorificum est: neque minorem vim in corporibus calefactandis habet. ad hoc, si ista hæc, quæ calidiora sunt, difficiliùs gelu coguntur; congruens est ut, quæ frigidiora sunt, facilè cogantur. acetum autem omnium maximè

mè frigorificum est: atque id nunquam tamen concrescit. num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in levitate est? faciliora enim ad coëundum videntur, quæ levatiora levioraq; sunt. præterea id quoque ait quæri dignum: cur fluviorum & fontium aquæ gelu durentur: mare omne incongelabile sit: tametsi Herodotus, inquit, historiæ scriptor contra omnium fermè, qui hæc quæsiverunt, opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus: intereà puer venerat & aula deferbuerat: tempusque esse cœperat edendi & tacendi.

CAPUT IX.

De notis litterarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deque aliis clamdestinis litteris ex vetere historia petitis: & quid scytale *sit* Laconica.

LIbri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res ejus absentis curabant. in his epistolis, quibusdam in locis, inveniuntur litteræ singulariæ sine coagmentis syllabarum; quas tu putes positas inconditè. nam verba ex his litteris confici nulla possunt. erat autem conventum inter eos clamdestinum de commutando situ litterarum; ut in scripto quidem alia aliæ locum & nomen teneret, sed in legendo locus cuique suus & potestas restitueretur. quænam verò pro qua scriberetur, ante iis, sicuti dixi, complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeò Probi grammatici commentarius satis curiosé factus de occulta litterarum significatione epistolarum C. Cæsaris scriptarum. Lacedæmonii autem ve-

teres, quum dissimulare & occultare litteras publicè ad imperatores suos missas volebant, ne, si ab hostibus eæ captæ forent, consilia sua noscerentur; epistolas id genus factas mittabant surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento ejusdemque longitudinis, derasi atque ornati consimiliter, unus Imperatori in bellum proficiscenti dabatur: alterum domi magistratus cum jure atque cum signo habebant. quando usus venerat litterarum secretiorum; circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotundo & simplici; ita ut oræ adjunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur, coirent. litteras deinde in eo loro per transversas juncturarum oras, versibus à summo ad imum proficiscentibus, inscribebant. id lorum litteris ita perscriptis revolutum ex surculo imperatori commenti illius conscio mittebant resolutio autem lori litteras truncas atque mutilas reddebat; membraque earum & apices in partis diversissimas spargebat. propterea si id lorum in manus hostium inciderat; nihil quicquam conjectari ex eo scripto quibat. sed ubi ille, ad quem erat missum, acceperat; surculo compari, quem habebat, capite ad finem, proinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat: atque ita litteræ per ambitum eumdem surculi coalescentes rursum coibant; integramque & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. hoc genus epistolæ Lacedæmonii σκυτάλην appellant. Legebamus id quoque in vetere historia rerum Pœnicarum, virum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis hoc modo abscondisse. pugillaria nova nondum etiam cera illita accepisse; litteras in lignum

ignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera conlevisse: easque tabulas tamquam non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse; eum deinde ceram derasisse, litterasque incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra barbarico astu excogitata. Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Histieus, quum in Persis apud Darium esset, Aristagoræ cuipiam res quasdam occultas nunciare furtivo scripto volebat. comminiscitur opertum hoc litterarum admirandum. servo suo diu oculos ægros habenti capillum ex capite omni, tamquam medendi gratia, deradit; caputque ejus leve in litterarum formas compungit. his litteris, quæ voluerat, perscripsit. hominem postea, quoad capillus adolesceret, domo continuit. ubi id factum est; ire ad Aristagoram iubet. & quum ad eum, inquit, veneris mandasse me dicito, ut caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. servus, ut imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatumque domini affert. atque ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. ita litteræ perlatæ sunt.

CAPUT X.

Quid de versibus Virgilii Favorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam sequutus est: collataque ab eo super eadem re utriusque carmina & dijudicata.

FAvorinum philosophum, quum in hospitis sui Antiatem villam æstu anni concessisset; nosque ad eum videndum Roma venissemus, memini

memini super Pindaro poëta & Virgilio in hunc ferè modum differere. Amici, inquit, familiaresque P. Virgilii in his, quæ de ingenio moribusque ejus memoriæ tradiderunt, dicere eum solitum ferunt. parere se versus more atque ritu ursino. namque, ut illa bestia fetum ederet ineffigiatum informemque, lambendoque id posteà, quod ita edidisset, conformaret & fingeret; proinde ingenii quoque sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta: sed deinceps tractando colendoque reddere iis se oris & vultus lineamenta. Hoc virum judicii subtilissimi ingenuè atque verè dixisse res, inquit, indicium facit. nam, quæ reliquit perfecta expolitáque, quibusque imposuit census atque dilectus sui supremam manum, omni poëticæ venustatis laude florent: sed quæ procrastinata sunt ab eo ut pòst recenserentur, & absolvi, quoniam mors præverterat, nequiverunt: nequaquam poëtarum elegantissimi nomine atque judicio digna sunt. itaque quum morbo oppressus adventare mortem videret; petivit oravitque à suis amicissimis impensè, ut Æneida, quam nondum satis elimasset, adolerent. in his autem, inquit, quæ videntur retractari & corrigi debuisse, is maximè locus est, qui de monte Ætna factus est. nam quum Pindari veteris poëtæ carmen, quod de natura atque flagrantia montis ejus compositum est, æmulari vellet: ejusmodi sententias & verba molitus est, ut Pindaro quòque ipso, qui nimis opima pinguique esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorque sit. atque uti vosmetipsos, inquit, ejus quod dico arbitros faciam; carmen Pindari, quod est super monte Ætna, quantulum est mihi memoriæ, dicam.

Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-

του πυρὸς ἁγνόται)
Ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων', ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτραις
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
Κεῖνο δ' ἀφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει· τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παρεόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc, inquit, Virgilii versus, quos inchoasse eum veriùs dixerim, quàm fecisse.

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
Ipse; sed horrificis juxta tonat Ætna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo & candente favilla,
Attollitque globos flammarum & sidera lambit,
Interdum scopulos avulsáque viscera montis
Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæstuat imo.

Iam principio, inquit, Pindarus veritati magis obsequutus, id dixit quod rei est, quodque istic usu veniebat, quodque oculis videbatur, interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare. Virgilius autem, dum in strepitu sonituque verborum conquirendo laborat, utrumque tempus nulla discretione facta confundit. atque ille, Græcos quidem fontes imitatus, ignis eructare & fluere amnis fumi, & flammarum fulva & tortuosa volumina in plagas maris ferre, quasi quosdam igneos amnes, luculentè dixit. at hic noster, atram nubem turbine piceo & favilla fumantem, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari volens,

crasse

craſſe & immodicè congeſſit: globos quoque
flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter
& ἀκύρως tranſtulit, item quod ait, *ſidera lam-*
bit; vacantur hoc etiam, inquit, accumulavit
& inaniter. neque non id quoque inerrabile
eſſe ait, & propemodum inſenſibile; quòd *nu-*
bem atram fumare dixit *turbine piceo & favilla*
candente. non enim fumare, inquit, ſolent, ne-
que atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi *can-*
dente dixit pervolgatè & impropriè pro ferventi
favilla, non pro ignea & relucenti. nam *candens*
ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. quòd
ſaxa autem & ſcopulos eructari & erigi, eoſdem-
que ipſos ſtatim liquefieri & gemere atque glo-
merari ſub auras dixit; hoc, inquit, nec à Pin-
daro ſcriptum, nec umquam fando auditum;
& omnium, quæ monſtra dicuntur, monſtruo-
ſiſſimum eſt,

CAPUT XI.

Quod Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionem
Platonis de habitu atq; natura ſtomachi fiſtula-
que ejus, quæ τραχεῖα dicitur, adverſum Era-
ſiſtratum medicum tutatus eſt auctoritate adhi-
bita antiqui medici Hippocratis.

ET Plutarchus & alii quidam docti viri repre-
henſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Pla-
tonem ſcripſere: quod potum dixit defluere ad
pulmonem, eoque ſatis humectato demanare per
eum, quia ſit rimoſior, & confluere inde in veſi-
cam: errorisque iſtius fuiſſe Alcæum ducem, qui
in poematis ſuis ſcriberet;
Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.
ipſum autem Eraſiſtratum dicere duas eſſe quaſi
canaliculas quaſdam vel fiſtulas; eaſque ab oris
faucibus proficiſci deorſum: per earumque alte-

m deduci delabique in ſtomachum eſculenta
nnia & poculenta; ex eoque ferri in ventricu-
m, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία; atque
i ſubigi digerique: ac deinde aridiora ex his
crementa in alvum convenire, quod Græcè
ιλὸν dicitur, humidiora per renes in veſicam.
r alteram autem fiſtulam, quæ Græce nomi-
atur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore
pulmonem, atque inde rurſum in os & in na-
s commeare; pérque eamdem viam vocis quo-
ie fieri meatum: ac, ne potus cibuſque aridior,
iem oporteret in ſtomachum ire, procideret
ore, labereturque in eam fiſtulam, per quam
iritus reciprocatur, eaque offenſione interclu-
eretur animæ via; impoſitam eſſe arte quadam
ope naturæ inde apud duo iſta foramina, quæ
icitur ἐπιγλωττὶς, quaſi clauſtra quædam mo-
lia, conviventia viciſſim & reſurgentia: eám-
ie ἐπιγλωττίδα inter edendum bibendumque
perire atque protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτη-
ίαν, ne quid ex eſca potúve incideret in illud
uaſi æſtuantis animæ iter; ac propterea nihil
umoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ
ommœnito. Hæc Eraſiſtratus medicus adver-
ıs Platonem. Sed Plutarchus, in libro Sympo-
acorum, auctorem Platonis ſententiæ Hippo-
atem dicit fuiſſe: idemque eſſe opinatos &
hiliſtiona Locrum & Dioxippum Hippocrati-
ım veteres medicos & nobiles: atque illam, de
ua Eraſiſtratus dixerit ἐπιγλωττίδα non iccirco
ı eo loco conſtitutam, ne quid ex potu influe-
et in arteriam (nam pulmoni quoque fovendo
gandoque utiles neceſſarioſque humores vide-
) ſed appoſitam quaſi moderatricem quam-
am arbitrámque prohibendi admiſcendíve,
quod

quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretque in stomachi viam: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem, &, quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id neque universum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum sensim paulatimque transmitteret: atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam derivaret.

CAPUT XII.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant. à Favorino exercendi gratia disputatis.

INfames materias, sive quis mavult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους ὑποθέσεις appellant, & veteres adorti sunt non sophistæ solúm sed philosophi quoque: & noster Favorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis usu difficultatibus. sicuti quum Thersitæ laudes quæsivit, & quum febrim quartis diebus recurrentem laudavit, lepida sanè multa & non facilia inventu in vtramq; causam dixit: eaq; scripta in libris reliquit. sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit: quem scripsisse ait qui quartanam passus convaluerit, viresque integras reciperaverit, fideliùs constantiusque postea victurum: atque inibi in isdem laudibus, non hercle hac sententiola invenustè lusit. versus, inquit est longo hominum ævo probatus:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

eo versu significatur, non omni die bene esse posse: sed isto bene, atque alio malè. quod quum ita

a sit, inquit: ut in rebus humanis bene aut
ale vice alterna sit: hæc biduo medio interval-
ta febris, quanto est forunatior in qua est
ία μητρυιὰ, δύο μητέρες?

CAPUT XIII.

*uin, particula quot qualesque varietates signi-
ficationis habeat, & quam sæpe in veterum scri-
ptis obscura sit.*

QVin, particula, quam grammatici coniun-
ctionem appellant, variis modis sententiis-
ue connectere orationem videtur. aliter enim
ci putatur, quum quasi increpantes vel inter-
gantes vel exhortantes dicimus: *quin venis?*
in legis? quin fugis? aliter quum ita confirma-
us: *Non dubium est quin M. Tullius omnium sit*
quentissimus. aliter autem, quum sic compo-
mus: quod quasi priori videtur contrarium:
on iccirco causas Isocrates non defendit, quin id
ile esse & honestum existimarit: à quo illa signi-
atio non abhorret, quæ est in tertia Origine
. Catonis: *Haud eos, inquit, eo postremum*
ribo, quin populi & boni & strenui sient. in
unda quoque Origine M. Cato non longè
cus hac particula usus est. *Neque satis*, inquit,
buit quód eam in occulto vitiaverat, quin
s famam prostitueret. præterea animadverti-
us Quadrigarium in octavo annalium parti-
la ista usum esse obscurissimè. ipsius verba po-
imus. *Romam venit. vix superat quin trium-*
us decernatur. item in sexto annali eiusdé ver-
hæc sunt: *Panè factum est, quin castrare lin-*
erent atque cederent hosti. Non me autem præ-
it dicere aliquem posse de summo pectore, ni-
esse in his verbis negotii. nam, *quin*, utru-
que positum pro, *ut*; planissimúmque esse si ita
cas: *Romam venit, vix superat ut triumphus*
de-

decernatur. item alio in loco: *Pæne factum est ut castra relinquerent atque cederent hosti.* sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, perfugiis commutationum in verbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt verecundiùs, hanc verò particulam, de qua dicimus, nisi quis didicerit compositam copulatamque neque vim tantùm coniungendi habere, sed certa quadam significatione factam: numquam profectò rationes ac varietates istius comprehẽsurus est. quod quia longioris dissertationis est, poterit, cui otium est, reperire hoc in P. Nigidii commentariis, quos Grammaticos inscripsit.

CAPUT XIV.

Sententiæ ex Publii mimis selectæ lepidiores.

PVblius mimos scriptitavit: dignusque habitus est, qui suppar Laberio iudicaretur. C. autem Cæsarem ita Laberii maledicentia & arrogantia offendebat, ut acceptiores & probatiores sibi esse Publii quàm Laberii mimos prædicaret. huius Publii sententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad communem sermonum usum commendatissimæ. ex quibus sunt istæ singulis versibus circumscriptæ: quas libitum hercle est adscribere:

Malum est consilium, quod mutari non potest.
Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Feras non culpes quod vitari non potest.
Cui plus licet quàm par est, plus vult quàm licet.
Comes facundus in via pro vehiculo est.
Frugalitas inserta est rumoris boni
Heredis fletus sub persona risus est.
Furor fit læsa sæpiùs patientia.
-improbè

Neptu-

Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum putes.
Veterem ferendo injuriam vites novam.
Numquam periclum sine periclo vincitur,
Nimium altercando veritas amittitur.
Pars beneficii est, quod petitur si bellè neges.

CAPUT XV.

Quòd Carneades academicus elleboro stomachum purgavit scripturus adversus Zenonis Stoici decrèta: deque natura medeláque ellebori candidi & nigri.

CArneades academicus, scripturus adversum Stoici Zenonis libros, superiora corporis elleboro candido purgavit; ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiã vigoremque mentis labefaceret. tanta cura tantoque apparatu sui vir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. id quum in historia Græca legissem, quod *elleboro candido* scriptum erat, quid esset quæsivi. tum comperi duas species ellebori esse discerniculo coloris insignes, candidi & nigri. eos autem colores non in semine ellebori, neque in virgulis, sed in radice dignosci: candido stomachum & ventrem superiorem vomitionibus purgari; nigro alvum, quæ inferior vocatur, dilui: utriusque hanc esse vim, ut humores noxios, in quibus causa morborum sunt, extrahant. esse autem periculum ne, inter causas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipsa in quibus causa vivendi est, exinaniantur: amissoque omni naturalis alimoniæ fundamento homo exhaustus intereat. Sed elle-

borum

borum sumi posse tutissimè in insula Anticyra Plinius Secundus, in libris naturalis historiæ, scripsit: propterea Livium Drusum, qui tribunus plebi fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigasse, & in ea insula elleborum bibisse ait; atque ita morbo liberatum. præterea scriptum legimus, Gallos in venatibus tinguere elleboro sagittas: quòd his ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant: sed propter ellebori contagium vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

CAPUT XVI.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamenti sollertia.

ANates Ponticas dicitur edundis vulgò venenis victitare. scriptum etiam à Lenæo Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicinæ rei & remediorum id genus sollertem fuisse: solitumque earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione: ipsum autem regem, assiduo talium medelarum usu, à clamdestinis epularum insidiis cavisse: quin & scientem quoque ultro l. tentandi. & ostentandi gratia venenum rapidum & velox sæpenumero hausisse: atque id tamen sine noxa fuisse. quamobrem postea, quum prœlio victus in ultima regni refugisset, & mori decrevisset, venena violentissima festinandæ necis gratia frustrà expertus, suo se ipse gladio transegit. hujus regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios vocatur.

CA-

CAPUT XVII.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum; Quintumque Ennium tria corda habere sese dixisse, quod tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam.

Q. Ennius tria corda habere sese dicebat, quòd loqui Græcè & Oscè & Latinè sciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cn. Pompejo bello superatus est, quinque & viginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris haud umquam per interpretem colloquutus est: sed ut quemque ab eo appellari usus fuit, proinde lingua & oratione ipsius, non minus scitè quam si gentilis ejus esset, locutus est.

CAPUT XVIII.

Quòd M. Varro C. Sallustium historiæ scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum pecuniàque data dimissum.

M. Varro in litteris atque vita fide homo multa & gravis, in libro, quem inscripsit *Pius aut de pace*, C. Sallustium scriptorem seriæ illius & severæ orationis, in cujus historia notiones censorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprensum ab Annio Milone loris bene cæsum dicit, & quum dedisset pecuniam dimissum.

CAPUT XIX.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris disciplinas philosophiæ studiosè tractantibus, & quæ duo verba observanda præceperit omnium rerum longè salubria.

FAvorinum ego audivi dicere Epictetum philosophum dixisse, plerosque istos, qui philosophari videntur, philosophos esse hujuscemodi ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν. id significat, factis procul, verbis tenus. jam illud est vehementius quod Arrianus solitum eum dictitare in libris, quos de dissertationibus ejus composuit, scriptum reliquit. Nam quum, inquit, animadverterat hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem linguam ceteraque omnia præterquam animum procurantē, istiusmodi, inquit, hominem quum viderat studia quoque & disciplinas philosophiæ contrectare & physica adire & meditari dialectica, multaque id genus theoremata suspicari sciscitarique inclamabat deum atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat. ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις; σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον, ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο. ἢν σαπῇ, ἢ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἢ τι τούτων χεῖρον. nihil profecto his verbis gravius, nihil verius: quibus declarabat maximus philosophorum litteras atque doctrinas philosophiæ, quū in hominem falsum atque degenerum influxissent, verti, mutari, corrumpi, &, quod ipse κυνικώτερον, urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem favorino audivimus, solitus dicere est

duo

duo esse vitia multo omnium gravissima ac tæterrima, intolerantiam & incontinentiam; quum aut injurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus neque ferimus; aut à quibus rebus voluptatibusque nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, si quis hæc duo verba cordi habeat; eáque sibi imperando atque observando curet: is erit pleraque impeccabilis: vitamque vivet tranquillissimam. verba duo hæc dicebat ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

CAPUT XX.

Verba sumta ex symposio Platonis numeris coagmentisque verborum scitè, modulatè, aptéque exercendi gratia in Latinam orationem versa,

SYmposium Platonis apud philosophum Taurum legebatur. verba illa Pausaniæ inter convivas amorem vice sua laudantis: ea verba ita prorsum amavimus, ut meminisse etiam studuerimus. sunt adeò, quæ meminimus, verba hæc: πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν ἢ πίνειν ἢ ᾄδειν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καθ' αὑτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται· μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρόν. οὕτω δὲ καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν,

Hæc verba ubi lecta sunt; atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu rhetorisce (sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat, existimans eloquentiæ unius extundendæ gratia Athenas venisse) vidésne, inquit, ἐνθύ-

μημα crebrum & coruſcum & convexum, brevibuſque & rotundis numeris cum quadam æquabili circumactione devinctum? habéſne nobis dicere in libris rhetorum veſtrorum tam aptè tamque modulatè compoſitam orationem? ſed hos, inquit, tamen numeros cenſeo videas ὁδὲ πάρεργον. ad ipſa enim Platonis penetralia ipſarumque rerum pondera & dignitates pergendum eſt; non ad vocularum ejus amœnitatem nec ad verborum venuſtates deverſitandum. Hæc admonitio Tauri, de orationis Platonicæ modulis, non modo non repreſſit, ſed inſtinxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis verbis Latinis affectandam: atque uti quædam animalium parva & vilia ad imitandum ſunt, quas res cumque audierint viderintve, petulantia; proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demiramur, non æmulari quidem: ſed lineas umbraſque facere quæſivimus & auſi ſumus. velut ipſum hoc eſt, quod ex illis iſdem verbis ejus effinximus: *Omne*, inquit, *omnino factum ſic ſeſe habet. neque turpe eſt quantum in eo eſt, neque honeſtum: velut eſt quas facimus nunc ipſi res, bibere, cantare, diſſerere; nihil namque horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt. quale quum fieret modo factum eſt, tale exſtitit. ſi rectè honeſtéque factum eſt: tum honeſtum fit: ſin parum rectè: turpe fit. ſic amor non honeſtus omnis neque omnis laude dignus: ſed qui facit nos ut honſſtè amemus.*

CAPUT XXI.

Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romanique illuſtres viri floruerint ante ſecundum bellum Carthaginienſium.

VT conſpectum quemdam ætatum antiquiſſimarum, item virorum illuſtrium, qui in his æta-

ætatibus nati fuiſſent, haberemus; ne in ſermonibus fortè inconſpectum aliquid, ſuper ætate atque vita clarorum hominum, temerè diceremus: ſicuti ſophiſta illa ἀπαίδευτος, qui publicè nuper diſſerens Carneadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum & Panætium Stoicum cum ſuperiore Africano vixiſſe dixit: Vt ab iſtiuſmodi, inquam, temporum ætatumque erroribus caveremus, excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur, quibus temporibus floruiſſent Græci ſimul atque Romani viri, qui vel ingenio vel imperio nobiles inſigneſque poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Carthaginienſium: eaſque nunc excerptiones noſtras variis diverſiſque in locis factas curſim digeſſimus. neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili cura excellentium in utraque gente hominum συγχρονισμοὺς componeremus, ſed ut noctes iſtæ quadam tenus his quoque hiſtoriæ floſculis leviter injectis aſpergerentur. ſatis autem viſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere: ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis conjectura fieri poſſet. incipiemus igitur à Solone claro: quoniam de Homero & Heſiodo inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe vel iſdem ferè temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem: utrumque tamen ante Romam conditam vixiſſe Silviis Albæ regnantibus annis poſt bellum Trojanum, ut Caſſius in primo annalium de Homero atque Heſiodo ſcriptum reliquit, plus centum atque ſexaginta, ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & ſexaginta. Solonem er-

go accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni ejus tricesimo tertio. Servio autem Tullo regnante Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium voluntarium profecto: quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. poſtea Pythagoras Samius in Italiam venit, Tarquinii filio regnum obtinente: cui cognomentum Superbus fuit. iſdemque temporibus occiſus eſt Athenis ab Hermodio & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hoſtilio Romæ regnante, jam tum fuiſſe poëmatis clarum & nobilem. ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam aut non longè ampliùs, victos eſſe ab Athenienſibus Perſas memoriæ traditum eſt, pugna illa incluta Marathonia, Miltiade duce: qui poſt eam victoriam damnatus à populo Athenienſi in vinculis publicis mortem obiit. tum Æſchylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem iſtis fermè temporibus tribunos & ædiles tum primùm per ſeditionem ſibi plebes creavit, ac non diu pòſt Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatuſque à tribunis plebi, ad Vulſcos, qui tum hoſtes erant, à republica deſcivit; bellumque populo Romano fecit. pòſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus & pleraque Græcia, Themiſtocle duce, navali prœlio, quod ad Salamina factum eſt, victus fugatuſque eſt. atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, M. Horatio Pulvillo conſulibus, bello Veiente, apud fluvium Cremeram, ab his ſex & trecenti patricii Fabii cum familiis ſuis, univerſi ab hoſtibus circumventi perierunt. juxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio

lio floruit. Romæ autem per eas tempestates decem viros legibus scribundis creatos constitit: tabulasque ab his primo decem conscriptas, mox alias duas additas. bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mandavit, cœptum est circa annum ferè, post conditam Romam, trecentesimum, vicesimum tertium. qua tempestate Olus Postumius Tubertus dictator Romæ fuit. qui filium suum, quod contra suum dictum in hostem pugnaverat, securi necavit. hostes tum populi Romani fuerant Fidenates. itaque inter hæc tempora nobiles celebresque erant Sophocles ac deinde Euripides tragici poetæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidem posterior fuit; sed quibusdam temporibus iisdem vixerunt. Iam deinde, tribunis militaribus consulari imperio rempublicam Romæ regentibus, ad annum ferè conditæ urbis trecentesimum quadragesimum septimum, triginta illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmoniis Atheniensibus: & in Sicilia Dionysius superior tyrannidem tenuit. paucisque annis post, Socrates Athenis capitis damnatus est, & in carcere veneno necatus. ea ferè tempestate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Vejos cepit. ac pòst non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. neque multo postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilitatus est: Lacedæmoniique ab Atheniensibus apud Corinthum superati, duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentis per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando inisse; damnatusque capitis saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus, ut Cornelius autem Nepos

scriptum reliquit, verberando necatus est. eoque ipso anno, qui erat post reciperatam urbem septimus, Aristotelem philosophum natum esse memoriæ mandatum est. aliquot deinde annis post bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios, duce Epaminonda, apud Leuctra superaverunt: ac brevi post tempore, in urbe Roma, lege Licinii Stolonis consules creari etiam ex plebe cœpti, quum antea jus non esset nisi ex patriciis gentibus fieri consules. circa annum deinde urbis conditæ quadringentesimum Philippus Amyntæ filius Alexandri pater regnum Macedoniæ adeptus est: inque eo tempore Alexander natus est: paucisque inde annis pòst Plato philosophus ad Dionysium Siciliæ tyrannum posteriorem profectus est. post inde aliquanto tempore Philippus apud Chæroneam prœlio magno Athenienses vincit. tum Demosthenes orator ex eo prœlio salutem fuga quæsivit: quumque id ei, quòd fugerat, probrosè objiceretur; versu illo notissimo elusit;

Ἀνὴρ, inquit, ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

postea Philippus ex insidiis occiditur: & Alexander regnum adeptus ad subigendos Persas in Asiam atque in orientem transgressus est. alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam venit bellum populo Romano facturus. jam enim fama virtusque felicitatis Romanæ apud exteras gentes enitescere incœptabat. sed prius, quàm bellum faceret; vita decessit. Eum Molossum, quum in Italiã transiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρωνῖτιν; Macedonem isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν. postea Macedo Alexander pleraque parte orientali subacta, quum annos undecim regnavisset, obiit mortis diem. neque ita longè

pòst

pòst Aristoteles philosophus & post aliquanto Demosthenes vita functi sunt: iisdemque fermè tempestatibus populus Romanus gravi ac diutino Samnitium bello conflictatus est: consulesque Tib. Veturius & Sp. Postumius in locis iniquis apud Caudium, à Samnitibus circumvallati ac sub jugum missi, turpi fœdere facto discesserunt; ob eamque causam populi jussu Samnitibus per feciales dediti recepti non sunt. post annum deinde urbis conditæ quadringentesimum ferè & septuagesimum bellum cum rege Pyrrho sumtum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis & Zeno Cittiensis philosophi celebres erant: eodemque tempore C. Fabricius Lùscinus & Q. Æmilius Papus censores Romæ fuerunt; & P. Cornelium Rufinum, qui bis consul & dictator fuerat, senatu moverunt: causamque isti notæ subscripserunt, quod eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo libras habere, Anno deinde post Romam conditam quadringentesimo fermè nonagesimo, consulibus Appio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Appii illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum adversum Pœnos primum cœptum est. neque diu pòst Callimachus poëta Cyrenensis Alexandriæ, apud Ptolemæum regem celebratus est. annis deinde postea paulo pluribus quàm viginti, pace cum Pœnis facta, consulibus Claudio Centone Appii Cæci filio & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Livius poëta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & sexaginta, post Menandri annis circiter quinquaginta duobus. Claudium & Tuditanum Consules sequuntur Q. Valerius & C. Manilius: quibus natum esse Q. Ennium poëtam M. Varro, in primo de poëtis libro, scripsit: eumque, quum septimum & sexa-

sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undevicesimo Sp. Carvilius Ruga primus Romæ de amicorum sententia divortium cum uxore fecit, quod sterilis esset, jurassetque apud censores uxorem se liberûm quærendorum causa habere. eodemque anno C. Nævius poëta fabulas apud populum dedit; quem M. Varro, in libro de poëtis primo, stipendia fecisse ait bello Pœnico primo; idque ipsum Nævium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Porcius autem Licinius seriùs poëticam Romæ cœpisse dicit in his versibus:

Pœnico bello secundo Musa pinnato gradu
Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

ac deinde annis ferè pòst quindecim bellum adversus Pœnos sumtum est: atque non nimium longè M. Cato orator in civitate & Plautus poëta in scena floruerunt. isdemque temporibus Diogenes stoicus & Carneades academicus & Critolaus peripateticus ab Atheniensibus, ad senatum populi Romani, negotii publici gratia, legati sunt. neque magno intervallo postea Q. Ennius, & juxta Cæcilius & Terentius, ac subinde & Pacuvius, & Pacuvio jam sene Accius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit. sed progressi longiùs sumus: quum finem proposuerimus annotatiunculis istis bellum Pœnorum secundum.

LIBER

LIBER XVIII.

CAPUT I.

Disputationes à philosopho stoico, & contrà à peripatetico, arbitro Favorino, factæ: quæsitumque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque esset in iis quæ dicuntur extranea.

FAMILIARES Favorini erant duo quidam non incelebres in urbe Roma philosophi. eorum fuit unus peripateticæ disciplinæ sectator, alter stoicæ. his quondam ego acriter atque contentè pro suis utrumque decretis propugnantibus, quum essemus una omnes Ostiæ cum Favorino, interfui. ambulabamus autem in littore quum jam advesperasceret, æstate anni novi. atque ibi stoicus censebat & vitam beatam hominum virtute animi sola, & miseriam summam malitia sola posse effici, etiam si cetera bona omnia, quæ corporalia & externa appellarentur, virtuti deessent, malitiæ adessent. ille contrà peripateticus, miseram quidem vitam vitiis animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes vitæ beatæ numeros virtutem solam nequaquam satis esse existimabat. quoniam & corporis integritas sanitasque, & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona existimatio, ceteraque omnia corporis & fortunæ bona necessaria viderentur perficiendæ beatæ

vitæ. reclamabat hoc in loco stoïcus, &, tamquam duas ille res diversas poneret, mirabatur: quòd, quum essent malitia & virtus duo contraria, vita misera & beata quoque æquè contraria: non servaret in utrisque vim & naturam contrarii: & ad miseriam quidem vitæ conficiendam satis valere malitiam solam putaret, ad præstandum verò vitam beatam non satis virtutem solam esse diceret. atque id maximè diffidere neque convenire dicebat, quòd, qui profiteretur vitam nullo pacto beatam effici posse si virtus sola abesset, idem contrà negaret beatam fieri vitam quum sola virtus adesset: & quem daret haberetque virtuti absenti honorem, eumdem petenti atque præsenti adimeret. Tum peripateticus perquam herclè festivè, Rogo te, inquit, cum bona venia respondeas, an existimes esse vini amphoram, quum abest ab ea unus congius? Hoc ubi accepit stoicus: Minimè, inquit, vini amphora dici potest. ex qua abest congius. hoc ubi accepit peripateticus, Vnus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit: quoniam, quum deest ille unus, non fit vini amphora; & quum accessit, fit amphoram quòd si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram: itidem absurdum est una sola virtute vitam fieri beatam dicere: quoniam, quum virtus abest, beata esse vita numquam potest. tum Favorinus adspiciens peripateticum, Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio vini usus es, exposita in libris: sed, ut scis, captio magis lepida, quàm probum aut simile argumentum videri debet. congius enim, quum deest, efficiet quidem ne sit justæ mensuræ amphora: sed quum accedit & adiicitur, non ille unus facit amphoram, sed supplet. virtus autem, ut isti dicunt, non accessio neque supplemétum,

tum, sed sola ipsa vitæ beatæ instar est: & propterea vitam beatam ipsa sola una, quum adest, facit. Hæc atque alia quædam minuta magis & nodosa, tamquam apud arbitrum Favorinum, in suam uterque sententiam conferebant. sed quum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, prosequuti Favorinum in domum ad quam devertebat, discessimus.

CAPUT II.

Cuiusmodi quæstionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare soliti sumus; atque inibi inspersa quædam sophismata & ænigmata oblectatoria.

SAturnalia Athenis agitabamus hilarè prorsum & modestè, non, ut dicitur, remittentes animum, (nam remittere, inquit Musonius, animum, quasi amittere est,) sed demulcentes eum paulum atque laxantes iucundis honestisque sermonum illectationibus, Conveniebamus autem ad eamdem cænam complusculi, qui Romani in Græciam veneramus, quique easdem auditiones eosdemque doctores colebamus. tum qui cœnulam ordine suo curabat, præmium solvendæ quæstionis ponebat librum veteris scriptoris vel Græcum vel Latinum & coronā è lauro plexam; totidemq; res quærebat quot homines istic eramus, quumque eas omnis exposuerat, rem locumque dicendi sors dabat. quæstio igitur soluta corona & præmio donabatur; non soluta autem tramittebatur ad eum, qui sortitò successerat. idque in orbem vice pari servabatur. si nemo dissolvebat quæstionis eius nodum; præmium ipsum & corona deo, cuius id festum erat, dicabatur. quærebantur autem res huiuscemodi, aut sententia poëtæ veteris lepidè obscura non

anxiè, aut historiæ antiquioris requisitio, aut decreti cujuspiam ex philosophia perperam invulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rariorisque verbi indagatio, aut tempus item in verbo perspicuo obscurissimum. itaque nuper quæsita esse memini numero septom: quorum prima fuit enarratio horum versuum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam verbo concinniter implicati. quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepidè postulat, alterum frustrat:
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.
Nam qui sese frustrari quem frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est, si non ille est frustra.

Secunda quæstio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quòd Plato in civitate, quam in libris suis condidit, κοινὰς τὰς γυναῖκας esse censuit; & præmia viris fortibus summisque bellatoribus posuit saviationes puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæsitum est, in quibus verbis captionum istarum fraus esset, & quo pacto distingui resolvique possent: *Quod non perdidisti habes: cornua non perdidisti: habes igitur cornua.* item altera captio: *Quod ego sum id tu non es: homo igitur tu non es.* Quæsitum id quoque ibi est, quæ esset hujus quoque sophismatis resolutio: *Quum mentior & mentiri me dico, mentior an verum dico?* Postea quæstio ista hæc fuit: *Quam ob causam patricii Megalensibus mutitare soliti sint, plebes Cerealibus?* Secundùm ea quæsitum hoc est; verbum *verant*, quod significat, *vera dicunt*, quisnam veterum poëtarum dixerit? Sexta quæstio fuit, asphodelum cujusmodi verbum sit, quod Hesiodus in isto versu posuerit:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
c quid item Hesiodus se dicere sentiat, quum
imidium plus esse toto dicit. Postrema quæ-
tionum omnium hæc fuit; *scripserim, vene-
im, legerim*, cujus temporis verba sint, præte-
iti, an futuri, an utriusque. Hæc ubi ordine,
uo dixi, proposita, atque, singulis sorte ductis,
isputata, explanataque sunt: libris coronisque
mnes donati sumus; nisi ob unam quæstionem,
uæ fuit de verbo *verant*. nemo enim tum com-
neminerat dictum esse à Q. Ennio id verbum in
ecimotertio annalium in isto versu:

Satin' vates verant ætate in agunda?

Corona igitur hujus quæstionis deo feriarum
starum Saturno data est.

CAPUT III.

Quid Æschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusavit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.

AEschines vel acerrimus prudentissimusque
oratorum, qui apud conciones Athenien-
ium floruerunt, in oratione illa sæva crimino-
aque & virulenta, qua Timarchum de impudi-
itia graviter insigniterque accusavit, nobile &
llustre consilium Lacedæmoniis dedisse dicit vi-
um indidem civitatis ejusdem principem virtu-
e atque ætate magna præditum. Populus, in-
uit, Lacedæmonius de summa republica sua,
uidnam esset utile & honestum, deliberabat.
um exsurgit, sententiæ dicendæ gratia, homo
uispiam turpitudine pristinæ vitæ defamatissi-
nus, sed lingua tunc atque facundia nimium
uantum præstabilis. consilium, quod dabat,
uodque oportere fieri suadebat, acceptum ab
niversis & complacitum est: futurumque erat

ex

ex ejus sententia populi decretum. ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonii ætatis dignitatisque majestate tamquam arbitros & magistros disciplinæ publicæ verebantur, commoto irritatoque animo exsilit: &, Quænam, inquit, Lacedæmonii ratio, aut quæ tandem spes erit, urbem hanc & hanc rempublicam salvam inexpugnabilemque esse diutius posse, si hujuscemodi anteactæ vitæ hominibus consiliariis utemur? quòd si proba ista hæc & honesta sententia est; quæso vos, non sinamus eamdem dehonestari turpissimi auctoris contagio. atque ubi hoc dixit, elegit virum fortitudine atque justitia præter alios præstantem, sed inopi lingua & infacundum; jussitque eum, consensu petituque omnium, eamdem illam sententiam diserti viri cuicuimodi posset verbis dicere: ut nulla prioris mentione habita scitum atque decretum populi ex ejus unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. atque ita, ut suaserat prudentissimus senex, factum est. sic bona sententia mansit; turpis auctor mutatus est.

CAPUT IV.

Quòd Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à sese uno Sallustii historias intelligi illusit, quæstione proposita, quid verba ista apud Sallustium significarent: perincertum stolidior, an vanior.

QVum jam adolescentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutassemus; magistrosque jam nobismetipsi exploratiores quæreremus: in Sandaliario forte apud librarios fuimus; quum ibi in multorum hominum cætu Apollinaris Sulpicius, vir in memoria nostra præter alios doctus, jactatorem quempiam & vendita-

torem

orem Sallustianæ lectionis irrisit illusitque genere illo facetissimæ dissimulationis, qua Socrates ad sophistas utebatur. nam quum ille se unum & unicum doctorem esse enarratoremque Sallustii diceret; neque primam tantùm cutem ac speciem sententiarum, sed sanguinem quoque ipsum ac medullam verborum ejus eruere atque introspicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti venerarique se doctrinas illius dicens, Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis cum sanguine & medulla Sallustii verborum. hesterno enim die quærebatur ex me, quidnam verba ejus hæc in quarto historiarum libro de Cn. Lentulo scripta significent: de quo incertum fuisse ait stolidiórne esset an vanior: eaque ipsa verba, uti sunt à Sallustio scripta, dixit: *At Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega ejus cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remiserat, exigenda promulgavit.* quæsitũ ergo ex se Apollinaris, neque id se dissolvere potuisse asseverabat, quid esset *vanior* & quid *stolidior*: quoniam Sallustius sic ea seperasse atque opposuisse inter se videretur, tamquam diversa ac dissimilia, nec ejusdem utraque vitii forent: ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque vocis & origines. Tum ille rictu oris labearumq; ductu contemni à se ostendens, & rem de qua quæreretur & hominẽ ipsum qui quæreret, Priscorum, inquit, & remotorum ego verborum medullas & sanguinem, sicuti dixi, perspicere & elicere soleo: non istorum quæ proculcata vulgo & protrita sunt. ipso illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & vanior, qui ignorat ejusdem stultitiæ esse vanitatem & stoliditatem. sed ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit: & abire cæpit, nos deinde eum tenebamus, urgeba-

gebamusque, & cumprimis Apollinaris, ut de vocabulorum istorum vel differentia, vel, si ei ita videretur, similitudine pleniùs apertiusque dissereret: & ut ne sibi invideret discere volenti orabat. atque ita ille, se jam plane illudi ratus, negotium sibi esse causatur, & digreditur. nos autem posteà ex Apollinari didicimus *vanos* propriè dici, non, ut vulgus diceret, desipientes aut hebetes aut ineptos, sed, ut veterum doctissimi dixissent, mendaces & infidos & levia inaniaque pro gravibus & veris astutissime ponentes: stolidos autem vocari non tam stultos & excordes, quàm tætros & molestos & illepidos, quos Græci μοχθηροὺς & φορτικοὺς dicerent. etyma quoque harum vocum & origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis. quos requisitos ego & repertos cum primarum significationum exemplis, ut commentariis harum noctium inferrem, notavi, & intulisse jam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

CAPUT V.

Quòd Q. Ennius in septimo annali quadrupes eques, *ac non,* quadrupes equus, *ut legunt multi scriptum reliquit.*

CVm Antonio Iuliano rhetore, viro hercle bono & facundiæ florentis, complures adolescentes familiares ejus Puteolis æstivarum ludum & jocum in litteris amœnioribus & in voluptatibus pudicis honestisque agitabamus. atque ibi tunc Iuliano nunciatur ἀναγνώστην quemdam, non indoctum hominem, voce admodum scita & canora Ennii annales legere ad popu-

populum in theatro. Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. hoc enim se ille nomine appellari volebat. Quem quum jam inter ingentes clamores legentem invenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennii septimum) hos eum primùm versus perperam pronunciantem audivimus:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Projiciunt sese.

neque posteà multis versibus additis, celebrantibus eum laudantibusque omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens è theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnosta & de quadrupede equo videtur? sic enim profectò legit:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Projiciunt sese.

& quid putatis, si magistrum prælectorémque habuisset alicujus æris, *quadrupes equus*? dicturum fuisse, ac non *quadrupes eques?* quod ab Ennio ita scriptum relictumque esse nemo unus litterarum veterum diligens dubitavit. quumque aliquot eorum, qui aderant, *quadrupes equus*, apud suum quisque grammaticum legisse se dicerent; & mirarentur quidnam esset, *quadrupes eques*. Vellem vos, inquit, optimi juvenes, tam accuratè Q. Ennium legisse, quàm P. Virgilius legerat: qui hunc ejus versum sequutus in Georgicis suis *equitem* pro *equo* posuit his in versibus:

Fræna Pelethronii Lapithæ gyrósque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo & gressus glomerare superbos.

in quo loco, *equitem*, si quis modò non inscitè inepteque argutior sit, nihil potest accipi aliud nisi, *equum*. pleraque enim veterum ætas & homine-

minem equo insidentem & equum qui insideretur *equitem* dixerunt. propterea equitare etiam, quod verbum è vocabulo equitis inclinatum est, & homo equo utens & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeò vir adprimè linguæ Latinæ sciens *equum equitare* dicit his versibus:

Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus
His equitat curritque oculis.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui: & ut non turbidæ fidei nec ambiguæ, sed ut puræ liquentisque esset *equus* ne an *eques* Ennius scriptum reliquisset: librum summæ atque reverendæ vetustatis, quem ferè constabat Lampadionis manu emendatum, studio precioque multo unius versus inspiciendi gratia conduxi: &, *eques*, non, *equus*, scriptum in eo versu inveni. Hæc tum nobis Iulianus & multa alia eruditè simul & affabiliter dixit. sed eadem ipsa post etiam in pervolgatis commentariis scripta offendimus.

CAPUT VI.

Quòd Ælius Melissus, in libro cui titulum fecit, de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *esse* copiæ *dicebat, rem scripsit neque dictu neque auditu dignam: quum differre* matronam *&* matremfamilias *existimavit differentia longè vanissima.*

ÆLius Melissus in nostra memoria fuit Romæ summi quidem loci inter grammaticos & temporis: sed majore in litteris erat jactantia & σοφιστεία, quàm opera. is præter alia, quæ scripsit compluria, librum composuit, ut tum videbatur

tur quum est editus, doctrinæ inclutæ. ei li-
o titulus est ingentis cujusdam illecebræ ad le-
ndum scriptus. quippe est, *de loquendi proprie-
te.* quis adeo existimet loqui se rectè atque pro-
iè posse, nisi illas Melissi proprietates perdidi-
rit? ex eo libro hæc verba sunt: *Matrona est, quæ
mel peperit: quæ sæpius, materfamilias: sicuti
s quæ semel peperit: porcetra quæ sæpius.* utrum
item hoc de matrona ac de matrefamilias Me-
lissus excogitaverit ipse & conjectaverit: an scri-
tum ab alio quo legerit, hariolis profecto est
pus. nam de porcetra habet sanè auctorem
omponium in Atellana, quæ hoc eodem voca-
ulo inscripta est. sed matronam non esse appel-
tam, nisi quæ semel peperit, neque matremfa-
nilias nisi quæ sæpius, nullis veterum scripto-
um auctoritatibus conformari potest. enimverò
lud impendio probabilius est, quod idonei vo-
um antiquarum enarratores tradiderunt, ma-
ronam dictam esse propriè, quæ in matrimo-
ium cum viro convenisset, quoad in eo matri-
nonio maneret, etiam si liberi nondum nati fo-
ent: dictámque esse ita à matris nomine non
depto jam, sed cum spe & omine mox apiscen-
li. unde ipsum quoque matrimonium dicitur.
natrem autem familias appellatam esse eam so-
am, quæ in mariti manu mancipioque, aut in
jus, in cujus maritus manu mancipioque esset.
quoniam non in matrimonium tantùm, sed in
amiliam quoque mariti & in sui heredis locum
venisset.

CAPUT VII.

Quem in modum Favorinus tractaverit intempestivum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot significationes capiat concio.

DOmitio homini docto celebrique in urbe Roma grammatico; cui cognomentum Insano factum est, quoniam erat natura intractabilior & morosior. ei Domitio Favorinus noster quum fortè apud fanum Carmentis obviam venisset; atque ego cum Favorino essem: Quæso, inquit, te magister dicas mihi, num erravi; quòd, quum vellem δημηγορίας Latinè dicere, conciones dixi? dubito quippe & requiro, an veterum eorum, qui electiùs loquuti sunt: pro verbis & oratione dixerit quis concionem. tum Domitius voce atque vultu atrociore, Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est; quum vos quoque philosophorum illustrissimi nihil iam aliud quàm verba auctoritatesque verborum cordi habeatis. mittam autem librum tibi in quo id reperias quod quæris. ego enim grammaticus vitæ iam atque morum disciplinas quæro: vos philosophi mera estis, ut M. Cato ait, mortuaria glossaria. namque colligitis lexidia, res tætras & inanes & frivolas, tamquam mulierum voces præficarum. atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus! minus improbitas instrumenti haberet. quumque digressi essemus: Non tempestivè, inquit Favorinus, hunc hominem accessimus. videtur enim mihi ἐπισημαίνεσθαι. scitote, inquit, tamen intemperiem istam, quæ μελαγχολία dicitur, non parvis nec abiectis ingeniis accidere; ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τι

τὸ πά-

πάθος τοῦτο ἡρωικόν; & veritates plerumque
ortiter dicere, sed respectum non haber μήτε
ιηρ8 μήτε μέτρ8. vel ipsum quale hoc existima-
s, quod nunc de philosophis dixit? nònne, si
Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum
emoria visum esset? misit autem paulò post
avorino librum quem promiserat, Verrii, in-
pinor, Flacci erat. in quo scripta ad hoc genus
uæstionis pertinentia hæc fuerunt: *senatum*
ici & pro loco & pro hominibus; *civitatem* &
ro loco & pro opido & pro iure quoque omni-
m & pro hominum multitudine: *tribus* quoque
decurias dici & pro loco & pro iure & pro
ominibus. *concionem* autem tria significare,
ocum, & verba, suggestumque unde verba fie-
ent. sicut M. Tullius, in oratione quæ inscri-
ta est contra concionem Q. Metelli, *Escendi*,
quit, *in concionem: concursus est populi factus*.
cut idem M. Tullius in Oratore ait: *Conciones*
pe exclamare vidi quum aptè verba cecidissent.
enim exspectant aures ut verbis colligetur sen-
ntia. item significare cœtum populi assistentis,
em orationem ipsam quæ ad populum dicere-
ur, exempla in eo libro scripta non erant: sed
os postea Favorino desideranti harum omni-
m significationum monumenta & apud Cice-
onem, sicuti suprà scripsi, & apud eligantissi-
nos veterum reperta exhibuimus. Id autem
uod potissimum expetebat, *concionem* esse di-
am pro verbis & oratione, docui titulo Tul-
ani libri, qui, à M. Cicerone inscriptus est:
ontra concionem Q. Metelli. quo nihil profectò
gnificatur aliud, quàm ipsa, quæ à Metello
icta est, oratio.

CAPUT VIII.

ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα; atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia Lucilii quoque versibus declarari.

OΜοιοτέλευτα & ἰσοκατάληκτα & πάρισα καὶ ὁμοιόπτωτα ceteraque huiusmodi scitamenta, quæ isti ἀπειρόκαλοι, qui se Isocratios videri volunt, in collocandis verbis immodicè faciunt & rancidè quàm sint iusubida & inertia & puerilia facetissimè hercle significat in quinto satyrarum Lucilius. nam ubi est cum amico conquestus, quod ad se ægrotum non viseret: hæc ibidem addit festiviter:

Quo me habeam pacto: tametsi non quaris docebo:
Quando in eo numero mansi, quo in maxima nunc est
Pars hominum, ut periisse velis, quem nolueris quum
Visere debueris. hoc, NOLVERIS, & DEBVERIS, te
Si minus delectat quod ἄτεχνον *Isocratium est;* ὁ--
χληρῶδεσ*que simul totum ac* συμμειρακιῶδες;
Non operam perdo. Si tu hic.

CAPUT IX.

Quid significet apud M. Catonem verbum, insecenda. *quodque* insecenda *potiùs legendum sit, quàm quod plerique existimant* insequenda.

IN libro vetere, in quo erat oratio M. Catonis de Ptolemæo contra Thermum, sic scriptum fuit: *Sed si omnia dolo fecit: omnia avaritiæ atque pecuniæ causa fecit, eiusmodi scelera, quæ neque insecenda fanda neque legenda audivimus: supplicium pro factis dare oportet. insecenda* quid esset quæri cœptum. tum, ex his qui aderant, alter litterator fuit, alter litteras sciens. hi duo inter sese dissentiebant, & grammaticus quidem contendebat. *insequenda* enim scribi, inquit, debet, non, *insecenda*. quoniam *insequens* significat: dictumque est *inseque*, quasi, perge dicere & insequere. itaque ab Ennio scriptum in his versibus:

Inseque musa manu Romanorum induperator
Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.

Alter autem ille eruditior nihil mendosum, sed rectè atque integrè scriptum esse perseverabat: & Velio Longo non homini indocto fidem esse habendam: qui in commentario, quod fecisset de usu antiquæ loquutionis, scripserit non *insequelegendum* apud Ennium, sed *insece*: ideoque à veteribus, quas narrationes dicimus, *insectiones* esse appellatas: Varronem quoque versum hunc Plauti de Menæchmis,

Hæc nihilo mihi videntur esse sectius quàm somnia,

sic enarrasse: nihilo magis narranda esse quàm si ea essent somnia. hæc illi inter se certabant. Ego arbitror & à M. Catone *insecenda* & à Q. Ennio *insece* scriptum, sine *u*, littera. offendi enim

nim in bibliotheca Patrensi librum veræ vetustatis Livii Andronici, qui inscriptus est ὀδύσσεια, in quo erat versus primus, cum hoc verbo, sine *u*, littera,

Virum mihi Camœna insece versutum;

factus ex illo Homeri versu:

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον.

illi igitur ætatis & fidei magnæ libro credo. nam quod in versu Plautino est, *sectius quàm somnia*; nihil in alteram partem plus argumenti habet. Etiamsi veteres autem non *insequé*, sed *insece* dixerunt, credo quia erat levius leviusque: tamen ejusdem sententiæ verbum videtur. nam & *sequo* & *sequor* & item *secta* & *sectio* consuetudine loquendi differunt: sed qui penitus inspexerit, origo & ratio utriusque una est. doctores quoque & interpretes vocum Græcarum ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα. καὶ, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι; dictum putant quod Latinè *insequé* dicitur. namque in altero, *u*, geminum, in altero, *p*, esse tralatum dicunt. sed etiam ipsum illud ἔπη, quod significat verba aut versus, non aliunde esse dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἔπεσθαι καὶ εἰπεῖν. eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes sermonesque *insectiones* appellitaverunt.

CAPUT X.

Errare istos, qui in exploranda febri pulsus venarum pertentari putant, non arteriarum.

IN Herodis c. v. villam, quæ est in agro Attico, loco qui appellatur Cephisiæ, aquis & lucis & nemoribus frequentem æstu anni medio concesseram. ibi alvo mihi cita & accedente febri rapida decubueram. Eò Calvisius Taurus philosophus

ſophus & alii quidam ſectatores ejus, quum Athenis viſendi mei gratia veniſſent: medicus, qui tum in his locis repertus aſſidebat mihi, narrare Tauro cœperat quid incommodi paterer: & quibus modulis quibuſque intervallis accederet febris decederetque. tum in eo ſermone, quum jam me ſinceriore corpuſculo factum diceret, Potes, inquit Tauro, tu quoque idipſum comprehendere ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός; quod noſtris verbis profectò ita dicitur, ſi attigeris venam illius. Hanc loquendi imperitiam, quòd venam pro arteria dixiſſet, quum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tamquam in minimè utili medico offendiſſent, atque id murmure & vultu oſtenderent: tum ibi Taurus, ut mos ejus fuit, ſatis leniter, Certi, inquit, ſumus, vir bone, non ignorare te quid vena appelletur, & quid arteria; quod venæ quidem ſuapte vi immobiles ſint, & ſanguinis tantùm demittendi gratiâ explorentur; arteriæ autem motu atque pulſu ſuo habitum & modum febrium demonſtrent: ſed, ut video, pervolgatè magis quàm inſcitè loquutus es. non enim te ſolùm, ſed alios quoque itidem errantis audivi venam pro arteria dicere. fac igitur ut experiamur eligantiorem eſſe te in medendo, quàm in dicendo; & cum diis bene volentibus opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum atque validum quàm citiſſimè. Hoc ego poſtea quum in medico reprehenſum eſſe meminiſſem; exiſtimavi non medico ſoli, ſed omnibus quoque hominibus liberis liberaliterque inſtitutis turpe eſſe, ne ea quidem cognoviſſe ad notitiam corporis noſtri pertinentia, quæ non altiùs occultiuſque remota ſunt; & quæ natura nobis tuendæ valetudinis cauſa & in promtu eſſe & in propatulo voluerit: ac propterea, quantum temporis habui ſubſicivi, medicinæ quoque libros

attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum, & ex his, cùm alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena, tum de venis quoque & arteriis didicisse videor ad hunc fermè modum: vena est conceptaculum sanguinis, quod ἀγγεῖον medici vocant, mixti confusique cum spiritu naturali; in quo plus sanguinis est, minus spiritus. arteria est conceptaculum spiritus naturalis mixti confusique cum sanguine: in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμὸς autem est intentio motus & remissio in corde & in arteria naturalis non arbitraria. à medicis autem veteribus oratione Græca ita definitus est: σφυγμὸς ἐστὶν διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.

CAPUT XI.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inscitè à Cæsellio Vindice reprehensa, versusque ipsi, in quibus ea verba sunt, subscripti.

NOn hercle idem sentio cum Cæsellio Vindice grammatico, ut mea opinio est, haudquaquam inerudito. verùm hoc tamen petulanter insciteque: quod Furium veterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit hujuscemodi vocum fictionibus, quæ mihi quidem neque abhorrere à poëtica facultate visa sunt, neque dictu profatuque ipso tætræ aut insuaves esse; sicuti sunt quædam alia ab illustribus poëtis ficta durè & rancidè. quæ reprehendit autem Cæsellius Furiana, hæc sunt; quod terram in lutum versam *lutescere* dixerit; & tenebras in noctis modum factas *noctescere*; & pristinas recuperare vires *virescere*; & quod ventus mare cæruleum crispicans nitefacit, *purpurat* dixerit: & opu-

opulentum fieri *opulescere*. Versus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc verba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus. cava terra lutescit.
Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.
Increscunt animi. virescunt vulnere vires.
Hic fulica levis volitat super æquora classis:
Spiritus Eurorum viridis quum purpurat undas;
Quo magis in patriis poßint opulescere campis.

CAPUT XII.

Morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi *mutare ac vertere in* agendi *modum.*

ID quoque habitum est in oratione facienda eligantiæ genus, ut, pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde hæc vice inter se mutua verterent. Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, *faceut splendeat.*

nonne hoc impendio venustius gratiúsque est, quàm si diceret, *ne maculetur*? Plautus etiam non dissimiliter,

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commodè.

itidem Plautus, *pulveret*, dicit, quod non pulvere impleat, sed quod ipsum pulveris plenum sit:

--Exi tu Dave,
Age, sparge: mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.

in Asinaria quoque *contemples* dicit, pro *contempleris*.

Mecum caput contemples, si quidem è re consultas tua.

Cn. Vellius in annalibus: *Postquam tempestas sedavit: Atherbal taurum immolavit.* M. Cato in Originibus, *Eodem convenæ complures ex agro accessitaver . eo res eorum auxit.* Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: *In priore verbo graves prosodiæ, quæ fuerunt, manent. reliquæ mutant. mutant*, inquit elegantissimè, pro, *mutantur*. potest etiam id quoque ab eodem Varrone in VII. Divinarum similiter dictum videri: *Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tulliam est animum advertere.* Verba autem patiendi pro agentibus, in omnibus fermè veterum scriptis, reperiuntur: ex quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus. *Muneror te*, pro *munero*: & *significor*, pro, *significo*: & *sacrificor*, pro, *sacrifico*: & *assentior*, pro, *assentio*: & *feneror*. pro, *fenero*: & *pigneror*, pro, *pignero*: & alia istiusmodi pleraque, proinde ut in legendo fuerint obvia, notabuntur.

CAPUT XIII.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatio impudenti.

SAturnalibus Athenis alea quadam festiva & honesta lusitabamus huiuscemodi. ubi conveneramus complusculi ejusdem studii homines, ad lavandi tempus captiones, quæ sophismata appellantur, mente agitabamus; eásque quasi talos aut tesserulas in medium vice sua quisque jaciebamus. captionis solutæ aut parum intellectæ præmium pœnáve erat nummus sestertius unus. hoc ære collecto, quasi manuario, cœnula curabatur omnibus, qui eum lusum luseramus. erant autem captiones ad hoc ferè exemplum; tametsi Latina oratione non satis scitè ac pænè etiam illepidè exponuntur. *quod nix est, hoc grando non*

do non est. nix autem alba est. grando igitur alba non est. item aliud non dissimile: *quod homo est, hoc non est equus. homo autem animal est. equus igitur animal non est.* dicere ergo debebat, qui ad sophisma diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte quoque in verbo captio foret; quid dari concedique non oporteret. nisi dixerat: nummo singulo multabatur. ea multa cœnam juvabat, libet autem dicere, quàm facetè Diogenes sophisma id genus, quod supra dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. nam quum ita rogasset dialecticus: *quod ego sum, id tu non es*, & Diogenes annuisset: atque ille addidisset; *homo autem ego sum:* quum id quoque assensus esset, & contrà dialecticus ita conclusisset; *homo igitur tu non es:* hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est. &, si verum id fieri vis, à me incipe.

CAPUT XIV.

Quid sit numerus hemiolios, *quid* epitritos: *&* *quòd vocabula ista non facile nostri ausi sunt vertere in linguam Latinam,*

FIguræ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. sed qui de numeris Latinè scripserunt, Græca ipsa dixerunt. fingere autem nostra, quoniam id absurdè futurum erat, noluerunt. quale enim fieri nomen posset hemiolio numero aut epitrito? est autem *hemiolios*, qui numerum aliquem in sese habet, dimidiumque ejus: ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad viginti. *epitritos* est, qui habet totum aliquem numerum & ejusdem partem tertiam: ut quatuor ad tres, duodecim ad novem, qua-

draginta ad triginta. hæc autem notare meminisseque non esse abs re visum est: quoniam, vocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædam subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

CAPUT XV.

Quòd M. Varro in herois versibus observaverit rem nimis anxiæ & curiosæ observationis.

IN longis versibus, qui hexametri vocantur, item in senariis, animadverterunt metrici duos primos pedes, item extremos duo, habere posse singulos integras partes orationis, medios haud umquam posse: sed constare eos semper ex verbis aut divisis aut mixtis atque confusis. Marcus etiam Varro, in libris disciplinarum, scripsit observasse se in versu hexametro: quòd omni-modo quintus semipes verbum finiret: & quòd priores quinque semipedes æquè magnam vim haberent in efficiendo versu, atque alii posteriores septem: idque ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

LIBER

LIBER XIX.

CAPUT I.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat.

NAVIGABAMVS à Cassiopeia ad Brundisium, mare Ionium violentum & vastum & iactabundum. nox deinde, quæ diem primum sequuta est, in ea ferè tota ventus à latere sæviens navem undis compleverat. tum postea complorantibus nostris omnibus atque in sentina satis agentibus dies quidem tandem illuxit: sed nihil de periculo neque de sævitia amissum, quin turbines etiam crebriores, & cælum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant, impendere imminereque ac depressuræ navem videbantur. in eadem fuit philosophus in disciplina stoica celebratus, quem ego Athenis cognoveram non parva virum auctoritate, satisque attentè discipulos iuvenes continentem. Eum tunc in tantis periculis inque illo tumultu cæli marisque requirebam oculis; scire cupiens quonam statu animi & an interritus intrepidusque esset. atque ibi hominum conspicimus impavidum & extrilidum ploratus quidem nullos, sicuti ceteri omnes, nec ullas ejusmodi voces cientem, sed coloris & vultus turbatione non multum à ceteris differentem. At ubi cælum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagravit, accedit ad stoicum Græcus quispiam dives ex Asia, magno, ut videbamus, cul-

cultu paratuque rerum & familiæ; atque ipse erat multis corporis animíque deliciis diffluens. Is quasi illudens. Quid hoc est, inquit, ô philosophe, quod quum in periculis essemus, timuisti tu & palluisti? ego neque timui neque pallui. & philosophus aliquantum cunctatus an respondere ei conveniret, Si quid ego, inquit, in tanta violentia tempestatum videor paulum pavefactus; non tu istius rei ratione audienda dignus es. sed tibi sanè Aristippus ille pro me responderit: qui, in simili tempore à simillimo tui homine interrogatus quare philosophus timeret, quum ille contrà nihil metueret; non eamdem esse causam sibi atque ille respondit. quoniam is quidem esset non magno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis; ipsum autem pro Aristippi anima timere. his tunc verbis stoicus divitem illum Asiaticum à sese amolitus est. sed postea quum Brundisium adventaremus, mollitique essent venti maris: percunctatus eum sum, quænam illa ratio esset pavoris sui, quam dicere ei supersedisset, à quo fuerat non satis dignè compellatus. atque ille mihi placidè & comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid super isto brevi quidem sed necessario & naturali pavore maiores nostri conditores sectæ stoicæ senserint. vel potius, inquit, lege: & faciliùs credideris si legas, & memineris magis. atque ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi quintum διαλέξεων; quas ab Arriano digestas congruere scriptis Ζήνωνος & Chrysippi non dubium est. in eo libro Græca scilicet oratione scriptum ad hanc sententiam legimus: Vita animi, quas φαντασίας philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis

ani-

animum rei pellitur, non voluntatis sunt neque arbitraria; sed vi quadam sua inferunt sese hominibus. noscitandæ probationes autem, quas συγκαταθέσεις vocant, quibus eadem visa noscuntur ac diiudicantur; voluntariæ sunt, fiúntque hominum arbitratu. propterea quum sonus aliquis formidabilis aut cælo aut ex ruina aut repentinus nescius periculi nuncius vel quid aliud eiusmodi factum; sapientis quoque animum paulisper moveri, & contrahi, & pallescere necessum est: non opinione alicujus mali præcepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis officium mentis atque rationis prævertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, visa isthæc animi sui terrifica non approbat: hoc est, οὐ συγκατατίθεται, οὐδὲ προσεπιδοξάζει, sed abiicit respuítque: nec ei metuendum esse in his quicquam videtur. Atque hoc inter insipientis sapientisque animum differre dicunt, quòd insipiens, qualia esse primo animi sui pulsu visa sunt sæva & aspera, talia esse vero putat; & eadem incepta, quæ quasi jure metuenda sint, sua quoque assensione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει. hoc enim verbo stoici, quum super ista re disserunt, utuntur. sapiens autem, quum breviter & strictim colore atque vultu motus est, οὐ συγκατατίθεται; sed statum vigorémque sententiæ suæ retinet, quam de huiuscemodi visis semper habuit ut de minimè metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philosophum ex decretis stoicorum sensisse atque dixisse in eo quo dixi libro legimus. annotandáque esse iccirco existimavimus, ut rebus fortè id genus, quibus dixi, obortis: pa-

vescere sensim & quasi albescere, non insipientis esse hominis neque ignavi putemus: & in eo tamen brevi motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm, quòd esse ea qualia visa sunt, censeamus.

CAPUT II.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maximè communes.

QVinque sunt hominum sensus, quos Græci αἰσθήσεις appellant, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur; gustus, tactus, odoratus, visus, auditus. & his omnibus quæ immodicè voluptas capitur, ea turpis atque improba existimatur. sed enim quæ nimia ex gustu atque tactu est, ea voluptas, sicuti sapientes viri censuerunt, omnium rerum fœdissima est; eosque maximè, qui duabus istis belluinis voluptatibus sese dediderunt, gravissimi vitii vocabulis Græci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. nos eos vel incontinentes dicimus, vel intemperantes. ἀκολάστους enim, si interpretari coactius velis, nimis id verbum insolens erit. istæ autem voluptates duæ gustus atque tactus, id est, libidines in cibos atque in venerem prodigæ, solæ sunt hominibus communes cum bestiis, & iccirco in pecudum ferorumque animalium numero habetur, quisquis est his ferinis voluptatibus prævinctus. ceteræ ex tribus aliis sensibus proficiscentes hominum esse tantùm propriæ videntur. Verba super hac re Aristotelis philosophi adscripsi; ut vel auctoritas clari atque incluti viri tam infamibus nos voluptatibus deterreret. Διὰ τί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομέν-

μένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ· ἀπ' ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκέτι. ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς, κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ, ἀτιμόταται εἰσί· διὸ καὶ μάλιστα ἢ μόναι ἐπονείδιστοι, ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν; καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν, ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται· κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει, &c. Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus istis duabus coëundi atque comedendi, quæ sunt hominibus cum sue atque asino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle vivere ut ederent & biberent; se bibere atque esse ut viveret. Hippocrates autem, divina vir scientia, de coitu venereo ita existimabat, partem esse quandam morbi tæterrimi, quem nostri comitialem dixerunt. namque ipsius verba hæc traduntur, *τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.*

CAPUT III.

Quòd turpius est frigidè laudari, quàm acerbiùs vituperari.

TVrpius esse dicebat Favorinus philosophus exiguè atque frigidè laudari, quàm insectanter & graviter vituperari. Quoniam, inquit, qui

qui maledicit & vitùperat, quanto id acerbiùs facit, tam maximè ille pro iniquo & inimico ducitur, & plerumque propterea fidem non capit. sed qui infecundè atque jejunè laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur ei quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod jure laudet.

CAPUT IV.

Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam lacessat.

ARistotelis libri sunt, qui problemata physica inscribuntur, lepidissimi & elegantiarum omne genus referti. in his quærit, quam ob causam eveniat, ut quibus invasit repentinus rei magnæ timor, plerumque alvo statim cita fiant. item quærit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutiùs stetit, libido urinæ lacessat. at de alvo quidem inter timendum prona atque præcipiti causam esse dicit, quòd timor omnis sit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικὴν; qui vi frigoris sanguinem caldoremque omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat: faciatque simul uti, qui timent, sanguine ex ore decedente pallescant: Is autem, inquit, sanguis & caldor in ultima coactus movet plerumque alvum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, verba hæc posuit: τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

CAPUT V.

Ex Aristotelis libris sumtum, quòd nivis aqua potui peßima sit, & quòd ex nive crystallus concreatur.

IN Tiburte rus concesseramus hominis amici divitis, æstate anni flagrantissima, ego & quidam alii æquales & familiares mei, eloquentiæ aut philosophiæ sectatores. erat nobiscum vir bonus ex peripatetica disciplina, benè doctus, & Aristotelis unicè studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta nive bibentis coërcebat, severiusque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum; & cumprimis Aristotelis philosophi rei omnis humanæ peritissimi. qui aquam nivalem frugibus sanè & arboribus fecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse; tabemque & morbos sensim atque in diem longam visceribus inseminare. hæc quidem ille ad nos prudenter & benivolè & assiduè dictitabat. Sed quum bibendæ nivis pausa fieret nulla; promit è bibliotheca Tiburti, quæ tunc in Herculis templo satis commodè instructa libris erat, Aristotelis librum, eumque ad nos adfert. &, hujus saltem, inquit, viri sapientissimi verbis credite; ac desinite valetudinem vestram profligare. in eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potu aquam è nive; itemque solidiùs latiusque concretam esse eam, quam κρύσταλλον Græci appellant: causaque ibi adscripta est hujuscemodi: Quoniam, quum aqua frigore aëris duratur & coit, necesse est fieri vaporationem, & quamdam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. id autem, inquit, in ea levissimum est, quod evaporatur,

manet autem quod est gravius & sordidius & insalubrius: atque id pulsu aëris verberatũ in modũ coloremq; spumæ candidæ oritur. sed aliquantum, quod est salubrius, difflari atque evaporari ex nive, indicium illud est, quòd minor fit illa quæ antè fuerat quàm concresceret, verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumsi & adscripsi: διὰ τί ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν; ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν· ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo viro haberi Aristoteli: atque ita postea ego bellum & odium nivi indixi; alii inducias cum ea variè factitabant.

CAPUT VI.

Quòd pudor sanguinem abextra diffundit, timor verò contrahit.

IN problematis Aristotelis philosophi ita scriptum est: διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσιν, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων; ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν· τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. hoc ego Athenis quum Tauro nostro legissem; percunctatusque essem quid de ratione ista reddita sentiret? Dixit quidem, inquit, probè & verè quid accideret diffuso sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. adhuc enim quæri potest, quam ob causam pudor san-

ſanguinem diffundat, timor contrahat; quum ſit pudor ſpecies timoris: atque ita definiatur, timor juſtæ reprehenſionis. ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

CAPUT VII.

Quid ſit obeſum: *nonnullaque alia priſca vocabula.*

IN agro Vaticano Iulius Paulus, poëta, vir bonus, & rerum litterarumque veterum impenſè doctus, herediolum tenue poſſidebat. eò ſæpe nos ad ſeſe vocabat, & oluſculis pomiſque ſatis comiter copioſeque invitabat. atque ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die ego & Iulius Celſinus, quum ad eum cœnaſſemus & apud menſam ejus audiſſemus legi Levii Alceſtin, rediremuſque in urbem, ſole jam ferè occiduo: figuras habituſque verborum novè aut inſigniter dictorum in Leviano illo carmine ruminabamur: &, ut quæque vox indidem digna animadverti ſubvenerat, qua nos quoque poſſemus uti, memoriæ mandabamus. erant autem verba, quæ tunc ſuppetebant, hujuſcemodi:

Corpore, inquit, *pectoreque undique obeſo*,
Ac mente exſenſa, tardigenulo ſenio oppreſſum.

obeſum hîc notavimus propriè magis, quàm uſitatè dictum, pro exili atque gracilento. vulgus enim ἀκύρως vel κατ' ἀντίφρασιν *obeſum* pro pingui atque uberi dicit. item notavimus, quòd *oblitteram* gentem, pro *oblitterata* dixit. item quòd hoſtes qui fœdera frangerent, *fœdifragos*, non *fœderifragos* dixit. item quòd *rubentem auroram*, *pudoricolorem* appellavit, & *Memnonem nocticolorem*. item quòd *fortè*, *dubitanter*, & ab eo quod eſt *ſileo*, *ſilenta* loca dixit, & *pulveru-*

verulenta, & *pestilenta*, & *carendum tui est*, pro *te*, quodque *magno impete*, pro *impetu*, item quòd *fortescere* posuit, pro *fortem fieri*: quodque *dolentiam* pro *dolore*, & *avens* pro *libens*: item *curis intolerantibus*, pro *intolerandis*: quodque *manciolis*, inquit, *tenellis*, pro *manibus*, & *quis tam siliceo*? item, *fuere*, inquit, *impendio. infit*, id est, *impensè fieri incipit*, quodque *accipitret* posuit, pro *jaceret*. His nos inter viam verborum Levianorum annotatiunculis oblectabamus. cetera enim, quæ videbantur nimium poëtica, & prosæ orationis usu alieniora, prætermisimus: veluti fuit quod de Nestore ait, *trisæclisenex*, & *dulcioreloquus*: item quod de tumidis magnisque fluctibus inquit, *multigrumis*: & flumina gelu concreta *tegmine* esse *onychino* dixit: & quæ multiplicia ludens composuit: quale illud est quod *vituperones* suos *subducti supercilii carptores* appellavit.

CAPUT VIII.

Quæstio an harena, cælum, triticum, *pluralia inveniantur: atque inibi de* quadrigis, inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis: an singulari numero comperiantur.*

ADolescentulus Romæ, priusquam Athenas concederem, quando erat à magistris auditionibusque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium visendi gratia pergebam; sermonibusque eius purissimis bonarumque doctrinarum plenis fruebar. nec umquam factum est, quotiens eum vidimus loquentemque audivimus, quin rediremus ferè cultiores doctioresque. veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, levi quidem de re, sed à Latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. nam quum quispiam familia-

iliaris eius bene eruditus homo, tum poëta illustris, liberatum esse se aquæ intercutis morbo diceret, quòd harenis calentibus esset usus: tum ludens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares; sed verbi vitio non cares. Cajus enim Cæsar ille perpetuus dictator Cn. Pompeii socer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est, vir ingenii præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conscripsit, *harenas* vitiosè dici existimat; quòd *harena* numquàm multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque *cælum* neque *triticum*: contrà autem *quadrigas*, etiamsi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum sit, plurativo semper numero dicendas putat; sicut *arma* & *mœnia* & *comitia* & *inimicitias*; ni quid contra ea dicis poëtarum pulcherrime, quo & te purges & non esse id vitium demonstres? De *cælo*, inquit ille, & *tritico* non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de *armis* & *mœnibus* & *comitiis* quin figura multitudinis perpetua censeantur; videbimus autem pòst de *inimicitiis* & *quadrigis*. ac fortassean de *quadrigis* veterum auctoritati concessero, *inimicitiam* tamen, sicut *inscientiam* & *impotentiam* & *iniuriam*, quæ ratio est quamobrem C. Cæsar vel dictam esse à veteribus vel dicendam à nobis non putat? quando Plautus, linguæ Latinæ decus, deliciam quoque ἑνικῶς dixerit, pro deliciis?

Mea, inquit, *voluptas, mea delicia.*

inimicitiam autem Q. Ennius illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, *ingenio natus sum: amicitiam*
Atque inimicitiam in fronte promtam gero.

sed enim *harenas* parum Latinè dici, quis, oro te, alius aut scripsit aut dixit? ac propterea peto,

to, ut, si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas: ut, quam confidenter hoc dicat, æstimari a te possit. tunc, prolato libro de analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoriæ mandavi. nam quum prædixisset neque *cælum triticúmve* neque *harenam* multitudines significationem pati; *Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quòd unam terram & plures terras & urbem & urbes & imperium & imperia dicamus; neque quadrigas in unam nominis figuram redigere neque harenam in multitudinis appellationem convertere possimus?* his deinde verbis lectis sibi Fronto ad illum poëtam, Videturne tibi, inquit, C. Cæsar de statu verbi contra te satisque apertè satisque constanter pronunciasse? Tum permotus auctoritate libri poëta, Si à Cæsare, inquit, jus provocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro provocassem. sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere supersedit: nos te nunc rogamus, ut dicas quam esse causam vitii putes, & in *quadriga* dicenda & in *harenis*. Tum Fronto ita respondit: *Quadrigæ* semper, etsi multiiugæ non sunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor simul equi iuncti *quadrigæ* quasi *quadriiugæ* vocantur, neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem: eamdemque ibi rationem habendam, sed in specie dispari; nam quum *harena* singulari numero dicta multitudinem tamen & copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium; indoctè & inscitè *harenæ* dici videntur: tamquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, quum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. sed hæc ego, inquit, non ut huius sententiæ legisque fundus subscriptorque fierem: sed ut ne Cæ-
saris

ris viri docti opinionem ἀπαραμύθητον desti-
erem. nam quum *cælum* semper ἑνικῶς dica-
ir, *mare* & *terra* non semper, & *pulvis, ventus*,
fumus, non semper: cur *inducias* & *ceremo-*
as scriptores veteres nonnumquam singulari
umero appellaverunt: *ferias* & *nundinas* & *in-*
rias & *exsequias* nunquam? cur *mel* & *vinum*
que id genus cetera, numerum multitudinis
piunt: *lac* non capiat? quæri, inquam, ista o-
nia & enucleari & excuti ab hominibus nego-
osis in civitate tam occupata non queunt.
Quin his quoque ipsis, quæ jam dixi, demoratus
os esse video, alicui, opinor, negotio destina-
os. ite ergo nunc: &, quando fortè erit otium,
uærite an *quadrigam* & *harenas* dixerit è co-
horte illa dumtaxat antiquiore vel oratorum a-
quis vel poëtarum, id est, classicus assiduusque
liquis scriptor, non proletarius. Hæc quidem
Fronto requirere nos jussit vocabula: non ea re,
opinor, quod scripta esse in nullis veterum li-
bris existimaret: sed ut nobis studium lectitandi
in quærendis rarioribus verbis exerceret. Quod
unum ergo rarissimum videbatur, invenimus
quadrigam numero singulari dictam in libro sa-
tyrarum M. Varronis, qui inscriptus est, *Exde-*
metricus. *harenas* autem πληθυντικῶς dictas mi-
nore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem,
quod equidem meminerim, nemo id doctorum
hominum dedit.

CAPUT IX.

Antonii Iuliani in convivio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.

ADolescens è terra Asia, de equestri loco, lætæ indolis, moribusque & fortuna bene orna-
tus,

tus, & ad rem muſicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magiſtris, ſub urbe in ruſculo, celebrandæ lucis annuæ, quam principem ſibi vitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eamdem cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publicè juvenibus magiſter, Hiſpano ore, florentiſque homo facundiæ, & rerum litterarumque veterum peritus. is, ubi eduliis finis & poculis, mox ſermonibus tempus fuit, deſideravit exhiberi, quos habere eum adoleſcentem ſciebat, ſcitiſſimos utriuſque ſexus, qui canerent voce & qui pſallerent. ac, poſtea quam introducti pueri puellæque ſunt, jucundum in modum Ἀνακρεόντεια pleraque, & Sapphica, & poëtarum quoque recentium ἐλεγεῖα quædam erotica dulcia & venuſta cecinerunt. Oblectati autem ſumus, præter multa alia, verſiculis lepidiſſimis Anacreontis ſenis: quos equidem ſcripſi: ut interea labor hic vigiliarum & inquies ſuavitate paulisper vocum atque modulorum acquieſceret.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας
Ἥφαιστέ μοι ποίησον
Πανοπλίαν μὲν οὐχί.
(Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;)
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄστρα μήθ' ἁμάξας,
Μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα.
(Τί Πλειάδεσσι κἀμοί,
Τί δ' ἄστρασι Βοώτεω;)
Ποίησον ἀμπέλους μοι
Καὶ βότρυας κατ' αὐτῶν

Καὶ χρυσέης παλαιῆς
Ὁ μοῦ καλῷ Λυαίῳ
Ἐρῶντα καὶ Βάθυλλον.

um Græci plusculi, qui in eo convivio erant, omines amœni & nostras quoque litteras haud ncuriosè docti, Iulianum rhetorem lacessere in-ctarique adorti sunt tanquam prorsus barba-um & agrestem: qui ortus terra Hispania foret, amatorque tantùm & facundia rabida jurgio-que esset: ejusque linguæ exercitationes doce-et, quæ nullas voluptates nullamque mulcedi-em Veneris atque Musæ haberet: sæpeque eum ercunctabantur, quid de Anacreonte ceteris-ue id genus poëtis sentiret, & ecquis nostrorum oëtarum tam fluentes carminum delicias fecis-et, nisi Catullus, inquiunt, forte pauca & Cal-us itidem pauca. nam Levius implicata, & Hor-ensius invenusta, & Cinna illepida, & Mem-nius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro lingua patria, tam-quam pro aris & focis, animo irritato indigna-oundus, Cedere equidem, inquit, vobis debui ut in tali asotia atque nequitia artium vincere-is: & sicut in voluptatibus cultus atque victus, ta in cantilenarum quoque multis anteiretis. sed ne nos, id est, nomen Latinum, tanquam profectò vastos quosdam & insubidos ἀναφροδισίας condemnetis: permittite mihi, quæso, o-perire pallio caput, quod in quadam parum pu-dica oratione Socratem fecisse ajunt: & audite ac discite nostros quoque antiquiores ante eos, quos nominastis, poëtas amasios ac Venerios fuisse. tum resupinus, capite convelato, voce admodum quàm suavi versus cecinit Valerii Æ-ditui veteris poëtæ, item Porcii Licinii, & Quin-ti Catulli: quibus mundius, venustius, limatius, pressius,

pressius, Græcum Latinúmve nihil quicquam reperiri puto. versus Æditui:

Dicere quum conor curam tibi Pamphila cordis:
Quid mî abs te quæram? verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subido mihi sudor.
Sic tacitus, subidus: duplo ideo pereo.

atque item alios versus ejusdem addidit, non hercle minus dulces quàm priores:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis
Istam non potis est vis sæva exstinguere venti:
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla-st quæ possit vis alia opprimere.

item dixit versus Porcii Licinii hosce:

Custodes ovium teneræque propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo-st.
Si digito attigero, incendam silvam simul omnem:
Omne pecus: flamma-st, omnia quæ video.

Q. Catulli versus illi fuerunt:

Aufugit mihi animus. credo, ut solet, ad Theotimum
Devenit. sic est. perfugium illud habet.
Quid si non interdixem, ne illunc fugitivum
Mitteret ad se intrò, sed magis eiiceret?
Ibimus quæsitum. verùm ne ipsi teneamur
Formido. quid ago? da Venus consilium.

CAPUT X.

Verba hæc, præter propter, *in usu vulgi prodita etiam Ennii fuisse.*

MEmini me quondam & Celsinum Iulianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes

des tunc graviter ægrum, ire & visere. atque
i, qui introducti sumus], offendimus eum cu-
ntem in scimpodio Græciensi, circum undi-
ıe sedentibus multis doctrina ant genere aut
ortuna nobilibus viris. assistebant fabri ædium
omplures balneis novis moliendis adhibiti:
tendebantque depictas in membranulis varias
ecies balnearum. ex quibus quum elegisset
nam formam speciemque operis: interrogavit
uantus esset pecuniæ conspectus, ad id ratum
pus absolvendum. quumque architectus dixis-
t necessaria videri esse sestertia ferme trecenta:
nus ex amicis Frontonis & præter propter, in-
uit, alia quinguaqinta. tum Fronto dilatis ser-
ıonibus, quos habere de balnearum sumtu in-
iterat, adspiciens ad eum amicum, qui dixerat
uinquaginta esse alia opus præter propter, quid
ıoc verbi esset, *præter propter*, interrogavit. at-
que ille amicus, Non meum, inquit, hoc ver-
bum est, sed multorum hominum quos loquen-
is id audias. quid autem id verbum significet,
non ex me, sed ex grammatico quærendum est.
ac simul digito demonstrat grammaticum, haud
incelebri nomine Romæ docentem, sedentem-
tum grammaticus usitati pervulgatique verbi
obscuritate motus, Quærimus, inquit, quod ho-
nore quæstionis minimè dignum est. nam nescio
quid hoc prænimis plebeium est, & in opificum
sermonibus, quàm in hominum doctorum, no-
tius. At enim Fronto, jam voce atque vultu in-
tentiore, Itáne, inquit, magister, dehonestum
tibi deculpatumque hoc verbum videtur, quo &
M. Cato & M. Varro & pleraque ætas superior
ut necessario & Latino usi sunt? atque ubi Iulius
Celsinus admonuit in tragœdia quoque Ennii,
quæ Iphigenia inscripta est, idipsum de quo
quærebatur scriptum esse, & à grammaticis con-
tami-

taminari magis solitum, quàm enarrari. quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii jubet. in ejus tragœdiæ choro inscriptos esse hos versus legimus;

Otio qui nescit uti, plus negoti habet
Quàm quum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est; nullo negotio
id agit. studet ibi. mentem atque animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit quid velit.
Hoc idem est: neque domi nunc nos nec militiæ sumus,
Imus huc; hinc illuc; quum illuc ventum est, ire illinc lubet,
Incertè errat animus. præter propter vitam vivitur.

Hoc ubi lectum est: tum deinde Fronto ad grammaticum jam labentem, Audistine, inquit, magister optime, Ennium tuum dixisse, *præter propter*, & cum sententia quidem tali, quali severissimæ philosophorum esse objurgationes solent? petimus igitur dicas, quoniam de Enniano jam verbo quæritur, qui sit notus hujusce versus sensus:

Incerte errat animus. præter propter vitam vivitur.

Et grammaticus sudans multum ac rubens multum, quum id plerique prolixius riderent, exsurgit; & abiens, Tibi, inquit, Fronto posteà uni dicam, ne inscitiores audiant ac discant. atque ita omnes relicta ibi quæstione verbi consurreximus.

CAPUT. XI.

Ponit versus Platonis amatorios, quos admodum juvenis lusit, dum tragœdiis contendit.

CElebrantur duo isti Græci versiculi, multorumque doctorum hominum memoria dignantur, quod sint lepidissimi & venustissimæ brevitatis. neque adeo pauci sunt veteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant: quibus ille adolescens luserit, quum tragœdiis quoque eodem tempore faciendis præluderet.

τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Hoc distichon animus meus οὐκ ἄμουσος adolescés in pluris versiculos licentiùs liberiusque vertit. qui quoniam mihi quidem visi sunt non esse memoratu indigni, subdidi.

Dum semihulco savio
Meum puellum savior;
Dulcemque florem spiritus
Duco ex aperto tramite:
Animula ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque in oris pervium,
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitus,
Vt transiliret nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in cœtu osculi:
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret:
Et mira prorsum res foret,
Vt ad me fierem mortuus:

Ad puerum at intus viverem.

CAPUT XII.

Dissertatio Herodis Attici super vi & natura doloris, suæque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

HErodem Atticum consularem virum Athenis disserentem audivi Græca oratione: in qua ferè omnis memoriæ nostræ universos gravitate atque copia & elegantia vocum longè præstitit. disseruit autem contra ἀπάθειαν stoicorum, lacessitus à quodam stoico, tamquam minus sapienter & parum viriliter dolorem ferret ex morte pueri, quem amaverat. In ea dissertione, quantulũ memini, huiuscemodi sensus est: quòd nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret & saperet, affectionibus istis animi quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, voluptatis, carere & vacare totus posset; atque, si posse etiam obniti ut totis careret, non ex re id melius, quoniam langueret animus & torperet, affectionum quarumdam adminiculis, ut necessario plurimum imperio, privatus. dicebat enim sensus istos motusque animi, qui quum immoderatiores sunt vitia fiunt, innexos implicatosque esse vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus ac propterea, si omnino omniseos imperitius cõvellamus, periculum esse ne eis adhærentes bonas quoque & utiles animi indoles amittamus, moderandos esse igitur & scitè considerateque purgandos acensebat, ut ei tantùm, quæ altena sunt, contraque naturam videntur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur: ne profectò id accidat, quod cuipiam Thraco insipienti & rudi in agro, quem

quem emerat; procurando venisse usu fabula est, Homo Thracus, inquit, ex ultima barbaria, ruris colendi insolens, quum in terras cultioris humanioris vitæ cupidine, commigrasset; fundum mercatus est, oleo atque vino constitutum: qui nihil admodum super vite aut arbore colenda sciret. videt fortè vicinum rubos latè atque altè obortas excidentem, fraxinos ad summum propè verticem deputantem, suboles vitium è radicibus caudicum super terram fusas revellentem, stolones in pomis aut in oleis proceros, atque decretos amputantem; acceditque propè, & cur tantam ligni atque frondium cædem faceret percunctatus est. & vicinus ita respondit; Vt ager, inquit, mundus purusque fiat, arbor atque vitis fecundior. Discedit ille à vicino gratias agens, & lætus tamquam adeptus rei rusticæ disciplinam. tum falcem ibi ac securim capit; atque ibi homo miser imperitus vites suas sibi omnes & oleas detruncat; comasque arborum lætissimas uberrimosque vitium palmites decidit. & frutecta atque virgulta simul omnia, pomis frugibusque gignendis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia convellit; mala mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiæ sectatores, qui videri se esse tranquillos & intrepidos & immobiles volunt; dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent; omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignavæ & quasi enervatæ vitæ consenescunt.

CAPUT XIII.

Quos pumiliones *dicimus, Græcè νάνȣς appellari.*

STabant fortè unà in veſtibulo palatii fabulantes Fronto Cornelius & Feſtus Poſtumius & Apollinaris Sulpicius. atque ego ibi aſſiſtens, cum quibuſdam aliis, ſermones eorum quos de litterarum diſciplinis habebant, curioſiùs captabam. tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro, magiſter, ut ſim certus, an rectè ſuperſederim *nanos* dicere parva nimis ſtatura homines, maluerimque eos *pumiliones* appellare: quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris veterum memineram: *nanos* autem ſordidum eſſe verbum & barbarum credebam. Eſt quidem hoc, inquit Apollinaris in conſuetudine imperiti vulgi frequens, ſed barbarum non eſt, cenſeturque linguæ Græcæ origine. νάνȣς enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paulum ſupra terram exſtantes. idque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ cum ſententia vocabuli competente. &, ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt, ὁλκάδες. Fuiſſet autem verbum hoc à te civitate donatum aut in Latinam coloniam deductum, ſi tu eo uti dignatus fores, eſſetque id impendio probabilius. quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & ſordentia in uſum linguæ Latinæ intromiſſa ſunt. tum Feſtus Poſtumius grammatico cuipiam Latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos Apollinaris *nanos* verbum Græcum eſſe. tu nos doce, in quo de mulis aut equuleis humilioribus vulgò dicitur, ánne Latinum ſit: & apud quem ſcriptum reperiatur. atque ille grammaticus, homo

ſanè

ſanè perquam in noſcendis veteribus ſcriptis exercitus, ſi piaculum, inquit, non committitur præſente Apollinare quid de voce ulla Græca Latináve ſentiam dicere: audeo tibi, Feſte, quærenti reſpondere: eſſe hoc verbum Latinum: ſcriptumque inveniri in poëmatis Helvii Cinnæ non ignobilis neque indocti poëtæ. verſuſque ejus ipſos dixit; quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:

At nunc me geniana per ſalicta
Binis rheda rapit citata nanis;

CAPUT XIV.

Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quòd Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem ſubtilitatèmque in volgus non exeunt.

ÆTas M. Ciceronis & C. Cæſaris præſtanti facundia viros paucos habuit; doctrinarum autem multiformium variarumque artium, quibus humanitas erudita eſt, columina habuit M. Varronem & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac diſciplinarum, quæ per litteras condidit, in propatulo frequentique uſu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in vulgus exeunt: & obſcuritas ſubtilitaſque earum tamquam parum utilis derelicta eſt. ſicuti ſunt quæ paulo ante legimus in commentariis ejus quos grammaticos inſcripſit. ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumſi. nam quum de natura atque ordine litterarum diſſereret, quas grammatici vocales appellant: verba hæc ſcripſit, quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. *A & O*

ſemper principes ſunt: I & V ſemper ſubditæ. E & ſubit & præit. in Euripo præit; ſubit in Æmilio. ſi quis putat præire V, in his verbis, *Valerius, Venonius, Voluſius:* aut *I* in his, *jampridem, jecur, jocum, jucundum;* errabit: quòd hæ litteræ quum præeunt ne vocales quidem ſunt. item ex eodem libro verba hæc ſunt. *Inter litteram N & G eſt alia vis: ut in nomine anguis & angaria & ancoræ & increpat & incurrit & ingenuus. in omnibus enim his non verum N, ſed adulterinum ponitur. Nam, N, non eſſe lingua indicio eſt. nam ſi ea littera eſſet: lingua palatum tangeret.* Alio deinde in loco ita ſcriptum: *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui Ou ex O & Y ſcripſerunt, quantæ, qui, Ei, ex E & I. illud enim inopia fecerunt; hoc nulla re ſubacti.*

LIBER

LIBER XX.

CAPUT I.

Disceptatio Sex. Cæcilii jureconsulti & Favorini philosophi de legibus duodecim tabularum.

SEXTUS Cæcilius, in disciplina juris atque legibus populi Romani noscendis interpretandisque, scientia, usu, auctoritateque illustri fuit. ad eum fortè in area Palatina, quum salutationē Cæsaris opperiremur, philosophus Favorinus accessit; colloqututsque est, nobis multisque aliis præsentibus. in illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemviralium: quas decemviri ejus rei gratia à populo creati composuerunt in duodecim tabulas. Eas leges quum Sex. Cæcilius, inquisitis exploratisque multarum urbium legibus, eleganti atque absoluta brevitate verborum scriptas diceret: Sit hoc, inquit Favorinus, in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. non enim minus cupide tabulas istas XII. legi, quam illos decem libros Platonis de legibus. sed quædam istic esse animadvertuntur aut obscurissima, aut dura, aut lenia contrà nimis & remissa, aut nequaquam ita, ut scriptum est, consistentia. Obscuritates, inquit Sex. Cæcilius, non assignemus culpæ scribentium, sed inscientiæ non assequentium. quamquam hi quoque ipsi, qui quæ scripta sunt minus percipiunt, culpa vacant. nam longa ætas verba atque mores

veteres oblitteravit, quibus verbis moribusque sententia legum comprehensa est. trecentesimo quoque anno post Romam conditam tabulæ compositæ scriptæque sunt. à quo tempore, ad hunc diem, anni esse non longè minus septingenti videntur. durè autem scriptum esse in istis legibus quid existimari potest? nisi duram esse legem putas, quæ judicem arbitrúmve jure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse convictus est, capite pœnitur: aut quæ furem manifestum, ei cui furtum factum est, in servitutem tradit: nocturnum autem furem jus occidendi tribuit. dic enim, quæso, dic, vir sapientiæ studiosissime, an aut judicis illius perfidiam contra omnia jura divina atque humana jusjurandum suum pecunia vendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut nocturni grassatoris insidiosam violentiam non dignam esse capitis pœna existimes? Noli, inquit Favorinus, ex me quærere, quid ego existimem. scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ, quam colo, inquirere potius quàm decernere. sed non levis existimator neque aspernabilis est populus Romanus; cui delicta quidem isthæc vindicanda: pœnæ tamen hujusmodi nimis duræ esse visæ sunt. passus enim est leges istas de tam immodico supplicio situ atque senio emori. sicut illud quoque, non humaniter scriptum, improbavit: quod si homo in jus vocatus morbo aut ætate æger ad ingrediendum invalidus est, arcera non sternitur: sed ipse aufertur & jumento imponitur, atque ex domo sua ad prætorem in comitium nova funeris facie effertur. quam enim ob causam morbo affectus, & ad respondendum pro sese non idoneus, jumento adhærens in jus adversario deportatur? Quod vero dixi videri quædam esse impendio molliora: nonnè tibi

quoque

quoque videtur nimis esse dilutum, quod ita de injuria pœnienda scriptum est? SI. INIURIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QVINQVE. AERIS. POENAE. SVNTO. quis enim erit tam inops, quem ab injuriæ faciendæ lubidine vigintiquinque asses deterreant? itaque quum eam legem Q. Labeo quoque vester in libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregiè homo improbus atque immani vecordia. is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suæ palma verberare. eum servus sequebatur crumenam plenam assium portitans: &, quemcumque depalmaverát, numerari statim secundùm duodecim tabulas, viginti & quinque asses jubebat. propterea, inquit, prætores posteà hanc abolescere & relinqui censuerunt; injuriisque æstimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem, sicuti dixi, visa sunt. velut illa lex talionis: cujus verba, nisi memoria me fallit, hæc sunt: SI. MEMBRVM. RVPIT. NI. CVM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. præter enim ulciscendi acerbitatem; ne procedere quoque exsequutio justæ talionis potest. nam cui membrum ab alio ruptum est: si ipsi itidem rumpere per talionem velit: quæro an efficere possit rumpendi pariter membri æquilibrium. in qua re primum ea difficultas est inexplicabilis, Quid si quis membrum, inquit, alteri imprudens ruperit? quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. ictus quippe fortuitus & consultus non cadunt sub ejusdem talionis similitudinem. quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exsequenda talione non licentiæ jus habet, sed imprudentiæ? sed & si prudens ruperit; ne-

quaquam patietur aut altius se lædi, aut latiùs. quod cujusmodi libra atque mensura caveri possit, nôn reperio. quin etiam si quid plus erit alitérve commissum; res fiet ridiculæ atrocitatis: ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adolescat infinita quædam reciprocatio talionum. nam de immanitate illa secandi partiendique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam judicatus addictusque sit pluribus, non libet meminisse; & piget dicere, quid enim videri potest efferatius? quid ab hominis ingenio diversius, quàm quòd membra & artus inopis debitoris brevissimo laniatu distrahebantur, sicut nunc bona venum distrahuntur? Tum Sex. Cæcilius amplexus utraque manu Favorinum, Tu es, inquit, unus profectò in nostra memoria non Grajæ modo, sed Romanæ rei peritissimus. quis enim philosophorum disciplinæ suæ leges tam scitè atque doctè callet, quàm leges tu nostras decemvirales percalluisti? Sed, quæso tecum, tamen degrediare paulisper è curriculis istis disputationum vestrarum academicis, omissoque studio, quicquid lubitum est, arguendi tuendique, consideres graviùs cuimodi sint ea, quæ reprehendisti. nec ideo contemnas legum istarum antiquitates, quòd plerisque ipsis jam populus Romanus uti desiverit. non enim profectò ignoras legum oportunitates & medelas, pro temporum moribus & pro rerum publicarum generibus ac pro utilitatum præsentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum est, fervoribus mutari atque flecti: neque uno statu consistere, quin, ut facies cæli & maris, ita rerum atque fortunæ tempestatibus varientur. quid salubrius visum est rogatione illa Stolonis jugerum de numero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio, de coërcendis mulierum here-

dita-

ditatibus? quid tam necessarium existimatum est propulsandæ civium luxuriæ, quàm lex Licinia & Fannia, aliæque item leges sumtuariæ? omnia tamen hæc oblitterata & operta sunt civitatis opulentia quasi quibusdam fluctibus exæstuantis. Sed cur tibi esse visa est inhumana lex omnium, mea quidem sententia, humanissima, quæ jumentum dari jubet ægro aut seni in jus vocato? verba sunt hæc de lege: SI. IN. IUS. VOCAT. SI. MORBUS. AEVITAS. VE. VITIUM, ESCIT. QVI. IN. IUS. VOCABIT. IUMENTUM. DATO. SI. NOLET. ARCERAM. NE. STERNITO. An tu fortè morbum appellari hîc putas ægrotationem gravem cum febri rapida & quercera, jumentumque dici pecus aliquod unicũ tergo vehens? ac propterea minus fuisse humanum existimas ægrotum domi suæ cubantem jumento impositum in jus rapi? hoc, mi Favorine, nequaquam ita est. nam morbus in lege ista non febriculosus neque nimis gravis; sed vitium aliquod imbecillitatis atque invalentiæ demonstratur: non periculum vitæ ostenditur. ceteroqui morbum vehementiorem vim praviter nocendi habentem legum istarum scriptores alio in loco, non per se morbum, sed morbum sonticum appellant. *Jumentum* quoque non id solum significat quod nunc dicitur; sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri jumentum à jungendo dixerunt: *arcera* autem vocabatur plostrum tectum undique & mœnitum; quasi arca quædam magna vestimentis instrata, qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant. Quænam tibi igitur acerbitas esse visa est, quòd in jus vocato paupertino homini vel inopi, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plostrum esse

dandum censuerunt; neque insterni tamen delicatè arceram jusserunt? quoniam satis esset invalido cuicuimodi vectabulum. atque id fecerunt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, jurisque actiones declinantibus. sed enim ipsum vide. injurias factas quinque & viginti assibus sanxerunt. non omnino omnes, mi Favorine, injurias ære isto pauco diluerunt: tametsi & hæc ipsa paucitas assium grave pondus æris fuit. nam librariis assibus in ea tempestate populus usus est. sed injurias atrociores, ut de osse fracto, non liberis modò, verumetiam servis factas impensiore damno vindicaverunt. quibusdam autem injuriis talionem quoque opposuerunt. quam quidem tu talionem, vir optime, iniquiùs paulo iusectatus es; ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam sollertia verborum: quoniam talioni par non sit talio; neque rumpi membrum facile possit ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. verum est, mi Favorine, talionem rarissimum fieri difficillimè. sed decemviri minuere atque exstinguere volentes hujuscemodi violentiam pulsandi atque lædendi, eo quoque metu coërcendos esse homines putaverunt: neque ejus, qui membrum alieri rupisset & pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt, ut, an prudens imprudénsve rupisset, spectandum putarent: aut talionem in eo vel adamussim æquiperarent, vel in librili perpenderent: sed potius eumdem animum eumdemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eumdem quoque casum exigi voluerunt. quoniam modus voluntatis præstari posset: casus ictus non posset. quod si ita est, ut dico, ut & ipse æquitatis habitus demonstrat; taliones

illæ

illæ tuæ reciprocæ argutiores profectò quàm veriores fuerunt. sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus pœnæ putas: quæ, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te quod tute in alio feceris; præsertim quum habeas facultatem paciscendi: & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris? quod edictum autem prætorium de æstimandis injuriis probabilius esse potest? nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam rationem ad æstimationem judicis redigi necessario solitam. nam si reus, qui depecisci noluerat, judici talionem imperanti non parebat, æstimata lite judex hominem pecuniæ damnabat. atque ita, si reo & pactio gravis & acerba talio visa fuerat, severitas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat ut ei, quod de sectione partitioneque corporis immanissimum esse tibi visum est, respondeam. Omnibus quidem virtutum generibus exercendis colendisque populus Romanus è parva origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit, sed omnium maximè atque præcipuè fidem coluit, sanctamque habuit tam privatim quàm publicè. sic consules clarissimos viros hostibus confirmandæ fidei publicæ causa dedit. sic clientem in fidem acceptum cariorem haberi, quàm propinquos, tuendumque esse contra cognatos censuit. neque peius ullum facinus existimatum est: quàm si cui probaretur clientem divisui habuisse. Hanc autem fidem majores nostri non modò in officiorum vicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt; maximeque in pecuniæ mutuaticæ usu atque commercio. adimi enim putaverunt subsidium hoc inopiæ temperariæ, quo communis omnium vita indiget, si perfidia debitorum sine gravi pœna eluderet. confessi igitur æris ac debiti judicatis triginta dies sunt dati, conqui-

rendæ

rendæ pecuniæ causa, quam dissolverant: eosque dies decemviri *justos* appellaverunt, velut quoddam justitium, id est, juris inter eos quasi interstitionem quamdam & cessationem. quibus diebus nihil cum his agi jure posset. post deinde, nisi dissolverent, ad prætorem vocabantur: & ab eo quibus erant judicati addicebantur. nervo quoque aut compedibus vinciebantur. sic enim sunt, opinor, verba legis: AERIS. CONFESSI. REBVS. Q. IVRE. IVDICATIS. TRIGINTA. DIES. IVSTI. SVNTO. POST. DEINDE. MANVS. INIECTIO. ESTO. IN. IVS. DVCITO. NI. IVDICATVM. FACIT. AVT. QVI. ENDO. EO. IN. IVRE. VINDICIT. SECVM. DVCITO. VINCITO. AVT. NERVO. AVT. COMPEDIBVS. QVINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AVT. SI. VOLET. MAIORE. VINCITO. SI. VOLET. SVO. VIVITO. NI. SVO. VIVIT. QVI. EM. VINCTVM. HABEBIT. LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO. SI. VOLET. PLVS. DATO. Erat autem jus interea paciscendi; ac, nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies sexaginta. inter eos diés, trinis nundinis continuis, ad prætorem in comitium producebantur? quantæque pecuniæ judicati essent prædicabatur. tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre venum ibant. sed eam capitis pœnam sanciendæ, sicut dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu novisque terroribus metuendam reddiderunt. nam si plures forent, quibus reus esset judicatus, secare si vellent atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt. & quidem verba ipsa legis dicam, ne existimes invidiam me istam forte formidare. TERTIIS, inquit, NVNDINIS.

IN IS. PARTIS. SECANTO. SI. PLVS. MI-
VS. VE. SEC VERVNT. SE. FRAVDE. E-
TO. Nihil profectò immitius, nihil immanius:
isi, ut reipsa apparet, eo consilio tāta immani-
is pœnæ denunciata est, ne ad eam umquam
erveniretur. addici namque nunc & vinciri
nultos videmus: quia vinculorum pœnam de-
errimi homines contemnunt. dissectum esse an-
iquitus neminem equidem neque legi neque
udivi: quoniam sævitia ista pœnæ contemni
ion quita est. An putas, Favorine, si non illa
tiam ex duodecim tabulis de testimoniis falsis
œna abolevisset: & si nunc quoque, ut antea
qui falsum testimonium dixisse convictus esset,
saxo Tarpeio deiiceretur, mentituros fuisse pro
estimonio tam multos, quàm videmus? Acer-
bitas plerumque ulciscendi maleficii, bene at-
que cautè vivendi disciplina est. Historia de
Metio Fufetio Albano nobis quoque, non ad-
modum numero istiusmodi libros lectitantibus,
ignota non est. qui quoniam pactum atque con-
dictum cum rege populi Romani perfide ruperat
binis quadrigis evinctus in diversa nitentibus
laceratus est, novum atque asperum supplici-
um. quis negat? sed, quid eligantissimus poeta
dicat, vide:

--*At tu dictis, Albane, maneres.*

Hæc taliaque alia ubi Sex. Cæcilius omnibus qui
aderant, ipso quoque Favorino approbante at-
que laudante, disseruit, nunciatum est Cæsa-
rem jam salutari: & seperati sumus.

CAPUT II.

Vocabulum ſiticinum. *in M.* Catonis *oratione quid ſignificet.*

SIticines, ſcriptum eſt in oratione M. Catonis, quæ inſcribitur, *Ne imperium ſit veteri ubi novus venerit*, *Siticines*, inquit, *& liticines & tubicines*. Sed Cæſellius Vindex in Commentariis lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait *liticines* lituo cantare, & *tubicines* tuba: quid iſtuc autem ſit, quo *ſiticines* cantent, homo ingenuæ veritatis ſcire ſeſe negat. Nos autem in Capitonis Atei conjectaneis invenimus, *ſiticines* appellatos, qui apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt, vita functos & ſepultos: eoſque habuiſſe proprium genus tubæ, à ceterorum differens.

CAPUT III.

Quam ob cauſam L. Accius poëta in pragmaticis ſicinniſtas nebuloſo nomine *eſſe dixerit.*

QVos *ſiciniſtas* vulgus dicit, qui rectiùs loquuti ſunt, *ſicinniſtas* littera *n* geminia dixerunt. *ſicinnium* enim genus veteris ſaltationis fuit. ſaltabundi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc verbum L. Accius poëta in pragmaticis, appellarique *ſicinniſtas* ait *nebuloſo nomine*: credo propterea *nebuloſo*, quòd *ſicinnium* cur diceretur ei obſcurum eſſet.

CAPUT IV.

Artificum scenicorum studium amoremque, inhonestum probrosúmque esse: & super ea re verba Aristotelis philosophi adscripta.

COmœdos quispiam & tragœdos & tibicines dives adolescens, Tauri philosophi discipulus liberos homines in deliciis atque in delectamentis habebat. id genus autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus convictuque hominum scenicorum abducere volens, misit ei verba hæc ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est. iussitque ut ea quotidie lectitaret: Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν; ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι. διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι. καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσὶν, ὁτὲ δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

CAPUT V.

Exempla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis phtlosophi, ita uti sunt edita: eaque in linguam Latinam versa.

COmmentationum suarum artiumque, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur. alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικὰς alia, quæ appellabat ἀκροατικά.

Ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civilium-

umque

umque rerum notitiam conducebant. Ἀκροατικὰ autem vocabantur, in quibus philoſophia remotior ſubtiliorque agitabatur; quæque ad naturæ contemplationes diſceptationesve dialecticas pertinebant. huic diſciplinæ, quam dixi ἀκροατικὴν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum: nec ad eam quemquam temere mittebat; niſi quorum antè ingenium & eruditionis elementa atque in diſcendo ſtudium laboremque exploraſſet. illas verò ἐξωτερικὰς auditiones exercitiumque dicendi eodem in loco veſperi faciebat; easque vulgò iuvenibus ſine delectu præbebat: atque eum δείλινον περίπατον appellabat, illum alterum ſuprà ἑωθινόν. utroque enim tempore ambulans diſſerebat: librósque ſuos, earum omnium rerum commentarios, ſeorſum diviſit; ut alij exoterici dicerentur, partim acroatici. Acroaticos quúm in vulgus ab eo editos rex Alexander cognoviſſet: atque ea tempeſtate armis exercitam omnem prope Aſiam teneret: regémque ipſum Darium prœlijs & victorijs urgeret: in illis tamen tantis negotijs litteras ad Ariſtotelem miſit, non eum rectè feciſſe, quòd diſciplinas ἀκροατικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis invulgaſſet. Nam qua, inquit, alia re præſtare cæteris poterimus, ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient communia? quippe ego doctrina anteire malim, quàm copijs atque opulentijs. Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam: Acroaticos libros, quos editos quereris, & non proinde ut arcana abſconditos, neque editos ſcito eſſe, neque non editos. quoniam his ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque litterarum, ſumta ex Andronici philoſophi libro, ſubdidi, amavi autem prorſus
in

utriusque epistola brevitatis eligantissimæ filum tenuissimum.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροατικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γὰρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο:

Hoc ego verbum, ξυνετοὶ γάρ εἰσιν, quærens uno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quàm quod est scriptum à M. Catone in VI. origine. *Itaque ego,* inquit, *cognobiliorem cognitionem esse arbitror.*

CAPUT VI.

Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere, habeo curam vestri, *an* vestrum.

PErcunctabar Apollinarem Sulpicium, quum eum Romæ adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, *habeo curam vestri*, aut *misereor vestri*: & iste casus, *vestri*, eo in loco quem videretur habere casum rectum. Is hic mihi ita respondit

spondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi quoque est jamdiu in perpetua quæstione. videtur enim non *vestri* oportere dici, sed *vestrum*: sicut Græci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, & κήδομαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptiùs *vestrum* dicitur, quàm *vestri*, & habet casum nominandi *vos*: quem tu rectum appellasti. invenio tamen, inquit, non paucis in locis *nostri* atque *vestri* dictum, non *nostrum* aut *vestrum*. L. Sulla rerum gestarũ libro secundo: *Quo si fieri potest, ut etiam nunc nostri vobis in mentem veniat: nosque magis dignos creditis, quibus civibus quàm hostibus utamini; quisque pro vobis potius quàm contra vos pugnemus: neque nostro, neque majorum nostrorum merito nobis id continget.* Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio sumus omnes. nostri nosmet pœnitet.

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

& Laberius in Necyomantia:

Dum diutiùs detinetur, nostri oblitus est.

dubium porrò, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur; *nostri oblitus est, nostri miseritus est*; quo dicitur, *mei pœnitet, mei misertus est, mei oblitus est. mei* autem casus interrogandi est, quem genitivum grammatici vocant; & ab eo declinatur, quod est, *ego*. hujus deinde plurativũ est, *nos*. *tui* æquè declinatur ab eo, quod est, *tu*. hujus itidem pluratívum est, *vos*. sic namque Plautus declinavit in Pseudolo in hisce versibus:

Si ex te tacente fieri possem certio, here,
Quæ miseria te tam miserè macerat:
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi & tu respondendi mihi. mei enim Plautus, hoc in loco, non ab eo dixit, quod

est,

meus; sed ab eo quod est, *ego*. itaque si dicere is, *patrem mei*, pro, *patrem meum*, quo Græci odo τ̃ πατέρα μȣ̃ dicunt, inusitatè quidem, l rectè profectò, eaque ratione dices, qua Plau-: dixit, *labori mei*, pro, *labori meo*. hæc autem a ratio est in numero plurativo; qua Gracchus, *sereri vestrum* & *contentio nostrum* dixit; qua-e item ratione Quadrigarius in annali unde-cesimo verba hæc posuit: *C. Mari, & quando nostrum & reip. miserebitur*? cur igitur Teren-us, *pænitet nostri*, & non, *nostrum*, & Afranius. *stri miseritus est*, non, *nostrum*? Nihil herclè, quit, mihi de ista re in mentem venit; nisi au-oritas quædam vetustatis non nimis anxiè ne-e superstitiosè loquentis. nam sicuti multi-riam scriptum est, *vestrorum*, pro, vestrum; ut Plauti Mustellaria in hoc versu.

*Verum illud esse maxima pars vestrorum intelli-
git*:

uum vellet, *maxima pars* dicere *vestrum*: ita onnumquam *vestri* quoque dictum est *vestrum*. ed proculdubio qui rectissimè loqui volet, *ve-rum* potius dixerit, quàm *vestri*. & iccirco im-ortunissimè, inquit, fecerunt qui in plerisque allustii exemplaribus scripturam istam sinceris-imam corruperunt. nam quum ita in Catilina criptum esset: *Sæpe maiores vestrum miseriti ple-is Romanæ*: *vestrum* obleverunt, & *vestri super-cripserunt*. ex quo in plures libros mendæ istius indoles manavit. Hæc memini mihi Apollina-rem dicere: eaque tunc ipsa, ita ut dicta fuerant, notavi.

CA-

CAPUT VII.

Quàm diversæ Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum,

MIra & propè adeò ridicula diversitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur super numero Niobæ filiorum. nam Homerus pueros puellasque ejus bis senos dicit fuisse, Euripides & Pindarus bis septenos, Sappho bis novenos, Bacchilides & Pindarus bis denos. quidam alii scriptores tres fuisse solos dixerunt.

CAPUT VIII.

De iis quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augescente ac senescente.

ANnianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilarè atque amœniter. ad eos dies me & quosdam item alios familiaris vocavit. ibi tum cœnantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est. quæ quum appositæ fuissent? & multæ quidem sed inuberes macræque essent: Luna, inquit Annianus, nunc videlicet senescit, & ea re ostrea quoque, sicuti quædam alia, tenuis exsuctaque est. quum quæreremus, quæ alia item senescente luna tabescerent: Nonne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere?

Luna alit ostrea & implet echinos, muribus fibras

Et pecui addit.

eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contrà luna defiunt. ælurorum quoque oculi ad easdem vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores. id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutarchum in IIII. in Hesiodum commentario legi; Cæpe tum revi-

l. in Isin & Osiri= dem! Lamb.

scit

scit, & congerminat decedente luna, contrà eminarescit adolescente, eam causam esse dicit sacerdotes Aegyptii, cur Pelusiotæ cæpe non edunt: quia solum olerum omnium contra lunæ aucta atque damna vices minuendi & augendi habeat contrarias.

CAPUT IX.

Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius Iulianus positis in mimiambis, quos Cn. Matius scripsit.

Delectari mulcerique aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis verborum novis Cn. Matii, hominis eruditi: qualia hæc quoque sunt, quæ scripta ab eo in mimiambis memorabat:

Sinuque amicam reficere frigidam caldo
Columbatimque labra conserens labris:

Item id quoque iucundè lepidéque fictum dictitabat:

Iam tonsiles tapetes ebrii fuco,
Quos concha purpura imbuens venenavit.

Item illud:

Dein coquenti vasa cuncta deiectat:
Nequámve scitamenta pipulo poscit.

CAPUT X.

Quid vocabulum ex iure manum consertum, *significet.*

EX. IVRE. MANVM. CONSERTVM. verba sunt ex antiquis actionibus. quæ, quum lege agitur & vindictæ contenduntur, dici nunc quoque apud prætorem solent. Rogavi ego Romæ grammaticum celebri hominem fama & multo nomine, quid hæc verba essent. tum ille me despiciens, Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. rem enim doceo grammaticam, non

ius respondeo. si quid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes; quæras licet. Ex Ennio ergo, inquam, est magister quod quæro. Ennius enim verbis hisce usus est. quumque ille demiratus aliena hæc esse à poëtis, & haud usquam inveniri in carminibus Ennii diceret: tum ego hos versus ex octavo annali absentes dixi. nam fortè eos tamquam insigniter præter alios factos memineram:

Pellitur è medio sapientia. vi geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis,
Miscent inter sese inimicitias agitantes.
Non ex iure manum consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt. vadunt solida vi.

Quum hos versus Ennianos dixissem: Credo, inquit grammaticus, iam tibi. sed tu velim credas mihi, Q. Ennium didicisse hoc non ex poëticæ litteris, sed ex iuris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Vsus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem prætermonstrantis. itaque id, quod ex Iureconsultis ex librisque eorum didici, inserendum his commentariis existimavi. quoniam in medio rerum & hominũ vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum civilium celebriora. *Manum conserere* est, de qua re disceptatur, in re præsenti, *sive ager sive quid aliud est*, simul adversarium manu prenderit, in ea re omnibus verbis vindicare. vindicia, id est, correptio manus in re atque in loco præsenti, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat, in quibus ita scriptum

tum est. SI. QVI. IN. IVRE. MANVM. CONSERVNT. Sed postquam prætores propagatis aliæ finibus, datis iurisdictionibus, negotiis ccupati proficisci vindiciarum dicendarum ausa in longinquas res gravabantur: institutum est, contra duodecim tabulas, tacito consensu, ut litigantes non in iure apud prætorem manum consererent, sed ex iure manum consertum vocarent; id est; alter alterum ex iure ad conserendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret: atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent: & in ea gleba, tamquam in toto agro, vindicarent. Idque Ennius significare volens ait, non, ut ad prætorem solitum est, agi legitimis actionibus, neque ex jure manum consertum, sed bello ferroque & vera vi atque solida. quod videtur dixisse, conferens vim illam civilem & festucariam, quæ verbo diceretur, non quæ manu fieret, cum vi bellica & cruenta.

CAPUT XI.

Quid sit sculna *verbum positum apud M. Varronem.*

P. Lavinij liber est non incuriosè factus. is inscriptus est, *de verbis sordidis.* in eo scripsit *sculnam* vulgo dici, quasi *seculnam : quem qui elegantius,* inquit, *loquuntur, sequestrem appellant.* utrumque vocabulum à sequendo factum est: quòd ejus, qui electus sit, utraque pars fidem sequatur. *sculnam* autem scriptus esse in logistorico M. Varronis, qui inscribitur *Catus,* idem P. Lavinius in eodem libro admonet. Sed quod apud *sequestrem* depositum erat, *sequestrò* positum per adverbium dicebant. Cato de Ptolemæo contrà Thermum:

Per deos immortalis, nolite vos sequestro ponere.

Lamb. Alii.

ATQVI jucundiora alia reperiri queunt. ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis paratæ istiusmodi remissiones essent; quando animus eorum, interstitione aliqua negotiorum data, laxari indulgerique potuisset. usi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. nam proinde ut librum quemque in manus ceperam seu Græcum seu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram, ita, quæ libitum erat, cujus generis cumque erant, indistinctè atque promiscè annotabam: eaque mihi ad subsidium memoriæ, quasi quoddam litterarum penus, recondebam; ut, quando usus venisset, aut rei aut verbi, cujus me fortè repens oblivio tenuisset, & libri, ex quibus ea sumseram, non adessent: facile inde nobis inventu atque depromtu foret. facta igitur est in his quoque commentariis eadem eorum disparilitas, quæ fuit in illis annotationibus pristinis: quas breviter & indigestè & inconditè annotationibus, tractationibus, lectionibusque variis, feceramus. Sed quoniam longinquis, per hiemem, noctibus, in agro, sicuti dixi, terræ Atticæ commentationes hasce ludere ac facere exorsi sumus: iccirco eas inscripsimus, *Noctium Atticarum*: nihil imitati festivitates inscriptionum, quas plerique alii utriusque linguæ scriptores in id genus libris fecerunt. nam quia variam & miscellam & quasi confusaneam doctrinam conquisiverant; eò titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. namque alii *Musarum* inscripserunt; alii *silvarum*; ille κέρας ἀμαλθείας; quidam *lectionum suæ*; alius *antiquarum lectionum*; atque alius πινα-

Lamb. eruditionibus, lectionibusq.

πινακίδιον; & item alius ἐγχειρίδιον. sunt etiam qui *pandectas* inscripserunt. sunt autem qui Διφθέρας. Sunt adeo qui *de disciplina regia* & *de philosophia* & *de natura humana*. Est qui *memoriales titulos* fecerit. est qui *Studiosorum*, &c, *de ridiculis*, & περὶ ποικίλης ἱστορίας. est item qui *historiæ naturalis*. est qui βιβλιοθήκην; est præterea qui *pratum*; est item qui ἐποπτίδων. est qui scripsit συγγραφήν. sunt item multi qui *conjectanea*; neque item desunt, qui indices libris suis fecerunt aut *epistolarum moralium* aut *epistolicarum quæstionum* aut *confusarum*; & quædam alia inscripta nimis lepida; multasque prorsus concinnitates redolentia. Nos vero, ut captus noster est, incuriosè & immediatè ac prope etiam subrusticè ex ipso loco ac tempore hibernarum vigiliarum, *Atticas Noctes*, inscripsimus; tantum ceteris omnibus in ipsius quoque inscriptionis laude cedentes, quantum cessimus in cura & elegantia scriptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notandisque rebus idem mihi, quod plerisque istis, fuit. namque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cumque inciderent, alba, ut dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiam sectati converrebant: quibus in legendis antè animus senio aut tædio languebit; quàm unum alterúm ve reperceris, quod sit aut voluptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego verò, quum illud Heracliti Ephesij viri summè nobilis verbum cordi haberé, quod profectò ita est: *Introite, nam & hic* *** *ipse* quidem volvendis transeundisque multis admodum voluminibus, per omnia semper negotiorum intervalla, in quibus furari

Opt. MS. R. πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. ipse &c.

furari otium potui, exercitus defessusque sū: sed modica ex ijs, eaque sola accepi, quæ aut ingenia promta expeditaque ad honestæ eruditionis cupidinem utiliumque artium contemplationem celeri facilique compendio ducerent, aut homines alijs jam vitæ negotijs occupatos à turpi certè agrestique rerum atque verborum imperitia vindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa & anxia, vel ex grammatica, vel ex dialectica, vel etiam ex geometria, quæque erunt item paucula remotiora super augurio jure & pontificio; non oportet ea defugere quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia, non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus quæstionum sinus: sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ virum civiliter eruditum neque audisse umquam neque attigisse, si non inutile, at quidem certè indecorum est. ab his igitur, si cui forte nonnumquam tempus voluptasque erit lucubratiunculas istas cognoscere, petitum impetratumque volumus; ut in legendo, quæ pridem scierint, non aspernentur quasi nota invulgataque. nam & quid tam remotum in litteris est, quin id tamē complusculi sciant? & satis hoc blandum est, non esse hæc neque in scholis decantata neque in commentarijs protrita. quæ porrò nova sibi ignotaque offenderint; æquum esse puto ut sine vano obtrectatu considerēt, an minutæ istæ admonitiones pauxillulæ nequaquam tamen sint vel ad alendum studium inhonestæ, vel ad oblectandum frigidæ fovendumq; animum: sed ejus seminis generisque sint, ex quo facilè adolescant aut ingenia hominum vegetiora, aut memoria adminiculatior, aur oratio sollertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo

liberalior,

1. ratio.

liberalitor. quæ autem parum plana videbuntur, aut minus plena instructaque; petimus, inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonendi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione vestigiorum contenti persequantur ea post, si libebit, vel libris repertis vel magistris. quæ verò putaverint reprehendenda; his, si audebunt, succenseant, unde ea nos accepimus. sed enim, quæ aliter apud alium scripta legerint, ne jam statim temere obstrepant: sed tractationes rerum & auctoritates hominum pensitent quos illi quósve nos sequuti sumus. Erit autem id longè optimum, ut, qui in lectitando, scribendo, commentando, numquam voluptates numquam labores ceperunt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque ullis inter ejusdem Musæ æmulos certationibus disceptationibusque percunctando, scribendo, elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumque pleni sunt: abeant à Noctibus his procul; atque alia sibi oblectamenta quærant. vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui. Atque etiam, quò sit quorumdam malè doctorum hominum scævitas & invidentia irritatior, mutuabor ex Aristophanis choro anapæsta pauca; & quam ille, homo festivissimus, fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eamdem ego commentariis his legendis dabo; ut ea ne attingat néve adeat profestum & profanum vulgus, à ludo Musico diversum. Versus legis datæ hi sunt:

Εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν,
Ὅστις ἄπειρος τῶν δε λόγων, ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύοι
Ἢ γενναίων ὄργια μουσῶν, μήτ' ἴδε πω, μήτ' ἐχόρευσε.

Volumina commentariorum ad hunc diem viginti jam facta sunt. quantum autem vitæ mihi deinceps deûm voluntate erit, quantúmque à tuéda re familiari procurandoque cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia subsiciva & subsecundaria tempora ad colligendas hujuscemodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum, diis bene juvantibus, cum ipsius vitæ, quantuli quique fuerint, progressibus, neque longiora mihi dari spatia vivendi volo, quàm dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi commentandique idoneus. Capita rerum, quæ cuique commentario insunt, exposuimus hîc universa: ut jam statim declaretur, quid quove in libro quæri invenirique possit.

COM-

COMMENTARIO PRIMO HÆC INSVNT.

CAPUT I.

QVali proportione quibusque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit de comprehendendæ corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret. pag. 1

2 *Ab Herode Attico* C. V. *tempestivè deprompta in quemdam iactabundum & gloriosum adolescentem, specie tantùm philosophiæ sectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus festiviter à vero Stoico seiunxit vulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.* 2

3 *Quòd Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit; quodque est circumspectè & anxiè considerandum an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit: notataque inibi & relata quæ & Theophrastus & M. Cicero super ea re scripserunt.* 5

4 *Quàm tenuiter curiòseque exploraverit Antonius Iulianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam.* 10

5 *Quòd Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu probris obnoxio infamique mundicia fuit; quodque item Hortensius orator ob ejusmodi mundicias gestumque in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.* 12

6 *Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur; eaque oratio quam ob causam reprehensa, & quem contra in modum desen-*

defensa sit. 12

7 *In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem,* Hanc sibi rem sperant præsidio futurum, *neque mendam esse neque vitium, erraneque istos qui bonos violant libros, &* futuram *scribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur: & adspersa pauca de modulis numerisque orationis, quos Cicero avidè sectatus est.* 14

8 *Historia in libris Socionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demosthene rhetore.* 17

9 *Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum observatumque sit dicendi simul ac tacendi.* 18

10 *Quibus verbis compellaverit Favorinus philosophus adolescentem Cascè nimis & vetustè loquentem.* 20

11 *Quòd Thucydides historiæ scriptor inclutus Lacedæmonios in acie non tuba sed tibiis esse usos dicit; verbáque ejus super ea reposita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.* 21

12 *Virgo Vestæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu quibusque cærimoniis & religionibus, ac quo nomine à pontifice maximè capiatur, & quo statim jure esse incipiat simulatque capta est: quodque, ut Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam, nec ei intestatæ quisquam jure hæres est.* 24

13 *Quæsitum in philosophia, quidnam foret intercepto mandato rectius, ídne omnino facere quod mandatum est; an nonnumquam etiam contra, si id speres ei qui mandavit utilius fore: superque ea quæstione expositæ diversæ sententiæ.* 26

14 Quid

14 *Quid dixerit feceritque C. Fabricius, magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familia pecuniaque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.* 28
15 *Quàm importunum vitium sit, plenumque odij futilis inanisque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriusque linguæ viris detestatione justa culpata sit.* ibidem
16 *Quòd verba isthæc Quadrigarij ex annali tertio,* ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poëtarum figura, sed ratione certa & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.* 31
17 *Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi, quid M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit.* 33
18 *Quòd M. Varro in quartodecimo Humanarum L. Aelium magistrum suum* περὶ ἐτυμολογίας *disserentem falsa reprehenderit, quodque idem Varro in eodem libro furis* ἔτυμον *dicit falsum.* 34
19 *Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.* 35
20 *Quid geometræ dicant schemata, quibusque omnia ista Latinis vocabulis appellentur.* 36
21 *Quòd Iulius Higinius affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilij domesticum in quo scriptum esset,* & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret,* sensu torquebit amaro. 37
22 *An qui causas defendit, rectè Latineque dicat* superesse se ei quod defendit; & superesse, *propriè quid sit.* 38
23 *Quis fuerit Papirius Prætextatus, quæve istius causa cognomenti sit: historiaque ista omnis super eodem Papirio cognitu jucunda.* 41
24 *Tria epigrammata trium veterum poëta-*

rum, Nævii, Plauti, Pacuvii; quæ facta ab ipsis sepulcris ipsorum incisa sunt. 42

25 *Quibus verbis M. Varro* inducias *definierit: quæsitúmque inibi curiosiùs quænam ratio sit vocabuli* induciarum. 43

26 *Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percunctanti an sapiens irascetur.* 45

Commentario secundo hæc insunt.

1 *Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: déque ejusdem viri patientia.* 46

2 *Quæ ratio observatióque officiorum esse debeat inter patres filiósque in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus domi forisque, si filii magistratus sunt & patres privati: superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.* 47

3 *Qua ratione verbis quibusdam vocabulísque veteres immiserint,* h, *litteræ spiritum,* 49

4 *Quam ob causam Gabius Bassus genus quoddam iudicii divinationem appellari scripsit, & quam alii causam esse ei[...]sdem vocabuli dixerint.* 50

5 *Quàm lepidè designateque dixerit Favorinus philosophus quid intersit inter Platonis & Lysiæ orationem.* 51

6 *Quibus verbis ignaviter & abiectè Virgilius usus dicatur, & quid his qui id improbè dicunt respondeatur.* ibid.

7 De *officio erga patres liberorum: deque ea re ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitúmque est an semper omnibúsque patris jussis obsequendum sit.* 54

8 Quòd

8 Quòd parum æqua reprehensi. Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina. 56

9 Quod Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum insectatus sit. 57

10 Quid sint favissæ Capitolinæ, & quid super eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti rescripserit. 58

11 De Siccio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna. 59

12 Considerata perpensaque lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ iniustæque legis, sed ad usum emolumentumque salubritatis penitus reperta. ibidem

13 Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiámve veteres dixisse. 61

14 Quòd M. Cato in libro, qui inscriptus est contra Tiberium exsulem, stitisses vadimonium, per i litteram dicit, non stetisses; eiúsque verbi ratio reddita. ibidem

15 Quòd antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores; & cur postea ad maritos & patres idem isti honores delati sint. atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo, 62

16 Quòd Casellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione. 63

17 Cuiusmodi naturam esse quarumdam præpositionum M. Cicero animadverterit: disceptatúmque ibi super eo ipso quod Cicero observaverat. 64

18 Quòd Phædon Socraticus servus fuit; quódque item alii philosophi complusculi servitutem servierunt. 66

19 Rescire verbum quid sit, & quam habeat veram atque propriam significationem. 67

20 Quæ vulgo dicuntur vivaria, id. vocabulum vete-

veteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit usurpatum. 68

21 Super eo sidere, quod Græci ἄμαξαν, nos septemtriones vocamus: ac de utriusque vocabuli ratione & origine. 69

22 De vento iapyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibusque accepta è Favorini sermonibus: 70

23 Consultatio diiudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, quæ Plocium inscripta est. 74

24 De vetere parsimonia, déque antiquis legibus sumtuariis. 78

25 Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrà ἀνομαλίαν vocent. 80

26 Sermones M. Frontonis & Favorini philosophi de generibus colorum vocabulisque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color spadix cuiusmodi sit. 82

27 Quid T. Castricius existimaverit super Sallustii verbis & Demosthenis, quibus alter Philippum descripsit alter Sertorium, 85

28 Non esse compertum, cui deo rem divinam fieri oporteat quum terra movet. 86

29 Apologus Æsopi Phrygis memoratu non inutilis. 87

30 Quid observatum sit in undarum motibus, quæ in mari alio atque alio modo fiunt austris flantibus aquilonibúsque. 89

Commentario tertio hæc insunt.

1 Quæsitum ac tractatum, quam ob causam Sallustius avaritiam dixerit non animum modò virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare 91

2 Quem

2 Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum qui ante noctis horam sextam postve eam nati sunt: atque inibi de temporibus terminisque dierũ, qui civiles nominantur & usquequaque gentium variè observantur: & præterea quid Q. Mucius scripserit super ea muliere, quã maritus non iure usurpavisset, quia rationẽ civilis anni non habuerit. 93
3 De noscendis explorandisque Plauti comœdiis, quoniam promiscè veræ atque falsæ nomine eius inscriptæ feruntur: atque nibi, quòd Plautus in pistrino, & Nævius in carcere, fabulas scriptitarint. 95
4 Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas radere moris fuit. 98
5 Deliciarum vitium & mollities oculorum & corporis ab Arcesilao philosopho cuidam opprobrata acerbè simul & festiviter. ibid.
6 De vi atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impositis renitatur. 99
7 Historia ex annalibus sumta de Q. Cædicio tribuno militum; verbáque ex originibus M. Catonis apposita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiperat. ibid.
8 Litteræ eximiæ consulum C. Fabricii & Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ, 101
9 Quis & cuiusmodi fuerit qui in proverbio fertur equus Seianus: & qualis color equorum sit qui spadices vocantur; déque istius vocabuli ratione. 102
10 Quòd est quædam septenarii numeri vis & facultas in multis naturæ rebus animadversa, de qua M. Varro in hebdomadibus disserit copiosè. 104

11 *Quibus & quàm frivolis argumentis Accius in didascalicis utatur, quibus docere nititur Hesiodum esse quàm Homerum natu antiquiorem.* 107

12 *Largum atque avidum bibendi, à Publio Nigidio doctissimo viro, novo & propemodum absurdo vocabulo* bibosum *dictum.* 108

13 *Quòd Demosthenes, etiam túm adolescens, quum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, destitit à Platone, & sectatus est Callistratum.* ibid

14 Dimidium librum legi, *aut*, dimidiam fabulã audivi, *aliaq; ejuscemodi qui dicat, vitiosè dicere: ejusq; vitii causas reddere M. Varronem; nec quemquã veterum iisce verbis ita usum esse.* 109

15 *Exstare in litteris, pérque hominum memorias traditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & vim magni novíque motus non sustinente.* 111

16 *Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam sit & à medicis & philosophis tradita. atque inibi poëtarum quoque veterum super eadem re opiniones: multáque alia auditu atque memoratu digna: verbáque ipsa Hippocratis medici ex libro illius sumta, qui inscriptus est* περὶ τροφῆς. 112

17 *Id quoque esse à gravissimis viris memoriæ mandatũ, quòd tres libros Plato Philolai Pythagorici & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt preciis fidẽ non capiẽtibus.* 116

18 *Quid sint* pedarii senatores, *& quam ob causam ita appellati: quamq; habeant originem verba hæc ex edicto tralaticio consulum,* SENATORES, QVIBVS, QVE. IN. SENATV. SENTENTIAM.

TIAM. DICERE. LICET. 117
9 *Qua ratione Gabius Bassus scripserit* parcum *hominē appellatum: & quam ejus vocabuli causam putarit; & contrà, quem in modum quibusque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluserit.* 118

Commentario quarto hæc insunt.

1 *Sermo quidā Favorini philosophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in sermone dictum, quibus verbis* penus *à Q. Scævola definita sit, quodque eadem definitio culpata reprehensaque est.* 120
2 *Quid differant* morbus *&* vitium; *& quam vim habeant vocabula ista in edicto ædilium; & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi poßint diversæque super ea re sententiæ.* 123
3 *Quòd nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in vrbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid sit propriè* pellex, *quæque ejus vocabuli ratio sit.* 125
4 *Quid Seviius Sulpicius, in libro, qui est de dotibus, scripserit de jure atque more veterum sponsaliorum.* 126
5 *Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum, quòdque ob eam rem versus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est:* Malum consilium consultori pessimum est. 127
6 *Verba veteris senatusconsulti, in quo decretum est hostiis maioribus expiandum quòd in sacrario hastæ Martiæ movissent: atque inibi enarratum quid sint* hostiæ succidaneæ, *quid itē* tempora præcidanea; *quodque Capito Ateius* ferias *quasdam* præcidaneas *appellavit.* 128

7 Do

7 *De epistola Valerii Probi grammatici ad Marcellum scripta, super accentu nominum quorumdam Pœnicorum.* 129
8 *Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit; quem, quum odisset, inimicúsque esset, designandum tamen consulem curavit.* 130
9 *Quid significet propriè* religiosus, *& in quæ diverticula significatio vocabuli istius flexa sit & verba Nigidii Figuli ex commentariis eius super ea re sumta.* 131
10 *Quid observatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumque in senatu C. Cæsaris consulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.* 133
11 *Quæ qualiaque sint quæ Aristoxenus quasi magis comperta de Pythagora memoriæ commendavit: & quæ item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora scripsit.* 134
12 *Notæ & animadversiones censoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.* 136
13 *Quòd incentiones quædam tibiarum certo modo factæ ischiacis mederi possint.* 137
14 *Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbaque decreti tribunorū ad quos á Mamilia provocatum est.* ibid
15 *Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici eius cum insectatione malignè reprehenderint.* 138
16 *De vocabulis quibusdam à Varrone & Nigidio, contra quotidiani sermonis consuetudinem, declinatis: atque inibi, id genus quadā cū exemplis veterum relata,* 139
17 *De natura quarumdam particularum, quæ præpositæ verbis intendi atque produci barbarè atque inscitè videntur, exemplis rationibúsque* plus*cu-*

pluſculis diſceptatum. 140

De Africano ſuperiore ſumta quadam ex annalibus memoratu digniſsima. 142

Quid Marcus Varro in logiſtorico ſcripſerit de moderando victu puerorum impubium. 144

Notati à cenſoribus qui audientibus iis dixerant joca quædam intempeſtiviter: ac de ejus nota deliberatum, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus. ibid.

Commentario quinto hæc inſunt.

Quòd Muſonius philoſophus reprehendit improbavitque laudari philoſophum differentem à vociferantibus & in laudando geſtientibus. 146

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus *appellatus eſt.* 147

3 *Quæ cauſa, quodque initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ litteras adeundi.* 148

4 *De verbo* duoetviceſimo, *quòd vulgo incognitum, à viris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.* 149

5 *Cujuſmodi joco cavillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.* 150

6 *De coronis militaribus, quæ ſit earum* triumphalis, *quæ* obſidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis. *quæ* caſtrenſis. *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea. ibid.

7 Perſonæ *vocabulum quàm lepidè interpretatus ſit, quámque eſſe vocis ejus originem dixerit Gabius Baſſus.* 153

8 *Defenſus error à Virgilii verſibus, quos arguerat Iulius Higinius grammaticus, & ibidem quid ſit* lituus; *deque etymologia vocis ejus.* ib.

9 His

9 *Historia de Crœsi filio sumta ex Herodoti libris.* 155
10 *De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt.* ibidem
11 *Biantis de re uxoria syllogismum non videri posse ἀντιστρέφοντα.* 157
12 *De nominibus deorum populi Romani* Dijovis *&* Veiovis. 159
13 *De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani observato.* 160
14 *Quòd Appion doctus homo, qui Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter se mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.* 162
15 *Corpúsne sit vox, an ἀσώματον, varias esse philosophorum sententias.* 164
16 *De vi oculorum atque videndi rationibus.* 165
17 *Quam ob causam dies primi post kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus quasi religiosum plerique vitant.* 166
18 *In quid & quantum differat historia ab annalibus: supérque ea re verba posita ex libro rerum gestarum Sempronii Asellionis primo.* 167
19 *Quid sit* adoptatio, *quid item sit* arrogatio, *quantúmque hæc inter se differant; verbaque eius quæ qualiáque sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.* 168
20 *Quod vocabulum Latinum* Solœcismo *fuerit Capitoni Sinnio; quid autem id ipsum appellaverint veteres Latini; quibusque verbis Solœcismum definierit idem Capito Sinnius.* 170
21 Pluria *qui dicat &* compluria *&* compluries *non barbarè dicere, sed Latinè.* 171

Com-

Commentario sexto hæc insunt.

Quem in modum responderit Chrysippus adversus eos qui providentiam consistere negaverunt. 173

Quo itidem modo & vim necessitatemque fati constituerit, & esse tamen in nobis consilii judiciique nostri arbitrium confirmaverit. 175

Historia sumta ex libris Tuberonis de serpente inusitatæ longitudinis. 177

Quid idem Tubero novæ historiæ de Attilio Regulo à Karthaginiensibus capto litteris mandaverit: quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit. 178

Quòd Alphenus jurisconsultus in verbis veteribus interpretandis erraverit. 179

6 *Temere ineptéque reprehensum esse à Iulio Higino Virgilium, quòd* præpetes *Dædali pennas dixit: atque ibi quid sint aves* præpetes, *& quid illæ sint aves quas Nigidius* inferas *appellavit.* 180

7 *De Acca Larentia & Caia Taratia; deque origine sacerdotii* fratrum arvalium. 182

8 *Notata quædam de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.* 183

9 *Locus exemtus ex annalibus L. Pisonis historiæ & orationis lepidißimæ.* 184

10 *Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnaviter sectandam.* 185

11 *Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officium gravitatis dignitatísque vitæ ducentia.* 186

12 *Quòd neque* testamentum, *sicuti Servius Sulpicius existimavit, neq;* sacellum, *sicuti C. Trebatius*

tius, duplicia verba sunt, sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminitum. ib.
13 *De quæstiunculis apud Taurum philosophum in convivio agitatis, quæ sympofiaca vocantur.* 187
14 *Pœniendis peccatis tres esse rationes à philosophis attributas, & quamobrem Plato tantum duarum ex his meminerit.* 189
15 *De verbo* quiesco, *an* e *littera corripi an produci debeat.* 190
16 *Notatum verbum* deprecor *à poëta Catullo inusitatè quidem, sed aptè positum & propriè: déque ratione ejus verbi exemplisque veterum scriptorum.* 191
17 *Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos, quantusque numerus fuerit Athenis ante clades Persicas librorum in bibliothecis publicorum.* 193

Commentario septimo hæc insunt.

1 *Admiranda quædam de P. Africano superiore ex annalibus sumta.* 194
2 *De Casellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris ejus, quos inscripsit antiquarum lectionum.* 195
3 *Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit; & quid ad ea quæ reprehenderat responderimus.* 197
4 *Cujusmodi servos, & quam ob causam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos venundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more majorum venierint: atque idipsum* sub corona, *quid sit.* 206
5 *Historia de Polo histrione memoratu digna.*

gua. 207

Quid de quorumdam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit. ibid.

An affatim quasi admodum prima acuta pronunciandum sit, & quadam itidem nõ incuriosè tractata super aliarum vocum accentibus. 208

Res ultra fidem tradita super amatore delfino & puero amato. 209

Poposci & memordi. pepigi, spepondi & occecurri plerosque veterũ dixisse, non, uti postea receptum est dicere, per o aut per u litteram in prima syllaba positam, sed per e; atq; id Græcæ rationis exemplo dixisse. præterea notatum quòd viri non indocti neque ignobiles à verbis descendo non descendi, sed descendidi dixerunt. 210

Usucapio ut copulatè & recto vocabuli casu dicitur, ita pignoriscopio conjunctè & eadem vocabuli forma dictum est. 211

1 Neque levitatem neq; nequitiam ea significatione esse, qua in vulgi sermociniis dicãtur. ib.

2 De tunicis chiridotis, quòd earum usum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit. 214

13 Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem. 215

14 De tribus dicendi generibus, ac de tribus philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati sunt 216

15 Quàm severè moribus majorum in fures vindicatum sit, & quid scripserit Mucius Scævola super eo quod servandum datum commendatúmve esset. 217

16 Locus exscriptus è satyra M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborum generibus: & appositi versus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit. ibid.

17 Sor-

17 *Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est,* obnoxius : *deque ejus vocis origine* 219

18 *De observata custoditáque apud Romanos jurisiurandi sanctimonia : atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam deiurio ab iis accepto legavit* 221

19 *Historia ex annalibus sumta de Tiberio Sempronio Gracco, patre Gracchorum tribuno plebei : atque inibi tribunicia plebis decreta cum ipsis verbis relata.* 222

20 *Quòd Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo,* Nola, *& posuit,* Ora : *atque ibi quædam alia de consonantia litterarum jucunda.* 224

21 Quoad vivet, *&*, quoad morietur, *cur idipsum temporis significent, quum ex duobus sint facta contrariis.* 226

22 *Quòd censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & prapinguibus: quæsitumque utrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta sit.* ibid.

Commentario octavo hæc insunt.

1 Hesterna noctu *recténe an cum vitio dicatur : & quænam super istis verbis grammatica traditio sit : item quòd* x. *viri in* xii. *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt.* 227

2 *Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sint adulterina & barbara, quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique usu Latine loquentium minimè Latina sint, neque in veterum*

rum librùreperiantur. ibid.
Quem in modum & quàm severè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia, stantem segnem apud se & assiduè oscitantem. ibid.
Quòd Herodotus scriptor historiæ memoratissimus parum verè dixerit, unam solamque pinum arborum omnium cæsam numquam denuo ex iisdem radicibus pullulare, & quòd item de aqua pluviali & nive rem non sane exploratam pro comperta posuerit. ibid.
Quid illud sit quòd Virgilius cælum stare pulvere, & quod Lucilius pectus sentibus stare dixit. 228
Quum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minimè utile esse: supérque ea re & sermo Tauri expositus & verba ex Theophrasti libro sumta, & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ senserit, cum ipsius verbis additum. ibid.
7 Ex Aristotelis libro, qui περὶ τ͂ μνήμης inscriptus est, cognita acceptáque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu ejus lecta auditáque. ibid.
8 Quid mihi usu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione. ibid.
9 Quòd Theophrastus philosophus, omnium suæ ætatis facundissimus, verba pauca ad populum Atheniensem facturus, deturbatus verecundia obticuerit, quodque idem hoc Demostheni apud Philippum regem verba facienti evenerit. ibid.
10 Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam præstigioso, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæstionum nebulas

bulas & formidines capiendis imperitorum animis ostentante. ibid.
11 *Quàm festivè responderit Xanthippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionysia largiore sumtu cœnitarent.* 229
12 *Quid significet in veterum libris scriptum,* plerique omnes : *& quòd ea verba accepia à Græcis videntur.* ibid.
13 Qupsones , *quod homines Afri dicunt, non esse verbum Pœnicum sed Græcum.* ibid.
14 *Lepidissima altercatio Favorini philosophi adversus quemdam intempestivum de ambiguitate verborum differentem : atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & Cn. Gellio non usitate collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum exploratæ.* ibid.
15 *Quibus modis ignominiatus tractatusque sit à C. Cæsare Laberius poëta : atque inibi appositi versus super eadem re ejusdem Laberii.* ibid.

Commentario nono hæc insunt.

1 *Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodevicesimo annali scripserit rectiores certioresque ictus fieri, si sursum quid mittas, quàm si deorsum.* 230
2 *Quibus verbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam cultu amictuque nomen habitúmque philosophi ementientem.* 231
3 *Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recèns nato.* 232
4 *De barbararum gentium prodigiosis miraculis, deque diris & exitiosis fascinationibus : atque inibi de feminis repentè versis in mares.* 234
5 *Diversæ nobilium philosophorum sententiæ* de

tiæ de genere ac natura voluptatis : verbaque Hieroclis philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus est. 237

Verbum quod est ab ago frequentativum, in prima syllaba quonam sit modulo pronunciandum. 238

De conversione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die ; déque fidibus iis temporibus ictu alieno sonantibus. 239

Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere: deque ea re Favorini philosophi cum brevitate eleganti sententia. ibid.

Quis modus sit verba vertendi in Græcas sententias, deque iis Homeri versibus quos Virgilius vertisse aut benè aptéque aut improsperè existimatus est. 240

10 *Quòd Annæus Cornutus versus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè operteque dixit, reprehensione spurca & odiosa inquinavit.* 243

11 *De Valerio Corvino: & unde Corvinus.* 244

12 *De verbis quæ in utramque partem significatione reciproca & adversa dicuntur.* 245

13 *Verba ex historia Claudii Quadrigarii quibus Manlii Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli provocatoris pugnam depinxit.* 247

14 *Quòd idem Quadrigarius,* huius facies, *patrio casu probè & Latinè dixit; & quædam alia apposita de similium vocabulorum declinationibus.* 249

15 *De genere controversiæ quod Græcè* ἄπορον *appellatur.* 251

16 *Quòd Plinium Secundum, hominem non indoctum fugerit latueritque vitium argumenti, quod* ἀντίστρεφον *Græci dicunt.* 252

Bb com-

Commentario decimo hæc insunt.

1 Tertium ne consul *an* tertio *dici oporteat; & quonam modo Cn. Pompeius, quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius verbi de consilio Ciceronis vitaverit.* 254
2 *Quid Aristoteles de numero puerperii memoriæ mandaverit.* 256
3 *Locorum quorumdam illustrium collatio contentioque facta ex rationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M Catonis.* ibidem
4 *Quòd P. Nigidius argutissimè docuit nomina non positiva esse, sed naturalia,* 260
5 Avarus *simpléxne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.* 261
6 *Multam dictam esse ab ædilibus plebei Appii Cæci filiæ, mulieri nobili, quòd loquuta esset petulantius.* ibid.
7 *Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.* 262
8 *Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimißionem; & quænam esse videatur causa hujuscemodi castigationis* 263
9 *Quibus modis quoque habitu acies Romana instrui solita sit, quæque earum instructionum sint vocabula.* ibid.
10 *Quæ ejus rei causa sit, quòd & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestaverunt qui est in manu sinistra minimo proximus.* 264
11 *Verbum* maturé, *quid significet; quæque vocis ejus ratio sit: & quòd eo verbo vulgus hominum*

num impropriè utetur: atque inibi, quòd præcox declinatum præcocis facit, non præcoquis. ib.
Deportentis fabularum, quæ Plinius Secundus indignißimè in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucri columbæ. 266
3 Cum partim hominum, qua ratione veteres dixerint. 267
4 Injuria mihi factum itur, quali verborum ordine Cato dixerit. 268
5 De flaminis Dialis, deque flaminicæ cæremoniis; verbaque ex edicto prætoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad jurandum neque virgines Vestæ neque Dialem. 269
6 Quos errores Iulius Higinius in sexto Virgilii animadverterit in historia Romana erratos. 370
17 Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese privaverit: & super ea re versus Laberij purè admodum & venustè facti. 273
18 Historia de Artemisia, déque eo certamine quod apud Mausoli sepulcrum à scriptoribus inclutis decertatum est. 274
19 Non purgari neque lavari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccaverunt, similitudo: atq; inibi verba ex oratione super ea re Demosthenis. 275
20 Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum quid privilegium, & quantum ista omnia differant. 276
21 Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis novissimè & novissimus uti observantißimè vitarit. 277
22 Locus exemtus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris, qui-

quibus philosophos temerè incessiit qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant. 278
23 *Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quod fuerit ius marito in adulterio uxorem deprehensam necare.* 282
24 Die pristini, die crastini, &, die quarti, &, die quinti, *qui elegantiùs loquuti sunt dixisse, non ut ea vulgo dicuntur nunc.* 283
25 *Telorum & iaculorum gladiorúmque, atque inibi navium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.* 284
26 *Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quòd* transfretationem transgressum *dixerit*, & transgressos qui transfretassent. 285
27 *Historia de populo Romano deque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.* 286
28 *De ætium finibus* pueritiæ, iuventæ, senectæ *ex Tuberonis historia sumtum.* 287
29 *Quòd particula*, atque, *non complexiva tantúm sit, sed vim habeat plusculã variamque.* 288

Commentario undecimo hæc insunt.

1 *De origine vocabuli terræ Italiæ, déque ea multa, quæ* suprema *appellatur, déque eius nominis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.* 289
2 *Quòd* eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.* 290
3 *Qualis quantaque sit* pro *particulæ varietas; déque exemplis eius varietatis.* 291
4 *Quem in modum Q. Ennius versus Euripidi æmulatus sit.* 292

5 De Pyrrhoniis philosophis quædam, déque Academicis strictim notata, déque inter eos differentia. 293
6 Quòd mulieres Romæ per Herculem non iuraverunt, neque viri per Castorem. 295
7 Verbis antiquissimis relictisque iam & desitis minimè utendum. ibidem
8 Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino, qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia sibi ante eius imperitiæ petita, composuit. 297
9 Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta. ibid.
10 Quòd C. Gracchus in oratione sua historiam suprascriptam Demadi rhetori, non Demostheni, attribuit: verba ipsius C. Gracchi relata. 298
11 Verba P. Nigidii, quibus differre dicit mentiri & mendacium dicere. 299
12 Quòd Chrisippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat. 300
13 Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimaverit; quòdque esse eam sine vllo sensus emolumento docuerit. ibid.
14 Sobria & pulcherrima Romuli Regis responsio circa vini usum. 302
15 De ludibundo & errabundo, atque id genus verborum productionibus; & quòd Laberius sic amorabundam dixit ut dicitur ludibunda & errabunda: atque inibi quòd Sisenna per huiuscemodi verbum nova figura usus est. 303
16 Quòd Græcorum quorumdam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio: velut quod Græcè dicitur, πολυπραγμοσύνη. 305
17 Quid significet in veteribus prætorum edictis, qui flumina retãda publicè redẽta habent. 306

18 *Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scr.psit fures affecerit, & qua postea Solon, & qua item x. viri nostri, qui xij. tabulas scripserunt: atque inibi adscriptũ quòd apud Ægyptios furta licita & permissa sunt, apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria sententia.* 307

Commentario duodecimo hæc insunt.

1 *Differtaio Favorini philosophi, qua suasit nobili feminæ uti liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitarum; sed suo sibi lacte aleret* 311

2 *Quòd Annæus Seneca iudicans de Q. Ennio deque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.* 315

3 Lictoris *vocabulum qua ratione conceptum ortumque sit; & super eo diversæ sententiæ Valgii Rufi & Tullii Ciceronis.* 317

4 *Versus accepti ex Q. Ennii septimo annalium, quibus depingitur finiturq; ingenium comitasq; hominis minoris erga amicum superiorem* 318

5 *Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta,* 319

6 *De ænigmate.* 324

7 *Quam ob caussam Cn, Dolabella proconsul ream mulierem veneficii, confitentémque, ad Areopagitas rejecerit* ibidem

8 *Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu digna.* 325

9 *Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quòd* honoris *quoq; vocabulum ancipiti sentẽtia fuerit.* 326

10 *Quod* æditumus *verbum Latinum sit.* 327

11 *Errare istos qui spe & fiducia latendi peccent,*

cent; quum latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophocli poëtæ sententia. 328
12 Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii. 329
13 Intra kalendas quum dicitur, quid significet, utrum ante kalendas, an kalendis, an utrumq; atque inibi quid sit in oratione M. Tullii, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola, intra modum. ibidem
14 Saltem particula quam vim habeat & quam originem. 334
15 Quod Sisenna in libris historiarum adverbiis hujuscemodi sæpenumero usus est, cælatim, vellicatim, saltuatim. 335

Commentario tertiodecimo hæc insunt.

1 Inquisitio verborum istorum M. Tullii curiosiorquæ fuit in primo Antonianarum libro: Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, prætérque fatum: tractúmque an idem duo ista significent, fatum, atque natura, an diversum. 336
2 Super poetarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino. 337
3 An vocabula hæc, necessitudo & necessitas differenti significatione sint. 338
4 Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio. 339
5 De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis. deque eleganti verecundia Aristotelis successorem diatribæ suæ eligentis, 340
6 Quid veteres Latini dixerunt quas Græci προσῳδίας appellant; & item quod vocabulum barbarismi non usurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici. 341

7 *Diversum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.* ibid.
8 *Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè sapientiam filiam esse Usus & Memoriæ dixit.* 343
9 *Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de* suculis & hyadibus, *quæ sunt stellarum vocabula* 344
10 *Quod* sororis *etymon esse dixerit Labeo Antistius, & quod* fratris *Nigidius.* 345
11 *Quem M. Varro aptum iustumque esse numerum convivarum existimarit: ac de mensis secundis & Bellariis.* 346
12 *Tribunos plebis prensionem habere, vocationem non habere,* 347
13 *Quòd in libris humanarum M. Varronis scriptum est,* ædiles & quæstores populi Romani in ius à privato ad prætorem vocari posse. 349
14 *Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sunt* minores magistratus; *&* cõsulem prætorémq; collegas esse; *& quædam alia de auspiciis: itẽ verba ejusdem Messalæ, disserentis, aliud esse ad populum loqui, aliud,* cum populo agere: *& qui magistratus à quibus avocent comitiatum.* 350
15 Humanitatem *non id significare quod vulgus putat; sed eo vocabulo, qui sinceriter loquuti sunt magis propriè esse usos.* 353
16 *Quid apud M. Catonem significent verba hæc,* inter os atque offam. 354
17 *Platonem tribuere Euripidi, Sophocli versum; & inveniri versus verbis isdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diversos poëtas temporibus variis natos.* ibid.
18 *De genere atque nominibus familiæ Porciæ.* 355
19 *Quòd à scriptoribus eligantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucun-*

iucundioris (quæ Græcis εὐφωνία dicitur) quàm regulæ disciplinæque quæ à Grammaticis reperta est. 357
20 *Verba T. Castricii rhetoris ad discipulos adolescẽtes de vestitu atq; calceatu non decoro.* 361
21 *Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, expositæ in libris sacerdotum; inter quas Marti* Nerienem *tribuunt, & quid* Neriene *seu* Nerio *nomen importet.* 362
22 *M. Catonis consularis & censorii pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.* 364
23 *Quæsitum tractatumque quid sint* manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem significantibus.* 365
24 *Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine* Valerii *in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex ejusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.* 370
25 *De versibus quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Parthenii.* 371
26 *De sententia Panætii philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo; qua hortatur ut homines ad cavendas iniurias in omni loco intenti paratique sint.* 372
27 *Quod Quadrigarius* cum multis mortalibus *dixit, an quid & quantum differret si dixisset,* cum multis hominibus. 373
28 *Non hactenus esse* faciem *qua vulgo dicitur.* 374
29 *Quid sit in satyra M. Varronis,* caninum prandium. 375

Commentario XIV. hæc insunt.

Dissertatio Favorini philosophi adversus eos; qui

qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibúsque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicentur. 378
2 *Quem in modum disseruerit Favorinus consultus à me super officio judicis.* 386
3 *An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.* 390
4 *Quod aptè Chrysippus & graphicè imaginem Iustitiæ modulis coloribúsque verborum depinxit.* 392
5 *Lis atque contentio grammaticorum Romæ illustrium enarrata super casu vocativo vocabuli quod est,* egregius. 393
6 *Cuimodi sint quæ speciem doctrinarum habeant: sed neque delectent neque utilia sint; atque ibi de vocabulis singularium urbium regionumque immutatis.* 395
7 *Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellavit isagogicum, de officio senatus habendi.* 396
8 *Quæsitum esse dissensúmque, an præfectus Latinarum causa creatus jus senatus convocandi consulendique habeat.* 399

Commentario xv. hæc insunt.

1 *Quòd in Q. Claudii annalibus, scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere.* 400
2 *Quòd Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles esse existimaverit.* 401
3 *Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque quæ præposita est verbis* aufugio & aufero. & *an in verbo* autumo *eadem ista hæc propositio esse videri debeat.* 403
4 *Historia de Ventidio Basso ignobili homi-*

ne, quem primum de Parthis triumphasse memoriæ traditum est. 404
5 *Verbum* profligo *à plerisque dici impropriè inscitéque.* 405
6 *In libro M. Ciceronis de gloria secundo manifestum esse erratum, in ea parte in qua scriptum est super Hectore & Aiace.* 406
7 *Observatum esse in senibus, quod annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum epistola divi Augusti ad Cajum filium.* 407
8 *Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ opprobratione, qua usus est quum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit.* 408
9 *Quod Cæcilius poeta* frontem *genere virili non poeticè, sed cum probatione & cum analogia appellavit.* 409
10 *De voluntario & admirando interitu virginum Milesiarum.* 410
11 *Verba S.C. de exigendis urbe Roma philosophis item verba edicti censorum, quo improbati & coërciti sunt qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Romæ cœperant.* 411
12 *Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.* 412
13 *De verbis inopinatis, quæ utroqueversum dicuntur, & à grammaticis* communia *vocantur.* 413
14 *Quod Metellus Numidicus figurā orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus est.* 414
15 Passis velis & passis manibus *dixisse veteres, non à verbo suo, quod est,* patior, *sed ab alieno, quod est,* pandor. 415
16 *De novo genere interitus Crotoniensis*

Milonis. 416
17 *Quam ob causam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.* ibid.
18 *Quòd pugna belli civilis victoriaque C. Cæſaris, quam vicit in Pharſalicis campis, nunciata prædictaque eſt per cuiuſpiam remigis vaticinium eodem ipſo die in Italia Patavii.* 417
19 *Verba M. Varronis memoria digna, ex ſatyra quæ inſcribitur* περὶ ἐδεσμάτων. *ibidem*
20 *Notata quædam de Euripidi poëtæ genere, vita, moribus, déque eiuſdem fine vitæ.* 418
21 *Quòd à poëtis Iovis filii prudentiſsimi humanimiſsique, Neptuni autem ferociſsimi & inhumaniſsimi traduntur.* 419
22 *Hiſtoria de Sertorio duce, deque aſtu eius commenticiiſque ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandoſque ſibi utebatur.* 420
23 *De ætatibus hiſtoricorum nobilium, Hellanici, Herodoti, Thucydidis.* 421
24 *Quid Vulcatius Sedigitus, in libro quem de poëtis ſcripſit, de comicis Latinis iudicarit.* *ibidem*
25 *De verbis quibuſdam novis, quæ in Cn. Matii mimiambis offenderamus.* 422
26 *Quibus verbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum; eiuſque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.* ibid.
27 *Quid ſint* comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata, *quid* cenſoria, *quid* tributa, *quid* concilium: *atque inibi quædam eiuſmodi.* 423
28 *Quod erravit Cornelius Nepos, quum ſcripſit Ciceronem tres & viginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe.* 424
29 *Quali figura orationis & quàm nova L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit.* 425
30 Vehi-

0 *Vehiculum, quod* petorritum *appellatur, cuiatis linguæ vocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.* ibidem

Quæ verba legaverint Rhodii ad hostium ducem Demetrium, quum ab eo obsiderentur, super illa incluta Ialysi imagine. 426

Commentario XVI. hæc insunt.

Verba Musonii philosophi Græca, digna atque utilia audiri observarique, eiusdemque utilitatis sententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta. 428

Cuimodi sit lex apud dialecticos percunctandi disserendique, & quæ sit eius legis reprehensio. 429

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fames: verbaque ipsa Erasistrati super ea re scripta 430

4 *Quo ritu quibúsque verbis fecialis populi Romani bellum indicere solitus sit his quibus populus Romanus bellum fieri jusserat. Et item in quæ verba conceptum fuerit iusiurandum de furtis militaribus sanciendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id jusiurandum remitti æquum esset.* 432

5 Vestibulum *quid significet deque eius vocabuli rationibus.* 434

6 *Hostiæ, quæ dicuntur* bidentes, *quid sunt, & quam ob causam ita appellatæ sunt: superque ea re P. Nigidii & Iulii Higinii sententiæ.* 435

7 *Quod Laberius verba pleraque licentius petulantiusque finxit: & quòd multis item verbis utitur, de quibus, an sint Latina, quæri solet.* 437

8 *Quid*

8 *Quid significet & quid à nostris appellatum sit, quod* ἀξίωμα *dialectici dicunt, & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.* 438
9 *Quid significet verbum in libris veterum creberrimè positum*, súsque dèque, 441
10 *Quid sint* proletarii, *quid* capitecensi, *quid item sit in* XII. *tabulis*, assiduus, & *quæ eius vocabuli ratio sit.* 442
11 *Historia ex Herodoti libris sumta de Psyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.* 444
12 *De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè aut nimis absurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.* 445
13 *Quid sit* municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid sint* municipes; *quæque sit eius vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quòd divus Hadrianus in senatu de iure atque vocabulo* municipum *verba fecit* 446
14 *Quòd M. Cato differre dixit* festinare *&* properare; *& quàm incommodè Verrius Flaccus vim verbi, quod est*, festinãt, *interpretatus sit.* 447
15 *Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid* Theopompus *de leporibus.* 448
16 Agrippas *à partus ægri & improsperi vitio appellatos; déque his deabus quæ vocantur* Prosa *&* Postverta. *ibid.*
17 *Quæ ratio vocabuli sit* agri Vaticani, 449
18 *Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ* ὀπτικὴ *appellatur, & item alía* κανονικὴ, *& tertia itidem quæ dicitur* μετρικὴ *ibib.*
19 *Sumta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.* 450

com-

Commentario XVII. hæc insunt.

1 *Quòd Gallus Asinius & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehendunt ex oratione, quam dixit pro M. Cælio; & quid adversus homines stolidißimos pro eadem sententia verè dignéque dici poßit.* 453

2 *Verba quædam ex Q. Claudii ann alium primo cursim in legendo notata.* 455

3 *Verba M. Varronis ex libro quinto & vicesimo humanarum, quibus contra opinionem vulgariã interpretatus est Homeri versum.* 458

4 *Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit à quo sæpe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est: & quòd sæpißimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus est.* 459

5 *Nequaquam esse verum quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem, in libro quem de amicitia scripsit, vitioso argumento usum,* ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου *posuisse: totúmque id consideratiús tractatum exploratúmque.* 460

6 *Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis composuit, de* servo recepticiũ *scriptum reliquit.* 463

7 *Verba hæc ex Atinia lege,* QVOD. SVB REPTVM ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO, *P. Nigidio & Q. Scævolæ visa esse non minus de præterito furto, quàm de futuro cavisse.* 464

8 *In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quæri agitarique huiusmodi solita, cur oleũ sæpe & facilè, vina rariús congelascant, acetũ haud fereumquã, & quòd aquæ fluviorum fontiumque*

tiumque durentur, mare gelu non duretur 465
9 De notis litterarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deque aliis clamdestinis litteris ex vetere historia petitis: & quid scytale sit Laconica, 467
10 Quid de versibus Virgilij Favorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam sequutus est: collataque ab eo super eadem re utriusque carmina & diiudicata. 469
11 Quòd Plutarchus in libris symposiacis opinionem Platonis de habitu atque natura stomachi fistulæque ejus quæ τραχεῖα dicitur, adversum Erasistratum medicum tutatus est auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. 472
12 De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia disputatis. 474
13 Quin, particula quot qualésque varietates significationis habeat, & quàm sæpe in veterum scriptis obscura sit. 475
14 Sententiæ ex Publii mimis selectæ lepidiores 476
15 Quòd Carneades academicus elleboro stomachum purgavit scripturus adversus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaq; ellebori candidi & nigri, 477
16 Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamentis sollertia. 478
17 Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintum que Ennium tria corda habere se dixisse, quòd tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam. 479
18 Quòd M. Varro C. Sallustium historiæ scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio

terio scribit, & loris cæsum, pecuniáque data dimissum. ibid.

) *Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris disciplinas philosophiæ studiosè tractantibus: & quæ duo verba observanda præceperit omnium rerum longè salubria.* 480

o *Verba sumta ex symposio Platonis numeris coagmentisque verborum scitè, modulatè, apteque exercendi gratia in Latinam orationem versa.* 481

1 *Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romaníque illustres viri floruerint ante secundum bellum Karthaginiensium.* 482

Commentario XVIII. hæc insunt.

Disputationes à philosopho stoico, & è contrà à peripatetico, arbitro Favorino, factæ: quæsitumque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque esset in iis quæ dicuntur extranea. 489

2 *Cuiusmodi quæstionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atque inibi inspersa quædam sophismata & ænigmata oblectatoria.* 491

3 *Quid Æschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusavit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.* 493

4 *Quòd Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à sese uno Sallustii historias intelligi illusit, quæstione proposita, quid verba ista apud Sallustium significarent;* incertum stolidior an vanior. 494

5 *Quòd Q. Ennius in septimo annali* quadrupes

pes eques, *ac non* quadrupes equus, *ut legunt multi, scriptum reliquit.* 496
6 *Quod Ælius Melissus, in libro cui titulum fecit,* de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *esse* copiæ *dicebat, rem scripsit neque dictu neque auditu dignam; quum differre* matronam *&* matremfamilias *existimavit differentia longè vanissima.* 498
7 *Quem in modum Favorinus tractaverit intempestivum quemdam de verbórum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot significationes capiat* concio. 500
8 Ὁμοιοτέλευτα ϗ ὁμοιόπτωτα, *atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia Lucilii quoque versibus declarari.* 502
9 *Quid significet apud M.Cat.verbum,*insecenda; *quodque* insecenda *potiùs legendum sit, quàm, quod plerique existimant,* insequenda. 503
10 *Errare istos, qui in exploranda febri pulsus venarum pertentari putant, non arteriarum.* 504
11 *Verba ex carminibus Furii Antiatis inscitè à Cæsellio Vindice reprehensa, versusque ipsi, in quibus ea verba sunt, subscripti.* 506
12 *Morem istum veteribus nostris fuisse, verba* patiendi *mutare ac vertere in* agendi *modum.* 507
3 *Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatio impudenti* 508
14 *Quid sit numerus* hemiolios, *quid* epitritos *& quòd vocabula ista non facilè nostri ausi sunt vertere in linguam Latinam.* 509
15 *Quòd M. Varro in herois versibus observaverit rem nimis anxiæ & curiosæ observationis.* 510

Commentario x i x. hæcinſunt.

Reſponſio cuiuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſta e palluerat. 511

Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maximè communes. 514

Quòd turpius eſt frigidè laudari, quàm acerbiùs vituperari. 515

Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat. 516

Ex Ariſtotelis libris ſumtum, quòd nivis aquæ potui peßima ſit, & quòd ex nive cryſtallus concreatur. 517

Quod pudor ſanguinem abextra diffundit, timor vero contrahit. 518

Quid ſit obeſum; *nonnullaque alia priſca vocabula.* 519

Quæſtio an harena, cælum, triticum, *pluralia inveniantur: atque inibi de* quadrigis, inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis: an ſingulari nnmero comperiantur.* 520

Antonii Iuliani in convivio ad quoſdam Græcos lepidißima reſponſio. 523

10 *Verba hæc,* præter propter, *in uſu vulgi prodita, etiam Ennii fuiſſe.* 526

11 *Ponit verſus Platonis amatorios, quos admodũ juvenis luſit, dum tragœdiis contendit.* 529

12 *Diſſertatio Herodis Attici ſuper vi & natura doloris, ſuæque opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit* 530

13 *Quos* pumiliones *dicimus, Græcè* νάνους *appellari.* 532

14 *Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſ-*

ctissimos Romanos: & quòd Nigidii commentationes propter earũ obscuritatem subtilitatémque in volgus non exeunt. 533

Commentario XX. hæc insunt.

1 Disceptatio Sex. Cæcilii iureconsulti & Favorini philosophi de legibus duodecim tabularum. 535

2 Vocabulum siticinum, in M. Catonis oratione quid significet. 544

3 Quam ob causam L. Accius poëta in pragmaticis sicinnistas nebuloso nomine esse dixerit. ibidem

4 Artificum scenicorum studium amoremque inhonestum probrosumque esse: & super ea re verba Aristotelis philosophi adscripta. 545

5 Exempla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis philosophi ita uti sunt edita: eaque in linguam Latinam versa. ibidem

6 Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere, habeo curam vestri, an vestrum. 547

7 Quàm diversæ Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum. 550

8 De iis quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augescente. 550

9 Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius Iulianus positis in mimiambis, quos Cn. Mat us scripsit. 551

10 Quid vocabulum ex jure manum consertum, significet. ibid.

11 Quid sit sculnæ verbum positum apud M. Varronem. 553

INDEX

INDEX SCRIPTORVM

Ab

A. GELLIO LAUDATORUM.

Prior numerus librum, posterior capita Libri designat.

Ælius Melissus libro de loquendi proprietate 18, 6
L. *Ælius Stilo Præconinus* 2,21. 3,3. 5,21
idem commentario de proloquiis 16, 8
C. *Ælius Tubero* 14,7. 8.
idē in historiis 6,3,4
idem historiarū primo 10,28
idem de officio judicis 14,2
idem libro ad C. Oppium 7,9
Æschylus ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ 13,17
Æschines in oratione qua Timarchum de impudicitia accusavit 18,3
Æsopus Phryx in Apologis 2,29
L. *Afranius togatarum scriptor*
in togata 20,6
idem in Consobrinis 15,13
idem in togata. Sello 13,8
in togata; Titulus 10,11
A. *Albinus historiæ libro primo* 11,8
Alcæus in poëmatis 17,11
Alexander Ætolus, 15, 20
Alexander magnus epistola ad Aristotel. 20,5
Alexis comicus 2,23. 4,11
idem in comœdia, qua, Pythagoræ vita, inscribitur 4,11
Alfenus Varus libro Digestorum XXXIV.
Coniectaneorum secundo 6,5
Anacreon 19,9
Andronicus philosophus 20,5
Annæus Cornutus commen-

mentario in Virgilium 2,6
idem de figuris sententiarum libro secundo 9,10
L. Annæus Seneca ad Lucilium epistolarum libro XXII 12,2
Annianus poëta 7,7. 9,10
Q. Antistius Labeo 1, 12.15,27
idem commentariis ad xij. tabulas 1.12. 20,1
idem libro de duodecim tabulis secundo 7,15
idem libris ad edictum prætoris 13,10
idem libro ad edictum prætoris quarto ibidem
idem libris posterioribus ibid.
idem ad edictum ædilium curulium 4,2
Antisthenes Socraticus 9,5
Apollodorus 2,23
idem in Chronicis 17,4
Appion Plistonices 6,8
idem in Ægyptiacis 5,14.10,10
idem libro Ægyptiacorũ quinto 51,4.7.8
Aristarchus Grammaticus 2,25
Aristeas Proconnesius 9,4
Aristides Samius 3,10
Aristo I. C. 2,18
Aristophanes 1,15.13,23.20,11
idem in comœdia Ἀκαλές 19,13
idem ἐν ταῖς περὶ θεσμοφοριαζούσαις 15,20
Arist.2,12,22.3,11,16.10,2.15,26.19,2,5.
idem libro de animalibus sexto 13,7
idẽ epistola ad Alexãdrum magnũ 20,5
idem libro περὶ μνήμης 7,6.8,7
idem libris problematum 1,11.2,30
idem problematibus Acroaticis 20
idem Encyclis 20,4
idem Exotericis 20,5
idem problematibus Physicis 19,4,5,6
idem Problematum septimo 3,6
Aristoxenus in libro de Pythagora 4,11

rrianus in dissertationibus Epicteti 17,19 19,1
m libro secundo 1,2
Asconius Pedianus 15,28
Asinius Pollio epistola ad Ciceronem 1,22
idem epistola ad Plancum 10.26
Ateius Capito 12,2. 24.10,20
idem in conjectaneis 2,24.20,2
idem conjectaneorum libro nono, qui est de judiciis publicis 4,14.10,6
idem conjectaneorum CCLIX. 14,7,8
idem in epistola quadam 13,12
idem libro de jure pontificio quinto 4,6
idem de officio Senatoris 4,10
Attius 14.1
idem Atreo 13,2
idem Didascalico primo 3,11
idem Neoptolemo 13,3
idem Pelopidis 2,6
idē Pragmaticis 20,3
idem Sotadicorum primo 7,9
M. Attius Plau.4,7.18 12.19,8. *in comœdia* 1,7
idem Amphitryone 1.7
idem Asinaria 1,22. 7,17.18,12.18,12
Astraba 11,7
idem Aulularia 3,14 7.9
idem Bacchidibus 3,14
idem Bœotia 3,3
idem Casina 1,7
idem Cistellaria 3,16
idem Clitellaria 7,7
idem Epidico 4,6,17
idem Epitaphio suo 1,21
idem Freto 3,3
idem Menæchmis 3,14.18,9
idem Milite glorioso 15,15
idem Mostellaria 20,6
idem Nervolaria 3,3
idem Persa 5,21
idem Pœnulo 13,28
idem Pseudolo 20,6
idem Rudente 9,12
idem Sticho 7.17
idem Trigeminis 7,9

idem

idem Trinummo 17, 6
idem Truculento 13, 21
D. *Augustus epist. ad Cajum nepotem* 15, 7
idem in epistolis 10, 24
P. *Aurelius Opilius in libro primo Musarum* 1,25

B

B *Acchilides* 20,7
Brutus 17,7

C

C *Æcilius Gallus libro secundo de verborum significatione, quæ ad jus pertinent* 16,5
Cæcilius Statius 5,6
idem Chrysio 7,17
idem Hypobolymæo Æschino 15,14
idem Plocio 2,23,3, 16
idem Polumenis 11, 7
idem Subditivo 15, 9
idem Synaristusis 15, 15
idem triumpho 7,7
Cælius 10,1
idem historiarum libro secundo 10,24
Cælius Sabinus I. C. 7. 4
idem libro de edicto ædilium curulium 4,2
Cæsellius Vindex 9,14 18,11
idem in commentariis Antiquarum lectionum 2,16.3,16.7 2.11,15.20,2
Callimachus 4,11
C. *Calvus* 19,9
idem in poëmatis 9, 12
Cares 5,2
Carneades 17,15
Q. *Caßius primo Annalium* 17,21
Chrysippus 11,12
idem libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς 14,4
idem libro περὶ προνοίας *quarto* 6,1,2
T. *Cincius Alimentus, de re militari libro tertio* 16,4
idem libro quinto ibid.
idem libro sexto ibidem
Q. *Claudius Quadrigarius* 5,21
idem annali primo 1, 25,2,19.7.11.9,13, 14

14,17,2
idem Annali tertio 1,16.3,7,8
idem quinto 5,17
idem sexto 2,2.17,13
idem octavo 17,13
idem undecimo 13,18
idem tertiodecimo 13,27
idem duodevicesimo 1,7
idem undevicesimo 9,1.10, 1.15, 1.20.6
idem uno & vicesimo 10,13
idem vicesimo tertio 10,13
idem centesimo & quinquagesimo 1,7
learchus 4,11
loatius Verus in libris verborum à Grecis tractorum 16,12
idem libro quarto, ibidem
P. Cornelius Pauli. F. Scipio Africanus in oratione, quam dixit in censura, cum ad maiorum mores populum hortaretur 4,20,5,19
idem in oratione pro se contra Tib. Asellum de multa ad populum 7,11
idem in oratione contra P. Sulpicium Gallum 7,12
idem in quinta oratione contra Claudium Asellum 2,20
L. Cornelius Sulla Rerum gestarum libro secundo 1,12. 20,6
Cornelius Nepos 17.21
idem in primo Chronicorum 17,21
idem primo librorum de vita Ciceronis 15,28
idem de viris illustribus 1,18
idem libro exemplorum quinto 7,18
Crates 2,25
Critolaus peripateticus 9,5.11.9
Ctesias 9,4

D

Democritus 5,15
idem de vi & natura chamæleontis 10,12
idem περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν 4,13
Demosthenes 2,27.10.19
idem in orationibus 9,3
idem oratione ὑπὲρ στεφάνου

στέφανον. 13, 1
Dicaarchus 4, 11
Diodorus Cronus 11. 12
Dioxippus Socraticus 17, 11

E

ELys grammaticus vetus in commentariis 13, 14
Empedocles in carmine 4, 11
Q. Ennius 7, 9. 7. 12. 9, 4. 10, 1. 12, 2. 13, 19. 17 17. 18, 9. 19, 8.
idem in Annalibus 2, 26. 3, 14. 6, 6. 10, 29. 16, 10.
idem libro primo 6, 6. 9, 13, 14. 13, 21.
idem libro tertio 1, 22
idem libro ſeptimo 12 4. 18, 5
idem libro octavo 20 10
idem libro duodecimo 17, 21
idem libro tertiodecimo 7, 2. 18, 2
idem libro quartodecimo 2. 26. 10, 25
idem libro ſextodecimo 9, 14
idem libro duodevicesimo 13, 19
idem in Achille 4, 17
idem in Alexandro 6, 5
idem in Creſphonte 6, 16
idem in Erechtheo 6, 16
idem in Hecuba 11, 4
idem Iphigenia 19, 1, 10
idem in Menalippa 5, 11
idem in Neoptolemo 5, 15, 16
idem in Phœnice 7. 17
idem in Scipione 4, 7
idem in Satyris 2, 29. 7, 9, 12. 18, 2
Ephorus hiſtoricus 3, 11
Epicharmus 1, 15
Epicurus 2, 6, 8. 5, 15, 16 9, 5
Epictetus 1, 21. 17, 19
idem libro quinto διαλέξεων 19, 1
Eraſiſtratus 17, 11
idem libro primo διαιρέσεων. 10, 3
Erucius Clarus epiſtola ad Sulpicium Apollinarem 13, 16
Euripides 15, 7. 3, 13 17. 17, 4. 23, 7
idem Bacchis 13, 17
idem in tragœdia

ἐτνῶ 13,17
idem in Hecuba 11,4
Eupolis 1,15
Euclides 1,20

F

M. Fabius Pistor libro annalium primo 1, 12.10,15
idem libro quarto 5, 4
Favorinus 1,1,9. 8,10, 12
idem in oratione quũ legem Liciniam de sumtu minuẽdo suasit 15,8
idem in περὶ Πυῤῥωνέιων τρόπων 11,5
Fenestella 15,28
Furius poëta 18,11

G

GAbius Bassus in Commentariis 3,9
idem libris de origine vocabulorum & verborum 3,19.5,7
idem libro tertio de origine vocabulorum 2,4
idem libro septimo 11,17
Gallus Asinius 17,1
Cn. Gellius 8,14
idem in annalibus 18,12
id. annali tertio 13,21

H

D. Hadrianus oratione quam in senatu de Italicensibus habuit 16.13
Hegesias 9,4
Helvius Cinna in poëmatis 9,12.19,9,13
Heraclitus Ephesius 20, 10
Hermippus 3,12
Herodotus in historiis 1,11. 5,9. 8,4. 16,19 17,8.18,2
idem historiarum primo 3,10
idem libro tertio 13, 7
idem libro quarto 16,11
Hesiodus 1,15. 4,5
Hierocles Stoicus 9,5
Hippocrates 17,11. 19,2
idem libro περὶ τροφῆς 3,16
Homerus 1,11,15.2,6,21 22,26,30.3,10,16.5,9 6,2,6.7,20.9,9,10. 12,1.13,1,7,19,23,25. 14,6.15,3,6.16,12. 17,38.18,19.20,7
Q. Horatius Flaccus 2,22
Q. Hortensius 19,9
Hypsicrates grammaticus libris superis

quæ à Græcis accepta sunt 16,12.19,2

I

C. *Iulius Cæsar* 7,9
idem in libris Analogicis ad M. Ciceronem 19,18
idem in Anticatone 4,16
idem libro de Analogia primo 1,10
idem libro de analogia secundo 9,14
idem in Anticatone 4,16
idem in Dolabellam actionis tertio 4,16
idem in epistolis ad C. Oppium & Cornelium Balbum 17.9
idem in oratione pro Bithynis 5,13
idem in suasione rogationis legis Plautiæ 13,3
Iulius Higinus 6,6.10,16
idem commẽtariis in Virgilium 1,21. 5,8
idem in exemplis 10,18. *idẽ de vita & rebus Africani* 7,1
idem libro de vita rebusque illustrium virorum sexto 1,14
idem de Virgilio libro quarto 16,6
Iulius Modestus secundo quæstionum confusarum 3,9
Iunius 14,8
Isigonus Nicaensis 9,4

L

D. *Laberius* 8,15.17,14
idem in Anna Perenna 16,7
idem in Alexandrea 16,7
idem in Cacomemnone ibidem
idem in Catulario 7,9
idem in Coloratore ibidem
idem in Compitalibus 16,7,9
idem in Cophino 16,7
idem in Fullonica. ibidem
idem in Fullone.ibid.
idem in Gemellis 1,7
idem Gallis 7,9
idem in Lacu Averno 11,15
idem in mimis 16,7
idem in mimo primo, qui est, Salinator 3,12
idem in mimo, qui est, Scriptura 3,18

idem

idem in natali 16,7
idem in Necyomantia 16,7.20,9
idem in Restione 10, 17.16,7.
idem in Saturnalibus 16,7
idem iu Sororibus 9, 12
idem in Staminariis 16,7
Lælius Felix ad Q. Mucium libro primo 15,7
Laneus Pompei libertus 17,16
Lævius 19,9
idem in Alcesti 19
idem in Erotopægniis 2,24
idem in Protesilaodamia 12,10
Largius Licinius in libro, qui Ciceromastix 17,1
P. *Lavinius libro de verbis sordidis* 20,11
C. *Licinius Imbrex in fabula Neæra* 13,21
Licinius Mucianus 9,4
L. *Livius Andronicus in odyssea* 7,7.3,16
idem odysseæ libro primo 18,9
C. *Lucilius* 1,3.2,24.3, 14.4,16.7, 3.8, 5.9, 14.16, 5.18, 5.20,8
idem primo satyrarum 10,20
idem tertio 1,16.16,9
idem quinto 18,8
idem septimo 9,14
idem nono 1,1●
idem undecimo 4. 17.11.7
idem libro quintodecimo 1,16.4,17,9 14
idem libro sexto decimo 4,1
idem vicesimo 4,1
T. *Lucretius Carus* 5,15 7,3,12.10,13,19.16,5
idem libro quarto 1, 21.10,26

M

M*Anilius* 17,7
Massurius Sabinus 3,16.5, 6,19.10, 15.11,18.14,2
idem Memorialium primo 6,7
idem libro septimo 4,20
libro undecimo 5,6
idem in commẽtariis de indigenis 4,9
idem libris juris civilis
idem libro secundo 4, 1.2,11,18
idem libro tertio 5, 13

idem libro de furtis 11,18.
Cn. Matius in mimiambis 10,24.15,25.20,9
idem iliados septimo 6,6
idem, iliados uno & vicesimo 9,14
idem Iliados tertio & vicesimo 9,14
idem de auspiciis libro primo 13,14
Memmius 19,9
Menander 2,23.17,4
idem Plocio 2,23.3,16
Q. Metellus Numidicus in epistola quam quum in exilio esset scripsit ad Cn. & L. Domitios 15,13 17,2
idem in libro accusationis in Valerium Messalam tertio 15,14
idem in oratione adversus Manliũ T R, P L 6,11
idem in oratione de triumpho suo 12,9
idem in oratione, quam in censura dixit ad populum de ducendis uxoribus 1,6
Q. Mucius Scævola 4,1
idem de iure civili libro sextodecimo 7,15
Q. Mucius Scævola filius 17,7
Q. Mucius Scævola pater ibidem
Musonius 16,1.18,2

N.

Cn. Næv. 1,24.6,8.8,13
idem libris sive carmine belli Pœnici 5,12.17,21
idem in Hesiona 10,25
idem in Tryphallo 2,19
Neratius libro de nuptiis 4,4
P. Nigidius Figulus 2,26.3,10.4,16.5,21.8,14.10,11,11,11,13,10 18,4.14,1
idẽ Augurii privati libro primo 6,6
idem de animalibus libro secundo 7,9
idem de extis 16,6
idem de vento libro secundo 2,22
idem de Virgilio libro quarto 16.6
idem commentariis grammaticis 5,2.9.12.10,4.12,14.13,6.15,3.

15,3.17,13.19,14
idem libro undecimo commentariorum 4,9
idem vicesimo tertio 17,7
idem vicesimo quarto 13,24
idem in vndetricesimo 10,5
Novius in Ligartaca 15,13
idem in Attellana, Parcus 17,2
O
Onesicritus 9,4
C. Oppius de vita & rebus Africani 7,1
P
M. Pacuvius 1,24.2,26.13,8.14,1
idem Anchisa 4,17
idem Atreo 13,2
idem Niptra 13,28
idem Paulo 9,14
Pamphila commentario vndecimo 15,25
idem commentario vigesimo nono 15,17
Panætius philosophus libro secundo de officiis 13,26
Parthenius poëta 13,25
Pericles Atheniensis 1,3
Philemo 17,4
Philippus Macedo epistola ad Aristotelem 9,3
Philistion Locrus 17,11
Philochorus 3,11.15,20
Pindarus 17,10.20.7
L. Piso Frugi Annaliũ primo 11,14. idem annali secundo 15,29
idem annali tertio 6,9
Plato 6,13.5,15,16.6,18 7,9,5.17,11,12.18,2.19,11
idem de legibus 20,1
idem libro primo 15,2
idem libro secundo ibidem
idem de optimo statu reipublicæ 14,3
idem Gorgia 6,14.10,22
idem Parmenide 6,13
idem in Protagora 5,3
idem Symposio 17,20
idem Theæteto 13,17
C. Plinius Secundus in historia naturali 17,15
idem libro septimo 3,16.9,4
idem libro decima

mo 13,12
idem libro vigesimo octavo 13,12
idem libris Studiosorum 9,16
Plutarchus 3,5.17,11
idem commẽtario in Hesiodũ quarto 20,8
idem de Homero libro primo 4,11
idem libro secundo 1,8,9
idem in Sympoſiacis 4,11.17,11
idem libro octavo 3,6
idem Ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ 1,1
idem περὶ ἀοργησίας 1,26
idem περὶ πολυπραγμοσύνης 11,16
idem περὶ ψυχῆς *primo* 1,3.15,10
Polybius 7.14
Polyſtephanus 9,4
L. Pomponius Atellanarum ſcriptor in Æditumis 12,10
idem in Gallis Tranſalpinis 16,6
idem in Mævia 10,24
idem, Parcus 17
idem in Porcetra 18,6
M. Porcius Cato 2,17 4,9,12.5,21.13,22.16,12.19,10.18.7
idem in carmine de moribus 11,2
idem libro de agricultura 3,14
idem libro de falſis pugnis 10,3
idem quæſtionum epiſtolicarum libro primo 7,10
idem libro de re ruſtica 10,26
idem libro de re militari 7,4
idem Originibus 3.7.10,24.18,12
idem Originum primo libro 1,16
idem ſecundo libro 17,13
idem in tertio libro 2,22.17,13
idem libro quarto 2,19,28.5,21.10,1,11.1,3
idem quinto 7,3.11,3.15.9.15,13
idem ſexto 20,5
idem ſeptimo 13,23
idem in orationibus 13,23
idem oratione de præda dividunda 11,18

idem

idem in oratione ad milites contra Galbam 1, 23
idem de Achais 2, 6
idem de ædilibus vitio creatis 13,16
idem contra Turium 10,24
idem contra Tiberium exsulem 2, 14
idem de bello Carthaginiensi 9,14
idem de dote 10, 23
idem de decem hominibus 13, 23
idem de consulatu suo 4, 17
idem de Carthaginiensibus 3, 14
idem de Lusitanis contra Ser. Galbam 1,12.13,23
idem de sacrilegio commisso 7, 22
idem de re Floria 9, 12.10,13
idem pro Ptolemæo contra Thermum 18, 9.20,11
idem de suis virtutibus 16, 14
idem in M. Fulvium apud Censores 5,13
idem in Lentulum apud Censores 5,13
idem in L. Veturium 17, 2
idem in suasione legis Voconiæ 7,13.17 6
idem ne veteri sit imperium ubi novus venerit 20, 2
idem in oratione quā dixit Numantiæ apud equites 16, 1
idem pro L. Turio contra Cn. Gellium 14,2
idem pro Rhodiensibus in senatu 7, 3. 13,23
idem pro se contra C. Cassium 10, 14
idem Si se Cælius TR. PL. appellasset 1, 15
Porcius Licinius 17,21. 19, 9
Posidius 2, 15
Pythagoras 6, 2

Q

C. Quintius Atta in Ædilicia 7, 9
idem Conciliatrice. ibidem

R

Rutilius 7, 14

S

Sabinus interpres Hippocratis 3,16
C. Sallustius Crispus 1,15

1,15.2,17.4,17.9,11.10,7,21.15,13
idem Catilina 3,1.4 15.7, 17.9, 11.10,6
idem in historiis 2,27.15,13.17,18
idem in historia prima 9, 12.10,26
idem in historia secunda 10.20.13,28
idem historia quarta 18,4
idem Iugurtha 1,22.9,14.16,10
Sappho 20,7
Sedigitus Vulcatius libro de poëtis 15, 24
C. Sempronius Asellio 1,13
idem rerum gestarum libro primo 5,18
idem libro quarto 13,3
idem libro quinto 2,13
idem libro tertiodecimo 4,9
idem libro quartodecimo 13.20
C. Sempronius Gracchus in oratione contra P. Popilium 11,13
idem quum ex Sardinia rediit ad populũ in concione 15,12
idem de legibus promulgatis 9,14.10,3
idem de Q. Popilio circum-conciliabula 1,7
idem in dissuasione legis Aufeiæ 11,10
Ser. Claudius commentario 13,21
Ser. Sulpicius in reprehensis Scævolæ capitibus 4,1
idem de sacris detestandis libro secundo 6,12
idem epistola ad Varronem 2,10
idem libro de dotibus 4.3,4
idem ad edictum ædilium Curuliũ 4,2
Sinnius Capito epistola ad Pacuvium Labeonem, plura non pluria dici debere 5,21
idem in litteris ad Clodium Tuscum 5,20
L. Sisenna historiarum quarto 11,15
idem historiarum sexto 9,14.12,15
Socion in libro κέρας ἀμαλθείας 1,8
Socrates 12,9
Sophocles 12, 11

idem in tragœdia Αἴας ὁ Λοκρός 13,17
idem in tragœdia Φυλοτίδες ibidem
C. Suetonius Tranquillus 15.4
idē historiæ ludicræ libro primo 9,7
Sulpitius Apollinaris 2,16.4,17
idem in quadam epistola 15,5
idem in epistola ad L. Clarum 13
P, Syrus mimographus 17,14,16

T

Taurus philosophus in Gorgiam Platonis commentario primo 6,14
P. Terentius Afer 4,16 7,7.18,12
idem Heautontimorumeno 4,9
idem Phormione 20 6
Q. Terentius Scaurus de erroribus Cæsellii 11,15
M. Terentius Varro 1, 20.2,18, 21, 28.3,14. 4,16.5,21.7,14.9,9. 10,7,27.11,1,6.16.8' 16, 17.17, 4, 21.18,9' 19,10.
idem de comœdiis Plautinis libro primo 3,3.17,23
in libris de lingua Latina 7,11
idem libris ad Marcellum de lingua Latina 8,12
idem de lingua Latina ad Ciceronem libro sexto 10,21
idem libro octavo 2, 25
idem libro vigesimo-quarto 16,8
idem de poëtis primo 1,24.17,21
idem libro de re rustica tertio 2,20
idem de sermone Latino ad Marcellum libro secundo 12, 6, 10
idem libro tertio 16, 12
idem in libris disciplinarum 18,15
idem libro quinto 10, 1
idem libris divinarum 16,17
idem libro secundo 10,15
idem libro septimo 18,12
idem decimoquarto 3,16.

3,16.15,30.
idem in libro Pius, aut de pace 17,18
idem epistolicarum quaestionum libro quarto in litteris ad Oppianum 14,7,8
idem epistola ad Ser. Sulpicium 2,10
idem Hebdomadum vel de imaginibus libro primo 3,10,11
idem libris sive antiquitatibus rerum humanarum 11,1
idem libro primo 13,15
idem decimo quarto 1,1
idem octavodecimo 1,18
idem unoetvicesimo 11,1.13,12,13
idem vicesimoquinto 17,3
idem humanarum libro de bello & pace 1,25
idem humanarum libro de diebus 3,2
idem libro Isagogico 14,7
idem in logistorico Catus sive de liberis educandis 4,19.20,11
idem in Sisenna vel de historia 16,9
idem Satyra Menippaea de officio mariti 1,17
idem in Satyra, Nescis quid serus vesper vehat 1,22.13,11
Satyra Orestes sive de insania 13,4
idem in Satyra Testamentum 3,16
idem in libro Satyrarum qui est, Exdemetricus 19,8
id. in Satyra Menippaea Ἱπποκύων 3,18
idē Satyra ὑδροκύων 13,29
idem Satyra περὶ ἐδεσμάτων 7,16.15,19
idem Satyra, δὶς παῖδες οἱ γέροντες 6,5
idem Satyra σκιαμαχία 13,21
Satyra τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον 13,27
Theocritus Bucolicis 9,9
Theodectes in tragœdia Mausolus 10,8
Theophrastus 4,1.8,6,16,15
idem libro primo de amicitia 1,3.7.8
Theopōpus 15,20.16,15

Thu-

Thucydides 1,11. 17,21
Timæus in historia Græca de rebus pop. R. 11,1
Timon in Sillis 3.17
Tiro Tullius Ciceronis libertus 12,3.4,10
idem epistola quadam 10,1
idem epistola ad Q. Axium 7,3
idem in pandectis 13,9
de variis atque promiscis quæstionibus ibidem
de usu atque oratione linguæ Latinæ, ibidem
C.Trebatius 4,2
idem de religionibus libro secundo 6,12
C.Tuditans 6,4
idem in commentario tertiodecimo 13,14
M. Tullius Cicero 1,11,15.2,17.7,9.8,6.10,3 18.11,2.13,15,19.20,6
idem epistolarum ad Atticum libro nono 4,9
idem epistolarum libro ad Ser. Sulpicium 12,13
idem epistolarum libro ad Plancum 1,22
idem de divinatione libro primo 4,11.15,13
idem de fato 6,2
idem de finibus libro secundo 15,13
idem de gloria libro secundo 15,6
idem de jure civili in artem redigendo 1.22
idem in libro qui inscribitur laus Catonis 13,18
idem Lælio sive de amicitia 1.3.17,5
idem in Oratore 18,7.15,3
idem de Oratore libro primo 1,15
idem libro secundo 4.8
idem Oeconomico 15,5
idem in libris de republica 12,2
idem libro secundo 1,22
idem sexto 6,16
idem de accusatore constituendo 4,9.13,23
idem Antoniana pri-

ma 13,1
idem secunda 1,22.7.11,13,20
idem sexta 1,16
idem contra concionem Q. Metelli 18,7
idem contra Rullum de lege Agraria 13,23
idem in dissuasione legis Agrariæ 6,16
idem in Maniliana de imperio Cn. Pompeii 1,7
idem Miloniana 1,16
idem pro A. Licinio 6,16
idem pro M. Cælio 17,1
idem pro Cluentio 16,7
idem pro Cn. Planco 1,4.9,12
idem pro C. Rabirio 12,3
idem pro Sex. Roscio 9,14
idem pro P. Sestio 9,16.12,13
idem pro P. Sulla 6,16
idem de provinciis Consularibus 3,16.15,5
idem in L. Pisonem 13,23
idem in Verrem 12,10
idem in Verrem actionis secundæ primo 6,16
idem oratione secunda 13,19
idem tertia 12,13
idem quarta 2,6
idem quinta 1,7.13,19

V

Q. Valerius Antias 3,8.5,21.6,8.7,19
idem historiarum duodecimo 7,19
idem quarto & vicesimo 1,7
idem quadragesimo-quinto 7,9
idem septuagesimo-quinto ibidem
Valerius Æditus 19,9
Q. Valerius Catullus 6,16.7,20.19,9
Valerius Maximus factorum & dictorum memorabilium libro octavo 12,7
M. Valerius Messala Augur 13,14
Valerius Probus 1,15.7,7.9.15,30
idem commentario de occulta litterarum significatione

C. Cæsaris 17,9
idem epistola ad Marcellum 4.7
. Valgius Rufus de rebus per epistolã quæsitis libro secũdo 12,3
elius Longus in commentario de usu antiquæ loquutionis 18,9
.Virgilius Maro 1,22.2,3.6,22,26.3,2.4,1,16,17.5,8,12.6,6.7,12,17,20.8,5.9,9,10,11,14.10,11,29.12,1.13,19,25.15,13.17,10.20,1
idem in Bucolicis 9,9
idem in Georgicis 1,21,22.4,16.18,5
idem libro primo 13,19
idem Æneidos libro primo 10,16
idem secundo 2,3
idem tertio 13,19
idem quarto 13,1
idem sexto 2,16,4.17.10,16.16,5
idem septimo 16,6
idem decimo 13,19
M. Verrius Flaccus 16,14.18,7
idem de obscuris Catonis 17,6
idem rerum memoriæ dignarum libro primo 4,5
idem de verborum significatione libro quarto 5,17,18

X

Xenophanes 3,11
Xenophon in Cyripædia 14,3
idẽ in commentariis dictorum & factorum Socratis ibid.

Z

Zeno 9,5.17,15

L E G V M

ALIORUM MONUMENTORUM, Itemque incertorum scriptorum INDEX.

Annales antiqui 1,19.2,11.3,15.6,7.9,11
Annales Maximi libro undevicesimo 4,5

Libri

Libri veterum memoriarum 5,5.10,27
Monumenta historiæ Græcæ 10,17.18.7,9.17,15
Historia rerum Pœnicarum 17,9
Scriptores temporum Augusti 10,12
Liber commentarius de familia Porcia 13,18
Libri de vita P. Scipionis Africani 3.4
Laudationes funebres 13,18
Leges duodecim tabularum 9,7.8,1.11,18,15,13.16,10.17,12.20,1,10
Lex Æmilia sumptuaria 2,24
Lex Antia 2,24
Lex Ateria 11,1
Lex Atinia 17.7
Lex Cornelia 2,24
Lex Ebutia 16,10
Lex Fannia 2,24
Lex Horatia 6,7
Lex Hortensia 15,27
Lex Licinia 2,24.15,8.17,21.20,1
Lex Iulia de Iudiciis 14,2
Lex Iulia sumptuaria 2,24
Lex Iulia de donanda civitate universo Latio 4,4
Legis Iuliæ caput septimum 2,15
Leges Numæ regis 4,3
Lex Sempronia 10,3
Leges Solonis 11,18
Decretum D. Hadriani 3,16
Decretum senatus de mutuitatione 2,24
Decreta Tribunicia 7,19
Senatusconsultum de Philosophis & rhetoribus Latinis 15,11
Senatusconsultum vetus, quòd hastæ Martiæ movissent 4,6
Edictum Ædilium curulium de mancipiis 4,2
Edictum perpetuum 10,15
Edictum Consulum de comitiis centuriatis 13,14
Edictum censorium de coërcendis rhetoribus Latinis 15,11
Edicta veterum prætorum 11,17
Edictum tralaticium consulum 3,18
Libri sacerdotum P. R. 13,21

13, 21
ibri de Auspiciis Augurum P. R. 13, 14
ex compitalium concipiendorum 10, 24
ex Censoria 4, 20
Lex belli indicendi 16, 4
Lex jusjurandi militaris ibidem
Lex Arrogationis 5, 19
Lex Vestalis virginis capiendæ 1, 12

FINIS.

Memineris, lector, hoc in indice ita scriptores laudari & vetera monumenta, ut in uno unius libri capite idem scriptores sæpius reperiantur, item legum ij. tab. aliarumque plura capita, cujus te monitum olumus.

INDEX RERVM & VERBORUM In A. Gellio memorabilium

Prior numerus librum, posterior capita libri designat.

ABluvium apud Laberium 16, 7
Abnoctandi jus 13, 12
Absolutè posita quędam 1, 21
Academici ut à Pyrrhoniis differant 11, 5
Acca Larentia qualis fuerit, quæque illi sacra constituta 6, 7
Accentiunculæ 13, 6
Accipitret quid Levio 19, 7
Accius poëta quando flòruerit 17, 21
Accii & Pacuvii poëtarum colloquium 13, 2
Acerbitas & acerbitudo; Acritas & acritudo

tudo 13,3
Acetum cur haud fere umquam congelaſcat 17,8
Achæi pugnam taciti ineunt 1,11
Acies Romanorum ut inſtrui ſolita 10,9
Acii, ſecundo caſu 9,14
Acina, apud Catullum 7,20
Actiones rei uxoriæ in urbe Roma ante Carvilianum divortium nullæ 4,3
Actito, frequentativum ab ago, quemadmodũ prima pronuncietur ſyllaba 9,6
Actuariæ naves 10,25
Ad, præverbium quando acuatur 7,7
Addicti à prætore debitores creditoribus ut tractati & habiti 20,1
Addictam ſuam Plautus in piſtrino ſcripſit 3,3
Adhæſè loqui 5,9
Adjunctum dialecticum 16,8
Admiratio magna non parit verba, ſed ſilentium 5,1
Admodum, *adprobè*, *affabre* & ſimilia ubi acuantur 7,7
Adoptio quid, & ut ab arrogatione differat; qui poſſint adoptare & adoptari 5,15
Adoptivus filius utrum adoptatori inter præmia patrum proſit. ibidem
Adprimus 7,7
Adprobus quid ſignificet ibidem
Adverbia in *im*. 12,15
Advertere navem 16,6
Adultera uxor deprehenſa à marito impune occiditur 10,23
Adulterio, & adulteritas apud Laberium 17,7
Æacus Iovis filius 15,25
Æſchines acerrimus prudentiſſimuſque orator 18,3
Æſchylus Euripide antiquior 13,7
Quo tempore Athenis poëta celebris fuerit 17,21
Ædepol, muliebre juramentum 11,6
Ædes ſacræ non omnes templa ſunt 14,7
Val. Æditus venuſtiſſimi verſus 19,9
Æditumus, qua forma dictum 12,10

...litumnus, Pomponii ...tellana ibidem
...lituus, novum ver...um ibidem
...lituentes, apud Lu...retium ibidem
Æ...es Samius athleta ...,9
Æ...ptia lens 17,8
Æ...ptiacorum librorũ ...umerus & interitus ...,17
Æ...ptus antea Aëria ...icta 14,6
L...lius Stilo sui tempo...s doctissimus 10, ...1. magister Varronis ...18.16,8. ejus senten...a de numero Plauti...arum comœdiarum ...3
Æ...rorum oculi ad vi...es lunæ aut amplio...es fiunt aut minores ...o,8
Q.Æmilius Papus cen...or 17,21
Æ...gma 12,6
C. Domitius Ænobar...us censor 15,11
Æ...inoctium in septi...o signo Zodiaci 3,10
Æ...rii 4,20
...r fulva, apud Enni...m 13,19
Æ...s confessi judicatis quot justi dies ex XII. tabula 20,1
Æruscare 9,2
Ærus catores 4,7
Æs confessum, in XII. tabulis 15,13
Æsopi apologus 2,29
Ætatium fines 10,28
Ætnæ cõflagratio 17,10
Affatim, quem accẽtum habeat 7,7
Affecta, quæ veteres dixerint 3,16
Affectum negotium 15,5
Africus ventus 2,22
Agendi verba in patiendi formam mutata 18,12
Agere cum populo, & concionem habere ut differant 13,14
Agnis caprino lacte alitis lana durior 12,1
Men. Agrippa consul 17,21
Agrippæ campus 14,5
Agrippa qui? 16,16
Ajus deus 16,17
Alæ exercitus cur ita dictæ 16,4
Alba linea, proverbium 20,11
Albania profert homines in pueritia canescẽtes; item plus cernẽtes per noctẽ quàm per diem 9,4

9,4
A. Albinus res Romanorum Græcé conscripsit, quidq; de eo senserit M. Cato 11,8
Alce meretrix 4,11
Alcibiades tibias à se inflatas oris deformitate pudefactus abiecit 15,17
Alexander Magnus quãdo natus, quando regnum adeptus, & quot annis natus obierit 17,21
Alexãder Molossus quãdo in Italiam venerit 17,21
Alexandri & Scipionis Africani superioris cõparatio 6,8
Alexandri ad Aristotelem epistola Latinè versa 20,5
Allegatus pro *allegatio* 13,19
Alpheni I. C. in verbis aliquot veteribus explicandis errores 6,5
Alucinari 16,12
Alveolo ludere 14,1
Aluminis vis in igne depellendo 15,1
Amata, prima virgo Vestalis 1,12
Ambitiosus 9,12
Amicitia ad quid expetenda 17,1
Amicei, numero plurali 13,24
Amici diffidentes ut reconciliandi 1,3
Amici utilitatis causa quatenus delinquendum 1,3
Amicus superioris quali ingenio esse debeat ex Ennii sententia 12,4
Amorabundus, Laberio 15,15
Amor nostri & caritas innata nobis à natura 12,5
Amoris atque odii affectiones intra quẽ modum coërcendæ 2,3
Anacreontis senis versiculi lepidissimi 19,9
Anaxagoræ auditor Euripides 15,20
Ancipitia vocabula 12,9
Androcli, servi viri consularis ad pugnã venationis dati & leonis mutua recognitio memorabilis 5,14
Androgyni 9,4
Andronicus philosophus 20,5
Anna Perenna 13,21
Annales quid, & ut differant ab historia 5,18

Annia

An..nus 20,8
A...nus poëta 7,7.9,10
A...um cur & Græci & Romani in eo digi- ...gestaverint, qui est ...manu si nistra mi- ...o proximus 10,10
An..yra elleborũ pro- ...e præstantissimum ...15
An..chus Asiæ rex 7,2
An..henes Socraticus q.d voluptatem esse ...at 9,5
An..itæ Ciceronis 13,19
An..nius Iulianus rhe- ... 15,1.18,5
...s in oratione Cice- ...nis pro Cn. Plancio ...verbo immutato te ...s sententia 1,4
...isdem iocus in ado- ...centem rhetorem 9,
...
...id illi responderit ...i ei obiiciebat quòd ...ispanus esset 19,9
An..genides tibicẽ 15,17
M. Antonius triumvir ...publicæ constituen ... 3,9
...is, gignẽdi casu 4,16
A...da 11,7
A...ria 2,20
A...llodori de Menãdro ...rsus 17,4
Appii Cæci filiæ cur multa dicta fuerit ab ædilibus plebei 10,6
Appion Plistonices homo doctus, at venditator doctrinæ suæ 5,14. 6,8
Apirocalus 11,7
Appius Claudius Caudex consul 17,21
Apprime 17,2
Aquilius Gallus judex 15,28
Aquilo 2,22
Arbitrium judicii humani liberum 6,2
Arbor felix 10,15
Arboreta 17,2
Arcera, in xii. tabulis 29,1
Arcesilaus philosophus quid molli & delicato diviti responderit 3,5
Archelaus Mithridati præfectus 15,1
Archelaus rex 15,20
Archilochus quo tẽpore flóruerit 17,21
Archytas Pythagoricus simulachrum columbæ è ligno commẽtus, quod volasse dicitur 10,12
Arduum, Sallustio quid 4,15
Areopagitæ judices graviores

viores 12,7
Argentum purum putum 6,5
Argumenta reciproca, quæ Græcis ἀντιστρέφοντα appellãtur, quomodo fiant 5,10
Argumenta qualia esse debeant 17,5
Arimaspi 9.4
Arion fidicen delphino vectus 16.19
Ariscon ex femina mas factus, antea Arescusa 9.4
Aristarchus analogiam defensitavit 2,25
Aristippi dictum 19.1
Aristo I. C, 11,18
Aristodemus actor fabularum 11,9
Aristogiton 9,2
Aristophanes comicorũ facetissimus 13,23
Aristophanes loquacitatem quibus vocabulis denotaverit 1,15
Aristoteles Alexandri regis magister, ejusque ad eum epistola Latinè versa 20,5
disciplinarũ ejus quas tradebat discipulis partes ibid.
commentarii ejus acraatici & exoterici ibidem.
quas disciplinas promiscè, quas paucos tãtùm docuerit ibidem.
ut successorem sibi elegerit 13,5
quanti paucos Speusippi libros emerit 3,17
rei omnis humanæ peritissimus 19,5
quando mortuus, & quando natus 17,21
Aristoxenus musicus 4,11
Arma, multitudinis numero 19,8
Arra 17,2
Arrabo, quid Q. Claudio 17,2
Arrogatio quomodo fiat verba in ea sollemnia: qui arrogari possint 5,19
Arteria quid, ejusq; pulsus ad quid tangatur 18.10
Artemisia ut virum amaverit, ejusq; ossa imbiberit 10,18
Arvales fratres 6,7
Arulator 16,7
Aselli Pessenuntii 8,16
Assentior, pro *assentio* 18,12
Asses librarij, in XII. tabulis 20,1

Asi-

A[?]luus, quid in XII. [?]ulis 16,10
A[?]ulus ventus 2,22
A[?]s Capito publici [?]vatique juris peri[?]imus 10,20
A[?]aienses quanto Me[?]ensium odio fla[?]verint 6,10
[?]os tres philosophos [?]atos ad Romanos [?]serint, & quo illi [?] interprete 7,14
[?]ando Persas, quan[?] Lacedæmonios vi[?]int 17,21
[?]d *diem* dixerint [?].
A[?]nis tibiis canere [?]ndo desitum 15,17
A[?]nis quantus libro[?]m publicorum nu[?]rus ante clades [?]rsicas 6,17
A[?]iæ legis verba ut ac[?]ienda 17,7
A[?]e, particula quam [?]m habeat, & quot [?]nificationes 10,29
A[?]ciores injuriæ 20,1
A[?]a Ακτὴ 14,6
A[?]i adspirare amant [?]
A[?]ius Regulus serpé[?]m oppugnat 6,3
[?]emorabilis de eo historia, quum à Karthaginiens. captus esset 6,4
quo genere mortis affectus sit ibidem
Atypus, vitiosus in edicto 4,2
Avaritiam non animum modo virilé, sed corpus quoque ipsum effeminare quam ob causam Sallustius dixerit 1,3
Avarus, unde 10,5
Avens, pro *libens* apud Levium 19,7
Aventinus ex septem urbis montibus cur solus extra pomœriũ sit 13,14
idem à D. Claudio intra fines pomœrii receptus ibid.
Averruncus deus 5,12
Aves *præpetes* apud Virg. 6,6
infra ibid.
Aufero, & , *aufugio* quo modo ex *ab* præpositione composita 15,3
Augures quas aves potissimum spectaverint 6,6
D. Augustus linguæ Latinæ non nescius 10,24.
Val. Corvino statuam

in foro poni curavit 9, 11
ancilla ejus quinque liberos enixa; ejuſque monumentum 10, 2
maturè ut Græcè expreſſerit 10, 11
ejuſdem ad Caium filium epiſtola 15, 7
Aure agreſti homo 13, 19
Aurum coronarium 5, 6
Aurum Tholoſanum 3, 9
Auſpicari magiſtratus quando ſoliti 3, 2
Auſpicia patriciorum maxima, & minora 13, 14
Auſter 2, 22
Autumna tempeſtas 19, 7
Autumo quid & unde; Nigidiique in eo error 15, 3
Axioma d'alecticũ quod Græci dicunt, quomodo à Latinis dictum fuerit 16, 2
Q. Axius familiaris Ciceronis, ad quem Tiro Tullius ſcripſit 7, 3

B

Babylonii quid *diem* dixerint 3, 2
Bagrada flumen 6, 3
Baculi 5, 3
Balbus, vitioſus in edicto 4, 2
Corn. Balbus 17, 9
Balliſta 6, 3
Balneæ Sitiæ 3, 1
Barbam ante ſenectutem veteres radebant 3, 4
Barbariſmus ante Auguſti ætatem non erat in uſu 13, 6
Barvaſculus advocatus 15, 5
Beata vita ſola virtute fit 18, 1
Bella conſulibus mandata 10, 15
Bellaria 13, 11
Bellum jubere 16, 4
Benefactum ſemper manet 16, 1
Beneficia quæ remuncranda 7, 3
Beneficus & liberalis quid M. Ciceroni 17, 5
Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri ἀντιστρέφοντα 5, 11
Bibax & *biboſus*, qua ratione dicatur 3, 12
Bidentes hoſtiæ quid, & unde 16, 6
Bimæ hoſtiæ 16, 6
Bœotia antea Aonia dicta 14, 6
Bœotia comœdia Plauto adſcripta Aquilii eſſe dicitur 3, 3

Bona sine malis nõ consistunt 6, 1
Bonum esse quod naturalis ratio dictat 12, 5
Borysthenes fluvius 9, 4
Bosphoricum mare congelascere 17, 8
Botulus, farcimen apud Laberium 16, 7
Bovinator 11, 7
Breviloquentia 12, 2
Bruma in septimo signo Zodiaci fit à solstitio 3, 10
Bruttiani decemviros flagro cædunt 10, 3
Magistratuũ servi *ib.*
Bucephalus equus Alexandri quãti emptus: superque eo historia memorabilis 5, 2
Bucephalon oppidũ nomine equi ab Alexandro conditum 1, 2

C.

Caduceus & hasta duo signa belli & pacis 10, 27
Cæcias ventus 2, 22
Cæcilius poëta quo tempore floruerit 17, 21
loci ejus de Menandro expressi 2, 23
ejusdem à Menandri de mensibus genitalibus opinione discessio 3, 16
Sex. Cæcilius I. C. cum Favorino super xii. tabularum legibus disserit 20, 1
Cæcilius senator interpres triũ philosophorum ab Atheniensibus ad Romanos legatorum 7, 14
Q. Cædicii tribuni militum virtus, & præclarum facinus 3, 7
Cæli regiones quatuor 2, 22
Cælum an pluraliter dicatur 19, 8
de Cæneide & Ceneo cãtilena 9, 4
Cæpe quam cũ luna συμπάθειαν habeat 20, 8
Q. Cæpio consul 15, 28
Tholosam diripuit 3, 9
Cærimoniæ unde dictæ 4, 9
Cærites primi municipes 16, 13
Cærites tabulæ 16, 13
Cæruleus color 2, 26
C. Cæsar pontifex maximus 5, 13
gravis auctor linguæ Latinæ 1, 10
socer Pompeii 19, 8
quos in consulatu, quẽ cum M. Bibulo gessit, quatuor solos in sena-

tu extra ordinem sententiam rogasse dicatur, & quem ex illis quatuor primũ 4, 10
Pharsalica ejus pugna victoriaque prædicta Patavii à sacerdote Cornelio eo die quo fiebat 15, 18
Cæsellius Vindex nõ bene Furium poëtam reprehendit 18, 11
idem à Sulpicio Apollinare reprehensus in Virgiliani versus] enarratione 2, 16
reprehensus iniquè à M. Scauro 11, 15
pudendus ejus error 7, 2
Cæsius color 2, 26
Cajæ Tarratiæ qui honores tributi, & quòd una omnium feminarum *testabilis* dicatur 6, 7
Calabarriunculi, Laberio 16, 7
Calari 15, 27
Callimachus poëta Alexandriæ quando floruerit 17, 21
Callistratus orator Atheniensis 3, 13
Calorificus 17, 29
Camella apud Laberium 16, 7
Camillus dictator quãdo Veios ceperit 17, 21
Canes in Capitolio
Canicula 4, 20
Caninum prandium in satyra M. Varronis 13, 29
Cannabus 17, 3
Capi dicitur virgo Vestalis, flamen Dialis, & augures 1, 12
Capionem etiam dici posse 2, 10
Capitecensi qui, & quando primùm milites conscripti 16, 10
Capitium Laberius dixit 16, 7
Captiosis interrogationibus non respondédum 16, 2
Carendum tui 19, 7
Carmentis fanum 18, 7
Carneades Academicus cur adversus Zenonem scripturus elleboro stomachũ purgaverit 17, 15
ab Atheniensibus ad Romanos legat. 7, 14
Carviliani divortii quæ causa 4, 3. 17, 21
Cascè loqui 1, 10
Caspius mons 15, 1
Cassii mors 3, 9

Cassita

Cassita, aviculæ nomen 2, 29
Castorem Romæ viri cur non juraverint 11, 6
Castrensis corona 5,6
P. Castricius rhetor 11, 13. 13,20
Casus interrogandi Nigidio quis 13, 24
Castus 10,15
Catascopium 10,25
Catamitus 7,2
Cateiæ 10,25
. Cato 13,8
M. Catonis Nepotis orationes ibidem
M. Cato Vticensis 13,18
M. Cato Salonianus. ibi.
M. Cato tribunus plebis ibidem
M. Cato ædilis curulis ibidem
M. Cato qui de juris disciplina libros reliquit, orationes ad avi exemplum composuit & consul fuit ibid.
M. Catonis Cẽsorii quot filii, quot nepotes ib.
inimicus Scipioni Africano superiori 4,18
eiusdem exprobratio in pseudophilosophos 13,22
quãdo floruerit 17,21
ejusdem cum C. Graccho & M. Cicerone cõparatio facta 10,3
à C. Cæsare consule sententiam rogatus verbosè nimis dicens in carcerem duci jussus 4, 10
quàm frustra à Tirone Tullio reprehẽsus fuerit, in ea oratione, quam pro Rhodiẽsibus habuit 7, 3
quid de A. Albino dixerit veniam deprecante si quid in ea historia, quam de Romanorum rebus Græcè conscripserat erratum esset 11,8
ejusdem loci vera lectio quæ 18,9
Catonium apud Laberium 16,7
Catulli verum elogium 7,20
ejusdem venustissimi versus 19, 4
Caudicæ 10,25
Caupuli 10, 25
Caurus ventus 2,22
Cecurri, non *cucurri* veteres dixere 2,9
Celatim 12, 15
Celoces 10,25
Censor in ærarios quos notat refert, & cau-

ſam quare notaverit ſubſcribit 4,20
Cęſores quũ equiti prænpingui auferant equũ, utrum id cum ignominia fiat 7,12
Cenſoriæ notæ 4,12
Cenſoriæ ſeveritatis exempla 4,20
Cenſorium opus. *ibid.*
Cenſores ærarium faciunt 4,12
Cephiſia Herodis Attici villa 1,2
Cercuri 10,25
Cercyon Neptuni filius 15,2
Cerealibus plebs mutuitare ſolita 18,2
Chaldçorum vanam eſſe diſciplinam,neq; tantæ vetuſtatis quã ipſi volunt 14,1
Chamæleontis natura 10,12
Chilonis Lacedæmonii dicta 1,3
Chiridotæ tunicæ 7,12
Chirographi exhibitio 14,2
Chryſippus quid de providentia ſenſerit 6,1
quid de neceſſitate & vi fati 6,2
Stoicorũ princeps *ib.*
ſentẽtia ejus oppugnata 6,2
omne illi verbum ambiguum 11,12
quibus Euripidi verſibus ſæpe uſus 7,16
Cibus ut in ſtomachũ deſcendat 7,16
Ciborum delicatorum peregrinorúmque genera 7,16
M. Cicero quando natus 15,28
in libro de amicitia quædam à Theophraſto mutuatus 1,3
verbi ab eo immutati argutiam in oratione pro Cn.Plancio quam tenuiter Iulianus rhetor explicaverit 1,4
verba ejus in quinta Verrina & oratione de imperio Cn. Pompii lectio 1,7
cum M. Catone & C. Graccho collatus 10,3
eadem fere ætate qua Demoſthenes primas cauſas egit 15,28
bene eum in Lælio ſuper amicitia argumẽtatum 17,5
quàm ineptè & ſtolidè à Gallo Aſinio & Largio Licinio fuerit reprehenſus 17,1

C. Cæſari

C. Cæſari coætaneus 19, 14
manifeſtus ejus error ſuper Hectore & Aiace 15,6
vir acerrimæ in ſtudio litterarum licentiæ 15,3
quàm facetè crimen manifeſti mendacii à ſe amolitus ſit 12,12
verborum diligentiſſimus 13,23
fruſtra eum Seneca reprehendit 12, 2
ejũs de reditu quæſtio 10,20
ſuper verbis ejus in prima Antoniana inquiſitio facta 13,1
Cinna poëta illepida fecit carmina 19,9
Cippus, apud Laberium 16,7
Circius ventus 2,22
Circuli ſeptem in cælo circa axis longitudinem 3,10
Citra quid veteribus 15, 13
Civica corona 5,6
Civitas, pro loco & pro hominibus 18, 7
Claſsici qui M. Catoni 7, 13
Claſſis procincta 10, 15
Claudere 1,7., 3,19
Claud. Cento Appii Cæci filius conſul 17,2
Clientes neque fallendi neque deſerendi 5,13
quàm cari eſſe debeant 20,1
Climacteres 3, 10
Climacteric. annus 15,7
Cloatius Verus quàm abſurde Latina multa ad originem Græcam redigere conatus ſit 16, 12
P. Clodii de cæde quæſtio 10,20
Cocio apud Laberium 16, 7
Cœnandi tempus Athenis 17,8
Coitum Venereum quid Hippocrates dixerit 19,2
Colon 12, 5
Colonia quid, & ut à municipio differat 16, 13
Colorum varia genera 2, 26
Columbæ ſimulachrum è ligno volans 10,12
Comicorum Græcorum certamina 17,4
Comitialis morbus 19,2
Comitiatum & concionem qui magiſtratus

avocare possint 13,14
Comitiis centuriatis qui dies futurus sit edicunt consules 3,14
Comitia plurali numero semper 19,8
Comitia calata 15,27
curiata ibidem
centuriata ibidem
tributa ibidem
Cõperẽdinationes 14,2
Compitalia quemadmodum à prætore concipi solita 10,24
Compluria & *compluries* rectè & Latinè dici 5,21
Comprecationes deorũ immortalium 13,21
Communia verba 15,13
Commentationes apud Q. Claudium 17,2
Con, præpositio quando productè, quando correptè pronunciãda 2,17
Concilium quid 15,27
Concio, quot significationum 18,7
Concionem habere aliud est, quàm, *cum populo agere* 13,14
Condictus dies cum hoste 16,4
Confessum æs in xii. tabulis 15,13
Confiteor, commune verbum 15,13.
Coniicere, consistere causam 5,9
Coniunctum dialecticum 16,8
Consiliosus 4.9
Consitio 16,4
Consolor, commune verbum 15,13
Consuetudo rerum domina 12,13
verborũ domina 11,7
Consules provocationẽ habent 13,12
Contagium, anceps vocabulum 12,9
Contemplo 18,12
Contraria apud dialecticos 16,8
Contrarium nullũ sine contrario altero 6,1
Convivæ quales legendi 13,11
Convivarũ numerus absolutus secundùm M. Varronem 13,11
Cõvivial. sermones quales esse debeant ibid.
Convivium absolutum quibus rebus constet ibidem
Copiari 17,2
Copulatum dialecticum 16,8
Cor Ennius masculino

genere non dixit 7,2
Corinthus Ephyre dicta 14,6
Coriolanus quando & quare à Romanis desciverit 17,21
Corn. Dolabella equum Seianum quanti emerit 3,9
ejus mors 3,9
Cornelius sacerdos Patavinus 15,18
Coronarium 4,14
Coronarum militarium nomina 5,6
Corpora hominū antiquorum vastiora 3,10
Corporis humani modus 3,10
Corpus quid 5,15
Cornutus Annæus Grāmaticus 2,6
nequicquā Virgilium reprehēdit super versibus quibus Veneris & Volcani concubitus describitur 9,10
Val. Corvinus ūnde sic dictus 9,11
statua illi ab Augusto in foro posita ibid.
Corvitæ 10,25
M. Crassus cum Cn. Pōpeio consul 14,7
ovalem coronam aspernatus 5,6
P. Crassus Mucianus quot bona in se habuerit, ejusque gesta in Asia 1,13
Crates Grāmaticus anomaliā defēsitavit 2,25
Cremera flumen 17,21
Crepida & crepidulæ 13,20
Crepidarii ibid.
Creta antea Aëria dicta 14,6
Cretenses in acie citharausi 1,11
Crimina quemadmodū sine periculo confitēda rhetoribus 12,12
Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus ad Romanos legatus 7,14
quid voluptatem esse dicat 9,5
Crœsi filius infans loquutus: adolescens mutus factus quomodo loqui cœperit 5,9
Crystallus ex nive concreatus 19,5
Cuicuimodi 9,2.13,21
Cujuscemodi 11,16
Cuimodi 12,2
Cum populo agere 13,14
Cumprimè 27,2
Cupediæ ciborum 6,13
Curiata comitia 5,19. 15,27

Curiata lex 13, 14
M. Curius 10,16.14,1
Curtius 12,15
Curſus navium 10, 29
Cyclops Neptuni filius 15, 21
Cydarum 10,25
Cylindrus lapis 6, 2

D.

DArius rex 17,30
Dei diverſæ ſignificationes 16,16
Decemviri quando creati 17,21
à Bruttianis flagro cęſi 10,3
debitoris inopis mébra diſtrahi jubebant 20, 1
decem menſibus gigni hominé non undecim ſcripſerunt 3, 19
Decemvirales leges abſoluta brevitate ſcriptæ, ſed obſcuræ 20, 1
Decere, cum dandi caſu 9, 15
Decima, una ex Parcis 3, 16
Decimi menſis partus 3, 10
Deculpatus 19, 10
Decuriæ, pro loco & pro hominibus 18,7
Defectio, & dicta per defectionem 5, 8
Defendere 9, 1
Definitio omnis conſtat genere & differentia 4, 1
Defunctorum animæ divinant 10, 16
Dehoneſtus 19, 10
Diarium 7, 18
Deliciq, ſingulariter apud Plautum 19, 8
Delphini Venerii & Amaſii, & ſuper eo hiſtoria ſingularis 7, 8
Demetrius πολιοϱκήτης 15, 13
Demoſthenes apud Philippum regé verba faciens obticuit 8,8.13,9
nitidus cultus ei probro 1,5
locus ejus à Cicerone expreſſus 13.1
quid de Laide meretrice poſcente pecuniam dixerit 1, 8
ut relicto Platone Calliſtratum rhetorem ſectatus ſit 2,13
ut Mileſiorum legatos pecunia ab iis accepta eluſerit, jocularéque ejus ſuper ea re ad Ariſtodemum dictum 11, 9
ejus & Ciceronis ætatis collatio facta, qua

primas

primas uterque causas egit 15,28
quid dixerit quum salutem fuga quæsisset; & ibi quando mortuus sit 17,21
Democritus philosophus quãdo floruerit, 17,21
ut Protagoram philosophias docuerit 5,3
cur se oculis privaverit 10,17
ejus nomine non esse digna quæ eum Plin. scripsisse vult 10,12
quid *vocem* appellet 9,5
Demortua verba 9,2
Dente aliquo carens venumdatus an redhiberi possit 4,2
Dentes in homine quãdo gignantur 3,10
Deos quosdam Romani ut prodessent celebrabant, quosdam ne obessent placabant 5,12
Depalmare 20,1
Depecisci 20,1
Depectere capillũ 10,15
Deperditus 5,2
Deprecor quo significatu à Catullo positum; quid propriè sit quæq; in eo ratio 6,16
Depudicavit apud Laberium 16,7
Descendidi, pro, *descẽndi* 7,9
Detornata sentẽtia 6,8
Diagoras Rhodius in amplexu filiorum præ nimio gaudio mortuus 3,15
Dialectica captio 19,2
Dialecticę studium jucũdum, sed primo aspectu arduum 16,8
Dialecticorum lex interrogandi & respondendi, quæque ejus vitia 16,2
Dialis flaminis & flaminicæ cærimoniæ variæ & observationes 10,15
Dianæ Ephesiæ templum qui incenderat haud poterat nominari 2,6
Dicẽdi tria genera 7,14
Dicere indoctius & apertius 12,5
Dicturum inimicos, apud Ciceronem 1,7
Die casu patrio 9,14
Dies, secundo casu apud Ciceronem & Virgilium 9,14
Diepristini & pristine & similia veteres dixere, non, ut nunc nos dicimus 10,25

Die quarte & *die quarto* ut differant ibid.
Die quarto Laberio est *nudiusquartus* ibid.
Diem quid Athenienses dixerint, quid Babylonii; quid Vmbri; denique quid Romani 3,2
Dies civiles ibid.
Dies primi post Kalendas, nonas, idus, cur atri habeantur; & cur dies quartus Kalendas, nonas, idus, ut religiosus vitetur 5,17
Diespiter 5,12
Differentia in definitione 4,1
Diffisio 14,2
Diffisus dies ibid.
Dignor, commune verbum 15,13
Dii, generandi casu apud Virgilium 9,14
Dii qua re præcipuè ab hominib. differãt 14,1
Dijovis 5,12
Disiunctum dialecticum 5,12
Diluculat 16,8
Dimidia hora an rectè dicatur 3,14
Dimidiũ plus toto 18,2
Dimidius, &, *dimidiatus* quomodo differant, & ubi locum habeant 3,14
Dio Syracusanus amicus Platonis 3,17
Diodoro Crono nullum verbum ambiguum 11,12
Diogenes Cynicus servus 2,18
ut sophistam captiosè argumentãtem eluserit 18,12
Diogenes Stoicus ait Atheniensibus ab Romanos legatus 7,14
Diomedis & Glauci permutatio 2,33
Dionysius Siciliæ tyrannus quo tempore fuerit 17,21
Dioxippus Hippocraticus 17,12
Disciplinosus 4,9
Dispessis manibus 15,15
Dispretus 7,18
Divinatio in oratione quid 2.4
Diurnare 17,2
Doctiusculè 6,10
Corn. Dolabella procõsul Asiæ, cur ream venificii mulierem ad Areopagitas rejecerit 12,6
Dolentia, pro, *dolore*, Levio 19,7

Doleas

Dolentes quid facere soliti 12,5
Dolor apud Stoicos indifferens 12,5
Dolorem ut sapiens toleret 12,5
Dolori obstat ratio. ibi.
Doloris vis & natura quæ cõtra Stoic. 19,12
Dolus anceps vocabulũ 12,9
Dominatu, dandi casu 4,16
Domitiano imperante, philosophi & rhetores urbe Italiáque ejecti 15,11
Domitius Insanus Grãmaticus 18,7
Domuis gignendi casu 4,6
Draco Atheniensiũ primus legislator severiter leges tulit 11,18
qua pœna fures affecerit ibid.
Dubiosus 5,10
Dulcioreloquus Nestor apud Levium 19,7
Duoetvicesimo anno, ut dicatur 5,4
Durities, duritudo 17,2

E

Ebrietatis laus 15,2
Edulcare 15,25
Effatus ager 13,14
Egere multis & nihil habere veri philosophi esse 13,22
Ego & *tu* ut pronuncientur 10,4
Egregiè an *egregi* vocandi casu dicendum esset quorumdã Grammaticorum ridicula decertatio 14,5
Eleusinium certamen 15,20
Eligantia olim in vitio 11,2
Ellebori genera duo, eorumque vis 17,15
Ellops Rhodius 7,16
Elucificare 10,17
Elucus 16,12
Elutriare lintea, apud Saberium 16,7
Empedocles Agrigentinus quando floruerit 17,21
Empedocles testiculos cur *κυάμους* vocet 4,11
Emplastrum, *ὀδετέρως* apud Laberium 16,7
Emptionis competitores. 12,12
Ennianista 18,5
Ennius quando natus 17,21
cur tria corda sese habere dixerit 17,17
ut Euripidem æmulatus

tus 11.4
nequidquam à Seneca reprehensus 12.2
Vera ejus lectio 18.5
Enses 10.25
Epagoge dialectica 7.3
Epaminondas Thebanorum dux 17.21
Ephorus historiæ scriptor 3.11
Epicarides 10.25
Epictetus servus 2.18
ejus in philosophum impurum verba 17.19
Domitiani tempore una cum ceteris philosophis urbe & Italia ejectus Nicopolim decessit 15.11
ejus de veris Stoicis sententia 1.2
quæ duo vitia maxima dixerit 17.16
lib. ejus Διαλέξεων cũ Chrysippi & Zenonis libr. conveniunt 19.1
Epicurus quando floruerit 17,21
ut voluptatem definiverit 2,6
iniquè à Plutarcho in syllogismo reprehensus 2.8
ab eodem in frivolis verbis evidenti calumnia insectatus 2,9
voluptatem summũ bonum esse ponit 9.5
quid *vocem* appellet 5,15
quas dicat esse videndi rationes 5,16
Epitritos, numerus quid 17,14
Eques Romanus impolitiæ à censore notatus 4,12
Eques, pro, *equo* 18.5
Equinus color 3,9
Equitare equo & homini commune 18,5
Equiti præpingui quum censor equum aufert, an id cum ignominia fiat 7,22
Equus mordax aut calcitro vitiosus 4,2
Erasistratus medicus 16 3
Errabundus, & id genus verba quo significatu dicantur 11,15
Erraticas stellas Nigidius errones appellat 3,10.14,1
Eructum vinum 11,7
Erucius Clarus præfectus urbi 6,6
idem bis consul 13,16
Escendere 5, 6.19, 15.17 2.18,7
Escriptus, 7.16

t, *erat*, & *fuit* eleganter ſæpe abſunt 5,8
t, & *erit* quando tempus ſuum retineant, quando non 17.7
uritionem quæ faciát 16,3
eſiæ 2.22
athlus Protagoræ diſcipulus quo pacto præceptoré ſuum fruſtratus ſit 5,10
uclides Socraticus quo modo, quum tamen ei Athenienſem urbem ingredi non liceret, eò iverit 6,16
udoxus quando floruerit 17.21
Ευφωνίας quanta ratio à ſcriptoribus eligantibus habita 13.19
Evibrati animi 1.11
Eunuchus vitioſus eſt, & venumdatus redhibetur 4.2
Euripides quando floruerit 17,21
quot tragœdias ſcripſerit, & quotiens vicerit 17,4
quali joco Æſchylum apud Ariſtophanem inſectetur 13,23
ejus verſum quemdam ut Favorinus acceperit 1,15
verſus ejus expreſſi ab Ennio 11.4
quid ei Lucillius vitio dederit 7,3
verſus ejus in gulam 7,16
Sophoclis verſum ei Plato attribuit, & quòd ſæpe integros verſus à Sophocle mutuatus ſit 13,17
mater ejus qualis 15, 20
quid patri de eo Chaldæi prædixerint, ibid.
Eleuſinio & Theſæo certamine coronatus ibid.
Anaxagoræ Prodici, & Socratis auditor. ibid.
muliebris odii quæ illi cauſa ibid.
mors ejus, & ſepulchrum ibid.
Europa pars mundi 10,7
Eurus ventus unde dictus, & quo alio nomine 2,22
Exactus pecuniam quemadmodũ Metellus Numidicus dixerit 15,14
Exadverſum, in qua ſyllaba accentum habeat 7.7

EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. in censoriis animadversionibus 4,20
Exempla maxima pœna veteribus 4,14
EX. IVRE. MANVM. CONSERTVM. in antiquis actionibus quid? 20,10
Expassus 15,15
Expavidus 1,18
Expensilatio 14,2
Expensa mente 19,7
Exsuperantia 4,18
Extra ordinem sententiam rogare 4,10
Extrilidus 19,1

F

Fabæ inflant 4,10
Q. Fabio Maximo graminea corona data 5,8
Fabius Licinius consul 10,6
Q. Fabius imperator quid ad Karthaginienses scripserit, quidque illi responderint 10,27
Fabii quando, & ubi universi cum familiis suis, interempti 17,21
C. Fabricius Luscinus censor 17,21
quid admirantibus quòd Cornelium Rufium inimicum & avaritiæ summæ hominem consulē designari curavisset, responderit 4,8
eumdem postea cēsor senatu movit 4,8
C. Fabricius & Æmylius coss. quid ad Pyrrhum scripserint, quū eum veneno interficere Nicias quidam petito ab iis præmio proposuisset 3,8
quid Samnitibus sibi aurum offerentib. responderit 1,4
Fabulum 4,11
Faciem, non esse quod vulgo dicitur 13,28
Facies & *Facii* patrio casu 9,14
Facies hominis apud Pacuvium 13,21
Facinus anceps vocabulum 12,9
Factum itur contumelia, qua ratione dictum 10,14
Facundiosus 4,9
Fæcutinus 13,29
Falces 10,25
Fallaciosus 7,3
Fames minus tolerabilis hiberno quam æstivo tempore 16,3
Fames ut diu tolerari

possit si cibus absit, ib,
Fami. 9,14
Famulosus 9,12
C. Fannius Strabo cõsul. 15,11
Fasces. 10, 3
Fascinari 16,12
Fascinationes diræ 9,4
Fati definitio, vis, necessitas 6, 2
Fati necessitas 3,1
Fatiscor 17,2
Fatum & natura num idem Ciceroni 13,1
Fauces inferni apud virgilium 16,5
FavissæCapitolinæ 2,10
Favonius 2,22
Favorinus philosophus, 3,10.1,2,12,26.3,1,3, 16,19.4,1,5,11.10,12. 12,1.16,3
magna memoria vir. 3,23
Favorinus orator ut in luxum cœnarum invectus sit quum legẽ Liciniam suasit 15,8
Fax noctis prima 18,1
Febris habitum & motum pulsu suo demõstrat arteria 18,10
Facilis populi Romani quibus verbis & quo ritu bellum indicere solitus 16,14
Feminæ nullũ comitiorum communionem habent 5, 19
Feminæ in mares 9, 4
Feminas solas longa vestis decet 7,12
Fenerator 16, 12
Feneror, pro, *Fenero* 18, 12
Fenestellæ error ab Asconio notatus 15,28
Fera animalia 19,2
Feriæ conceptæ 10,24
Feriæ Denicales 16,4
Feriæ præcidaneæ 4.6
Fertum 10, 15
Festinare quid, & ut à properare differat 16,1
Festucaria vis 20,8
Festus Postumius 19,13
Ficedula avis 15,8
Fidenates quãdo hostes populi Romani 17,21
Fides alieno ictu sonare 9,9
Fidus Optatus Grammaticus 2,3
Filiorum erga parentes officium 2,2
Finis genere feminino apud Lueretium 13,19
Flagitium & vitium 1, 7
Flammigare 17, 10
Flaminia 17,5
Cn. Flavii Annii ædilis

curulis res gesta memorabilis 6.9
Flavus color 2,26
Flocces vini 11,7
Florens vino animus 6.13
Fluctuis, patrio casu 4,18
Fluvii fontesque gelu durati 17,8
Fœdifragus 19,7
Forfices in acie 10,9
Forma stata & uxoria 5.11
Formidolosus 9,12
Fors fuit 12.8
Fortassean 11.9
Fortescere 19.7
Fortitudo vera 12.5
Forus puppis 16,19
Fraces olei 11,7
Frameæ 10.25
Frater unde, ex P. Nigidii sententia 13,10
Frequentamenta 1,11.5,1
Frequentativorum fere omnium. prima sylla-ba quomodo pronuncietur 9,6
Fretu apud Ciceronem 13,19
Fretum Plauti comœdiam quidam esse nõ putant 3,3
Frons virili genere secundum analogiam Cæcilius posuit 15.9
Frons in acie 10,9
Corn. Fronto 19.8
M. Fronto consularis 2,26
Frunifcor 17,2
Fuere impendio infit apud Levium 19,7
Fulvius Flaccus & Æmylius coss. ut in mutuam gratiam redierint 12.8
Fulvius Flaccus consul 17,21
M. Fulvius Nobilior temere milites suos coronis sæpe donavit 5,6
Fulvus color 2,26
C. Fundanius ædilis plebei 11.6
Funus familiare 16,4
Fur manifestus & nocturnus quemadmodum è xij. tabulis pœniantur 20,1
Furax 4,8
Furem quatenus occidere licitum 11,18
Fures qua pœna Draco, qua Solon, qua decemviri adfecerint 11.18
Fures publici ibid.
Furiosus, morbosus est 4,2
Furis ἔτυμον non verum à Varrone positũ 1,18

…rius consul 9,11
…riuspoëta à reprehensione Cæsellii defensus 18,11
…rta quàm severiter olim pœnita 7,15
…rtum quàm castè à veteribus & integrè definitum 11,18
…rtum per lancem & licium 11,18.16,10
…rtum manifestum, oblatum, conceptũ 11,18
…rtum quarum rerum fiat ibid
…rtum ut fiat ibid.

G

Galli quo consilio & quo bello Romam ceperint 17,21
Galli elleboro sagittas tingunt 17,15
GabiiBassi super nomine partus traditio elusa 3,19
Gallica 13,20
Gallus Asinius sine ratione Ciceronem reprehendit 17,1
Gauli 10,25
Gaudium insperatum multis mortem attulisse 3,15
A. Gellius Favorinum sectatus 14,2.16,3
Sulpicium Apollinarem 6,6.13,16.20,6
T. Castricium 13,20
Romæ extra ord. judex à coss. datus 12,13
à prætore adolescens in judices lectus 14,2
quo consilio qua occasione & quo ordine hosce libros scripserit 20,11
L. Gellius vir censorius Ciceronẽ civica corona donari censuit 5,6
Geminus Servilius 12,4
Genera nominum tam anxiè inquirere frivolum 4,1
GenethliaciChaldæi, vanum hominum genus & fallaciosum 14,2
Genitales menses 3,16
Genus in definitione 4,1
Geometria post, quàm in principio, jucundior 16,18
Gesæa 10,25
Geseoretæ 10,25
Gilvum 13,29
Gladiator compositus ad pugnam quid sibi proponat 7,1
Gladiorum vocabula 10 21
Gladius Hispanicus 9.13
Glans Hiberica 7,16
Glauci & Diomedis arma

ma 2,33
Glob. in re militari 10,9
Gracilis forma orationis 7,14
C. Gracchus vehemens orator 11,13
tibia ejus concionatoria 1,11
ut quædam ejus sententia à Castricio reprehensa 11,13
ejus de pudicitia & parsimonia quũ è Sardinia rediit ad populum verba 15,12
Tib. Gracchus Tiberii & Caij pater ut cum P. Africano superiore in gratiã redierit, & ut filium ejus duxerit in uxorem 12,8
Tib. Gracchus pro L. Scipione Asiatico, quum Scipioni Africano inimicus esset, ne in carceré duceretur jussu collegæ intercessit 7,19
Græca ut vertenda Latinè 9,9
Græci cannabo & stupa naves suebant 17,3
Græcorum quorumdam verborũ difficillima in linguam Latinam tralatio 11,16
Gratia, anceps vocabulum 12,9
Gratiosus 9,12
Grassator 1,2
Griphi dialectici 1,2
Gubernius apud Laberium. 16,7
Gulæ detestatio 7,16
Gurdus apud Laberium 16,7

H

H. spiritum qua ratione veteres verbis quibusdam inseruerint 2,3
Habeo curam *vestri* an *vestrum*, utrum dicendum 20,6
Habitus bene & male 3,1.4,20
D. Hadrianus decrevit undecimo quoq; mẽse partum edi posse 3,16
Halyattes Lydiæ rex bello Milesio fidicines fistulatores & tibicines habuit 1,11
Halcyones quot anni diebus & ubi nidulétur 3,10
Hannibal ut Antiochũ cavillatus 5,5
quot ex illis decem captivis, quos Romam dejurio ab ijs accepto legavit, ad illum redierint, & quo loco apud Romanos illi-

illi fuerint qui nō redierunt 7,18
arena an pluraliter dicatur 19,5
ariolum suam Nævius in carcere scripsit 3,3
armodius 9,2-17,21
arpalus 10,16
aruspicum Etruscorū perfidia 4,5
asta 10,25
asta & caduceus signa belli aut pacis 10,27
egesias historicus 9,4
ellanicus quo tempore vixerit, & qua ætate fuerit 15,23
lemiolios numerus 18,14
Ieraclitus Ephesius ,20,11
Ierculani corporis proceritas 1,1
Iercules Olympicum stadium pedibus suis metatus. ibidem ejus templum 16,5
Herie Iunonis, in comprecationibus 13,2
Hermaphroditi 4,4
Herodes Atticus V.C.1,2.9,2.18,10.19,12
Herodotus quo tempore vixerit, & qua ætate mortuus 15,23
fabulator 8,10
ejus & Homeri super leonum partu dissensio 13,7
Heroicis in versib⁹ quid M. Varro observaverit 18,15
Hersilia ut apud T. Tatium, quū pacem oraret, precata sit 13,21
Hesiodusne an Homerus antiquior opiniones variæ 17,20
quàm frivolè Hesiodum Homero antiquiorem esse L. Accius probare conatus sit 3,11
Hesterna noctu, priscè dictum 8,1
Herodes Stoicus 9,5
Higinus Grammaticus 1.2 Scipionis Africani superioris vitam scripsit 7,7
Hippagines 10,25
Hipparchus Pisistrati filius quo tempore ab Harmodio & Aristogitone occisus fuerit 17,21
Hippias tyrannus 17,21. 9,2
Hippocrates divina memoria 19,2
Hister fluviorum qui ultra imperium Romanum,

num fluunt secunda magnitudine 10,7
Histiæus 17,9
Historia ut ab annalibus differat 5,18
Historici viri munus 5, 18
Hædus ex Ambra. 7,16
Hædis ovium lacte alitis capillus tenerior 12,1
Homerus quo tempore vixerit, in quibus tribus tria dicendi genera tradiderit 7,14
eius versus præter vulgi opinionem à Varrone explicati 17,3
variæ de eius patria sententiæ 5,11
Hominis definitio 4,1
Homines res postfuturas prænoscere non posse 14,1
Homo quoto mēse, postquam mulieris uterus semen concepit, gignatur 3,16
Honos anceps vocabulum 12,9
Hora Quirini uxor in comprecationib. 13,21
Horatia lex super Caia Tarratia ad populum lata 6,9
Horatii trigemini 1,10
Horatius Cocles 4,5
Hortensius orator ob mūditias corporis gemúque in dicēdo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomi. se compellanti quàm suaviter responderit 1,5
Hortensius poëta invenustus 19,9
Hortor, commune verbum 15,13
Hospites quo loco apud Romanos 5,13
Hostiæ præcidaneæ, item succidaneæ 4,6
Hostilia curia inter templa ab auguribus constituta 14,7
Hostilius Mancinus Maniliæ meretrici diem quare dixerit 4,14
Humanus, aliud significare quàm vulgò putatur 13,15
Hypsicrates Grammaticus 16,12

I

Iaculorū vocabula 10,25
Ialysi imago apud Rhodios 15,3
Ianuspater 5,12
Iapyx ventus 2,22
Idæus præco 3,23
Idem Accii quod Titii, prov. 3,23
Idiograpsius liber 9,14

arus 9,12
is cur urinam laceſſat 19,4
nominiatus 8.14
oſcentia 7,3
gnea corona 5,6
audatus 2.6
ni 7,11
yrios homin. eſſe, qui interimant videndo 9,4
bellia 5,5
paritas, Solœciſmus à Sinnio Capitone vocatur 5,20
npéd. 1,2.7,1.11,18.18,6
nperceptus 14,1
npete magno, apud Levium 19,7
npolitia, in equis cenſendis 4,12
nprecabilis 17,19
nops ætate invalid. ita ut ingredi non poſſit, quēadmodum ad prætorem è ſua domo ducatur, ex xii. Tabulis 20,1
In poteſtatem, & ſimilia 1,7
namabilis 2,6
nceſtus 13,19
Inclinamentum 4,9
Incohibilis 5,3
Incōprehēſibilia omnia eſſe, quo Pyrrhonii quo Academici ſenſu dixerint 11,5
Incontinentia, vitium maximum 17,1
Indefinitum verbū quid 1,7
Indeſes 7,22
Indiæ in montib. homines caninis eſſe capitibus, nullis cervicibus, & oculos in humeris habentes: item corporibus hirtis & avium ritu plumantibus 9,4
Indipiſci 12,1.17.2
Indiſſimulabilis 10.22
Indu 12,4
Induciæ, quid & unde dictæ 1,25
Induſtria, anceps vocabulum 12,9
Infacundia 11,16
Infans ut in utero matris formatur 3,11
Infeſtans 9,12
Infortunitas 6,1
Infra claſſem, quid Catoni 7,13
Infrunita verba 4,9
Ingenium tempore mitificatur 13,2
Ingratiis 17,1
Iniectio manus in xii. Tabulis 20,1
Iniice, & ſimilia ut efferenda 4,17

Injice-

Injicere, conjicere, & similia qua ratione primam productam habeant 4,17
Inimicitia an singulari numero dicatur 19, 8
Iniuria, anceps vocabulum 12, 7
Iniuria factum itur apud Catonem 10, 14
Iniuria 9,12
Iniuriæ atrociores 20,1
Injuriæ ut pœniantur ex xii. Tabulis ibid.
Iniurias ulcisci populus Romanus sæpe neglexit 7,2
Iniuriæ ut cavendæ ex Panætii sentẽtia 13,26
Inlatebrare, apud Q. Claudium 17,2
Inlutis pedibus 17,5
Inominalis dies 5,17
Inora animalia 7, 6
Insece, apud Ennium & Livium 18,9
Insecenda, non, *insequenda* legendum apud Catonem ibidem
Insectiones ibidem
Insignite 6. 15
Insomnia, feminino genere 6, 4
Insubidus 6, 1. 12, 2. 13,19. 18,8
Insuperhabere 1,19. 4,1
Intentio 7,7
Inter os & offam, apud Catonem 14, 7
Intercedendi jus 7,19
Internecinum genus morbi 2, 1
Interpretor, commune verbum 15, 13
Interstitio 20,1
Intolerantia vitiũ maximum 7, 11
Intolerantibus curis, apud Levium 19,7
Intra veteribus antea *in*, & quomodo ea postea usi 12, 13
Intra cubitum ibidem
Intra kalendas ibidem
Intra modum ibidem
Intra montem ibidem
Intra Oceanum ibidem
Invalentia 20,1
Invidiosus 9,12
Ionium mare violentum & vastum 19,1
Iovem unde Latini veteres appellaverint 5, 12
Iovem lapidem jurare 1, 21
Iovis capitolini cella 7,1
Iovis convivium in capitolio 12,8
Iovis filii prudentissimi & humanissimi à poëtis habiti 15,21

…i alba hostia faciun-…um quare 10,15
…iacorũ dolores mo-…ulis tibiæ minui 4.13
…onus Nicænsis hi-…toricus 9,4
…ratem ad Mauso-…æum agonem ivisse …0,18
…ratii 18,8
…osephœ versus, apud …Homerum 14,6
…liæ armentosa 11,1
…icenses municipes 16 …3
…lia terræ quæ origo 11,1
…liam qui primi inco-…luisse dicantur 1,10
…lœ, boves apud vete-…res Græcos 11,1
…dex qualis esse debeat 14,4
…dex ut ad incertos ju-…ris casus præmœniri debeat 14,2
…dex extra ordinem à coss. datus 12,13
…dex qui ob rem dicen-…dam pecuniam acce-…pisse convictus fuerit …capite è XII. Tabulis …pœnitur 20,1
…dices cognoscunt 4,4
…dicis veri officiũ 14,2
…. Iulius pomœriũ pro-tulit 13,14
Iul. Celsinus 19,7.29,10
Iumentum, in XII. Tabulis 20 1
Iupiter quasi *Iovispater* 5,12
Iurare conceptis verbis 7,11
Iuris magistri 4,1
Iurisiurandi apud Romanos observata sanctimonia 7,18
Iurisiurandi genera aliquot 11,6
Iusiurandum adigere 7,15.16,4
Iurites Quirini, in comprecationibus 13,21
Ius trium liberorũ 3,16
Iusiurandum militare quibus verbis conceptum 16,4
Iustitia 6,1
Iustitiæ imaginem quàm aptè Chrysippus depinxerit 14,4
Iuventæ finis 10,28
Iusti dies, apud Decemviros 20,1

L

Labeo Antistius legum atque morum populi Romani apprime doctus 13,10,12
libri ejus posteriorum post mortẽ editi 13,10

Laber

Laberius à Cæſare ignominiatus 8,14
multa verba prælicenter finxit 16,7
quibus rebus C.Cæſarem offenderit 17,14
eius arrogantia ibid.
verſus eiuſdem ſuper privatione oculorum Democriti 10,17
Labiæ 10,4.18,4
Laborioſus 9,12
Lacedæmonii in acie tibia uſi 1,11
furta illis exercitio & diſciplinæ 11,18
quando triginta tyrannos Athenienſibus præpoſuerint 17,21
quando ab Athenienſibus ad Corinthum victi ibid.
quid ſuper ſententia quã homo improbatiſſimus dixerat ſtatuerint 18,3
quomodo litter.,quas ad ſuos imperatores mittebãt, occultarint 17,9
Lactis quo homo nutritur vis 12,3
C.Lælius 17,5
Læſtrygones Iovis filii 15,21
Lætabundus 11,15
Lætitia quid 2,27
Læva numina, apud Virgil 5,12
L.Lævinus ædilis curulis 13,13
Lais meretrix 1,8
Laminæ ardentes 10,3
Lampadio Ennium emẽdavit 18,5
Lancea 10,25
Lancea, Hiſpanicum vocabulum 15,30
Largii Licinii Ciceromaſtix quam ineptus 17,1
Largior commune verbum 15.13
Lavandria, Laberio 17,7
Laudare priſca lingua quid 2,6
Laudari frigidè turpius, quàm acerbiús vituperari 19.13
Laurentina 10,2
Laus Catonis, Ciceronis liber 13,2
Leænæ quotiens in vita ſua pariant, & quot catulos uno partu 13,7
Lebadia oppidũ in Bœotia 12,5
Lectica latus quidam ut à ruſtico venuſino ioculárit. deriſus 10,3
Lectica ſtupis deligata 10,3

eges consensu tacito oblitterantur 12,13
eges ut mutentur pro- ratione temporum & flectantur 20,1
eges duodecim tabularum quando scriptæ, quodq; quibusdam severæ & quibusdam molles visæ 20,1
egio quot centurias, quot manipulos, quot cohortes habeat 16,4
embi 10,25
enæus Cn. Pompeii libertus 17,16
enunculi 10,25
egumentum 4,10
eonidæ Lacedæmonii laus 3,7
eoninæ φιλανθρωπίας exemplum memorabile 7,14
eontem suam Nævius in carcere scripsit 3,3
Æmylius Lepidus & Fulvius Flaccus censores una ut in gratiam mutuam redierint 12,8
eporaria 2,20
epores in Bisaltia binis iecoribus 16,15
evenna: levis Laberio 16.7
evitas haud vulgari significatu: & quos *leves* veteres dixerin 7,11
Levius poëta implicatus 9,9
Lex quid, & ut à privilegio & *plebiscito* differat 10,20
Libentiæ 15,2
Liberalis, quis 17,5
Liberos alendos proprio lacte 12,1
Liberos etiam unum filium filiámve dixisse veteres 2,13
Libertini ab ingenuis quatenus adoptentur 5,19
Librorum inscriptiones variæ 20,11
Libros publicè quis primus legẽdos præbuerit 6,17
Liburni naves loris suebant 17,3
L. Licinius Crassus censor 15,11
Porcii Licinii venustissimi versus 19,9
Licinius Imbrex comicus 13,21
Lictor unde dictus 12,3
Lignum alumine oblitum non incendi 15,1
Linguam exertare 9,13
Lingua recondenda se-

cundum Hesiodũ 1,15
Lingula 10,25
Lintres ibid.
Lis pecunia æstimata 4,4
Liticines 20,2
Litterarum in epistola C. Cæsaris & aliorũ occulta significatio 17,9
Litterarum quarumdam jucunda consonantia 7,20
Lituus, quid 5,8
Lituúsne auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurali ibidem
Livius Drusus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram navigat ut elleborum bibat 17,15
L. Livius poëta fabulas docere quando Romæ cœperit 17,21
Locuples unde 10,5
Longæ naves 10,25
Longævus apud Virgilium senem non significat 2,16
Loquacitas quàm magnum vitium 1,15
Lorarii 10,3
Lorea, muliebris potus 10,23
Lua Saturni, in comprecationibus 13,21
Lucretius 5,12
Luca 11,18
Lucilius poëta quando floruerit 17,21
quid Euripidi vitio dederit 7,3
Ludibriosus 7,11
Ludibundus 11,15
Luere piaculis 4,5
Luna augente vel crescente quã συμπάθειαν multa habeant 20,8
Luna quot diebus orbẽ suum lustret 1,20.3,10
Lunæ motuum causa incerta 2,28
Luscitiosus servus venumdatus quatenus redhiberi possit 4,2
Lutescere 18,11
Luteus color 2,26
Lutulentus 11,15
Luxuria in cœnis 15,8
Luxurii, secundo casu 9,14
Lycurgi lege maximus honos majori ætati habitus 2,15

M

Macedo philosoph. 13,8
Macedonia ἠμαθία dicta 14,6
Machæræ 10,25
Magniloquentia 1,2
Magistratus qui presionem habeant, qui vocatio

cationem, qui neutrum 13,12
Maja Volcani, in comprecationibus 13,2
Malum quid 12,5
Malas malaxavi, apud Laberium 16,7
Maledicendum non esse improbis 6,11
Malum consilium consultori pessimum, proverb. 4,5
Mamilia meretrix 4,14
Manciolis tenellis, apud Levium 19,7
Mancipia sub corona vendita 7,4
Manliana imperia 1,13 9,13
C.Manlius consul. 17,21
Cn. Manlius tribunus plebei 6,11
M.Manlii mors 17,21
Manuatus est, & *Manuarius*, apud Laberium 16,7
Manubiæ quid 13,22
Manubias & prædam qua ratione Cicero conjunxerit 13,23
Manũ conserere quidnã in antiquis actionibus duodecim tabulis & apud Q. Ennium: utq; id fieri apud prætorem solitum 20,10
Marathonia pugna quãdo pugnata 17,21
Marcius Rex consul. 13, 18
Mare. Austris spirantibus glaucum & cæruleum, Aquilonibus obscurius atriusque 20,30
Mare gelu non duratur 17,8
Maris in tempestate qui fit ut homines timeãt & palleant 19,1
Mariti officium erga uxorem 1,17
M.Marius 10,3
Marsi serpentum virulẽtorũ domitor. 16,11
Marspiter 5,12
Marsus Circes filius 16, 11
Martiæ hastæ quũ movissent qualibus piaculis id expiatum 4, 6
Mater familias & matrona 18,6
Materiæ infames 17,12
Matrimus 1,12
Cn. Mattius verbis novis usus 15,25 figmenta ejus verborum venusta 20,9
Maturè, *maturare*, quid & unde 10,11

Mausolus rex Cariæ, aut, ut alii volunt, Græciæ præfectus 10,18
ejus sepulchrum. ibid.
ad ejus certamen qui iverint, & quis vicerit ibidem
Mecastor, quale juramentum 11,6
Media sive mediocris forma orationibus 7,24
Medicinæ ut subcesivis horis operam dandū 18,16
Medium vinum 13,29
Megalensibus patricii mutuitare soliti 2,24. 18,3
Mei, patrio casu ab eo, quod est, *Ego* 20,6
Mei, & *mi* 23,24
Æl. Melissi Grammatici error 18,6
Memmius durus poëta 19,9
Memordi, non, *momordi* dixere veteres 7,9
Memoria hominū morte deleri nō debet 5,13
Menander poëta quam Plautus antiquior 3.16
quot comœdias scripserit, & quotiens vicerit 17,4
quid Philemoni dixerit quū sæpe ab eo in comico certāine vinceretur 17,4
ejus comœdiæ à Cæcilio versæ 2,23
Mendicimonium, *mœchimonium*, apud Laberium 16,7
Menippus philosophus servus fuit 2,18
Mensæ rationes 14,2
Mensæ secundæ 13,11
Mentiri & mendacium dicere ut differant 11,1
Meretricum vitia quibus verbis Plautus designaverit 3,3
Merope 7,3
Mesanculæ 10,25
M. Val. Messala consul 15,11
Q. Metellus Numidicus purè casteque Latina lingua usus 17,2
ejus oratio ob quid reprehensa, & quem in modum defensa sit 1,6
epistola ejus ad Domitios quū in exilio esset 15,13, 17,2
Q. Metellus Pius consul 15,28
Metii Fufetii mors 20,1
Metus, duobus modis accipitur 2,12

Mihi

Mihi & tibi ut pronuncientur 10,4
Milesiæ virgines ut à voluntario interitu deterritæ 15,10
Milesiorum legati ut à Demosthene pecunia accepta elusi 11,9
Milites quid jurare soliti 16,4
quo die adesse debuerint ut consuli citanti responderent; quæque illis concessæ exceptiones ibid.
Militi ignominiæ causa vena soluta 10,8
Mille hominum occiditur, quemadmodum dicatur 1,16
Milonis Crotoniensis athletæ miserandus interitus 15,16
Miliades 17,21
Minores magistratus & majores 13,14
Minos Iovis filius 15,21
Miracula varia 9,4
Miseriam quid efficiat 18,1
Mithridateios 17,16
Mithridates Ponti rex remediorum adversus venena peritissimus, ejusque mors 17,16
quinque & viginti diversarũ gentium linguis loquutus 17,17
Moderamenta 13,6
Mœdiæ 10,25
Mœnia, pluraliter semper 19,8
Mœra 3,16
Molæ Martis, in comprecationibus 13,21
Moleatenses socii populi Romani 1,13
Monocoli 9,4
Monstra hominum varia 9,4
Morbi quando periculosioris 3,10
Morbi vis 12,5
Morbósne natura fecerit una cũ hominibus 6,1
Morbus, in XII. tabulis 20,1
Morbus sonticus 1, 4. 20,1
Morbus ut à vitio differat in edicto ædilium curulium 4,2
Mori constituentes inedia quoto die mortem oppetant 3,10
Moriens quo temporis momẽto moriatur 6,13
Morta, una ex Paris. 3,19
Mortales multi, & *multi homines* quid differant

 rant

rant 13,27
Mortuaria glossar. 18,7
Q. Mucius pontifex maximus 5,14
Mulcedo 19,9
Mulier, si vinũ bibit, à marito multata 10 23
Mulier sterilis venũdata, quatenus redhiberi possit inter juris prudentes dissensum 4.2
Mulieri vir judex 10,23
Mulieres Romæ per Herculum non jurabant 11,6
Mulieres Romanæ abstemiæ osculũ cognatis ferebant, ut odor indicium faceret si bibissent 10,23
Mulia qui habet multis indiget 9,8
Multa, Sabinum vocabulum 11,1
Multa suprema, minima, quibus verbis dicta ibidem
Multam dicere, *facere* ibidem
Multigurmi fluctus, apud Levium 19,7
Multijugus, *multicolor*, *multiformis* 18. 18
Mundum muliebre 4,1
Mundus muliebris. ibid.
Muneror, pro, *munero* 18,12
Municipes, & *municipium*, quid, & ut à colonia differat 16,13
Muræna Tartessia 7,16
Muralis corona 5,6
Murina, muliebris potus 10,23
Musicam absconditam nulli rei esse 13,29
Musonius philosophus 5,1
quanti cuidam æruscatori Philosophum sese ostentanti dari jusserit 9,2
ejus sententia quædã à M. Catone diu ante Latine dicta 16,1
Mutant, pro, *mutantur* apud Varronem 17,13
Mutuitare 2,24.18,2
Mutus morbosus est 4,3
Myoparones 10,25
Mys Epicuri servus 2,8
N
C. Nævius tribunus plebei Scipionem Africanum superiorem accusat 4,18
Nævius poëta quando fabulas apud populum Romanum dederit 17,21
fabulas duas in carcere

re conscripsit 3,3
versus ejus in Scipionem Africanum superiorem 6,8
ejusdem epigramma sepulchro suo inditũ 1,24
Nani, apud Cinnã *19,10*
Nanus, id est, *Pumilio* 16,7
Nasci non potest ante mensem septimũ neque mas neque femina 3,10
Natis ante noctis horam sextam, uter dies natalis sit 3,2
Natura 6,1
Natura quid primum in homine creaverit 13,5
Natura & *fatum* num eadem Ciceroni 13,1
Naturæ vis 12,5
Navalis corona 1,6
Naucritus in Mausolæo certamine fuit 10,18
Naves ut Liburni utque Græci contexuerint 17,3
Navigantes *ingredi* & *transgredi* recte dictum *10,26*
Navium cursus 10,25
Navium vocabula 10,25
Ne, particula privativa 13,21
Ne id quoque 17,2
Necessitas & *necessitudo* non differunt 13,3
Nefasti dies vulgo perperam dicti 4,9
Corn. Nepos erravit quũ Ciceronẽ annos tres & viginti natum causam pro Sex. Roscio dixisse scripsit 15,28
Neptuni filii inhumanissimi & ferocissimi à poëtis habiti 15,21
Neptuni nomina 2,28
Neptunus qua ratione apud Homerum dicat puellæ à se compressæ illam intra annum parituram 3,16
Neptunuspater ibid.
Nequitia non vulgari significatu 7,21
Neria, Cn. Gellio *13,21*
Nerienem, tertia correpta ibid.
Nerienes Martis, in concomprecationibus. ibid.
Nerienes vocandi casu apud Varronem. ibid.
Nerio quid Sabin. ibid.
Nerui unde 13,13
Nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli alias sonare 9,7
Nervolaria Plauti, inter incertas 3,3

Nescius 9,12
Neurospasta 14,1
Ne 14,1
P. Nigidius Figulus 4,9. 10,11.13,10.7,7
Ciceroni & Varroni coætaneus 19,14
Cicero eum reveritus 17,11. 13,23
commentationes eius propter obscuritatem non vulgatæ 19,14
locus eius difficilis super litteris ibidem
Nihil cum amaracino sui proverb. 20, 11
Nihil cum fidibus graculo proverb. ibidem
Nilus fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine 10,7
Nimium quantum 1,8. 15,1.16, 6.18,3
Niobe quot filios habuerit, variæ Græcorum sententiæ 20,7
Nivis aqua potui pessima; frugibus & arboribus fecunda 19,5
Noctescere 18,11
Nocticolor Memnon, apud Levium 19,7
Nomen Tarquinium apud L. Pisonem 16,29
Nomina nō positiva esse, sed naturalia, argutissimè à P. Nigidio disceptatum 10,4
Nomina quædā singulari, quædam numero plurali tantum dici, & quæ ratio 19,8
Nomina quorumdā patriciorum, qui malè de republica meriti essent, ne cui ejusdem gentis inderetur prohibitum est 9,2
Nova, una ex Parcis 3,16
Nos & *vos* ut pronuncientur 10,4
Nostrum & *nostri* ubi locum habeant 20,6
Novicium 6,5
Novissimus & *novissimè* cur Cicero non dixerit 10,21
Nox, pro *noctu* in XII. Tabulis 8,1
Nuces Thasiæ 7,16
Nutrices infantū quales plerumque esse soleant 12,1
Nutriendos liberos esse feminis, non nutri cū sed suo sibi lacte. ibid.

O

Ob, præpositionis natura 4.17
Obba 16,7

Obesum quid 19,7
Objicere, cur prima producta ponatur 4,17
Obicibus cur primam productã habeat 1,17
Obliquè agere 7,17
Oblitter agens, apud Levium 19,7
Obnoxiè, in Plauto 3,17
Obnoxius quid significet, quæq; ejus origo. ib.
Obsidionalis corona 5,6
Obstipidus 5,1
Occidione occisus 5,17
Oceanus cũ luna simul senescit adolescitq; 14,1
Offendere 9,1
Officiorũ quis ordo Romæ observatus 5,13
Oculorum quævis 5,16
Oleaginea corona 5,6
Olearum folia quando convertantur 9,7
Oleum cur sæpe congelascat 17,8
Olus Postumius Tubertus dictator Romæ quando fuerit 17,21
Olympias Philippi regis uxor, Alexandri mater 7,1
ejus ad Alexandri litteras, in quibus sese Iovis Ammonis filiũ dixerat, rescriptio 13,4
Olympicum stadium lõgius quàm cetera 1,1
Omnimodis 2,18.4,2
Onesicritus historicus 9,4
Opicus 11,16.13,9
C. Oppius de vita P. Scipionis Africani superioris scripsit 7,1
C. Oppius res Cæsaris curabat 17,9
Opposita 16,8
Opus divitias ut dictum 7,2
Orantes in senatu exsurgunt 7,3
Oranti senatori in senatu alia conducunt principia, quàm patrono pro reo causam dicenti ibid.
Orationem in pectore non in ore nasci debere 1,15
Orationis virtutes 7,14
Orbis, in rẽ militari 10,9
Orcæ 10,25
Orchinus thesaur. 1,24
Oresti corpus non tam grãde inventum fuisse quàm Herodotus vult 3,10
Oriæ 10,25
Oriens æquinoctialis, brumalis, solstitialis 2,22
Ornatu, dandi casu 4,6
Ornithones 20,20

Orthium carmen 16,19 12,5
Oscedo 4,20
Ostrea Tarentina 7,16
Ostreæ cum luna quam συμπαθ{αν habeat 20,8
Osus 4,8
Otacilius Crassus consul 10,6
Ovalis corona 5,6
Ovandi quæ causa 5,6
Ovantes, utrum pedibus an equis vehentes civitatem ingrediantur 5,6
Oves virili genere in multa dicenda 7,8.11,1

P

Pabulor 17,2
Pacis bibliotheca 16,8
Pacis templum 5,21
Pactitia pugna 1,25
Pacuvius poëta quando floruerit 17,21
ejus epigramma sepulchro suo inditũ 1,24
ejusdem cum Accio poëta colloquiũ 18,2
Pænitere unde, & quid propriè 17,1
Palma Ægyptia 7,16
Palmæ vis & natura, & cur ea signum victoriæ 3,5
Panætio ἀναλγησία atq; ἀπάθ{α non probata
Panetium M. Tullius æmulatus in libris de officiis 13,6
Pancratiæ 13.26
Panda 13,21
Papia lex de capienpa Vestali 1,12
Papirius Prætextatus cur. ita cognominatus 1,23
Parcæ à partu: earum nomina 1,16
Parcus, unde; & super eo Gabii Bassi traditio elusa 3,19
Parones 10,25
Parthenii versus à Virgilio expressus 13,25
Partim hominum, qua ratione veteris dixerint 10,13
Partu uno quot pueri simul gigni possint 10,2
Partus postquam mulie-bris uterus semẽ genitale concepit quoto mense fiat, variæ tam medicorum quam philosophorũ & auctorum veterum opiniones; & quoto mẽse fiat secundum Romanos 3,16
Portus undecimo mense post mortem mariti à femina quadam editus

tus qualis fuerit iudicatus 3,16
Passa, muliebris potus 10,23
Paßis velis, & *paßis manibus*, *à pandor*, non à *patior*, veteres dixerunt 15,15
Paßo capillo ibid.
Patiendi verba in agēdi à veteribus versa 18,12
Patrēsis bibliotheca 18,9
Patri debita in omnibus rebus prærogativa quatenus conniveat filio magistratum gerente 2,2
Patrima, matrima 1,12
Patris jussis quatenus parendum 2,7
Patronis, qui pro reis dicunt, quid in principio orationis faciēdum 7,3
Pavere etiam sapientis esse 19,1
Iul. Paulus 1,22,5,4,19,1
Pavus è Samo 7,16
Peccata exēplis nō purgari: superque eo Demosthenis dictū 10,9
Peccatis pœniēdis quot causæ 6,14
Peccatu 13,19
Peccatum nullū latere, sed tempore revelari 12,11
Pectunculus Chius 7,16
Pecunia quibus modis data probetur 14,2
Pedaneus, non *pedarius* dicendum 3,18
Pedarii equites 3,18
Pellex quæ 4,3
Pelamii Chalcidonia 7,16
Peloponnesiacū bellum quo tempore fuerit 17,21
Pelusiotæ cur cæpe non edant 21,8
Penus varii generis, & quid sit 4,1
Peposci non *poposci* veteres dixerunt 7,9
Pepugi, non *pupugi*, veteribus dictum 7,9
Perdices bina corda habere scripsit Theophrastus 16,15
Peregrinus, Proteus philosophus quomodo non peccandum esse docuerit 12,11
Periander Corinthi rex 16,19
Pericles Alcibiadis avūculus 15,17
ejus dictum 1,3
Pernicii, progenii, patrio casu 9,4

Perſæ quando ab Athenienſibus victi 17,21
Perſes Macedonum rex Philippi filius bellum contra Romanos geſſit, victuſq; fuit 7,3
Perſeus Zenonis ſtoici ſervus 2,18
Perſonæ ἔτυμον quam lepidum Gab.Baſſus poſuerit 5,7
Pertentant gaudia pectus, apud Virgil. 9,9
Peſtilenta, pulverulenta loca apud Leviũ 19,7
Petorritum, cujus linguæ vocabulũ 15,30
Phædon Socraticus ſervus 2,18
Phalarica 10,25
Phaſeli 10,25
Philemo comicus Menandrum vicit 17,4
Philippides poëta præ nimia lætitia mortuus 3,15
Philippus regnum Macedoniæ quando adeptus 17,21
quando apud Cheronæam Athenienſes vicerit ibid.
ex inſidiis occiſus. ib.
eiuſdem ad Ariſtotelẽ epiſtola ſuper Alexãdro recens nato 9,8
Philiſtio Locrus vetus medicus 17,11
Philolaus Pythagoricus 3,17
Philoſophia deguſtanda non ingurgitanda 15,16
Philoſophia gnaviter ſectanda 6,10
Philoſophi falſi & veri ex Epicteti ſententia qui? 1,2
Philoſophi aliquot qui ſervitutem ſervierunt 2,18
Philoſophi jactabundi exemplum 1,2
Philoſophi nomen cultu habituq; mentientem quemdam quibus verbis Herodes Atticus notaverit 9,2
Philoſophi nomine, & nõ re, ut à Catone fuerint notati 13,22
de Philoſophis urbe exigendis ſenatuſconſulti & edicti cenſorum verba 15,11
Philoſophus ut audiendus 5,1
Phœniceus color 2,26. 3,9
Phormio, Athenienſium dux 17,21
Phrygia attagena 7,16

Pictacium, apud Laberium 16.7
Pigitum 15,13
Pigneror, pro *Pignero* 18,12
Pignoriscapio, copulatè 7,10
Pilum 10,20
Piscinæ 2,25
Pindarus pingui facundia. Versus ejus super descriptione Ætnæ nō bene à Virgilio expressi 17,10
Pisistratus tyrannus quo tempore vixerit 17,21
idē primus libros Athenis legendis publicè dedit 6,17
Placida, navium genus 10,25
Planus, id est *sycophanta*, apud Laberium 16,7
Plato, veritatis amantissimus, quibus verbis philosophos incessuerit, qui veræ philosophiæ emolumenta ignorant 10,22
quādo ad Dionysium Siciliæ tyrānum profectus sit 17,21
an Xenophonti male voluerit 14,3
ejus & Lysiæ oratio ut differat Favorini sententia 2,5
duas solum pœniendi causas ponit 6,14
ejus eligans sententia 2,22.13,6
homo tenui pecunia 3,17
Philolai Pythagorici libros quanti mercatus ibidem.
ejus versus amatorii liberius Latinè versi 19,11
quid voluptatem esse dicat 9,5
quædā ejus exercitii gratia Latinè versa 17,20
Plautius comœdiarum scriptor, cujus comœdiæ quædam errore nominis Plauto adscriptæ 3,3
Plautus quando floruerit 17,21
Latinæ linguæ decus 19,8
comœdias in pistrino scripsit 3,3
elogium ejus verum 7,17
ejus sub nomine quot comœdiæ ferantur 1,3
L. Ælii sentētia quot sint ibidem.
rectè Nerienem conjugem

jugem Martis dixit 13.21
comœdiæ ejus ut dignoſcendæ 3,3
XXI. Varronianæ dictæ ibidem
Epigramma ejus ſepulchro inditũ 1, 24
Plebes ut à *populo* differat 10,20
Plebiſſcita 15, 27
Plebiſſcitum quid 10,20
Plerique omnes 8, 11
Plinius Secundus 9,4. 11, 16
ejus parum cauta ſcriptio 9, 16
Plurali numero carentia 19, 8
Pluria, rectè Latinè dici 5, 21
Plutarchus 14,11
iniquè Epicurum in ſyllogiſmo reprehendit 2, 1
eumdem non rectè etiam in verbis frivolis reprehendit 2, 9
quid illi ſervus obiecerit quem loro cædi jubebat 1,26
opinionẽ Platonis de natura ſtomachi adverſus Eraſiſtratum tutatur 17,11
libri ejus titulus περὶ πολυπραγμοσύνης quid ſibi velit 1,16
Pœni etiam de omnium rerum imperio decertarunt 10,27
Pœnicum bellũ primum 17, 21
Poëtarum Latinorum qui dulcedinem verſuum Anacreonticorum æquiperaverint 19, 9
Pœtilius tribunus plebei à Scipione Africano ſuperiore rationes prædæ Antiochenæ poſcit 4, 18
Aſin. Pollio fruſtra Salluſtium reprehendere conatus eſt 10,26
Polus hiſtrio celebris, ſuperq; eo hiſtoria memoratu digna 7, 5
Polycrata nobilis femina, nimio gaudio mortua 3,15
Polyphontes rex 7, 3
Polyſtephanus hiſtoricus 9,4
Pomœrium auguribus quid, quiſque ejus proferendi jùs habeat 13, 14
Cn. Pomp. Strabo Pompeii Magni pater Æſculanos ſubegit 15,4

Cn.

Cn. Pompeius Magnus consul cum M. Crasso 14, 7
Varronem rogat ut librum faciat, ex quo discat quid facere debeat quũ senatus ipsi consulendus. ibidem
ædem Victoriæ à se dedicata quomodo nomẽ honoris sui theatro inscribi jusserit 4, 10
filia C. Cæsaris ei desponsa 10, 20
ejus imperium 10, 20
Pompolus Theophrasti servus 27, 18
Pomptinus ager 9, 11
Ponticæ anates vim habent venenis detergẽdis 17, 16
Pontifices pro collegio decernunt 11, 3
Pontificium 1, 13
Pontones 10, 25
P. Popilius 11, 13
Populabundus, apud Sisennam 11, 15
Popul. fũdus factus 16, 13
Porca præcidanea Cereri sacra 4, 6
Porcetra quid, & ut à sue differat 18, 6
Porcia lex 10, 3
Porciæ familiæ nomina & genera 13, 18
Porcius tribunus plebis 13, 12
Postliminio redire 7, 18
Postprincipia 16, 9
Postremissimus 15, 12
Postverta dea 6, 16
Postuma proles, apud Virgilium 2, 16
Postumiana imperia 1, 13
Sp. Postumius consul 17, 21
Præcipitantia 6, 2
Præcox, *præcocis*, facit, non, *præcoquis* 10, 11
Præda quid, & ut à *manubiis* differat 13, 23
Præfectus Latinarũ causa creatus an senatus consulendi jus habeat 14, 8
Præficarum voces 18, 7
Præfiscine & *præfiscini* 10, 24
Præmandare 4, 1
Præmaturè 10, 11
Præmodum 7, 7
Præmorsisse, apud Plautum, pro, *Præmordisse* 7, 9
Prænestini ex colonis municipes à Tyberio facti 16, 13
Præpes portus, apud Q. Ennium 6, 6

Præpe-

Præpetes loci, apud eumdem ibidem
Præpetes pennæ apud Virgilium ibidem.
Præpositiones verb. præpositæ quatenꝰ producãtur, quatenus corripiantur multis exẽplis ostensum 4,17
Præpositionũ quarumdam naturã ut Cicero observavit, nõ semper eamdem esse 12,17
Præsentarius 16,4
Præterpropter, apud Ennium 19,10
Præstabilis 1,3
Prætextata verba 9,10
Prætores consulum collegæ, consules tamen rogare non possunt, & minori sunt quàm illi imperio 13,14
Prætoris cujusdam lepidum in advocatũ dictum 1,22
Præverbium 7,7
Prensioné tribunus plebei habet, non etiam vocationem 13,12
Primitus 6,2
Princeps 4,10
Priva quæ veteres dixerint 10,20
Privilegium quid 10,20
Priusquam Theognis nasceretur, proverb. 1,3
Pro particulæ varietas 11,3
Pro præpositio quando productè & quando correptè pronuncietur 2,17
Pro castris pugnatum 1,3
Pro testimonio testis dicit 11,3
Probi ad Marcellum epistola 4,7
Proclive & *proclivi* 10,24
Procurare, in haruspicina 4,5. in piaculis 4,6.16,6
Prodicus rhetor 15,20
Prodromi 2,22
Productæ kalendæ 18,13
Profata, apud Varronem 16,8
Profligo verbum impropriè vulgo usurpari 15,5
Proletarii, qui 16,10
Proletariis Romæ maximus honor habitus 2,15
Proloquium 5,11
Proloquium quid? 16,8
Prolubium 16.19
Proludium 5,18
Proluvium rei Veneriæ 4,11

4,11
omercalia 5,1
omiscè 6,14.7,3.10,2
13,9
omiscus 11,16
ronunciatum, Ciceroni 16,8
operatim 12,15
roperare ut à *festinare* differat 16,14
roperare aliud quàm *maturare* 10,11
opere ibid.
rosa, dea 16,16
rosumia 10,25
rovocatio ad tribunos plebei 4,14
rotagoras cujus conditionis homo fuerit, & ut ad philosophiam adierit 5,1
rotogenes pictor 5.3
rudentia indiserta magis eligenda, quã stulta loquacitas 1,15
ublii mimographi sententiæ selectiores 17.14
ublius suppar Laberio quàm gratus C. Cæsari fuerit 17,14
udor sanguinẽ cur diffundat 19,7
udoricolor aurora Levio 19,7
ueritiæ finis 10,28
Puerorum impubium victus ut moderandus 9,19
Pugiones 10,25
Pulveret, apud Plautum 18,12
Horatius Pulvillus consul 17,22
Pumiliones Græcè *νάνοι* 19,13
Pupillos defẽdere quàm sanctum apud Romanos 5,13
Purpurare 18,11
Purum putum, unde 8,5
Putare ibidem
Pygmæi 9,4
Pyramides, apud geometras 1,20
Pyrrhonii philosophi ut ab academicis differãt 11,5
Pyrrhonis philosophi sententia ibidem
Pyrrhus rex 3,7.10,19
quando bellum cum populo Romano gesserit 17,21
Pythagoras quando in Italiam venerit 17,21
quib. cibis abstinuerit secundum Plutarchum 4.11
neq; de animalibus cũ neque de fabis comedisse falsa opinio, ib.
dictus

dictus Euphorbus, Pyrander, Callicleas; & deinde femina nomine Alce ibidem
ejus disciplinæ quis ordo 1, 9
Pythagoricis quantum temporis tacẽdi, quãtumque dicendi imperatum 1, 9
Pythia 12, 5

Q.

Quadrantalia 1, 20
Quadriga, numero singulari apud Varronem 19, 8
Quadrigæ num singularem numerum habeant ibidem
Cl. Quadrigarii & Valerii Antiatis super historia de Pyrrho rege veneno necando dissensio 3, 8
Quadrupes eques, non, *equus*, Ennius scripsit 17, 5
Quæstor an in jus ad prætorem à privato vocari possit 13, 13
Quæstor prædam vendit 13, 23
Quartum, & *quarto* consul 10, 1
Quissare 2, 6
Querna corona 5, 6
Quernus cibus antiquissimus 5, 6
Quiesco, & similia utrum, *e*, producta an correpta efferantur 6, 15
Quin particulæ variæ significationes, ejusque in veterum scriptis obscuritas 17, 13
Quinquatrus unde 2, 21
P. Quintium qua ætate Cicero defenderit 15, 28
Quintus Catulus curator restituendi Capitolii 2, 10
Quoad vivet, & *quoad morietur* cur idem tẽpus significent, quum ex duobus sint facta contrariis 7, 21
QVOD. SVBREPTVM. ERIT. lege Atinia ut accipiendum 17, 7
Quoque pro, *quidem* 17, 2
Quotquot annis 6, 5
Qupsones, apud Afros 8, 12

R.

Radere barbam ante senectam ætatẽ Romani etiam moris fuit 3, 4
Rarenter 2, 25
Ratariæ naves 10, 25

ltio ut nata in homine 12,5
centatur, apud Matium 15,25
ceptitius servus, quis apud Catonẽ, præter Verrii Flacci sententiam 17,6
cipere mulier dicitur ex dote 17,6
ctos cupressos, apud Ennium 13,19
ecuperatores à prætoribus iniuriis æstimandis dati 20,1
edhibitio in servis 4,2
eferre gratiam 1,4
efrigerare, apud Varronem 13,24
elligio est dicere, apud Terentium 4,9
elligiosa delubra 4,9
elligiosi dies ibid.
elligiosus quid, & quam πολύσημον, quoque significatu ad eumdem modũ inclinata nomina dicantur. ibid.
em præsidio futurum, & similia, & qua ratione dicantur 1,7
emus à Romulo in mõte Aventino auspicio superatus 13,14
eorum cultus 3,4
escire quid 2,19
Res profligata 15,5
Res repetere, jus belli, 16 11
Restare 1,23
Retæ 11,17
Retanda flumina in prætorio edicto. ibidem
Rex sacrificulus solus super flaminem Dialem accumbit 10,15
Rhetor ut loqui debeat 1,6
Rhetores Italia ut urbe ejecti; & super eo verba edicti censorii 15,11
Rhodanus fluviorũ, qui ultra Romanum imperium fluunt, tertia magnitudine 10,7
Rhodienses amici & socii populi Romani ut se in bello Persico gesserint quæ eorum consilia, & ut à Catone in senatu defensi, quũ quidam è senatoribus bellum illis inferẽdũ censerent 7,3
Rhodii obsessi à Demetrio quæ verba ad illũ super Ialysi imagine, quam incendere parabat, legaverint 11,31
Rhodos insula. ibidem.
Rica 6,10

Redib

Ridibundus 11, 15
Robigus, deus 5,12
Roboraria 2,20
Robur 10,12
Rogare prætorem vel conſulem prætor non poteſt 13, 14
Rogatio quid 10, 20
Romani populi & Pœni collatio 10, 27
Romanus populus quibus rebus è minimo maximus factus 20, 1
Romani veteres quàm Græcæ linguæ imperiti 13,9
Romuli regis egregia circa vinum reſponſio 11, 14
Sex. Roſcium qua ætate Cicero defenderit, 15,28
Rubidus color 2,26
Corn. Rufinus à C. Fabricio ſenatu motus 4,8.17,21
ab eodem conſul deſignari curatus, quum tamen ei inimicus eſſet ibidem
Rufus color 2, 26
Rumices 10,25
Rumpiæ 10,25
Rupices 13, 19
Rutilus color 2,26

S

Cæl. Sabinus I.C. 7, 4
Sabinus medicus Hippocratis enarrator 3,16
Sacellum quid, & unde: in eoque Trebatii error 3, 16
Sacrorum deteſtatio 15, 27
Salacia Neptuni; in comprecationibus 13,21
Salluſtius proprietatum in verbis retinentiſſimus 10,20
novator verborum 1, 15
in adulterio deprehẽſus ab Annio Milone, loriſque cæſus 17, 18
loci cujuſdam ejus cũ Demoſthenico collatio facta 2,20
multi eius obtrectatores 4, 15
ſententia eius contra invidorũ calumnias defenſa ibi.
nequidquam ab Aſinio Pollione reprehenſus 10, 26
vera ejus lectio 20, 6
Salonius cliens M. Catonis 13,18
Saltem particulæ quæ vis, quæque origo 12, 14

uatim 12, 15
nnites ad Fabricium legatos mittunt 7, 14
nniticum bellum 17, 1
iates, in xii. tab. 16, 10
ıctitudo & sanctitas 17, 2
ıdaliarium Romæ 18, 4
ıguinem cur pudor diffundat; timor vero contrahat 19, 6
ıguinis dimissio inter ignominias militares 10, 8
piens an irascatur 1, 26
piens nil cogi potest 12, 5
piens quemadmodum dolorem ferat ibid.
pientiam filiam Vsus & Memoriæ eleganter Afranius dixit 13, 8
ırpedon Iovis filius 15, 21
ıtrapes 10, 18
ıturionem suam Plautus in pistrino scripsit 3, 3
aturnalia Athenis quẽadmodum A. Gellius, aliique Latini qui studiorum causa eò venerant, quæstionum certationibus agitare soliti 18, 2
Sauromatæ diebus tertiis cibum capiunt 9, 4
Scævitas 6, 2. 20, 1
Q. Scævola non satis rectè *pœnum* definivit 4, 1
Scaphæ 10, 25
Scari Cilices 7, 16
Scaurus Grammaticus D. Hadriani temporibus 11, 15
ut Cæsellium Vindicẽ reprehenderit ibid.
Schemata geometrarum 1, 20
Scenicorum artificum studium & amor non honestus 20, 4
Scholica nugalia 4, 1
Scythæ ἀνθρωποφάγοι 9, 4
Scythæ quemadmodum famem diu tolerent 16, 3
Scimpodium Græciense 19, 10
L. Scipioni Asiatico multa irrogata à C. Munatio tribuno plebei 7, 19
P. Scipioni Africano à Claudio Asello tribuno plebis dies dictus 3, 4
idem eidem Asello in censura equum ademit ibidem

P, Scipio

P. Scipio Africanus superior ut cum Tib. Graccho, Tib. & C. patre, in gratiam redierit, & affinitatem cum eo instituerit 12,8
vitam ejus qui scripserint 7,1
signa, quæ ejus nativitatem præcessere. ibidem
Cum Iove Capitolino loquutus. ibid
oppidum quoddam in Hispania ut expugnaverit. ibid.
quàm altus animo fuerit & magnificus, exẽplis ostensum 4,18
quid M. Nævio tribuno plebei illlũ apud populum, quòd pecuniam ab Antiocho accepisset, accusanti responderit. ibid.
quid fecerit Pœtilio tribuno plebei rationes à se pecuniæ Antiochenæ exigente. ibidem
adolescens fama non sincera, ita ut Nævius poëta in eũ scriberet 6,8
Scirpii 12,6
Sciscidi, pro, *scidi* 7,9
Scitamenta 18, 8. 20,9
Scorpii 10,25
Scribendi occultè exempla varia 17,9
Scriptum facere 6,9
Scruta, scrutarius 3,14
Sculna, apud Varronem 20,11
Scyron Iovis filius 15,21
Scytale Laconica 17,9
Secare, &, *sectio* 20,1
Sectius, apud Plautum 18,9
Secundis rebus & prosperis homines in potestate sua non sunt 7,3
Secures 10,3
Securim, non, *securem* 13,19
Sedavit tempestas 18,12
Seianus equus, proverb. 3,9
Cn. Seius à M. Antonio capitis damnatus 1,9
Seleucus rex Nicanor dictus libros, quos Xerxes asportaverat, Athenas referendos curavit 6,17
Sella curulis 3,18
Sellarius quæstus 3,1
Semiphalarica 10,25
Senatoré quis vestitus, quis calceatus deceat, quis dedeceat 13,20
Senatores nõ erãt, etiã si curu-

curulibus magistratibus functi, qui à censoribus in senatum lecti non erant 3,18
natores, qui curulem magistratum gessissēt, curru soliti in curiam vehi ibidem
natuis, & similia pariendi casu à M. Varrone & P. Nigidio posita 4,16
enatum habere quibus diebus jus sit 14,7
enatum habiturus auspicari prius & hostiā immolare debet 14.7
idē prius de rebus divinis quàm humanis ad senatum referre debet ibid.
enatus consulendi quibus ordine jus fuerit, quibus extra ordinem 14,7,8.
enatus, pro loco & pro hominibus 18,7
enatus in Capitolio epulatus 12,8
enatus per quos more majorum haberi solitus sit 14, 7
enatusconsultum quot modis fiat; quique super eo primus in senatu rogari solitus 14, 1
Senatusconsultum per discessionem factum 3,18
Senatusconsultum ubi fiat 14.4
ante exortum solis, aut post occasum factum ratum non est. ibidem
Senecæ futile de Q. Ennio, P. Virgilio, & M. Cicerone judicium; varia item de eo judicia 12, 2
quæ bene dixisse dicatur ibid.
Senectuti olim amplus honor habere 2.15
Seniores à minorib. domum deducti 2, 15
Seniores, qui 10, 28
Senonicum bellum 17,21
Sensuum hominū quinque duos esse maximè belluis cōmunes 19,2
Sensuum naturalis defectio, & quid de ea Aristoteles 7,6
Sententiam in senatu quibus dicere licuerit 3, 18
Sententiarum rogandarum in senatu quis olim ordo 4, 10
Septemtrionarius ventus 2,22

Septem-

Septemtrionum verum ἔτυμον 2,21
Septenarii numeri vis 3, 10
Sequester 2,11
Sequestro positum, apud Catonem ibidem
Sermonari 17,2
Serpens inusitatæ magnitudinis 6, 3
Serra, in re militari 10, 9
Q. Serranus consul 15, 28
Sertorius quo astu barbaros milites sibi conciliaverit, & in officio continuerit 15,22
Servi in furto manifesto prensi ut pœniantur 11, 8
Servi pileati venumdati, quorum nomine venditor nihil præstat 7,4
Servilianus V.Cl. 1, 2
Servius Sulpicius I.C.2, 10.6,12
Servius Tullius Romanorum rex 13, 14
quot classes juniorum cẽsus faciẽdi instituerit, & quæ pueritiæ, juventæ, senectæ posuerit discrim. 10, 28
Servus jure veteri in adoptionem etiã per prætorem dari poterat 5,19
Seston ποσ{δώνζον dictum 14,6
Sexagesimus tertius annus in senibus periculosus 15,7
SI. DEO. SI. DEAE. in piaculis 2,28.15,23
Sibones 10,25
Sibyllini libri ut Romã venerint 1,19
Sicæ 10, 25
Siccius Dentatus bellator magnus, Achilles Romanus dictus 2, 11
Siciles 10, 25
Sicinnistas nebuloso nomine cur Accius dixerit 20,1
Sidera quædã à quibusdam terris videntur, à quibusdam non 19, 1
Sidicinus quæstor 10, 3
Silenta loca, apud Levium 19, 7
Silvius post Æneæ mortem natus 2,16
Sinnius Capito 5,21
Sinus togæ 4,18
Sisenna adverbiis in *im* plurimum usus 12,15
Siticines, apud Catonem 20,2
Siti ibidem

Socrates quãdo Athenis capitis damnatus & veneno necatus 17,21
quid Alcibiadi quærenti cur uxorem suã tam acerbam domo non exigeret respõderit 1,17
eum umquã de rebus naturalibus disputavisse negat Xenophon 14,3
ejus patientia & temperantia 2,1
Sol in cælo vertitur 12,1
Sol occasus 17,2
Soleæ 13,20
Solidum, schema geometricum 1,20
Soliferrea 10,25
Solis defectus causa incerta 2,28
Solœcismum quomodo Latini appellaverint 5,20
Solon quando leges Atheniensium scripserit 17,21
ejus leges Athenis axibus ligneis incisæ 2,12
lex ejus pensitata, quæ pœna eos afficit qui sese à civili seditione removissent. ibidem
qua multa fures affecerit 11,18
Solstitiũ & bruma 3,10
Solstitium in septimo signo Zodiaci fit à bruma ibidem
Somnus nimius pueris nocet 4,9
Sophismata 18,13
Sophocles tragœdus quãdo floruerit 17,21
ejus Electra 7,5
ejus sentẽtia prudens 12,11
antiquior Euripide 13,17
versus ejus Euripide à Platone tributi. ib.
Soror, unde dicta ex Labeonis sententia 13,10
Sortitio in sacro certamine 5,9
Soterici lecti 12,2
Sotion Peripateticus 1,8
Spadix 2,26.3,9
Spari 10,25
Sparti usus quando in Græcia cœperit 17,3
Spatæ 10,25
Specii, interrogandi casu 9,14
Speusippus philosophus 3,17
voluptas & dolor duo illi mala opposita, medium eorũ bonum 9,5

Spepondi, non, *spopondi*, dixere veteres 7,9
Sponsaliorum sollemnia ex Servii Sulpicii sententia 4,4
Sponsus, sponsa. ibidem
Sp. Carvilius Ruga primus divortiũ Romæ cum vxore fecit 4,3
Squallere 2,6
Squallor. ibid.
Stadiorum in Græcia longitudo 1,1
Staie pectus sentibus, apud Lucilium 8,4
Stata forma quæ Ennio, *uxoria* Favorino dicta 5,11
Stationes Romæ jus docentium 13,13
Stellarum siderũq; observatio liquidè non consistit 14,1
Stellarum non esse eam vim quam Chaldæi dicunt 14,1
Stitisses, non *stetisses* legendum apud Catonem 2,14
Stata 10,25
Stoici & Peripatetici disputatio super vita beata 18,1
Stoicus verus ex Epicteti sententia 1,2
Stolidi qui propriè 18,4
Stomachi via, & quomodo cibi in eum descendant 17,11
Striblligo 5,20
Stupa 17,3
Suadæ medulla 12,2
Suavitudo & suavitas 13,2
Sub corona venire 7,4
Subcisivum studium & tumultuarium 13,23
Subcisivum tempus 8,10. 20,11
Subducti supercilii carptores 19,7
Subices 4,17
Subnixo animo, *apud* Q. Claudium 17,6
Suboles 19,12
Subsidio, in re militari 10,9
Subsolanus ventus 2,22
Succidaneæ hostiæ 4,6
Succenturiari 15,8
Succidaneum tergum, apud Plautum 4,6
Succidiæ 13,23
Suculæ stellæ ubi in cælo 13,9
Suffercitus 4,17
L. Sulla Felix consul 15,18
L. Sulla Piræum oppugnat 15,1
P. Sulla reus M. Ciceroni mutuam dat pecuniam

niam 12,12
Sulla proferendi imperii titulum quæsivit 13,14
Sulpicio Gallo quid P. Africanus Pauli F. obiecerit 7,12
[S]ulpicius Apollinaris 4,17.12,13,16.16,5.18,4
[S]ummovere populum 13,13
[S]umptuariæ leges 2,24
[S]ursum cur certiores ictus fiant si quid mittas, quàm deorsum 9,1
[S]us quid, & ut à *porcetra* differat 18.6
[S]uspiciosus 9,12
[S]usque deque 16,9
[S]yllogismi definitio ut ab Aristotele posita est Latinè conversa 15,25
[S]ymbolæ 6,13
[S]ympoſiacæ quæstiones 6,13

T

[T]abularum obsignatio 14,2
[T]ænarus insula 6,19
[T]alabarriones, apud Laberium 16,7
[T]aléta Attica tria quot HS 3,17
[T]alentum magnũ 11,10
Talionis pœna ex XII. cap. Tabulis 20,1 ad æstimationem judicis redigi solita. ib.
Tarquinius Superbus Romanorum rex 1,19
Taurus philosophus quid A. Gellio responderit percunctãti an philosophus irasceretur 1,26
A. Gellium convivio accipit 17,8
Stoicorum hostis 12,5
Taxare 2,6
Tegmine onychino flumina, apud Levium 19,7
Telorum vocabula 10,11
Tempestas, anceps vocabulum 12,9
Templum 14,7
Tempore revelantur omnia 12,11
Tentamenti gratia 9,15
Ternio lunæ 1,20
Terræmotus causa incerta 2,28
feriæ ob terræmotum indictæ ibid.
Terrai, gignendi casu 13,24
Terra movet 2,28,4,6
Tertiúmne consul an *tertiò* dici oporteat 10,1

Teſtamenti genera tria 15,27
Teſtimonium adverſus clienté nemo dicit 5,13
Teſtimonii falſi convicti de ſaxo Tarpejo dejiciebantur, ex xij. Tabulis 20,1
Terentius quando floruerit 17,21
Teſtium interceſſio 14,2
Teſtor, commune verbum 15,13
Thebani Lacedæmonios apud Leuctra quando ſuperaverint 17,21
Themiſtocles Athenienſium dux quando & ubi Xerxem devicerit 17,21
Theodectes 10,8
Theophraſtus Peripateticus 1,3.8,8.16,15
Theophraſtus Ariſtotelis ſucceſſor 13,5
Theopompus in Mauſolæo certamine victor 10,18
Theſæum certamen 15,20
Thracia Sithon dicta, ibidem.
Thracus homo 19,12
Thucydides quo tépore floruerit, & qua ætate mortuus 15,23
Tiberianæ domus bibliotheca 13,18
Tiberius Cæſar cõſultus de civica corona 5,6
Tibiæ cantus multis doloribus hominum leniendis adhibet. 4,13
Tibiis uti quando Athenieſes deſierint 15,17
Tiburtina bibliothec. in Herculis templo 19,5
Timæus Græcè de rebus populi Romani ſcripſit 11,1
Timarchus ab Æſchine de impudicitia accuſatus 18,3
Timochares Pyrrhum veneno necare proponit: quod Niciam feciſſe vult Quadrigarius 3,8
Timon amurulentus in Platoné invectus 3,17
Timor cur ſanguinem contrahat 19,6
Tiro Tullius M. Ciceronis libertus 4,10.7,3.13.9.15,9
quæ in oratione M. Catonis, quam pro Rhodienſib. habuit, reprehenderit, & quomodo ad ea reſponſum 7,3
Tis, generandi caſu apud Plau-

Plautum 20,6
Titus Castricius 1,6
Toga virorum Romanorum primus amictus 7,12
Tollere, pro *corrigere* 1,17
Tholosanum aurum 2,9
L. Torquatus 1,5
Manlii Torquati pugna cum Gallo, quæ illi cognomen dedit 9,13
Tragula 10,25
Trajani templum 11,17
Trajani forum 15,23
Transalpibus 15,30
Transgressum navium rectè dici apud Sallustium 10,26
Tres & *tris* Virgilio 3.19
Tribuni militares quando consulari imperio Romæ 17,21
Tribuni plebei & ædiles quando creati 17,21
Tribuni plebei quot? 17,19
ad quid creati? 13,12
prensionem, non etjam vocationem habent. ibid.
neque advocãt patricios, neque ad eos referre ulla de re possunt 15,27
nullum eis diem Roma abesse licet 3,2
Tribunicium decretum super L. Scipione Asiatico 7.19
Tribus pro loco & pro hominibus 18,7
Tributa comitia 17,26
Tributus 13,19
Trifaces 10,25
Triquetra 1,20
Trisecli senex Nestor, apud Levium 19,7
Triticum an pluraliter dicatur 19,8
Triumphalis corona 5,6
Triũph⁹ quo minus agatur quæ impediãt 5,6
Triumviri reipublicæ constituendæ 14, 7
Trusatiles molæ 3,3
Tubicines 20,2
C. Tuditani commentarii 13,14
M. Tuditanus consul 17,21
Tumultuarium studium 13.23
Tunica muliebris 6,10
Tunicæ virorum Romanorum 7,12
Tunicis. uti prolixis viro indecorum 7,12
Turbulentus 11,15
L. Turius 14,2
Turres, in re militari 10,

10, 9
Tutela pupillaris muliebri prælata 5, 13
Tutorum in pupillos potestas 5, 19
Tyros Sarra dicta 14, 6

V

Vagire 16, 17
Valeri, in vocandi casu prima syllaba acuta 13, 24
Q. Valerius consul 17, 21
Valerius Probus Grammaticus 4, 7. 9, 9
quodam loco apud Sallustium pro , *eloquentia*, *loquentia*, legit 1, 15
Vallum dentium 1, 15
Vani, propriè qui 18, 4
M. Varro & P. Nigidius Ciceroni Cæsarique coætanei 19, 14
Menippum in satyris æmulatus 2, 18
qua ratione usus sit in Plauti Comœdiis dignoscendis 3, 3
Varronianę XXI. Plauti comœdiæ appellatæ ibidem
libri ejus hebdomadum, quum proscriptus esset, direpta ipsius bibliotheca non comparuerunt 3, 10
ejus epistolæ ad Oppium quædam capita 14, 7
Cn. Pompeio commẽtarium Isagogicum dedit 14, 7
in quibus tribus triũ formarum Orationis dicat esse exempla. ibidem
Varro triumvir 13, 12
tribunus plebei ibid.
Vasum 13, 22
Vaticanus deus unde 16, 17
Vbera feminis ad quid à natura data 12, 1
Vberes formæ dicendi 7, 14
Ve, particulæ vis 5, 12. 26, 15
Vecors qua vi particulæ *ve* dicatur 5, 12
Vehemens 16, 5
Vehicula præbenda publicè conducta 15, 4
Veiovis quis deus ; quid ei immoletur, quod ejus simulacrum 5, 12
Velia oppidum 10, 16
Velitari 6, 10
Velitatim 12, 15
Velius Longus 18, 9
Velocitatis singulariæ homines 9

Vellicatim 12,15
Vena quid, & ad quid exploretur 18,10
Venæ in hominibus septenario numero moventur 3,10
Venam solvi militibus ignominiosum 10,é
Venationis pugna in circo 5,14
Venenum anceps vocabulum 12,9
Venenum præsentarium 6,4
Veneror, commune verbum 15,13
Venia quando deprecāda 11,8
Venter timore repentino cur effluat 19,4
Ventidius Bassus humili loco natus tribunus plebei, prætor & consul, pontifexq; maximus, qui à M. Antonio hostis judicatus primus de Parthis triumphavit 15,4
Ventorum varia nomina, unde singuli veniant, variæque de eorū numero opiniones 2,22
Verant, apud Ennium 18,2
Verba communia 15,13
Verba dedit, apud Q. Claudium 17,2
Verba nova etiam prisca dici 11,17
Verba nova fugienda. ibidem
Verba prisca & insolentia fugienda 1,10.11,17
Verba quæ in utramque partem significatione reciproca dicuntur 9,12
Verba vetera longa ætate oblitterantur 26,1
Verbis pluribus idem significantibus quem in modum utendum & ad quid; eamq; in rem testimonia auctorum plurima 12,23
P. Virgilius multæ antiquitatis 5.12
ritur ursino versus peperit 17,11
Æneida nondum limatam comburi voluit, in qua multa corrigenda ibid.
non bene è Pindaro flagrantiam Ætnæ expressit 17,10
quos versus Parthenii ac Homeri imitatus sit 13,25
Lucretium etiam imitatus

tatus 1,21
quibus verbis abjectè & ignaviter usus dicatur; & quid illis, qui hoc dicunt, respondendum 2, 6
quibus versibus civilem diem designaverit 3,2
ut Græcos poëtas Latinè expresserit 9,9
nequidquā ab Annæo Cornuto reprehensus 9,10
contra Higinū ab errore defensus 5,8.6,6
Nolam cur è versibus suis exemerit 7, 20
quos versus Homeri bene, quos malè vertisse existimat. sit 9,9
frustra eum Seneca reprehendit 12,2
duplex apud eum lectio 4, 1
quos ejus errores Higinus notaverit 10,16
Veritas temporis filia 12,11
Verrii Flacci error 16, 14.17,6
Verruca quid Catoni 3, 6
Versus per singula vocabula singulis syllabis increscens 14, 6
Vertenda Græca Latinè quomodo? 9,9
Veruta 10,25
L.Verutius 20,1
Vescus 16,5
Vestalis qualis esse debeat, quibus rebus à sacerdotio excusetur, quo jure sit simul atque capta est; ritusque capiendi, & cur capi dicatur: verba item sollemnia pontificis maximi eam capientis 1,12
Vestalis prima à rege Numa capta ibid.
Vestalis virgo cur *Amata* vocetur à pontifice 1, 12
Vestibulum quid, & unde? 16,5
Vestibulum inferni, apud Virgilium 16,5
Vesticeps 5,19
Vestrorum, pro, *vestrûm* apud Plautum 20,6
Veteres propriè & integrè loquuti 7,12
Vexare, grave verbum 2,6
Via Laurentina 10,3
Viaticum, pro, facultate & paratu magno 17,2
Viator in carcerem ducit 4, 10

Viator

Viatores magistratuum licio transverso cincti 12,3
Vicem 10,3
Victoria impulverea 4,15
Victoria præpes 6,6
Victoriæ ædes à Cn. Põpeio dedicata 10,1
Victoriosus 4,9
Victu, donandi casu 4,16
Videndi rationes variæ secundum varios philosophos 5,6
Viera poma 13,3
Vindicia quid, & ut olim fieret 20,10
Vini genera tria 13,29
Vinum ut sumendum, & ad quid, secundũ Platonem 15,2
Vinum apud antiquos in convivio quare 17,20
Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum? 10,22
Vinnm cur rarius congelascat 17,8
Vinum eructum 11,7
Vinum Lesbium; item Rhodium 13,5
Vinolentus, & id genus nomina quo in significatu dicantur 11,15
Viperarum morsibus tibiæ cantum mederi 4,13
Vir mulieri judex 10,23
Vir uxorem in adulterio deprehensam impunè occidit; contrà uxor virum etiã deprehensum ne contingere quidem potest 10,23
Virescere 8,11
Virgis cædi viris honestis civibusque Romanis indignum 10,3
Viri Romæ per Castorẽ jurarunt 11,6
Viri illustres qui floruerint post Romam cõditam ante secundum bellum Karthaginiẽsium 17,21
Virtutum æquiparatio etiam speciem simulationis creat 14,13
Vita humana ferro similis ibid.
Vitam beatam quid efficiat 11,2
Vitia quæ duo maxima Epicteto 17,19
Vitium quid, & ut à morbo differat in edicto ædilium curulium 4,2
Vivaria quo nomine veteres appellaver. 2,20
Vltra, veteribus *uls.* 12,13

12, 13
Vlysses apud Homerum non ex gutture, sed ex pectore vocem mittit 1, 15
Vmbri quid *diem* appellaverint 3, 2
Vndarũ motus cur alio modo Aquilonibus, alio modo Austris flantibus fiant 2, 30
Vndique vorsum 7, 16
Vocandi casus nomina, ut, *Valeri*, ubi acuenda 13, 24
Vocationẽ qui habeant 13, 2
Vocationem tribunus plebei non habet, sed prensionem 13. 12
Voces etiam petulantiores Romæ pœnitæ 10, 6
Voconium plebiscitum de coërcendis mulierum hereditatibus 28, 1
Voculatio Negidio quid 13, 24
Voculationes 13, 6
Vocum notæ ibidem
Vœtitiæ dictæ quædam naves 10, 25
Volcani area 4, 5
Voluntas an pœnienda 7, 3
Volup 12, 4
Voluptas quid sit, philosophorum variæ opiniones 4, 5. 12, 5
Voluptatis definitio secundum Epicurum 2, 6
Voluptates fœdæ, quæque nobis cum belluis communes 19, 2
Vox, corpúsne sit, an ἀσώματον, diversæ diversorum philosophorum sententiæ 5, 15
Vrbanorum prædiorũ magni reditus 14, 1
Vrbes & *urbis*, Virgilio 13, 19
Vrinam cur ignis lacessat 19, 4
Vsuscapio copulatè dicta 7, 10
ut Vsurpetur mulier quamdiu ex XII. Tabulis viro abesse debeat 3, 2
Vtor, commune verbum 15, 13
Vulcatii Sedigiti de poëtis Latinis judicium 15, 24

X

Xenophon an æmulus Platonis fuerit 4, 11
Xerxes quando Themistocle duce ab Atheniensibus

niensibus fuerit victus 17, 21
Xerxes libros publicos Athenis asportat in Persas 6, 17
Z
Zeno Citiensis & Epicurus Atheniensis, philosophi celebres erant quando bellum cũ rege Pyrrho à Romanis sumptum est 17, 21
Zeno censuit voluptatem esse indifferens 9, 5
ad Zenonis scripta refellenda quanta cura quantoque apparatu aggressus sit Carneades 17, 15
Zephyrus ventus 2, 22
Zodiacus 3, 10
Zonæ plenæ argenti 15, 12

INTERPRETATIO Græcarum dictionum, quæ à Gellio Græcè citatæ, nec ab eo Latinæ factæ sunt.

VÆ IN LIBRO PRIMO.

CAP. 1. ὁπόση ψυχῶν, &c. Quanta sit animorum corporumque inter homines differentia quoad ingenium virtutémque.

CAP. 2. κυρτῶν τὰς, &c. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος. Solutus, inviolatus, minimè implicitus, liber, dives, felix.

Εἰπὲ μοι περὶ, &c.

De bonis cedo & malis, audísne illud?
Ad Ciconas Troja referens me ventus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν, &c. Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſanè, virtutes: quæ vitij participant, mala. Indifferentia verò illa, quæ horum intermedia ſunt, opes, conjugium, vita, mors, voluptas, labor: unde noſti? inquit. Sic Hellanicus in AEgyptiacis tradit. Quid enim magis refert, ita dicam, An Diogenem in moralibus, Chryſippumve aut Cleanthem? Hoc itaque exquiſiviſti, decretumque feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in navi feras; numquid ejus diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet velum: & reclamabis ſi quis te ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modò ajebas, num ſit vitium naufragium facere? num particeps vitij ſit, an non contra iſtum baculum moveas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, & ipſe accedens ludis. Cæſar quoque ſi te delatum accerſiverit, quid agas?

CAP. 3. εἰ δεῖ βοηθεῖν, &c. Numquid oporteat contra juſtitiam amico ſubvenire? & qua fini, & in cujuſmodi?

δεῖ με συμπαρεστάναι, &c. Opus eſt me amicis opitulari, ſed uſque ad deos.

Οὐκ οἶδ᾽ εἴπου, &c. Haud ſatis novi ſi quid in hoc genere ſit nobilius: & an quæcumque pars ad quantamcumq; alterius partem comparata, eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit,

&

æ auri pars quælibet, portionis cujuſlibet
æris comparatione ſit pluris : verum non-
nihil diſcriminis cum numerus tum vero
magnitudo efficiet.

καλȣμένη, &c. Quæ gratia apud homines
vocatur, hoc quidem eſt juris diligentioris
loco & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς. De anima.

Κείλων ὁ παλαιὸς, &c. Chilo ſenior, quum
quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe ini-
micum habere, an nullum etiam amicum
haberet, interrogavit: amicitias inimiciti-
aſque invicem conſequi conjungique neceſ-
ſe eſſe arbitratus.

CAP. 5. κόμψη χλαμὺς, &c. Ele-
gans veſtis, & molles tuniculæ.

ἄμουσος, &c. Inelegans, agreſtis, inacceſſus.

CAP. 7. ποιήσειν ἔσεσθαι, λέξειν. Futu-
rum, dicturum.

εὐφωνία. Voculatio.

ἐπιμελεία τῶν λέξεων. Vocabulorum delectui
diligenti.

CAP. 8, ȣ̓ παντὸς, &c. Non viri cu-
juſque eſt Corinthum petere.

μυριάς, &c. Decem drachmarum millia, vel
talentum.

ȣ̓κ ὠνȣ̃μαι, &c. Non emo millibus x. drach-
marum pœnitentiam.

CAP. 9. ἐφυσιογνωμόνει. Per naturæ
indicia penſiculabat.

ἀκȣστικοὶ. Auditores.

ἐχεμυθίαν

ἐχεμυθία. Taciturnitas.
μαθηματικοί. Diſciplinis vacantes.
μαθήματα. Diſciplinas.
φυσικοί. Naturales.
ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. A contemplatione, à muſis, à geometria penitus alieni.
κοινόβιον. Contubernium.

CAP. 11. καὶ μετὰ ταῦτα, &c. Poſt hæc congreſſum eſt: Argivi quidem ſociique acriter ac cum impetu adorientes: Lacedæmonii contra ſubtibrarũ præcentione pleno agmine maturantes, non adeò divinæ rei gratia, verum ut æquabili numeroſoque ſenſim ingreſſu convenientes, pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent: quòd ſemper ampliſſimas copias agere ubi congrediendum eſt, decet.

οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ἴσαν, &c. Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achivi,
Inque vicem auxilium cupida ſibi mente ferebant

διὰ τί ἐπειδὰν, &c. Quamobrem ubi commiſſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus honeſtè agentes judicent.

CAP. 13. καθήκοντα. Officia.

CAP. 15. ἀλλ᾽ ὅτε δὴ, &c.
Aſt ubi jam magnam fudit de pectore vocẽ,
Dentis clauſtra tui vox qualis, nata, reliquit.
ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquentem ſine judicio & modo.
ἄκοσμα. Incompta. ἀμε-

μετροεπῆ ἐκολῴα. Supra modum loquitans
onturbabat.
λεῖν ἄριςος, ἀδυνατώτατος λέγειν. Blaterare
optimus, dicere ineptissimus.
λώσσης τοι θησαυρὸς, &c. Optimus est homi-
i linguæ thesaurus, & ingens
ratia, quæ parcis mensurat singula verbis.
λέγειν, &c. Non idoneus ad dicendum, sed
d tacendum impos
χαλίνων στομάτων, &c. Effræni oris & exle-
is dementiæ extremum infelicitas occupat
νθρωπον ἀγελωπὸν, &c. Hominem agresti
erocia, ore temerario, effrænato, prodigo,
etulanti: loquacem, futilem, & fusum per
erborum congeriem ac fastum.

CAP. 20. Ἀπλατές. Longitudo illatabilis,

CAP. 22. Βιωφελῆ. Vitæ utilia.

Ἀκυρωτέρῳ. Minus proprio.

CAP. 25. ἐκεχειρίαν. A manibus tempe-
rationem.
κεχειρίαν. Inducias. τύπους. Formas.
ὑπογραφάς. Descriptiones.
ὁρισμούς. Definitiones.

CAP. 26. περὶ ἀοργησίας. De non irascen-
do, vel de inirascibilitate.
Ἀοργησίαν καὶ, &c. Inirascentiam, & indo-
lentiam.
Ἀνάλγητον καὶ, &c. Hebetem ac stupentem.

Quæ in libro secundo.

CAP. I. πολλάκις. Sæpenumero.
ἐξ ἡλίου, &c. De sole ad solem erectior stipi-
tibus arborum steterat.

CAP.

CAP. 3. ἰχθὺν ἶρον. Piſcem pauperem.

CAP. 6. πολλάκι, &c. Sæpe & holitor vir valde opportunum dixit.

ηὔδα μάντις ἀμύμων. Fatus eſt inculpabilis aruſpex.

τὼ δ᾽ οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Illi haud inviti volarunt.

ἔνθ᾽ οὐκ ἂν, &c. Tunc neque cernere erat torpentem Agamemnona divum.

Nec pavidum, nec nolentẽ decernere ferro.

ὅρος τοῦ, &c. Hæc eſt definitio magnitudinis voluptatum, omnis doloris detractio.

κατά. Secundum. στέρησιν. Privationem.

CAP. 7. ἀδιάφορα. Indifferentia.

μέσα. Media.

ὑγιὲς, &c. Sanum, legitimum, diſiunctum.

CAP. 8. ὁ θάνατος, &c. Mors nihil ad nos, nam diſſolutum non ſentit: quod autem non ſentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος, &c. Mors, animæ & corporis diſſolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. Mors animæ corporiſque eſt diſſolutio: diſſolutum autem non ſentit, quod verò non ſentit nihil ad nos.

CAP. 9. ὅρος τοῦ, &c. Definitio magnitudinis voluptatum, omnis doloris ſublatio.

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. Omnis dolentis.

παντός τοῦ ἀλγεινοῦ. Omnis rei anxiæ & triſtis.

λέξεις τηρεῖ. Dictiones obſervat.

CAP.

CAP. 17. συναιρέσει. Coagmentatione.

CAP. 18. δοῦλος, &c.

ervus Epictetus fueram, qui corpore man-
us,
Pauperie pressus, charus eram superis.

CAP. 20. παραδείσους. Hortos.

ελιοστῶνες. Apiaria, mellariaque.

μπελῶνες. Vineas.

αφνῶνες. Laureta.

CAP. 22. ἰσονύκτιος. AEquinoctialis.

ημερινος. AEquidialis.

ερινα τροπαὶ, καὶ χειμεριναί. AEstiva sol-
titia, & hyberna.

τυμολογικοί. Rationem originis verbi in-
erpretando indagantes.

ω ῥέων. Ab oriente sole fluens.

αἰθρηγενέτην. Serenitatem facientem.

ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu.

σὺν δ' εὖρος, &c. Quumque Euro incubuit
Zephyrusque, Notusque furentes,
Sudificusque simul Boreas mala plurima
volvens.

κακὰ ἐφ', &c. Mala ad se attrahens, ut
Cæcias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auscultatio sese ostētans.

CAP. 23. ἐπ' ἀμφοτέραν, &c. In aurem
utramque, quandoquidem dotata est, cubet.
Re confecta magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbet, cui malevoluit maxi-
mè:
Vt omnes in Creobulæ faciem oculos con-
verterent.

Tum

Tũ me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoque demoraretur in vultu, aſinus inter
ſimias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere volo.
Noctem mali auctorem plurimi.
Me miſerum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
Nanam mulierculã, cubitalẽ, cujus ſuperbia
Adeò intolerabilis eſt. Iovem Olympium,
Et Minervam teſtor, non ancillulam potius
officioſam dicto citius.
Præſtò hanc quiſpiam abigat quæſo, at illam referat.
ἔχω δ' ἐπίκληρον, &c.
Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi.
Tum verò domus, atque agrorum heram,
Univerſorumque illius loco, hei quàm miſerum & grave!
Difficillimum imò. At omnibus moleſta
eſt, non ſoli mihi.
Filio multò magis, filiæque. provinciam
Inexpugnabilem dicis, certò ſcio.
ὦ τρὶς κακοδαίμων, &c.
Quàm extremè infelix quiſquis in egeſtate
uxorem ducit,
Et quærit liberos! hei quantũ eſt inſciẽs ſui!
Quiq; neq; neceſſarium ſtudium rerũ gerit,
Niſi quantum aliquid jugiter in vita deterat:
Neq;(licet res cogat) tectũ præbere quit ſibi
Sed inops domo in ærumna vitam trahit,
Hyc-

Hyemē tolerans malè, miseriæ omnis socius
Bonorumq; universorum insors ac carens.
Vnum equidem quum opprobrans, cunctos monitos volo.

CAP. 25. ἀναλογίαν. Proportionem.
ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem.
ἀνωμαλία. Inæqualitas.

CAP. 26. ξανθὸς δὲ, &c. Flavus autem, & ruber & fulvus, & puniceus.
ἐ νίκην, &c. Et virtute tua facta est victoria nutans.

CAP. 27. ἑώρων δὲ, &c. Videbam etiam ipsum Philippū, quocum certamus pro imperio principatuq; oculo effossum, humero fractum, manu cruréque oblæsum, omne denique corporis membrum, quod fortuna auferre voluisset, id ultrò offerentem, ut de cætero vitam cum honore & gloria ageret.
Πᾶν ὅτι ἄν, &c. Omne deniq; corporis membrum quod fortuna auferre voluisset, id ultrò offerentem.
ἔνθα νότος, &c. Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.
καὶ βορέης, &c. Sudificusque altos aquilo rotat impete fluctus.
Λᾶαν ὠθεῖ. Lapidem propellit.
Λᾶαν ἄνω ὠθεῖ. Lapidem sursum propellit.

Quæ in libro tertio.

CAP. 10. ἑβδομάδα. Septimana.
Πλειάδας. Pleiadas. Πόλους. Polos.
Κερκώπη. Pertusa.

τὴν διὰ, &c. Per quaternariam consonantiam.
CAP. 11. ἑπτὰ πόλεις, &c. Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.
CAP. 15. τὴν περὶ, &c. De Oropo causam dicentem.
CAP. 13. περὶ τροφῆς. De alimento.
πόσος ὁ, &c. Quantum est hominum gestationis tempus.
γυνὴ κύει δεκάμηνος. Mulier decimestrisparit
ἔστι δὲ καὶ, Est autẽ, & nõ est octimestrispartus
ἔστι μὲν φαινόμενα, &c. Apparent quidem veluti animalia post abortum, sed nequaquàm sunt, quippe quæ statim vita excedant. Itaque esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.
Οδυσσεία. Vlyssea. ὄνοι λύρας. Asini ad lyram.
κατ' Αριστοτέλη. Secundum Aristotelem.
χαῖρε νυῦ φιλότητι, &c.
Nunc gaude dilecta, ast quum se evolverit annus,
Illustres (neque enim divûm cubilia vana)
Natos nixa dabis.
περιπλομένυ ἐνιαυτῦ, Volvente anno.
γίνεται δὲ. &c.
In hisce verò & plura fiunt, & ex toto, & per partes.
Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.
CAP. 17. Τίμων. Timon.
Σίλλος, Sillus. Τίμω-

Τίμων☉. Timonis.
καὶ σὺ Πλάτων, &c.
Tuque Plato, nam diſcipulum te dira cupido
Abſtulit, exiguũ redimis grandi ære libellũ,
Scribere per quem orſus prædoctus abinde
fuiſti.

CAP. 18. ἱπποκύων. Equi catella.

Quæ in libro quarto.

CAP. 2. περὶ νωδοῦ. De edentulo, πάλλαξ. Concubina.

CAP. 5. ἡ δὲ κακὴ, &c. Conſultum malè conſultori peſſima res eſt.

CAP. 11. καὶ κυάμων, &c.
A fabulóque manus triſtante amovit edẽtes.
Hoc, ut Pythagoras juſſerat, ipſe loquor.

Πυθαγόρας δὲ, &c. Pythagoras in leguminibus, fabam præcipuè approbavit: motum enim maximè excitat, & alvum ciet, quamobrem ea maxjmè utitur.

δειλοὶ, &c. Ah miſeri, à cyamo, miſeri, ſubducite dextras.

εἰς τὸ κυεῖν, &c. In ferendo utero validi cauſæque uteri ferendi.

Ἀριστοτέλης δὲ, &c. Ariſtoteles à vulva, corde, & marina utrica, atque id genus quibuſdam alijs abſtinere Pythagoricos dixit, cæterorum autem uſum habuiſſe.

CAP. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λοιμικῶν κακῶν. De peſtibus, aut peſtilentibus malis.

CAP. 15. δυσχερὲς, χαλεπόν. Difficile & arduum.

Quæ in libro quinto.

CAP. 3. Τὸν ἥττω, &c. Causam inferiorem, superiorem efficere.

CAP. 9. ὦ' νθρωπε, &c. Heus homo ne occide Crœsum.

CAP. 10. ἀντιστρέφοντα. Reciproca.

CAP. 11. ἤτοι καλὴν ἕξεις, &c. Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: sin turpem habebis furiam: neutrum autem bonum: non est igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, &c. Si formosam ducam, nō habebo furiam: sin deformem, non habebo communem: ducenda igitur uxor.

Α'ντιστρέφον. Reciprocum.

πρότασις. Propositio.

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ, &c. Aut pulchram duces, aut turpem.

Κοινή. Communis.

Ποινή. Furia.

CAP. 12. Στερητικὸν μόριον. Privantem particulam.

CAP. 15. Α'σώματον. Incorporeum.

Τὸ δρώμενον, &c. Aut efficiens aut patiens corpus est.

Τὸ τριχῆ διαστατὸν. Triplici dimēsione distās.

οὐχ ἁπλῶς, &c. Non simpliciter plaga aëris vox est, nam digitus qui circa quippiam ducitur aëtem quoque percutit: non ita tamen vocem facit; sed quanta percussio, & vehemens; & tanta, ut audibilis fiat:

ῥεῦμα λόγων. Flumen verborum.
CAP. 18. Ἐφημερίς. Diarium.
CAP. 20. Βάρβαρον. Barbarum.
λοικῶ. Solœcum.

Quæ in libro sexto.

CAP. 1. περὶ προνοίας. De providentia.
ἂν ἀνθρ. &c. An hominum morbi secun-
um naturam proveniant.
κατὰ παρακολούθησιν. Per sequelam.
CAP. 2. εἱμαρμένην. Fatum
υσικὴν σύνταξιν, &c. Naturalém quemdam
rdinem omnium rerum, ex æterno aliis ad
lia consequentibus, & incommutabili ma-
ente ejuscemodi complicatione.
Διὸ ὑπὸ, &c.
Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,
Nosces homines spontaneas haurire cala-
mitates.
Quasi detrimenta singulis á seipsis fiant, &
uo impetu delinquant, & in incommoda
uant sua & ex sua electione & intentione.
ὢ πόποι, &c.
Hei mihi, quid damnant mortales numina
cæli?
Esse ajunt etenim per nos mala, quum tamen
ipsis
Vecordi præter fatum sint mente dolores.
CAP. 5. δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri senes
CAP. 6. Τύνη δ' οἰωνοῖσι. &c.
Me tu præpetibus parere volucribus ipsum
Mandas,

Mandas, quas equidem temnoque, animoque recuso.

CAP. 8. πολυΐστωρ. Multiscius.

CAP. 13. τὴν ἐξαίφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρμενίδης. Parmenides.

τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτον, &c. Repentè enim tale videtur quippiam significare, quod in alterum transeat.

τραγήματα. Bellaria.

CAP. 14. νουθεσία. Commonitio.

κόλασις. Animadversio scilicet & punitio.

παραίνεσις. Monitio.

τιμωρίαν. Pœnam.

παράδειγμα. Exemplum.

προσήκει ἐστὶ, &c. Id est autem conveniens, ut qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris sit, quo videntes alij malè affectum, præ metu reddantur meliores.

CAP. 16. παραιτοῦμαι. Deprecor, excuso.

Quæ in libro septimo.

CAP. 2. ῥαθυμότερον ῥαφῇ. Desidiosius junctura.

CAP. 3. ἀναγώγως. Duriter.

εἰ γάρ σε, &c. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoque occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

CAP.

CAP. 6. αἰσθήσεις. Sensus. ὄψιν. Visum. ἀκοήν. Auditum. γεῦσιν. Gustum. ἁφὴν. Tactum. ὄσφρησιν. Odoratum, περὶ μνήμης. De memoria.

τὴν δ' ἁφὴν, &c. Tactum verò & gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

CAP. 8. Ἐ αὐτὸς, &c. Et quidèm nos vidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat. ita ut pinnæ aculeos, velut vagina conderet, ne dedictum sibi corpus laceraret, receptumque equitis modo insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisque Italia confluebat, ut piscem amoris causa vectorē pueri spectaret.

CAP. 11. ἄσωτον. Prodigum.

ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.

ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem. ἢ ἄχρηστον. Vel inutilē.

ἢ κακότροπον. Vel improbum.

ἢ μιαρὸν. Vel scelestum.

CAP. 12. χειριδωτοῖς. Manicatis.

χειριδωτούς. Manicatas.

CAP. 14. χαρακτῆρας. Formas.

ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Sublime, tenue, medium.

CAP. 16. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.

ἐπεὶ τί δεῖ, &c. Nam quid mortalib⁹ est necessarium, præter duo illa modò, Ceretis munus, & aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere, quorum satias numquam est: luxus autē sunt cæterarū epularū indagines.

CAP. 20. ἡ δ' ἑτέρη θεὰ, &c.

Grandinis eſt ſimilis, ruit, æſtare altera, vel jam Prægelidis nivibus, aut glaciei humore coactæ. λάαν ἄνω, &c. Saxum ſurſum impellebat ad tumulum.

Quæ in libro octavo,

CAP. 7. περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

Quæ in libro nono.

CAP. 1. ἐμποδὼν ἔχειν. Incurrere aliquid. ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. Avertere atque depellere.

CAP. 2. εἰς ἄρτους. in panes.
ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Dignus igitur eſt argento.

CAP. 4. ἀνήκοος. Qui non audierit.
ἀνθρωποφάγους. Carne humana veſcentes.

CAP. 5. σαρκὸς, &c. Corporis conſtantem habitum.
μανείην, &c. Inſaniam potius, quàm oblector.
ἡδονῆς, &c. Voluptatis finis meretricis decretum eſt. tolle Venerem, nullum meretricis erit decretum.

CAP. 8. τῶν γὰρ μυρίων, &c. Enimvero qui decem millibus, & quinque millibus veſtimentorum egeat, is quo minus indigeat, fieri non poteſt. Quum enim plus quàm habeam, egeo, detrahens ex iis quæ habeo, acquieſco.

CAP. 9. βάλλει καὶ, &c.
Me petit pomis caprarium Cleariſtæ filia,

Capras propellentem, ſuave quid canit, in-
ſuſurrat.
Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, &c.
Paſce adamate mihi pulchre heus Tityre ca-
pras,
Et potum ad fonteis age Tityre, ſed coleatū
Hunc Afrū, rufumq; cave, ne cornua vibret.
οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' ὄρεος, &c.
Montibus it qualis ſtudioſa Diana pharetræ,
Aut, per Taygeti ſpatioſa juga, aut Ery-
manthi,
Et nunc geſtit apro, nunc ceruo diva volucri.
Stant circum nymphæ agreſtes Iove cælite
natæ,
Inque agris ludunt, Latonæ pectora gaudēt.
Fronte Dea ante omneis cervice prominet
alta,
Et pulchras omnes inter clariſſima fulget.
Talibus in famulis virgo intemerata dece-
bat.
γέγηθε δὲ, &c. Latonæ pectore gaudent.
Ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, &c
Pulchras omneis inter clariſſima fulget.

CAP. 10. παρθενικὴν ζώνην, &c.

Virgineum ſolvit cæſtum, legemque cubilis.
καὶ ἔργα φιλοτήσια, Et munus amoris.
Τὸν μὲν δὲ ἐν τρήτοισι, &c.
Inque totis illi ſculptis cepere ſoporem.

CAP. 15. ἄπορον. Dubium.

Quæ in libro decimo.

CAP. 1. τρίτον, &c. Tertium, & quartum.

CAP. 4. φύσεἰ, &c. Naturáne nomina ſint an poſitu.

CAP. 7. τὴν εἴσω θάλασσαν. Internum mare.

CAP. 10. ἀνατομάς. Diſſectiones.

CAP. 11. σπεῦδε βραδέως. Feſtina tarde.

CAP. 12. Αρχύτας, &c. Archytas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus vir, columbam ligneam fecit volantem, quæ ſi umquam ſubſediſſet, præterea non exſurgebat. Hactenus enim.

CAP. 16. κατὰ πρόληψιν. Per anticipationem.

CAP. 17. ἀσωτίαν τε. Luxumque.

CAP. 19. σὺ δὲ μὴ, &c. Verum ne dicas, ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic decere. Non enim ſi quid aliquando contra leges actum jam eſt, tuque id ſequutus es, propterea jure queas evadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat ſtatui. Vt enim ſi prius in aliquem foret animadverſum, tu minime hæc ſcriberes, ita ſi ipſe in præſentia punieris, nequaquam deinceps alius ſcribet.

CAP. 22 Φιλοσοφία γάρ τοι, &c. Nam philoſophia quidem, o Socrates, gratioſa res eſt & venuſta: ſi quis illam moderate in adoleſcentiaque attingat. Sin autem ſupra modum tempus in ea contriverit, hominum eſt corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura ſit ingenio præditus, tamen ſi diutius per ætatem jam provectam philoſophetur,

ne-

necessario omnium rerum imperitus evadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentem virum habere peritiam oportet, nam & legum civilium, & verborum quibus in consuetudine cœtuque hominum tam publice quam privatim uti decet, voluptatum præterea cupiditatumque humanarum, &, ut breviter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam, vel publicam vel privatam sese conferant habentur ridiculi, quemadmodum & civiles viri, si in vestras exercitationes disputationesque descendant.

Evenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisque est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, ut ipse se superet. Vbi vero inferior sit, inde fugit, illudque vituperat: aliud vero laudat, quadam sui ipsius benevolentia existimans sedam ipsum ita laudare. Verum præstare arbitror amborum participem fieri, philosophiæ quidem quatenus disciplinæ gratia deceat, nec turpe quidem est adolescenti philosophari, sed quum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est, Socrates, valde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt.

Quoties enim aspicio puellum, cui de-

corum adhuc eſt loqui ita balbutientem ludentemque, delector: feſtivumque & liberale mihi videtur, puerilemque decere ætatem. Quoties vero puellum audio verba expeditius exprimentem, moleſtum quiddam mihi oboritur, aureſque offendit meas: atque ſervile quippiam præ ſe ferre videtur. Cæterum quum virum quis vel audit balbutientem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, à viróque alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philoſophantes mihi evenit. In adoleſcente enim philoſophiam dum cerno, valde delector, decenſque judico, atque ingenuum eſſe hominem hunc exiſtimo: eum verò qui non philoſophetur, illiberalem, nec umquam præclarum aliquid ac generoſum de ſeipſo præſtiturum. Sed quando grandiorem natu philoſophantem animadverto, neque dum ſtudia ejuſmodi deſerentem: verberibus jam hunc virum, Socrates, indigere cenſeo. Quippe quod, quemadmodum modo dicebam, huic accidat homini, ut etiam ſi ingenuæ indolis ſit, tamen ſervilis evadat. fugit enim mediam civitatem, forenſeſque conſuetudines, in quibus poëta inquit viros fieri præſtantiſſimos: abſconditque ſeſe cum tribus vel quatuor pueris, & in angulis ſuſurrando vitam ducit, nihil umquam liberale aut magnificum prolaturus. Itaque idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripi-

lem, cujus modò mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam adversùs te dicere venit in mentem, qualia adversus fratrem ille dicit. Profectò ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conveniebat, atque adeò generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in judiciis consultationibúsque, si usus poscat, verba rectè facere, neque conveniens quicquam probabileque eligere, nec aliis promptè consulere possis. Quare, amice Socrates, ne mihi succenseas. Benevolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nónne turpe ducis sic comparatum te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiam diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alium è cœtu vestro qnempiam comprehendat; inque carcerem trahat, atque te injuriam, quamvis nullam inferas, ínferre tamen accuset: certè quid ageres, non haberes: sed vacillares oscitaresque, defensionis tuæ prorsus ignarus. proinde adductus in judicium, vel ab ignavo abjectoque accusatore, ultimo supplicio, si modò illi placeret, afficereris. Iam verò quomodo id ad sapientiam spectat, ô Socrates: si qua ars ingenuæ mentis nacta virum, reddit deteriorem: adeò ut nec ipse sibi opem ferre va-

leat: nec ex gravissimis periculis se, aut alium quemquam servare, sed inimicorum raptorumque exponat injuriis inglorium in civitate degentem? Iam vero ejusmodi virum, & si dicto sit agrestius, licet super genam impunè pulsare. Quamobrem, bone vir, me audi, ac jam in vanis versari argutiis desine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex quibus sapere videaris: ista vero arguta, sive deliramenta appellari oportet, sive nugas, unde vacuæ habitandæ tibi domus sunt, aliis relinque. denique imitare non eos qui hæc exigua captant. sed eos quibus victus & gloria, & alia bona adsunt complurima.

CAP. 24. εἰς τετάρτην, &c.
In quartam & in quintam.

Quæ in libro undecimo.

CAP. 1. ἰταλοί. Vituli.
κατ' ἀντίφρασιν. Per contrariam dictionem.
CAP. 4. τὸ δ' ἀξίωμα, &c.
Auctoritas vero, etsi malè dicat, tua
Persuadebit: nam ab inexistimatis proficiscens oratio.
Et ab existimatis, eadem haudquaquam tantumdem valet.
ἀντὶ ἀδοξούντων. Pro inexistimatis.
ἀντὶ δοκούντων. Pro existimatis.

ἀδόξουσι. Inæſtimati ſunt. ἐνδόξουσι. Exiſtimati ſunt.

CAP. 5. σκεπτικοὶ. Commentantes.

οὐ μᾶλλον, &c. Haud magis ſic ſe hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.

Πυῤῥωνείων τρόπων. Pyrrhonicorũ modorũ.

σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοί. Commentantes, hæſitantes, ambigentes.

τῶν πρός τι. Eorum quæ ad aliquid.

CAP. 7. ὀψιμαθίαν. Tardidiſcentiam.

ἐν πωλουμένοις. In vendentibus.

ἀπειρόκαλος. Ineptus.

CAP. 9. συνάγχειν. Anginam pati.

συνάγχην. Anginam.

ἀργυράγχην. Argentanginam.

CAP. 15. παραγωγάς. Deductiones & derivationes.

ἐπιβόλως. Ingenioſe & apte.

CAP. 16. περὶ πολυπραγμοσύνης. De curioſitate.

πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.

πολυτροπίαν. Multiplices ac varios mores.

πολυσαρκίαν. Corpulentiam.

πολυπραγμοσύνην. Curioſitatem.

Quæ in libro duodecimo.

CAP. 1. οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ, &c.

Non eques ipſe pater fuerat tibi mehercule Peleus.

Non Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,

Aëriæque rupes, mens quòd tibi dura ferox est.

CAP. 2. ἐνθυμήματι. Commentatione.

CAP. 5. κωλὸν. Laxum intestinum.

ἀμαθέστερον πῶς εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. Indoctiús rudiúsque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Quæ prima sunt secundum naturam.

ἀναλγησία. Indolentia.

ἀπάθεια. Impassibilitas.

CAP. 9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι. Pejus esse injuriam facere, quam pati.

CAP. 11. πρὸς ταῦτα κρύπτε, &c.

Nihil occulta, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens, omnia revelabit dies.

Quæ in libro decimotertio.

CAP. 1. ἀνθ' ἑνὸς, &c. Pro uno subjecto, fatum, & naturam.

μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν, &c. Néve obstante domum fato penetrabis averni.

περὶ στεφάνου. De corona.

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι, &c. Nam qui parentibus tantum se natum putat, fatalem, atque spontis suæ mortem exspectat. Qui vero etiam patriæ ob id, ne in servitutem redactam illam videat, occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον. Fatalem & spontis suæ mortem.

αὐτόματος θάνατος. Spontanea mors.

CAP.

CAP. 5. ἡδίων ὁ λέσβιος. Suavius Lesbiũ.

CAP. 6. προσῳδίας. Accentus.

CAP. 7. ἡ δὲ δὴ λέαινα, &c. Quum autem animalium accerrimum ſit leæna & audaciſſimum, ſemel omnino in vita & unum parit. Enitendo enim, cum fœtu pariter matricem projicit. Rei verò hujuſce cauſa eſt, quod quum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarum longe omnium acutiſſimis matricem diſcerpit: tum in majus continuo augeſcens, multo magis dilanians prodit. Inſtante vero jam nixu, prorſum relinquitur illius integrum & ſanum nihil.

ἐπίκοινον, Promiſcuum.

ἑιστήκει ὥς τις. &c.

Vtq; leo in ſylva ſtabat, ſua pignora circum,
Cui manus occurſet catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta virum.

πυκνὰ μάλα,

Crebra gemens nimium, tamquam leo viribus ingens
Faucibus, abſenti venator ſi catulum audax
Abripuit, denſo in ſaltu dolet acre, ſequenſque.
Deinde nemus verſat, ſcrutans veſtigia, ſi quo
Verſa viri inveniat, rapit illum bilis amara.

λέων δ' ὄπισθεν, &c. Leonem averſum coire, urinamque retro reddere, dictum jam eſt.

¶Coit, & parit, non omni tempore: ſingulis tamen annis vere parit, & magna ex parte geminos. Sed quum plurimos, ſex catulos, nonnumquam etiam unum. Quod de leæna fertur, vulvam cum partu emittere, delira fabula eſt, facta ex ea cauſa, quod rarum genus hoc animalis eſt: nec rationem, cur ita eſſet, comperire auctór ille fabulæ poterat. Rarum hoc enim eſt, nec multis naſcitur locis, ſed Europæ totius ea parte ſolum, quæ inter Acheloum amnem & Neſſum eſt. Parit leæna quoque adeo parvos, ut vix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies vita pariunt, primum quinque, poſt vero ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt. ¶Caret leæna juba, maris hæc propria eſt. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini vocantur, quatuor: duos ſuperius, totidem inferius, idque ſexto menſe ætatis fit.

CAP. 9. πανδέκτας. Promiſcua & omnimoda continentes.

οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à ſuibus.

ὕειν. Pluere.

CAP. 10. ἐτύμῳ. Veriloquio.

CAP. 11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia.

πέμμασιν. Placentis, concoctione.

CAP. 16. πέψει. Panibus ſecundæ menſæ.

παροιμιώδης. Proverbio tritus.

πολλὰ μεταξὺ πέλει, &c.
Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.
CAP. 17. σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.
αἴας ὁ λοκρός. Ajax Locrensis.
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ,
Senex senem ego teipsum erudiero.
φιλοκτήτης. Philocteta.
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. In ignigero Prometheo.
σιγῶν τε ὅπου δεῖ, &c. Tacensque ubi opus est, & opportuna loquens.
σιγᾶν τε ὅπου, &c. Silere ubi opus est, & tuto loqui.
CAP. 19. εὐφωνία. Vocalitas.
ἀέρα βαθεῖαν. Caliginem, & nebulam profundam.
κολοιοὺς τε ψῆρας τε, Graculosque, sturnosque.
ψηρῶν τε. Sturnorum.
τῶν δ' ὥς τε ψάρων, &c. Horum, ut de sturnis it nubes, graculisve.
CAP. 21. κρηπῖδας. Crepidulas.
νηρεΐδας. Nereidas.
σκιαμαχία. Vmbratilis pugna.
κριομαχία. Arietum pugna.
CAP. 23. δὶς ταυτὸν, &c.
Bis idem nobis dixit sapiens Æschylus.
Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio:
Ast venio idẽ est, quod accedo postliminio.
Ita per Iovem, atque si quis vicino dixerit,
Accom-

Accommoda tu mactram, vel ſi libet, arcam panariam.

μάκτρα ἢ κάρδοπος. Mactra, & arca panaria.

ἀπομνημονεύειν. Commemorare.

ἕκτορα δ' ἐκβελέων, &c.

Hectora de jaculis, de pulvere Iuppiter, & de Cæde virûm abduxit, de ſanguine, deque tumultu.

ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ', &c.

Prælia, conflictus, cædes, hominumque necatus.

μηκέτι παῖδε, &c.

Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.

μνηστῆρες δ' ἄρα. &c.

Telemachoque Proci lethum fatumque profecto.

θάνατον καὶ μόρον. Lethum & fatum.

πολεμίζετε, ἢ μάχεσθον. Bellate, & pugnate.

βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε. καὶ βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα. Vade, i ſomnum agens, & alibi, Vade, & perge Iri citata.

ἐκ παραλλήλου. Ex geminatione.

CAP. 24. προσῳδίαν. Voculationem.

CAP. 25. γλαύκῳ καὶ, &c.

Glauco, Nereíque, atque maris genio Melicertæ.

νεωτερικώτερος. Audacior & juvenilior.

ταῦρον δ' ἀλφειῷ, ταῦρον, &c.

Taurum autem Alpheo. Neptuno tum quoque taurum.

CAP. 27. ἐμφατικώτερον, Expreſſius.

τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente unguentum.
CAP. 28. πρόσωπον. Personam.

Quæ in libro decimoquarto.

CAP. 1. παχυμερέστερον. Crassius, & pinguiori Minerva.
λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.
νευρόσπαστα. Nervis moventia.
CAP. 3. παιδείας δ' οὐκ, &c. Institutionem autem minimè rectè attigisse.
CAP. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς. De honesto, & voluptate.
Παρθένος δὲ εἶναι, &c. Dicitur virgo esse, indicio eam esse incorruptam, improbis numquam concedere, non orationem suavem, non precationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res meritò tristis etiam ac contracta fronte pingitur, vultu gravi, aspectu contento & torvo, ut injustis terrorem incutiat, justis fiduciam præbeat: quando hujuscemodi facies justis grata, injustis molesta est.
CAP. 6. σειρῆνες. Sirenes.
εὐρύκλεια. Euryclia.
ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.
κατ' Ἀρίσταρχον. Iuxta Aristarchum.
ἐν τῇ ἔξω κατ' Κράτητα. In exteriore juxta Cratetem.
ἰσόψηφοι. Pares.
παραστιχίς. Continua series.
ἠμαθία. Emathia.

αἱμονία. Hæmonia.
ποσειδώνιον. Neptunium, & locus Neptuni.
ὄναιό σοι. Proficiat tibi.
ταύτης τῆς πολυμαθίας. Hujus multivagæ disciplinæ gratia.
ὅττι τοι ἐν μεγάροισι, &c.
Ædibus in noſtris quæ recta aut prava geruntur.

Quæ in libro decimoquinto.

CAP. 3. αὐέρυσαν μὲν πρῶτα, &c.
Prima ſupinarunt, necuere, & exuta dedere
Pellibus, abſque ſono, & muti.

CAP. 6. ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα, &c.
Ecce viri tumulum, qui pridem à lumine ceſſit.
Abſtulit hunc factis præclarum ſplendidus Hector.
Quondam ita quis dicet, mea numquam gloria cadet.

CAP. 7. ἀνδραγαθούντων, &c. Fortiter ac viriliter agentibus vobis, atque ſuccedentibus, uſcipientibuſque ſtationem meam.

CAP. 10. περὶ ψυχῆς. De anima.

CAP. 14. εἰσέπραξατό με ἀργύριον. Exegit à me argentum.

CAP. 19. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.

CAP. 20. ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις.
In prioribus theſmophoriazuſis.
νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, &c.
Omnes igitur nunc admoneo, & dico

Virum

Virum hunccine ulcisci multis de causis.
Agrestia etenim quædã matronæ agit, utqui
In agrestibus enutritus oleribus sit.
ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου. &c.
At Anaxagóræ alumnus veteris ille.
Durus quidem ad salutandum videtur
Et ridendi exosus, & jocari ne ad vinum quidem
Consuetus. verum quicquid scripserit, id
A melle & Sirenibus profluit.
οὔποτε σὸν μνῆμα δ' Εὐριπίδης ὤλετό που.
Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

CAP. 25. ἀνανεοῦται. Reviviscit.

CAP. 26. λόγος ἐν ᾧ, &c. Oratio, in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessario consequitur per ea quæ posita sunt.

CAP. 28. κατ' Ἀνδροτίωνος, & κατ' Τιμοκράτους.
In Androtionem, & in Tímocratem.

CAP, 31. πολιορκητής. Vrbiũ expugnator.

Quæ in libro decimosexto.

CAP. 1. ἐνθυμημάτιον. Commentatiunculam.
ἄν τι πράξῃς καλὸν. &c. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum voluptate turpe feceris quippiam, quod suave est, abit, quod turpe est manet.

CAP. 3. διαιρέσεων. Divisionum.
ἐλογιζόμεθα οὖν, &c. Cogitabamus itaque propter nimiam ventris compressionem summam

mam esse inediam : nam & ij qui sponte abstinent cibo , primis temporibus fame afficiuntur, pòst autem minus.

ἐιθισμένοι δὲ εἰσι,&c. Scythæ etiam consueverunt , si quando cujuspiam rei causa inediam ferre coguntur , latioribus fascijs ventrem cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem fere pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum autem venter compressus admodum est,caret inanitate.

ἄπορον δὲ καὶ,&c.Dubium est indigénsque considerationis, tum in hoc , tum in cæteris famelicis , quare in frigoribus magis hujusce-modi casus accidat , quàm serenis temporibus.

CAP. 7. ὀυδετέρως. Neutro scilicet.

CAP. 8. ἐισαγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμάτων. Pronunciatorum.

ἀξίωμα. Pronunciatum.

λεκτὸν ἀυτοτελές,&c.Dicibile per se perfectum enunciabile quantum ex semetipso.

ἀξίωμα. Propositum.

συνημμένον ἀξίωμα. Connexum pronunciatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παραδιεζευγμένον. Vitiosè disiunctum.

CAP. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens esse.

CAP. 12. ἀπὸ τοῦ ἐρρεῖν. A percundo.

ἔρρε κακὴ γλήνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἔρρε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Ocyus ô pereas vivorum ex insula abusus.

βάσκα-

βάσκανον. Invidum.
βασκαίνειν. Invidere.
φανερότερον ἀπὸ, &c. Facile apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius eſt.
CAP. 18. ὀπτική. Perſpectiva.
κανονική. Regularis.
ῥυθμός. Modus, numerus.
μέλος. Modulatio, cantus.
κανονικῆς. Regularis.
μετρική. Dimenſiva.

Quæ in libro decimoſeptimo.

CAP. 2. σόλοικον. Solœciſmi vitium.
θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.
ἐφόδιον. Viaticum.
τεμένων ἱερά. Templorum ſacra.
CAP. 3. ἢ δὴ δοῦρα, &c. Atq; adeò naviū ligna putrefacta ſunt, & rudentes fatiſcunt.
ἀπ' ἀγροῦς. Ex agris ſatos.
CAP. 4. κηφισιεὺς ὢν, &c.
Cephiſieus genere ex Diopete patre,
Quinque & centum quum ſcripſiſſet fabulas,
Fato eſt defunctus, annos duos natus & quinquaginta.
τεχνικοί. Artificiales.
ἀποδεικτικῷ. Demonſtrativo.
ἀμφισβητούμενον, &c. Dubium pro confeſſo & certo.
ἀπόδειξιν. Expreſſionem & demonſtrationem.
CAP. 8. μὴ γελᾶτε, &c. Ne ridete, ineſt oleum: verum vos neſcitis qualis matutino dilu-

diluculo hodie rigor fuerit, itaque gelu concretum eſt.

αἴθοπα οἶνον. Calidum vinum.

CAP. 9. σκυτάλη. Lorum quo epiſtolæ involuuntur.

CAP. 10. τᾶς ἐρεύγονται, &c. Cujus ex penetralibus eructantur inacceſſi ignis puriſſimi fontes, fluvijque ignis interdiu effundunt vorticem fumi ardentem: ſed noctu rutila flamma volutata, ſaxa in profundam defert maris planitiem cum vehementi ſtrepitu. Illud autem Vulcani reptile gurgites valde horrendos ejectat, prodigium quidem admirabile aſpectu, miranda verò res & iis qui audiunt ab illis qui tranſierunt.

ῥόον καπνοῦ αἴθωνα. Fluxum fumi calidum.

κρουνούς. Fluenta.

ἀκύρως. Impropriè.

τραχεῖα. Dura.

CAP. 11. τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.

Madefacito pulmonem vino, aſtrum enim exoritur.

ἡ κάτω κοιλία. Inferior venter, & alvus.

τραχεῖα ἀρτηρία. Aſpera arteria.

ἐπιγλωττίς. Appoſita lingula.

τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Aſperam arteriam.

CAP. 12. ἄλλοτε μητρυιὴ, &c. Ipſa dies quandoque parens, quandoque noverca eſt.

μία μητρυιὰ, &c. Vna noverca, duæ matres.

CAP.

CAP. 19. ἄνευ τοῦ πράττειν, &c. Sine ulla actione ad dicendum parati.
ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, &c. Homo ubi jam mittis, considera nunquid purgatum vas sit. Nam si ad inanem opinionem ea invergas, prorsum interierint. Sin computrescant, in urinam aut acetum vertuntur, aut si quid iis ipsis est deterius,
κυνικώτερον. Magis cynicum.
ἀνέχου, καὶ ἀπέχου. Patere, & abstine.

CAP. 20. πᾶσα γὰρ πρᾶξις, &c. Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta, neque turpis est: quemadmodum sunt quæ nunc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui, aut disputare. Non enim est horum honestum per seipsum quicquam, sed in actione, ut quidem est actum, ejusmodi evenit. Nam honestè gestum, & rectè, honestum fit, contrà verò turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem honestus est, neque commendatione dignus: verum is, qui amare honestè nos adhortatur.
ἐνθύμημα. Commentum.
ὁδοῦ πάρεργον. Supervacaneè, extra itineris propositum, quasi ex diverticulo.

CAP. 21. ἀπαίδευτος. Ineruditus.
συγχρονισμούς. Contemporationes.
ἀνὴρ ὁ φεύγων, &c. Vir fugiens & denuò pugnabit.
ἀνδρωνῖτιν καὶ γυναικωνῖτιν. Habitatio-

nem

nem virorum, habitationem mulierum.

Quæ in libro decimooctavo.

CAP. 2. τῆς πολιτείας. Reipublicæ.
κοινὰς τὰς γυναῖκας. Communes mulieres.
νήπιοι οὐδ' ἴσασιν, &c.
Ignorant ſtolidi quàm toto ſit medium plus.
Ac quanta utilitas in malva & aſphodelo ſit.

CAP. 4. μοχθηροὺς καὶ φορτικούς. Improbos atque graves.

CAP. 5. ἀναγνώστην. Lectorem.

CAP. 6. σοφιστεία. Inani ſapientia.

CAP. 7. ἐπιμαίνεσθαι. Furere & inſanire.
μελαγχολία. Atra bilis.
ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τὴν, &c. Et affectionem ferè hanc heroicam eſſe.
μήτε καιροῦ, &c. Neque temporis, neque modi.

CAP. 8. ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα. Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & comparia, & ſimiliter cadentia.
ἀπειρόκαλοι. Inepti.

CAP. 9. ἄνδρα μοι, &c. Dic mihi muſa virum.
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Pandite nunc Muſæ mihi.
ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν. Ab eo quod eſt ſequi, & dicere.

CAP. 10. ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. Si attrectaris venam ejus.
ἀγγεῖον. Vas, & conceptaculum.
σφυγμός. Pulſus.

σφυγμὸς, ἐστι, &c. Pulſus, eſt diſparatio & contractio indiviſibilis arteriæ & cordis.
σφυγμὸς, ἐστι παλμὸς, &c. Pulſus, eſt ſubſultatio, & palpitatio vel ebullitio venæ & arteriæ.

Quæ in libro decimonono.

CAP. I. διαλέξεων. Diſputationum.
ζήνωνος. Zenonis.
συγκαταθέσεις. Aſſentiones.
ταῖς τοιαύταις φαντασίαις. Ejuſmodi imaginationes.
οὐ συγκατατίθεται, &c. Non aſſentit, neque coopinatur.
καὶ προσεπιδοξάζει. Et coopinatur.
οὐ συγκατατίθεται. Non approbat.
CAP. 2. αἰσθήσεις. Senſus.
ἀκολάστους. Libidinoſos, & intemperantes.
ἀκρατεῖς. Incontinentes.
ἀκολάστους. Incaſtigatos.
διὰ τί οἱ κατὰ, &c. Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui voluptate contrectandi aut guſtandi exſuperantur? Nam qui immodicè re utuntur venerea , & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes vocamus. Ciborum tamen non eadem ratio eſt, ſed partim linguam, partim gulam, ſua movent ſuavitate. Vnde Philoxenus gruis collum à diis immortalibus ſibi dari optabat. At verò qui in videndo audiendóve modum excedunt, non eodem vocabulo ſignificamus, an quoniam

Quoniam voluptates ſenſibus hiſce accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes ſpernimus & notamus, ſolaſque omnium, aut maximè probro damus. Itaque hominem iis deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemque appellamus, quod victus à teterrimo voluptatum genere ducitur. Sed quum ſentiendi genera quinque ſint, cætera animalia duobus tantum quæ modo dixi, voluptatem ſibi acquirunt, cæteris vel nihil omnino delectantur, vel per accidens ita afficiuntur. Quod enim videt, aut, olfacit, tantiſper gaudet, quoad guſtus tactuſve fruiſcatur. Quumque genus idipſum concupiſcendi explevit, illorum quoque ſuavitas deſiit: ut nobis ſalſamenti odor quum indigemus, ſuavis eſt: ubi ſatiati repletique ſumus, amplius ſuavis non eſt. Roſæ autem odor ſemper ſuavis eſt.

Τὴν συνουσίαν, &c. Coitum eſſe parvum morbum comitialem.

CAP. 4. ψυχροποιητικήν. Frigus facientem.

τὸ δὲ πῦρ, &c. Ignis autem concretum reſoluit & gelu conſtrictum, ut nivem ſol.

CAP. 5. Διὰ τί τὰ, &c. Cur aquæ ex nive glacieve liquatæ ſint vitioſæ? an quia quum aqua quævis gelu concreſcit, pars tenuiſſima difflatur, & leviſſima evaporatur? Indicium illud eſt, quod deliquata ſit minor quàm antea

cium illud eſt, quod deliquata ſit minor quam antea fuerit, quam cõcreſceret. Quum itaque quod ſalubrius eſt deſuerit, deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.

CAP. 6. διὰ τί οἱ μὲν, &c. Quam ob cauſam erubeſcunt quos puduit, pallent qui metuunt, quum iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint? An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes coporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu vero perculſus contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus deſiat?

Αἰσχύνη ἐστὶ φόβος. &c. Pudor juſtæ vituperationis eſt timor.

CAP. 7, ἀκύρως, &c. Improprie, vel per obloquutionem.

CAP. 8. ἑνικῶς. Singulariter.

ἀπαραμύθητον. Abſque conſolatione.

πληθυντικῶς. Plurative.

CAP. 9. ἀνακρεόντεια. Anacreontia, & Anacreontis verſus.

ἐλεγεῖα. Elegos, hoc eſt, lugubria carmina.

ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & venuſta.

Τὸν ἄργυρον, &c. Argentum tornans,
Fabrica Vulcane mihi.
Non hominem armatum.
Quid enim cum bellis mihi?
Sed cavum poculum cude,
Quantum valeś maximè.
Inque eo neque aſtra,

Neque plaustra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæso intus,
Et racemos pariter,
Aureosque pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amoremque excude simul.

ἀσωτία. Luxu, prodigalitate.

ἀναφροδισίας. Invenustatis.

CAP. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν, &c

Suavia dans Agathoni animam ipsa in labra tenebam.
AEgra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμουσος. Non inelegans.

CAP. 12. ἀπάθειαν. Tranquillitatem.

πάθη. Passiones.

CAP. 13. ἀκλαής. Minimè plorans.

Quæ in libro vicesimo.

οἱ περὶ τ̀,&c. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quæstiones circulares

Διὰ τί οἱ διονυσιακοὶ,&c. Cur genus id hominum,quod Dionysiacos technitas,id est, artifices bacchanales appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueverunt? An quia minimè sese studio sapientiæ dedunt? eo scilicet,quòd in artibus necessariis magnam partem ætatis suæ consumunt, vitam plurimum traducunt incontinenter, partim

partim etiam tum inopia, quod quidem utrumque vitia & gignit & auget.

CAP. 4. ἐξωτερικά. Extraria, vel extrinſeca.

ἀκροαματικά. Auſcultatoria.

ἀκροαματικήν. Auſcultatoriam.

ἐξωτερικάς. Extrarias.

δείλινον περίπατον. Pomeridianam ambulationem.

ἑωθινόν. Dilucularia.

ἐξωτερικοὶ. Extrarij.

ἀκροαματικοί. Auſcultatorij.

ἀκροαματικάς. Auſcultatorias.

ἀκροαματικοῦς. Auſcultatorios.

CAP. 5. Ἐπιμελοῦμαι. Habeo curam veſtrûm, & conſulo rebus veſtris.

ὑμῶν. Veſtri.

CAP. 7. συμπάθειαν. Conſenſum.

CAP. 11. κηρίον. Favum.

κέρας ἀμαλθείας. Copiæ cornu.

πινακίδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

διατριβάς. Exercitationes, & ſtudia.

περὶ ποικίλης ἱστορίης. De varia hiſtoria.

βιβλιοθήκην. Librariam.

ἐποπτίδων. Spectaculorum.

συγγραφήν. Hiſtoriam.

FINIS.

INDEX GRÆCARUM

vocum quæ his Gellij libris ſunt inſertæ.

*

Ἀγγεῖον 18, 10
ἀγοραῖοι homines 17, 3
ἀδιάφορον 2, 7
ἀδιαφορεῖν 16, 9
ἁδρὸν dicendi genus 7, 14
ἄδοξοι ὑποθέσεις 17, 12
Αἴγλης. athleta quidam Samius 5, 9
αἴθοπα οἶνον cur dixerit Homerus 17, 8
αἰθρηγενέτης βορέης 2, 22
αἰσχύνη 19, 6
ἀκαλήφη 4, 11
ἀκόλαστος 7, 11
ἀκουστικοὶ 1, 9
ἀκρατὴς 19, 2
ἀκροατικὰ & ἐξωτερικὰ 20, 5
ἀκροατικοὶ diſciplinæ 20, 5
ἄμαξαι 2, 21
ἀμετροεπὴς 1, 15
ἀμπελῶνες 2, 20
ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου 17, 5
ἀναλγησία 12, 5
ἀναλογία 2, 25
ἀνανεοῦσθαι 15, 25
ἀνάθεμα 10, 10
ἀναψύξαι 13, 29
ἀνέχου καὶ ἀπέχου 17, 19
ἀντιστρέφοντα argumenta 5, 10. 9, 16
ἀνωμαλία 2, 25
ἀξίωμα 16, 8
ἀοργησία καὶ ἀναλγησία 1, 26
ἀπάθεια 19, 12. 12, 5
ἀπαρέμφατον 1, 7
ἀπαρκτίας 2, 22
ἀπηλιώτης 2, 22
ἀποπεφθεγμένα 12, 5
ἀπορητικοὶ 11, 5
ἄπορον 9, 15

ἀργ-

ἀργέστης 2,22
ἄρκτος 2,21
ἀσώματον 5,15
ἄσωτος 7,11
αὐτόματος θάνατος 13, 1
ἀχρεῖος 7,11

B

Βάρβαρον 5,20
βαστάζοντες 5,3
βούλιμος 16,3
βοώτης 2,21

Γ

Γλαυκῶπις, Lat. cæsia 2,26
γραμμὴ Euclidi quid 1,20

Δ

Δαφνῶνες 2,20
δειλινὸς περίπατος 20,5
δημαγωγοὶ 3,13
δημηγορίαι 18,7
ἡ διὰ τεσσάρων συμφωνία 3,10
διεζευγμένον Ἀξίωμα 16,8
οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται 1,18
δυσχερές 4,15

E

Ἑβδομάς 3,10
εἰς πελάρτην 10,24
εἰσαγωγαί 16,8
ἐκεχειρία 1,25
ἐνθυμήματα 6,13
ἡ ἐξαίφνης φύσις 6,13
ἐξωμίδες 7,11
ἐξωτερικὰ & ἀκροατικὰ 20,5
ἐξωτερικαὶ disciplinæ 20,5
ἐπιγλωττίς 17,11
ἐφημερίς 5,18
ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν 20,6
ἐπίκοινον 13,7
ἐπίτασις 7,7
ἐρυθρὸς 2,26
εὐρόνοτος 2,22
ἐφεκτικοὶ 10,5
ἐφόδιον 17,2
ἐχεμυθία 1,9
ἑωθινὸς περίπατος 20,5

Z

Ζέφυρος 2,22

Θ

Θάλασσα ἡ ἔσω 10,7

I

Ἰάπυξ 2, 2
ἰσοκατάληκτα 18, 8
ἰσονύκτιος aut ἰσημερινὸς circulus 2,22
ἰσόποδες 10, 25
ἰσχνὸν dicendi genus 7, 14.

K

Καθήκοντα 1, 13
κακότροπος 7, 11
κανονικὴ 16, 18
κήδομαι ὑμῶν 20, 6
κλέπτης 1 18
κλίμακες 10, 15
κλιμακτηρικὸς 15, 7
κιῤῥὸς οἶνος 13, 29
κοιλία ἡ κάτω 1, 18
κοινόβιον 1, 10
κόλασις 6, 14
κρηπῖδες 13, 20
κρικωτὴ σφαῖρα 3, 10
κριτικοὶ vel κρίσιμοι dies medicis. ibid.
κρύσταλλος 19, 5
κύαμος 4, 11
κύβος 1, 20

Λ

Λαγωὸς 1, 18
λ λι 1, 15
λίψ 2, 22

M

Μαθήματα 1, 9. 14, 3
μαθηματικοὶ 1, 9
μελαγχολία 18, 7
μελισσῶνες 2, 20
μέλος 16, 18
μέσα, quæ & ἀδιάφορα 2, 7
μέσον dicendi genus 7, 14
μετρικὴ 16, 18
μετελότης 1, 26
μιαρὸς 7, 11
μοῖρα πεπρωμένη καὶ εἱμαρμένη 6, 3
μοχθηροὶ 18, 4
μύρον τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ 12, 27
μύωψ 4, 2

N

Νάνος 19, 13
νοτὶς, humor 2, 22
νότος. Lat. Auster. ibi.
νουθεσία 6, 14
νωδὲς 4, 2

Ξ

Ξανθὸς color, item πυῤῥὸς, & ἐρυθρὸς 2, 26

O

Οὐδὲ πάρεργον 17,20
ὁμοιοτέλευτα καὶ ὁμοιόπτωτα 18,8
ἀντὶ ὁμολογουμένου τὸ ἀμφισβητούμενον 17,5
ὀπτικὴ 16,18
ὁρισμοὶ 1,25
οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς 1,8
ὀψιμαθία 11,7

Π

Πάθη 1,26.19,12
παιδεία 13,15
παραγωγαὶ 11,15
παράδειγμα 6,14
παράδεισοι 2,20
παραδιεζευγμένον ἀξίωμα 16,8
παρακείμενος 7,9
παραιτοῦμαι 6,16
κατὰ παρακολούθησιν 6,1
πάρισα 8,18
πέμματα, quæ & τραγήματα 13,11
περιεῖναι 1,22
περίπατος δειλινὸς & ἑωθινὸς 20,5
περιπλόμενος ἐνιαυτὸς 3,16

Ρ

Ρυθμὸς 16,18

Σ

Σκεπτικοὶ 11,5
σόλοικον 5,20
σπάδιξ 3,9
σπάρτοι 17,3
σπεῦδε βραδέως 10,20
στέρησις 16,26
στερητικὸν μόριον 5,12
συγκατάθεσις 11,2
συμπεπλεγμένον ἀξίωμα 16,8
συμφωνία ἡ διὰ τεσσάρων 3,10
συνάγχη, ſynanche 11,9
συνημμένον ἀξίωμα 16,8
σφυγμὸς 18,10
σχήματα, ἐπίπεδον καὶ στερεὸν 1,20

Τ

Τανυπτέρυγες 6,6
τεχνικοὶ 17,5
τεχνῖται οἱ περὶ τὸν Διόνυσον 20,4
τιμωρία 6,14

τραγήματα 6,13.13, 11
τραχεῖα ἀρτηρία 17, 11
τριὰς ,20
τροπαὶ θεριναὶ καὶ χειμεριναὶ 2,22
τύποι 1,25
τυφῶνες 19,1

Υ

Ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον 2, 7
ὑάδες 13,9
ὕπνος 13,9
ὑπογραφαὶ 2,25
ὕπτιος 13,9
ὑφορβός. ibidem

Φ

Φαντασίαι 11,5. 19,1
φθίσις, phthisis 4,2
φιλανθρωπία 13,15
φοινικός, vel potius φοινικοῦς 2,26
φοῖνιξ 3, 9
φορτικοὶ 18, 4
φρέαρ 1, 18
φυσικοὶ 1, 9
φῶρ 1,18

Χ

Χαλεπὸν 4,15
χαρακτῆρες 7,14
χειμεριναὶ τροπαὶ 2, 22
χειριδωτοὶ tunicæ, à Lat. dictæ Chiridotæ 7,12

FINIS.

DOCTORUM VIRORVM IN ALIQVOT *A. Gellij locos conjecturæ.*

*

Pag. 3. lin. 25. *ut hujus plurimus mos fuit.* quidam *ut illius p.*

P.9.lin.13. *Pericles ille Athenienſis egregius vir ingenio.* Diſtingue, *P. ille A.egregius, vir ing. bo.*

P.14.l.6. *κομψὴ illa χλαυὶς καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι.* Scribendum χλανὶς. manifeſtò alludit A. Gellius ad hæc AEſchinis in oratione κατὰ Τιμάρχου. Εἰ γάρ τις σου (de Demoſthene loquitur) τὰ κομψὰ ταῦτα χλανίσκια περιελόμενος, καὶ τοὺς μαλακοὺς χιτωνίσκους. Iſaacus Caſaubonus.

P.88.l.28. *Menandro ac Poſidio.* Scrib. *Poſidippo.* Lilius Gyraldus.

P. 89. lin. 26. ἐπ' ἀμφοτέρων. Ioſephus Scaliger totum hunc Menandri locum à capite ad calcem ſuis numeris ſimul & priſtinæ lectioni reſtituit ad hunc modum.

-Ἐπ' Ἀμφότερον νῦν ἡ 'πίκληρος οὖς
μέλλει καθευδήσειν κατεργάσασα μέγα
καὶ περιβόητον ἔργον, ἐκ τῆς οἰκίας
Ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο,
ἵν' ἐκβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης
πρόσωπον. ἡ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ
δέσποινα καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσατο.
ὄνος ἐν πιθήκοις. τί τὸ λεγόμενον ἔστι δὴ

τοῦτ'; οὐ σιωπᾶν ἐστιν εἰ καὶ βούλομαι,
οἷόν τε μοι τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν
ἀρχηγὸν, οἴμοι, Κρεωβυλὴν λαβεῖν ἐμὲ
καὶ δέκα τάλαντα. γύναιον οὖσα πηχέως.
εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα πῶς ἀνυπόστατον
διὰ τὸν ὀλύμπιον, καὶ Ἀθηνᾶν οὐδαμῶς.
παιδισκάριον, θεραπευτικόν τε λόγου. τάχιον
ἀπαγχέσθω δέ τις, οὐ γραῦν εἰσάγει.

Pag. 91. lin. 23. Ἔχω δ' ἐπικ. Iſaacus Caſaubonus ita hunc locum reſtituit:

ἔχω δ' ἐπίκληρον Λαμίαν, οὐκ εἴρηκά σοι
τοῦτ'; οὐχί. κυρίαν τ' οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν,
ὃ δ' ἐστὶ πάντων ὅσα ἐκ κείνης ἔχομεν
μεγάλων τε καὶ πολλῶν χαλεπῶν χαλεπώτατον,
ἅπασιν ἀργαλέα 'στὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
Υἱῷ τε γὰρ πολὺ μᾶλλον, καὶ θυγατρί γε.
Πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις, εὖ οἶδα **

Pag. 93. lin. 4. εἰ μήτε ἀνατεύχ' σῃ. Iſaacus Caſaubonus ita legit:

εἰ δέ τῳ γὰρ ἀτυχήσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.

hoc eſt, *Si acciderit alicui ut incidat in gravius quoddam peccatum.* Sic accipitur ἀτυχεῖν etiam apud oratores. & evincit hanc eſſe ſententiam ſequens carmen Cæcilij ex hoc expreſſum & ſequenti,

Nam opulento famam facilè occultat factio.

Mox illud vocabulum fœdè depravatum eſt, ἀνακατακύπτῳ. l. 6. fortaſſe ſcripſerat ἀκαλύπτῳ. *deſtituta & nudata opibus vita.* Deinde ſcrib. l. 7.

– ἀνιαρὸν δ' ἔχων

T

ὁ μέγιστος ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν, ἐ δυνάμενος.
identur autem deesse quædam ex iis quæ
im Gellius ascripserat. Sicut & capite
VI. infra eodem Menandri locus fere totus
esideratur.

Pag. 109. lin. 21. *& quid haberet.* Scrib.
quid haberet.

Pag. 128. lin. 18. *Quod ara Ietæ.* Scrib.
Quòd hac Ietæ.

Pag. 236. lin. 4. *Quod mihi nunc magnæ curæ*
st, Scrib. *Quó mihi n.*

Pag. 239. lin. 24. χρῆν καὶ σὲ μ. Lege cum
Isaaco Casaubono. χρῆν καὶ σὲ μέλλειν ὡς χρόνος
ἄνωθεν παρῇ.

Sensus est: *debuisti & tu differre ut fecerat*
frater tuus, & exspectare dum temporis tractu
ira caderet. Græcorum est proverbium, ὁ
χρόνος εὐμαρὴς θεός.

Pag. 249. lin. 27. ἰχθὺν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος. Malim νικώμενον. Is. Casaub.

Pag. 255, lin. 2. *quanti omne instrumentum*
fundi Sabini in censum dedicavisti. Fortasse (inquit idem) *in censu indicavisti. Indicare* est
τιμᾶν.

Pag. 256. lin. 5. *cum tunica chiridota inferior accubuerit.* Emendandum *interior.* Notum cur dictus sit Iulius Cæsar sponda interior regiæ lecticæ Nicomedis. Isaacus
Casaub.

Pag. 325. lin. 29. *provinciæ Græciæ præfectus.*

Cod.

Pag. 325. lin. 29. *provinciæ Græciæ præfectus* Cod. Tor. *Græcæ* recte: nam de Asiaticis Græcis accipiendum, non de iis qui in Græcia. Sub finem lege *Naucrates*. Suidas. Θεοδέκτης καὶ ὁ Ἐρυθραῖος Ναυκράτης, καὶ Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ ὁ Ἀπολλωνιάτης, καὶ Θεόπομπος ἐπὶ τῆς ργ ὀλυμπιάδος εἶπον ἐπιτάφιον ἐπὶ Μαυσώλῳ, τῆς Ἀρτεμισίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ προτρεψαμένης. Vide reliqua. Idem.

Pag. 330. lin. 21. λαμπρός τε ἐς. Poeta scripserat,

-λαμπρός τε γὰρ
ἕκαστός ἐστ' ἐν τῷδε κἀπὶ τοῦτ' ἐπ.

Pag. 335. lin. 7. *is autem erit*. Repere ex proximo duas litteras, & lege, *Satis autem erit*.

Pag. 336. lin. 3. *consuetum iis veteribus fuerit*. Iosephus Scal. ex veteri lectione ita profert, *Nam sanè quàm consuetum veteribus fuerat litteris iis pl. uti. ind.* &c. ut est editum.

Pag. 376. lin. 27. *Hæc eloquutus*. Iustus Lipsius totum locum sic restituit:

Hocce loquutus vocat quicum bene sæpe libenter
Mensam, sermonesque suos, rerumque suarum
Comiter impertit, magna quum lassus diei
Parti fuisset de summis rebus gerendis
Consilio, endo foro lato, sanctoque Senatu.
Cui res audacter magnas parvasque jocumque
Eloqueretur: tincta malis & quæ bona dictu
Evomeret, siquà vellet tutoque locaret.

uicum multa volutat gaudia clamque palamque:
ngenuo cui nulla malum ſententia ſuadet
't faceret facinus levis aut malus: doctus, fidelis,
uavis homo, facundus, ſuo contentus, beatus,
citus, ſecunda loquens in tempore, commodus, verbum
aucum, multa tenens antiqua, ſepulta, vetuſta:
Quæ faciunt mores vetereſque novoſque tenentem,
Multarum veterum legum Divumque hominumque
Prudentem, qui dicta loquive tacerévе poßit.
Antiq. Lect. II. XXII.

Pag. 383. lin. 18. *quidem é noſtris veteribus ſcirpos appellarunt.* Ioſephus Scaliger in Varronem legi vult *ſirpos.*

Pag. 448. lin. 2. *cæleſtium rerum ſenſu atque ductu.* Ioſephus Scaliger in Manilium legendum ait *cenſu.*

Pag. 465. lin. 14. *delicatiores quidam diſciplinarum philoſophi.* Lege cum Iſ. Caſ. *delicatiorum.*

Pag. 467. lin. 26. *& cuimodi Homerus fuiſſe dicat in Vlixis domo* ἀδιερῆνες, *qu.* Iſaacus Caſaubonus foedè corruptum locum ita corrigit, *cuim. H. f. dicat in Vlixis domo* ὀρσοθύρην: *& qu.* Primum hoc res ipſa poſtulat: Nam referendum eſt ad illum Homeri locum Ὀδυσ. χ.

ὀρσοθύρη δέ τις ἔσκεν ἐϋδμήτῳ ἐνὶ τοίχῳ.

qui

qui locus quàm variè ſit expoſitus à veteribus criticis ex Euſtathio, Heſychio, aliiſque patet. Confirmat hanc emendationem & vetus Codex Tor. in quo legitur per *υ* minus malè. neque dubium & principium hujus vocis cum præcedenti *domo* fuiſſe confuſum, & τὸ ες ad finem fuiſſe adjectum ex illo ὧ quod ad ſequentém quæſtionem referebatur.

Pag. 473. lin. 5. *montem Caſpium conſpeximus*. Legendum *Ciſpium*: ſic enim appellatur mons ille Romæ de quo hîc intelligit. Beroaldus.

Pag. 477. lin. 24. καὶ ἄβρομοι αὔ ἰαχοί. Legendum eſt, καὶ Αβρομοι αὐΐαχοι.
Illud καὶ Gellij eſt: quod & alijs multis locis cum auctorum χρείαις, quas ille citat, eſt confuſum. deinde qui ſequitur locus extat Ιλιάδ. ῥαψ. ν. verum alij grammatici legunt ἀνίαχοι. Sed ut legatur αὐΐαχοι, longè tamen Gellium fugit ratio, ſi τὸ αυ in hac voce putat eamdem rationem habere atque in voce αὐέρυσαν. Iſaacus Caſaubonus.

Pag. 543. lin. 1. *Non inquit in eo libro.* Scribe, *meo libro.*

Pag. 544. lin. 5. *in quinque ſolis viciſſe.* Iſ. Caſaubonus legit *quindecim*: Nam Græci ſcriptores teſtantur Euripidem νίκας νικῆσαι πεντεκαίδεκα. Deinde verſus Apollodori ita ſcribit idem,

Κηφισιεὺς ὢν, ἔκτε διοπείθους πατρὸς,

Πρὸς

Πρός τοῖσιν ἑκατὸν πέντε γράψας δράγματα,
Ἐξέλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.

Pag. 573. lin. 5. *plus centum atque ſexaginta.* Iuſtus Lipſius in Notis ad Velleium legit, *plus ducentis atque ſexaginta.*

LECTOR BENEVOLE,

Menda nonnulla Typographica, properantibus operis prætermissa, sic emendabis:

*Pag.*20.*lin.*2.*lege*, sed linguæ.*ibid.lin.*14. vetustè. 52. 21. fusius. 63. 8. untibus. 71. 26. nauticis. 77.24. partum. 84. 18. absque. 109. 16. hemina. 121. 27. præmandere. 165.12. ἀκεστὴν.
186.27.*pro* ei *lege* à.207.3.gestus.218.25,putavi
224.15. *pro* VII; VI.229.3. imperitorum.
241.*pen.* ludibunda. 251.15. feriarum.
254.*ult.* quod quarto. 289.20. ovesque.
306.25. retanda. 307.29. furti. 308. 29. finis.
313.14. seminis. 314.22.strepitus.327.2. ut.
352.25. concionem. 363.23. te obsecro.
365.15. NVBIEIS.371.9.accentū. 372.6.Taurum.
388.20. dicto, quæsitoque. 391.15. vivendum.
402.23. deregi. 414.5. testor interpretorque. *ib.* 26.LIBRIPENS.*ibid.* 28. IMPROBVS.
419.19. Εὐριπίδης ὤλετο πᾶ. 422.8.facile facio. *ib.*11. offenderamus. 435.*pen.* Româ.
445.7.Græcæ. 449.3.ægriusq; 456.5.copiantur.
512.14. illi. *ib.* 34. visa. 530.31. censebat. *ibid.* alienã. 541. *ult. pro* bit? *lege* biti.
548.33.certior.*ib.* 34. macerant. *ibid.* 36. tui.

Cætera, cum leviora sint, facilè per te corriges.

